BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
10
2 H
23

TROGUS JUSTINUS

cum notis selectissimis

VARIORUM.

BERNEGGERI BONGARSII.
VOSSII THYSII, &c.

Editio accuratissima.

Accurante S. D. M. C.

cum Privil. S. C. M.

VRATISLAVIÆ.
Sumpt. ESAIÆ FELLGIBELII Bib.
M D C L X.

[illegible] Joan. [illegible] de [illegible]
[illegible]

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

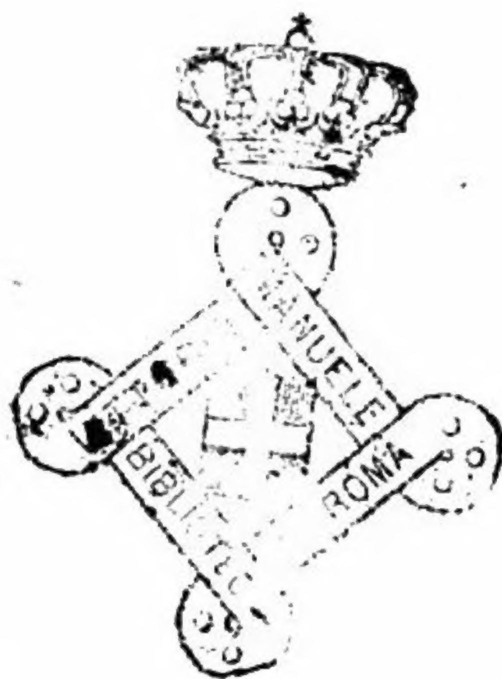
EMANUELE
ROMA

CATALOGUS AUCTORUM

praecipuorum, qui in Notis in JUSTINUM citantur, ut unum de millibus.

A.

ABulensis.
Acidalius.
A. Junius.
A Lapide.

B.

B. Rhenanus.
Bembus.
Berneccerus *passim.*
Bochartus.
Bongarsius *passim.*
Boxhornius.
Burgensis.

C.

CAsaubonus.
Castilioneus.
Cluverus.

D.

DElrius.
Drusius.

F.

F. Sabinus.
Freinshemius.
Fungerus.

G.

GOlius.
G. Major.
Grotius.
Gyllius.
Gyraldus.

H.

HOrn.

I.

IOh. Cartvvrichtus.
Joh. Pontanus.

L.

LEopardus.
Longolius.

M.

MAgius.
D. Marius
(Niger.
Modius.

O.

ORosius.
Ortelius.

P.

PErerius.
Petavius.
Peucerus.
Plutarchus.

R.

RAbbini.

S.

SAlmasius.
Sanchez.
Scaliger.
Schickardus.
Sebisius.
Seldenus.
Stevvechius.
Strigelius.

T.

TAcitus.
Thysius.

V.

VAlguarnera.
Ubbo Emmius.
Vossius pater, & fili9
Isaacus.

PRÆ-

PRÆFATIO IVSTINI.

Vum multi ex Romanis, etiam Consularis dignitatis viri, res Romanas Græco peregrinoque sermone in historiam contulissent: sive æmulatione gloriæ, sive varietate & novitate operis delectatus, vir priscæ eloquentiæ, Trogus Pompeius, Græcas, & totius Orbis historias Latino sermone composuit: ut, cum nostra Græcè, Græca quoque nostra lingua legi possent; prorsus rem magni & animi & corporis adgressus. 1
2 *Nam cum plerisque auctoribus, singulorum regum vel populorum res gestas scribentibus, opus suum ardui laboris videatur: nonne nobis Pompeius, Herculea audacia, orbem terrarum adgressus videri debet: cujus libris omnium seculorum, regum, nationum, populorumque res gestæ continentur?*
3 *Et quæ historici Græcorum, prout commodum cuique fuit, inter se segregati occupaverunt, omissis quæ sine fructu erant, ea omnia Pompeius divisa temporibus, & serie rerum digesta, composuit.*
4 *Horum igitur quatuor & quadraginta voluminum (nam totidem edidit) per otium, quo*

M*Vlti ex Rom.*] Ut A. Albinus, referente A. Gellio Noct. Att. 11, 8. Vide & Cic. Brutum, c. 21. & Macrob. initio Saturn.

Pompeius) Trogi Pompeii familia è Vocontiis, in Gallia Narbonensi oriunda. Avus Sertoriano bello à Cn. Pompeio civitate donatus. Unde & Pompeii nomen accepisse videtur. Vide infra lib. 43. cap 5. n. 12. &c.

2. *Corporis*) Hoc de σωματοποιΐᾳ operis accipe, non de robore corporis, ut Hispanicus interpres.

3 *Segregati*) Aliter *certatim*, vel *gregatim*. Et mire hic variant libri scripti.

4. *Cognitione dignis.*) Tacit.

quo in urbe versabamur, cognitione quæque dignissima excerpsi: & omissis his, quæ nec cognoscendi voluptate jucunda, nec exemplo erant necessaria, breve veluti florum corpusculum feci: ut haberent & qui Græca didicissent, quo admonerentur: & qui non didicissent, quo instruerentur.
5 *Quod ad te, non tam cognoscendi, quàm emendandi causa transmisi: simul ut & otii mei, cujus & Cato reddendam operam*
6 *putat, apud te ratio constaret. Sufficit enim mihi in tempore judicium tuum, apud posteros, cum obtrectationis invidia decesserit, industriæ testimonium habituro.*

JUSTI-

cit. Annal. 13, 31. *Ex dignitate Pop. Romani repertum est, res illustres memoriæ mandare.* Ammian. Marcellin. 26. 1.

5. *Ad te, non tam*) Vulgò editi, *ad te, Imperator Antonine.* Quam προσφώνησιν Vir summus JACOBUS BONGARSIUS, Justini sospitator unicus, in antiquis codicibus inveniri negat: & obtrusam apparet ab iis, qui Justinum hunc epitomatorem, eundem putarunt cum illo Philosopho & Martyre, qui anno Christi 150. librum apologeticum pro religione Christiana Imp. Antonino obtulit. At hi non nisi nomine conveniunt: alter Christianus & Græcus; Gentilis alter & Latinus. Adde quod oblatum Imperatori librum *emendandi causa* (nam hoc dicit auctor) credi vix queat. In quibusdam codicibus mss. hic noster dicitur *M. Iunianus Iustinus*: item *Iustinus Frontinus*: ex quo, simulque stylo, de ætate qua vixit, an quid erui possit, viderint qui genios auctorum seculorumque possident. Vide *Bongars.*

Cato) In principio Originum suarum, laudante Cicerone pro Plancio cap. 27. Similia Columella fine libri 2. & Symmach. 1. epist. 1. Galbam contra Suetonius cap. 9. 5. dicere solitum refert, *quod nemo rationem otii sui reddere cogatur.* Bongarsius.

6. *Apud posteros*) Ovid. 1. Eleg. 15.

Pascitur in vivis livor; post fata quiescit:
Tunc suus ex merito quemq; tuetur honos.

Adde Martial, 5. Epigr. 10.

PHI-

JUSTINI
HISTORIARUM PHILIPPICARUM ET TOTIUS MUNDI ORIGINUM, ET TERRÆ SITVS, EX TROGO POMPEIO,

LIBER I.

BREVIARIUM CAPITUM,

1 *Assyriorum prima Monarchia sub Nino.*
2 *Semiramidis à filio tandem interfecta imperium.*
3. *Postre-*

PHILIPPICARUM] Ego putaverim Philippicam historiam, Trogo Macedonicam esse, princeps nempè hujus operis argumentum. Nam à 7. lib. ad 41. regnum Macedonicum describit: cujus à Philippo, Alexandri patre, dignitas cœpit, ita ut id *Graciæ & Asiæ cervicibus, velut jugum servitutis imponeret*, ut extr. l. 6. Justinus, & eum auctor Prologorum Magnum vocat. Quæ autem Philippico imperio præmisit, arbitror esse *Mundi origines*, quas vett. libr. titulus jactat. *Terræ* autem *situs*, quos eadem pollicetur inscriptio, esse descriptiones regionum, quæ in Justino ferè nullæ, in Trogo frequentes fuerunt, ut indicant Prologi, quos ex mss. codicibus produxi in *luminis oras*. φιλιππικὰ Theopompi citantur ab Athenæo passim; quibus historiam Philippi libris 58. complexus est, ut Diodorus refert lib. 11. Quinq; autem libros eum inseruisse à Philippi historia alienos, idem Diodorus auctor est, è quibus tres, res Siculas continebant. Non est autem aspernanda P. Pithœi conjectura, Trogum Theopompi æmulatione atq; exemplo historias suas; ut Demosthenis M. Tullium orationes suas in Antonium, Philippicas inscripsisse. *Bongarsius.*

3. *Postremus Assyriorum Rex Sardanapalus.*
4. *Medorum Monarchia sub Astyage, Cyri avo.*
5. *Cyri pueritia, adolescentia; & Harpagi ad Cyrum admonitio, &c.*
6. *Sybarem belli comitem Cyrus nobili præmio donat, & Astyagem regno spoliat.*
7. *Crœsum vincit, & Lydos debellat, ac sub jugo astutè retinet. Candaulis tragœdia.*
8. *Bellum Scythicum, in quo initia Cyro felicia, finis autem luctuosissimus.*
9. *Cambyses Cyro succedit & suomet gladio conficitur. Legitimo hærede Mergide sublato, Magi rerum potiuntur. Osthanes aliorum principum opere adjutus, Magos de medio tollit.*
10. *Darius ex equi hinnitu servuli industria, fit tertius Persarum Rex, &c.*

CAP. I.

1 PRincipio rerum, gentium nationumque imperium penes reges erat: quos ad fa-

1. CAP. I. *Principio rerum, &c.*] Aristot. 4. polit. 3 *primum maximeq; divinum Regnum.* Cicero 3. de Legib. c.2. *Omnes antiquæ gentes Regibus quondam paruerunt.* Adde 2. Offic. 12 & Sallust Catil. 2. 1. *Bernecc.* Totum hunc locum transscripsit Augustin. lib. 4. c 6 de Civ. Dei. Compara hæc cum iis, quæ initio Catilin. Sallustius, cujus studiosum fuisse Justinum, & hic locus, & alii satis indicant: & quæ in principio lib. 2. ait de rebus Scythicis: *quæ satis ampla magnificaque*

ad fastigium hujus majestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio provehebat. Populus nullis legibus tenebatur: 2
arbitria principum pro legibus erant. Fines 3
imperii tueri magis, quàm proferre, mos erat:
intra suam cuiq; patriam regna finiebantur. Pri- 4
mus omnium Ninus, Rex Assyriorum, veterem, &

que fuerunt, eadem totidem verbis de Atheniensibus Sallustius. *Bongars.*

Ambitio popul.) Ea est, cum *potentia ex vulgi adulatione quæritur.* Infra, 13. 3.2. De qua questus Sallust. Catil. *Omnia*, inquit, *virtutis præmia ambitio possidet. Bernecc.*

2. *Populus nullis leg.*) Idem fere de priscis Romanis tradit Tacit. Annal. 3. 26 Dionys. Halicarn. 10. 1. Homerus nuspiam utitur *legum* nomine, quod nullis tum legibus Græciæ populi uterentur, inquit Cujacius. Nec male hoc, ut in illa ævi simplicis innocentia. *Leges in facta constituuntur: quia futura in incerto sunt.* Tacit. 3. 69. *Bernecc.*

4. *Primus omnium*) Diodor. Sicul. 2. 1. *Ninus primus inter nos, quorum memoriam historiæ propagarunt*, Orosius, 1. 2. Alii à Belo Nini patre imperium auspicantur, quem Hieronymus quoque eundem facit cum Belo Tyriorum: & Herennius Philo Babylonē Beli filium mille & octingentis annis antiquiorem Semiramide statuit. Hæc Monarchia significata est imaginibus capitis aurei Leonis, quas Rex Babylonicus per quietem & Daniel vigilans viderunt. Quanto enim aurum cæteris metallis præstantius est; tanto gloriosius fuit hoc regnum, quam cæteræ monarchiæ. Deinde ut leo generosissimum animal est, nec quicquam ex insidiis aut ex occulto agit: sic in prima monarchia omnia bella aperto Marte gesta sunt. Fuerunt autem in hac prima monarchia assiduæ vices vicinarum gentium, Chaldæorum & Assyriorum. Etenim *Nimrod*, quem scriptura

 appel-

& quasi avitum gentibus morem, nova impe-
5 rii cupiditate mutavit. Hic primus intulit bel-
la finitimis, & rudes adhuc ad resistendum po-
6 pulos, terminos usque Libyæ perdomuit. Fu-
ere quidem temporibus antiquiores, Vexoris
Ægy-

appellat fortem venatorem, annis centum à diluvio inchoavit regnum in Babylone, cui successerunt *Belus* & *Ninus*, à quo historiæ gentium narrationes suas ordiuntur. Deinde regnum propter effœminatam mollitiem Sardanapali translatum est ad Assyrios, qui originem duxerunt à *Sem* filio Nohæ, & regia sedes fuit in Ninive, quam Jonas ab errore & idololatria ad veri Dei agnitionem revocavit. *Strigelius.*

Avitum) Mss. *habitum.* Habitus, pro *avitus*, & *babe* pro *ave* scripsisse veteres notum est. Varro apud Nonium. *Quibus instabilis animus ardens mutabiliter habet habere, & non habere.* ibi enim *habet*, est *avet.* Bong.

5. *Libyæ*] Græci non semel ita Africam appellarunt. Dicti Libyes à nigro colore. λιβὺς enim nigrum denotat antiqua Græca lingua. Vel ut Isid. lib. 14. cap. 5. *Libya dicta, quia inde Libs flat*, hoc est, *Africus.*

6. *Vexoris*) In mss. quibusdam legitur, *Suexosis*: pro quo alii, *Sesostris* ut & Herodot. lib. 2. Malim scribere, *Sesoosis*, vel *Sesosis*, quod propius accedit. Σεσόωσις sanè à Diodoro passim appellatur Sesostris. Sed & aliis quibusdam sic dicitur. Nonnullis & *Sesonchis*, vel *Sesonchoas.* Vide Scholia ad librum IV. Apollonii Rhodii. Quisnam verò sit, quem hic Justinus *Tanaum* vocat, affirmare non possum, Herodotus Melpomene primum Scytharum regem facit Targitaum. Qui forte idem est. *Vossius.* Vide & Turneb. lib. 2. adversf. cap. 15. qui *Sesostrem* scribendum esse censet. Variant enim hìc mss. nam leg. *Vizores*, *Vezores*, *Vexores*, *Vexosis*, *Suexosis*, quod postremum ad *Sesostrem* propius accedit.

Ægypti)

Ægypti, & Scythiæ rex Tanaus; quorum alter in Pontum, alter usq; Ægyptum excessit. Sed lon- 7
ginqua, non finitima bella gerebant: nec imperium sibi, sed populis suis gloriam quærebant; contentiq; victoria, imperio abstinebant: Ninus magnitudinem quæsitæ dominationis, continua possessione firmavit. Domitis igitur proxi- 8
mis, cum accessione viriũ fortior ad alios transiret, & PROXIMA quæque victoria, instrumentum sequentis esset, totius Orientis populos subegit

Ægypti) Regio ipsa à flumine nomen accepisse videtur. Nilus enim, qui Hebræis שחור id est, nigredo dicitur, Græcis Αἴγυπτος dictus est, quod idem denotat juxta Scaligerum. Nisi à Copto vel Gubt nomen accepit. *Thysius.*

Scythiæ) Apposite hic Strabo: Σάκαι τῆς Ἀρμενίας κατεκτήσαντο τὴν ἀρίστην γῆν, ἣν καὶ ἐπώνυμον ἑαυτῶν κατέλιπον τὴν Σακασηνήν, καὶ μέχρι Καππαδοκῶν, καὶ μάλιστα τῶν πρὸς Εὐξείνῳ, οὓς Ποντικοὺς νῦν καλοῦσι, παρῆλθον. id est, *Sacæ optimam Armeniæ regionem occuparunt, quam à se Sacasenam denominaverunt, & usque ad Cappadoces, eos maxime, qui Pontici dicuntur, ad mare usque Euxinum progressi sunt.* Sacæ, sunt Scythæ. vetustissima autem Scytharum sedes circa Araxem, ut Herodotus & Plutarchus testantur. *Bochart.*

Tanaus) Is fortasse, quem Jornandes *Taunasin* vocat. *Bongars.*

Pontum) Pontus Asiæ minoris Provincia, clauditur juxta Strabonem ab occidente Haly flumine, ab oriente Colchide, à meridie minori Armenia, à septentrione mari Euxino. Etsi Ptolemæus lib. 5. paulo aliter disterminet: Pontus, inquit, ab occasu ore Ponti & Thracio Bosphoro; à meridie regione, quæ proprie Asia dicitur; à septentrione parte Euxini maris disterminatur.

7. Nec imperium sibi) Ita Scythæ

9 subegit. Postremum illi bellum cum Zoroastre, rege Bactrianorum, fuit, qui primus dicitur artes magicas invenisse, & mundi principia, siderumque motus diligentissime spectasse. Hoc occiso, & ipse decessit, relicto impubere adhuc filio Ninya, & uxore Semiramide.

CAP. II.

Scythæ infra, 2.3.7. *Victores, nihil præter gloriam concupiscunt.*

9. *Zoroastre*) Inepte hunc cum Chamo quidam confundunt, atque eundem Chamum magiæ inventorem asserunt. Zoroastrem autem artes magicas invenisse præter Justinum etiam testatur Arnobius lib. 1. & Augustinus de civitate Dei lib. 21. cap. 14. & Oros. lib. 1. cap. 4. Oxyartem appellat Diodorus, neque magum fuisse dicit; etsi diffuse idem bellum referat. *Bochart.*

Bactrianorum) Asiæ regio Ptolemæo, mille urbium regnum fuisse auctor noster tradit. Hodie hanc regionem cum Margiana, Sogdiana, & Sacarum regione Tartariam Zagatheam appellari scribit D. Marius Niger. *Ortel.*

Primus dicitur artes magicas, &c.) Magi autem, quorum primus auctor Zoroastres Persa fuit, quid senserint, vid. Diogenem Laert. ab initio pag. 2. & 6. &c. Zoroastres Diodoro, 1. 6. dicitur *Oxyartes.* De hoc Plin. 30. 1. Augustin. de Civit. Dei, 21. 14. *Thys.*

10. *Ninya*) Qui & patris nomine *Ninus* aliis, & à patre *Ninius.* Alii *Zameim* quoque dixerunt. *Bernec.*

Semiramide) Si Polyæno fides libr. 8. Stratag. hæc imperii sui terminum ad orientem habuit fluvium Inamanem (Plinius Jomanem vocat) ad meridiem a. eam terram, quæ thus & myrrham generat. Porro Josephus Scaliger ex auctore Hebræo in Eusebianis Semiramidis signum columbam fuisse affirmat Juxta autem Hesychium, *Semiramis* montanam columbam denotat. *Thys.* vide Diodor 2. 4. &c. Ælian. var. histor 7. 1.

Et uxore Semiramide) Conon apud Photium narratione IX, tradit, Semiramin, non uxorem Nini, sed filiam

CAP. II. Hæc nec immaturo auſa tradere 1
imperium, nec ipſa palam tractare, tot ac tan-
tis gentibus vix patienter uni viro, nedum fœ-
minæ, parituris, ſimulat ſe pro uxore Nini, fili-
um; pro fœmina, puerum. Nam & ſtatura utri- 2
que mediocris, & vox pariter gracilis, & linea-
mentorum qualitas matri ac filio ſimilis. Igi- 3
tur brachia ac crura velamentis, caput tiara
tegit: & ne novo habitu aliquid occultare vi-
deretur, eodem ornatu & populum veſtiri ju-
bet: quem morem veſtis, exinde gens univerſa
tenet. Sic primis initiis ſexum mentita, puer 4
eſſe credita eſt. Magnas deinde res geſſit: qua- 5
rum amplitudine, ubi invidiam ſuperatam pu-
tat,

filiam fuiſſe. Ait præterea Juſtinus, illam concubitum cum a filio petiiſſet, ab eodem interfectam. Conon vero longe aliter. Scribit enim, cum imprudens & ignara cum filio coiiſſet, re cognita, eidem nupſiſſe, & ex eo tempore licitum ſemper fuiſſe Perſis commiſceri matribus *Voſſius.*

CAP. II. 3. *Velamentis*) Retinui vocem uſurpatam auctori etiam infra, 2. 1. 6. Quanquam *Cl. Salmaſius* ὁ θαυμάσιος, in illis conſummatiſſimæ doctrinæ Notis ad Hiſtor. Aug. 223. E. ex fide mss. codicum hic reponit *calciamentis* & explicat *faſcias crurales & fæminales*: Quomodo Pollux etiam ὑπόδημα vocat τὸ πήλυτρον: & Heſychius, δέρτηρες, ὑποδήματα: cum tamen δέρτηρ & πήλυτρον pedulia ſint potius, quam calcei. Ἀναξυρίδας certe ſeu braccas, (Polluci proprium Perſarum geſtamen) cæteraſque veſtes, illis coriaceas initio fuiſſe, tradit Herodotus, 1. 71. *Bern.*

Caput tiara) Perſarum vulgus tiaras inflexas & incurvas geſtabat, & ἀπαγεῖς quæ rectæ ſcilicet non ſtarent. Solus rex rectas & fixas πεπηγυίας. In frontem

6 tat, quæ sit fatetur, quemve simulasset. Nec hoc illi dignitatem regni ademit, sed admirationem auxit; quod mulier non fœminas modo
7 virtute, sed etiam viros anteiret. Hæc Babyloniam condidit, murumque urbi cocto latere circumdedit, harenæ vice, bitumine interstrato:

prominentes & incurvæ ac veluti plicatæ vulgarium tiaræ.

7. *Hæc Babyloniam condidit*) Strabo lib. 16. Babylon in campo jacet, muri ambitum habet 385. stadiorum, ejus muri crassitudinem pedum 32. altitudinem inter turres cubitorum quinquagenûm, turrium ipsarum sexagenûm, viam super mœnibus tam late, ut quadrigæ occurrentes facile pertransire possint. Unde & hoc ex septem spectaculis unum dicitur. Cætera, quæ ad descriptionem Babylonis pertinent, assumant studiosi ex eodem libro Strabonis & ex primo Herodoti. *Strig.*

Condidit) Quod ipsum tradunt, Strabo lib. 16. princ. Diodor. 2 7 Solinus cap. 56, princ. & alii. Verum Herennius Philo à Babylone Beli filio conditam scribit, qui fuit 1800. annis antiquior, teste Stephano de urbibus in Βαβυλών. Curtius, 5. 1. 42. Belum, patrem Nini, conditorem facit, quem à Nimrodo non distinguunt Eusebius in princ. Chron. Hieronymus in c. 2. Oseæ, Augustin. de Civ. Dei. *Bernec.*

Harenæ vice bitumine interstrato) Harenam intellige calci permixtam; quo modo Plinius quoque, 35. 15. m. *bitumen* ait *calcis usum præbuisse, ita ferruminatis Babylonis muris.* Ubi item non calcem nudam intelligit, sed calcem arenatam. Alterutra enim sola in muris struendis locum non habet. Hinc de oratione non cohærente dictum à Caligula Sueton. c. 53. *arenam esse sine calce.* Perspicue magis quam necessario Aldinum exemplar, *harenæ & calcis vice bit. int.* Salmasius ὁ πάμμεγας in Solin. 1228. C. 2. legendum censet, *arenati vice bitumine interstr.* Bene, & admisissem in textum, si vel

to: quæ materia in illis locis passim è terra exæ-
stuat. Multa & alia præclara hujus reginæ fue-
re, Siquidem non contenta acquisitos viro re- 8
gni terminos tueri: Æthiopiam quoque impe-
rio adjecit. Sed & Indiæ bellum intulit; quo 9
præter illam & Alexandrum Magnum nemo
intravit. Ad postremum, cum concubitum fi- 10
lii petiisset, ab eodem interfecta est, duos & qua-
dra-

si vel unus mss. codicum addixisset. Est autem *arenatum* Vitruvio 7.3. fin. calx cum arena permixta. Non placet quod est in editione, anno 1500. excusa, castigante Sabellico, *harena bitumine interstrata*: ut nec aliorum: *arena, pice, bitumine int.* quia in constructione murorum Babylonis, harenæ & picis adhibitæ nemo meminit. Vide Curt. 5. 1. 43. Marcellin. 23. 20. Oros. 2. 6. *Bernec.*

E terra exæstuat) Plerique veteres, *& erectæ statua.* Semiramidem in regia statuas æneas, & in templo Jovis aureas erexisse, refert & Diodor. 2. 8. & 9. Sed vulgata lectio confirmatur Cujacii libro. *Bong.*

8. Æthiopiam) Duas regiones ponit Ptolemæus in Africa, unam sub Ægypto, alteram quam interiorem appellat. Fuere autem orientales & occidentales Æthiopes, ipso Homero teste. Occidentales & Hesperii & Atlantii appellantur. Juncta autem populorum serie usque in ipsa Ægypti confinia se extendebant, ut auctor Scylax. Cuthæi quoque appellantur: quin & Cephenes dicti à Cepheo Æthiopiæ Rege, ut nonnulli volunt. Hinc Scholiastes Germanici: Cepheus fuit Æthiopum rex, sicut Euripides scribit, Andromedæ pater. Alii in Phœniciâ regnasse scribunt. Nisi diversi fuerint. Æthiopiæ quoque populi Memnonei dicti. Habet autem ab occidente Æthiopia Atlantem montem, ad orientem usque in Ægypti fines porrigitur, à meridie oceano, à septentrione Nilo flumine auditur. *Thys.*

10. Interfecta est) Injuste. In-

11 draginta annos post Ninum regno potita. Filius ejus Ninya, contentus elaborato à parentibus imperio, belli studia deposuit, & veluti sexum cum matre mutasset, raro à viris visus, in fœmi-
12 narum turba consenuit. Posteri quoque ejus, id exemplum sequuti, responsa gentibus per inter-
13 nuncios dabant. Imperium Assyrii, qui postea Syri dicti sunt, mille trecentis annis tenuere.

CAP. III.

ste. Infra, 16.1.4. Adde Oros. 1.4. August. de Civit. Dei, 18.2 Ejus epitaphium habet Plutarchus in Apoph. & Stobæus serm. 10. Herodotus tamen 1.187. Nitocri tribuit, quæ Semiramide posterior est. *Ber.*

Duos & XL.) Præter unum, mss. omnes. *duo & triginta. duo* ant que, pro *duos*. Ex statim quidam vett. *regnum potita*. Bong.

13. Assyrii, qui postea Syri dicti) Imo *Syri, qui postea Assyrii dicti*. Nihil verius, judicio Salmasii in Solin. 1128. A. 1. Sed codicum Mss. consensum secutus, nihil mutandum duxi; potius est ut autoris παρόραμα quam librariorum credamus. *Bernec.*

Assyris non semel cum Syris confunduntur: cum enim illi res obtinerent Orientis, Europæi regionum Asiaticarum nimium ignari, tanti nihilominus imperium tam celebratum nomē suspicientes, quicquid à mare Sidonio ad imperii usque sedem patebat, Assyriam dixere, & incolas Assyrios & Assyres (ut habet apud Stephanum Eratosthenes) deinde Syriam, Syrios & Syros efferebant, haut aliter primam vocabuli syllabam decurtantes, quam qui ex Hispania Spaniā aut Abelione Belinum fecere, unde etiam postea devenit, ut Assyrios vocabulum esse Barbarum, Syrios autem Græcum docerent Firmat auctor vetustissimus Herodotus in Polyhymnia. Οὗτοι δὲ (de Assyriis loquitur) ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων ἐκαλέοντο Σύριοι ὑπὸ δὲ βαρβάρων Ἀσσύριοι ἐκλήθησαν, id est, *à Græcis isti Syrii vocabantur, à Barbaris Assyrii*. Selden.

CAP. III.

CAP. III. Postremus apud eos regnavit Sar- 1
danapalus, vir muliere corruptior. Ad hunc 2
videndum (quod nemini ante eum permissum fuerat) præfectus ipsius, Medis præpositus, nomine Arbactus, cum admitti magna ambitione ægre obtinuisset; invenit eum inter scortorum greges purpuram colo nentem, & muliebri habitu, cum mollitia corporis, & oculorum lascivia, omnes fœminas anteiret, pensa inter
virgines partientem. Quibus visis, indignatus 3
tali fœminæ tantum virorum subjectum, tractantique lanam, ferrum & arma portantes pare-

CAP. III. 2. *Sardanapalus*) Alias *Thonosconcoleros* dictus, teste unico in Chron. Eusebio, qui eum à Nino *tricesimum sextum* facit. at Diodorus, 2. 23. *tricesimum* tantum: Velleius, 1.16. *tertium & tricesimum*. Causam diversitatis è divini Scaligeri ad Euseb animadversionibus colligere est: qui & affirmat, in omnibus libris mss. per geminum *ll.* exprimi *Sardanapallum*, ut propter hominis turpitudinem obscœna sit allusio ad παλλὸς seu φαλλός. Nos simplex *l.* retinemus, cum purum putum sit Assyriacum, cujus posterior vocula legitur etiam in medio nomine Regis Assyrii Teglath-phal-Esar. *Bern.*

2. *Arbactus*) Hic in Prologo est *Arbaces*: Diodoro, 2.24. Straboni, 16. Athenæo, 12.7. Agath. 2. Αρϐάκης. Velleio, 1.6. mendose *Pharnaces*, pro *Arvaces*. Orosio, 1.19. & 2. 2. *Arbacus*: *quem*, inquit, *alii Arbacem vocant*. Bong.

Colo) Colus instrumentum, quod pensa continet, à quo fuso fila ducuntur. vide Plutarch. 2. de fortuna Alex. c. 8.

Oculorum lasciv.) Quæ Petronio, *oculorum quoque mobilis petulantia*. Unde Sardanapalus à Max. Tyrio dissert. 19. dicitur τῷ ὀφθαλμῷ

parére ; progressus ad socios, quid viderit, re-
4 fert : Negat se ei parére posse, qui se fœminam malit esse, quam virum. Fit igitur conjuratio, bellum Sardanapalo infertur. quo ille audito, non ut vir regnum defensurus, sed ut metu mortis mulieres solent, primo latebras circumspicit : mox deinde cum paucis & incompositis, in bel-
5 lum progreditur. Victus, in regiam se recipit ; & extructa incensaque pyra, & se & divitias suas in incendium mittit : hoc solo imitatus virum.
6 Post hunc rex constituitur interfector ejus Arbactus, qui præfectus Medorum fuerat. Is imperium ab Assyriis ad Medos transfert.

1 CAP. IV. Post multos deinde reges, per ordinem successionis, regnum ad Astyagen
2 descendit. Hic per somnum vidit ex naturalibus

μῶ ἐκπεπτηκῶς, hoc est, Persii verbis, 1. 18. *patranti fractus ocello.* Freinsheimius referre mavult ad oculos picturatos, tinctaque fuco supercilia, quæ Sardanapalo tribuit Athenæus, 12. 7. pag. 529. a. & Medis in more fuisse scribit Xenophon Cyri pæd. 1. pag. 8. c. *Bern.*

4. *Bellum Sardan. inf.*) Diodor. 2. 26. & 27.

5. *In incendium mittit*) Rem fuse narrat Athenæus, 12, 7. Addit autem ex Clitarcho, Sardanapalum senio obiisse ; Syriæ tamen imperio spoliatum. Ejus Epitaphium extat ibid. & in Plutarch. 2. de Fortun. Alex. c 8 *Bern.*

CAP. IV. 2. *Per somnum*) De somniis, etsi fabulose, ex Hom. libr. 19. Odysseæ, ita canit Virgilius lib. 6.

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, quâ veris facilis datur exitus umbris
Altera

bus filiæ, quam unicam habebat, vitem enatam,
tam, cujus palmite omnis Asia obumbraretur.
Consulti harioli, ex eadem filia nepotem ei fu- 3
turum, cujus magnitudo prænuntietur, re-
gnique ei amissionem portendi, responderunt.
Hoc responso exterritus, neque claro viro, ne- 4
que civi filiam, ne paterna maternaque nobi-
litas nepoti animos extolleret; sed ex gente,
obscura tunc temporis, Persarum, Cambysi
mediocri viro in matrimonium tradidit. Ac ne 5
sic quidem somni metu deposito, gravidam ad
se fi-

Altera candenti perfecta micans Elephanto,
Sed falsa ad cælum mittunt insomnia manes.

Macrobius tamen l. 1. in Somnium Scipionis differentias harum imaginum has esse dicit. Aut enim est ὄνειρος, secundum Græcos, quod Latini somnium vocant: aut est ὅραμα, quod visio recte appellatur: aut est χρηματισμὸς, quod oraculũ nuncupatur: aut est ἐνύπνιον, quod insomniũ dicitur: aut est φάντασμα, quod Cicero, quoties opus hoc nomine fuit, visum vocavit. Ultima ex his duo, cum videntur, cura interpretationis indigna sunt, quia nihil divinationis apportant, φάντασμα nimirum, & ἐνύπνιον. Tribus cæteris ingenium divinationis instruimur. Et est oraculum quidem, cum in somnis parens, vel alia sancta gravisq; persona, seu sacerdos, vel etiam Deus, aperte eventurum quid aut non eventurum, faciendum vitandumve denuntiat. Visio est autem; cum id quis videt, quod eodem modo, quo apparuerat, eveniet. Somnium proprie vocatur, quod tegit figuris & velat ambagibus, non nisi interpretatione intelligendam, significationem rei, quæ demonstratur. Vide *Macrobium.*

Filiæ) Astyagis filiam *Mandanen* vocat Herodotus, 1. 107. & Val Max. 1. 7. quæ Æliano var. hist. 12 42. est Μανδάλη inverso ν. *Bong.*

S. *Ar-*

se filiam arcessit, ut sub avi potissimum oculis
6 partus necaretur. Natus infans datur occiden-
7 dus Harpago, regis arcanorum participi. Is
veritus, si ad filiam mortuo rege venisset imperi-
um, quia nullū Astyages virilis sexus genuerat,
ne illa necati infantis ultionem, quam à patre
non potuisset, à ministro exigeret; pastori regii
8 pecoris puerum exponendum tradit. Forte eo-
dem tempore & ipsi pastori filius natus erat.
9 Ejus igitur uxor, audita regii infantis expositio-
ne, summis precibus rogat, sibi afferri ostendiq;
10 puerum. Cujus precibus fatigatus pastor, rever-
sus in sylvam, invenit juxta infantem canem fœ-
minam, parvulo ubera præbentem, & à feris ali-
11 tibusque defendentem. Motus & ipse misericor-
dia, qua motam etiam canem viderat, puerum
defert ad stabula, eadem cane anxie prosequen-
12 te. quem ubi in manum mulier accepit, veluti ad
notam puer allusit: tantusq; in illo vigor, & dul-
cis quidam blandientis infantis risus apparuit, ut
pastorem uxor ultro rogaret, (quo suum partum
pro illo exponeret) permitteret(que) sibi, sive
fortu-

5. *Arcessit*) Ea est omnium fere veterum librorum in hoc auctore scriptura. Dicitur autem *arcesso* ab arcio; ut à capio, *capesso*; facio, *facesso*. Priscian. lib. 8. & arcio est accio: *ar*, pro ad ἀρχαϊκῶς. Vide Scaurum de Orthogr. *Bongars.*

6. *Natus infans* &c.) Hæc omnia prolixe Herodotus exsequitur 1. 107. & seqq. *Bernec.*

7. *Pastori*) Nomen fuit Mithiydates. Οὔνομα δὲ τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε Κυνὼ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν κατὰ

fortunæ ipſius, ſive ſpei ſuæ puerum nutrire. At- 13
que ita permutata ſorte parvulorum, hic pro filio
paſtoris educatur: ille pro nepote regis exponi-
tur. Nutrici Spacos poſtea nomen fuit, quia ca- 14
nem Perſæ ſic vocant.

CAP. V. Puer deinde, cum inter paſtores 1
eſſet, Cyri nomen accepit. Mox rex inter lu- 2
dentes ſorte delectus, cum per laſciviam con-
tumaces flagellis cecidiſſet, à parentibus pue-
rorum querela eſt regi delata, indignantibus à
ſervo regio, ingenuos homines ſervilibus ver-
beribus affectos. Ille arceſſito puero & inter- 3
rogato, cum, nihil mutato vultu, *feciſſe ſe ut re-
gem* reſpondiſſet; admiratus conſtantiam, in
memoriam ſomnii reſponſique revocatur. At- 4
que ita cum & vultus ſimilitudo, & expoſitionis
tempora, & paſtoris confeſſio convenirent,
nepotem agnovit. Et quoniam defunctus ſibi 5
ſomnio

κατὰ δὲ τὴν Μηδικὴν Σπακώ. τὴν γὰρ κύνα καλέουσι σπάκα Μῆδοι. Herodot. addit præterea paſtoris infantē mortuum fuiſſe natum.

14. Spacos) Ita & Herodotus. Hodie [illegible] ſâae appellatur, quod eſt, curam habere, cuſtodire; & canis, cuſtos.

CAP. V. *1. Cyri nomen*) Cyrum Perſico ſermone *Solem* ſignificare, auctores ſunt, Cteſias, Plutarchus in Artaxerxe c. 1. Phlethon in expoſitione eorum, quæ in magicis Zoroaſtris oraculis obſcurius dicuntur. Unde apparet, Suidam, etymon exotici nominis petentem è Græcia ſua, toto, quod ajunt, cœlo errare. *Bern.*

2. Servilibus verberibus) Sic infra, 2.5.4. Et rectè. Accurſi9 ad l.12. ff. de jure fiſci, *ſervilia verbera* interpretatur flagella, Petronius *ſerviles*

ſomnio videretur, agitato inter paſtores regno; animum minacem duntaxat in illo fregit.
6 Cæterum Harpago amico ſuo infeſtus, in ultionem ſervati nepotis, filium ejus interfecit, e-
7 pulandumque patri tradidit. Sed Harpagus ad præſens tempus diſſimulato dolore, odium
8 regis in vindictæ occaſionem diſtulit. Interjecto deinde tempore, cum adoleviſſet Cyrus, dolore orbitatis admonitus, ſcribit ei, *ut ablegatus in Perſas ab avo fuerit, ut occidi eum parvulum avus juſſerit: ut beneficio ſuo ſervatus ſit: ut*
9 *regem offenderit: ut filium amiſerit.* Hortatur, *exercitum paret, & pronam ad regnum viam ingrediatur,* Medorum tranſitionem pollicitus. Epiſtola,

viles pœnas dixit Salluſt. i. hiſtor. *abunde libertatem rati, quia tergis abſtinetur.* Vide Senec. extrema Apocolocynth. Hinc *verberibus fœdari* homines liberi dicuntur Tacito, 3. hiſt. 77. Aliud eſt, *puerili verbere moneri.* 5. Annal. 9. *Bernec.*

6. *Filium ejus interf.*) Commemorat & Seneca de Ira, lib. 3. cap. 15.

7. *Epulandumq. patri tradidit*) Theophilus ad Autolycum lib. III. non hoc Aſtyagi, ſed Cambyſi tribuit, perperam. *Voſſius.* Alterum hoc crudelitatis in Aſtyage exemplum. Fertur Aſtyages necatum filium parenti in cœna partim aſſum, partim elixum, vorandum propoſuiſſe. Cœna peracta interrogaſſe eum, numquid laute convivatus eſſet: illo adſentiente, juſſiſſe adferri reliquias, ut inde, ſi quid placeret, ſibi ſumeret Harpagus: Hinc filii clade cognita, nequaquam conſternatum dixiſſe: Quando hoc ita regi libuerit, non id etiam ſibi diſplicere. vide & Senecam de Ira, lib. 3. c. 15. G. *Major.*

7. *Ad præſens tempus*) Sufficit *ad præſens*, & ſic loquuntur Tacitus quoque Annal. 4. 31. & 44. Hiſt. 1. 44. & Sue-

ſtola, quia palam ferri nequibat, regis cuſtodibus omnes aditus obſidentibus, exinterato lepori inſeritur, lepuſque in Perſas Cyro ferendus, fido ſervo traditur: addita retia, ut ſub ſpecie venatoris dolus lateret.

CAP. VI. Lectis ille epiſtolis, eadem ſomnio 1
aggredi juſſus eſt: ſed præmonitus, ut quem primum poſtera die obvium habuiſſet, ſocium
cœptis aſſumeret. Igitur antelucano tempore 2
ruri iter ingreſſus, obvium habuit ſervum de ergaſtulo cujusdam Medi, nomine Sybarem.
Hujus requiſita origine, ut in Perſis genitum 3
audivit, demptis compedibus, aſſumptoque

& Sueton. Tit. 6. nec dubitem, à manu gloſſatoris eſſe *tempus*. Bern.

10. *Exinterato lepori*) Ita mss. Gloſſæ, *Interata*, ἐξεντερωθέντα, voce ab interioribus ducta. Vulgati, *exenterato*. Bongarſius. *De hiſtoria conſulendus Herodotus*. 1, 123. *& Polyænus*, lib. 7. Bern.

CAP VI. 2. *Nomine Sybarē*) MS habet *Sebarem*. Legendum Sœbarem. Et ſic quoq; infra. Sœbares id eſt Oebares, Οἰβάρης. Utrumq; enim dicitur. Sic Androcottus Sandrocottus, Indica Sindica, merdis Smerdis, Oſthanes Æſchylo eſt Σωσθάνης. Alibi plura. *Voſſius*.

3. *Perſepolim*) De hac Curtius libr. VI, cum incendium ejus deſcribit. Hujus urbis quoque ſitum prope Araxem fuiſſe Strabo lib. 15. & Diodorus lib. 17. oſtendunt, deſcribit & hanc inter recentiores Thomas Minadoius. Alphonſus vero Hadrianus Sires appellari exiſtimat. Sed reſtauratam poſt Alexandriæ everſionem à nemine traditur. Quamvis & Ptolemæus & Ammianus ejus meminerint Perſepolis autem in extremis finibus orientis ſita fuit, ubi ſunt confinia Carmaniæ, ad Araxem fl. quem tamen diverſum à nobiliſſimo Armeniæ flumine, & Ῥογόμανιν Ptole-

4 comite, Persepolim regreditur. Ibi convocato populo, jubet omnes præsto cum securibus adesse, & silvam viæ circumdatam excidere.
5 Quod cum strenue fecissent, eosdem postero
6 die apparatis epulis invitat: deinde cum alacriores ipso convivio factos videret, rogat, *Si conditio proponatur, utrius vitæ sortem legant, hesterni laboris, an præsentium epularum: præsentium,* ut acclamavere omnes; ait; *Hesterno similem labori omnem vitam acturos, quoad Medis pa-*
7 *reant: se secutos, hodiernis epulis.* Lætis omnibus
8 Medis bellum infert. Astyages meriti sui in Harpagum oblitus, summam belli eidem com-
9 mittit: qui exercitium acceptum statim Cyro per deditionem tradidit, regisque crudelita-
10 tem perfidia defectionis ulciscitur. Quod ubi Astyages audivit, contractis undique auxiliis, ipse in Persas proficiscitur: & repetito alacrius certa-

mæo appellari ostendit *Salmasius*, p. 1202. in Solinum. *Thys.*

4. *Ibi convocato pop.*) Herodotus 1.125. & seq. Polyænus, lib. 7. Frontinus, 1. 11. 19.

Adesse) Ita restituit è mss. suis Modius. Antea fuit *esse*.

5. *Apparatis epulis invitat*) Vulgo editi, *ad paratas epulas invitat*. Sed restituimus auctori lectionem, quam & Bongarsius & Modius fatentur in manu exaratis suis codicibus extare: & retinuit editio Cratandriana Basileensis, cui præfuit vir doctissimus Joan. Sichardus: ut & Italica, quam à Sabellico recognitam emisit Augustinus Becharius: maxime cum ita etiam loquatur historicorum princeps Livius: Ita Sallust. hist. 4.3. 18. *cum se cibo vinoque læti invitarent.* Bern.

8. *Meriti sui* &c.) Quos offende-

certamine, pugnantibus ſuis, partem exercitus à tergo ponit, & tergiverſantes, ferro agi in hoſtes jubet: ac denuntiat ſuis, *ni vincerent, non* 11
minus fortes etiam poſt terga inventuros, quam à frontibus viros: proinde videant, fugientibus hæc, an illa pugnantibus acies rumpenda ſit. Ingens, 12
poſt neceſſitatem pugnandi, animus exercitui 13
ejus acceſſit. Pulſa itaque cum Perſarum acies paulatim cederet; matres & uxores eorum obviam occurrunt: orant in prælium revertantur: cunctantibus, ſublata veſte, obſcœna corporis oſtendunt, rogantes; *num in uteros matrum vel* 14
uxorum velint refugere? Hac repreſſi caſtigatio- 15
ne, in prælium redeunt: & facta impreſſione, quos fugiebant, fugere compellunt. In eo prælio 16
Aſtyages capitur: cui Cyrus nihil aliud quam regnum abſtulit: nepotemque in illo magis, quàm victorem egit: eumque maximæ genti Hyrcanorum præpoſuit. Nam in Medos reverti ipſe noluit.

offenderis, periculoſe ſummæ rei præfici, docet & exemplum M. Livii, in Liv. 27. 42. 8.

10. Partem exercit.) Sic infra, 31. 8. 7. & Livius, 10. 36. 6. *Neceſſitate coacta virtus, cauſa victoriæ eſt*, ait Florus, 3. 3. 13. Contra, *quantò plus ſpei ad effugium, tantò minor eſt ad reſiſtendum animus.* Tacit. hiſt. 3. 18.

13. Matres & uxores &c.) Refert & Plutarchus libello de virtutibus mulierum, c. 9. *Bong.* Nec abſimilia de Germanis Tacitus, cap. 8. princ. *Bern.*

16 Aſtyages capitur) qui regnavit annis XXXV.

16. Maximæ genti) Vulgatam hanc lectionem, Cujacii codex, & Oroſius 1. 19. comprobant. Veteres enim plerique pro *maximæ*, habent *decimum*. Ex voce *maximæ*,

17 luit. Hic finis Medorum imperii fuit. Regnaverunt annos CCCL.

1 CAP. VII. Initio regni, Cyrus Sybarem, cœptorum socium, quem juxta nocturnum visum ergastulo liberaverat, comitemque in omnibus rebus habuerat, Persis præposuit, so-
2 roremque suam ei in matrimonium dedit. Sed civitates, quæ Medorum tributariæ fuerant, mutato imperio, etiam conditionem suam mutatam arbitrantes, à Cyro defecerunt: quæ res multorum bellorum Cyro causa & origo fuit.

ximæ, solum x forte remanserat in eo libro, ex quo multi deinde transscripti sunt, cæteris literis aliquo casu deletis: ea nota librariis imposuit. In Cl. Puteani mss. legitur *ducem*. Hæc *Bong*. Legitur & *maxime* in edit. Colon. Gymnic.

16. Hyrcanorum) Hyrcani populi regni Parthici, & Strabone teste, usque ad Oxi fluminis ostium pertine ant. *Thys*

CAP. VII. *1. Initio regni*) Tertia monarchia Persarũ, duravit annis CCXXVIII. Quotquot temporum rationes disputarunt, vetustissimi & eruditissimi scriptores, nemo non eorum Cyri annum primum in primum Olympiadis 55. cõfert, Diodorus Siculus, Thallus, Castor, Polybius, Phlegon, ut scribit auctor priscus & eruditus Tatianus. Idem testatur & Africanus apud Eusebium his verbis: Μετὰ δὲ ὁ τῆς αἰχμαλωσίας ἔτη Κῦρος Περσῶν ἐβασίλευσεν ᾧ ἔτει Ὀλυμπιὰς ἤχθη νε΄ ὡς ἐκ τῶν βιβλιοθηκῶν Διοδώρου καὶ τῶν Θάλλου καὶ Κάστορος ἱστοριῶν, ἔτι δὲ Πολυβίου καὶ Φλέγοντός ἐστιν εὑρεῖν, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων, οἷς ἐμέλησεν Ὀλυμπιάδων ἅπασι γὰρ συνεφώνησεν ὁ χρόνος. Tempus congruit anno periodi Julianæ 4154. Mundi 3390, Judaico 3201. Nabonassari 188. anno 47. post obitum Nabuchodonosori. Agathias lib. 2. scribit Persarum priscum regnum à Cyro per 228. annos durasse: quibus

fuit. Domitis demum plerisque, cum adversus Babylonios bellum gereret, Babyloniis rex Lydorum Crœsus, cujus opes & divitiæ insignes ea tempestate erant, in auxilium venit: victusque jam de se solicitus, in regnum refugit. 3

quibus deductis de anno 4382. periodi Julianæ, in quo victus fuit Darius ultimus, remanent anni 4154. initium Cyri videlicet, ut antea, *Scalig.*

2. *Babyloniis*) Regnabat tum Babylone is, quem nostri Balthasarem, Græci Labyrinthum vocaverunt, Herodotus Labynetum. Crœsum, ait Herodotus, ultro Cyro bellum intulisse oraculis persuasum. Observabis autem, quæ hic de Solonis & Crœsi congressu Herodotus narrat. *Major.*

Nabonidum, qui postremus in Berosi catalogo, Josephus x. Antiq. 12. Balthasarē esse putat, cujus in Danielis libro mentio est. Hic vero Josephi mira est oscitantia; qui illos ipsos, unde hanc historiam descripsit, auctores incuriose legit. Testis est enim Megasthenes, Nabonidum nullo propinquitatis jure cum Laborosarchodo fuisse conjunctū. At Balthasar ille Danielis non alienis utique successit; sed paternum, & avitū sortitus est regnum. Verba Berosi: ἀπολομένου δὲ τούτου, συνελθόντες οἱ ἐπιβουλεύσαντες αὐτῷ κοινῇ τὴν βασιλείαν περιέθηκαν. Ναβοννίδῳ τινὶ τῶν ἐκ Βαβυλῶνος, ὄντι ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπισυστάσεως. Non possunt hæc de legitimo ejus, qui mortuus erat, hærede, ac successore dicta videri: sed de peregrino, & adscititio; cujusmodi Balthasar non fuit. Non est igitur idem cum Nabonedo Balthasar, sed potius cum Laborosarchodo Nabuchodonosori nepote, ex ejus filia, quæ Nerigllissaro nupsit, ut scribit Berosus. Nerigllissarus vero, quasi tutorio nomine, pro filio Laborosarchodo, seu Balthasare regnum administravit. Hinc est, quod Balthasari tertius annus tribuitur à Daniele. *Petav.*

Rex Lydorum Crœsus) Omnes tradunt, jam tum temporis Crœsum à Cyro victum captumque fuisse, cum

4 git. Cyrus quoque post victoriam, compositis
in Babylonia rebus, bellum transfert in *Lydiam*.
5 Ibi fortuna prioris prælii perculsum jam Crœsi
exercitum, nullo negotio fundit: Crœsus ipse
6 capitur. Sed quanto bellum minoris periculi,
7 tanto & mitior victoria fuit. Crœso & vita, &
patrimonii partes, & urbs Barce concessa sunt:
in qua etsi non regiam vitam, proximam tamen
8 majestati regiæ degeret. Hæc clementia non
9 minus victori quam victo utilis fuit. Quippe ex
universa Græcia, cognito quod illatum Crœso
bellum esset, auxilia velut ad commune extin-
10 guendum incendium confluebant. Tantus Crœ-
si

cum Babyloniis bellum inferret. Quomodo ergo iis opem tulerit, non video. Sed videtur Trogus, ut sæpe, alios secutus auctores. *Vos.*

Victusq. &c.) Val. Acidalius ad Vellejum, sub finem, ut in veteribus, ita scribendum hic monet, *victisque*, nempe Babyloniis, quibus auxilio venerat; non ipse victus. Ego, *victus*, præfero, nam mox sequitur, *fortuna prioris prælii perculsum*. Bernec.

5. *Perculsum*) Sic infra, 2. 13. 1. Male vulgati, *percussum*. Vide Gruteri dissert. 14. ad Tacit. hist. 5. 16. *Superesse, qui fugam animis, qui vulnera tergo ferant*. Adde Liv. 8, 16. 6. 35. 2, 3. 38. 26, 7.

6 *Mitior*) Florus, 2. 8. 26.

7. *Urbs Barce conc.*) Si vel unus librorum mss. emendationi faveret, rescriberem *urbs Barene conc.* quam Mediæ urbem, cujus & Stephanus meminit, Crœso dono datam, ostendit ex Ctesia Bongarsius. Nam neque *Barce* Pentapoleos urbs in provincia Cyrenaïca, huic loco convenit, cum eo Persarum arma victricia nondum pervenerint, ut apparet ex Herodoti initio libri 3. nec item illa ab Alexandro condita, de qua auctor

ſi amor apud omnes urbes erat: paſſurusque Cyrus grave bellum Græciæ fuit, ſi quid in Crœſum crudelius conſuluiſſet. Interjecto deinde tem- 11
pore, occupato in aliis bellis Cyro, Lydi rebellavere: quibus iterum victis, arma & equi adem- 12
pti, juſſique cauponas, & ludicras artes, & lenocinia exercere. Et ſic gens induſtria quondam 13
potens, & manu ſtrenua effœminata mollitie luxuriaque, virtutem priſtinam perdidit; & quos ante Cyrum invictos bella præſtiterant, in luxuriam lapſos otium ac deſidia ſuperavit. Fuere 14
Lydis multi ante Crœſum reges, variis caſibus memorabiles; nullus tamen fortunæ Candauli comparandus. Hic uxorem, quam propter for- 15
mæ pulchritudinem deperibat, prædicare omnibus

&or infra, 12.10.6. minime vero, quomodo Aſulanus edidit, *Beroea*, Ptolemæo Βέῤῥοια, Macedoniæ oppidũ. Ex cæteris quoque lectionibus nihil ſani erui poteſt: *Vrbs vero concessa*: *vero* & *concessa*: *Baragon cessa*: & quod Sabellicus habet, *urbs Berſe con.* Bern.

11. Lydi &c.) De quibus & Polyænus ſtratag. lib. 7. Ad hunc modum domuit Xerxes Babylonios apud Plutarch. apoph. Reg. cap. 6. Ariſtodemus Cumanos ap. Dionyſ. Halicarn. 7. cap. 8. & Seſoſtris Ægyptios, referente Scholiaſte Sophoclis. *Romanos* certe *voluptatibus plus adverſus ſubjectos quam armis valuiſſe* Tacitus affirmat hiſt. 4. 64. & eſt exemplum in Agric. c. 21. *Bern.*

14. Fortunæ Candauli) Rectius forte, *fortuna Cand.* Diffundit hanc hiſtoriam Herodotus lib. 1. c. 8. & ſeqq. Vide & Plutarchi Sympoſiaca, 1. quæſt. 5.

Candauli) Myrſi filius, ab

bus solebat, non contentus voluptatum suarum tacita conscientia, nisi etiam matrimonii reticen-
16 da publicaret: prorsus quasi silentium damnum
17 pulchritudinis esset. Ad postremum, ut affirmationi suæ fidem faceret, nudam sodali suo Gygi
18 ostendit. Quo facto, & amicum in adulterium uxoris solicitatum, hostem sibi fecit: & uxorem, veluti tradito alii amore, à se alienavit. Nam-
19 que brevi post tempore cædes Candauli, nuptiarum præmium fuit, & uxor mariti sanguine dotata, regnum viri & se pariter adultero tradidit.

1 CAP. VIII. Cyrus subacta Asia, & universo Oriente in potestatem redacto, Scythis bellum

ab Alceo Herculis oriundus. Scribit Herodotus mulierculam Gygi mandasse, ut aut Candaulem occideret, aut se pateretur occidi, quod in re turpi Candauli paruisset. De hujus Gygis annulo multa sunt 1. de Legib. apud Platon. & Cicer. lib. 3. Officiorum.

CAP. VIII. *1. Scythis*) Libet hoc loco particulā orationis Crœsi, quæ apud Herodotum extat lib. 1. recitare, ex qua apparet, Crœsum, ipso usu modestiorem factū dissuasisse Scythici belli susceptionem: *Postquam ego*, inquit Crœsus, *in tuam potestatem veni, & quæ magna felicitas est, in hostem sapientem incidi, semper operam dedi, ut quacunque ratione possem, incommoda regno tuo impendentia, averterem. Etsi enim acerba & luctuosa est præteritorum malorum recordatio, tamen haud scio, an ulla res sit, quæ magis ad modestiam animos flectere possit. Quare si vel tu ipse immortalis esses, vel immortalem exercitum duceres, nihil ponderis mea consilia in tuis deliberationibus haberent: sin autem agnoscis, te hominem esse, & hominibus*

lum infert. Erat eo tempore Scytharum regi- 2
na Tamyris, quæ non muliebriter adventu hostium territa, cum prohibere eos transitu Ara-

minibus imperare, hæc cogitatio animum tuum subeat res humanas subitam habere conversionem fortunæ, quæ non sinit quemquam perpetuo felicem esse. Scrig.

2. *Tamyris*) Frontinus, 2.5 & Jornandes in Geticis c. 10 & nostri vett. omnes constanter *Tamiris*, uno excepto, qui habet *Tomeris*. Orosii mss. 2.7. *Thameris*. Valerii Max. editio postrema, 9. 10. *Thamyris*. Herodoto, 1. 207. & seq. est Τώμυρις. *Bong*. Historiam ex modo dictis auctoribus præcipue diffundit Herodotus. Hodieque hoc nomen *Timour* Scythicum est. Sicut & *Tamerlan* quod *Tamer claudum* denotat *Lang*. enim claudum Turcis denotat. *Thys*.

Cum prohibere eos transitu Araxis fluminis posset) Nescio, quid Ammiano Marcellino, lib. XXIII. in mentem venerit, quod scribat, *Cyrum, Bospori fretum cum multitudine fabulosa transgressum, ad internecionem delevit Tamyris regina Scytharum, ultrix acerrima filiorum.* Araxem transgressum fuisse Cyrum, cum Tamyridi & Massagetis bellum inferret, ex omnibus constat. Bosporum vero trajecisse nemo dixit. Miror quoque, virum doctissimum hoc loco reponere *Tomyris*, pro *Tamyris*. Nam dicitur, Τώμυρις, Τάμυρις, & Θάμυρις. Quamvis postremum hoc nomen viris attribuatur, non fœminis. Ita Polyænus Sacarum regem vocat. Apud Æschylum quoque in Persis aliquoties Θάμυρις, pro Θάρυβις legendum esse, patet ex Scholiaste. At sane videtur esse commentum Græcorum, quod de hac, tanquam muliere, produnt. *Temur* namque masculum nomen apud Scythas semper fuit. Quin etiam multum ab eo abit, quod refert Lucianus in Macrobiis, auctoritate Cipporum Persicorum, & Onesicriti. Ait enim: Κῦρος ὁ Περσῶν βασιλεὺς ὁ παλαιὸς, ὡς δηλοῦσιν οἱ Περσῶν καὶ Ἀσσυρίων ὅροι, οἷς καὶ Ὀνησίκριτος ὁ τὰ

ἐπὶ

3 Araxis fluminis posset, transire permisit; & sibi faciliorem pugnam intra regni sui terminos rata, & hostibus objectu fluminis fugam diffici-
4 liorem. Itaque Cyrus trajectis copiis, cum aliquantisper in Scythiam processisset, castra me-
5 tatus est. Dein postera die simulato metu, quasi refugiens castra deseruisset, ita vini affatim, & ea quæ epulis erant necessaria, reliquit. Quod

ἐπὶ Ἀλεξάνδρου συγγράψας, συμφωνεῖν δοκεῖ, ἑκατοντούτης γενόμενος, ἐζήτει μὲν ἕνα ἕκαστον τῶν φίλων. Μαθὼν δὲ τοὺς πλείστους διεφθαρμένους ὑπὸ Καμβύσου τοῦ υἱέος, καὶ φάσκοντος Καμβύσου κατὰ πρόσταγμα τὸ ἐκείνου ταῦτα πεποιηκέναι, τὸ μέν τι πρὸς τὴν ὠμότητα τοῦ υἱοῦ διαβληθεὶς, τὸ δέ τι, ὡς παρανομοῦντα αὐτὸν αἰτιασάμενος, ἀθυμήσας, ἐτελεύτα τὸν βίον. Quamquam absurdissimum hoc multis videbitur. Utpote cum Cyrus, quadraginta annos natus, regnare cœperit; imperarit annos xxx.
v
Cambyses vero annos vii—
xii
Fieri itaque non potuerit Cyrum centesimum annum ætatis implesse, regnante Cambyse. *Voss.*

Araxis) Araxes Armeniæ nobilis fluvius, ex summis jugis Ararat, quæ *Periardus* olim, nunc *Chielder* montes appellantur. Hæc juga celeberrima sunt fontibus multorum fluminum, quæ vicinam regionem ita fertilem reddunt, ut à Barbaris *Leprus*, id est, fertilis, appellatur: Et quidem primo ex illis profluit Araxes, qui è lacu exiens, multis alveis hos campos & siticulosã regionem permeat & irrigat: exilit autem è monte Tauro, ea parte, qua Periardus visitur, è latere montis Abo; & versus ortum defluens usque ad fines Provinciæ Syrvan, ibidem se flectit versus eorum, & Cyro fluvio conjunctus dividit Artaxatam [quæ hodie Nassivan dicitur, Armeniorum civitas] & Armeniam porro rigans, præterque Araxis planitiem labens, exonerat se in mare Caspium, linquens ad meridiem quidem Armeniam, ad

Quod cum nuntiatum reginæ esset, adolescentulum filium, ad insequendum eum cum tertia 6
parte copiarum mittit. Cum ventum ad Cyri 7
castra esset, ignarus rei militaris adolescens, veluti ad epulas, non ad prælium venisset, omissis hostibus, insuetos barbaros vino se onerare patitur: priusque Scythæ ebrietate, quam bello vincuntur. Nam cognitis his, Cy- 8
rus reversus per noctem, saucios opprimit, omnesque Scythas cum reginæ filio interficit.
Amisso tandem exercitu, &, quod gravius do- 9
lendum, unico filio, Tamyris orbitatis dolorem non in lacrymas effudit; sed in ultionis solatia

d Arctum vero Sevaniam, ujus metropolis est Eris. ?h. *Cartwrightus* in Itin. ers.

7. *Adolescens*) Spargapis appellabatur.

Ebrietate) Hoc modo rierunt & Histri apud Flom, 2. 10. *Bern.*

8. *Saucios*) Ea est vetus tio. Strabo (qui lib. 11. g. 353. pr. hæc in Sacis gescribit) ἐξοίνους καὶ παρα-ή γας. *vinolentos & stuos*: Auctor infra, 24. 8. 1. n adjectione, *mero sau-* dicit. Quomodo Enni- Lucretius *amore sauci-* Inde apud Tibullum, 1. *rcussus tempora Baccho.* qui Græcis dicitur οἰνοπλήξ. Plautus, Casina 3. 5. 6. *Se uspiam percussit flore Liberi*, hoc est, inebriavit. Hæc fere Bongarsius, & plura Gruterus suspicion. 8. 13. Impressi *securos* præferunt. Freinshemius *sopitos* legendum suspicatur: ut, apud Curtium, 8. 6. 32. *sopitus mero ac somno.* Est qui *saucios* ideo damnat, cum jam modo bis de ebrietate præcesserit. Sed nulla hic tautologia, quod ea vox stuporem, effectum ebrietatis potius, quam ipsam designare videatur, inde ducta metaphora, quod admodum ebrii mente sic alienentur, ut nihil sentiant,

laria intendit; hostesque recenti victoria exultantes, pari insidiarum fraude circumvenit.
10 Quippe simulata diffidentia propter vulnus acceptum, refugiens, Cyrum ad angustias usque
11 perduxit. Ibi compositis in montibus insidiis, ducenta millia Persarum cum ipso rege trucida-
12 vit. In qua victoria etiam illud memorabile fuit, quod ne nuntius quidem tantæ cladis super-
13 fuit. Caput Cyri amputatum, in utrem humano sanguine repletum conjici regina jubet, cum hac exprobratione crudelitatis, *Satia te*, inquit, *sanguine, quem sitisti, cujusque insatiabilis semper*
14 *fuisti*. Cyrus regnavit annos XXX. non initio tantum regni, sed continuo totius temporis successu, admirabiliter insignis.

1 CAP. IX. Huic successit filius Cambyses,
2 qui imperio patris Ægyptum adjecit: sed offensus

ant, prout solent graviter saucii. Pari fere translatione Archilochus apud Athenæum, 14. 6. m. *οἴνῳ συγκεραυνωθεὶς φρένας*, *vino mentem attonitus*. Nec alia de causa Plautus, Aulul. 3. 6. 39. *deponere vino* dixit, quam quod ebrii non secus efferantur ac ii, qui jam animam efflarunt. Certe *saucius* absolute hoc significatu sumitur etiam à Martiale, 3, 63. & Appul. lib. 7. m. *Bern.*

Cum regina fi io) Herodotus ait, Spargapisem sibimet mortem conscivisse.

11. *Cum ipso rege trucid.* & mox, *caput Cyri amputatum.*) Atqui Cyrum regem in acie captum, & cruci affixum, scribit Diodorus, 2. 44. Xenophon tradit, placide in lecto obdormiisse. *Bern.*

CAP. IX. 1. *Cambyses*) Cyri filius dissimillimus patri, Persarum rex secundus, regnavit annis VII. mensibus V. Fusius hæc omnia tractat Herodot. lib. 2. & 3.

Cambyses) Natus optimo & clementissimo patre Cyro, &

us superstitionibus Ægyptiorum, Apis ceterumque deorum ædes dirui jubet. Ad monis quoque nobilissimum templum ıgnandum, exercitum mittit: qui tempestatibus

c domestica disciplina enter ad pietatem & tem institutus, ea fuit anitate, ut omnia sibi esse persuaderet, nec commonefactionibus adhiberet. *Strig.*

Apis) Nugabantur ve- Apin radiis lunaribus eptum, ut Plutarchus or est. Atque is erat co- nigro, quadrato in e candore, macula dex. ateri ingenita, at cor- antis Lunæ imaginem ente conspiciendus. ı & Dæmonum præsti- ipsius Apidis partum ibit August. de Civit. XVIII. cap. V. Inventus Memphim, Ægyptio- regiam, solenni pompa cebatur, atque tum ivium lautissimum læ- signum instituebatur. ævi spatium sacris li- præscriptum, Nilo im- us, vel potius in fonte, vel sacerdotum, qui hiala, Apis necabatur, alius sacrabatur. Ad si- udinem Ægyptiorum, vitulum sibi aureum conflâsse Idololatras Israëlitas, Patres testantur. Inter quos Lactant. de Ver. Sap. capit. X. Optatus Milevitanus lib. III. Tertullian. lib. adversus Judæos; Ambros. lib. I. de Pœnit.; Hieronymus ad c. IV. Oseæ; aliique. Vide *Selden.*

Apis) Bos Osiridi consecratus, id est, Soli, describunt Herodotus, 3. 28. Diodorus, 1. 85. Plin. 8. 46.

3. *Ammonis* &c.) Jupiter Ammon à Chamo nomen accepit, qui in Africæ steriles arenas ablegatus est. Atque hinc urbs *Amon-No* dicta *Amon-No* enim revera est Διόσπολις. Ejus nominis reliquiæ in multis aliis. Neque enim in Ægypto solum, sed & in Arabia & Africa universa notum fuisse nomen Ammonis docent Arabæ fluvius Ammon, Ammonium promontorium, Ammonii populi: in Africa proprie dicta Ammonis urbs, ad Cyniphum fluvium: in Insula Meroë delubrum

ſtatibus & harenarum molibus oppreſſus, interiit. Poſt hæc per quietem vidit fratrem ſuum Mergim regnaturum. Quo ſomnio exterritus, non dubitavit poſt ſacrilegia etiam parricidium

brum Ammonis: in Marmarica Ammonia urbs, quæ vulgo Parætonium, & Ammoniaca regio, ubi oraculum toto orbe celeberrimum. Quin & univerſa Africa Ammonia dicta, teſte Stephano. Et, quam late ſe extenderit cultus Ammonis, docet Lucanus Lib. IX.

Quamvis Æthiopum populis
Arabumque beatis,
Gentibus atque Indis unus
ſit Iupiter Ammon.

Bochart.

Porro Jovis Ammonis oraculum celeberrimum, in extimo ſinu Libyæ, apud Garamantes ultra Cyrenem, in ſolitudinibus vaſtis, torridis, ac ſiccitate ſterilibus, ſitum fuit. Circa ipſam oraculi ſedem denſum nemus, quod & Curtius lib. 4. cap. 7.21. deſcribit: Medium ſilvæ templum obtinuit, in quo idolum Ammonis pelle amictum hircina, & hircino capite colebatur. Sacerdotes reſponſa petituri, idolum, aurato navigio impoſitum, circumvectabant, accinebantque carmen patrium. His delinitus ritibus, non voce, ſed ſolo nutu, ſignisque ſubobſcuris, quæ vellet, proferebat: Signa antiſtites iis, qui conſultum acceſſerant, referebant, ac declarabant. *Peucer.* de Divin.

4. *Mergim.*) Qui eſt Herodoto *Smerdis*, quo nomine etiam magum Oropaſten vocat: & *Cometes* magus, qui in editionibus vulgaris dicitur *Comaris*, contra libros, apud eundem Herodotum eſt *Prexaſpes*: & *Oſtanes*, qui vulgo *Orthanes*, Herodoto dicitur *Otanes*: & Darius *Hiſtaſpis* filius in vett. mss. eſt *Hiptaſi.* Hæc ut in Herodoto habentur, edidit Aſulanus, inconſulte: quia *nominum mutationes permultæ ſunt, præſertim Barbarorum*, ut eſt apud Strabonem fine libri 16. *Bong.*

Fratrem ſuum Mergim regnaturum.) Non ſine injuria poſſet aliquis ſuſpicari, ſcribendum eſſe, *Merdim*, &

um facere. Erat enim difficile, ut parceret suis; 6
qui cum contemptu religionis, grassatus etiam
adversus deos fuerat. Ad hoc tam crudele mi- 7
nisterium, magum quendam ex amicis dele-
git, nomine Cometem. Interim ipse, gladio 8
sua sponte evaginato, in femore graviter vul-
neratus, occubuit; pœnasque luit, seu imperati
parricidii, seu sacrilegii perpetrati. Quo nun- 9
tio accepto, magus ante famam amissi regis oc-

cupat

x paulo post *Merdi*, pro
Mergide. Merdim enim, &
Merdiam appellant non-
ulli Cyri filium, ut testan-
ur *Scholia* ad Persas Æschy-
. Apud Æschylum ipsum
ale legitur Μάρδις, ut jam
dit Scholiastes. Herodo-
,& Aristoteli est Σμέρδις.
am sæpe τὸ Σ nominibus
opriis in principio affigi-
. Ctesiæ est Τανυοξάρκης.
: enim, Κῦρος δὲ μέλλων
ελευτᾷν Τανυοξάρκην τὸν νεώ-
ν υἱὸν ἐπίσκοπον δεσπότην
τελίων, καὶ τῆς χώρας, καὶ
ρμενίων, καὶ Παρθίων, καὶ
ιανίων, &c. Sic legen-
. *Oropastes* ipsi est Σφεν-
της. *Vos.*

Gladio sua sponte e-
) Ab auctore nostro est
dotus, 3. 64. & Amm.
ellinus, 17. 6. Sulp. Se-
lib. 2. hist. sacræ,

pag. 116. Contrarius videtur
Strabo, qui lib. 15. extremo,
Cambysen à magis subla-
tum dicit, interprete Xylan-
dro. Verum ibi τὸ καταλυθῆναι,
de imperio Cambysis à ma-
gis intercepto, quam occiso
ipso, malim accipere: quæ
verbi notio Thucydidi, Xe-
nophonti, Herodiano &c.
est recepta. Quanquam et-
iam Orosius, 2. 8. magos sub
nomine *quem occiderant*
Regis, regno obrepere au-
sos scribit. *Bern.*

9. *Magus*) Nomen fuit
Patizithæ: præses in Persis à
Cambyse relictus, is regis
fratre, nomine Smerde vel
Mergide, occiso, suum fra-
trem Smerdim priori co-
gnominem & persimilem,
regem subornat.

Magus ante famam) Du-
os tantum fuisse magos, qui

cupat facinus ; prostratoque Mergide, cui re-
gnum debebatur, fratrem suum subjecit Oro-
10 pasten. Erat enim & oris , & corporis linea-
mentis persimilis ; ac nemine subesse dolum
arbitrante , pro Mergide rex Oropasta consti-
11 tuitur. Quæ res eo occultior fuit, quod apud
Persas persona regis sub specie majestatis oc-
12 cultitur. Igitur magi, ad favorem populi con-
ciliandum , tributa & militiæ vacationem in
trien-

Persicum imperium occupayerunt , præter nostrum asserunt Herodotus, 5. 61. Sulpitius Severus lib. 2. historiæ sacræ pag. 116. Orosius, 2. 8. Cedrenus pag. 118. 54. Const. Manasses in Annalib. & alii. Atqui septem commemorant Amm. Marcellinus, 23. 22. fin & Val. Maxi. 9. 2. exemp. ext. 6. Verum auctoritas Ammiani, consensu plurium impar , nec tanti est : Valerii vero Max. locum feliciter emendavit ac nostro conciliavit vir magnæ dignationis eruditionisque Janus Rutgersius, var. lect. 1. 8. Cum enim vulgati sic habeant : *ne quem ex conjuratione, quæ septem magos cum eo oppresserat,* &c. ille transposita una , non amplius , vocula legit : *ne quem ex conjuratione septem, quæ magos cum eo opp.* Septem , inquam, illorum, à quibus oppressi duo magi , procerum Persarum , de quibus accipiendus & Florus, 3. 5. 2. *Bern.*

10. Erat enim & or. & corp. lin.) Restitui locum ex sententia V. Cl. Fr. Modii, qui disertim in Fuldensibus suis ita scriptum ait: quo pacto & Bongarsius in ms. libro esse profitetur. Nec enim in homine pars est, in qua major solet haberi lineamentorum ratio quam os, hoc est, vultus. Antea vulgati ; *Erat enim decorus, & corporis lineamentis pers.* Herodotus, 3. 61. ἦν τε δὴ ὅμοιος εἶδος. de decore nihil. *Idem.*

11. Sub specie majest.) Similiter à Deioce Rege Medorum

mnium permittunt: ut regnum, quod frau- 13
quæsierant, indulgentia & largitionibus
firmarent. Quæ res suspecta primo Ostani 14
nobili, & in conjecturis sagacissimo, fuit.
ue per internuntios quærit de filia, quæ in- 15
egias pellices erat, an Cyri regis filius rex
. Illa, *nec se ipsam scire*, ait, *nec ex alia posse* 16
oscere: quia singula separatim recludantur.
n pertrectare dormienti caput jubet. Nam 17
o Cambyses aures utrasque præciderat.
us deinde per filiam certior, sine auribus 18
regem, optimatibus Persarum rem indi-
& in cædem falsi regis impulsos, sacra-
ti religione obstringit. Septem tantum 19
con-

n institutum, Herodo- 99. tradit, ne conspi-gem fas esset: ne sc. assi- conspectu vilesceret. *stati major e longin- everentia.* Tac. Ann. *Continuus aspectus s verendos homines atietate facit.* Liv. 35. *Quicquid in excelso fa- positum est, humili & consuetudine, quo sit rabilius, esse vacuum et.* Valer. Maxim. 1. 6. sit, omnibus potius n nemini patere debere ipem, ostendit egregie erus, ad Tacitum dis- 14. *Idem.*

Igitur magi adf. p. c. tributa, &c.] Quid hic est, *permittere tributa?* Certe, permissis tributis favor populi non obtinetur. Eruditissimus Gronovius noster pro *tributa*, legit *tributi*, tributi nimirum vacationem permittunt. Recte, si quid judico. *Boxh.*

Ad favorem &c.) Sic infra, 21. 1. 4. & 5. Scilicet *novum imperium inchoantibus utilis est clementiæ fama.* Tacit. hist. 4. 63.

14. *Ostani*) Ostanes Pharnaspis filius, cujus filia Phedyma appellabatur. Herodot. 3. 68.

19. *Septem tantum*) Thucydides, 6. 9. 25. *Pauci con-*

 jurar-

conscii fuere hujus conjurationis, qui ex continenti, ne dato in pœnitentiam spatio, res per quemquam narraretur, occultato sub veste
20 ferro, ad regiam pergunt. Ibi obviis interfectis, ad magos perveniunt: quibus ne ipsis quidem
21 animus in auxilium sui defuit: siquidem stricto
22 ferro duos de conjuratis interficiunt. Ipsi tamen corripiuntur à pluribus: quorum alterum Gobryas medium amplexus, cunctantibus sociis, ne ipsum pro mago transfoderent, quia res obscuro loco gerebatur, vel per suum cor-
23 pus adigi mago ferrum jussit: fortuna tamen ita regente, illo incolumi magus interficitur.

1 CAP. X. Occisis magis, magna quidem gloria recepti regni principum fuit: sed multo major

juraverant, quo tutiores essent. Adde Curt. 8. 6. 2c. Cæterum istorum septem optimatium nomina recenset Herodotus, 3. 70. *Bern.*

21. Duos interf.) Atque hos non interfectos à magis, sed tantum læsos scribit Herodotus, 3. 78. cujus quidem ob antiquitatem, haud paulo major, quam Justini auctoritas. Et patet ex sequentibus ibi deliberationibus duos illos ex vulnere convaluisse. *Bern.*

22. Gobryas) Herodot. 3. 78. Valer. Max. 3. 2. exemp. ext. 2. Magophoniæ porro seu cædis Magorum, meminit & Agathias lib. 2 *Bong.*

23. Ita regente) Bongars. rectius putat, *ictum.*

CAP. X. *1. Principum*) *Septem illorum conjuratorum.* Alii, nec male, *principium*, antiquo Genitivo, ut ubique *civitatium, penatium, apium, paludium, sapientium.* Sic *hominium* dixit Sallustius Jug. 74. 2. pro *hominum*, ut monuit flos delibatus literatorum Scaliger. *Principium* pro *principum* scripsisse, quoque Licinium, titul. de stupratoribus, à doctore suo, magno illo Cuja-

or in eo, quod cum de regno ambigerent, cordare potuerunt. Erant enim virtute & 2
ilitate ita pares, ut difficilem ex his populo tionem æqualitas faceret. Ipsi igitur viam 3
nerunt, qua de se judicium religioni & unæ committerent. Pactique inter se sunt, 4
e statuta omnes, equos ante regiam prinane perducerent: & cujus equus inter ortum hinnitum primus edidisset, is rex
Nam & Solem Persæ unum Deum esse 5
cre-

io, se doctum ait Bern.

regno ambigerent) t apud Herodot. pulmæ horum consultade regno. An ἰσονομία ιγαρχία aut μοναρχία stituenda.

cordare) Nam alias insociabile regnum. Annal. 13.17. nec recium ferre, nec tedæ. Seneca in Agamemn. 59.

Virtute & nobil. ita) Hinc intelligitur, ibi velint ista Valerii ni, 7. 3. exemp ext. 2. us sex adjutoribus em dignitatis assum- &c. qui locus à V. Cl. Gevartio, Elect. 1. 1. ne restitutus explicae, crucem doctis fixit nus. Bern.

4. Pactique &c.) Herodotus explicatius, 3. 84. & seqq.

5. Nam & Solem Persæ unum Deum esse) Æternos ignes adorasse Persas, nulli dubium est. Unde & sempiterni magorum foculi meminit Ammianus. Virgis autem ignem inter canendum suscitabant. Illum contaminare grande nefas habitum. Unde Euphrates Persa: πῦρ δὲ μέλλουσι ἡμῖν τοῦ χαλεποῦ πικρότερον θανάτου. Refert Strabo sub finem lib. xv. ubi æterno igni sacra faciunt, lignis præstantioribus corticem adimere & nutrimentum flammæ pinguem olei succum addere. Grande piaculum & morte plectendum, excusso ex ore halitu ignem inflare. Ventilatione Deus ille fovebatur. Thys.

credunt: & equos eidem Deo sacratos ferunt.
6 Erat inter conjuratos Darius, Hystaspis filius, cui de regno solicito equi custos ait; *si ea res victoriam moraretur, nihil negotii superesse*: 7 per noctem deinde equum pridie constitutam diem ad eundem locum ducit, ibique equæ admittit, ratus ex voluptate Veneris futurum,
8 quod evenit. Postera die itaque, cum ad statutam

Solem Persæ unum Deum esse cr.&c.) Hos ipsum Strabo l.15.p.503. Macrobius, 1. 7. & alii confirmant. At idem Strabo sub finē lib. 15. Martem unum Persas deum colere tradit: & Curtius 4. 13.17. Martem à Dario facit invocatum. Sed Strabonem, sui ipsius oblitum, erroris arcessit Lipsius, Not. 98. ad Tacit.6.Annal. Curtio veterem, hoc est, suam lectionem restituit Modius, pro *Martem* scilicet, *Mithren* seu *Mithram* legendo. Sic enim Persas solem appellare solitos, ex eodem Strabone, Suida,& pluribus, notum est. Hujus dei antistitem, perpetuæ pudicitiæ fœminam fuisse, patet ex auctore, x.2.2. *Bernecc.*

Et equos &c.] Ita Xenophon Cyropæd. 8. 216. D.& anabas.4.333.B.Pausanias in Laconicis lib. 3.201.14. Rationē reddit Ovid.l.1.Fastor.

Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum.
Ne detur celeri victima tarda Deo.

Quomodo & Herodotus extremo libro 1. Massagetas ait, equos ideo Soli mactasse, *quod deorum pernicissimo, è quadrupedibus omnibus pernicissimum conveniret* At Romanis equus non Soli victima, sed Marti, *quod per ejus effigiem Trojani capti sint*. vel *quod eo genere animalis Mars delectari putaretur*. Festus: in *Equus*. Idem de Mysis, Florus, 4.12. *Bernecc.*

6. Darius, Hystaspis filius) Darius Hystaspis, est is, quem Esdras & Philo nominant Assuerum, quod ita esse ex historia intelligitur, quia Philo narrat, hunc Assuerum recuperasse Assyriam & Babylonem. Id apud

am horam omnes conveniſſent, Darii equus, ;nito loco, ex deſiderio feminæ hinnitum ſta- ı edidit: & ſegnibus aliis, felix auſpicium do- ıo primus emiſit. Tanta moderatio cæteris 9
;, audito auſpicio, ut confeſtim equis deſilie- t, & Darium regem ſalutaverint. Populus 10
ɔque univerſus, ſecutus judicium principum, ıdem regem conſtituit. Sic regnum Perſarum, 11
tem nobiliſſimorum virorum virtute quæſi- ı, tam levi momento in unum collatum eſt. redibile prorſus tanta patientia ceſſiſſe eo, 12
ɔd ut eriperent magis, mori non recuſaverint. anquam præter formam, virtutemque hoc 13
ɔerio dignam, etiam cognatio Dario juncta n priſtinis regibus fuit. Principio igitur re- gni,

d Herodotum narratur Dario filio Hyſtaſpis, & bit Herodotus lib. III. ıo concubinam fuiſſe o- ium cariſſimam *Arti iam*, quæ appellatio venit cum appellatione her, cujus filius putatur le Artaxerxes Longima- , aſſuefactus haud du- materna diſciplina ad am pietatem. *Strig.*

?. *Darii equus*) Unde tea Darium in ſigillo ɔuiſſe ſculptum equum, quem hinnitum edentē factus fuerat, à Scho-liaſte Thucydidis eſt nota- tum. *Bernecc.*

12. *Tanta patientia*) Gymn. editio: *tanta pieta- te geſſiſſe eos.*

Ceſſiſſe eo, quod &c.) Bon- garſius edidit, *ceſſiſſe eos, quod.* Sed prætuli lectio- nem quam idem in varian- tibus è ms. monſtrat. Scili- cet hoc erat incredibile, proceres illos, regno, quod ſuæ quiſque vitæ periculo magis eripuerat, æquo ani- mo, uni Dario ceſſiſſe. *Ce- dere alicui, regno,* dicit au- ctor etiam, 29. 2, 6. *Bern.*

14 gni, Cyri regis filiam in matrimonium recepit, regalibus nuptiis regnum firmaturus: ut non tam in extraneum translatum, quam in familiam
15 Cyri reversum videretur. Interjecto deinde tempore, cum Assyrii descivissent, & Babyloniam occupassent, difficilisque urbis expugnatio esset; æstuante rege, unus de interfectoribus magorum, Zopyrus domi se verberibus lacerari toto corpore jubet: nasum, aures, & labia sibi præci-
16 di: atque ita regi inopinanti se offert. Attonitum

14. *Cyri reg. filiam* &c.) Atqui duas Cyri filias, *Atessam & Artystonam*, nec non *Parmyn* Smerdis, & *Phædimam* Otanis filiam Darium, duxisse refert Herodot. 3.88. Sed harum princeps fuit *Artystona*, Dario maxime adamata, cujus etiam imaginem ex auro solido compactam habuit. Herodot 7.69. An forte rescribendum hoc loco *filias*? *Bern.*

Regalib. nupt.) Sic infra, 13.6.4. Et Tacit. Agric. cap. 6. *Matrimonium cum orta splendidis natalibus, ad majora nitenti decus & robur est.* Hoc spectans & Lycus apud Senec. Herc. Furente, vers. 345. *una sed nostras &c.*

15. *Assyrii*) Vide supra, 1. 2. 13.

Zopyrus] Sic enim Herodot. 3 153. &c & Plutarchus apophth Reg. cap 3. & alii id nomen scribunt, Ζώπυρος. Bongarsius, nec male, *Zophyrus* è mss. expressit. Affines enim literæ sunt π & φ, sæpeque mutantur invicem: ut, *tropæum* & *trophæum*. Sic infra, 3. 4. 12. *Palanthus*, qui aliis est *Phalanthus*. Cæterum huic facinori non absimile quid habet Florus, 1 7. 6. *Bern.* zopyrum ait Herodot. non ex interfectorum numero, sed unius ex conjuratis, nempe Megabysi, filium fuisse. Darius dixisse fertur, se unum Zopyrum integrum malle, quam centum Babylonas capere. Et oblato malo granato, tantum optavit sibi Zopyrorum,

ı, & quærentem Darium causas, auctoremq; ædæ lacerationis, tacitus quo proposito fecedocet; formatoq; in futura consilio, transe titulo Babyloniam proficiscitur. Ibi osten- 17
populo laniatum corpus: queritur crudelitaı regis, à quo in regni petitione, non virtused auspicio: non judicio hominum, sed nitu equi superatus sit: Jubet illos ex ami- 18
exemplum capere, quid hostibus cavenn sit: Hortatur, non mœnibus magis quam 19
ıis confidant, patianturque se communelum recentiore ira gerere. Nota nobilitas 20
pariter & virtus omnibus erat: nec de fide ebant, cujus veluti pignora, vulnera corporis,

, quantum ibi granorum ſet.

6. *Babyloniam*) Vide su- ı. 2. 7.

7. *In regni petitione*) Ita . fatente & Modio: qui ıen *sortitione* legendum tendit, maxime cũ præ . num. 3. dicat auctor: *igitur viam invenet, qua de se judicium gioni & fortunæ comtterent.* Verũ hoc ipsum pyrus queri se simulat, egni petitione, non viri & judicio hominum, auspicio sortique fuisse ıum. Ad hæc si valeat endatio Modii, sequetur, titionẽ aliquam virtute & hominum judicio regi. quod contra est. *Sors deerrat ad parum idoneos*, ait Tacit. Annal. 13. 29. *Sorte & urna mores non discernuntur.* Idem. Histor. 4. 7. Quidam impressi, *portione* legunt, pro quo Sichardus in edit. Basil. *partitione* mallet, contra mentem auctoris & competitorum regni. *Bern.*

22 *Exercitum* &c.] Similem proditionem, vel geminam potius, ipse Darius in Sacas movens, passus est à Risace, equisone quodam Saca, referente Polyæno lib. 7. Strateg. p. 491.

21 poris, & injuriæ notas habebant. Constituitur ergo dux omnium suffragio: & accepta parva manu, semel atque iterum cedentibus consulto
22 Persis, secunda prælia facit: at postremo universum sibi creditum exercitum Dario prodit, ur-
23 bemque ipsam in potestatem ejus redigit. Post hæc Darius bellum Scythis infert, quod sequenti volumine referetur.

LIBER II.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Scytharum origo & antiquitas, de qua cum Ægyptiis contendunt.*
2. *Descriptio Scythiæ, & morum gentis, quæ in plaustris degens justitiam colit & continentiam.*
3. *Scytharum fortitudo bellica. Ægyptios fugant, Asiamque reddunt tributariam.*
4. *Amazonum à Scythis origo, reginæ, res gestæ.*
5. *Bellum Scytharum adversus servos, quos lepido stratagemate reprimunt. Darius Scythis, deinde Jonibus & Atheniensibus, arma infert.*
6. *Atheniensium origo, gloriatio, industria, artes, reges.*
7. *Respublica Atheniensis Solonis legibus & politico stratagemate firmata.*
8. *Pisistratus post fortiter gesta in Megarenses tyrannidem per 33. annos occupat.*

9. Ejus-

Ejusdem filius Hippias, patria pulsus, Persarum exercitum in Græciam adduxit. Inde nobilis illa Marathonia pugna, in qua victi Persæ. Athenienses victores duce Miltiade.

Dissidium fraternum de regno inter Darii filios. Xerxes bellum adversus Græcos instaurat validissimo exercitu.

Fortitudine Spartanorum, quorum rex Leonidas, Persæ ad Thermopylas maxima clade afficiuntur.

Themistoclis industriâ Persarum classis ad Salaminium fretum navali prælio victa, post multam stragem fuga sibi consulit.

Mardonio terrestris exercitus commissus, Xerxes ægre evadit piscatoria scapha, ejusdem pedestris exercitus fame obruitur: unde nova clades.

Mardonius in Bœotia ad Platæas, cum Persis à Græcorum copiis victus, cum paucis profugit. Eodem fere momento adversus Persas in Asia feliciter dimicatum est.

Athenienses Spartanis delusis, urbem ex integro restaurant. Spartani Persarum fines depopulantur. Pausanias defectionis reus damnatur. Aristides proditoris consilia discutit. Xerxes iterum arma movet infeliciter, à Cimone navali prælio superatus.

CAP. I.

1 IN relatione rerum ab Scythis gestarum, quæ satis amplæ magnificæque fuerunt, principium ab origine repe-
2 tendum est. Non enim minus illustria

CAP. I. 1. *Scythis*) Duplex estScythia, Europæa & Asiatica. Europæa, in quam Darius impressionem fecit cum exercitu septingentorum millium, à Strabone l. 7. parva Scythia vocatur, cujus fines quondam fuerunt, Tanais & Borysthenes fluvii. Scythia Asiatica, in qua Cyrus bellum postremum adversus Massagetas infeliciter gessit, duplex est: una intra Imaum montem, altera extra Imaum. Scythia terminatur ab occasu Scythia Europæa seu Tanaï fluvio, quæ limes est, dirimens Asiam ab Europa; à septentrione terra incognita; ab oriente vero Imao monte; à meridie Sacarum regione & Sogdiana. Scythia extra Imaum montem definitur ab occasu Scythia interiore & Sacis; à septẽtrione terra incognita; ab oriente Sorita; à meridie vero parte Indiæ, quæ intra Gangem fluvium est. Hactenus Ptolemæus libro 6. De moribus vero Scytharum Plinius lib 6. Ut ergò Cyrus primus rex Persarum postremum bellum gessit cum Massagetis, quæ sunt pars Scytharum Asiaticorum intra & extra Imaum: sic Darius alteram, quæ est in Europa, aggressus est, eamque Imperii sui jugo subjicere conatus est; sed utrique, Cyro & Dario, conatus infeliciter cessit. Nam & Cyrus à Massagetis crudeliter interfectus est, & hic Darius turpi fuga amissa septima parte exercitus, discessit. *Strig.*

Quæ satis amplæ magnificæque fu.) Eadem verba usurpat & Sallustius Catil. 8. 2 de Atheniensibus. Scythicum autem Darii bellũ & Herodoto occasionem dedit res Scythicas altius repetendi initio libri 4. B. Adde Diodor. Sicul. 2. 43. Arrian 4 princ. Niceph. Gregoram l. 2. post princ. *Bong.*

2. *Quam*

a initia , quam imperium habuere: nec vi-
um imperio magis , quam fœminarum vir-
bus claruere. Quippe cum ipsi Parthos Ba- 3
ianosque, fœminæ autem eorum Amazonum
na condiderint: prorsus ut res gestas viro- 4
n mulierumque considerantibus incertum
uter apud eos sexus illustrior fuerit. Scytha- 5
n gens antiquissima semper habita: quan-
quam

. *Quam fœminarum*) icet, *ne quis sexus à lau- cessaret*, ut ait Florus, ɔ. 9.

. *Parthos*) Quos eosdem n Persis esse ostendit ixera.

Bactrianosq.) Vide su- . 1. 1. 9.

Amazonum) De Ama- ibus præter alios etiam to l. 7. de Legibus: & ppocrates de Aquis & cis , viris copulari non dit, nisi tres ex hostibus ıfecerint; atque ibidem rmat, matres puellis æ- ɔ instrumento mammas ırere. Hæ, uti creditum ꞉eribus , Scythiam pri- ım juxta Tanaïn, & inde ɔpe Thermodoonta ha- ꞉arunt. Fuere & tales, si ꞉dimus Diodoro, ad mare ycanum & in Libya. Ho- ꞉que prope Angolam in rica. ex mulieribus to- tum consistere regnum asse- verant, qui viderunt: ma- sculum omnem natum oc- cidere: cum Peregrinis rem habere. In America quoque hodie Rio da las Amazones. *Thys.*

De his etiam videatur Di- odor. Sicul 2. 44. Appianus in bell. Mithrid. Noster in- fra, cap. 4. & alii. Alb. Kran- zius lib. 1. hist. Sueticæ, c. 6. eas origine Gothicas, hoc est, Germanas fuisse conten- dit At Strabo lib. 11. p. 348. & Arrian. lib. 7. pag. 156. hoc mulierum genus unquam exstitisse negant.

5. *Scythar. gens antiquiss.*) Herodotus tamen, 4. 5. i- psos Scythas ait dicere, *gen- tem suam omnium esse no- vissimam*: & de gentis an- tiquitate Ægyptios non cum Scythis, sed cum Phry- gibus, certasse, refert lib. 2. 2. quod confirmat in Eutro- pium

quam inter Scythas & Ægyptios diu conten-
6 tio de generis vetustate fuerit: Ægyptiis prædicantibus, *initio rerum, cum aliæ terræ nimio fervore solis arderent, aliæ rigerent frigoris immanitate, ita ut non modo primæ generare homines, sed ne advenas quidem recipere ac tueri possent, priusquam adversus calorem vel frigus velamenta corporis invenirentur, vel locorum vitia quæsitis*
7 *arte remediis mollirentur: Ægyptum ita temperatam semper fuisse, ut neque hiberna frigora, nec*
8 *æstivi solis ardores incolas ejus premerent; solum ita fœcundum, & alimentorum in usum hominum nulla*

pium Claudianus. 25. 21. Sed Marcel. 22. 34. *Ægyptiam gentem*, inquit, *omnium vetustissimam, nisi quod super antiquitate certat cum Scythis*. B. Similem contentionem inter Athenienses & Argivos memorat Isocrates Panathenaico. *Bong.*

Scythas & Aegyptios) M. Porcius Latro principatum quoque originis Scythis tribuit; neque adeo inepte: Arca Noæ in Armeniæ montibus consedit, Armeni vero Scythæ. *Thys.*

Contentio) Quam pluribus exponit Otho Heurnius in Indice, c. 13.

6. *Ægyptiis*) Ægyptii antiquissimos se esse mortalium persuasum habuere. Creditumque Gentilibus, non tantum cætera animantia, sed ipsum quoque hominem, compendium illud mundi atque imperatorem Universi, Nilum fœcundissimum amnium benigna quadam caloris humorisque temperie in lucem produxisse Lege Pomp. Melam lib. 1 cap. 9. & Plin. 10. c. 58. Diodorum Siculum, Ælianum, Macrobium, &c. *Thys.*

Generare homines) Ita mox infra, 11. 18. Persuaserunt enim olim sibi profani Gentiles, ut etiamnum hodie Sinenses, homines initio cum cæteris animantibus, non à Deo conditos, sed

ı terra feracior fuerit. Jure igitur ibi pri- 9
ı homines natos videri debere, ubi educari fa-
me possent. Contra, Scythæ cœli tempera- 10
ıtum, nullum esse vetustatis argumentum
ıbant: *quippe naturam, cum primum incre-* 11
ta caloris ac frigoris regionibus distinxit, sta-
ıd locorum patientiam, animalia quoque gene-
: sed & arborum atque frugum, pro regionum 12
ditione, apte genera variata. Et quanto Scythis 13
elum asperius quam Ægyptiis, tanto & corpora
ngenia esse duriora. Cæterum si mundi, quæ 14
c partes sunt, aliquando unitas fuit; sive illu-
r aquarum principio rerum terras obrutas te-
: sive ignis, qui & mundum genuit, cuncta pos-
t, utriusque primordii Scythas origine præstare.
m si ignis prima possessio rerum fuit, qui pau- 15
latim

è terra, stirpium adin-, ortos. Vide Diod. Si-ı. 7. Eo spectat Atheni-um gloriatio, quam ogenes Cynicus iis cum ribus & lumbricis com-nem dicebat esse, se *αὐ-χθονας*, hoc est, ut noster ra, 2. 6. 4. ait *eodem in-tos solo.* Vide, ut modo nuimus, Lactantium de sa relig. 2. 12. *Bern.*

8. *Nulla terra feracior*) tilitatem Ægypti prædi-ıt & Isocrates in laudat. siridis: Joseph9 bell. Jud. 5. 11. & c. Egesippus, 4. 27. Tacit. Hist. 3. 5. Plin. paneg. c. 30. & 31. cum aliis. *Bong.*

13. *Quanto cælum* &c.] *Ingenia hominum ubiq; locorum situs format.* Curtius 8. 9. 26. *Positio cæli corporibus habitum dat.* Tacit. Agric. cap. 11. Quem locum insigniter illustrat Gruterus dissert. 45. ad Tacit. Addendus Erasmus Adagio: *Mores hominum regioni respondent.* Bern.

14. *Ignis qui & mundum genuit*) Hæc sententia

latim extinctus, sedem terris dedit; nullam prius-quam Septentrionalem partem, hyemis rigore ab igne secretam: adeo ut nunc quoque nulla magis rigeat frigoribus.
16 *Ægyptum vero, & totum Orientem, tardissime temperatum: quippe qui etiam nunc torrenti calore solis exæstuet.*
17 *Quod si omnes quondam terræ submersæ profundo fuerunt; profecto editissimam quamque partem decurrentibus aquis primum detectam; humillimo autem solo eandem aquam diutissimè immoratam:*
18 *& quanto prior quæque pars, terrarum siccata sit, tanto prius animalia generare cœpisse.*
19 *Porro Scythiam adeo editiorem omnibus terris esse, ut cuncta flumina ibi nata, in Mæotim, tum deinde in Ponticum & Ægypti-*

tia fuit Heracliti. Quem & Stoicos secutos Cicero testatur III. de Natur. Deor. cum dicit: Sed omnia vestri (*Stoici*,) Balbe, solent ad igneam vim referre. Heraclitum, ut opinor, sequentes. Quin & eum mundi animam esse existimabant.

19. *Scythiam adeo editiorem*) Virgil. I. Georgic. v. 240.

Mundus ut ad Scythiam
Riphæasq; arduus arces
Consurgit, premitur Libyæ devexus in Austros.

Sed constat inter Mathematicos, in globo nullum esse alio editiorem locum. *Bong.*

Mæotim) Cimmerias paludes nominavit Claudianus. Temerindam Scythis appellari testatur Plinius, quasi matrem maris. Sicuti & Dionysius Alexandrinus μητέρα πόντου. Malim ego finem maris significare cum nostratibus Scythis autem cum Germanis multa communia fuisse vocabula, præsertim in hoc tractu, Taurica Chersonesus abunde testis. Vide & Busbeq. Epist. 4 Legat. Turc. Armenis tamen prius vocabulum *mairn* pro matre usurpatur.

20. Ægy-

gyptium mare decurrant. Ægyptum autem, quæ 20 *tot regum, tot seculorum cura impensaque munita sit, & adversum vim incurrentium aquarum tantis structa molibus, tot fossis conscissa, ut, cum his arceantur, illis recipiantur aquæ, nihilominus coli, nisi excluso Nilo, non potuerit, non posse videri hominum*

20. *Ægyptum* &c.) Strato quidam apud Strabonem lib. 1. pag. 34. *Ægyptum*, ait, *priscis temporibus inundatam fuisse mari*. B. Et sane, quod statuerent veteres, Ægyptum ex limo, quem Nilus vehit, accumulato & exaggerato natam; exinde *Nili domum* eam appellarunt. Eustath. in Dionys. perieg. pag. 31. pr. Videndi, Herodotus, 2. 5. Arist. Meteor. 1. 14. Plin. 2. 35. Senec. nat. quæst. 6. 26. Quibus contradicit Brodæus miscell. 3. 5. qui ait, nec decem quidem mundi ætates ad spatium id humo explendum sufficere. *Bernec.*

Vim incurrentium aquarum) Præsertim in cataractis de quibus apposite Senec. Egressus Æthiopiam inasque, per quas iter ad commercia Indici maris est; interlabitur. Excipiunt eum cataractæ, nobilis insigni spectaculo locus: ibi per arduas, excisasque pluribus locis rupes Nilus insurgit & vires suas concitat: frangitur enim occurrentibus saxis, & per augustias eluctatur, ubicunque vincit aut vincitur, fluctuat; & illic excitatis primum aquis, quas sine tumultu leni alveo duxerat, violentus & torrens per malignos transitus prosilit, dissimilis sibi: quippe ad id lutosus & turbidus fluit. At ubi in scopulos cautium intravit, spumat, & ille non ex natura, sed ex injuria loci, color est: tandem eluctatus obstantia, in vastam altitudinem subito destitutus cadit, cum ingenti regionum circumstantium strepitu.

Cum his arceantur, illis rec. aq.) Huc respiciens Isocrates in laudatione Busiridis, *Ægyptios*, dixit, *imbrium simul & siccitatum, quorum aliis Jupiter promus condus est, per se ipsos potesta-*

hominum vetustate ultimam, quæ, sive ex aggerationibus regum, sive Nili trahentis limum, terra-
21 *rum recentissima videatur.* His igitur argumentis superatis Ægyptiis, antiquiores semper Scythæ visi.

1 CAP. II. Scythia autem in Orientem porrecta, includitur ab uno latere Ponto, & ab altero montibus Riphæis, à tergo Asiâ & Phasi
2 flumine. Multum in longitudinem & latitudinem

potestatem habere: dum scilicet Niloticas aquas, quæ vicem imbrium Ægypto præstant; pro arbitrio vel fossis in agros suos derivant, vel objectis molibus arcent.

Aggerationibus regum) Inde titulus Codicis, *de Nili aggeribus non rumpendis*. Cicero *moles* vocat *oppositas fluctibus*. Officior. 2. 4. *Bong.*

Nili trahentis &c.) Unde aqua Nili turbida & limosa fuerit, varie auctores. Arrianus, de Rebus Indicis, pluviarum in Æthiopia vehementiam, causam voluit. Abradi particulas telluris in Æthiopia, Plutarchus asserit. Alii aliter.

CAP. II. *1. Ponto*) Vide supra, 1. 1. 6.

Riphæis) Plinius dicit, ubi deficiunt Riphæorum montium juga, ibi Arimphæos esse. Quos non esse Scythas, Herodotus testatur. Vide eum, libr. 4. & Plin. lib. 6. cap. 7. Riphæi montes assidua nive rigent, atque siti sunt in extremis partibus versus aquilonem; unde fluit Tanais. Sed quinam & ubi Riphæi montes?

Phasi flumine) Ita legendum etiam contra libros, qui habent *ithasi*. De Phasi vide Plinium, 6. 4. & Solinum c. 20. & libellum de fluminibus nomine Plutarchi editum. De Scythis, præter Herodotum lib. 4. vide Diodorum Siculum lib. 2. & Strabonem lib. 7. ubi eorum integritatem multis prædicat, de qua & Horatius lib. 3. ode 24. Vide & pauca apud Marcellin. lib. 22. c. 19. & con-

nem patet. Hominibus inter se nulli fines. Neque enim agrum exercent: nec domus illis ulla, aut tectum, aut sedes est, armenta & pecora semper pascentibus, & per incultas solitudines errare solitis. Uxores liberosque secum in plaustris vehunt, quibus, coriis, imbrium hyemisque causa tectis, pro domibus utuntur. Justi- 3 4

& confer quæ lib. 31. 5. & seqq. de Hunnis scribit & Alanis, quos cap. 7. *discurrere* ait *latrocinando & venando*. Ita enim videtur locus ille supplendus. *Bongarsius*. egitur & *Tanai*. Tanais vero à Scythis *Silis* appellabatur. Qui ex Riphæis montibus originem accipere creditur, ut Ptolemæus & Plinius tradunt. melius ex sillis Riphæis, ex parte nimium Hercyniæ oriri Isidorus oluit. ut olim auctor fuit rpheus in Argonauticis, quæ hodie oculati testes. magna ibi palude oriri, erodotus tradidit. Alii auten, teste Eustathio, Tanais item incognitum esse dunt. Illud præterea scire ortet, Arrianum scribere, am Tanain esse Scythin; quem Alexander cum mo discrimine trajecit. iais quoque Jaxartes apatus insigni errore; is enim in Caspium mare se exonerat, Tanais autem in Mœotidem. Duo illi ostia tribuunt antiqui, sicut & *αὐτόπτης* Albertus Campensis. Etsi Dominicus Marius Niger quinq; ostiis in Mœotidem fluere dicat. Vide & Æneam Sylvium in sua Geographia.

4. *In plaustris*) Unde Scythæ dicti *ἁμαξόβιοι*, & *ἁμαξοβῖται*, hoc est, in plaustris viventes: item *ἁμάξοικοι*, domos suas in plaustris habentes.

Coriis) Vix inhibeo manum rescripturientem *corticibus*: quæ vox è *curribus*, quod *coriis* in ms. quodam supra scriptum Bongarsius affirmat; facili literarum ductu formatur. Certe plaustra Scythica *corticibus* tecta facit & Amm. Marcellinus, 22. 19. Idemque, 31. 6. *Alanos*, ait; *vagari supersidentes plaustris, quæ operimentis*

5 Justitia, gentis ingeniis culta, non legibus. Nul-
6 lum scelus apud eos furto gravius: quippe sine tecti munimento pecora & armenta habenti-
7 bus, quid salvum esset, si furari liceret? Aurum & argentum non perinde ac reliqui mortales
8 appetunt. Lacte & melle vescuntur. Lanæ iis usus

mentis curvatis corticum (tanquam imbricibus) *per solitudines conferunt*. Bern.

5. *Justitia, gentis ingeniis culta, non legibus*) *Mortalium justissimi Abii* (hoc est, Scythæ) dicuntur Homero Iliad. 13. 6. laudante Strabone lib. 7. p. 209. & Arriano lib. 4. pr. Sed & noster infra, 12. 1. 17. *gentem innoxiam* dicit. B. Cæterum de priscis Romanis similiter Sallust. Catil. cap. 9. *Jus bonumque apud eos non legibus magis, quam natura valebat*. De Germanis Tacitus, c. 19. *Plus ibi boni mores valent, quam alibi bonæ leges*.

Ingeniis) Ingenium vocat, quod paulò post, num. 14. *naturam*.

Nævius: *Ite actu in frondiferos lucos, ubi*
Ingenio arbusta nata sunt, onobsita.

Notavit Scaliger ad Ausonium, 1. 23. Petronius, *Crines ingenio suo flexi.* Tacit. Annal. 3. 26. *cum honesta suopte ingenio peterentur.* Sallust. hist. lib. 3 *Pugna ingenio loci prohibebatur.* Et lib. 5. *Insulæ suopte ingenio alimenta mortalibus gignunt.* ita Florus, 1. 6. 27. & 2. 17. 5. *Bernec.* B.

6. *Quid salvum esset*) Ita vett. editiones manuscriptorum traduces: melius, opinor, quam quod Bong. edidit, *quid inter silvas superesset?* Nam ratio ista generalis est, non silvarum propria. Verum quidem est, quod non in silvis (ubi vehiculorum incommoda vectio) sed planitie morari soliti Scythæ. unde *campestres* eos vocat Horat. 3. Od 24.

Non perinde &c.] Ita Vett. omnes. Tacit. de Germanis, cap. 5. *Possessione*, inquit, *&* *usu* (auri & argenti) *haud*

ſus ac veſtium ignotus: & quanquam continu- 9
is frigoribus urantur, pellibus tamen ferinis
aut murinis utuntur. Hæc continentia illis 10
morum quoque juſtitiam edidit, nihil alie-
num concupiſcentibus. QUIPPE ibidem diviti- 11
arum cupido eſt, ubi & uſus. Atque utinam 12
reliquis

haud perinde afficiuntur. Bong. Editiones quædam veteres, & è Bongarſianis mss. unus, forte melius: *perinde aſpernantur ac reliqui mortales appetunt.*

8. Lacte) Inde Homero Iliad 13.6 Γαλακτοφάγοι, *lactivori*, Strabo lib. 7. & 11. addit carne & caſeo, equino maxime. *Bong.*

9. Lanæ iis uſus &c.) Particula interpoſita & *quamquam*, totam loci ſententiam turbat, quæ plana fit eâ ablatâ. Legendum ergo cenſet Salmaſius: *Lanæ iis u. v. ignotus, quamquam* &c.

Pellibus &c. *murinis*) Vir magnus *marinis* hic legendum ſuadet, cum & in Tac. Germ. c. 17 ſit *de pellibus belluarum, quas exterior Oceanus gignit.* Vix perſuadet: magis Turnebus, adverſar. 15.23. *mures*, antiquos intellexiſſe non tantum domeſticas illas beſtiolas, omnia rodentes, ac penori infeſtas: ſed & ſilveſtres ferasque beſtias minoris formæ, pelle commendabiles: quo in genere ſunt *Martes* & *Hermelinæ.* Facit huc illud Senecæ, epiſt. 90. 38. *Magna Scytharum pars tergis vulpium induitur ac murium, quæ tactu mollia & impenetrabilia ventis ſunt.* Eginhardus in vita Caroli M. *Ex pellibus lutrinis vel murinis thorace confecto humeros ac pectus hieme muniebat.* Ammianus, 31.3. Hunnis item *indumenta* tribuit *ex pellibus ſilveſtrium murium conſarcinatis*: ubi Notas eruditiſſimas V. C. Fr. Lindenbrogii vide. Cæterum de pelliceis tegumentis multa, nec aſpernanda, congeſſit Hieron. Magius, miſcell. 3. 7. *Bern.*

Tamen ferinis] Bongarſius *tantum* mallet; ſententia certe requirit. In quibusdam

reliquis mortalibus ſimilis moderatio, & abſtinentia alieni foret! profecto non tantum bellorum per omnia ſecula terris omnibus
13 continuaretur: neque plus hominum ferrum & ar-

busdam codicibus legitur, *felinis*, pro *ferinis*. Totum autem hunc locum ſic emendavit Cl. Salmaſius: *Lanæ iis uſus ac veſtium ignotus, quanquam continuis frigoribus urantur. Pellibus tamen ferinis aut murinis utuntur.* Scythas enim, ſive Parthos, murinis pellibus conficiendis tunicis, uſos fuiſſe, teſtatur Heſychius: Σίμωρ παρὰ Πάρθοις καλεῖταί τι μυὸς ἀγρίου εἶδος οὗ ταῖς δοραῖς χρῶνται πρὸς χιτῶνας. Hujuſcemodi tunicas μυωτὺς appellabant. Sed non poſſum hic præterire, quæ de hoc animali ad me perſcripſit vir divinus, Cl. Salmaſius: De Simore, inquit, verum eſt, quod tibi in familiari ſermone dixi, hodieque à Perſis hoc nomen dari animalculo cuidam parvo feli non diſſimili. Arabes سمور *Simmor* cujus pellem calidiorem eſſe corpori humano, quam cujuslibet alterius animalis, ſcribunt; ſed nec eodem modo præparati. Puto eſſe, ut illud animal deſcribunt, quam Martem Zibellinam vulgo appellamus, Hungari & Poloni, Germanique, *Sobel*. Sed ut feli ſimilis ſit hæc beſtia, non ideo tamen admiſerim ſcripturam, quam in quibusdam ſcriptis Juſtini exemplaribus reperiri ais, *felinis, aut murinis*. Quis enim non videt ab imperito aliquo eſſe excogitatam, qui cum videret, murinas ibi pelles nominari, ſtatim putavit, felinas pro ferinis dicendas, quas auctor una commemoraret? Atqui certum eſt, veteres Latinos murium nomine, cum murinas pelles dixere, & feles ipſos, omne genus domeſticos, feroſque, comprehendiſſe, & majora etiam animalia, quorum pelles ad veſtitum uſurparentur. Cum Pantheras Romani mures Africanos vocarunt, nonne earum pelles murinas poſſe vocari veriſimile eſt? Puto tamen, Juſtinum,

pes

& arma, quam naturalis fatorum conditio ra- 14
peret. Prorſus ut admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod Græci longa ſapientium doctrina, præceptisque Philoſophorum con-
ſequi nequeunt; cultosque mores incultæ bar- 15
bariæ collatione ſuperari. Tanto plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quam in his cognitio virtutis.

CAP.

per murinas pelles intelle- ile minorum omnium a- nimalium, ut ſunt martu- es, mæles, feles feri, vul-)es, ſimores Parthici, & a- ia. Per ferinas vero, gran- liorum ferarum; ut ſunt lu-)i, leones, leopardi, & ſimi- ia. Ammianus Marcelli- ius, lib xxxi, notat, *Hunnos ndumentis operiri linteis, vel ex pellibus ſilveſtrium nurium conſarcinatis.* Ad uem locum Fr. Valeſius ribit, has pelliculas odo atas fuiſſe, & citat Hiero- ymi verba, quæ de alio lane mure intelligenda. lam animal Moſchi etiam ius eſt, & Zibethum quo- ue murem appellarunt, d eorum pellibus ad veſti- im non ſunt uſi, & ſilveſtres li mures, ex quorum pel- bus ſibi veſtes Hunnos mſarcinaſſe tradit Marcel- linus, de martis vel martu- ribus accipiendi, & vulpe- culis, quarum hodieque in illis pelles ad amictum ex- petuntur, & in alium or- bem, noſtrumque, inde importantur. Hactenus Sal- maſius. *Voſ.*

14. *Sapientium doctri- na*) Ad Scytharum laudem locus quoque huc egregius facit ex Plutarchi convivio: Ardalus, inquit, Anachar- ſin allocutus, interrogavit, an apud Scythas tibicinæ eſſent: qui ex tempore re- ſpondit, ne quidem vites a- pud Scythas eſſe. Rurſumq; Ardalo dicente; Atqui dii ſunt Scythis: Omnino, in- quit Anacharſis, iique in- telligentes humanæ linguæ. Neque Scythæ idem cre- dũt, quod Græci: qui, quam- quam Scythis eloquio præ- ſtare ſe cenſent, tamen Deos

reliquis mortalibus similis moderatio, & abstinentia alieni foret! profecto non tantum bellorum per omnia secula terris omnibus
13 continuaretur: neque plus hominum ferrum & ar-

busdam codicibus legitur, *felinis*, pro *ferinis*. Totum autem hunc locum sic emendavit Cl. Salmasius: *Lanæ iis usus ac vestium ignotus, quanquam continuis frigoribus urantur. Pellibus tamen ferinis aut murinis utuntur.* Scythas enim, sive Parthos, murinis pellibus conficiendis tunicis, usos fuisse, testatur Hesychius: Σίμωρ παρὰ Πάρθοις καλεῖται τι μυὸς ἀγρίου εἶδος οὗ ταῖς δοραῖς χρῶνται πρὸς χιτῶνας. Hujuscemodi tunicas μυωτὰς appellabant. Sed non possum hic præterire, quæ de hoc animali ad me perscripsit vir divinus, Cl. Salmasius: De Simore, inquit, verum est, quod tibi in familiari sermone dixi, hodieque à Persis hoc nomen dari animalculo cuidam parvo feli non dissimili. Arabes سمور *Simmor* cujus pellem calidiorem esse corpori humano, quam cujuslibet alterius animalis, scribunt; sed nec eodem modo præparari. Puto esse, ut illud animal describunt, quam Martem Zibellinam vulgo appellamus, Hungari & Poloni, Germanique, *Sobel*. Sed ut feli similis sit hæc bestia, non ideo tamen admiserim scripturam, quam in quibusdam scriptis Justini exemplaribus reperiri ais, *felinis, aut murinis*. Quis enim non videt ab imperito aliquo esse excogitatam, qui cum videret, murinas ibi pelles nominari, statim putavit, felinas pro ferinis dicendas, quas auctor una commemoraret? Atqui certum est, veteres Latinos murium nomine, cum murinas pelles dixere, & feles ipsos, omne genus domesticos, ferosque, comprehendisse, & majora etiam animalia, quorum pelles ad vestitum usurparentur. Cum Pantheras Romani mures Africanos vocarunt, nonne earum pelles murinas posse vocari verisimile est? Puto tamen, Justinum,

pes

& arma, quam naturalis fatorum conditio ra- 14
beret. Prorsus ut admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod Græci longa sapientium doctrina, præceptisque Philosophorum consequi nequeunt; cultosque mores incultæ bar- 15
bariæ collatione superari. Tanto plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quam in his cognitio virtutis.

CAP.

er murinas pelles intelle-
ile minorum omnium a-
malium, ut sunt martu-
s, mæles, feles feri, vul-
s, simores Parthici, & a-
i. Per ferinas vero, gran-
orum ferarum; ut sunt lu-
, leones, leopardi, & simi-
. Ammianus Marcelli-
s, lib XXXI, notat, *Hunnos*
lumentis operiri linteis,
l ex pellibus silvestrium
rium consarcinatis. Ad
em locum Fr. Valesius
bit, has pelliculas odo
as fuisse, & citat Hiero-
ni verba, quæ de alio
ne mure intelligenda.
m animal Moschi etiam
s est, & Zibethum quo-
: murem appellarunt,
eorum pellibus ad vesti-
i non sunt usi, & silvestres
mures, ex quorum pel-
s sibi vestes Hunnos
sarcinasse tradit Marcellinus, de martis vel martu-
ribus accipiendi, & vulpeculis, quarum hodieque in illis pelles ad amictum expetuntur, & in alium orbem, nostrumque, inde importantur. Hactenus Salmasius. *Vos.*

14. Sapientium doctrina) Ad Scytharum laudem locus quoque huc egregius facit ex Plutarchi convivio: Ardalus, inquit, Anacharsin allocutus, interrogavit, an apud Scythas tibicinæ essent: qui ex tempore respondit, ne quidem vites apud Scythas esse. Rursumq; Ardalo dicente; Atqui dii sunt Scythis: Omnino, inquit Anacharsis, iique intelligentes humanæ linguæ. Neque Scythæ idem credũt, quod Græci: qui, quamquam Scythis eloquio præstare se censent, tamen Deos

1 CAP. III. Imperium Asiæ ter quæsivere,
ipsi perpetuo ab alieno imperio aut intacti, aut
2 invicti mansere. Darium, regem Persarum,
3 turpi ab Scythia summoverunt fuga: Cyrum
4 cum omni exercitu trucidaverunt: Alexandri
Magni ducem Sopyriona pari ratione cum co-
5 piis universis deleverunt: Romanorum audi-
6 vere, non sensere arma. Parthicum & Bactria-
7 num imperium ipsi condiderunt. Gens labo-
ribus & bellis aspera: vires corporum immen-
sæ: NIHIL parare, quod amittere timeant: nihil
8 victores præter gloriam concupiscunt. Primus
Scythis bellum indixit Vexoris, rex Ægyptius,
missis

ossium & lignorum sonos, quam humanam vocem, libentius audire arbitrantur. Quid quod Scythæ cum Zamolxide suo legislatore, animarum immortalitatem credebant? Studia quod attinet, quis inter Ethnicos prior Orpheo Poëta? quem Thracem sive Scytham fuisse constat. Clemens quoque Alexandrinus lib. 1 Græcos multa accepisse ab iis refert. Neque ipse Plato in Cratylo suo hoc negat. Theodoretus Colloquio 5. ita de iis loquitur: Quin etiam Nomades Scythæ, qui sunt nobis finitimi (eos dico qui in solitudinibus vitam degunt) singulari quadam mentis solertia ac prudentia præditi esse narrantur, acutissimoque ingenio pollere, ad cognoscendam veritatem, falsitatemq; refellendam maxime facto. *Thys.*

CAP. III. *1. Quæsivere*) Hoc est, acquisivere, pro composito simplex. Ita supra, 1. 9. 13. Vell. Paterc. 2. 18. 7 & alii. *Bern.*

2. Turpi fuga) Eadem prope verba infra, 7. 3. 1.

7. Nihil victores &c.) Supra, 1. 1. 7. Pulcra in hanc rem dissertatio Phil. Camerarii, hor. subcis. centur. 1. 78.

8. Vexoris) Ita boni libri; alii *Vixoris*: quidam *Besoxis*.

missis primo lenonibus, qui hostibus parendi
legem dicerent. Sed Scythæ, jam ante de ad- 9
ventu regis à finitimis certiores facti, legatis
respondent: *tam opulenti populi ducem stolide ad-* 10
versus inopes occupasse bellum, quod magis domi
fuerit illi timendum: quod belli certamen anceps, 11
præmia victoriæ nulla, damna manifesta sint. Igi- 12
tur

Besoxis. Orosius ms. lib. 1. cap. 14. *Vesoges,* Florentina editio hoc loco, & initio libri 1. supposuit *Sesostres,* contra libros; opinor quia Herodotus, lib. 2. refert, eum Scythas subegisse. Jornandi est *Vesosis.* Bong. *Vexoris rex Ægyptius:* Lege quoque hic, ut supra, *Sesosis.* Sed miror equidem, quod Iustinus hic dicat, Scythas vicisse Sesosin, sive Sesostrem, & in regnum repulisse; cum Herodotus, Dicæarchus, Diodorus Siculus, & alii, prodiderint, hunc Scythas subegisse, omniumque, quas adierit, gentium fuisse victorem. Trogum tamen secutus est Valerius Flaccus lib. v.

— ut prima Sesostris
Intulerit rex bella Getis, ut clade suorum
Territus, hos Thebas, patriumque reducat ad amnem;
Phasidos hos imponat agris, Colchosque vocari.
Imperet. — Vossius.

Lenonibus] hoc est, legatis, fecialibus. Hanc vocem omnes, præter unum, veteres agnoscunt: & probat P. Danielis ms. Glossarius. *Leno, id est, mediator,* inquit, *qui apud Italos dicitur Ambassator. Unde Trogus Pompeius in secundo historiarum: Præmissis lenonibus, qui hostibus parendi legem indicerent.* Bong. Neque vero mirandum, *lenones,* flagitii propudiique ministros, de re honesta usurpari: sicut contra *conciliator & conciliare,* voces honestæ, ad hoc turpe ministerium postea sunt traductæ.

10. *Stolide*) Ms. *colendi.* Unus *italide,* quod ad vulgatam lectionem proxime accedit, quam sequutus est Orosius. Hic locus explicat, quod Scythicus legatus apud

tur non expectaturos Scythas dum ad se veniatur, cum tanto sibi plura in hoste concupiscenda sint; ul-
13 *troque prædæ ituros obviam.* Nec dicta, res morata: quos cum tanta celeritate venire rex addidicisset, in fugam vertitur, exercituque cum omni apparatu belli relicto, in regnum se rece-
14 pit. Scythas ab Ægypto paludes prohibuere:
15 inde reversi, Asiam perdomitam vectigalem fecere, modico tributo, magis in titulum imperii,
16 quam in victoriæ præmium imposito. Quindecim annis pacandæ Asiæ immorati, uxorum flagitatione revocantur, per legatos denuntiantibus, *ni redeant, subolem se ex finitimis quæsituras, nec passuras, ut in posteritatem, Scytharum genus*
17 *per fœminas intercidat.* His igitur Asia per
18 mille quingentos annos vectigalis fuit. Pendendi tributi finem Ninus Rex Assyriorum imposuit.

1 CAP. IV. Sed apud Scythas medio tempore duo regii juvenes, Ylinos & Scolopitus, per factionem optimatum, domo pulsi, ingentem

Curtium, 7.8.2. ait, *suis patuisse iter usque in Ægyptum.* Bong.

13. *Nec dicta, res morata*) Ita Florus, 3. 3. 9. *Nec segnius quam minati fuerant, &c.*

16. *Nec passuras, ut in posteritatem*) Jo. Peyraredus, nobilis Aquitanus, legit, *nec passuras, ut sine posteritate,* &c. *Voss.* Freinshemius rescribit ita: *neo passuras in posterum, ut &c.* Bene, ut puto.

CAP IV. 1. *Duo regii juvenes*) Totum hunc locum confer cum Orosii capite 15. libri primi. B.

2. *Cap-*

tem juventutem ſecum traxere ; & in Cappa-
pociæ ora, juxta amnem Thermodonta conſe- 2
derunt, ſubjectosque Themiſcyreos campos
occu-

2. *Cappadociæ*) Καππαδοκία, Aſiæ Minoris regio. Hodie Almaſia eſt Jacobo Caſtaldo, Genech Theveto, Toceatu Alalulien Pineto. Straboni & Halicarnaſſeo hæc Cappadocia quoque Leucoſyria dicitur, Λευκοσυρία Cappadoces à Græcis Syros nominari, ſcribit Herodotus lib. 1. Pyræthos cognominatos aliorum differentia, ſcribit Euſtathius: quod ex igne futura prædicebant. Caphthorim Hebræis dici, docet ex Onkelo Arias, Joſeph. lib. Antiqu. 1, dicit, Hebræis Meſchinos (Μέσχινοι) nuncupatos incolas. Strabo tradit, Cappadociam in duas ſatrapias à Perſis diviſam, in eam, quam proprie Cappadociam ad Taurum, item Magnam cognominarunt: & alteram, quam Pontum, & Cappadociam Ponticam dixêre. Hæc Pontica, eodem auctore, ſub Archelao rege, in quinque præfecturas diſtincta fuit. In Lavinaſenam, Λαουιανσηνὴν nempe [vel Laniaſinam Λανιασηνὴν] Sarguſenam Σαργαυσηνὴν, Saravenam (hoc in Græco non invenio,) Chamanenam Χαμανηνὴν, & Morimenam Μοριμηνὴν De hac Cappadocia intelligit vetus Adagium, tria Cappa peſſima, uti ex Iſidori Peluſiotæ Epiſtolis videtur. In totidem quoque idem Strabo dividit eam quam Magnam dixit, ſcil. in Melitenam Μελιτηνὴν, Cataoniam Καταονίαν, Ciliciam Κιλικίαν, Tyanitim Τυανῖτιν, Iſauritim Ἰσαυρῖτιν. Sed quod hic quoque addam, eſt, quod Ptolemæus Sargarauſena Σαργαραυσηνὴ, & Garſauria, Γαρσαυρία, legit. Apud eundem Melitena, Cataonia, & Lavianenſis, in Armenia Minore; & Iſauris, in Galatia ponuntur. *Ortel. Cappadocia*. Oroſ. 1. 15. *Cappadociæ Pontica ora*. Legendum ex ms. *Pontiq*. B.

Thermodonta) Hic eſt amnis Cappadociæ, ſicuti & Scythiæ, quem tamen eundem eſſe ex Euſtathio arbitror.

Themiſcyreos) Themiſcyra apud Strabonem lib. 12. Pon-

3 occupavere. Ibi per multos annos ſpoliare fi-
nitimos aſſueti, conſpiratione populorum per
4 inſidias trucidantur. Horum uxores, cum vi-
derent exſilio additam orbitatem, arma ſu-
munt: fineſque ſuos, ſummoventes primo,
5 mox etiam inferentes bella, defendunt. Nu-
bendi quoque finitimis animum omiſere; ſer-
6 vitutem, non matrimonium appellantes. Sin-
gulare omnium ſeculorum exemplum auſæ,
auxere rempublicam ſine viris: jam etiam cum
7 contemptu virorum ſe tuentur. Et ne felicio-
res aliæ aliis viderentur; viros qui domi re-
8 manſerant, interficiunt. Ultionem quoque
cæſorum conjugum, excidio finitimorum con-
9 ſequuntur. Tum pace armis quæſita, ne ge-
nus interiret, concubitum finitimorum in-
10 eunt. Si qui mares naſcerentur, interficiebant.
Virgines in eundem ipſis morem, non otio,
neque

11. Ponti planities, Amazonum ſedes Ptolemæus & Themiſcyram urbem appellat. *Thyſ.*

6. *Singulare exempl.*) Secutus ſum nixam fide mss. emendationem Fr. Modii, niſi quod *auſæ* punctum in ſubdiſtinctionem mutavi. *Audere exemplum* eo modo dicitur, ut apud Tacitum annal. 13. 36. 1. *auderepugnam*: & alibi, *audere ſtuprum*, *ultionem*, &c. Cæterum, non tam vero quam huic narrationi ſimilia, de puellis Bohemicis, Velaſca duce, principatum in viros occupantibus, habet Æn. Silvius, Bohem. cap. 7. *Bern.*

7. *Viros. q. d. r. interficiunt.*) Inde Scythica voce dictæ Amazones *Æorpata*, hoc eſt, *Viricidæ*. Herodot. 4. 110. B.

10. *Interficiebant*) Aliter Jornandes, Getic. c. 8. *Quic-*

neque lanificio: sed armis, equis, venationibus exercebant, inustis infantum dexterioribus mammis, ne sagittarum jactus impediretur: unde Amazones dictæ sunt. 11
Duæ his reginæ fuere, Marthesia & Lampeto; quæ in duas partes agmine diviso, inclytæ jam opibus, vicibus gerebant bella, solæ terminos alternis defendentes: 12
& ne successibus deesset auctoritas, genitas se Marte prædicabant. 13
Itaque majore parte Europæ subacta, Asiæ quoque non- 14

Quicquid partus masculini edidissent, patri reddebant &c. Qua ratione adhuc hodie præcipuas Africani Regis Monimotapæ legiones, quas ex mulieribus in certam aliquam Insulam detrusis conscribit, femellas sibi reservare, masculos patribus transmittere scribit ·duard. Lopez. lib. 2. de reno Cong. cap. 9. *Bern.*

12 Marthesia & Lampe-) Scribe, *Marpesia & Lam-do.* Græcis Μαρπησία καὶ ·αμπεδώ. Hæc Lampedo in-r Pleiades olim relata est. ·d postea alia in ejus lo-m substituta est. *Voss.*

Alternis) Scil. vicibus. Ita ·rt. editiones. Bong. *alter.*, quod nescio an idem cum alternatim. Paulo ·e, pro *solæ term.* Freinshemius legit, *soli*, hoc est, ditionis. Valde probabiliter.

13. Et ne successibus) Inde votum Alexandri apud Curtium, 8. 8 28. *Utinam Indi quoque Deum esse me credant. Fama enim bella constant*, &c. De D. Augusto Philo Judæus lib. de legatione ad Caium: *Accepit divinos honores, non quod probaret, sed quia videbatur hæc postulare amplitudo Imperii, cui veneratio quadam parabatur his artibus.* Videndus omnino D. Augustinus de Civit. Dei, 3. 4. ubi de sententia Varronis, *utile esse, ut se homines ex diis genitos mentiantur.* Bern.

Genitas se Marte) Diodorus

15 nonnullas civitates occupavere. Ibi Epheso, multisque aliis urbibus conditis, partem exercitus cum ingenti præda domum dimittunt.
16 Reliquæ, quæ ad tuendum Asiæ imperium remanserant, concursu barbarorum cum Marthesia regina interficiuntur. In hujus locum
17 filia ejus Orithya regno succedit: cui præter singu-

dorus de una tantum id narrat, cujus nomen non exprimit: & Apollonius, 2. Amazonas, Martis & Harmoniæ Naiadis genus esse tradit. *Bong.*

14. Asiæ) Sueton. Cæs. 22.4. *Magnam*, inquit, *Asiæ partem Amazonas tenuisse quondam.* Asiam accipe Minorem, non illam quæ tertia pars Orbis habetur. *B.*

15. Epheso) Urbs Ioniæ nobilis & Dianæ templo, quod inter septem orbis miracula fuit, celeberrima. Hæc condita à Smyrna Amazone, vel, ut alii, à Zamorna. Unde & Smyrna & Samorna dicta juxta Stephanum & Hesychium. Ephesi autem pars oppido ab Androclo inclusa. Post, circa templum Dianæ in loco cavo ac depresso habitarunt usque ad Alexandrum. Lysimachus autem urbem in superiora transmisit, & eorum urbem antiquam adjuvantibus imbribus subvertit. Unde cataclysmos Ephesi dicta. Vide Salmas. in Solinum.

17. Orithya) Sic est in omnibus scriptis libris, & impressis quibusdam; Vulgo *Otrera*: & apud Apollonium lib. 2.

——— *Ἀμαζονίδων βασίλειαι. Ὀτρήρη τε καὶ Ἀντιόπη.* *B.* Amazonis hoc nomen transpositis literis corrumpitur. Scribendum enim Otriria: Græcum est Ὀτρήρη Apollonio; pro quo alii dixere Ὀτρήρεια, ut Καλλιόπη Καλλιόπεια. Inde *Otreria* vel *Otriria* Trogo. Grotius hoc certissimum habet. Nam *Orithya* Atticum nomen est: *Salmas.*

Filia ejus Orithya regno succedit.) In ms. supra scriptum erat; legendum esse, *Sinope.* Et sic quoque legerunt sequioris ævi scriptores;

ſingularem belli ſcientiam, eximia ſervatæ in omne ævum virginitatis admiratio fuit. Hujus virtute tantum additum gloriæ & famæ Amazonum eſt; ut Herculi rex; cui XII. ſtipendia debe-

res, hujus compilatores *Si*nopem Amazonum unam fuiſſe; & ab ea urbem dictam, teſtatur Andron apud Etymologici magni auctorem, in voce Σινώπη. Ὁ δὲ Ἄνδρων φησὶν, μίαν τῶν Ἀμαζόνων φυγοῦσαν εἰς Πόντον παρὰ τὸν βασιλέα τῶν τόπων, πινοῦσαν τε πλεῖστον οἶνον προσαγορευθῆναι Σινώπην. Μεταφρασθὲν δὲ τοῦτο σημαίνει τὴν πολλὰ πίνουσαν. Atqui non Σινώπη ſignificat τὴν πολλὰ πίνουσαν, ſed Σανάπη, quomodo ei ſcribendum fuerat. Auctor *S*choliorum ad II. Apollonii Rhodii librum. Ἐπεὶ δὲ οἱ μέθυσοι σανάπαι λέγονται παρὰ Θρᾳξὶν, διαλέκτῳ χρῶνται καὶ Ἀμάζονες, κληθῆναι τὴν πόλιν Σανάπην· ἔπειτα κατὰ φθορὰν Σινώπη. *S*ic ſcribendum Heſychius, Σανάπην· τὴν οἰνάδη μέθυσον. Sic lege. Vulgo enim conſpurcatiſſimus locus iſte Heſychii. *Voſſ.*

18. Herculi) Apud Tyros is maxime cultus, atque inde devolutus ad alias gentes. Tyriis Melcartus, quaſi *rex fortis.* מלך *melec.* enim regem denotat. Unde & Heſychius Μάλικα, τὸν Ἡρακλέα. עריץ *Arithz* autem validum denotat. Unde & Ἄρης Græcorum & Heros nomen ſuum accepere. Qui apud Ægyptios Arte vocabatur. Neque ab iis Perſæ multum differunt. Ἀρταῖοι enim Perſis Heroes; ſicut Heſychius & *S*tephanus de urbibus teſtantur. Et Ἄρτας, clarus, magnus, & ſplendidus. quod in Artaxerxe & Artabazo originem adhuc ſuam retinet. Artabazus enim nihil aliud quam fortem denotat præfectum. Baſſa pro capite hodieque Turcis Tartariſque in uſu. quin & in priore ſyllaba Herculis vox quoque Ἄρτα latitat. Qui quia etiam cum ſole confunditur, duodecim ſolis labores in Zodiaco Herculi adſcripſere; eique Junonis hortatu impoſitos finxere. Per Junonem autem ipſum cœlũ intellexêre. Putant nonnulli, ſub Herculis fabulis Samſonis hiſtoriam denotari.

Sed

debebat, quasi impossibile, impetraverit, ut ar-
19 ma reginæ Amazonum sibi afferret. Eo igitur profectus longis novem navibus, comitante principum Græciæ juventute, inopinantes ag-
20 greditur. Duæ tum sorores, Amazonum regna tractabant, Antiope & Orithya: sed Orithya
21 foris bellum gerebat. Igitur cum Hercules ad littus Amazonum applicuit, infrequens multitudo cum Antiopa regina, nihil hostile metu-
22 ente, erat. Qua re effectum est, ut paucæ repentino tumultu excitæ, arma sumerent, faci-
23 lemque victoriam hostibus darent. Multæ itaque cæsæ captæque, In his duæ Antiopæ sorores captæ sunt, Menalippe ab Hercule, Hippo-
24 lyte à Theseo. Sed Theseus obtenta in præmium captiva, eandem in matrimonium as-
25 sumpsit, & ex ea genuit Hippolytum. Hercules, post victoriam, Menalippen captivam sorori red-

Sed multum dubito. Ita tamen Augustin. 18. Civ. Dei, 19. aliique. *Thys.*

Rex, cui duodecim stipendia deb.) Hic duodecim Herculis labores, *stipendia* 12. sine controversia vocantur. unde *pœna & labor* dicitur. Hor. Epod. Od. 17.

Quæ finis? aut quod me manet stipendium?
Effare: jussas cum fide pœnas luam.

Hæc Turnebus adversar. 30. 27. De duodecim porro laboribus seu certaminibus, quæ rex Eurystheus, instinctu Iunonis imperabat Herculi, casibus eum objecturus, legendæ fabulæ, & Diodorus Sicul. lib 4. Tangit etiam Plin. panegyr. cap 14. fin. & alludit Seneca in Apocolocynt. *putavit sibi decimum tertium laborem venisse.* Bern.

24. *Theseus*) Sicuti Iustinus, ita & Philochorus & alii

reddidit, & pretium arma reginæ accepit. Atque ita functus imperio, ad regem revertitur.
Sed Orithya, ubi comperit bellum sororibus 26
illatum, & raptorem esse Atheniensium principem; hortatur comites, frustraque & Ponti sinum, & Asiam edomitam esse dicit, si Græcorum non tam bellis, quam rapinis pateant.
Auxilium deinde à Sagillo, rege Scythiæ, pe- 27
tit: Genus se Scytharum esse: cladem virorum, necessitatem armorum, belli causas ostendit; assecutasque virtute, ne segniores viris fœminas habere Scythæ viderentur. Motus ille do- 28
mestica gloria, mittit cum ingenti equitatu filium Panasagorum in auxilium. Sed ante præ- 29
lium dissensione orta, ab auxiliis desertæ, bello ab Atheniensibus vincuntur: receptaculum 30
tamen habuere castra sociorum, quorum auxilio intactæ ab aliis gentibus, in regnum revertuntur. Post Orithyam, Penthesilea regno 31
potita est, cujus Trojano bello inter fortissimos viros, cum auxilium adversus Græcos ferret,

alii testantur juxta Plutarchum, Theseum Herculem secutum, cum Amazonibus bellum inferret, atque navigasse usque ad Pontum Euxinum, & præmium virtutis accepisse Antiopam. Sed Pherecydes, Hellanicus, aliique, post Herculem propria classe navigasse, atque Antiopam abduxisse tradunt. Atque hæc origo gravissimi belli Amazonum, quæ pene in ipsa urbe castra metatæ, atque à Theseo cæsæ. Vide Plutarchum in Theseo.

31. *Penthesilea*) Amazonum regina, quam auxilio Trojanis venisse proditum,

32 ferret, magna virtutis documenta extitere. Interfecta demum Penthesilea, exercituque ejus absumpto; paucæ, quæ in regno remanſerant, ægre ſe adverſus finitimos defendentes, usque
33 tempora Alexandri Magni duraverunt. Harum Minithya, ſive Thaleſtris regina, concubitu Alexandri per dies XIII, ad ſubolem ex eo generandam, obtento, reverſa in regnum, brevi tempore cum omni Amazonum nomine intercidit.

1 CAP. V. Scythæ autem tertia expeditione Aſiana, cum annis octo à conjugibus & liberis abfuiſſent, ſervili bello domi excipiuntur.
2 Quippe conjuges eorum longa exſpectatione virorum feſſæ, nec jam teneri bello, ſed deletos ratæ, ſervis ad cuſtodiam pecorum relictis
3 nubunt: qui reverſos cum victoria dominos; velut advenas, armati finibus prohibent. Quibus

tum, & ab Achille occiſam. Quam cum, ſepulcro ut condecorarent, Græcis perſuadere vellet Achilles, atque Therſites eidem opprobria objiceret, ictu pugni occiſus. Tunc Diomedem, Therſitæ cognatum, in Scamandrum fluvium projeciſſe cadaver Penthesileæ proditum eſt.

33. *Concubitu Alex.*) Infra, 12. 3. 5. & 42. 3. 9. Curtius, 6. 5. 42.

CAP. V. 1. *Scythæ autem tertia*, &c.] An eadem cum his? certe ſimillima ſunt, quæ Sal. Neugebauerç commentar. Moſcoviæ, ſub finem capitis 3. refert ex annalibus Ruſſorum: ubi de *Chlopigorod*, hoc eſt, *ſervorum caſtro*, quem in locum ſervi ab heris in fugam verſi ſe receperunt. *Bern.*

Scythæ autem) Vide Herodotum initio libri 4. qui non *octo annos*, ſed *viginti octo*, domo abfuiſſe Scythas narrat:

bus cum varia victoria fuisset, admonentur 4
Scythæ mutare genus pugnæ, memores non cum hostibus, sed cum servis præliandum, nec armorum, sed dominorum jure vincendos: verbera in aciem, non arma adferenda; omissoque ferro, virgas ac flagella, cæteraque servilis metus paranda instrumenta. Probato o- 5
mnes consilio, instructi sicut præceptum erat, postquam ad hostem accessere, inopinantibus verbera intentant: adeoque illos perculerunt, ut quos ferro non poterant, metu verberum vincerent; fugamque non ut hostes victi, sed ut fugitivi servi capesserent. Quicumque capi po- 6
tuerunt, supplicia crucibus luerunt. Mulieres 7
quo-

narrat: quod sane probabilius est. hic tamen contra consensum librorum nihil muto. *Bong.*

5. *Perculerunt*) Ita mss. Herodotus, 4.4. οἱ δ' ἐκπλαγέντες.

6. *Crucibus luerunt*) Qualis autem crux? quin de omni cruce dici possit, altam fuisse, & sublimes pependisse qui affixi huic ligno erant, non est dubium. Nam & nocentes in crucem tolli, levari dicebantur, aut etiam eam inscendere & adscendere. Sed qui putabit omnes ad unum exemplar erectas fuisse, sane erraverit. Sublimes extra ordinem aliquæ statuebantur: si exempla edenda forent in famosa persona, & ob atrox facinus, aut si hoc supplicio veniret afficiendus ille, cujus odium esset apud omnes flagrantissimum, aut quæcumque alia causa id flagitaret. Cæterum vulgares cruces non admodum altas fuisse, ex suppedaneo, quod habebant, si habuerint, ostendi potest. Non enim appositum illis suppedaneum, ut cruciarii corpus in illo pedibus sistentis requiesceret & quasi sustineretur, ut vulgo persuasum doctis esse video. Ad

 hoc

quoque male ſibi conſciæ, partim ferro, partim
8 ſuſpendio, vitam finierunt. Poſt hæc pax apud

hoc enim ſuppactum fuit, ſi tamen fuit, crucibus ὑποπόδιον, ut pede in eo poſito cruciarius poſſit inſcendere per ſe, & lignum quod in medio fixum erat inſidere, eodem prorſus modo, quo eques, pede ſtapedi impoſito ad ſublevandum ſe, equum adſcendit. Medium itaque crucis lignum, quod eminebat ex anteriore parte, equi lignei vicem habuit, quod inſcendebat & equitabat cruciarius. Unde & ἐποχεῖσθαι eo dixit crucifixum Juſtinus in Tryphonis dialogo. In eo ligno veluti ſubſidebant toto corpore ſuſtentati, quia illud natibus premebant, cruribus hinc inde pendulis. hominis autem ita ſubſidentis brachia, utrimque expanſa, ad duas latitudinis partes extremas deligabantur, clavis etiam affixa: pedes in ima extremitate longitudinis vinciebantur, & clavis configebantur: caput reclinatum habebatur ad extremitatem longitudinis ſummam: nec is pedibus inſiſtebat ſuppedaneo, quod falſo imaginati ſunt. Tribus autem partibus tota crux conſtabat, arrectario ligno, ſive ſtipite, ſive palo, qui erecta ſtatione in terram defigebatur. Staticulum & ſtatumen appellat Tertullianus. Hæc præcipua pars crucis, ſive major, quia longior & denſior. Altera pars transverſaria eſt, quæ ideo antenna appellatur: nam arrectaria mali inſtar habet, transverſaria antennæ. Hæc pars diſpaſſis brachiis cruciarii & alligatis quaſi veſtita erat. Quæ directa defigebatur, totum corpus ſuſtinebat rectum. Tertia fuit ſedile, id eſt, lignum quod à medio ſtaticulo ſive ſtipite crucis erecto eminebat, cui inſidebat cruciarius. Crucem ſimilem eſſe Tau Samaritano, ex Origene tradit Hieronymus. Ægyptio forſan Salebdi, dicere voluit, vel Tavi literæ Abyſſinorū. Appendicis loco cenſetur fuiſſe ſuppedaneum. Sed de eo merito dubitatur, cum nulla ejus apud veteres mentio, niſi nos Greg. Turonenſis auctoritas moveat. Ultimo erat ſuperius tabula alba, nigris literis notata, in qua cauſa

ud Scythas fuit, usque tempora Jancyri re-
s. Huic Darius rex Persarum, sicut supra di- 9
um est, cum filiæ ejus nuptias non obtinuis-
t, bellum intulit : & armatis septingentis mil- 10
bus hominum Scythiam ingressus, non faci-
ntibus hostibus pugnæ potestatem, metu-
ns, ne, interrupto ponte Istri, reditus sibi in-
terclu-

ausa mortis describebatur. Græci λεύκωμα dixerunt. Quod idem est, teste Hesychio, atque tabula alba. *Salmas.*

8. *Jancyri*) Ea est sex mss. constans lectio. Hunc regem Orosius, 2, 8, vocat *Attyrum*. ms. *Accirum* Herodotus, 4, 120, *Indæthyrsum* : ubi & *Scopasin*, & *Taxacin*, duarum literarum Scythiæ partium reges, commemorat. Ctesiæ, c. 17. Σκυθάρκης dicitur : *Antriregyrus*, Jornandi in Geticis, cap. 10. Hæc Bong. Apud Jornandem tamen pro *Antriregyrus*, Gruterus è mss. Palatinis *Jancyrus* substituit. Apud Herodotum vero Ἰνδάτυρσος forte pro Ἰνδάθυρσος, & apud nostrum *Jancyrus* pro *Indatyrus*, vel *Idanthyrus* scriptum ait Cl. Salmasius ad Solin. 846. A. 1. Ἰδανθύρσος est nomen illius Scythici regis apud Clementem. *Bern.*

Usq. ad tempora Jancyri regis.) Omnino scribendum *Idantyri*. Herodoto est Ἰνδάθυρσος, ut & Arriano, lib. VII. Straboni Ἰδάνθυρσος. Plutarcho in Apophthegmatibus, Ἰδάθυρσος. Multis enim vocabulis inseritur εὐφωνίας ergo, & plenioris toni, τὸν ut, Ἀπέας, Ἀντπέας, Ἄμισος Ἄμινσος, Thymodas Thymondas, Indegetes Indigentes, Carpetani Carpentani. Callatia Callantia, & sexcenta ejus generis. *Voss.*

10. *Istri*) Δανούβιος Europæ maximus fluvius. Ptolemæo & cæteris Ister Ἴστρος quoque vocatur, teste Plinio & Strabone: hic, horum nominum mutationem ponit ad ejus cataractas : ille, ubi primum Illyricum alluit: Ptolemæus ad Axiopolin urbem : Appianus ad Savi fluminis cum eo confluentiam. itaque ut superior pars Danubius, inferior ve-

tercluderetur, amiſſis octoginta millibus ho-
11 minum trepidus refugit: quæ jactura, abundante multitudine, inter damna numerata
12 non eſt. Inde Aſiam & Macedoniam domuit:
13 Ionas quoque navali prælio ſuperat. Deinde cognito

ro Iſter vocetur. Beſſorum lingua Iſtrum nominari, addit Jornandes. Stephano Matoas, Ματόας, quondam dictus fuit. Idem cum Danubim Δάνουβιν, & Danuſim Δάνουσιν, appellavit. Addubanus nominatur apud Feſtum, niſi locus depravatus ſit. *Ortel.*

12. Aſiam & Macedoniam) De Aſia alias. Macedonia Europæ celebris regio: hanc à Septentrione, à Dalmatia Mœſiaque, montana ſejungunt: ab occaſu, mari Adriatico ſive Ionio; ab ortu, Ægeo alluitur. Meridianam oram Epiroticæ gentes & ipſa Græcia excipit. Paſſim Emathia ante dicta fuit, Plinio & Trogo teſtibus. Pæoniam primo vocatam ſcribit Livius lib. 40. deinde Æmoniam. Item Edonia & Pieria Solino. Etiam Bœotiam quondam dictam, Trogus auctor eſt. Ejus partem Μακετίαν Heſychius & Stephanus appellant, & inde totam regionem nomen accepiſſe refert Euſtathius in Dionyſium. Poſterioribus ſeculis hujus pars *Salutaris* dicta fuit, ut conſtat ex libro Notitiarum, quæ partim Macedoniæ, partim Daciæ adſcribitur. *Ortel.*

Ionas) Qui ſervitutem adeo impatienter tulerunt, ut crebras ſeditiones contra præfectos Perſicos moverint. Ac ut de aliis moribus gentis Ionicæ non dicam, quæ omnium maxime floruit ingeniis & opibus, Dario quidem regnante valde inquieta fuit hæc provincia. Nam ducibus Ariſtagora & Hiſtiæo jugum imperii Perſici excutere conata eſt, & hoc nefario conſilio ſibi ingentes clades & multarum urbium excidia accerſivit. Cum enim Ariſtagoras, gener Hiſtiæi, ſua ſponte ad defectionem propenſus eſſet, magis etiam à ſocero incitatus eſt, qui cum

cognito quod Athenienſes Ioniis auxilium contra ſe tuliſſent, omnem impetum belli in eos convertit.

CAP. VI. Nunc, quoniam ad bella Athe- 1
nienſium ventum eſt, quæ non modo ultra ſpem

cum in aula Perſica apud Darium verſaretur, & videret, literas non poſſe mitti ſine ſummo periculo, ſervum quemdam fide præſtantem, cui notas in capite impreſſerat, ad Ariſtagoram ablegavit. Ariſtagoras cognitis & perceptis notis, quæ hortatrices erant ad movendam ſeditionem, externa præſidia quærit, primum apud Spartanos, deinde apud Athenienſes. Neq; vero difficile fuiſſet Ariſtagoræ, regem Spartanum in ſuam ſententiam adducere, propoſita ingenti pecunia, niſi filiola Cleomenis patrem monuiſſet, ut inſidias hujus hoſpitis caveret. Diſcedens igitur Lacedæmone, re infecta, Athenas proficiſcitur, atque ibi doctis dolis & facetis fabricis perficit, ut 20. naves à populo decernantur ad ſocietatem belli Ionici. Hæ naves, ut inquit Herodotus lib. 5. fuerunt ſcintillæ exſuſcitantes ingens incendium inter Græcos & Perſas. Sed Ariſtagoras poſtquam infeliciter cum claſſe regis dimicaſſet, in Thracia ſedem quærens, ab incolis una cum exercitu ſuo deletus eſt. Hiſtiæus, princeps ſeditionis, ſimulans ſe pacaturum Ioniam, à rege in patriam dimiſſus eſt. Ibi cum cives ſuos crudeliſſimo luctuoſiſſimòque bello implicuiſſet, in quo Miletus, Samus, Chius, Sardes vaſtatæ ſunt, ad extremum has ſcelerum pœnas perſolvit. Nam corpus ipſius cruci affixum eſt à duobus ſatrapis, *Artapherne & Harpago*, qui fugientem in Myſiam Sardes retraxerunt, caput vero avulſum ab humeris Dario tranſmiſſum eſt, ut perfidiam proditoris execraretur. *Strig.*

CAP. VI. 1, *Patrata ſunt* Bong. *peracta ſunt*. Sed monitu Franc. Modii retinuimus vulgatam hactenus lectio-

ſpem gerendi, verum etiam ultra geſti fidem patrata ſunt; operaque Athenienſium effectu majora quam voto fuere; paucis urbis origo
2 repetenda eſt: quia non, ut ceteræ gentes, à ſor-
3 didis initiis ad ſumma crevere. Soli enim, præterquam incremento, etiam origine glorian-
4 tur. Quippe non advenæ, neque paſſim, collecta populi colluvies originem urbi dedit: ſed eodem innati ſolo, quod incolunt; & quæ illis
5 ſedes, eadem origo eſt. Primi, lanificii, & olei, & vini uſum docuere. Arare quoque, & ſerere frumenta, glandem veſcentibus monſtrarunt.
6 Literæ certe ac facundia, & hic civilis ordo diſciplinæ, veluti templum Athenas habent.
7 Ante Deucalionis tempora regem habuere Cecro-

lectionē. *Patrare* pro *perficere*, elegantiſſimo cuique veterum in uſu fuit. Ut Salluſt. Catil. 56. 5. *incepta patrare.* Tacit. Annal. 2, 88, *patrare necem.* Bern.

4. *Eodem innati ſolo*) *Indigenæ*, αὐτόχθονες, γηγενεῖς, *Terrigenæ* Auſonio in Catalogo Urbium.

Nunc & terrigenis patribus memoremus Athenas.

Cicero pro L. Flacco c. 26. *Athenarum urbs vetuſtate ea eſt, ut ipſa ex ſeſe cives ſuos genuiſſe dicatur.* B. Ad de Platonem in Menexeno, Demoſth. orat. funeb. & Euripidem Ione. Quidam tamen colonos Saitarum Athenienſes dictitabant. Diodor. Siculus, 1. 28. *Bern.*

5. *Primi*) De Athenienſium inventis Lucretius initio libri 6. Ælianus var. hiſt. 3. 38. Cicero pro Flacco cap. 26. *Bong.*

Serere frum.) Inde *frugum parens* hæc urbs appellatur à Floro, 3. 5 16.

6. *Athenas*) Athenæ urbs nobiliſſima Græciæ, à Cecrope Ægyptio condita, juxta amnem Idiſſum, ingeniorum & eruditionis fons, quam

Cecropem: quem, ut omnis antiquitas fabulosa est, biformem tradidere, quia primus marem fœminæ matrimonio junxit. Huic suc- 8
cessit Cranaus, cujus filia Athis regioni nomen dedit. Post hunc Amphictyon regnavit, qui 9
pri-

quam ab Attio quadrurbam appellatam scribit Festus, clariores, quam ut debeant indicari. Euripidi ἑλλάδος ἑλλὰς, Græciæ Græcia, Diodoro, 13, 27, κοινὸν πάντων ἀνθρώπων παιδευτήριον. Demostheni oculus Græciæ, Aristidi sapientiæ Prytanæum dicitur. De qua Urbe vide *Athenas Atticas Meursii*. Ἀθηνᾶ sive Minerva iis nomen dedit. Ἀθηνᾶ autem refert Hebræorum Adonai. Quippe illa sapientiæ Dea ex Jovis cerebro nata. Dei autem comes sapientia vel potius ipse Deus sapientia est. Adonai autem Dominus Deus. *Thys*

7. *Deucalionis*) Quia Deucalion antiquissimus rex Thessaliæ credebatur, etiam antiquissimi quique, quin & ipsi Satyri Δευκαλίδαι dicti, vel etiam Δευκαλίωνες, unde Theocritus:

Οὐδ' οἱ ὅτι πρότερον Λαπίθαι καὶ Δευκαλίωνες.

Regem habuere) De statu & mutationibus Reipub. Atheniensium, multa paucis Strabo lib. 9. Vide & Vell. Paterc. l. 2. Primum regem faciunt Cecropem: alii Actæum, sive Actæonem αὐτόχθονα. Pausanias Atticis, Eustathius in Dionysium, alii. De variis appellationibus Atheniensium, præter jam citatos, vide Herodotum, 8, 44. *B.*

Biformem) Διφυῆ. Eusebius & Hieronymus in Chronicis. Plutarchus de sera Num. vind. c. 11. Eustathius in Dionys. Vide & Diodorum, 1. 28, de Pete Mnesthei patre. B. Plures hujus appellationis rationes habet Suidas in Κέκροψ.

8. *Cranaus*) Ab hoc & regionis incolæ Cranai dicti.

Athis) Alii leg. *Attis*. Actæam antea ab Actæo rege dictam affirmant; vel quia littoralis fere tota sit, exili & angusto quodam veluti margine. Vide Apollodorum lib. III.

9. *Amphictyon*) Pausanias ad Amphictyonem re-

 gem

primus Minervæ urbem sacravit, & nomen ci-
10 vitati Athenas dedit. Hujus temporibus, a-
quarum illuvies majorem partem populorum
Græciæ

gem, hunc in modum imperium devolutum esse testatur. Actæum, quo in loco nunc Attica est, memorant primum regnasse. Ei successit Cecrops, qui cum Actæi filia nupta erat. Huic filiæ fuere Erse, Aglauros, & Pandrosos; filius Erysichthon, qui ad Atheniensium regnum non accessit: forte enim ita accidit, ut vivente patre vita discederet: quo factum est, ut Cecrope mortuo Cranaus, qui opibus & potentia Atheniensibus præstabat, regno potiretur. Cranao vero & alias fuisse filias ferunt, & Atthidem, à qua tota regio, quæ prius Actæa dicebatur, Attica nominata est. Sed Cranaum Amphictyon, nihil affinitatem veritus (siquidẽ ejus filiam in matrimonium habebat) regno per vim expulit. Verum & ipse postea ab Erichthonio, facta conjuratione oppressus est. Vett. *Amphictyonides.* Vulgo *Amphitryon:* & ita Orosius mss. l. 9. Verum nomen ex Pausania retulimus. Et ex mss. emendanda est editio Chronicorum Eusebii, quæ Amphitryonem quintum Atheniensium regem facit, quum sit *Amphictyon* 3. Athen. *B.*

Nomen civitati Athen. ded.) Atqui Theseum Athenis dedisse nomen, auctor est in ejus vita Plutarchus. Rursum Hyginus, Fab. 164, & 275. Minervam Athenas & condidisse & ex suo nomine sic appellasse dicit. *Bern.*

10. *Aquarum illuvies*) De rege, sub quo factum est diluvium Deucalionis, varie traditur. Noster autem Historicus hoc loco, & Orosius lib. 1. cap. 9. diluvium Deucalionis accidisse scribunt regnante Amphictyone, qui tertius à Cecrope fuit. Sic enim eo loco ait Orosius: Anno octingentesimo decimo ante Romam conditam Amphictyon Athenis tertius à Cecrope regnavit; cujus temporibus aquarum illuvies majorem partem populorum Thessaliæ absumpsit, paucis per
refugia

Græciæ absumpsit. Superfuerunt, quos refugia montium receperunt, aut ad regem Thessaliæ Deucalionem ratibus evecti sunt; à quo propterea genus hominum conditum dicitur. 11
Per ordinem deinde successionis regnum ad 12
Erechtheum descendit, sub quo frumenti satio apud

refugia montium liberatis, maxime in monte Parnasso, in cujus circuitu tunc Deucalion regno potiebatur; qui ad se ratibus confugientes, susceptos, per gemina Parnassi juga fovit, aluitque: à quo propterea genus humanum reparatum ferunt. Ea quoque tempestate subactam Indiam Liber Pater sanguine madefecit, cædibus opplevit, libidinibus polluit: gentem ubique nulli unquam hominum obnoxiam, vernaculâ tantum quiete contentam. Hæc ille. Nec inter auctores alios convenit de tempore hujus diluvii. Nos igitur sequimur Eusebium in Chronicis, & Orosium in lib. qui Deucalionis diluvium posterius faciunt Ogygiano ducentis triginta annis, hoc est, circa annum ætatis Mosis quinquagesimum, licet Eusebius insignet septuagesimum, à qua annorum supputatione proxime abest Cyrillus. *Perer.*

Græciæ] Orosius, 1.9. *Thessaliæ.* B.

12. Erechtheum) Vett. in hoc nomine varie corrupti sunt. Ab hoc rege Homerus, Iliad. 2. 547. Athenienses vocat δῆμον Ἐρεχθῆος. Hic à Pausania, Eusebio, quem Augustinus de Civit. Dei, 11. 18 sequitur, dicitur *Erichthonius.* Quod hic ait, *per ordinem successionis*, repugnat Pausanias Atticis, quem vide, & Diodor. 1. 29. qui eum ait Ægyptium fuisse. *Bern.*

13. Satio apud Eleusin à Triptolemo reperta est.) Hoc Buzygi heroi Attico tribuunt alii. Vide Plinium, lib. VII cap. LVI. Et Hesychium in voce Βουζύγης. Epimenidi quoque adscribit hoc Ausonius in Epistolis:

Hoc si impetratum munus abs te accepero,

Prius

13 apud Eleusin à Triptolemo reperta est, in cujus muneris honorem noctes initiorum sacratæ.

Prior colere quam Ceres.
Triptolemon olim, sive Epimenidem vocant,
Aut Bulianum Buzygem.

Ita legendi hi versus. Quis enim sit Medes, neminē scire puto: neq; etiam quare Buzyges Tullianus dicatur: Omnino itaque scribendum Bullianus, sive Bulianus, à Bulia civitate Attica. Recte autem hic Iustinus frumenti sationem repertam esse ait sub Erechtheo, non sub Erichthonio ut alii ferme omnes, Erechtheum cum Erichthonio eundem facientes, cum hic quartus, alter vero septim9 Atheniensium rex fuerit. Marmor Arundellianum: ΑΦΟΥ ΔΗΜΗΤΗΡ ΑΦΙΚΟΜΕΝΗ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΡΠΟΝ ΕΦΥτε ΤΕΝ ΚΑΙ ΠΡ..... ΠΡΑ......ΩΤΗΔ.....τρ ΙΠΤΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ ΚΕΛΕΟΥ ΚΑΙ ΝΕΑΙΡΑΣ ΕΤΗ ΧΗΔΔΔΔΠ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΟΣ ΑΘΗΝ ΗΣΙΝ ΕΡΙΧΘΕΩΣ ΑΦ ΟΥ ΤΡΙΠΤΟλεμος........ΕΣΠΕΙΡΕΝ ΕΝ ΤΗι ΡΑΡΑι ΚΑΛΟΥΜΕ ΝΗι ΕΛΕΥΣΙΝΙ ΕΤΗ ΧΗΔΔΔΔΠ. Rharia, in qua primū Triptolemus seminasse hic dicitur, est campus in Eleusine Stephanus: Ῥάριον πεδίον ἐν Ἐλευσῖνι, καὶ Ῥαρία γῆ, καὶ Ῥαριὰς ἡ Δημήτηρ. Male apud Hesychium: Ῥάριον παιδίον, pro πεδίον, Nomen hoc inditum erat illi campo à patre Rharo. Hesych. Ῥάρος, ἰχνεύς, καὶ ὄνομα τοῦ Τριπτολέμου πατρός. Filius hic erat Cranai, ut idem alibi; Κραναοῦ υἱὸς Ῥάρος. In hac tamen inscriptione Triptolemus, non Rhari, sed Celei filius fuisse dicitur. Et sic quoque Pausanias. Alii autem Celeum regem Eleusinis faciunt, Triptolemo coævum, alii pauperem hominem. Similis quoq; variatio in nomine matris, quæ hic Neæra dicitur, cum aliis quoque Metanira, Polymnia, & Deiope vocetur. *Vossius.*

Eleusin) Atticæ castellū, circumdatū templo Cereris.

Triptolemo) Celei & Meganiræ, vel, ut alii, Deiopes filius. Orpheus quoque, nisi alius sit poëta, Dysaulem

...tæ. Tenuit & Ægeus, Thesei pater, Athenis 14
regnum, à quo per divortium decedens Medea, propter adultam privigni ætatem, Colchos cum Medio filio, ex Ægeo suscepto, concessit. Post Ægeum Theseus, ac deinceps The- 15
sei

...m Eubuli & Triptolemi ...trem extitisse, Chærilus ...tem Atheniensis Tragicus ...ipsum reliquit, ex Am...ictyonis filiabus genitos ...ptolemum & Cercyona. ...ter sationem frumenti ...m Triptolemus boves & ...rum invenisse dicitur; ...nquam id alii Brigæ A...iensi attribuant. Vide ...m. Diodor. Hygin.

...tes initiorum) Eleu...inium sacra.

Ægeus) Pandionis ...is filius: cumque pa...etionidis regno pul...et, atque ad Pylam ...nsium regem, cujus ...n matrimonio ha...aufugisset, filii ite...tis Metionidis, Me...enas reversi, atque ...atu maximus re...tinuit.

...) Regio quæ in ...ta magna ex par...pertendit, altero ...uxinum & Mœo... altero in Caspi...anum mare. De ...ysius:

Πὰρ δὲ μυχὸν πόντοιο μετὰ
χθόνα Τυνδαριδάων
Κόλχοι ναιετάουσι, μετήλυδες
Αἰγύπτοιο.

Verum ad sinum Ponti,
post terram Tyndari-
darum,
Colchi degunt, advenæ ex
Ægypto.

Colchos autem origine Ægyptios, atque his demum locis consedisse liquet cum Sesostris Scythas invadere tentaret, & partem exercitus apud Phasin fluvium reliquit. Hinc Valerius Flaccus Argon. lib. 5. Jasonem inducit templi picturam attentius considerantem:

——— *Cunabula gentis*
Colchidos, hic ortusq; tu-
ens, ut prima Sesostris
Intulerit rex bella Getis,
ut clade suorum
Territus, hos Thebas, pa-
triumque reducat ad
amnem,
Phasidos hos imponat a-
gris, Colchosque vocari
Imperet.

Vide

sei filius Demophoon, qui auxilium Græcis
16 adversus Trojanos tulit, regnum possedit. E-
rant inter Athenienses & Dorienses simultati-
um veteres offensæ, quas vindicaturi bello
Dorienses, de eventu prælii oracula consulu-
17 erunt. Responsum *superiores fore, ni regem A-*
18 *theniensium occidissent.* Cum ventum esset in
bellum, militibus ante omnia, custodia regis
19 præcipitur. Atheniensibus eo tempore rex
Codrus erat; qui & responso Dei, & præceptis
hostium cognitis, permutato regis habitu,
pannosus, sarmenta collo gerens, castra hosti-
20 um ingreditur: ibi in turba obsistentium, à mi-
lite,

Vide Heliodor. lib. 4. Æthiop. & Bochartum in suo Phaleg.

25. *Demophoon qui auxilium*) Hic variat historia. Mnesthei Atheniensium regis anno XVIII. captam Troiam auctor est Eusebius: at Homerus in catalogo navium, Iliad. 2. 552. & Diodorus, lib. 1. eundem faciunt Atheniensium ducem. Collocatur autem inter Theseum & Demophoontem. *Bern.*

16. *Dorienses*) Herodotus, 5. 76. Vide & Valerium Max. 5. 6. & Augustinum, de civit. Dei, 18. 18. Pausanias Atticis & Achaicis, Orosio, 1. 18. *Peloponnenses* vocant, & Eusebius in Chronicis: Velleius Paterculus, 1. 2 *Lacedæmonios*: quæ eadem sunt. Fuit autem Codrus Melanthi exsulis filius, Plutarchus de exilio, cap. 24. Strabo libro 9. Hunc locum transcripsit Saresber. Policrat. 4. 3. B. Historia, præter auctores citatos, ex his quoque petenda: Cicerone Tuscul. 1. 48. Amm. Marcellino, 22. 13. Polyæno Stratagem. lib. 1. Tzetze Chil. 1. Hist. 4. Lactantio, 3. 12. Servio ad eclogam. 4. *Bern.*

19. *Pannosus*) Sumpta veste lignatoris, ut vult Polyænus: pastoris, ut Velleius. *Famularem vestem* vocat Cicero: quomodo & in Valerio

lite, quem falce astu convulneraverat, interficitur.
Cognito regis corpore, Dorienses sine 21
prælio discedunt. Atque ita Athenienses vir- 22
tute ducis, pro salute patriæ morti se offerentis,
bello liberantur.

CAP. VII. Post Codrum nemo Athenis re- 1
gnavit: quod memoriæ nominis ejus tributum est.
Administratio reipublicæ annuis ma- 2
gistratibus permissa. Sed civitati nullæ tunc le- 3
ges erant: quia libido[1] regum pro legibus habebatur.
Legitur itaque Solon vir justitiæ in- 4
signis,

lerio legendum censet Modius, pro *familiarem*. Bern.

21. Cognito) Sebesius leg. *agnito*. Sic infra 2. 8. 4.

CAP. VII. *1. Post Codrum*) Aliter tamen Pausanias in Achaicis, cum ita loquitur: Non multis post annis cum Medon & Nileus Codri filii de regno dissiderent, negaretque Nileus regnum se Medontis ferre posse, qui pede altero claudicaret: rei cognitione Delphico oraculo permissa, respondit vates deberi Medonti Atheniensium regnum. Dimissi itaque in coloniam Nileus aliique Codri filii, tum ex Atheniensibus quicumq; nomina dedissent, tum multo maximam Ionum manum abduxerunt. Et mox de illorum familia: Paterno quidem genere & avito à Codro & Melantho è Pylo Messenii; materno Athenienses fuêre.

2. Annuis magistratibus) Paterculus, 1. 2. & Eusebius in Chron. post mortem Codri Archontas seu principes ajunt constitutos: quos mors finiebat: multis autem post annis constitutos annuos magistratus. *Bong.*

3. Nullæ leges) Ex Plutarchi Solone & aliis notum, Draconis legibus usos Athenienses ante Solonem. Vide A. Gellium. 11. 18. *Bong.*

Libido Regum) supra 1. 1. 2.

4. Solon) Vide Thysii memorabilia veterum Rerumpublicarum, ubi de Republica Atheniensi agitur. Et Samu-

ſignis, qui velut novam civitatem legibus con-
5 deret; qui tanto temperamento inter plebem
ſenatumque egit (cum, ſi quid pro altero or-
dine tuliſſet, alteri diſpliciturum videretur) ut
6 ab utriſque parem gratiam traheret. Hujus
viri inter multa egregia, illud memorabile
7 fuit: Inter Athenienſes & Megarenſes de pro-
prietate Salaminæ inſulæ, prope uſque interi-
8 tum armis dimicatum fuerat. Poſt clades mul-
tas capital eſſe apud Athenienſes cœpit, ſi quis
9 legem de vindicanda inſula tuliſſet. Solicitus
igitur Solon, ne aut tacendo, parum reipubli-
cæ conſuleret; aut cenſendo, ſibi: ſubitam de-
mentiam ſimulat, cujus venia non dicturus
modo

Samuelis Petiti Leges Atticas.

5. *Tanto temperamento*) Dicere enim ſolebat, *Æqualitas haud parit bellum.* Vide Plutarchi & Laërtii Solonem: ejusque de legibus præter ceteros Herodotum, 1. 29. & 2. 177. B.

Ut ab utriſq;) Similem moderationem Livius tribuit Fabio. 3. 1. 4. & Ovid. de ſe, Triſt. 1. 96.

Res quoq; privatas ſtatui ſine crimine judex:
Deq; mea faſſa eſt, pars quoq; victa fide.

7. *Megarenſes*) Megara Megaridis regionis urbs ad ſinum *Saronicum*, quam coloniam facit Plinius.

Salaminæ) Ptolemæo inſula eſt prope Peloponneſum in ſinu Saronico. Nigro & Sophiano teſtibus, nunc Coluri appellatur. Urbem cognominem habere ſcribit Euſtathius in Homerum. Vide *Ortel.*

8. *Capital*) θανάτῳ ζημιοῦσθαι. Plutarch. Solone c. 10. Feſti mutilator Paulus: *Capital facinus, quod capitis pœna luitur.* Ea eſt pleriſque locis apud bonos auctores veterum librorum ſcriptura. *B.*

9. *Dementiam ſimulat*) Inpri-

modo prohibita, sed & facturus erat. Defor- 10
mis habitu, more vecordium in publicum e-
volat; factoque concursu hominum, quo ma- 11
gis consilium dissimularet, insolitis sibi ver-
sibus svadere populo cœpit, quod vetabatur:
omniumque animos ita cepit, ut extemplo bel- 12
lum adversus Megarenses decerneretur, insula-
que, devictis hostibus, Atheniensium fieret.

CAP. VIII. Interea Megarenses memores 1
illati Atheniensibus belli, & deserti, ne frustra arma movisse viderentur, matronas Atheni-
ensi-

Inprimis versutum & callidum factum Solonis vocat Cicero, Officior. 1. 10. Versus ejus vide apud Laërtium. Totam historiam quære apud Plutarchum in Sol. cap. 10. & c. Meminit & Pausanias in Atticis, & Ælianus, 7. 19. Vide etiam Frontinum lib. 4. cap. ult. Controversiam de Salamina insula exponit Strabo libr. 9. ubi de Megara. *Bong.*

Cujus venia) Ita *Drusus alienationem mentis simulans quasi per dementiam, funesta Tiberio imprecatur.* Tacit. Annal. 6. 24.

11. Insolitis sibi versibus suadere populo cœpit) Salamis inscribebatur poëma illud Solonis, & constabat centum versibus: quorum principium habes apud Plutarchum in Solone, & Diogenem Laërtium, quamvis aliter: sed minus recte. Versus, quibus maxime persuasit populo, apud Diogenem exstant. Sic vero sunt legendi:

Εἴην δὴ τότ' ἐγὼ Φολεγάνδριος, ἢ Σικινίτης,
Ἀντί γ' Ἀθηναίου, πατρίδ' ἀμειψάμενος,
Αἶψα γὰρ ἂν φάτις ἥδε μετ' ἀνθρώποισι γένοιτο.
Ἀττικὸς οὗτος ἀνὴρ τῶν Σαλαμιναφετῶν.

Non, ut vulgo, τῶν Σαλαμῖνα ἀφέντων. *Voß.*

CAP. VIII. *1. Megarenses*) Eadem Frontin. Strategem. lib. 4. 7. 44. & prolixe Æneas in Poliorcetico, c. 4. *Bern.*

ensium in Eleusinis sacris noctu oppressuri na-
2 ves conscendunt. Qua re cognita, dux Athe-
niensium Pisistratus juventutem in insidiis lo-
cat, jussis matronis solito clamore ac strepitu
etiam in accessu hostium, ne intellectos se sen-
3 tiant, sacra celebrare: egressosque navibus
Mega-

Eleusinis sacris) Quod autumno ineunte mysteria celebrarentur, docent ii versus, quos ex Seneca adducimus:

Quanta, cum lege redit hora noctis,
Crescere & summos cupiens, quietos
Libra Phœbeos tenet æqua currus,
Turba secretam Cererem frequentat.

quæ quidem quinquennalia fuisse docet Tertullianus in Valentinianos, non longe à principio: Nam & illa, inquit, Eleusinia, hæresis & ipsa Atticæ superstitionis, quod tacent, pudor est. Idcirco & adytum prius cruciant: diutius initiant, quam consignant: cum & portas ante quinquennium instituunt, ut opinionem suspendio cognitionis ædificent: atque ita tantam majestatem exhibere videantur, quantam præstruxerunt cupiditatem. Sequitur jam silentii officium. Attente custodiunt, quod tarde invenitur. Cæterum tota in adytis divinitas, tot suspiria portarum, totum signaculum linguæ, simulacrum membri virilis revelatur. Divinorum horum verborũ splendor obsolescit duabus maculis à nemine hactenus animadversis: *cum & portas ante quinquennium instituunt.* Legendum enim, *cum epoptas ante quinquennium instituunt.* Eodem modo infra: *tot suspiria portarum.* Nam & hic quoque legendum, *suspiria epoptarum.* Nam cur *siparia* pro *suspiria* reponeret doctus Rhenanus, causæ non erat. Τῇ εἰκάδι Βοηδρομιῶνος qui accipiebant mysteria (quod μυεῖσθαι dicitur, Tertullianus dicit *instituere*) vocabantur Μύσται. quinquennio autem ineunte, eadem εἰκάδι Βοηδρομιῶνος,

Megarenses inopinantes aggressus, delevit: ac protinus classe captiva intermixtis mulieribus, ut speciem captarum matronarum præberent, Megaram contendit. Illi cum & navi- 4
um formam & petitam prædam cognoscerent, obvii ad portum procedunt, quibus cæsis, Pisistratus paulum à capienda urbe abfuit. Ita 5
Megarenses suis dolis hosti victoriam dedere.
Sed Pisistratus, quasi sibi, non patriæ vicisset, 6
tyrannidem per dolum occupat: quippe vo- 7
luntariis verberibus domi affectus, laceratoque corpore, in publicum progreditur: advocata 8
concione vulnera populo ostendit: de crudelitate principum, à quibus hæc se passum simulabat, queritur: adduntur vocibus lacrymæ, & 9
invidiosa oratione multitudo credula accenditur: amore plebis invisum se senatui affirmat obti-

νιῶν, dicebantur ἐπίπλοι καὶ ἔφοροι. Alia sunt τριετηρικὰ μυστήρια. Hæc autem μεγάλα dicebantur, ut illa μικρά. Hæc quinquennalia, illa triennalia. Et hæc semper, ut diximus, celebrabantur nocte, quæ sequebatur τὴν εἰκάδα Βοηδρομιῶνος, statim post occasum solis, plenilunio. *Scalig.*

Eleusinis sacris) Quæ & *noctes initiorum* auctori, 2. 6. 13. & *mysteria Cereris initiorum sacra*, 5. 1. 1 & *Cerealia sacra*, Velleio, 1. 4. 3.

2. *Pisistratus juventutem in insidiis locat*) Polyænus, & alii nonnulli, Soloni id stratagema tribuunt, non Pisistrato. Sed conciliat hæc Plutarchus in Solone, qui docet, utriusque ope id gestum esse. *Voss.*

5. *Ita Megarenses*) Vett. omnes. *Dorienses* inepte & ἀνιστορήτως. Irrepsit forte ex superioribus. *Bong.*

6 *Pisistratus*) Præter Plutarchum in Solone; vide Diodor.

obtinet ad custodiam corporis sui satellitum auxilium; per quos occupata tyrannide per annos XXXIII. regnavit.

1 CAP. IX. Post ejus mortem Diocles, alter ex filiis, per vim stuprata virgine, à fratre puellæ
2 interficitur. Alter, Hippias nomine, cum imperium paternum teneret, interfectorem fratris
3 comprehendi jubet: qui cum per tormenta conscios cædis nominare cogeretur, omnes
4 amicos tyranni nominavit: quibus interfectis, quærenti tyranno, *an adhuc aliqui conscii essent*; *neminem*, ait, *superesse*, *quem amplius mori gestiat*,
5 *quam ipsum tyrannum* qua voce ejusdem se tyranni victorem, post vindictam pudicitiæ sororis

Diodor. 13. 95 Herodotum, 1. 59. lege Val. Max. 1. 3. & 8. 9. Ælianum 8. 16. Qua autem ratione Pisistratidarum tyrannide liberati sint Athenienses, docet Herodotus, 5. 63. & Pausanias Laconicis. *Bong.*

Tyrannidem) Qua arte hic tyrannidem occupaverit vide Aristot. lib. 5. c. 5. Polit. & Plutarchum in Solone. Bis fuit Athenis expulsus, & cum annos natus 33. tyrannidem exercere cœpisset, annos duntaxat decem & septem imperavit, filii vero annis 18. Ita Aristoteles. Sed Justinus 33. annos Pisistrati tyrannidem durasse refert. Quod si junctim intelligas, duobus tantum annis ab Aristotele discrepat. Fuit hic clemens tyrannus juxta Ciceronem in epist. ad Attic.

CAP. IX. *1. Diocles, alter ex filiis*) Nescio quid Justino evenerit, ut, quem omnes unanimi consensu Hipparchum vocent, ille Dioclem appellet. Neque tamen eum in re notissima lapsum esse, crediderim, cum nullam hujus erroris causam videam. *Voss.*

3. Cædis) Moduis hanc vocem suos mss. constanter abnuere

ris ostendit. Hujus virtute cum admonita civi- 6
tas libertatis esset, tandem Hippias regno pul-
sus, in exilium agitur: qui profectus in Persas, 7
ducem se Dario, inferenti Atheniensibus bel-
lum, sicuti supra significatum est, adversus pa-
triam suam offert. Igitur Athenienses, audito 8
Darii adventu, auxilium à Lacedæmoniis, socia
tum civitate, petiverunt. Quos ubi viderunt 9
quatridui teneri religione, non exspectato
auxilio, instructis decem millibus civium, &
Platæensibus auxiliaribus mille, adversus sex-
centa

abnuere dicit: nec est sane necessaria. *Bern.*

8. *Auxilium à Lacedæmoniis*) Per Philippidem hemerodromum. Herodotus, 6. 105. *Probus* in Miltiade. Meminit & *Plato* lib. 3. de Legibus. De quatridui religione, Lycurgi legem commemorat Lucianus de Astrologia. Vide & Strabonem lib. 9. Confer cum auctore nostro Orosium, 2. 8 *Bern.*

9. *Decem millibus*) Herodotus lib. 6. duo millia in auxilium misisse Platæenses affirmat. Cui consonum, quod *Plutarchus* dicit, novem millia in Marathonem Athenienses misisse.

Platæensibus) *Plato* Dialog. 3. de Legibus, nullos nisi Lacedæmonios fuisse auxiliares affirmat; etsi serius, *Persis* jam profligatis venerint. Tardiores autem, vel bello contra Messenios impeditos, vel aliam ob causam, quam ipse ignorare se fatetur, venisse. Herodotus lib. 6, & Strabo lib. 9. plenilunii religione retentos affirmat. Antequam enim Luna orbem suum absolvisset, novam expeditionem inchoare illicitum religione vel potius superstitione Lacedæmoniorum fuit. Et hoc est, quod Justinus dicit, quatridui religione obligatos fuisse. porro Thucydides solos Athenienses cum Lacedæmoniis manus conseruisse refert. Isocrates autem, Orat. 9. *Platæenses* fuisse

centa millia hoſtium, in campos Marathonios in prælium egrediuntur. 10 Miltiades & dux belli

fuiſſe auxiliares affirmat. Ideo & Alexander eorundem urbem ædificari juſſit. *Magius.* Platæas autem ſub Cithærone monte inter hunc & Thebas, in via quæ Athenas ducit, ſitas eſſe prodidit.

Sexcenta millia) Plutarchus Datim cum tricies centenis millibus Marathonem irrupiſſe teſtatur: Vide & Platon. Dialog. 3. de LL.

In campos Marathonios) Marathonem, Atticæ urbem, ad quam pugnatum eſt, Pomponius Mela lib. 2. *magnarum & multarum virtutum teſtem* cognominat. De pugna Marathonia (quam Plutarchus à trecentis auctoribus deſcriptam affirmat) porro conſulendi, Herodotus lib. 6. Pauſanias l. 1. Æmilius Probus in Themiſtocle & Miltiade, Agell. 17 21. *Bern.*

10. Miltiades) Maxime animadvertenda obſervandaque eſt Miltiadis hujus origo, atque agnatio: nam alioqui confundemur non ſolum apud Probum, verum etiam Plutarchum & Herodotum. Quamobrem ego ut lectorem labore penitus levarem, ſtemma totum, ut infra cernere eſt, appoſui: atque ex quibus auctoribus illud collegerim, ſubnotavi.

CODRUS

Miltiades. *A* — Tiſagoras. *B*

Cimon. *C*

Steſagoras. *D* — Miltiades. *G*

Methiocus. *E* — Cimon. *F*

Lacedæmonius. — Theſſalus. — Heleus.

A *Miltiades*) Hic nullis relictis filiis decedens, Tiſagoram, vel potius Steſagoram (ut alii legunt) ſucceſſorem habuit: auctor Herodotus.

B *Tiſagoras*) Ut Ariſtidis Scholiaſtes.

C *Cimon*) Hunc tamen Herodotus ex materno latere Miltiadi primo fratrem dicit. Hic prior Cimon (ut Plutarchus in Cimone poſteriore ſcriptum reliquit) non admodum mentis

belli erat, & auctor non exspectandi auxilii; quem tanta fiducia ceperat, ut plus præsidii in celeritate, quam in sociis duceret. Magna 11
igitur in pugnam euntibus alacritas animorum fuit, adeo ut, cum mille passus inter duas acies essent, citato cursu ante jactum sagittarum ad hostem venerint: nec audaciæ ejus eventus defuit. Pugnatum est enim tanta virtu- 12
te, ut hinc viros, inde pecudes putares. Victi 13
Persæ in naves confugerunt; ex quibus multæ suppressæ, multæ captæ sunt. In eo prælio tanta 14
virtus

mentis compos fuit, quamobrem κοάλεμος dictus.

D *Stesagoras*) Hic major natu fuit, Miltiades vero minor Herodot. lib. 6. cap. 7.

G *Miltiades*) Hujus vitam conscripsit Probus.

E *Methiocus*) Herodotus auctor libro citato.

F (*Cimon cum tribus filiis*) Plutarchus in Cimonis vita. Tisagoras Miltiadis nostri avus (ut Aristidis Scholiastes ait) genus suum ad Codrum referebat. Sed hac de re satis

Dux belli) Στρατηγὸς, unus è decem. Πολέμαρχος autem erat Callimachus Aphidnæus. Herodot. 6. 109. & Pausanias lib. 1. *Bong*.

11. *In pugnam*) De qua Herodotus, Plato, Plutarchus, Pausanias, Valerius, Frontinus, Orosius, alii. Tam autem spectata illorum virtus erat, & auctoritas, ut jurare mos fuerit per eos, qui interfuerant pugnæ, ut testatur Athenæus lib. 9. pugnata est anno secundo Olympiad. 72.

Alacritas) Isocrates, Orat. 8. tanto impetu irruisse refert, ut nullam vitæ suæ rationem haberent. Et Oros. lib. 11 cap. 10. ne quidem expedito sagittarum jactu repelli potuisse irruentes affirmat.

Ejus) *Suus* legit Acidalius ad Vell. Paterc. 2. 55. 2.

15. *Themistoclis*) Cujus virtus apud Græcos spectatissima fuit. Plutarchus patrem ejus obscurum homi-

 nem

virtus singulorum fuit, ut cujus laus prima es-
15 set, difficile judicium videretur. Inter cæteros tamen Themistoclis adolescentis gloria emicuit, in quo jam tunc indoles futuræ impera-
16 toriæ dignitatis apparuit. Cynægiri quoque militis Atheniensis gloria, magnis scriptorum
17 laudibus celebrata est; qui post prælii innumeras cædes, cum fugientes hostes ad naves egisset, onustam navem dextra manu tenuit,
18 nec prius dimisit, quam (manum) amitteret: tum quoque amputata dextra, navem sinistra comprehendit: quam & ipsam cum amisisset, ad
19 postremum morsu navem detinuit. Tantam in eo virtutem fuisse, ut non tot cædibus fatigatus; non duabus manibus amissis victus; truncus ad postremum, veluti & rabida fera, dentibus

nem fuisse dicit, matrem Threiciam. Idem Lycomedas propinquitate attigisse affirmat.

In quo jam &c.) De eodem Themistocle præclare Ælianus var. 3. 21. Vere quippe Vopiscus in Probo, cap. 3. in fine: *Neminem*, inquit, *unquam pervenisse ad virtutum summam jam maturum; nisi puer seminario virtutum generosiore concretus, aliquid inclytum designasset.*

16. Cynægiri) De quo præter Herodotum, 6. 114. Valerius, 3. 2. & Ammianus, 24. 23. qui eum, & Callimachum, vocat *Medicorum bellorum fulmina.* Bong. Cynægirum imitatus est Accilius in navali pugna ad Massiliã, teste Sueton. Cæs. 68. 9.

20. Ducenta millia) Pausanias refert in palustrem Marathonis locum incidisse Barbaros, atque ibi gregatim cæsos. Ex Atheniensibus tantum centum & nonaginta occisos refert Herodot9. Hæc pugna contigit post Romam conditam anno ducentesimo & sexage-

tibus dimicaverit. Ducenta millia Persæ eo 20
prælio, sive naufragio, amisere. Cecidit & Hip- 21
pias, tyrannus Atheniensis, auctor & concitor
ejus belli, diis patriæ ultoribus pœnas repetentibus.

CAP. X. Interea Darius, cum bellum re- 1
stauraret, in ipso apparatu decedit, relictis
multis filiis, & in regno, & ante regnum susceptis. Ex his Artemenes maximus natu, æ- 2
tatis privilegio, regnum sibi vindicabat; quod
jus, & ordo nascendi, & natura ipsa gentibus

(dedit.)

sexagesimo, non longe amplius, uti tradit Gellius lib. 17. cap. 21.

Ducenta millia Persæ eo præl. sive naufr.) Sex millia ducenta tantum scribit Herodotus, 6.117. sed eorum scilicet, qui prælio occubuerunt: noster naufragio haustos adjicit, quorum ingentem fuisse numerum, etiam ex Diodoro, 11. c. 12. & 13. colligitur. Itaque pro *sine naufr.* quod omnes habent editiones, monitu Freinshemii rescripsi *sive naufr.* quod nisi recipimus, nimiopere discordabit ratio. *Bern.*

21. Cecidit & Hippias) Idem confirmat Cicero lib. 9. ad Attic. epist. 12. & Tertullianus adversus Gentes. Suidas vero, nescio quo auctore, tradit, ex hac pugna Hippiam elapsum, fuga in Lemnum pervenisse; & ibidem, oculis captum, effluente per illos sanguine, acerba morte periisse. *Bern.*

Concitor) Quidam *conditor*, vulgo *concitator*, ut & initio lib. 5. Sed illud mss. approbantibus malo. Tacitus Annal. 4 *missosq. in Galliam concitores belli.* Bong.

CAP. X. 2. *Artemenes maximus natu*) Plutarcho in apophthegmatibus, & libro de amore fraterno, est 'Αρταμένης. Et sic in ms. Justini. *Voß.*

Artemenes] Herodotus, 7.2. *Artobazanen* vocat. & hanc controversiam vivo patre motam, & ab ipso Dario judicatam esse refert.

3 (dedit.) Porro Xerxes controversiam non de ordine, sed de nascendi felicitate referebat.
4 *Namque Artemenem primum quidem Dario, sed*
5 *privato provenisse: se regi primum natum. Fratres itaque suos, qui ante geniti essent, privatum patrimonium, quod eo tempore Darius habuisset, non regnum sibi vindicare posse: se esse, quem pri-*
6 *mum in regno jam rex pater sustulerit. Huc accedere, quod Artemenes non patre tantum, sed & matre privatæ adhuc fortunæ, avo quoque materno*
7 *privato, procreatus sit: se vero & matre regina natum, & patrem non nisi regem vidisse; avum quoq; maternum Cyrum se regem habuisse, non heredem,*

Idem paulo post *Achæmenem* nominat Darii filium, Xerxis fratrem. Plutarchus in Artaxerxe cap. 2. ab Arsica, qui postea Artaxerxes dictus est, & Cyro, eandem quæstionem renovatã scribit, & Darii contrariam huic sententiam commemorat B. Cujus quidem sententiæ posterioris æquitatem (ut scilicet ætate primi præferantur exemplis, legibus, rationibusque confirmant. *P.* Greg. Tolosanus de Repub. lib. 7. cap. 9. & Arnis. lib 2. c. 1. sect 11. Adjungenda Fr. Hotomanni illustris quæstio 1. *Bern.*

Jus & ordo nascendi) Ita Herodotus inquit in *Polyhymnia*, νομιζόμενον πρὸς πάντων ἀνθρώπων τ πρεσβύτατον τὴν ἀρχὴν ἔχειν, id est, *mos omnium populorum est, ut natu maximus imperium obtineat.* Idem alibi & νόμον appellavit.

3 Xerxes) Dedit hoc Xerxi consilium Demaratus exul, dicens. Idem quoque Spartæ servari solere, obtinuitque ita à patre Dario Xerxes, ut rex successor declararetur. Fuit enim hæc contentio (ut Herodotus scribit) ante Darii mortem in ipsa adversus Græciam expeditione. Neque enim veteri *Persarum* instituto licebat

redem, sed conditorem tanti regni: & si in æquo ju- 8
re utrumque fratrem pater reliquisset, materno ta-
men se jure & avito vincere. Hoc certamen con- 9
cordi animo ad patruum suum Artaphernem,
veluti ad domesticum judicem, deferunt: qui
domi cognita causa, Xerxem præposuit: adeo- 10
que fraterna contentio fuit, ut nec victor in-
sultaverit, nec victus doluerit; ipsoque litis
tempore invicem munera miserint: jucunda
quoque inter se non solum, sed credula con-
vivia habuerint; judicium quoque ipsum sine
arbitris, sine convitio fuerit. Tanto modera- 11
tius tum fratres inter se regna maxima divi-
debant, quam nunc exigua patrimonia parti-
untur. Igitur Xerxes bellum à patre cœptum 12
adver-

licebat regi, nisi prius successore constituto, in bellū proficisci.

9. Artaphernem) Ita ex Herodoto emendavi. Veteres habent *Artafernem*, facili lapsu. Uni suprascriptum, legendum esse *Tisaphernem* Bong.

19. Credula) Freinsh *crebra* mallet: cum suspecta, jucunda esse non possint. Si tamen *credula* retinemus, videri queat ita legendum; *jucunda quoq; inter se, non solum credula* Bern.

11. Tanto moderatius) Epiphonema simillimum huic est infra, 15.2.9.

12. Xerxes) Videtur post Cyrum nomen gentilitium fuisse Persarum regibus Ξέρξης & Ἀρταξέρξης, præter nomen quod habebant ante Imperium. Omnes reges, post illum memoriosum, dictos Artaxerxas, ait Diodorus Siculus, 15. Etiam Darius ab Alexandro victus, dicitur Artaxerxes Jachiadæ ad Danielem, 12. v. 5. Ex אחשורוש autem, omissis gutturalibus, & ש quod fieri solet, in ξ verso fit

adversus Græciam, quinquennium instruxit.
13 Quod ubi primum didicit Demaratus, rex Lacedæmoniorum, qui apud Xerxem exulabat, amicior patriæ post fugam, quam regi post beneficia, ne inopinato bello opprimerentur, omnia in tabellis ligneis magistratui perscribit,
14 easdemque cera superinducta delet: ne aut scriptura sine tegmine indicium daret, aut recens cera dolum proderet: fido deinde servo perfe-

fit *Xwerx.* Et quia *w* durior est in media voce, etiam hæc à Græcis omissa, factum est *Xerx*, & cum Græca terminatione *Xerxes. Art* est additamentū quoddam honorificum, ut *Sha* apud Persas posteriores. Significat *magnum*, interprete Hesychio. *Scaliger, Grotius.*

Adversus Græciam quinquennium instruxit) Tres tantum annos in isthoc apparatu Xerxem consumpsisse, inquit Diodorus. Julianus vero ὁ παραβάτης, oratione priori & laudibus Constantii, inquit τ̄ Ξέρξην χρόνον ἐτῶν οὐκ ἐλάσσονα δέκα πρὸς τ̄ πόλεμον ἐκεῖνον παρασκευάζεσθαι. Quod esse non potest, cum sexto anno, ex quo regnum adeptus est, bellum in Græcos moverit Xerxes. *Voss.*

Quinquennium instruxit) Vulgo *per quinquennium*, & Orosius, 2. c. 9. sed antiqua scriptura recta est: infra, 12. 3. 1. *Triduum luctum indixit.* Lex. 12. Tabul. *Usus, auctoritas, fundi, biennium esto.* Quintilianus declamatione 196. *Ex lege in exilium quinquennium missus est.* Notavit Jacob. Cujacius, cum interpretaretur titulum Cod. de usucap. pro emptore, vel pro transact. *Bong.*

13. Demaratus) Herodotus fine libri 7. Fugam ejus ad Persas explicat libro 6. c. 70. B Adde Senecam de Beneficiis, 6. 31. *Bern.*

In tabellis ligneis) Sic infra, 21. 6. 6.

14. Easdemq; cera) Nam si cera inducatur, non ita olet, ac si liquida superfundatur:

perferendas tradit, jusso, magistratui Spartanorum tradere. Quibus perlatis, Lacedæmone quæstioni res diu fuit, quod neque 15
scriptum aliquid viderent, nec frustra missas suspicarentur, tantoque rem majorem, quanto
sit occultior, putabant: Hærentibus in conje- 16
ctura viris, soror regis Leonidæ consilium
scribentis invenit. Erasa igitur cera, belli consi- 17
lia deteguntur. Jam Xerxes septingenta mil- 18
lia de regno armaverat, & trecenta millia de
auxiliis: ut non immerito proditum sit, flumi- 19
na ab exercitu ejus siccata, Græciamque omnem vix capere exercitum ejus potuisse. Na- 20
ves

datur: hoc est quod dicit Polyænus, Demaratum ἐς πτύχα ἀκήρωτον γράψαντα ἐπικηρῶσαι. Quamvis Herodotus aliter. Doctissimus Gronovius apud Justinum malebat, *eademque cera*. Quod ego non puto. Explicat hanc rem Julius Africanus c. 56. περὶ κρυφίας ἐπιστολῶν εἰσπομπῆς. cujus verba adscribam: ἄλλοι πάλιν ἐν τῷ τῆς δέλτου ξύλῳ γράψαντες, κηρὸν ἐπέτηξαν, καὶ ἄλλα εἰς τὸν κηρὸν ἔγραψαν. Εἶτα ὅτε ἦλθε, πρότερον δὴ τὸν κηρὸν ἐκκινήσας, καὶ ἀναγνοὺς ὁμοιοτρόπως ἀντεπέστειλε. *Voss.*

16. Soror regis Leonidæ) Mulieri nomen fuit Gorgo. *Plut.* in apophth. Lacon.

18. Septingenta millia) In numero harum Xerxis copiarum veteres auctores variant. Herodotus l. 7. c. 184. 185. 186. Ctesias in Persicis cap. 23. Plinius, 33. 10. Diodorus Sicul. 11. 5. Isocrates Panathenaico. Plutarchus parallelis c. 2. Æmil. Probus Themistocle. Quomodo autem exercitum Xerxes dinumeraverit, vide Herodotum, 7. 60. & Plinium, 4. 11. *Bong.*

19. Flumina ab exercitu ejus siccata) Fuse ea de re Herodotus l. 7. qui prodit, Echedorum (male apud eum le-

ves quoque mille ducentas numero habuisse
21 dicitur. Huic tanto agmini dux defuit. Cæterum, si regem spectes; divitias, non ducem
22 laudes: quarum tanta copia in regno ejus fuit, ut, cum flumina multitudine consumerentur, opes tamen regiæ superessent.
23 Ipse autem primus in fuga, postremus in prælio semper visus est; in periculis timidus; sicubi metus

um legitur χείδωρος) flumẽ potantibus defecisse. Quo respicit Alexander apud Curtium lib. 1. *Cum adiret Græcos, admonebat, ab illis gentibus illata Græciæ bella; Darii prius, deinde Xerxis insolentiæ, aquam ipsam terramque populantium, ut neq; fontium haustum, nec solitos cibos relinquerent.* Ubi nonnulli pro *populantium* ex ms. reponunt *poscentium.* Sed male. Neque enim cohæret cum sequentibus. Quamvis non ignorem, Persas aquam terramque postulare solitos: quod tamen video alios solicitos habuisse, cum Herodotus testetur, Megabazum, Darii satrapam, nuntios ad Alexandrum Amyntæ filium misisse, αἰτήσοντας γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ βασιλεῖ. Id ipsum quoque legitur in epistola Aristippi ad Philippum regem; nisi quod ibi sit, Ἀλέξανδρος ὁ Ἀλεξ. male, pro Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντου. Passim obvia sunt ejus rei exempla. *Voß.*

20. *Naves quoque mille ducentas*) Non dubitavi recipere in textum emendationem loci, pridem à Fr. Modio, ad Curtii 5.7.11. propositam, præsertim approbatam etiam à Bong. & congruentem cum Herodoto, Diodoro, *Probo*, Isocrate, Orosio: qui tamen onerariarum sive τριηκοντόρων addunt tria millia, & ἱππαγώγων octingentas & quinquaginta. Ut ille superior numerus sit triremium, seu rostratarum, ut Orosius vocat. Editiones hactenus habuerunt: *Naves decies centum millia numero.* Ita scilicet singulis homini-

tus abesset, inflatus; denique ante experimen- 24
tum belli, fiducia virium, veluti naturæ ipsius dominus; & montes in planum ducebat, & convexa vallium æquabat, & quædam maria ponti-

hominibus è Xerxis exercitu, singulæ naves evenerint. quod asserere, nec Græculorum impudentissimus quisque sustinuit. *Bern.*

21. *Si regem spectes*) Vitia Xerxis præposteræ Darii patris educationi adscribit Plato lib. 7. de ll. C. *Bern.*

23. *In periculis timidus*) Ita fere Livius, 4. 28. 4. *In otio tumultuosi, in bello segnes.* Et 7. 15. 2. *In castris feroces, in acie pavidi.* Contra Tacit. Hist. 1. 84. *Fortissimus in ipso discrimine exercitus, qui ante discrimen modestissimus.*

24. *Denique ante experimentum belli, fiducia virium*) Cum Xerxes Sardibus moveret copias; interdiu cælo sereno Sol terris & horrendis tenebris obscuratus est, quæ subito noctis imaginem attulerunt, & stellas cœlo hærentes conspicuas reddiderunt. Hoc portento territus Pythius, V filiorum pater, unius vacationem à rege petivit. Rex quem vellet eligere permisit, deinde quem pater elegerat; in partes duas distractum; ab utroque viæ latere posuit; & hac victima lustravit exercitum. Habuit itaque quem debuit exitum. Victus enim lateque fusus, ac stratam ubique ruinam suam cernens medius inter suorum cadavera incessit. Porro cum in urbem Hellesponti Abydum venisset, & in specula sedens universum exercitum contemplatus esset, lacrymas tenere non potuit: causam vero quærenti Artabano respondit, *se vehementer moveri consideratione vitæ humanæ, cujus tanta sit fugacitas, ut nemo ex hoc numero centesimum ætatis annum confecturus sit.* Artabanus ne ἀσύμβολος videretur, hanc sententiam regi subjecit; *Multa accidunt homini, quæ longe sunt acerbiora ipsa morte.* Etsi enim huj9 vitæ curriculum breve est; tamen nemo omnium tam beatus est, quin sæpenumero, malit mori

pontibus sternebat, quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat.

1 CAP. XI. Cujus introitus in Græciam quam terribilis, tam turpis ac fœdus discessus fuit. Nam

mori quam vivere. Nam morbi & cæteræ calamitates tanto impetu in nos irruunt, ut hæc fugax vita longissima esse videatur, & mors non aliter quam perfugium & portus optatus à calamitosis expetatur. Age vero, inquit, Xerxes, ne semper humanas miserias consideremus, sed animum ab his ad præsentia negotia transferamus, quid tibi de mea expeditione adversus Græcos videtur? Artabanus apertè constantiam sui consilii declaraturus, inquit: Duæ res me potissimum terrent, quæ tuis conatibus adversa fronte repugnabunt, *mare* videlicet & *terra*. Nullus enim portus reperietur, qui orta tempestate in mare naves universas recipere possit. Quod cum ita sit, ipsa experientia te convincet, ut fatearis, calamitates esse dominas naturæ humanæ, nec quenquam esse, qui vim fati effugere queat. Deinde terra tantam multitudinem diu sustentare non poterit, sed absumtis commeatibus horrenda fames sequetur. Sic igitur statuo, eum virum esse optimum, qui futuras tempestates prospiciens, timide ad dandum consilium Reipublicæ accedat; postea vero, in rebus gerendis sit fortis. Plura videre licet apud Herodotum.

Inter alia portenta, quæ cladem Persarum significarunt, illud etiam ab eodem Auctore commemoratur: Equus in castris Persarum leporem edidit, quo partu haud dubie fuga Xerxis, velut in imagine, picta est. Sed tot tantisque portentis non potuit Xerxes de proposito deduci, quo minus Græciæ bellum inferret. *Strig.*

Quædam maria pontibus sternebat) Hellespontum ita navibus operuit, ut Europam Asiæ jungeret.

CAP. XI. 2. *Leonida*) Lege præter Herodotum. 7. 219. &c. & Orosium, 2. 9. Strabonem lib. 9. Ælianum, 3. 25. Va-

Nam cum Leonida rex Spartanorum cum quatuor millibus militum angustias Thermopylarum occupasset, Xerxes contemptu paucitatis, eos pugnam capessere jubet, quorum cognati Marathonia pugna interfecti fuerant; qui dum ulcisci suos quærunt, principium cladis fuere: succedente deinde inutili turba, major cædes editur. Triduo ibi cum dolore & indignatione Persarum dimicatum: quarta die, quum nuntiatum esset Leonidæ, à xx millibus hosti-

3
4
5

3.25. Valetium 8.2. & Pausaniam Laconicis. Meminit & Seneca epist. 82. sub fin. Vide & Ctesiæ excerpta. Variat hic multum à cæteris. B. Adde Ciceron Tuscul. 1.42. Agellium, 3.7. *Bern.*

Quatuor millibus) Orosius in militum numero consentit. Isocrates in Panegyrico Lacedæmonios fuisse dicit, ex confœderatis vero non multos. Plutarchus in parallel. Leonidam à Lacedæmoniis contra Xerxem cum quingentis militibus missum esse dicit. Quam gratum illud Leonidæ factum fuerit, quamque laudem inde reportaverit, ex M. Catonis Originum libris apud Gellium, lib. 3. c. 7 l. qu. t. *Propter ejus*, inquit nitidissimus auctor, *virtutes omnis Græciæ gloriam atque gratiam præcipuam claritudinis inclytissimæ decoravere monimentis, signis, statuis, elogiis, historiis, aliisque rebus gratissimum id factum habuere.* Mag.

Thermopylarum) Thermopylæ unde sint dictæ, docet Strabo lib. 9. De eisdem etiam Livius lib. 5. Dec. 4. & Plutarch. in Catone Censorio à portarum similitudine dictæ, quas per arctum transgredi opus esset. Ita Pylæ Ciliciæ & Pylæ Susidæ Curtio & Plinio dictæ. Caudinis Furcis Thermopylarum angustias comparat Isocrates.

Marathonia pugna interf.) *Decennio ante.* Supra, 2.9.20. *Bern.*

hostium summum cacumen teneri, tunc hortatur socios *recedant, & se ad meliora patriæ*
6 *tempora reservent: sibi cum Spartanis fortunam experiendam; plura se patriæ quam vitæ debere:*
7 *cæteros ad præsidia Græciæ servandos.* Audito regis imperio discessere cæteri, soli Lacedæmo-
8 nii remanserunt. Initio hujus belli sciscitantibus Delphis oracula, responsum fuerat, aut re-
9 gi Spartanorum, aut urbi cadendum. Et idcirco rex Leonida, cum in bellum proficisceretur, ita suos firmaverat, ut ire se parato ad mo-
10 riendum animo scirent. Angustias propterea occupaverat, ut cum paucis aut majore gloria vinceret, aut minore damno reipublicæ cade-
11 ret. Dimissis igitur sociis, hortatur Spartanos, *Meminerint, qualitercunque præliantibus, cavendum esse: caverent, ne fortius mansisse, quam dimicasse*
12 *videantur; nec exspectandum, ut ab hoste circumvenirentur, sed dum nox occasionem daret, securis*
13 *& lætis superveniendum: nusquam victores hone-*
14 *stius, quam in castris hostium perituros.* Nihil erat
15 difficile persuadere persuasis mori: statim arma capiunt; & sexcenti viri, castra quingentorum millium

6. *Recedant*) Sic infra, 28.4.9.

14. *Nihil erat difficile*) Senec. epist. 4. *Quisquis vitam suam contempsit, tuæ dominus est.* Et Senec. in Herc. OEtæo; *Contempsit omnes ille, qui mortem prius.*

15. *Sexcenti*) *Quingentos* habet Diodorus, 11.9. quem in hac narratione fere expressisse auctor noster videtur: Cicero de Fin. 2. 30. *trecen-*

millium irrumpunt; ſtatimque regis prætorium petunt, aut cum illo, aut ſi ipſi oppreſſi eſſent, in ipſius potiſſimum ſede morituri. Tu 16
multus totis caſtris oritur. Spartani, poſteaquam regem non inveniunt, per omnia caſtra victores vagantur; cædunt, ſternuntque omnia: ut qui ſciant ſe pugnare non ſpe victoriæ, ſed in mortis ultionem. Prælium à principio 17
noctis in majorem partem diei tractum. Ad 18
poſtremum non victi, ſed vincendo fatigati, inter ingentes ſtratorum hoſtium catervas occiderunt. Xerxes duobus vulneribus terre- 19
ſtri prælio acceptis, experiri maris fortunam ſtatuit.

CAP.

trecentos: ut & Seneca ſuaſoria 2. & Ælianus, 3.25. cuj9 interpres τριακοσίους imperite vertit *triginta*. *Trecentos* item habet Herodotus, 7. 224. & Plutarchus in parallelis cap. 4. *Mille* autem Lacedæmonios eduxiſſe primo Leonidam ſine ſociis, refert Diodorus, 11. 4. & Iſocrates Panathenaïco & Archidamo. *Bern.*

Regis prætorium) Diodorus, 11. 9. τὴν τοῦ βασιλέως σκηνήν. Curtius, 3. 11. 38. *tabernaculum* vocat.

17. *Dies*) Ms. *die*, antique pro *diei*. Salluſt. Jugurth. 97. 3. *Vix decima parte die reliqua.* Vide quæ notat Agellius, 9. 14. quæ Priſcianus lib. 7. ex prima hiſt. Salluſtii. *Bong.*

18. *Non victi* &c.) Sic *Athenienſes conſumpti magis quam victi*, infra, 5. 1. 10. & Oroſ. 2. 15. *Nemo trecentos Fabios victos dicit, ſed occiſos: & Regulus captus eſt à Pœnis, non victus: & quisquis alius ſævientis fortunæ vi ac pondere oppreſſus, non ſubmittit animum.* Senec. de Benef. 5. 3.

1 Cap. XII. Sed Atheniensium dux Themi-
stocles, cum animadvertisset Jönas, propter
quos bellum Persarum susceperant, in auxili-
um regis classe venisse; solicitare eos in par-
2 tes suas statuit. Et, cum colloquendi copiam
non haberet, quo applicituri erant, symbolos
proponi, & saxis proscribi curat: *Quæ vos, Io-*
3 *nes, dementia tenet? Quod facinus agitatis? Bel-*
lum inferre olim conditoribus vestris, nuper etiam
4 *vindicibus, cogitatis? An ideo mœnia vestra condi-*
5 *dimus, ut essent qui nostra delerent? Quid si non*
hæc & Dario prius, & nunc Xerxi, belli causa nobis-
6 *cum foret, quod vos rebellantes non destituimus?*
7 *quin vos in hæc nostra castra ex ista obsidione tran-*
sitis? Aut si hoc parum tutũ extat, vos commisso præ-
8 *lio ite cessim, inhibete remos, & à bello discedite,*

Ante

Cap. XII. 1. *Ionas*] Herodotus lib. 8. Plutarchus in Themist. Ortos autem Ionas ab Atheniensibus, notum ex Herodot. lib. 1. & aliis. B. Iones autem non ab Ione, Xuti filio, sed à Iavan nomen accepere: unde & Iaones Homero.

2. *Symbolos*) *Symbolum*, & *symbola*, & *symbolus* dicunt Latini Plaut. Pseud. 1. 1. 53. & Bachid. 2. 3. 31. ms. unus hoc loco habet *symbolas*: quomodo & Plautus sæpe. *Bong.*

7. *Cessim*] Ita recte libri veteres. Varro apud Nonium:

Vereor ne me quoq; , cum domum ab Ilio.
Cessim revertero, præter canem cognoscat nemo.

L. si ex plagis, 52 ff. ad L. Aquil. Eadem ratione Plautus, Casina, 2. 8. 7.

Recessim cedam ad parietem. B.

Πρύμναν κρούεσθαι est Thucydidi, 1. 9. 24. ubi Scholiasten vide.

8. *Ante navalis* &c.] Hæc

vido

Ante navalis prælii congreſſionem miſerat Xerxes quatuor millia armatorum Delphos, ad templum Apollinis diripiendum : prorſus, quaſi 9
non

vide apud Herodotum, Plutarchum, Diodorum, Æmilium Probum, Oroſium, 2. 10. apud quem initio capitis, vox *bis* abeſt à ms. & ſane inducenda eſt. *Bong.*

Delphos ad templum Apollinis diripiendum) Hoc quod poſterius frequentatum fuit oraculum, ſedem habuit ad radices Parnaſſi, ubi templum condiderant incolæ, ſupra ſpecum oppido muroque cinctum, & templum ipſum, ob nativam præcipitiem, munierant aditu adeo difficili & anguſto, ut objecta lapidum mole acceſſum omnem undique præcluſerint, exigua ſemita relicta, qua conſulturi oraculum absque comitatu incederent. In medio templi exigua planities erat, & in ea hiatus, ex quo ſpiritus acer, & vehemens, terribili ſonitu excuſſus, vatem tripodi inſiſtentem, & afflatus exſpectantem, corripiebat, agitatamque & concuſſam in furorem vertebat, ſtatis diebus, quibus fari licebat. Ferunt enim, annuatim ſex menſes continuos apud Lycios, totidemque in Delo oracula percontaturis patuiſſe : in reliquis locis, non quovis tempore, ſed ſtatis definitisque diebus tantum: utpote vel Idibus, vel Kalendis, vel augeſcente vel deficiente luna, vel ineunte aut deſinente die, ſciſcitari licuiſſe. Religionem in conſulendo Pythio oraculo eam ſervari oportebat, ne promeret quicquam Pythia, niſi totam prius victimam contremiſcere, ac velut micare cerneret. His legitime peractis Dæmon ex obſeſſa Pythia, (ἐκ τοῦ ἀτμοῦ enim ἔνθεον γίνεσθαι, ex ſpiritu Dei afflata credebatur concepta & fere metris Græcis ſcite admodum atque argute, ſed ambigue nimis ac captioſe illigata reſponſa pronuntiabat : cumque in ſuam ſeſe recepiſſet atque abdidiſſet ſpecum, Pythia ceu exonerata ſpiritu & ad ſeſe reverſa conſiſtebat ac conquieſcebat. Fuit autem omnium templorum

non cum Græcis tantum, ſed & cum diis immor-
10 talibus bellum gereret : quæ manus tota imbri-
bus & fulminibus deleta eſt, ut intelligeret,
quam nullæ eſſent hominum adverſus deos vi-
11 res. Poſt hæc Theſpias, & Platæas, & Athenas va-
cuas hominibus incendit : & quoniam ferro in
homines non poterat, in ædificia igne graſſatur.
12 Namque Athenienſes poſt pugnam Marathoni-
am, præmonente Themiſtocle, victoriam illam
de Perſis, non finem, ſed cauſam majoris belli fo-
13 re, CC. naves fabricaverant. Adventante igitur
Xerxe, conſulentibus Delphis oraculum, re-
ſpon-

templum Ethnicorum locupletiſſimū, ſtatuis ex ſolido auro argentoque conflatis immenſi ponderis, & aliis innumeris ac pretioſiſſimis donariis refertum.

11. Theſpias) Oppidum hoc eſt in Bœotia juxta Heliconem, ut Strabo, lib. 9. teſtatur.

Platæas) Πλαταιαὶ, Bœotiæ mediterranea urbs Ptolemæo, Vitruvio, Theoni & Stephano. Ducentis ſtadiis à Tanagra abeſſe, teſtis eſt Dicæarchus : & octoginta à Thebis, ſeptuaginta autem Thucydidi. *Plataica terra* hinc, apud Pauſaniam. Tres ſunt inſulæ ſic dictæ, Plinio ante Troadem. *Ortel.*

Athenas vacuas) Infirmos affectæque ætatis multos relictos eſſe ſcribit Plutarchus. Ab iis qui armis inepti eſſent, arcem ligno munitam, ut oraculo ſatisfacerent, tradit Pauſanias in Atticis. Cui & Herodotus aſtipulatur, pauperesque relictos aſſerit.

Et quoniam ferro) Crudele facinus, & quod tale magis apparebit, ſi componatur cum Antigoni moderatione, infra, 28. 4. 15.

13. Adventante igitur Xerxe) Poſt pugnam ad Thermopylas, in qua viginti millia Perſarum & trecenti Lacedæmonii fortiter dimicantes pro patria interfecti ſunt, Xerxes in concilium

ſponſum fuerat, *Salutem muris ligneis tuerentur.* Themiſtocles navium præſidium demonſtra- 14
tum ratus, perſvadet omnibus, *Patriam munici-pes eſſe, non mœnia; civitatemque non in ædificiis, ſed in civibus poſitam.* *Melius itaque ſalutem na-* 15
vibus, quam urbi commiſſuros. Hujus ſententiæ etiam Deum auctorem eſſe. Probato conſilio, 16
conjuges liberosque, cum pretioſiſſimis rebus, abditis inſulis, relicta urbe, demandant: ipſi naves

um adhibuit Demaratum exulem, cujus fidem & benevolentiam multis in rebus perſpexerat. Demaratus hujus conſilii auctor fuit, ut rex claſſem trecentarum navium ad vexandam Peloponneſum mitteret, & reliquam Græciam pedeſtribus copiis domaret, affirmans, hac ratione futurum eſſe, ut ſinguli Græci domeſtico bello implicati ad alios juvandos & tutandos nihil momenti afferre poſſent: Achemenes verò, Xerxis frater, & præfectus claſſis prætoriæ, contrariam ſententiam dixit. *Strig.*

Muris ligneis) Præter Juſtinum, Herodotus, Polyænus, 1. Stratag. Ariſt. 1. Rhet. Marcus Tullius, lib. 10. ad Atticum, Epiſt. 7. & lib. 3. Offic. Valer. lib. 6. cap. 5. Frontinus libr. 1. Stratag. cap. 3.

14. Themiſtocles) Cicero, 10. ad Atticum, Epiſt. 7. *conſilium Themiſtocleum.* Frontinus, 1. 3. 6. *B.*

Civitatemq.) Thucydides, 7, 14. 22. ἄνδρες, πόλις. καὶ οὐ τείχη. Tacit. hiſtor. 1. 84. *Quid? vos pulcherrimam hanc urbem, domibus & tectis, & congeſtis lapidum ſtare creditis? Muta iſta &c.* Huc pertinet oratio Lentuli ad exercitum intra Candinas furcas concluſum, apud Livium, 9. 4.

16. Abditis inſulis) Herodot. libr. 8. alios Trœzenem, alios Æginam, multos Salaminam miſſos, aliaque in loca, teſtatur. Trœzenios humanitate præſtitiſſe auctor eſt Plutarchus.

17 ves armati conscendunt. Exemplum Athenien-
18 sium & aliæ urbes imitatæ. Itaque cum aduna-
ta omnis sociorum classis, & intenta in bellum
navale esset; angustiasque Salaminii freti, ne
circumveniri à multitudine posset, occupassent;
19 dissensio inter civitatum principes oritur: qui
cum deserto bello ad sua tuenda delabi vellent,
timens Themistocles, ne discessu sociorum vires
minuerentur, per servum fidum Xerxi nuntiat,
uno in loco eum contractam Græciam capere facili-
20 *me posse. Quod si civitates, quæ jam abire vellent,*
21 *dissipentur; majore labore ei singulas consectandas.*
Hoc dolo impellit regem signum pugnæ dare.
Græci quoq; adventu hostiũ occupati, prælium
collatis

Quippe cum & publice alerentur pueri atque instituerentur. Vide Herodotum, 8. 41. ubi Salaminem & Æginam insulas nominat, itemque Trœzenem. Adde Diodorum, 11. 13. & Frontinum, 1. 3. 6. Manuscriptus, *additis*, ex quo Sebisius ingeniose & forte recte *adsitis*. Cum in illa festinatione vicinas quam remotiores & abditas insulas eos circumspexisse sit credibilius. Firmat conjecturam Herodotus, 8. 41. *Bern.*

Conjuges liberosque, cum pretiosissimis rebus, abditis insulis demandant) Senes in insulas deportasse, inquit Aristides in oratione ὑπὲρ τῶν τεττάρων. Conjuges verò & liberos, Trœzenem misisse, non in insulas. *Abditas* autem vocat insulas illas, quoniam in intimo recessu sinus essent sitæ. *Voss.*

18. Salaminii freti) Salamis est insula in sinu Saronico contra Atticam. Sophiano & D. Mario Nigro auctoribus, hodiè Coluri appellatur.

19. Per servum fidum) Frontinus, 2. 2. 13. *B.*

22. Spe-

collatis viribus capessunt. Interea rex, velut 22
spectator pugnæ, cum parte navium in littore remanet. Artemisia autem regina Halicarnassi, 23
quæ in auxilium Xerxi venerat, inter primos duces bellum acerrime ciebat: *Quippe ut in viro* 24
muliebrem timorem, ita in muliere virilem audaciam cerneres. Cum anceps prælium esset, 25
Iones juxta præceptum Themistoclis, pugnæ se paulatim subtrahere cœperunt, quorum defectio animos cæterorum fregit. Itaque 26
circumspicientes fugam pelluntur Persæ, & mox prælio victi, in fugam vertuntur. In 27
qua trepidatione multæ captæ naves, multæ mersæ

22. *Spectator*) Manuscripti, *exspectata*: unde Valer. Acidalius ad Vell Paterc. 2, 14. 5. facit *espectator*, antique pro *aspectator*. Sicut *escendere* Tacitus & Seneca, pro *ascendere*.

23. *Artemisia*) Lygdamis filia. Herodotus, 7. 99. Pausanias Laconicis. Unus è manuscriptis *Artemidora* scriptum habet, quomodo & Orosius, 2. *Bong.*

Halicarnassi) Fuit hæc urbs Cariæ, circa initium Tauri, ad mare sita, principum regia, Argivorum colonia, Mausoleo nobilis. Quondam *Zephyriam* dictam, scribunt Strabo & Stephanus. Plinius dicit, Zephyriam quondam insulam fuisse, sed postea Halicarnasso adjunctam.

24. *Quippe ut in viro muliebrem timorem*) Hoc Xerxes non sibi, sed suis aptans, *Viri quidem*, inquit, *extiterunt mihi fœminæ: fœminæ autem, viri.* Herodotus, 8. 88 & ex eo Suidas in voce Ἀρτεμισία, qui tamen Artemisiam contra Persas militasse, falso scribit. *Bern.*

27 *Multæ merse naves*) Ducentæ, inquit Diodorus, 11, 19. *Bong.*

mersæ; plures tamen non minus sævitiam regis, quam hostem timentes, domum dilabuntur.

1 CAP. XIII. Hac clade perculsum, & dubium consilii Xerxem Mardonius aggreditur.
2 Hortatur *in regnum abeat, ne quid seditionis moveat fama adversi belli, in majus, sicuti mos est,*
3 *omnia extollens: sibi* CCC *millia armatorum lecta ex omnibus copiis relinquat, qua manu aut cum gloria ejus perdomiturum se Græciam: aut, si aliter eventus ferat, sine ejusdem infamia hosti-*
4 *bus cessurum.* Probato consilio, Mardonio exercitus traditur: reliquas copias rex ipse redu-

CAP. XIII. 1. *Mardonius*) Hunc fuisse putant Mardonium, qui sub Xerxe in Græcia cæsus, eundem cum Mardochæo. Nomen non admodum abludit, sed ætas atque aliæ circumstantiæ, apud Herodotum.

2. *Ne quid seditionis*) Tacit. histor. 2. 97. *Prosperis nostris rebus, certaturi ad obsequium, adversam fortunam ex æquo detrectant.*

Fama adversi belli, in majus, sicuti mos est) Nihil mutandum. Sic quoque initio lib. 14. *Ne fama, aut rem in majus extolleret, aut militum animos rerum novitate terreret,* Voss.

In majus) In omnibus quotquot viderim editionibus extat, *& in majus.* Monitu Sebesii expunxi &, quod manifeste παρέλκει, nullique rei est. De re Tacitus annal. 3. 44. 1. *Cuncta, ut mos, fama, in majus credita* Et Curtius, 9. 2. 21. *Nunquam ad liquidum fama perducitur: omnia, illa tradente, majora sunt vero.*

3. *Trecenta millia*) Habet ducenta millia equitum Probus. Vitruvius lib. 1 cap. 1. in hujus victoriæ memoriam, porticum pulcherrimam, cui & à Persis profligatis nomen inditum sit,

reducere in regnum parat. Sed Græci audita 5
regis fuga, consilium ineunt pontis interrumpendi, quem ille Abydo veluti victor maris fecerat; ut intercluso reditu, aut cum exercitu deleretur; aut, desperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. Sed Themisto- 6
cles, timens, ne interclusi hostes desperationem in virtutem verterent, & iter quod aliter non pateret, ferro patefacerent; *satis multos hostes in Græcia remanere* dictitans, *nec augeri numerum retinendo oportere*; cum vincere con- 7
silio cæteros non posset, eundem servum ad Xerxem mittit, certioremque consilii facit; &

sit, constructam fuisse dicit.

5. *Pontis interrumpendi*) Ita etiam Herodotus & Polyænus. De stratagemate Themistoclis ita Frontinus, l. 2. cap. 6. *Themistocles victo Xerxe volentes suos pontem rumpere prohibuit, cum docuisset, potius esse, eum expelli ex Europa, quam cogi ex desperatione pugnare: idem misit ad eum, qui indicaret, in quo periculo esset, nisi fugam maturaret.*

Abydo) Est hæc urbs Asiæ à Milesiis condita: cui Sestos in Europa opponitur intercedente Hellesponto.

6. *Themistocles, timens*) Frontinus, 2. 6, 8.

Ne interclusi &c.) Vegetius, 3 21. *Clausis ex desperatione crescit audacia; & cum spei nihil est, sumit arma formido. Ideoque Scipionis laudata sententia est, viam hostibus, qua fugiant, muniendam.*

7. *Eundem servum*) Scilicet de quo supra, 2. 12. 19. quem *Sicinum* nominat Herodotus, 8. 75. eumque Themistoclis ait fuisse & servum & liberorum pædagogum. At Diodorus hunc à superiore diversum facere videtur. lib. 11. cap. 17. & 19.

9. *Pisca-*

& occupare tranſitum maturata fuga jubet.
8 Ille percul∫ſus nuntio, tradit ducibus milites
perducendos; ipſe cum paucis Abydon con-
9 tendit. Ubi cum ſolutum pontem hibernis
tempeſtatibus offendiſſet, piſcatoria ſcapha
10 trepidus trajecit. Erat res ſpectaculo digna,
& æſtimatione ſortis humanæ, rerum varietate
miranda, in exiguo latentem videre navigio,
quem paulo ante vix æquor omne capiebat;
carentem etiam omni ſervorum miniſterio,
cujus exercitus propter multitudinem, terris
11 graves erant. Nec pedeſtribus copiis,
quas ducibus aſſignaverat, felicius iter fuit:
ſi-

9. *Piſcatoria ſcapha*) Scaphæ, teſte Nonio, naviculæ ſunt, quæ majores naves conſequuntur. Unde Jabolenus IC.: *Si navem*, inquit, cum inſtrumentis emiſti, præſtari tibi debebit ſcapha navis. Cæſar in Commentariis: Quod cum animadvertiſſet Cæſar, ſcaphas longarum navium, item ſpeculatoria navigia militibus compleri juſſit. Sane crebra eſt apud auctores ſcapharum mentio: nunc vulgo pro ſcapha, noſtri nautæ ſcyphum appellant. Sic quidem & ab eruditis putatur. Sed certe & ſcyphus nomen eſt navigii. Id quod Aurel. Macrobius, vir multæ eruditionis, apertiſſime oſtendit Sat. 5. Sunt & qui ſcaphas liburnis aſſociari dicant, exploratoriaſque vocari, ut eſt apud Vegetium. Sunt & qui ab Illyricis iuventas tradant. Sane venter navis ſcapha antiquis dicebatur, teſte Suida. *Gyrald.*

10. *Quem paulo ante vix æq. om. cap.*) *Gravem illum & mari & terræ Xerxem, nec hominibus tantum terribilem: ſed Neptuno quoque compedes, & Cælo tenebras minitantem.* Valer. Max. 3. 2. *Bern.*

11. Ne-

ſiquidem quotidiano labori (neque enim ulla eſt metuentibus quies) etiam fames acceſſerat.
Multorum deinde dierum inopia contraxerat 12
& peſtem: tantaque fœditas morientium fuit, ut viæ cadaveribus implerentur, alitesque & beſtiæ, illecebris ſolicitatæ exercitum ſequerentur.

CAP. XIV. Interim Mardonius in Græ- 1
cia Olynthum expugnat. Athenienſes quo- 2
que in ſpem pacis, amicitiamque regis ſolicitat, ſpondens incenſæ eorum urbis etiam in
majus reſtitutionem. Poſteaquam nullo pre- 3
tio libertatem videt his venalem, incenſis quæ ædificare cœperant, copias in Bœotiam transfert.
Eo & Græcorum exercitus, qui centum 4
milli-

11. *Neque enim ulla eſt*) Similis ferè locus de Gallis, infra, 24. 8. 13.

12. *Inopia contr. &c.*) Ita Florus, 3. 5. 27.

CAP. XIV. 1. *Olynthum*) Olynthum ab Artabazo expugnatam refert Herodotus, 8. 127.

Olynthum) Urbs à Mela deſcribitur, inter Athon montem, & Pallenen urbem. Viginti ſtadiis à Meciberna, ut tradit Suidas. Plinius & Oroſius quoque meminerunt. Thraciæ urbem maximam vocant Xenophon, & Libanius. Eadem *Sithonia*, σιθωνία, appellatur, ut ſcribit Herodotus in Polyhymnia. Sed regionem potius ſic vocat, in qua Olynthos, & aliæ urbes ſitæ ſunt. *Orthel.*

2. *Athenienſes quoque*) Herodotus, fine lib. 8. & Diodorus, 11. 28. *Bong.*

5. *Fortuna regis &c.*) Inſigniter hoc dictum illuſtrat Gruteri diſſertatio 1. ad Tac.

Victus Mardonius) Hæc eſt memorabilis illa Græcorum ad Platæas victoria, de qua Herodotus, lib. 9. Diodorus, 11. 31. Plutarchus Ariſtide. Æmilius Probus Ariſtide & Pauſania. Quos vide, & Strabo. lib. 9. & Pauſan. Laconicis & Bœoticis. Interfectum eo prælio Mardonium,

millium fuit, sequutus est: ibique prælium
5 commissum. Sed Fortuna regis cum duce mutata non est. Nam victus Mardonius, vel-
6 uti ex naufragio, cum paucis profugit. Castra referta regalis opulentiæ capta. Unde primum Græcos, diviso inter se auro Persico,
7 divitiarum luxuria cepit. Eodem forte die, quo Mardonii copiæ deletæ sunt, etiam navali prælio in Asia sub monte Mycale, adversus
8 Persas dimicatum est. Ibi ante congressionem, cum classes ex adverso starent, fama ad utrumque exercitum venit, vicisse Græcos, &
9 Mardonii copias occidione occidisse. Tantam famæ velocitatem fuisse, ut cum matutino tem-

donium, præter Ctesiam scribunt omnes: hunc sequitur auctor noster. *Bong.*

6. *Regalis opulentiæ*) Nam Xerxes è Græcia fugiens, aureos & argenteos lectos atque mensas, omnemque regium apparatum reliquerat apud Mardonium. Herodotus 9. 81. *Bern.*

Unde primum &c.] Florus 3. 12. 9. *Syria prima nos victa corrupit.* Adde nostrum, infra, 36. 4. 12. Liv. 39. 6. fin.

7. *Mycale*) Libri scripti hoc loco omnes depravate legunt *Mesiæ*, alii *Mosiæ*, alii aliter. Vulgatam lectionem contra libros retinui ex Herodoto & Diodoro. Est autem Mycale mons Ioniæ & urbs Stephano. *Bern.*

8. *Occidione occidisse*) Bongars. *cecidisse*. Sed Modii judicium secutus, retinui manuscriptis firmatam aliarum editionum lectionem. Ea locutione utuntur veteres, exercitum ad internecionem deletum significaturi. Livius 28. *Exercitus eorum prope occidione occisi.* Similique fere ratione. Tacitus Annal. 12. *copiæ tum occidione occubuissent.* Bern.

9. *Tantam famæ velocit.*) Hanc

no tempore prælium in Bœotia commissum sit,
meridianis horis in Asiam, per tot maria, &
tantum spatii, tam brevi horarum momento,
de victoria nuntiatum sit. Confecto bello, 10
cum de præmiis civitatium ageretur, omnium
judicio, Atheniensium virtus cæteris prælata.
Inter duces quoque Themistocles princeps, ci- 11
vitatum testimonio judicatus, gloriam patriæ
suæ auxit.

CAP.

Hanc famæ velocitatem redarguit Diodorus 11.35. Ait enim, rumorem istum sparsum à Leotychia, strategematis loco. Vide Plutarchum in Æmilio, cap. 14. B. Simile tamen famæ velocitatis exemplum habet noster, infra, 20.3.9. Adde Sueton. Neron. 1, & Domitian. 6, Florum. 3.3. fin. *Bern.*

11. Themistocles) Magna fuit gloria Themistoclis post victoriam Salaminiam, quam Plutarchus his verbis describit: Themistocli omnium Græcorum consensu primæ partes datæ sunt. Cum enim duces in Isthmo ad aram convenissent, unusquisque primum calculum sibi servavit, alterum Themistocli tribuit: Lacedæmonii vero Themistoclem præmio summæ sapientiæ dignum judicantes coronam oleæ capiti ipsius imposuerunt, & Spartа discedenti trecentos satellites addiderunt; qui ad fines terræ Laconicæ hospitem deducerent. Præconio Themistoclis nihil gloriosius homini tribui potest, hujus unius viri consilio & sapientia victos esse Persas & servatam Græciam. Quid quod Græci neglectis ludis Olympicis totos se ad contemplandum Themistoclem converterunt, & hospitibus hunc liberatorem patriæ magna cum admiratione monstrarunt? sed hanc tantam gloriam deformatam esse constat partim calumniis & ingratitudine civium, partim ipsius Themistoclis petulantia & improbitate. Nam Leobotes

homo

1 CAP. XV. Igitur Athenienses aucti, & præmiis belli, & gloria, urbem ex integro condere
2 moliuntur. Cum mœnia majora complexi fuissent, suspecti esse Lacedæmoniis cœpere, recte reputantibus, quibus ruina urbis tantum incrementi dedisset, quantum sit datura munita civi-
3 tas. Mittunt ergo legatos, qui monerent, *ne munimenta hostibus & receptacula futuri belli ex-*
4 *struant*. Themistocles, ut vidit spei urbis invideri, non existimans abrupte agendum, respondit legatis, *ituros Lacedæmonem, qui de ea re pariter*
5 *cum illis consulant*. Sic dimissis Spartanis, horta-
6 tur suos, *opus maturent*. Dein ipse interjecto tempore in legationem proficiscitur, & nunc in itinere infirmitate simulata, nunc tarditatem collegarum accusans, sine quibus agi jure nihil possit,

homo obscurus atque ignobilis crimen proditionis Themistocli objecit, & civitas ingrata mercedem angvinam vulpeculæ liberatrici persolvit. Etenim Themistocles pulsus universa Græcia ad Xerxem, sive, ut alii narrant, ad filium Xerxis Longimanum confugere coactus est. *Strig.*

CAP. XV. *1. Ex integro condere moliuntur)* Præter Diodorum 11.39 vide Thucydidem 1. 15. & Frontinum 1. 1. 10. Meminit & Pausanias initio libr. 1. *Bong.*

2. Recte reputantibus) Manuscripti, *recte putantibus*: ex quo Sebisius *reputantibus* facit, omisso *recte*, quod nec abest incommode. *Bern.*

3. Munimenta host.) Sebisius mallet, *munimenta hostibus in receptaculum*: vel, *munimenta receptacula*, per appositionem.

6. Agi) Sebisius præfert *agere*,

sit, diem de die proferendo ; spatium consummando operi quærebat; cum interim nuntiatur 7
Spartanis, opus Athenis maturari; propter quod denuo legatos mittunt ad inspiciendam rem.
Tum Themistocles per servum magistratibus 8
scribit Atheniensium, *legatos vinciant, pignusque teneant, ne in se gravius consulatur.* Adiit 9
deinde concionem Lacedæmoniorum: *indicat permunitas Athenas esse, & posse jam illatum bellum non armis tantum, sed etiam muris sustinere:* *Si quid ob eam rem de se crudelius statue-* 10
rent, legatos eorum in hoc pignus Athenis retentos. Graviter deinde castigat eos, *Quod non* 11
virtute, sed imbecillitate sociorum, potentiam quærerent. Sic dimissus, veluti triumphatis Spar- 12
tanis, à civibus excipitur. Post hæc Sparta- 13
ni, ne vires otio corrumperent, & ut bis illatum à Persis Græciæ bellum ulciscerentur, ultro fines eorum depopulantur. Ducem suo, 14
sociorumque exercitui deligunt Pausaniam, qui

agere, ut referatur ad Themistoclem.

14. Pausaniam) De quo facto & Thucydides, 1, 22. Diodorus, 11. 45. Plutarchus, in Themistocle & parallelis. Æmilius probus in Themistocle & Pausania. Quod mox sequitur, *pro ducatu regnum affectasse Pausaniam*, est, honore ducis non contentum, Regem Græciæ constituere se voluisse. Quod ideo monendum, ne quis cum Hispano interprete sequius hæc accipiat. Adde infra 9.4.2. *Bern.*

Pausaniam) Post pugnam Platæensem non minor fuit Pausaniæ virtus quam felicitas. Ut enim Pausanias dux Laconicus, victoria

qui pro ducatu, regnum Græciæ affectans, proditionis præmium cum Xerxe, nuptias filiæ ejus paciscitur, redditis captivis, ut fides regis aliquo beneficio obstringeretur. Scribit præterea Xerxi, *quoscunque ad se nuntios misisset, interficeret: ne res loquacitate hominum prode-*

victoria minime cruenta, ingentem exercitum Persarum ante oculos miserabiliter prostravit: sic ipsam victoriam castitate & modestia insigni ornavit. Cum enim mulier captiva *Coa* ad ipsum à militibus adducta esset, non modo ab ejus consuetudine abstinuit, quæ duci victori concessa videbatur, sed etiam eam, in patriam reduci jussit. Deinde, cum quidam *Æginèta Lampo* ei hortator erat, ut sæviret in cadavera Persarum, amputatis eorum capitibus & in hasta circumgestatis, eamque rem affirmaret conciliaturam esse Pausaniæ singularem opinionem & gloriam; respondit Pausanias sapientissime & moderatissime: *Barbaris hominibus hujus consilii auctor esto: Græcos vero ad humanitatem assuefactos, doctrinæ studiis & honesta disciplina aversari decet immanem crudelitatem.* Quod vero ad gloriæ appetitionem attinet, scio me acquiescere in approbatione Spartanorum, quibus satis est me placere: *Sancta faciendo & sancta dicendo.* Hæ duæ virtutes, castitas & modestia, quam rara sint in victoria læta & felici & gloriosa, exempla aliorum ducum ostendunt, qui post victoriam fuerunt superbissimi & flagitiosissimi. Sed proh dolor, ut nulla virtus sine Deo perpetua est, ita etiam Pausanias paulo post victoriam ex altissimo fastigio virtutis & gloriæ in deterrimas & acerbissimas calamitates præcipitatus est. *Strig.*

15. *Quoscunque ad se nuntios misisset*) In omnibus mss. legebatur, *pontios*, vel *potios*. Forte scriptum fuit, *protinus*. Error autem ortus est ex literarum compendio,

proderetur. Sed dux Atheniensium Aristides, 16
belli socius, collegæ conatibus obviam eundo, simul & in rem sapienter consulendo, proditionis consilia discussit. Nec multo post accusatus Pausanias, damnatur. Igitur Xer- 17
xes, cum proditionis dolum publicatum videret, ex integro bellum instituit. Græci 18
quoque

pendio. *Voss. Pontios* Barbaram vocem, aut Justini ætate usitatam, aut *Persicam* quis fortasse suspicetur. Nihil mutare ausus sum, quum vulgata lectio duobus mss. confirmetur, non tamen antiquissimis. *Bongars.* Sed Freinshemius isthinc eruit *conscios*, probabiliter, ut arbitror; imo probe. Sed absque magna causa quicquam immutare religio est. *Bern.*

16. *Aristides*) Cum in Theatro Athenis recitarentur Versus Æschyli:

Οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλὰ εἶναι θέλει,
Βαθεῖαν ἄυλακα Δεῖνα φρενὸς καρπούμενος.
Ἀφ' οἷς πακεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.

Id est,

Non enim vult videri justus, sed esse profundum sulcum mentis, id est, sapientiæ fructificans, id est, agens vel ducens, ex qua, scilicet sapientia, optima, id est, præclara & salutaria consilia promit; Omnes spectatores mente & oculis in Aristidem intenti fuerunt, existimantes id quod res erat, verius hæc dici de Aristide, quam de Amphiarao. Nam Aristides omnia sua consilia & actiones ad justitiæ normam direxit, & commoda patriæ sibi prima putavit, nec unquam permoveri potuit, ut honestis consiliis utilia anteponeret. Quod eum ex aliis rebus permultis intelligi potest, tum ex hac re vel maxime, quod unius Aristidis arbitrio universa Græcia censum institui voluit, quem quidem ille sic moderatus est, ut nullius reipublicæ dona oneraret, & res ipsa ostenderet, Aristidem non esse mercatorem propriarum utilitatum in gubernatione.

 Etsi

quoque ducem constituunt Cimonem Athe-
niensem, filium Miltiadis, quo duce apud
Marathonem pugnatum est, juvenem, cujus
magnitudinem futuram pietatis documenta
prodi

Etsi enim multæ fuerunt præclari hujus viri virtutes, quas recensere nimis longum esset; tamen paupertatis tolerantia præcipue in eo fulsit. *Strig.*

18. *Cimonem*) Cujus vitam vide apud Plutarchum & Probum. De eo & Herodotus extremo lib. 6. Valerius Maximus, 5. 3. B. Adde Aristidem oratione Platonica. 2. *Bern.*

Cimonem) De virtutibus & rebus gestis *Cimonis* aliquid dicamus. Primum in Cimone summa fuit erga patrem Miltiadem pietas. Cum enim Miltiades in carcere decessisset, Cimon filius, ut eum sepeliret, vicarium se pro patris corpore dedit. Laudatur pietas duorum adolescentum Catanæorum, qui parentes vivos ex incendio gestarunt. Sed virtus Cimonis majore admiratione digna est, qui erga mortuum patrem hunc sensum habuit, ut non dubitaret patris vincula ad obtinendam ejus sepulturam in se transferre. Deinde in Cimone humanitas tanta fuit, ut suavitate morum non minus rempubl. Atheniensem, quam armis auxisse videatur. Nam socii offensi Laconica superbia Pausaniæ, & contra invitati Cimonis moderatione, ultro Atheniensium auspicia secuti sunt. Quid dicam de liberalitate & magnificentia Cimonis, quæ multorum literis & sermone celebrata est? *Cratinus* certe comicus non obscure Cimonis in hoc genere laudem prædicat. Ego, inquit, sæpe optavi cum viro divino & liberalissimo erga hospites, & omnium Græcorum optimo, vitam traducere, sed hanc spem cogitationum inopinatus viri discessus fefellit. Et *Critias*, unus ex 30. tyrannis, à Deo precatus est opulentiam Scopæ, liberalem animum Cimonis, & Agesilai clarissimas victorias. Gorgias etiam Leontinus crebris sermonibus hanc sententiam usurpavis

prodiderunt. Quippe patrem ob crimen pecu- 19
latus in carcerem conjectum, ibique defunctum, translatis in se vinculis, ad sepulturam redemit. Nec in bello judicium deligentium fefellit: Si- 20
quidem non inferior virtutibus patris, Xerxem terrestri navalique bello superatum, trepidum recipere se in regnum coëgit.

pavit, *Cimonem ita possidere opes, ut iis uti sciret, usum vero divitiarum huc referre, ut esset in honore.* Strig.

19. Patrem) Vir magnus in variis lectionibus, auctori contrarium facit Demosthenem, qui non patris causa, sed *ob affectatam tyrannidem*, mulctatū Cimonem scribat in oratione contra Aristocratem. Utramq; factum credo, sed diversis temporibus. *Bern.*

20. Xerxem) Ad Eurymedontem, *ut strenuus athleta, uno die duplicem victoriam nactus.* Plutarch. in Cimone. Vide & Thucyd. 1.16.14, & Diodorum 11, 61. *Bong.*

LIBER III.
BREVIARIUM CAPITUM.

quoque ducem constituunt Cimonem Atheniensem, filium Miltiadis, quo duce apud Marathonem pugnatum est, juvenem, cujus magnitudinem futuram pietatis documenta prodi-

Etsi enim multæ fuerunt præclari hujus viri virtutes, quas recensere nimis longum esset; tamen paupertatis tolerantia præcipue in eo fulsit. *Strig.*

18. Cimonem) Cujus vitam vide apud Plutarchum & Probum. De eo & Herodotus extremo lib. 6. Valerius Maximus, 5. 3. B. Adde Aristidem oratione Platonica. 2. *Bern.*

Cimonem) De virtutibus & rebus gestis *Cimonis* aliquid dicamus. Primum in Cimone summa fuit erga patrem Miltiadem pietas. Cum enim Miltiades in carcere decessisset, Cimon filius, ut eum sepeliret, vicarium se pro patris corpore dedit. Laudatur pietas duorum adolescentum Catanæorum, qui parentes vivos ex incendio gestarunt. Sed virtus Cimonis majore admiratione digna est, qui erga mortuum patrem hunc sensum habuit, ut non dubitaret patris vincula ad obtinendam ejus sepulturam in se transferre. Deinde in Cimone humanitas tanta fuit, ut suavitate morum non minus rempubl. Atheniensem, quam armis auxisse videatur. Nam socii offensi Laconica superbia Pausaniæ, & contra invitati Cimonis moderatione, ultro Atheniensium auspicia secuti sunt. Quid dicam de liberalitate & magnificentia Cimonis, quæ multorum literis & sermone celebrata est? *Cratinus* certe comicus non obscure Cimonis in hoc genere laudem prædicat. Ego, inquit, sæpe optavi cum viro divino & liberalissimo erga hospites, & omnium Græcorum optimo, vitam traducere, sed hanc spem cogitationum inopinatus viri discessus fefellit. Et *Critias*, unus ex 30. tyrannis, à Deo precatus est opulentiam Scopæ, liberalem animum Cimonis, & Agesilai clarissimas victorias. Gorgias etiam Leontinus crebris sermonibus hanc sententiam usurpavit,

prodiderunt. Quippe patrem ob crimen pecu- 19
latus in carcerem conjectum, ibique defunctum, translatis in se vinculis, ad sepulturam redemit. Nec in bello judicium deligentium fefellit: Si- 20
quidem non inferior virtutibus patris, Xerxem terrestri navalique bello superatum, trepidum recipere se in regnum coëgit.

pavit, *Cimonem ita possidere opes, ut iis uti sciret, usum vero divitiarum huc referre, ut esset in honore.* Strig.

19. Patrem) Vir magnus in variis lectionibus, auctori contrarium facit Demosthenem, qui non patris causa, sed *ob affectatam tyrannidem*, mulctatū Cimonem scribat in oratione contra Aristocratem. Utramq; factum credo, sed diversis temporibus. *Bern.*

20. Xerxem) Ad Eurymedontem, *ut strenuus athleta, uno die duplicem victoriam nactus.* Plutarch. in Cimone. Vide & Thucyd. 1.16.14, & Diodorum 11, 61. *Bong.*

LIBER III.
BREVIARIUM CAPITUM.

6. Tertium bellum Messenium, Peloponnesiacum, item, in quo multæ eventuum variorum facies.

7. Pacis fœdus ruptum. Spartani premuntur Periclis virtute, cujus egregia in rempublicam merita describuntur. Iterum pax sancita & violata: Unde bellum Siculum

CAP. I.

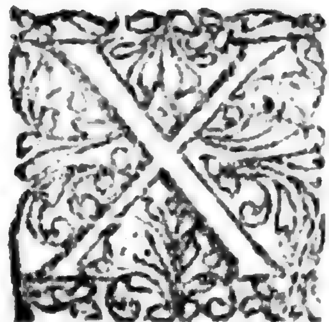

1 Erxes rex Persarum, terror antea gentium, bello in Græciam infeliciter gesto, etiam suis contemptui

2 esse cœpit. Quippe Artabanus præfectus ejus, deficiente quotidie regis majestate, in spem regni adductus, cum septem robustissimis filiis regiam vesperi ingreditur, (nam amicitiæ jure semper illi patebat) trucidatoque rege, voto suo obsistentes filios ejus, dolo aggre-

CAP. I. 1. *In Græciam*) Pro *adversus Græciam*: vel per antiptosin, qualis est apud Sueton. Aug. 13, 3. *Sepulturam in volucrum fore potestatem.* Curt. 3. 5. 13. *Darium in Ciliciam fore nuntiatur.* Ita sæpe Cicero, Plautus, alii: quin auctor ipse supra, 2. 13. 6. *Satis multos hostes in Græciam manere dictitans.* ut volunt mss. *Bern.*

2. *Quippe Artabanus &c.*) Legendus Diodorus Siculus, 11. 79. & Ctesias in Persicis, excerpt. cap. 29. & seqq. & Probus in fine vitarum. Qui hic *Bacabasus*, illis *Megabyzus* dicitur. *Artabanus* autem Aristoteli, Pol. 5, 10. *Artapanes* est, Ctesiæ *Artapanus*. Bong.

Quid *Arta* designet, vide supra, est nimirum nomen Heroicum.

3. De

ggreditur. Securior de Artaxerxe, puero ad- 3
iodum, fingit regem à Dario, qui erat adole-
:ens, quo maturius regno potiretur, occisum;
npellit Artaxerxem parricidium parricidio
·indicare. Cum ventum ad domum Darii esset, 4
lormiens inventus, quasi somnum fingeret, in-
erficitur. Dein cum unum ex regis filiis sceleri 5
uo superesse Artabanus videret, metueretque
de regno certamina principum, assumit in socie-
tatem consilii Bacabasum; qui præsenti statu 6
contentus, rem prodit Artaxerxi, *ut pater ejus occisus; ut frater falsa parricidii suspicione oppressus; ut denique ipsi pararentur insidiæ.* His cogni- 7
tis Artaxerxes, verens Artabani numerum filio-
rum, in posterum diem paratum esse armatum
exercitum jubet, recogniturus & numerum mi-
litum, & in armis industriam singulorum. Ita- 8
que cum inter cæteros & ipse Artabanus arma-
tus assisteret, rex simulat, se breviorem lori-
cam habere: jubet Artabanum secum commu-
tare: exuentem se, ac nudatum, gladio trajicit:
& filios ejus corripi jubet. Atque ita egre- 9
gius adolescens, & cædem patris, & se ab insidi-
is Artabani vindicavit.

CAP.

3. *De Artaxerxe*) Cui cognomen *Longimano* Alius est infra, 5. 11. 1. &c. *Bern.*

5. *Bacabasum*) posterior vox hodieque Turcis Tartarisque caput supremumque præfectum denotat. *Thys.*

9. *Et cædem patris*) τ̀ φονέα τοῦ πατρός. Diodor. Nam illa, & *necem fratris*, absunt à vett. *B.*

1 CAP. II. Dum hæc in Persis geruntur, interea Græcia omnis, ducibus Lacedæmoniis & Atheniensibus, in duas divisa partes, ab externis
2 bellis, velut in viscera sua, arma convertit. Fiunt igitur de uno populo duo corpora: & eorumdem castrorum homines, in duos hostiles
3 exercitus dividuntur. Hinc Lacedæmonii communia quondam civitatium auxilia, ad vires suas trahebant: inde Athenienses, & vetustate gentis, & gestis rebus illustres, propriis viribus
4 confidebant. Atque ita duo potentissimi Græciæ populi, institutis Solonis, & Lycurgi legibus pares, ex æmulatione virium in bellum ruebant.
5 Namque Lycurgus cum fratri suo Polybitæ Spartanorum regi successisset, regnumque sibi vindicare potuisset, Charillo, filio ejus, qui natus postumus fuerat, cum ad ætatem adultam pervenisset, regnum summa fide restituit:
6 ut intelligerent omnes, quanto plus apud bonos pietatis jura, quam omnes opes valerent.

Medio

CAP. II. 5. *Namque Lycurgus*) De quo in ejus vita Plutarchus, & Herodotus, 1. 65. & Strabo lib. 10. & Pausanias Laconicis. *Bong.*

Polybitæ) Ita veteres Græci *Polydectes*. At *Charillus*, quomodo & Heraclides, illis est *Charilaus*. Herodoto, 1.6 *Leobotes*. Bongarſ.

Regnumque sibi vindicare pot.) An in successione regni, nepos ex filio priore, filio posteriori sit præferendus, breviter, ac nervose solideque ut omnia, decidit vir magnus, etsi cum maximis comparetur, Hugo Grotius, de jure belli & pacis, 2.7.30. Adde Lipsii Monit, & Exempl. 2.4.3. *B.*

7. Con-

Medio igitur tempore dum infans convalescit, 7
tutelamq; ejus administrat, non habentibus Spartanis leges instituit, non inventione earum magis, quam exemplo clarior: siquidem nihil lege 8
ulla in alios sanxit, cujus non ipse primus in se
documenta daret. Populum in obsequia prin- 9
cipum, principes ad justitiam imperiorum formavit. Parcimoniam omnibus svasit, existimans 10
laborem militiæ, assidua frugalitatis consvetudine faciliorem fore. Emi singula non pecunia, 11
sed compensatione mercium jussit. Auri argen 12
tique

7. *Convalescit*) Hoc est, crescit, robur acquirit. Sic infra, 3.4.1. & 18.4 1.

Spartanis leges instituit) Vide Xenophontem de rep. Lacedæmon. & Thysii Memorabilia, ubi de Lacedæmoniorum republica agit. Strabonem lib. 8. & 10.

Magis clarior) Contra Grammaticos canones. Hac, præter alias, de caussa malæ Latinitatis auctori dicam scribunt. Scribant igitur & aliis: ut, Floro, 4. 2. 72. *Minus admirabilior.* Plaut. Stich. 5. 4. *Magis dulcius.* Virgil. in Culice vers. 78. *Quis magis optato queat esse beatior ævo?* Quem ad locum Fr. Taubmannus plura id genus exempla Pleonasmi Græcissantis annotavit. *Bern.*

8. *Nihil lege ulla*) Lævinus apud Liv. 26. 36. 2. *Si quid injungere inferiori velis, id prius in te ac tuos si ipse juris statueris, facilius omnes obedientes habeas.*

10. *Parcimoniam*) Pro hoc habent omnes libri: *Parcimoniam omnibus, item existimans.* Illud *suasit* in nullis comparet libris. Putaverim emendandum: *in parcimonium omnes idem, existimans, &c.* repetendum ex proximo, *formavit.* Populũ formavit in obsequia principum

tique usum, velut omnium scelerum materiam, sustulit.

1 CAP. III. Administrationem reipublicæ per
2 ordines divisit: Regibus potestatem bellorum, magistratibus judicia per annuas successiones, senatui custodiam legum, populo sublegendi senatum, vel creandi quos vellet magistratus, po-
3 testatem permisit. Fundos omnium æqualiter inter

cipum, principes ad justitiam imperiorum, omnes in idem parcimonium, pro parcimonia, ut *sanctimonium*. Glossis etiam id notatur. *Parcimonium*, μικρολογία. *Parcimonia* φειδωλία. *Salmas.*

CAP. III. 2. *Magistratibus*) *Magistratus* legit è Fuldensi ms. Modius.

Per annuas success.) Hanc lectionem è vestigiis vetustiorum codicum eruisse se dicit Acidalius ad Vellejum, 2. 130. 8. Bong. edidit, & *annuos successores*, quod non convenit sequenti verbo *permisit*: cum successores, ut frænum immodicæ potentiæ, soleant imponi. Vide Sallust. Catil. 6. 10. Liv. 3. 39. 9. & 4. 5. 8. &c.

3. *Fundos*) Uti autem æqualitas concordiæ mater, ita difficili admodum molimine opulentiorum agros communes fecit, atque inter cives divisit. Ita autem singulis partes attribuit, ut singulis familiis ad victum frugalem sufficerent. Eodem fere modo, quo sanctissimam Hebræorum rempublic. constitutam novimus. Unde omnem agrorum venditionem Lycurgus prohibuit, ne ingruente necessitate paupertatis sævissimo telo affligerentur. Quisque igitur sua manu ex agrorum proventu victitabat. Qui modus vivendi uti antiquissimus, ita innocentia fere, & frugalitas eum sequuntur. Usus auri & argenti, qui pessimas ut plurimum artes mortales docuit, lege vetitus. Viles nummi ferrei, quantum utilitas postulabat, cusi sunt. ita luxuria, omnisque avaritia

inter omnes divisit, ut æquata patrimonia neminem potentiorem altero redderent. Convivari 4
omnes publice jussit, ne cujus divitiæ, vel luxuria in occulto essent. Juvenibus non amplius una 5
veste uti toto anno permisit, nec quemquam cultius quam alterum progredi, nec epulari opulentius, ne imitatio in luxuriam verteretur. Pue- 6
ros puberes non in forum, sed in agrum deduci præcepit, ut primos annos non in luxuria, sed in opere & laboribus agerent. Ni- 7
hil eos somni causa substernere, & vitam sine pulmento degere, neque prius in urbem redire, quam viri facti essent, statuit. Virgines 8
sine dote nubere jussit, ut uxores eligerentur, non

ritia, & opum & auri furiosa cupido ejecta est resp. Tanta continentia Laconũ resp. octingentos annos stetit. *Thys.*

4. *Convivari omnes publice jussit*) Et convivia *Phiditia* à parcendo, vel ab amicitia *Philitia* appellabantur. Conveniebant autem ad Phiditia conferentes singuli farinæ modium, vini coros octo, casei quinque minas, ficuum quinque semiminas. Fr. Modius in uno mss. suorum ait esse, *convivarent omnes publice jussit*: ex quo facit, *convive-rent omn. p. juss.* ut Plautus dixit Amphitr. *Misisti ad navem Sosiam, ut hodie tecum conviveret.* Bern.

Ne cujus divitiæ vel luxur.) Idem spectantes *Romani veteres imperarunt, ut patentibus januis pransitaretur & cœnitaretur: ut sic, oculis civium testibus factis, luxuriæ modus fieret.* Macrob. Saturnal. 2. 13. princip. *Bern.*

5. *Verteretur*) Nobiliss. Sebisio subscribo rescribenti *verteret*, absolute, ut Tacitus & optimi quique sæpe. Sic infra, 36. 2. 16. *Bern.*

8. *Sine dote*) Refert etiam Ælia-

non pecuniæ: severiusque matrimonia sua viri coërcerent, cum nullis dotis frænis tenerentur.
9 Maximum honorem non divitum & potentium, sed pro gradu ætatis senum esse voluit: Nec sane usquam terrarum locum honoratiorem senectus
10 habet. Hæc quoniã primo, solutis antea moribus, dura videbat esse, auctorem eorum Apollinem Delphi-

Ælianus hist. var. 6. 6. At Aristoteles, polit. 2. 9. Spartanos reprehendit, quod magnas dotes dent. Nimirum quia jam tum à legibus institutisque Lycurgi sui desciverant, ut iis exprobrat Plutarchus in Lysandro, Cleomene & Agide. *Bern.*

Matrimonia) Hoc est, uxores suas sic infra, 3. 5. 6. & 14. 3. 7. & 18. 5. 5 & Impp. in Codice sæpius. *Ita clientela* pro clientibus, servitia pro servis, & id genus infinita.

Dotis frænis) Titinnius: *Viri enim* (ita legendum arbitror) *dotibus deliniti, ultro etiam uxoribus ancillantur.* Plautus passim. *Bongars.*

9. *Senectus*) Senectuti apud illos summus honor habitus, quæ sæpe in adolescentum vitia animadvertebat, si Pædonomus, cui publica illa cura commissa erat, abesset; & huc quadrat, quod Juvenalis alibi inculcat.

Credebant hoc grande nefas & morte piandum,
Si juvenis vetulo non assurrexerat, & si
Barbato cuicunq; puer, licet ipse videret
Plura domi farra, & majores glandis acervos.
Tam venerabile erat, præcedere quatuor annis.

Et Ovid. lib. 5. Fast. *Magna fuit quondam capitis reverentia cani: Inque suo pretio, &c.*

10. *Auctorem eorum Apoll. Delph. fingit.*) Valer. Max. 1. 2. Sed Plutarchus in Lycurgo, & Strabo lib. 10. hæc non ficta, sed acta referunt: & Herodotus 1. 65, recitat versus Pythiæ ad Lycurgum, sciscitandi oraculi ergo adventantem. Etsi idem

Delphicum fingit, & inde se ea ex præcepto numinis detulisse, ut consuescendi tædium metus religionis vincat. Dein ut æternitatem legibus 11
suis daret, jurejurando obligat civitatem, nihil eos de ejus legibus mutaturos, priusquam reverteretur: & simulat, se ad oraculum Delphicum proficisci, consulturum, quid addendum mutandumque legibus videretur. Proficisci- 12
tur autem Cretam, ibique perpetuum exilium egit, abjicique in mare ossa sua moriens jussit, ne relatis Lacedæmonem, solutos se Spartani religione jurisjurandi in dissolvendis legibus arbitrarentur.

CAP. IV. His igitur moribus ita brevi 1
civitas convaluit, ut, cum Messeniis propter stupra-

dem adserat cum Pausania in Laconicis, quod nonnulli harum legum non Lycurgum, sed Minoëm auctorem, atque à Cretensibus eas ad Spartanos per Lycurgum translatas existiment. *Bern.*

11. Ut æternitatem legibus suis daret) Steterunt autem illæ per annos septingentos, ut est in Livio 38. 54. 9. Quingentos tantum refert Plutarchus in Lycurgo cap. 56. pr. *Bern.*

Oraculum Delphicum) Vide lib.2.c.12. 8. & lib. 23. cap.6.

12. Ibiq; perpetuum &c.) De loco mortis ac sepulturæ dissensum auctorum ostendit Plutarchus Lycurgo extremo. *Bern.*

CAP. IV. *1. Messeniis*) *Messene*, Μεσσήνη, Peloponnesi urbs & regio, sic dicitur Stephano, & Ptolemæo. sed & regio *Messenia*. Ortel.

Cum Messeniis propter stupratas) Strabo, lib. 6. & 8. Pausanias in Messenicis. Orosius, 1.21. habet, *propter spretas*

stupratas virgines suas, in solenni Messeniorum sacrificio, bellum intulissent, gravissima se exsecratione obstrinxerint, non prius quam Messeniam expugnassent, reversuros, tantum sibi vel de viribus suis, vel de fortuna spon-
2 dentes. Quæ res initium dissensionis Græ-
3 ciæ, & intestini belli causa & origo fuit. Itaque, cum contra præsumtionem suam annis decem in obsidione urbis tenerentur, & querelis uxorum post tam longam viduitatem re-
4 vocarentur: veriti, ne hac perseverantia belli, gravius sibi quam Messeniis nocerent: quippe illis quantum juventutis bello intercidat, mulierum fœcunditate suppleri; sibi & belli damna

Spretas virgines: vitiose. Strabo enim, ὑπὲρ φθορᾶς τῶν παρθένων. De hoc bello varie Servius P. Danielis in 3. Æn. B Adde Lactantium, 1. 20. qui nonnihil variat. *Bern.*

Propter stupratas virgines suas) Lactant. A Lacedæmoniis fortasse didicerant, deos sibi ex eventis fingere: qui cum Messenios obsiderent, & illi furtim, deceptis obsessoribus, egressi ad diripiendam Lacedæmonem cucurrissent, à Spartanis mulieribus fugati sunt. Cognitis autem hostium insidiis Lacedæmonii sequebantur. His armatæ mulieres obviam longius exiverunt: quæ cum viros suos cernerent parare se ad pugnam, quod putarent Messenios esse, corpora sua nudaverunt. At illi uxoribus cognitis, & aspectu in libidinem concitati, sicut erant armati, permisti sunt utique promiscue: nec enim vacabat discernere. Sic juvenes ab iisdem antea missi cum virginibus: ex quibus sunt Parthenii nati. Propter hujus facti memoriam ædem Veneri armatæ simulacrũ posuerunt: quod tametsi ex causa turpi, tamen hone-

damna assidua, & fœcunditatem uxorum, ab- 5
sentibus viris, nullam esse: itaque legunt ju-
venes ex eo genere militum, qui post jusju-
randum in supplementum venerant, quibus 6
Spartam remissis promiscuos omnium fœmi-
narum concubitus permisere: maturiorem
futuram conceptionem rati, si eam singulæ
per plures viros experirentur. Ex his nati, ob 7
notam materni pudoris, Partheniæ vocati.
qui cum ad annos xxx pervenissent, metu in- 8
opiæ (nulli enim pater existebat, cujus in pa-
trimonium successio speraretur) ducem Pa-
lantum assumunt, filium Araci, qui auctor
Spartanis fuerat, juventutis ad generandam
subolem domum remittendæ: ut sicuti dudum 9
patrem ejus nascendi auctorem habuissent, sic
ipsum spei ac dignitatis suæ haberent. Ita- 10
que nec salutatis matribus, è quarum adul-
terio infamiam collegisse videbantur, ad se-
des inquirendas proficiscuntur; diuque & 11
per

honestius videtur armatam Venerem consecrasse, quam Calvam.

7. *Partheniæ*] Ita veteres, & Græci, non *Parthenii*, ut vulgo. Vide præter ceteros Eustathium in Dionys. B. Adde Servium in Virgil. 3. Æn. ubi tamen inepte, *Partheniatas* hos dictos ait. *Bern.*

8. *Palantum*) Græci Φάλαντον, & Horat. 2. od. 6. Eustathio φάλανθος. De Tarentinorum origine vide etiam Pausaniam in Phocicis. *Bong.*

11. *Tarentinorum*) Pausanias: Tarentum coloniam deduxere Lacedæmonii, duce Phalanto Spartano, huic coloniam deducturo, Delphia

per varios casus jactati, tandem in Italiam deferuntur, & occupata arce Tarentinorum, expugnatis veteribus incolis, sedes ibi constituunt.
12 Sed post annos plurimos dux eorum Palantus, per seditionem in exilium proturbatus, Brundusium se contulit, quo expulsi sedibus suis veteres
13 Tarentini concesserant. Hic moriens persuadet,
14 *ut ossa sua, postremasque reliquias conterant, & tacite spargi in foro Tarentinorum curent. Hoc enim*
15 *modo recuperare illos patriam suam posse, Apollinem Delphis cecinisse.* Illi arbitrantes eum in ultionem

phis oraculum redditum est; *cum sub Æthra pluviam animadvertisset, tunc se agri & urbis compotem fore.* Sed cum neque per se, quid illud responsum innueret, satis considerasset, neque omnino quemquam interpretum consuluisset: classe in Italiam applicuit. ibi cum Barbaros vicisset, neque tamen vel urbe ulla vel agro potiri posset, Dei voce significatum suspicari cœpit, quod scilicet nunquam eventurum esset, ut puro serenoque cœlo (*αἴθραν* Græci vocant) plueret. hunc uxor, animum despondentem (consequuta quippe domo fuerat,) amanter multis modis solabatur. Et ejus aliquando caput genibus sustentans, dum pediculos legit, lacrymæ præ mariti amore, ob adversos ejus casus & irritam spem, mulieri obortæ, atque effusius flens, viri caput perfundit, tunc primum evolutæ sunt oraculi ambages. nam Æthra nomen uxori erat, ea itaque nocte, quæ consequuta est, Tarentum, hostium urbem maritimam, maximam & opulentissimam, cepit.

12. *Brundusium*) Strabo: Brundusium fertur coloniâ occupatum à Cretensibus, qui cum Theseo à Cnosso eo pervenerint, post accessisse

nem sui, civium fata prodidisse, præceptis paruere: sed oraculi diversa sententia fuerat. Per- 16
petuitatem enim urbis, non amissionem hoc
facto promiserat. Ita ducis exulis consilio, & 17
hostium ministerio, possessio Tarentina Par-
theniis in æternum fundata. Ob cujus benefi- 18
cii memoriam Palanto divinos honores decrevere.

CAP. V. Interea Messenii, cum virtute 1
non possent, per insidias expugnantur. Dein, 2
cum

sisse eos, qui cum Japyge è Sicilia eò venerint. utrumque enim traditur. sed non una mansisse eos: verum in Bottiæam abivisse. postea temporis cum sub regibus esset Brundusium, multum agri amisit, ademptum à Lacedæmoniis, qui eò cum Phalanto venerant. Quem tamen pulsum Tarento Brundusini receperunt, mortuumque splendida dignati sunt sepultura. Ager ipsorum est quam Tarentinorum melior: ut enim minus glebosus est, ita fructus contra bonos profert, mel quidem & lanæ ejus imprimis laudantur. Ad hæc, Brundusium portum habet, quam Tarentum, commodiorem. Quippe ad Brundusium multi includuntur uno ostio portus, ab omnibus fluctibus tuti; intus receptus infra fauceis multis finibus; ita, uti eorum forma figuram cornuum cervinorum exprimat. Locus enim una cum ipsa urbe maxime cervini capitis speciem habet: quod Messapiorum lingua *Brention* dicitur. Tarentinus vero sinus non omni parte à fluctibus est immunis, quia patet; præterquam quod in intimo recessu habet quædam vadosa. Præterea, è Græcia & Asia rectus est ad Brundusium trajectus: omnesque huc deferuntur, quibus Romam iter est. *Cluver.*

CAP. V. 2. *Dein cum per annos* LXXX *gravia servitutis verbera*) Ita hic locus distinguendus est. *Deinde cum*

cum per annos LXXX. gravia ſervitutis verbera, plerumque & vincula, ceteraque captivitatis mala perpesſi eſſent, poſt longam pœnarum pa-
3 tientiam, bellum reſtaurant. Lacedæmonii quoque eo conſpiratius ad arma concurrunt, quo ad-
4 verſus ſervos dimicaturi videbantur. Itaque cum hinc injuria, inde indignitas animos acueret; Lacedæmonii de belli eventu oraculo Delphis conſulto, jubentur ducem belli ab Atheni-
5 enſibus petere. Porro Athenienſes, cum reſponſum cognoviſſent, in contemptum Spartanorum, Tyrtæum poëtam, claudum pede, misê-
6 re: qui tribus præliis fuſus, eò usque deſperationis Spartanos adduxit, ut ad ſupplementum exercitus, ſervos ſuos manumitterent, hisque in-
7 terfectorum matrimonia pollicerentur; ut non numero tantum amiſſorum civium, ſed
8 & dignitati ſuccederent. Sed reges Lacedæmonio-

de cum per annos LXXX. gravia ſervitutis verbera, plerumque & vincula, ceteraq. captivitatis mala, perpeſſi eſſent, &c. Voſſ.

Plerumq.] Sebiſius, nec male, *plerique*.

Captivitatis) Bong. edidit, *captæ civitatis*.

3. *Quo adverſus*) Val. Acidalius ad Vell. 2. 130. 8. emendat, *quos adverſ.* niſi forſan hic altera vox deeſt, quæ ex oppoſito reſpondeat τῷ *conſpiratius*, pro quo Sebiſ. mallet *confirmatius*.

4. *Oraculo Delph.*) Præter Strabonem lib. 8. lege Pauſaniam. lib 4. *B.*

6. *Servos ſuos manumitt.*) Apud Thucydidem tamen, 5. 7. 12. Spartani ſervis demum è bello reverſis libertatem dónarunt. Quod & Romani fecere. Liv. 24. 16. 8. *Bern.*

9. *Tyrtæus*

moniorum, ne contra fortunam pugnando, majora detrimenta civitati infligerent, reducere exercitum voluerunt; ni intervenisset
9 Tyrtæus, qui composita carmina exercitui pro concione recitavit; in quibus hortamenta virtutis, damnorum solatia, belli consilia conscripserat.
10 Itaque tantum ardorem militibus injecit, ut non de salute, sed de sepultura soliciti,

9. *Tyrtæus, qui comp. carm &c.*) Horatius in Arte:

Tyrtæusq; mares animos in Martia bella
Versibus exacuit.

Hujus partim meminere, partim versuum fragmenta proferunt, Plato non semel libb. de Legibus: Pausanias Messenicis: Strabo lib. 6. Plutarchus in Lycurgo; Quintilianus 10. 1. Polyæn9 strateg. lib. 1. Stobæus in Eclogis: Lycurgus rhetor orat. contra Leocratem: Max. Tyrius differt. 21. Suidas Laconem eum aut Milesium fuisse scribit: Noster Atheniensem, beneficio forte, non origine. Nam & postea Lacedæmone quoque factum civem Plato tradit. *Bern.*

Tyrtæus) De hoc Plato, libro primo Νόμων, ἢ περὶ νομοθεσίας. Ὦ Τυρταῖε, ποιητὰ θειότατε, δοκεῖς γὰρ δὴ σοφὸς ἡμῖν εἶναι, καὶ ἀγαθὸς, ὅτι τοὺς μὲν ἐν τῷ πολέμῳ διαφέροντας, διαφερόντως ἐγκεκωμίακας. Quod est: *O Tyrtæe, divinissime poeta: sapiens enim nobis probusque esse videris, quod excellentibus laudibus eos, qui in bello eminuissent, ornasti.* Hunc Tyrtæum Diogenes Laërtius in vita Socratis, Heraclitis testimonio, mentis impotem ab Atheniensibus dictum tradit. Ejusdem & Strabo pulcerrimos versus, lib. 6. Geographicorum, citat. Suidas Laconem eum, aut Milesium fuisse inquit: Τυρταῖος Ἀρχομβρότου, Λάκων, ἢ Μιλήσιος, ἐλεγειοποιὸς καὶ αὐλητὴς ὃν λόγους τοῖς μέλεσι χρησάμενον παρατρέψαι Λακεδαιμονίους, καὶ πολεμοῦντας Μεσσηνίοις ταύτῃ ἐπικρατεστέρους ποιῆσαι· ἔστι δὲ παλαιότατος,

 σύγχρο-

solicitî, tesseras, insculptis suis & patrum nominibus, dextro brachio deligarent; ut, si omnes
11 adversum prælium consumpsisset, & temporis spatio confusa corporum lineamenta essent, ex
12 indicio titulorum tradi sepulturæ possent. Cum sic animatum reges exercitum viderent, curant
13 rem hostibus nuntiari. Messeniis autem non timorem res, sed æmulationem mutuam dedit.
14 Itaque tantis animis concursum est, ut raro un-
15 quam cruentius prælium fuerit. Ad postremum tamen victoria Lacedæmoniorum fuit.

1 CAP. VI. Interjecto tempore, tertium
2 quoque bellum Messenii reparavere: in cujus auxilium Lacedæmonii, inter reliquos socios,
3 etiam Athenienses adhibuere: quorum fidem cum suspectam haberent, supervacaneos simu-

σύγχρονος τοῖς ἑπτὰ κληθεῖσι σοφοῖς ἢ καὶ παλαιότερος· ἤκμαζε γοῦν κατὰ τὴν λέ ὀλυμπιάδα, ἔγραψε πολιτείαν Λακεδαιμονίοις· καὶ ὑποθήκας δι' ἐλεγείας, καὶ μέλη πολεμιστήρια βιβλία έ. Id est, *Tyrtæus Archombroti filius, Lacon, sive Milesius, elegiarum conditor ac tibicen: quem ferunt cantibus utentem Lacedæmonios excitasse, eosq; cum Messeniis bellantes, ideo fortiores reddidisse. Est autem antiquissimus, ut qui septem sapientum tempore, sive etiam ante eos vixerit. Floruit igitur trigesima quinta Olympiade, scripsit de recto civitatis regimine ad Lacedæmonios, ac documenta elegiis, & bellicorum carminum libros quinq;*. F Sab.

CAP VI. 1. *Tertium bellum*) De quo præter ceteros ad 3.4.1. jam citatos, Diodorus lib. 11. 64. & 15. 66. *B.*

2. *Athenienses*) Inter quos erat Cimon Miltiadis filius.

ſimulantes, à bello eosdem dimiſerunt. Hanc 4
rem Athenienſes graviter ferentes, pecuniam,
quæ erat in ſtipendium Perſici belli ab univerſa
Græcia collata, à Delo Athenas transferunt, ne
deficientibus à fide ſocietatis Lacedæmoniis,
prædæ ac rapinæ eſſet. Sed nec Lacedæmonii 5
quievere: qui cum Meſſeniorum bello occupati
eſſent, Peloponnenſes immiſere, qui bellum Athenienſibus facerent. Parvæ tunc temporis, claſ- 6
ſe in Ægyptum miſſa, vires Athenienſibus erant:
Itaq; navali prælio dimicantes, facile ſuperantur.
Inter-

filius. Pauſanias in Meſſeniacis, & Thucid. lib. 1. *Bongarſ.*

4. *A Delo*) Delum enim commune Græciæ ærarium eſſe voluerunt. Probus in Ariſtide, Thucyd. 1. 16. 3. *B.* Solitos autem veteres in fanis publicas privatasque pecunias ſuas depónere, patet etiam ex Cicerone de legib. lib. 2. 16. & Plauto Bacchid. 2. 3. 71. & 78. Vide Brodæi miſcell. 4. 17 *Bern.*

5. *Peloponnenſes*) Bellum Peloponneſiacum octo libris à Thucydide comprehenſum: de quo & Plutarchus in Pericle, & Diodorus lib. 12. *Bong.*

Peloponnenſes) Belli Peloponneſiaci tempus Plinius lib. 30. cap. 1. refert ad Olymp. octogeſimæ primæ annum quartum. Aulus Gellius vero lib. 17. c. 21. ad primum Olymp. 89. refert. Diodorus Siculus collocat id bellum in annum urbis conditæ 323. id eſt: in Olymp. 87. annum tertium.

6. *Parvæ tunc*) Hunc locum male accepit Oroſius lib. 1. cap. ult. *Athenienſes autem*, inquit, *miſſa in Ægyptum parva claſſe.* Auctor noſter non *parvam claſſem*, ſed *parvas vires* dicit Athenienſibus fuiſſe, miſſa claſſe ducentarum navium in Ægyptum Thucyd. 18. 16. *Bong.*

Superantur) Victi ſunt in Halia.

7 Interjecto deinde tempore, post reditum suorum
aucti & classis & militum robore, prælium repa-
8 ravere. Jam & Lacedæmonii, omissis Messe-
9 niis, adversus Athenienses arma verterant. Diu
varia victoria fuit: ad postremum æquo Marte,
10 utrinque discessum. Inde revocari Lacedæ-
monii ad Messeniorum bellum, ne medium tem-
pus otiosum Atheniensibus relinquerent, cum
Thebanis paciscuntur, ut Bœotiorum imperium
his restituerent, quod temporibus Persici belli
amiserant, ut illi Atheniensium bella susciperent.
11 Tantus furor Spartanorum erat, ut duobus bel-
lis impliciti, suscipere tertium non recusarent,
12 dummodo inimicis suis hostes acquirerent. Igi-
tur Athenienses, adversus tantam tempestatem
belli, duos duces deligunt, Periclem spectatæ vir-
tutis

7. Classis) Sebisius, *classe*.

10. Ut Bœotiorum) Sebisius hunc locum ita censet restituendum: *ut illi Bœotior. imperium: hi restituerent, quod tempore Persici belli amiserant: illi Athen.* &c.

12. Periclem &c. & Sophoclem) Meminit M. Cicero Officior. 1. 40. qui *prætores* vocat, στρατηγοὺς. *Bong.*

Periclem) Quinquagesimo anno post Xerxis è Græcia discessum, ut post Thucydidem ait Cicero, bellum illud ingens natum est, quando Peloponnesus tota conjuravit in Athenienses, quorum in eo bello dux erat Anaxagoræ philosophi discipulus Pericles, quem dicendo fulgurare, tonare, permiscere Græciam, ait Aristophanes. nam iidem erant olim & virtutis & eloquentiæ magistri. Vide Aristoph. in Acharnensibus, actu 2. scena 5. Repetit hoc ex Aristophane Cicero

tutis virum, & Sophoclem scriptorem tragœdiarum; qui diviso exercitu, & Spartanorum 13
agros vastaverunt, & multas Achaiæ civitates Atheniensium imperio adjecerunt.

CAP. VII. His malis fracti Lacedæmonii, 1
in annos xxx. pepigerunt pacem: sed tam longum otiū inimicitiæ non tulerunt. Itaq; quinto- 2
decimo anno, rupto fœdere, cum contemptu deorum hominumq;, fines Atticos populantur: & ne prædam potius, quam pugnam expetisse 3
viderentur, hostes ad prælium provocant. Sed 4
Athenienses, consilio Periclis ducis, populationis injuriam differunt in tempus ultionis; supervacuam pugnam existimantes, cum ulcisci hostem sine periculo possent. Deinde interjectis diebus, 5
naves conscendunt, & nihil sentientibus Lacedæmoniis, totam Spartam deprædantur, multoque

cero in Oratore. Habet eundem locum Plinius, lib. 1, epistola 20. ad Cornel. Tacitum. Ex altera parte summæ rei præfectus fuit Archidamus Rex Lacedæmoniorum. Periclis erat æqualis & æmulus Thucydides qui & bellum illud descripsit. Sed Thucydides historicus non idem est cum hoc Periclis æmulo, ut Xylander, vir judicii & doctrinæ laude excellentissimus, ad Plutarchi Periclem annotat. In prætura collegam *Pericles* habuit Sophoclem, *Poëtam* Tragicum, ut Cicero narrat.

CAP. VII. *In annos xxx.*) *Pausanias* Eliacis prioribus, Thucyd. 1. 19. 5. & 2. 1. 2. *Bong.*

4. *Ducis*) Sebis. *ducti.* Ego prorsus expungerem ut irreptitiam glossam. *Bern.*

5. *Totam Spartam*) Urbem ipsam? Vix credi queat. Optime, si quid video,

6 que plura auferunt, quam amiserant. Prorsus ut in comparatione damnorum, longe pluris fuerit
7 ultio, quam injuria. Clara quidem hæc Periclis expeditio habita: sed multo clarior privati pa-
8 trimonii contemptus fuit. Hujus agros, in populatione ceterorum, intactos, hostes reliquerant, sperantes acquirere se illi posse, aut periculum ex invidia, aut ex suspicione proditionis in-
9 famiam. Quod ante prospiciens Pericles, & futurum populo prædixerat; & ad invidiæ impetum declinandum, agros ipsos dono reipublicæ
10 dederat: atque ita, unde periculum quæsitum
11 fuerat, ibi maximam gloriam invenit. Post hæc interjectis diebus, navali prælio dimicatum est:
12 victi Lacedæmonii fugerunt. Nec cessatum deinceps est, quin aut terra, aut mari, varia præ-
13 liorum fortuna invicem se trucidarent. Denique fessi tot malis, pacem in annos quinquaginta

Sebis. emendat, *oram Spartanam*: nec aliud habet Thucydides, 2.7.1. Simili strategemate Nero Cos. Annibalem, & Agathocles Pœnos Syracusas obsidentes elusit. Liv. 27.45. & 28.43. 16. Noster, 22.4. &c. *Bern.*

8. *Hujus agros &c. intactos hostes*) Livius 22.23. & 2.39. eodem consilio Annibalem ferrum ignemque & vim omnem hostilem à Fabii agris abstinere jussisse scribit.

Sperantes acquirere se illi posse) Non ideo agros Periclis intactos reliquisse Archidamum, ut eum suspectum redderet Atheniensibus, sed quoniam ei amicissimus erat, inquit Polyænus. *Voss.*

9. *Prospiciens Pericles*) Extat hac de re apud Thucydidem oratio.

11. *Navali prælio*) Ad Naupactum, duce Phormione. Thucyd. 2.16.1. *Bong.*

13. *In annos quinquaginta*)

ta fecere, quam non nisi sex annis servaverunt. Nam inducias, quas proprio nomine condixe- 14
rant, & sociorum persona rumpebant: quippe 15
quasi minus perjurii contraherent, si ferentes sociis auxilia, potius quam si aperto prælio dimicassent. Hinc bellum in Siciliam translatum: 16
quod priusquam expono, de Siciliæ situ pauca dicenda sunt.

ginta) Thucyd. lib. 5. 4. 4. *Bern.*

Sex annis) Et præterea decem mensibus, teste Thucydide. 5. 5. 15. *Bern.*

14. *Inducias &c.*) An jure hoc, vide Alb. Gentilem de jure belli, lib. 3. fine capitis 18. *Bern.*

LIBER IV.

BREVIARIUM CAPITUM.

CAP. I.

1 Siciliam ferunt angustis quondam faucibus Italiæ adhæsisse; direptamq; velut à corpore, majore impetu superi maris,
2 quod toto undarum onere illuc vehitur. Est autem ipsa terra tenuis ac fragilis; & cavernis quibus-

CAP. I. 1. *Siciliam ferunt)* Siciliam à continenti abruptam fuisse etiam Virgilius auctor est his versibus:

Hæc loca vi quondam & vasta convulsa ruina
(Tantum ævi longinqua valet mutare vetustas)
Dissiluisse ferunt, quum protinus utraq; tellus
Una foret; venit medio vi pontus, & undis
Hesperium Siculo latus abscidit, arvaque & Urbeis
Littore deductas angusto interluit æstu.

Eadem inter poëtas referunt Silius Italicus lib 14. Ovid. lib.15. Metam. Valeri9 Flaccus Argon.lib.1. Claudianus de raptu *Proserpinæ* lib. 1. Statius Thebaid. lib.3. *Præ*ter poëtas Mela lib. 2. cap. 7. Festus *Pompeius*. Isidorus Origin.lib. 13. cap. 18. *Plinius* lib. 2. cap 8. Solinus cap. 8. Eustathius ad Dionysium. Strabo. lib. 11. Diodorus lib. 4 & novissime in Siciliæ suæ descriptione Fasellus.

Siciliam) Si utramque oram Calabriæ pariter & Siciliæ, qua maxime inter se vicinæ sunt istæ terræ, bene consideres; facile observabis, minime eas potuisse esse inter se connexas. non enim tam angusto spatio extimus ille Siciliæ excursus Italiæ est oppositus, uti oculo colligere liceat facile insulam, propter aliquam supra dictarum causarum, à Continenti potuisse divelli. Sed per xx. amplius millia passuum latus Sicilia opponit Italiæ, juxta quod fretum Messanense fertur, antequam ex Tyrrheno mari in Adriaticum se exoneret. quod spatium necesse est, uti omne fuerit diruptum, quo meatus

busdam fistulisque ita penetrabilis, ut ventorum tota ferme flatibus pateat; nec non & ignibus 3
gene-

meatus freto apperiretur. Nec est, quod extremo tantum Pelori premator io conjunctam fuisse Italiam adseveres; rupturamque in eo solummodo factam: quia hoc totius hujus tractus Italiæ est proximum: quippe, ut ait Ovid. Metam. lib. 15.

—Zancle quoque juncta fuisse
Dicitur Italiæ, donec confinia pontus
Abstulit, & media tellurem reppulit unda.

At à Peloro ad usque Messanam millia sunt xx. Imo Rhegium oppidum, quod v. millia infra Messanam in latere Calabriæ positum est, præcipuum esse volunt istius ruptionis locum, atque inde nomen accepisse. Totum igitur hoc terræ spatium diruptum fuerit, necesse est. Id quod creditu perquam difficile est: quando tot per terræ orbem magnæ juxta atque parvæ conspiciuntur peninsulæ, quarum isthmi licet sint angustissimi, tamen neque fluctibus adluentis utriusque maris, neque terræ aliquo motu, neq; diluvii aquis unquam in insulam converti potuerunt. Quare, quæso, duo illi isthmi, Peloponnesi & Thraciæ Chersonesi, quum haud latiores sint xl. stadiis, sive passuum millibus, nunquam potuere scindi? cur Tauricæ Chersonesi in Sarmatia isthmus, prædictis istis etiam angustior, etiam nunc durat? Item & alii, qui passim in mari interno visuntur, hic duum milliarium, ille unius, alius minoris etiam intervalli, cur nunquam per ejusmodi vim fuere rupti? an una sola Sicilia, per xx. millium isthmum Italiæ connexa, fatum hoc necessario pati debuit, ceu fragili constans vitro? Sed quis porro credat, tam pulcrum, tam absolutum, tamque admirandum opus, cujusmodi est portus Messanensis, quem Deus omnium rerum summus artifex tanquam in circino tornavisse videtur, casu quodam superasse tam ingentem vim, qualis oportet fuerit in ejusmodi ruptura? Tum abyssus ille profundi-
tatis.

generandis nutriendisque soli ipsius naturalis materia: quippe intrinsecus stratum sulphure &
4 bitumine traditur: quæ res facit, ut spiritu cum igne inter interiora luctante, frequenter & compluribus locis nunc flammas, nunc vaporem,
5 nunc fumum eructet. Inde denique Ætnæ
6 montis per tot secula durat incendium. Et ubi acrior per spiramenta cavernarum ventus

tatis, qui est in hoc freto, poteratne violentia alicujus diruptionis inter utramque terram infundi? Sane ego certo statuo, Siciliam omni ævo fuisse insulam, postquam à Deo condita fuit. *Valguarnera* tractat. de primis Sicil. incolis.

4. *Spiritu cum igne inter interiora luctante*) Mira discrepantia in omnibus mss. Quidam codices habent, *inter interita*. Non dubito, quin Justinus scripserit, *ut spiritu cum igne interintra luctante*, &c. Hoc verbum cum insuetum esset Isidoro, qui hæc citat, rescripsit, *introrsus*. *Inter intra* vero, *ut circumcirca*, *præterpropter*, & alia. *Voss.*

5. *Ætnæ*) Elegantissimam habes descriptionem hujus montis apud *Petrum* Bembum, cum ait: Sane mons situ, forma, magnitudine, feritate, incendiis mirus, demum tota sui qualitate ac specie longe conspicuus, & sibi uni par est. Ab aurora mare Ionium bibit, & Catanam sustinet imo in pede: cum sole descendit in insulam, qua Tyrrhenum pelagus est, & quæ Æoliæ appellantur: laterorsus, in septemtriones vergenti Pelorus objicitur, & Italiæ angustiæ sunt: contra reliqua insula subjacet, tractusque ii omnes, qui cum Lilybæo in Africam protenduntur. Ipsa Ætna radices suas fere in orbem deducit, nisi sicubi orientem, & meridiem versus promisso clivo paulisper extenditur: cælebs degit, & nullius montis dignata conjugium: caste intra suos terminos continetur.

tus incubuit, harenarum moles egeruntur. Proximum Italiæ promontorium, Rhegium dicitur, ideo, quia Græce abrupta hoc nomine pronuntiantur. Nec mirum si fabulosa est loci hujus antiquitas, in quem res tot coiere miræ. Primum quod nusquam alias tam torrens fretum, nec solum citato impetu, verum etiam sævo; neque experientibus modo terribile;

7
8
9

netur. circumitur, non minus, quam centum mil. pass. ascenditur fere per viginti, qua brevior via. Imi colles, ac omnis radicum ambitus per oppida; & per vicos frequens inhabitatur: Baccho, Pallade, Cerere feraces terræ, armentorum omnis generis, supra quam credas, feracissimæ. Hic amœnissima loca circumquaque: hic fluvii personantes: hic obstrepentes rivi: hic gelidissimæ fontium perennitates: hic prata in floribus semper, & omni verna die, ut facile quilibet puellam Proserpinam hinc fuisse raptam putet. Superior autem montis pars (nam jam de iis, quæ infra sunt, diximus) usque ad summum cacumen nuda variam faciem præostendit: nam alibi semiherbosi tractus sunt: intersurgentibus tophis, qui etiam in Pedemontana regione passim visuntur: alibi per summa ora exundans incendium saxis fluentibus totas plagas inoccupavit, alibi arenarum campi magnam in longitudinem & latitudinem extenduntur, &c. *Bembus.*

7. *Rhegium* &c.) Strabo lib. 6. pagi. 178. 19. ex Æschylo confirmat hoc etymon, dictum scilicet *Rhegium* à ῥήγνυσθαι, *rumpi*, quod hic violentia terræmotuum Siciliam ab Italia divulserit. Subjicit autem, aliis videri *Rhegium* dictum ob splendorem, quasi *Rhegiam*. Sed ipsi Romani aliter judicarunt, & Græcam esse vocem eo ipso fassi sunt, quod perpetuo cum aspiratione scripserunt, ut docet in Orthographia sua Manutius. Describit urbem Cassiodorus variar. 12. 14. *Bern.*

10. Ter-

10 ribile; verum etiam procul videntibus. Undarum porro in ſe concurrentium tanta pugna eſt, ut alias veluti terga dantes in imum deſidere, alias quaſi victrices in ſublime ferri videas: nunc hic fremitum ferventis æſtus, nunc illic gemi-
11 tum in voraginem deſidentis exaudias. Accedunt vicini, & perpetui Ætnæ montis ignes, & inſularum Æolidum, veluti ipſis undis alatur in-
12 cendium. Neque enim in tam anguſtis terminis aliter durare tot ſeculis tantus ignis potuiſſet, niſi hu-

10. Terga dantes) Ita boni libri: alii, *Virgilius in imum deſidere*: alii, *vorticibus*. Error inde manavit, quod quis forte ad oram libri, Virgilii nomen notaverat, quod in contextum aſſumptum, tranſiit in *vorticibus*: alii, ut ſententia conſtaret, ad τὸ *Virgilius*, addiderunt, *ſcribat*. Certe videtur in hac Siciliæ deſcriptione auctor noſter ex 3. Æneid. imitatus pleraque obſervatu facillima. *Bongarſ.*

10. 11. 12. 13. 14.) Hæc ab auctore male digeſta ſunt: aut ab aliis transpoſita. Nam vetus ordo ſic legi poſtulat, 10. 13. 11. 12. 14. *Freinshem.*

11. Æolidum) Quæ & *Liparææ & Vulcaniæ* Latinis, *Hæpheſtiades* Græcis, Plinio auctore, quæ *Plotæ* etiam vocantur à Dionyſio, ſeptemque eas numero facit. *Vulcani Inſulæ* Livio, *Æolides* Trogo dicuntur. Leander ex Pomponio Mela addit, in ſuo de Inſulis Italiæ libello, eas quoque ab Æolis *Oſteodes* vocatas. Sed pace Leandri, qui Melam attentius legerit, facile videbit, hoc vocabulum non eſſe commune Æoliarum, ſed unius harum; ejus nempe, quam ceteri *Evonymon* vocant. Sic enim habet Mela: Septem quas Æoli appellant, Oſteodes, Lipara, Hiera, Didyma, Phœnicuſa, Ericuſa, & Strongyle. Si Oſteodes commune nomen hoc loco fuerit, ſex tantum erunt, non ſeptem; & ſe ipſum in numero redarguet Mela, *Oſteodes*,

humoris nutrimentis aleretur. Hinc igitur fabulæ Scyllam & Charybdin peperere: Hinc latratus auditus; hinc monſtri credita ſimulacra, dum navigantes magnis vorticibus pelagi deſidentis exterriti, latrare putant undas, quas ſorbentis æſtus vorago conlidit. Eadem cauſa etiam Ætnæ montis perpetuos ignes facit. Nam aqua- 13 14 15

des, Ὀστώδης, etiam habet Ptolemæus, & Diod. Siculus in hoc tractu, pro ſimplici inſula. Deceptum puto Leandrum codice male diſtincto, quod forte poſt vocabulum, *ſeptem*, comma habebat, hoc modo; Septem, Æoli appellant Oſteodes. Quaſi dixiſſet, Æoli populi eas vocant Oſteodes, &c. Ex omnibus Æoliis ſola Lipara habitatur, ut docet Scipio Mazella. Mare inter has inſulas & Siciliam *Æolium* Pontum nominat Silius 14. *Ortel.*

13. *Scyllam*) Scylla Plinio ſcopulus in freto Mamertino, Inter Siciliam & Italiam. *Scyllam & Scyllæum* vocat Strabo. Hodie *Scyllo* dici, auctor mihi eſt Fazellus. Scylla etiam Bruttiorum oppidum, apud Melam, quod hodie *Siglio* nuncupatur, ut Leander tradit. *Ortel.*

Charybdin) Hæc poetarum carminibus celebris, nihil aliud quam mare vorticoſum, & quaſi in hiatum deſcendens. Hinc Didymus Homeri Scholiaſtes: Χάρυβδις θαλάσσης βάθος ἀναποτικόν. id eſt, *Charybdis, gurges, quo mare abſorbetur.* Ceterum in ipſo freto Siculo hanc Charybdin fuiſſe ſatis conſtat. De ea ita Tzetzes ad Lycophron. Ἡ Χάρυβδις καὶ ἡ Σκύλλα, πλησίον εἰσίν. ἡ μὲν γὰρ Χάρυβδις περὶ Μεσσήνην ἐστὶ, ἡ δὲ Σκύλλα περὶ τὸ Ῥήγιον. id eſt, *Charybdis & Scylla vicinæ inter ſe ſunt: Charybdis enim eſt circa Meſſanam, Scylla vero circa Rhegium.* Audi, præter Strabonem libro 4. Senecam Epiſt. LXXIX. Unde etiam Silius libro 14.

Auſoniæ pars magna jacet Trinacria tellus,

Ut

aquarum ille concursus, raptum secum spiritum in imum fundum trahit, atque ibi suffocatum tamdiu tenet, donec per spiramenta (terræ diffusus, nutrimenta) ignis incendat.
16 Jam ipsa Italiæ Siciliæque vicinitas, (jam) promontoriorum altitudo ipsa ita similis est, ut quantum nunc admirationis, tantum antiquis terroris dederit; credentibus, coëuntibus in se promontoriis, ac rursum discedentibus, so-
17 lida intercipi absumique navigia. Neque hoc ab antiquis in dulcedinem fabulæ compositum

Ut semel, expugnante Noto, & vastantibus undis,
Accepit freta; cæruleo propulsa tridente.

Etenim, quum longe impetuosior velociorque sit undarum fluxus ab Septemtrionibus in Austrum, quam hinc refluxus versus Septemtriones; si quando vehementiores flatus ab Austro exoriantur, ea scilicet geminata & sibi invicem obvia in angusto freto, vis hinc venti, illinc fluxus, ita aquas comprimit & inter se collidit, ut in sublime evehantur, rursumquè ingenti sua mole ac pondere in imum dehiscant. *Cluver.*

¶ 15. *Aquarum ille concursus &c.)* Ætnam constat, ab ea parte, qua Eurus vel Africus flant, habere speluncas & plenas sulphuris, & ad mare deductas. Hæ speluncę recipientes in se fluctus, ventum creant: qui agitatus, ignem gignit ex sulphure. unde est quod videtur incendium. hoc autem verum esse, illa comprobat ratio; quia aliis flantibus ventis, nihil ex se emittit; & pro modo flatuum Euri vel Austri interdum fumum, interdum favillas, nonnunquam vomit incendia. Hæc autem, ut in Ætna accidant omnia, vide, quippe quæ mare in radicibus habeat, quod sulphurea sit, quæ cavernosa, seu quod natura ita fuerit semper ipsa, seu quod salo aliquantum subexesa,

positum, ſed metu & admiratione tranſeuntium.
Ea eſt enim procul inſpicientibus natura loci, ut 18
ſinum maris, non tranſitum putes: quo cum ac-
ceſſeris, diſcedere ac ſejungi promontoria, quæ
antea juncta fuerant, arbitrere.

CAP. II. Siciliæ primo Trinacriæ nomen 1
fuit; poſtea Sicania cognominata eſt. Hæc à 2
principio patria Cyclopum fuit: quibus extin-
ctis, Cocalus regnum inſulæ occupavit: poſt 3
quem ſingulæ civitates in tyrañorum imperium
conceſ-

exeſa, ventos admiſerit æſtuantes, per quos idonea flammæ materies incenderetur. Strabo l. 6. *Bembus.*

CAP. II. *1. Siciliæ*) Quæ & Sicania & Trinacria, aut Triquetra, Plinio teſte, 3. 8. Trinacria eam vocat Ovid. lib. 4. Faſtor. Τρινακίη habet Dionyſ. Alexandr. & Θρινακία Suidas, niſi vitioſus ſit codex. quo nomine etiam ejusdem inſulæ urbem habet Diodorus Sicul. Inſula autem maris mediterranei eſt celeberrima. Cyclopum terram eam Homerus nominat, tricervicem Lycophron, & tricuſpidem *Pindarus.* Sed hæc potius epitheta, quam ſynonyma ſunt. Pars quædam Italiæ quoque, ea nempe quæ Trinacriæ obverſa eſt, Sicilia ſubinde vocatur ab Æliano, Euſtathio, Suida, Theocriti Scholiaſte, aliisque. neque mirum hoc: his omnibus enim vetuſtior Thucydides, lib. 6. ſcribit, Siculos ex hac parte, inde nempe ab Opicis pulſos, in inſulam delatos. Imo ſi Servio Halicarnaſſæoque credimus, Sicula indigena gens, & omnium prima Romanum agrum incoluit, aliaque Italiæ loca. *Ortel.*

2. Cyclopum) Thucydides, 6. 1. 3. *Antiquiſſimi feruntur in parte quadam Siciliæ Cyclopes Leſtrygonesque habuiſſe ſedes.* Idque declarant portentoſa eorum cadavera, & monſtroſi ſpecus, quæ in hunc usq; diem pro oſtentis viſuntur. Fazellus rer. Sicul. 1. 6. *Bern.*

K Coca-

concesserunt, quorum nulla terra feracior
4 fuit. Horum ex numero Anaxilaus justitia
cum ceterorum crudelitate certabat; cujus moderationis haud mediocrem fructum tulit:
5 Quippe decedens cum filios parvulos reliquisset, tutelamque eorum Micalo, spectatæ fidei
servo, commisisset: tantus amor memoriæ
ejus apud omnes fuit, ut parere servo, quam
deserere regis filios mallent; principesque
civitatis obliti dignitatis suæ, regni majestatem
6 administrari per servum paterentur. Imperium Siciliæ etiam Chartaginenses tentavere;
diuque varia victoria cum tyrannis dimi-
7 catum. Ad postremum amisso Hamilcare
imperatore cum exercitu, aliquantisper quievere victi.

CAP.

Cocalus) Ita vett. omnes & historia. De Cocalo lege Diodorum, 4. 81. & 16 9. Strabonem, lib. 6. Eusebium in Chron. apud quem *Cotalus* dicitur, librariorum, arbitror, errore, *Bong.*

4. *Anaxilaus*) Rheginorum in agro Brutio tyrannus fuit, & Messanæ in Sicilia conditor. *Anaxilaus*, Malim *Anaxilas* cum Thucydide, 6. 1. 27. & Strabone, lib. 6. pag. 178. 10. quem ille *tyrannum*, hic *ducem Rheginorum* appellat, *Bern.*

5. *Micalo*) Hunc Herodotus, 7. 170. Μίκυθον vocat, Anaxilai οἰκέτην ut & Macrobius Saturnal. 1. 11. At Straboni, principio lib. 6. Micythus quidam est Messanæ princeps. *Bong.*

6. *Carthaginenses*) Ad id à Xerxe incitati. Diodorus, 11. 20. & seqq. apud quem initio narrationis legendum, στρατηγὸν ἑλόντα Ἀμίλκαν, non Ἀμίλκωνα. Vide & Herodotum, 7. 66. *Bong.*

CAP.

CAP. III. Medio tempore cum Rhegini discordia laborarent, civitasque per dissensionem divisa in duas partes esset; veterani ex altera parte ab Himera in auxilium vocati, pulsis civitate, contra quos implorati fuerant; & mox cæsis, quibus tulerant auxilium, urbem cum conjugibus & liberis sociorum occupavere; ausi facinus nulli tyranno comparan- 1
dum: quippe ut Rheginis melius fuerit vinci, quam vicisse. Nam sive victoribus ca- 2
ptivitatis jure servissent, sive amissa patria exulare necesse habuissent; non tamen, inter aras & patrios lares trucidati, crudelissimis tyrannis patriam cum conjugibus ac liberis prædam reliquissent. Catinienses quoque 3
cum Syracusanos graves paterentur, diffisi viribus 4

CAP. III. 1. *Veterani*) Quinam sint Himerenses isti veterani, quærendum. Sebisius aliquid hic subesse mendi, non ab re suspicatur. *Bern.*

Himera) Est urbs Siciliæ, Sillius lib. 4.

Armavere suos, qua mergitur Himera ponto.

vide Plin. lib 31. cap. 8. Strabo l. 6. Himera quoque Zancles colonia est, ab Euclide, Simo, ac Sacone deducta in quam plurimi quidem venere Chalcidenses; sed habitarunt tamen cum ipsis etiam Syracusani exsules, è contraria factione superati, quibus nomen Miletydæ, atque apud hos loquela quidem obtinuit quædam inter Chalcidicam & Doricam media; leges vero Chalcidenses.

2. *Nulli tyranno comparandum*) Forte, *nulli tyrannorum patrandum.* Freinshemius.

4. *Catinienses*) Acim fluvium ab VIII. millibus passuum sequitur celebris

ribus suis, auxilium ab Atheniensibus petivere : qui seu studio majoris imperii, quo Asiam Græciamque penitus occuparent, seu metu factæ pridem à Syracusanis classis, ne Lacedæmoniis illæ vires accederent ; Lamponium ducem cum classe in Siciliam misere, ut sub specie ferendi Catiniensibus auxilii, tentarent

& ipsa imprimis urbs *Catana* ; Pindaro, Thucydidi, Aristoteli, Scylaci, Marciano Heracleensi, Ciceroni, Diodoro, Straboni, Melæ, Plinio, Silio, Frontino, Plutarcho, Diogeni Laërtio, Polyæno. Ptolemæo, Antonino, Solino, Stephano, Hesychio, Nonno, Orosio & aliis memorata. Græcis quidem auctoribus omnibus dicitur Κατάνη, unde illud Latinorum *Catana* vel *Catina*. De ortu & conditoribus Catanæ urbis ita scribit Strabo, lib. 6. Ἡ Κατάνη δ' ἐστὶ Ναξίων κτίσμα. Id est. *Catana à Naxiis condita est*. Sed clarius Thucydides lib. 6.

Catinienses) Ita vett. ferme omnes, & Orosius ms. lib. 2. c. 14. Quidam *Cathenienses*. Græcis Καταναῖοι. & Κατάνη Latinis plerumque *Catina*. *B*. Quomodo & in aliis A Græcum à Latinis in I mutatur : ut βάσκανος, *fascinus*, κάναστρον, *canistrum*, πατάνη, *patina*, &c. *Bern.*

5. *Quo Asiam Græciamque pen. occuparent*) Aut si mavis, *quo* (scil. studio) *Asiam* &c. *occupaverant*. Ut dicat, Athenienses studio illo majoris imperii, Asiam & Græciam animo & præsumptione quodammodo jam occupasse, & spe penitus devorasse. Utraque lectio ab ingenio Bongarsii est : quarum in textum admissum ideo prætuli, quod seqq. verbis, *ne Lacedæm. illæ vir. acc.* magis respondeat, ut utrobique causa finalis exprimatur. *Bern.* Acidal. ad Vell. 2. 130. 8. Forte, inquit, legendum, *occupatu irent*. Sic namque scribebant, pro *occupatum irent*, quod erroris potuit origo fuisse.

Sub specie ferendi &c.) Alcibia-

tarent Siciliæ imperium. Et quoniam prima 6
initia, frequenter cæsis hostibus, prospera fuerant; majore denuo classe, & robustiore exercitu, Lachete & Cariade ducibus, Siciliam petivere: sed Catinienses, sive metu Atheniensium, sive 7
tædio belli, pacem cum Syracusanis, remissis Atheniensium auxiliis, fecerunt.

CAP. IV. Interjecto deinde tempore, cum 1
fides pacis à Syracusanis non servaretur, denuo legatos Athenas mittunt, qui sordida veste, capillo barbaque promissis, & omni squaloris

Alcibiades apud Thucydidem, 6. 3. 26. de Atheniensibus: *Auxilium impigre tam Barbaris, quam Græcis implorantibus ferendo, imperium nos nostrum, & si qui alii habuerunt, comparavimus.* De Romanis Cicero, lib. 3. de Republ. *Noster populus sociis defendendis, terrarum jam omnium potitus est.* Exempla sunt alia, infra, 18, 1. 1. 27. 3. 4. &c.

Tentarent) Melius forte *tentaret*.

6. *Majore denuo classe & robust. ex.*) Viginti naves miserunt. Thucyd. libro 5.

Cariade) Ita veteres. Thucydides, l. 3. 14. 1. *Chareaden* vocat, & hos non Catiniensibus, sed Leontinis in auxilium missos scribit. *Bong.*

7. *Pacem cum Syrac.*) Hoc est deludere corvum hiantem. Exemplum haud absimile Livius, 45. 11. habet.

CAP. IV. 1. *Sordida veste*) Supplices vel luctui addicti solebant sordidati incedere, capillos & barbam promittere, ut squalorem suum ostenderent. Apud Virgilium quoque passi crines in mœrore leguntur, hoc est, inculti & in humeros negligenter rejecti, ut exponit Donatus. Ovidius:

Aspice demissos lugentis more capillos:

Apud Siculos præsertim, quod hic ad rem facit, fluens

loris habitu ad misericordiam commovendam acquisito, concionem deformes adeunt:
2 adduntur precibus lacrymæ: & ita misericordem populum supplices movent, ut damnarentur duces, qui ab his auxilia deduxerant.
3 rant. Igitur classis ingens decernitur: creantur duces Nicias, & Alcibiades, & Lamachus; tantisque viribus Sicilia repetitur, ut ipsis terrori essent, in quorum auxilia mittebantur.
4 bantur. Brevi post tempore, revocato ad reatum

ens ac promissa coma luctū ostentabat, quod Lycophron ostendit, cum dicit:

Κρωτὺς δ' ἄκουρος νῶτα καλλυνεῖ φόβη,
Μνήμην παλαιῶν τημελοῦσ' ὀδυρμάτων.

Id est:

Intonsa per tergus fluet capitis coma,
Doloris antiqui memoriam refricans.

Quin & cinere capillitia sordidare moris fuit antiquis.

3. *Nicias*) Thucydides lib. 6. Diodorus extremo lib. 12. & initio lib. 13. Plutarchus & Probus Alcibiade, ille etiam in Nicia. *Bong.*

Alcibiades) De Alcibiade Plato in Symposio: Thucydides, lib. 6. Diodor. lib. 13. Plutarchus, Athenæus, & M. Tullius passim: Valer. lib. 1. c. 8. lib. 3. c. 2. lib. 6. c. 9. lib. 8. c. 6. Frontinus, lib. 2. c. 5. aliique auctores. De eo ita Probus: Alcibiades Cliniæ filius Atheniensis. In hoc Natura quid efficere possit, videtur experta. Constat enim inter omnes, qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil illo fuisse excellentius, vel in vitiis vel in virtutibus.

Ut ipsis terrori) Id cavendum semper ducibus, ne ita externis credant auxiliis, ut non plus sui roboris suarumque proprie virium in castris habeant. Livius, 25. 33. 5. Idem, 42. 31. 9. & 44. 26. 13. Videatur omnino Vegetius, 3. 1. fin. Imper. Leonis Tactica c. 20. tmemate 62. *Bern.*

4. Ad

reatum Alcibiade, duo prælia pedeſtria ſecunda Ni-

4. *Ad reatum)* Probus: Bello Peloponneſiaco hujus conſilio atque auctoritate Athenienſes bellum Syracuſanis indixerunt. Ad quod gerendum ipſe dux delectus eſt. Duo præterea collegæ dati, Nicias & Lamachus. Id cum appararetur, prius, quam claſſis exiret, accidit, ut una nocte omnes Hermæ, qui in oppido erant Athenis, dejicerentur, præter unum, qui ante januam Andocidis erat, Andocidisque Hermes vocatus eſt. Hoc cum appareret non ſine magna multorum conſenſione eſſe factum, quod non ad privatam, ſed ad publicam rẽ pertineret, magnus multitudini timor eſt injectus, ne qua repentina vis in civitate exiſteret, quæ populi libertatem opprimeret. Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur, quod & potentior & major, quam privatus, exiſtimabatur; multos enim liberalitate devinxerat, plureis etiam opera forenſi ſuos reddiderat. quare fiebat, ut omnium oculos, quotiescumque in publicum prodiſſet, ad ſe converteret, neque ei par quisquam in civitate poneretur. Itaque non ſolum ſpem in eo habebant maximam, ſed etiam timorem, quod & obeſſe plurimum & prodeſſe poterat. Aſpergebatur etiam infamia, quod in domo ſua facere myſteria dicebatur, quod nefas erat more Athenienſium: idque non ad religionem, ſed ad conjurationẽ pertinere exiſtimabatur. Hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur. Sed inſtabat tempus ad bellum proficiſcendi. Id ille timens, neque ignorans civium ſuorum conſuetudinem, poſtulabat, ut, ſi quid de ſe agi vellent, potius de præſenti quæſtio haberetur, quam abſens invidiæ crimine accuſaretur. Inimici vero ejus quieſcendum in præſenti, quia nocere ſe ei non poſſe intelligebant, & illud tempus exſpectandum decreverunt, quo exiſſet, ut ſic abſentem aggrederentur. Itaque fecerunt: nam poſtquam in Siciliam eum perveniſſe crediderunt, abſentẽ, quod ſacra violaſſet, reum fecerunt.

5 da Nicias & Lamachus faciunt: munitio-
nibus deinde circumdatis, hostes etiam ma-
rinis commeatibus in urbe clausos interclu-
6 dunt. Quibus rebus fracti Syracusani, auxi-
7 lium à Lacedæmoniis petiverunt. Ab his
mittitur Gylippus, solus, sed in quo instar
8 omnium auxiliorum erat. Is audito genere
belli, jam inclinato statu, auxiliis partim in
Græcia, partim in Sicilia contractis, opportu-
9 na bello loca occupat. Duobus deinde præ-
liis victus, congressus tertio, occiso Lamacho,
& hostes in fugam compulit, & socios obsi-
dione liberavit. Sed cum Athenienses à bel-
10 lo terrestri in navale se transtulissent, Gylip-
pus classem Lacedæmone cum auxiliis arces-
sit;

runt. Qua de re cum ei nuntius à magistratu in Siciliam missus esset, ut domum ad causam dicendam rediret, essetque in magna spe provinciæ bene administrandæ, non parere voluit, & in triremem, quæ ad eum deportandum erat missa, ascendit, ac Thurios in Italiam pervectus, multa secum reputans de immoderata civium suorum licentia, crudelitateque erga nobileis, utilissimum ratus impendentem evitare tempestatem, clam se à custodibus subduxit, & inde primum Elidem, deinde Thebas venit.

5. *Munitionibus* &c. *in urbe clausos*) Hæc Sebisio glossam sapiunt: necessaria quidem certe non sunt. Locum totum ita restituendum puto: *munitionibus deinde circumdatos hostes etiam marinis comm. intercl.* &c. Livius, 23. 28. 2. *Naves vallo circumdatæ.* Tac. Agr. 20. 4. *civitates præsidiis castellisq; circumdatæ.*

7. *Gylippus*) Lamachum Thucydid. refert ante Gylippi adventum occisum.

Sed in quo) Ita & Orosius,

sit : quo cognito & ipsi Athenienses in locum amissi ducis Demosthenem & Eurymedonta, cum supplemento copiarum mittunt: 11
Peloponnesii quoque communi civitatum decreto, ingentia Syracusanis auxilia misere: 12
& quasi Græciæ bellum in Siciliam translatum esset, ita ex utraque parte summis viribus dimicabatur.

CAP. V. Prima igitur congressione navalis certaminis, Athenienses vincuntur. 1
Castra quoque cum omni publica ac privata pecunia amittunt. Super hæc mala, cum etiam terrestri prælio victi essent, tunc Demosthenes censere cœpit, *ut abirent Sicilia, dum res, quamvis afflictæ, nondum tamen perditæ forent:* 2
neque in bello male auspicato amplius perseverandum esse; domi graviora, & forsitan infeliciora bella, in quæ servare hos urbis apparatus oporteat. 3
Nicias, seu pudore male actæ rei, seu 4

sius, 2. 14. Veteres nostri, *sed quo*: forte, *qui*. Bong.

11. Demosthenem &c.) Thucyd. lib. 7. c. 2. & seqq. *Bong.*

CAP. V. *1. Athenienses vincuntur*) Navali pugnæ, ut Thucyd. narrat, non adfuit Demosthenes, sed in terrestri & nocturno prælio ad Epipolas; cujus egregiam descriptionem vide lib. 7. Thucyd.

2. Forent) Ita boni auctores loquuntur: & inprimis Sallust. Jugurth. 21. 6. *S. P. Q. R. verbis nuntient, velle & censere eos ab armis discedere: ita seq. illisque dignum fore.* Vulgatæ editiones, *esse*. Bong.

5. Reparatur igitur navale bellum) Miserrimam Atheniensium cladem pluribus describit elegantissime Thucydid. in fine lib. 7.

seu metu destitutæ spei civium, seu impellen-
5 te fato, manere contendit. Reparatur igitur
navale bellum, & animi à prioris fortunæ pro-
6 cella, ad spem certaminis revocantur: sed
inscitia ducum, qui inter angustias maris tu-
entes se Syracusanos aggressi fuerant, facile
7 vincuntur. Eurymedon dux in prima acie
fortissime dimicans, primus cadit: triginta
8 naves, quibus præfuerat, incenduntur. De-
mosthenes & Nicias, & ipsi victi, exercitum in
terram deponunt, tutiorem fugam rati itinere
9 terrestri. Ab his relictas centum triginta na-
ves Gylippus invasit: ipsos deinde insequi-
tur: fugientes partim capit, partim cædit.
10 Demosthenes, amisso exercitu, à captivitate,
11 gladio, & voluntaria morte se vindicat: Ni-
cias

Et animi à &c.) Literulæ unius nec mutatione, tantum trajectione restitui locum; nullo aut turbido sensu hactenus ita vulgatum, *& animia:* quomodo & Bongarsius in mss. haberi confirmat. Ipse edidit, *& animata*. Bern.

7. *Eurymedon*) Miror, mss. omnes hoc loco mendose prorsus legere *Eurylocus*. quomodo & Oros. ms. Ego in vulgata lectione contra historiam nihil mutare ausus sum. *Bong.*

9. *Centum triginta naves*) Orosius, 2.14. totidem. At Thucydides, 7.18, 24 Atheniensibus ex postrema clade tantummodo septuaginta naves reliquas fuisse, scribit. *Bern.*

10 *A captivitate, gladio, &c se vindicat*) Elegantius, ut omnia, Florus, 4.9.4. *Ne veniret in potestatem, à gladio suo impetravit.* Thucydides tamen, 7.16.20. una Niciam & Demosthenem à Syracusanis necatos scribit; quem locum citat & ne-

cias autem ne Demosthenis quidem exemplo, ut sibi consuleret, admonitus, cladem suorum auxit dedecore captivitatis.

& negat Plutarchus in Nicia sub finem. *Bern.*

11. Nicias) Niciam quoque occisum, etsi invito Gylippo, refert Thucydides lib. 7.

LIBER V.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Alcibiades Siculi belli concitor in exilium conjectus, Lacedæmonios ad bellum Atheniensibus inferendum impellit. Huic bello Darius rex Persarum accedit socius Lacedæmoniis.*
2. *Alcibiadis res gestæ in patriam. Lacedæmoniis suspectus, negotium illis facessit Tissafernis opera.*
3. *Alcibiades statum reipubl. mutat, deinde classe instructa in bellum pergit adversus Lacedæmonios.*
4. *Navalis pugna & præclara de Lacedæmoniis victis ab Alcibiade reportata victoria. Is desideratus civibus suis Athenas reversus summa cum omnium lætitia excipitur.*
5. *Lacedæmonii Persarum freti auxilio exercitum Atheniensium in Asia sparsum opprimunt. Alcibiades ob rem male gestam veritus populi impetum denuo in voluntarium exilium proficiscitur.*

6. Co-

6. *Conon, Alcibiadis successor, invalidos & novos milites nactus infeliciter rem gerit, & navali prælio superatus concedit ad Evagoram.*

7. *Atheniensium tot cladibus fractorum pusillanimitas.*

8. *Lacedæmonii victores urbe Athenarum deditione potiuntur. Lysander statum reipubl. mutat: inde* XXX. *tyranni, & cædes Alcibiadis.*

9. *Theramenes, tyrannorum unus, vir moderatus, à collegis trucidatur, Thrasybulus rempubl. collapsam restituit, &, prælio commisso,* XXX. *tyrannorum sævissimos, Critiam & Hippolochum, mactat.*

10. *Thrasybulus populares fugientes placide revocat: superstites tyrannos urbe pellit; qui, dum bellum reparare student, comprehensi trucidantur, ἀμνηστία, id est: discordiarum oblivione, inter cives sancita.*

11. *Darii mors, inter cujus filios, Artaxerxem, & Cyrum, lis de regno, quâ prius in occultum, deinde vero in apertum bellum, erumpente. Artaxerxes demum, fratre occiso, & victoria & regno potitur.*

CAP.

CAP. I.

DUm Athenienses in Sicilia bellum per biennium cupidius, quam felicius gerunt, interim concitor & dux ejus Alcibiades absens Athenis insimulatur, mysteria Cereris Initiorum sacra, nullo magis quam silentio solennia, enuntiavisse. Revocatusque à bello ad judicium, sive conscientiam, sive indignitatem rei non ferens, 1 2

CAP. I. 1. *Alcibiades absens*) Thucydides, 6. 10. Diodorus, 13. 5. Plutarchus & Probus in Alcibiad. Ælian. 13. 38. Accusatur & de Hermis aut truncatis, ut Thucyd. 6 5. aut dejectis, ut Probus B. Initiorum enuntiatorum crimine purgat Alcibiadem, in orat. de Bigis, præco laudum ipsius Isocrates.

Mysteria Cereris Initiorum sacra) Persuasum habeo, *mysteria Cereris*, certe quidem *mysteria*, obrepsisse textui (ut in auctore plura,) cum esset adscriptum explicandi causa, qui sint *Initiorum sacra*. Bern.

Silentio solennia) Ovid. in Arte, l. 2. sub fin.

Quis Cereris ritus audet
vulgare profanis?

Et Horat. 3. od. 2.

——*Vetabo, qui Cereris sacrum*
Vulgarit arcanæ, sub iisdem
Sit trabibus.——

Ausonius; Paulino:

Sed tu, juratis velut alta silentia sacris
Devotus teneas, perstat in lege tacendi.

Proinde Imp. Augustus Athenis initiatus, cum postea Romæ pro tribunali de privilegio sacerdotum Atticæ Cereris cognosceret, ac secretiora quædam proponerentur, dimisso concilio solus audivit disceptantes, ne videlicet profanis Initia vulgarentur. Suet. August. 93. Causam instituti tradit Lactantius, 2. 20. hisce: *Fida silentia sacris instituta sunt ab hominibus callidis, ut populus nesciat quid colat.*

rens, tacitus in exilium Elidem profectus est.
3 Inde, ubi non damnatum se tantum, verum etiam diris, per omnium sacerdotum religiones devotum cognovit, Lacedæmona se contulit:

colat. Ipsa porro mysteriorum symbola, quibus initiati se invicem internoscebant, petenda sunt ex Arnobio lib. 5. Clement. Alexandr. orat. exhortator. ad Græc. Eusebio lib. 2. de præparat. Evangel. & Materno Firmico lib. de errore profanar. relig. *Bern.*

2. *Elidem*] Ptolemæo & ceteris Peloponnesi regio. Hujus pars *Cœle*, id est, *cava*, vocatur Pausaniæ & Straboni.

3. *Sacerdotum religiones*) Licet Probus Eumolpidarum duntaxat in Alcibiadis execratione meminerit, sciendum tamen est, quod Plutarchus prodidit, omnes ministros etiam, ministrasve sacrorum, populi jussu, eum devovisse. Quo spectat & hic Iustini nostri locus, cum Alcibiadem per omnium sacerdotum religiones devotum fuisse testatur. Plutarchus autem de accusatione ita loquitur: *Thessalus Cimonis, Alcibiadem Cliniæ in judicium vocat, quoniam contra jus fasque Cererem violavit, cum in propria domo sodalium cœtum haberet, quorum alii præcones tedarumq; ministri, alii discipulorum officio fungerentur, ipse veluti sacrorum Antistes arcana mysteriaq; doceret* &c. Præcones illos Cerycas appellarunt, Sacerdotes vero Eumolpidas. Eumolpidas ceteris fuisse Sacerdotes Plutarchus testatur. Et Tacitus de Ptolemæo: *Timotheum Atheniensem, è gente Eumolpidarum, quem ut Antistitem Cærimoniarum Eleusi exciverat: quænam illa superstitio, quod numen, interrogat.* Dicti autem sunt Eumolpidæ, quod ab Eumolpo originem traherent, cujus de patria & patre non satis apud antiquos constabat: quamvis Chilius id quondam ab Attico, qui multum Athenis fuerat versatus, scire desiderabat. Cicero ad Atticum: Chilius te rogat, & ego ejus rogatu Ευμολπιδῶν πατρίδα: Sed

tulit: Ibique regem Lacedæmoniorum im- 4
pellit, turbatis Atheniensibus adverso Siciliæ
prælio, ultro bellum inferre. Quo facto, 5
omnia Græciæ regna, velut ad extinguendum
commune incendium, concurrunt. Tan- 6
tum odium Athenienses immoderati imperii
crudelitate contraxerant. Darius quoque 7
rex

Sed Isocrates & Pausanias Thracem & Neptuni filium fuisse, scriptum reliquerunt. Suidas Musæi poëtæ, alii Orphei filium dicunt. Diodorus Ægyptium fuisse genere retulit.

Devotum] Et bonis exutum. Devotionis exemplum, quo testatior esset memoria, in pila lapidea incisum; atque in publico positum esse, ait Probus in Alcib. *Bern.*

Devotum) Annota execrandi consuetudinem. Devovere solebant non solum Sacerdotes, sed & Magistratus, Plutarchus in Solone: *Ex fructibus autem oleum solum ad peregrinos exportari licebat: aliorum nullum jus erat asportandi: & in eum qui exportaret, sanxit etiam Magistratum execrationes facere, aut ipsum ærario centum drachmas dissolvere.* Vide & Titum Livium, l. 1. Decad. IV.

4. *Vltro bellum inferre*) Quod, munita à Lacedæmoniis, consilio Alcibiadis, Decelia, *Decelicum* appellatum est. *Bong.*

6. *Immoderati imperii crudelitate*) Fastus & asperitas Atheniensium in eos, quos è sociis subditos fecerunt, è Thucydidis ac Diodori non uno loco perspicitur. Verumtamen, cum infra demum, num. 11, de sociis, hic de ceteris Græcis sit sermo; dubites, an non pro *crudelitate* (quod Modius etiam in duobus mss. haberi scribit) rectius sit legere cum aliis editionibus, *cupiditate*. Sed tum *immoderata*, non *ti*, scribendum fuerit. Utrique lectioni favet Thucydides, 2. 2. 12. & 8. 1. 9. cum seqq. *Bern*

7. *Darius*) Cognom. *Nothus*, quem Scaliger Hierosolymitani Templi restaura-

rex Persarum, memor paterni avitique in hanc urbem odii, facta cum Lacedæmoniis per Tissafernem, præfectum Lydiæ, societate, omnem
8 sumtum belli pollicetur. Et erat hic quidem titulus cum Græcis coëundi: re autem verâ timebat, ne, victis Atheniensibus, ad se Lacedæmonii
9 arma transferrent. Quis igitur miretur, tam florentes Atheniensium opes ruisse, cum ad opprimendam unam urbem, totius Orientis vires
10 concurrerent? Non tamen inerti, neque incruento cecidere bello: sed præliati ad ultimum, victores etiam interdum, consumpti magis for-
11 tunæ varietate, quam victi sunt. Principio belli omnes ab his, etiam socii, desciverant, ut fit:

Quo

stauratorem esse sentit. *Bern.*

Lydiæ) *Lydia*, Λυδία, Asiæ minoris regio, quæ etiam *Mæonia*, Μαιονία, dicta fuit Ptolemæo, Herodoto, & Plinio, contestantibus. Mæoniam dictam fuisse *Asiam*, & *Asium campum*; item accolas *Asiones*, & *Essiones*, ex classicis auctoribus constat. *Lud.* apud D. Hieronymum est, Esaiæ 66. *Archadiam* vocat Serapio, capite de nitro. Λυδία Μαυρουσιακός, est apud Dioscorid. 2. c. 20. Ubi scincus reperitur. Sed Λίβυα, pro Λυδία, emendo. *Ortel.*

10. Quam victi sunt) Vulgo, vi victi. Lucill. *populus Rom. victus vi, superatus præliis.* Bong.

11. Socii desciverant) Diversus fuit Roman. imperii status, cujus socios Annibal *Pœnus*, cum omnia bello flagrarent, fide tamen dimovere non potuit: *videlicet quia justo & moderato regebantur imperio; nec abnuebant, quod unum vinculum fidei est, melioribus parere*, inquit Livius, 22. 13. 11. *Capsani, leni imperio habiti, & ob ea fidelissimi.* Sallust. Jug. 89. 5. *Bern.*

Ca-

Quo se fortuna, eodem etiam favor hominum inclinat.

CAP. II. Alcibiades quoque motum adversus patriam bellum, non gregarii militis opera, sed imperatoriis virtutibus adjuvat. 1
Quippe acceptis quinque navibus in Asiam contendit, & tributarias Atheniensium civitates, auctoritate nominis sui, ad defectionem compellit. 2
Sciebant enim domi clarum, nec exilio videbant factum minorem: nec tam ablatum Atheniensibus ducem, quam Lacedæmoniis traditum; partaque cum amissis imperia pensabant. 3
Sed apud Lacedæmonios virtus Alcibiadis plus invidiæ quam gratiæ contraxit. 4
Itaque cum principes, velut æmulum, gloriæ 5

CAP. II. 1. *Imperatoriis virtutibus*) Præterquam enim quod ad defectionem compelleret socias civitates, etiam auctor fuit, ut Deceliam in Attica munirent. Verba Alcibiadis suadentis Lacedæmoniis muniendam esse Deceliam, lege apud Thucydidem lib. 6. Plutarchus hac de re sic inquit: *Postremo, ut Deceliam urbem, quo nihil perniciosius afferri Atheniensibus potuit, mœnibus circumdarent, præsidiisque munirent.* Distabat autem Decelia ab Athenis stadiis circiter centum & viginti. *Imperatoriis*: Forte rectius *imperatoris*, ut respondeat præcedenti, *militis*. Sebis.

2. *Civitates*) Plutarchus totam fere Ioniam defecisse refert.

3. *Partaque cum amissis imperia pensabant*) Hoc est. Quamvis apud Athenienses imperio excidisset Alcibiades, apud Spartanos tamen æque magnum factum cogitabant. Pertinet hoc ad explicandum id quod modo dictum, *nec exilio videbant factum minorem.* Hispanus interpres aliter,

gloriæ ſuæ; interficiendum inſidiis mandaſſent, cognita re Alcibiades per uxorem Agidis regis, quam adulterio cognoverat, ad Tiſſafernem præfectum Darii regis profugit; cui ſe celeriter officii comitate, & obſequendi gra-
6 tia inſinuavit. Erat enim & ætatis flore, & formæ veneratione, nec minus eloquentia, etiam

aliter, &, niſi fallor, abſurde. *Bern.*

5. *Interficiendum inſidiis*) Plutarchus dicit Agidem, Lacedæmoniorum regem, tum ob invidiam, tum ob violatæ ab Alcibiade Timææ uxoris injuriam, nihil aliud agitaſſe, quam ut ruina Alcibiadis odium ſuum reſtingueret, & ſimul Spartiatas nobiliores conſpiraſſe. Vide & Oroſ. l. 2. c. 14. Probus ita dicit: *Nam cum acerrimi viri præſtantem prudentiam in omnibus rebus cognoſcerent, pertimuerunt ne caritate patriæ ductus aliquando ab ipſis deſciſceret, & cum ſuis in gratiam rediret. Itaque tempus ejus interficiendi quærere inſtituunt.* Thucydides, l. 8. poſt Chalcidei mortem, & pugnam ad Miletum commiſſam, Lacedæmone ad Aſtyochum perlatam epiſtolam in ejus caput ſcriptam, teſtatur.

Per uxorem Agidis) Timæam. Plutarch. in Alcib. 42. & de tranquill. an. cap. 10; Athenæus, 13. 4. Sic infra, 43. 4. 11. *Bern.*

Præfectum) Quem Perſica voce *Satrapam* ut plurimum appellant auctores, Plinius, Curtius, Probus, Terent. alii: Curtius etiam, ut & Cicero, *Prætorem*. Porro regnum Perſarum, ejusmodi Satrapiis, ſeu Præfecturis, 127. conſtitiſſe docet Joſephus Antiq. Jud. 11. 4. & 6. Quod & Sacris literis, Esdræ, 3. 3. 2. & Eſtheris, 1. 1. & 8. 9. confirmatur. *Bern.*

Præfectum) Satrapen Plutarchus vocat. Quod idem eſt. Fuit autem Lydiæ Satrapes. Hic & ſub Artaxerxe cognomento Mnemone, à quo & poſtea interfectus eſt, Satrapes fuiſſe videtur. Lege Plutarchum in vita Artaxerxis.

6. *Inſinuavit*) Motum ſimilitudo eos conjunxit. Quippe

etiam inter Athenienses, insignis: sed in con- 7
ciliandis amicitiarum studiis, quam in reti-
nendis vir melior: quia morum vitia sub um-
bra eloquentiæ primo latebant. Igitur per- 8
svadet Tissaferni, *ne tanta stipendia classi Lace-*
dæmoniorum præberet. Vocandos enim in por- 9
tionem muneris Ionios, quorum pro libertate, cum
tributa Atheniensibus penderent, bellum susce-
ptum sit. Sed nec auxiliis nimis enixe La- 10
cedæmonios juvandos; Quippe memorem esse de-
bere, alienam se victoriam, non suam instruere:
Et eate-

Quippe & ipse Tissafernes, juxta Plutarchum, erat minime simplex, sed malitiosus, & rerum improbarum amori deditus: mores Alcibiadis versatileis & varios & inæquabiles, & singularem ingenii solertiam admirabatur, ut Plutarchus auctor est.

Eloquentia, etiam inter Athen. ins.) Propter omissam in vulgatis editionibus interstinctionem, vocabulo *etiam* sua emphasis, & proinde dicto gratia periit. Sic apud Senecam, si recte memini, est qui dicatur *vir magnus, etiamsi cum maximis comparetur.* At inter cæcos luscus rex est. Alcibiadis eloquentiam celebrat & Demosthenes orat. contra Midiam. Probus *neminem ei dicendo potuisse resistere* scribit. Certe belli Siculi suasor & auctor fuit, frustra dissuadente Nicia. Thucyd. lib. 6. *Bern.*

7. *Morum vitia*) Probus, *Constat*, inquit, *inter omnes, qui de Alcibiade memoriæ prodiderunt, nihil illo fuisse excellentius vel in vitiis, vel in virtutibus.* Ejusmodi temperaturam ex adversis moribus tribuit quoque Catilinæ Cicero in Cœliana, cap. 5. & 6. & Licinio Muciano Tacitus, histor. I. 10. *Bern.*

8. *Persuadet*) Videndus Thucydides, 8. 3. 8. *Bern.*

9. *Muneris*) Sebis. *oneris*, legit.

Ionios) Vide supra p. 63.

 14. Clas-

Et eatenus bellum sustinendum; ne inopia deseratur.
11 *Num regem Persarum dissentientibus Græcis; ar-*
bitrum pacis ac belli fore: & quos suis non pos-
sit, ipsorum armis victurum. Perfecto autem bel-
12 *lo, statim ei cum victoribus dimicandum. Dome-*
sticis itaque bellis Græciam obterendam, ne exter-
nis vacet; exæquandasque vires partium, & in-
13 *feriores auxilio levandos. Non enim quieturos*
post hanc victoriam Spartanos, qui vindices se
14 *libertatis Græciæ professi sint.* Grata oratio Tis-
saferni fuit. Itaque commeatus maligne præ-
bere: classem regiam non totam mittere; ne aut
victoriam totam daret, aut necessitatem depo-
nendi belli imponeret.

1 CAP. III. Interea Alcibiades hanc ope-
2 ram civibus venditabat: ad quem cum legati
Atheniensium venissent, pollicetur his amici-
tiam regis, si respub. à populo translata ad se-
3 natum foret: sperans, ut aut, concordante ci-
vitate, dux belli ab omnibus legeretur: aut,
discordia inter ordines facta, ab altera parte
4 in auxilium vocaretur. Sed Atheniensibus,
immi-

14. *Classem regiam*) Quæ Phœnicum navibus centum quadraginta septem constabat. Thucyd. 8. 153. *Bern.*

CAP. III. 2. *Legati Atheniensium*) Pisandrum commemorat Thucydides, lib. 8. cujus & collegarum opera & legatione, reclamante initio Phrynicho, deinde ipso quoque suffragante, & maxime Theramene, tandem persuasum est populo, ut Alcibiadem revocaret, & reipubl. administrandæ formam commutari pateretur, quadringentis viris summæ reipubl. præpositis. Vide Probum in vita Alcibiadis.

4. *Ma-*

imminente periculo belli, major salutis quam dignitatis cura fuit. Itaque, permittente po- 6
pulo, imperium ad senatum transfertur. Qui cum, insita genti superbia, crudeliter in plebem consuleret, singulis tyrannidis sibi impotentiam vindicantibus, ab exercitu Alcibiades exul revocatur, duxque classi constituitur. Sta- 7
tim igitur Athenas mittit, *ex continenti se cum exercitu venturum, recepturumque à quadringentis jura populi, ni ipsi redderent.* Hac denuntia- 8
tione optimates territi, primo urbem prodere Lacedæmoniis tentavere: dein, cum id nequissent, in exilium profecti sunt. Igitur Alcibia- 9
des, intestino malo patria liberata, summa cura classem instruit; atque ita in bellum adversus Lacedæmonios pergit.

CAP.

4. *Major salutis quam &c.*) Livius, 23. 14. 4. *Rebus extremis, honesta utilibus cedunt.* Val. Max. 7. 6. *Cedit interdum generosus spiritus utilitati, & fortunæ viribus succumbit, ubi, nisi tutiora elegerit consilia, speciosa sequenti concidendum est.* Sapienter in hanc mentem Thucyd. 5. 16. 41. *Bern.*

5. *Imperium ad senatum*) Ad quadringentos, quorum meminit & Strabo, lib. 9. *Bong.* Adde & Thucydidem, 8. 11 Diodor. 13. 14.

9. *Alcibiades exul*) Quid & quantum profuerit Atheniensibus Alcibiadis reditus, multis verbis prosequitur Isocrates in oratione περὶ ζεύγους. Quem locum satis erit mihi indicasse lectori.

Revocatur) Annitente præcipue Thrasybulo, Thucyd. 8. 13. 13. & Probus in Alcib.

Dux) Probus, *Prætor.* Στρατηγὸς, Plutarch. in Alcib. B. ut & Thucyd. 8. 13. 18. Hucusq; Thucydides; quem excipit Xenophon. Eam συνέχειαν notat & Diodorus, 13. 42. *Bern.*

1 CAP. IV. Jam Mindarus & Pharnabazus, Lacedæmoniorum duces, instructis navibus expectabant. Prælio commisso, victoria penes
2 Athenienses fuit. In eo bello major pars exercitus, & omnes ferme hostium duces cæsi: na-
3 ves LXXX. captæ. Interjectis quoque diebus, cum bellum Lacedæmonii à mari in terram
4 transtulissent, iterato vincuntur. His malis fracti, pacem petiere: Quam ne acciperent, opera

CAP. IV. 1. *Jam Mindarus, & Pharnabazus, Lacedæmoniorum duces*) In omnibus mss. legitur *Zestromindarus*: unde fac: *Jam Sesti Mindarus & Pharnabazus*, &c. Nam in Hellesponto factam esse hanc pugnam, cum alii, tum etiam Frontinus tradit, lib. 2. cap. 5. *Alcibiades dux Atheniensium in Hellesponto adversus Numidarum & Lacedæmoniorum ducem, cum amplum exercitum & plures naves haberet*, &c. Sed ineptissima est hæc Frontini lectio. Quis enim unquam prodidit, Numidas Lacedæmoniis opem tulisse? Nihil certius est, quam rescribendum esse, *adversus Mindarum, Lacedæmoniorum ducem*. Voss.

Mindarus) Ita Græci, & hic vulgati libri. Mss. *Zestromindarus*. Is navali ad Cyzicum pugna periit, Xenoph. histor. Græc. lib. 1. Diodorus, 13. 51. Plutarchus Alcibiade, cap. 53. à quibus historiæ hujus fusior explicatio petenda. *Bong.*

Pharnabazus) Persicum hunc Satrapam nescio quare *ducem Lacedæm.* appellet auctor: socium rectius & amicum dixisset. *Bern.*

2. *Prælio commisso*) Prælium hoc commissum est in Cyzico, in quo omnes hostium, præter Syracusanorum naves sunt captæ.

4. *Pacem petiere*) Post pugnam navalem ad Cyzicum pugnatam, in qua Mindarus, Lacedæmoniorum imperator, pugnans, ab Alcibiade interfectus est, ut tradunt Xenoph. lib. 1. de reb.

opera eorum effectum est, quibus ea res quæstum præstabat. Interea & Syracusanorum 5 auxilia,

reb. Gr. & Diod. lib. 13. & Plutarch. in Alcibiade. Xenoph. ibid. has literas, quæ mittebantur Lacedæmonem hujus cladis nuntiæ, ab Atheniensibus esse interceptas narrat. *Perierunt res præclaræ, Mindarus occidit, esuriunt viri dubitantes quid facto opus sit.* Sed libet & ex Polyæno hanc histor. illustrare, l. 1. Strat. Sic igitur ille: *Alcibiades Theramenem & Thrasybulum ad Cyzicum misit cum majore parte navium, ut hostes eos qui in urbem se receperant, intercluderent. Ipse autem cum paucis triremibus ad prælium navale committendum navigans, altum petebat. Mindarus, Alcibiadis triremium paucitate contempta, cum pluribus vela fecit. Ubi autem non longe inter se destiterunt, Alcibiades se fugere simulavit. Mindarus autem gaudio elatus, quasi victor persequebatur. Cum autem Therameni & Thrasybulo appropinquassent. Alcibiades signo sublato naveis convertit proris contra oppositis. at ubi Mindarus ad urbem naveis suas avertit, Theramenes aditum intersepiens, ei obviam ivit. Ille autem ad Kleros agri Cyzicenorum, qui appellantur, abscedere conabatur. Verum etiam illic Mindarum Pharnabazi exercitus ab exitu prohibebat. Alcibiades porro persequens Mindari naveis, alias rostris perfringebat, alias ad portum appulsas, manibus ferreis admotis sursum attrahebat. Eos autem qui è navibus egrediebantur, Pharnabazi milites concidebant. ad extremum Mindarus cum occubuisset, Alcibiadi clarissimam victoriam præbuit.*

Quibus ea res quæstum præst.) Diodorus, 13. 53. pr. hac ipsa de re: *Atheniensium modestissimi ad pacem animis inclinabant: at bellis serendis & ducendis adsueti: & ex publicis tumultibus quæstum facientes, bellum præferebant.* Sic apud Livium 3. 66. 3. ut Æqui & Volsci contra Romanos arma caperent, *persuaserant*

auxilia, illatum à Carthaginiensibus Siciliæ bel-
6 lum, domum revocavit: quibus rebus desti-
tutis Lacedæmoniis, Alcibiades cum classe
victrici Asiam vastat: multis locis prælia facit:
ubique victor recipit civitates quæ defecerant:
nonnullas capit, & imperio Atheniensium ad-
7 jicit: atque ita prisca navali gloria vindicata,
adjecta etiam laude terrestris belli, deſidera-
8 tus civibus suis Athenas revertitur. His omni-
bus præliis ducentæ naves hostium, & præda
9 ingens capta. Ad hunc redeuntis exercitus
triumphum, effusa omnis multitudo obviam
procedit: & universos quidem milites, præci-
10 pue tamen Alcibiadem mirantur: in hunc o-
culos

rant iis duces cupidi prædarum. Hi tales nimirum, *tanquam artifices improbi, opus quærunt: qui & semper ægri aliquid esse in republ. volunt, ut sit ad cujus curationem adhibeantur.* Liv. 5. 3. 6. *Bern.*

5. *Illatam à Carthaginiensibus*) De quo vide Diodorum, lib. 13. 43. & seqq. *Bong.*

7. *Adjicit*] Rectum hoc: sed mss. alii *addicit*, alii *adicit*: quod posterius è veterum pronuntiatione est, & exterendi vocalem consuetudine; de qua Agellius, 4. 17. Sic Martialis idem verbum scripsit, l. 10 epigr. 82.

Si quid nostra tuis adicit vexatio rebus. Acid.

8. *His omnibus præliis* } Quinque terrestribus, & tribus navalibus. Probus. *Bong.*

Præda ingens) Diodorus Siculus: *Adducebant*, inquit, *naves non pauciores ducentis, virorum captivorum & manubiarum magnam vim & copiam. Habebant autem naveis suas armis & coronis aureis, & hostium spoliis ac manubiis, & aliis rebus omnibus diligenter exornatas.*

9. *Mirantur* } Per Synthesin.

culos civitas universa, in hunc suspensa ora convertit: hunc quasi de cælo missum, & ut ipsam Victoriam contuentur: laudant quæ 11
pro patria, nec minus admirantur quæ exul contra gesserit, excusantes ipsi, iratum provocatumque fecisse. Enimvero tantum in uno 12
viro fuisse momenti, ut maximi imperii subversi, & rursum recepti, auctor esset; & unde stetisset, eo se victoria transferret: fieretque cum eo mira quædam fortunæ inclinatio. Igitur 13
omnibus non humanis tantum, verum & divinis eum honoribus onerant: certant secum ipsi, utrum contumeliosius eum expulerint, an revocaverint honoratius. Ipsos illi deos gra- 14
tulantes tulere obviam, quorum exsecrationibus

sin. Modii tamen mss. *miratur.*

10. De cælo missum) Minutius Felix in Octavian. & ex eo Lactantius, 1. 11. *Virtute nobilitatos & inopinato visos, cælo lapsos nominamus.* Cicero, lib 1. epist. ad Q. Fratrem, ep. 1. *Græci sic te ita viventem, intuebuntur, ut è cælo divinum hominem esse in provinciam delapsum putent.* Lips. antiq. lect. 2. 12. hoc dici putat imitatione Homeri Odyss. 8. 173. *Bern.*

12. Tantum in uno viro) Isocrat. Orat. ad Philippum. Sic Livius, 6. 8. 5. de Camillo: *Quocumque se intulisset, victoriam secum haud dubiam trahebat.* B.

13. Onerant) Quod è mss. in variantibus lectionibus adfertur *honerant*, esse legitimum, & pro *honorant* antique dictum, pertendit Acidalius, ad Vell. 2. 24. 5. *B.*

14. Ipsos illi) Forte rectius, *ipsos illos.* Freinsh.

Quorum exsecrationibus &c.) Juxta Diodorum, decreverunt, ut Eumolpidæ execrationem, seu devotionem tollerent, quam fecerant, quo tempore visus fuerat

15 bus erat devotus. Et cui paulo ante omnem humanam opem interdixerant, eum, si que-
16 ant, in cœlo posuisse cupiunt. Explent contumelias honoribus, detrimenta muneribus,
17 exsecrationes precibus. Non Siciliæ illis adversa pugna in ore est, sed Græciæ victoria: non classes per illum amissæ, sed acquisitæ: nec Syracusarum, sed Ioniæ, Hellespontique me-
18 minerunt. Sic Alcibiades nunquam medio-
cribus

erat impie fecisse adversus mysteria. Sic autem & Plutarchus cum Diodoro & Probo referunt, decrevisse Athenienses ut bona ei restituerentur, & ut Eumolpidæ & Keryces precationes deprecarentur, & retexerent, quas fecerant populi jussu. Narrat eodem loco Plutarchus, Theodorum quendam sacerdotem, ceteris resacrantibus quod execrati fuerant, nihil tale fecisse: Cujus rei ratio cum ab eo quæreretur, quoniam, inquit, neque ei ullum malum precatus sum, si nihil in civitatem peccavit.

16. Explent contumelias honoribus) Itaque coronis etiam aureis cinctus est, pilæ in mare conjectæ, atque adeo ipsæ sententiæ, ut Diodorus auctor est.

Explent contumelias honoribus) Diod. *Cum multa de criminibus sibi illatis pro se dixisset, in tantam benevolentiam erga se plebem perduxit, ut faterentur omnes, decretorum in eum factorum culpam in civitatem esse conferendam.* Xenophon βιβλ. α. ἑλλ. scribit, non unam fuisse populi orationem, neque unam sententiam, sed dixisse alios, Alcibiadem civem optimũ esse, & solum non juste exulare: eos qui minus possent in civitate, quique minus dicendo valerent, qui denique ad suum quæstum rempublicam administrarent, ei insidiatos esse, cum reipublicæ commodis semper consuleret atque inserviret, cumque criminibus recentibus, quibus arguebatur sacra violasse, judicium subire vellet, &c.

CAP.

cribus, nec in offensa, nec in favore, studiis suorum exceptus est.

CAP. V. Dum hæc aguntur à Lacedæmoniis, Lysander classi belloque præficitur, & in locum Tissafernis, Darius, rex Persarum, filium suum Cyrum Ioniæ Lydiæque præposuit: qui Lacedæmonios auxiliis opibusque ad spem fortunæ prioris erexit. Aucti igitur viribus, Alcibiadem cum centum navibus in Asiam profectum, dum agros longa pace divites, securius populatur, & prædæ dulcedine sine insidiarum metu sparsos milites habet, repentino adventu oppressere: tantaque cædes palantium fuit, ut plus vulneris eo prælio Athenienses acciperent, quam superioribus dederant: & tanta desperatio apud Athenienses erat, ut ex continenti Alcibiadem ducem Co-none

1 (Dum hæc aguntur) · 2 (Aucti igitur viribus) · 3 (adventu oppressere) · 4 (& tanta desperatio)

CAP V. 1. *Lysander*) Post Xenophontem, vid. Plutarchum & Probum in ejus vita: Diodorum, lib. 13. 70. qui eum Sardis ad Cyrum profectum scribit. Cicero in Cat. majore, cap. 17. ex Xenoph. Oeconom. *Bong.*

Lysander) Ejus pater, ut Plutarchus refert, Aristocletus dictus, ex prosapia sane regia non fuit, ceterum ex Heraclidarum genere. Apud Athenæum, lib. 6. c. 7. legere est, Lysandrum Mothacem fuisse. Porro Mothaces apud Lacedæmonios dicti, liberi quidem, at non Lacedæmonii, sed tamen omnes disciplinæ participes. *Magius.*

2. *Oppressere*) Non Alcibiadem, sed Antiochum, qui *erat homo nauticæ quidem rei admodum peritus, cetera tamen imprudens & importunus.* Plutarchus, Alcib. c. 66. & Pausanias, Bœoticis. B. Adde Diodorum, 13. 71. *Bern.*

4. Cone-

none mutarent; arbitrantes victos se non fortu-
5 na belli, sed fraude imperatoris: apud quem plus prior offensa valuisset, quam recentia bene-
6 ficia. Vicisse autem eum priore bello ideo tantum, ut ostenderet hostibus, quem ducem sprevissent, & ut carius eis ipsam victoriam vende-
7 ret. Omnia enim credibilia in Alcibiade, vigor
8 ingenii, & morum luxuria faciebat. Veritus itaque multitudinis impetum, denuo in voluntarium exilium proficiscitur.

1 CAP. VI. Itaque Conon Alcibiadi suffectus, habens ante oculos cui duci successisset,
2 classem maxima industria exornat: sed navibus exercitus deerat, fortissimis quibusque in
3 Asiæ populatione amissis. Armantur tamen senes, aut impuberes pueri, & numerus mili-
4 tum sine exercitus robore expletur. Sed non magnam bello moram ætas fecit imbellis:

4. *Canone mutarent*) Astipulatur Justino Orosius: lib. II. c. 15. Plutarchus ait, abrogato Alcibiadi imperio, alios duces, qui exercitui classique præessent, in ejus locum fuisse suffectos.

6. *Eis*) Hoc referendum ad Athen. *Bern.*

CAP. VI. 1. *Conon*) Ejus vitam descripsit Probus, qui eum prælio ad Ægos potamos, quo Atheniensium imperium concidit, non interfuisse scribit, contra quam Xenophon, libr. 2. histor. Græc. Plutarchus Lysandro, Diodorus. 13. 106. B. Quibus testis accedit Isocrates in Evagora, & ad Philippum: item Aristot. Rhetor. 2. 23. In oratione Demosthenis adversus Leptinem, res gestæ Cononis præcipuæ commemorantur. *Bern.*

4. *Cædun-*

lis : cæduntur passim, aut fugientes capiuntur: tantaque strages, aut occisorum, aut captivorum fuit, ut Atheniensium deletum non imperium tantum, verum etiam nomen videretur. Quo prælio perditis & desperatis re- 5
bus, ad tantam inopiam rediguntur, ut, consumpta militari ætate, peregrinis civitatem, servis libertatem, damnatis impunitatem darent. Ex qua colluvione hominum, conscri- 6
pto exercitu, domini antea Græciæ, vix libertatem tuebantur. Iterum tamen fortunam 7
maris experiendam decernunt. Tanta virtus 8
animorum erat, ut, cum paulo ante salutem desperaverint, nunc non desperent victoriam. Sed neque is miles erat, qui nomen Atheni- 9
ensium tueretur; neque eæ vires, quibus vincere

4. *Cæduntur passim*) Pugnatum est ad Mitylenas: estque urbs obsessa & oppugnata à duce Laced. Callicratida.

Atheniens.) Hinc *Athenienses tot cladibus exstinctos* criminatur *Piso* apud Tacitum, annal. 2. 55.

5. *Servis lib.*) Supra 3.5.6.

6. *Ex qua coll.*) Ita ms. rectius, opinor, quam quomodo Bongars. & alii ediderunt, *eaque*. Sequentia verba ordini suo restitui; cum in aliis editionibus ita confunderentur: *Eaque in coll. hominum, dom. an. Gr. conscr. exercitu, vix lib. tueb.* Bern.

8. *Tanta virtus animorum &c.*) Non tentarem hunc locum, nisi in optimæ notæ codice Leidensi, longe aliter hæc exarata invenirem: nempe hoc modo: *Tanta virtus animorum erat, ut paulo ante salutem, post speraverint victoriam.* Venusto & recto sensu. Primo de salute, mox de victoria certavere. Non a-

liter

cere conſuerant; neque ea ſcientia militaris in his, quos vincula, non caſtra continuerant. Itaque omnes aut capti, aut occiſi.
10 Cum dux Conon eo prælio ſuperfuiſſet ſolus, crudelitatem civium metuens, cum octo navibus

liter Tacitus in Agricola de Britannis: *Tum de ſalute, mox de victoria certavere.* De ſalute certat, qui tantum hoc agit, ut diutius non ſit ſub victore: de victoria, qui cum victore mutare fortunam contendit, talemque ſibi eſſe vult, qualis ipſi victus fuit. *Boxh.*

10. Conon eo prælio ſuperfuiſſet ſolus) Cononem in hac pugna dicit abfuiſſe Æmilius Probus, contra atque Juſtinus noſter, & Plutarchus in Lyſandro & Alcibiade: Xenophon libro ſecundo rerum Græcarum adſtipulatur. In Alcibiade de Conone ſic inquit: Conon tantum cum octo triremibus ex illo tumultu ſalvus evaſit. Idem tradit ad Evagoram fugiſſe. Conſentit quoque Iſocrates orat. 8. qui in Cononis collegas infeliciter geſtæ rei culpam conjicit: & Cononem dedecoris ergo domum reverti noluiſſe dicit, ſed Cyprum navigaſſe. Fuerunt vero (ut ex Plutarcho in Alcibiade liquet) Tydeus, Adimantus, & Menander. Iſocrates in Evagora, in Cyprum Cononem profectum ſcribit, tum ob vitæ propriæ ſalutem, tum vero ut patriæ opem ferre poſſet, & auxilia compararet. *Magius.* Xenophon dicit, Cononem novem effugiſſe navibus, atque adnavigaſſe Abarnidem Lampſaci promontorium, ubi maximis malis navium Lyſandri ablatis, cum octo navibus Cyprum navigaſſe. Ibi autem conjunctis cum Evagora conſiliis Athenienſium res poſtmodum reſtituit.

Solus) Scilicet è ducibus ac trierarchis *Bern.*

Cum octo navibus) Plutarchus. At Diodorus, 13. 106. *Triremium decem evaſerunt, quarum cum una Conon, deſperato Athenas reditu, ad Evagoram Cypri regem profugit.* B. Hanc pugnam, præter Diodorum, egregie

vibus ad regem Cyprium concedit Evagoram.

CAP. VII. At dux Lacedæmoniorum re- 1
bus feliciter gestis, fortunæ hostium insultat;
captivas naves cum præda bellica, in trium- 2
phi modum ornatas, mittit Lacedæmona:
ac tributarias Atheniensium civitates, quas 3
metus dubiæ belli fortunæ in fide tenuerat,
voluntarias recepit, nec aliud ditionis Athe-
niensium præter urbem ipsam reliquit. Quæ 4
cuncta cum Athenis nuntiata essent, omnes,
relictis domibus, per urbem discurrere pavi-
di: alius alium sciscitari; auctorem nuntii
requirere; non pueros imprudentia, non se- 5
nes debilitas, non mulieres sexus imbecilli-
tas, domi tenet: adeo ad omnem ætatem
tanti mali sensus penetraverat. In foro de- 6
inde coëunt, atque ibi perpeti nocte fortunam
publicam quæstibus iterant. Alii fratres, aut 7
filios, aut parentes deflent, cognatos alii, alii
amicos cognatis cariores, & cum privatis
casibus querelam publicam miscent: *jam se* 8
ipsos, jam ipsam patriam perituram, miserioremque
incolumium, quam amissorum fortunam judican-
tes: sibi quisque ante oculos obsidionem, famem, 9
&

egregie describit Xenophon, histor. Græc. lib. 2. *Bern.*

Evagoram) Fuit hic rex Cypri, Nicoclis pater, cujus laudes per omnes ætatum gradus, virtutesque egregias, ipsiusque adeo heroïci viri in illo imaginem depingit Isocrates.

CAP. VII. 3. *Recepit*) Melius *recipit*: & mox, *relinquit*, ut congruat præcedenti, *mittit*. Fr.

II. Taxa-

cere conſuerant ; neque ea ſcientia militaris in his, quos vincula, non caſtra continuerant. Itaque omnes aut capti, aut occiſi.
10 Cum dux Conon eo prælio ſuperfuiſſet ſolus, crudelitatem civium metuens, cum octo navibus

liter Tacitus in Agricola de Britannis : *Tum de ſalute, mox de victoria certavere.* De ſalute certat, qui tantum hoc agit, ut diutius non ſit ſub victore : de victoria, qui eum victore mutare fortunam contendit, talemque ſibi eſſe vult, qualis ipſi victus fuit. *Boxh.*

10. Conon eo prælio ſuperfuiſſet ſolus) Cononem in hac pugna dicit abfuiſſe Æmilius Probus, contra atque Juſtinus noſter, & Plutarchus in Lyſandro & Alcibiade : Xenophon libro ſecundo rerum Græcarum adſtipulatur. In Alcibiade de Conone ſic inquit : Conon tantum cum octo triremibus ex illo tumultu ſalvus evaſit. Idem tradit ad Evagoram fugiſſe. Conſentit quoque Iſocrates orat. 8. qui in Cononis collegas infeliciter geſtæ rei culpam conjicit: & Cononem dedecoris ergo domum reverti noluiſſe dicit, ſed Cyprum navigaſſe. Fuerunt vero (ut ex Plutarcho in Alcibiade liquet) Tydeus, Adimantus, & Menander. Iſocrates in Evagora, in Cyprum Cononem profectum ſcribit, tum ob vitæ propriæ ſalutem, tum vero ut patriæ opem ferre poſſet, & auxilia compararet. *Magius.* Xenophon dicit, Cononem novem effugiſſe navibus, atque adnavigaſſe Abarnidem Lampſaci promontorium, ubi maximis malis navium Lyſandri ablatis, cum octo navibus Cyprum navigaſſe. Ibi autem conjunctis cum Evagora conſiliis Athenienſium res poſtmodum reſtituit.

Solus) Scilicet è ducibus ac trierarchis *Bern.*

Cum octo navibus) Plutarchus. At Diodorus, 13. 106. *Triremium decem evaſerunt, quarum cum una Conon, deſperato Athenas reditu, ad Evagoram Cypri regem profugit.* B. Hanc pugnam, præter Diodorum, egregie

vibus ad regem Cyprium concedit Evagoram.

CAP. VII. At dux Lacedæmoniorum rebus feliciter gestis, fortunæ hostium insultat; 1
captivas naves cum præda bellica, in trium- 2
phi modum ornatas, mittit Lacedæmona: ac tributarias Atheniensium civitates, quas 3
metus dubiæ belli fortunæ in fide tenuerat, voluntarias recepit, nec aliud ditionis Atheniensium præter urbem ipsam reliquit. Quæ 4
cuncta cum Athenis nuntiata essent, omnes, relictis domibus, per urbem discurrere pavidi: alius alium sciscitari; auctorem nuntii requirere; non pueros imprudentia, non se- 5
nes debilitas, non mulieres sexus imbecillitas, domi tenet: adeo ad omnem ætatem tanti mali sensus penetraverat. In foro de- 6
inde coëunt, atque ibi perpeti nocte fortunam publicam quæstibus iterant. Alii fratres, aut 7
filios, aut parentes deflent, cognatos alii, alii amicos cognatis cariores, & cum privatis casibus querelam publicam miscent: *jam se* 8
ipsos, jam ipsam patriam perituram, miserioremq; incolumium, quam amissorum fortunam judicantes: sibi quisque ante oculos obsidionem, famem, 9
&

egregie describit Xenophon, histor. Græc. lib. 2. *Bern.*

Evagoram) Fuit hic rex Cypri, Nicoclis pater, cujus laudes per omnes ætatum gradus, virtutesque egregias, ipsiusque adeo heroïci viri in illo imaginem depingit Isocrates.

CAP. VII. 3. *Recepit*) Melius *recipit*: & mox, *relinquit*, ut congruat præcedenti, *mittit*. Fr.

11. Taxa-

10 *& superbum victoremque hostem proponentes: jam ruinam urbis & incendia, jam omnium captivitatem & miserrimam servitutem recordantes:*
11 *feliciores prorsus priores urbis ruinas ducentes, quæ incolumibus filiis parentibusque, tectorum*
12 *tantum ruina taxatæ sint. Nunc autem non classem, in quam, sicuti pridem, confugiant, superesse; non exercitum, cujus virtute servati pulcriora possent mœnia extruere.*

1 CAP. VIII. Sic defletæ ac prope perditæ urbi hostes superveniunt, & obsidione circumdata obsessos fame urgent.
2 Sciebant enim neque ex advectis copiis multum superesse, & ne novæ advehi possent, providerant:
3 quibus malis Athenienses fracti, post longam famem, & assidua suorum funera, pacem petivere: quæ an dari deberet, diu inter Spartanos sociosque deliberatum.
4 Cum multi delendum Atheniensium nomen, urbemque incendio consumendam censerent; negarunt se Spartani

11. Taxatæ sint) Hoc est, constituerint, æstimatæ fuerint. Senec. consol. ad Marciam, cap. 19. *Tanti quodque malum est, quanti illud taxavimus.* Bern.

12. Pridem) Supra. 2. 12. 16.

CAP. VIII. *1. Sic defletæ*) Ea notione vox usurpata, ut apud Sueton. Calig cap. 38. *Diplomata ut vetera & obsoleta deflebat*: ubi male rescribunt alii, *deflabat*. Ita Seneca consol. ad Marciam, cap. 26. princ. Curtius, 8. 6. 10. Velleius, 2. 119. 1. *Bern.*

3. Quibus malis &c.) Ita mss. & auctor etiam alibi, ut 3. 7. 1. & 5. 4. 4. *Bong.* & alii: *Quibus malis rebus Athen. fr.*

4. Multi) Lysander & Agis. Pausan. in Laconicis

tani, ex duobus Græciæ oculis alterum eruturos: pacem polliciti, si demissa Piræum versus

cis. B. Præcipue vero Corinthii ac Thebani, aliique Græci non pauci. Xenophon lib. 2. hist. Græc. *Bern.*

Ex duobus Græciæ oculis) Ne scilicet illa fieret ἑτερόφθαλμος, lusca, ut notat Plutarch. in præc. politicis. Ea de re consultus etiam Apollo respondit, τὴν κοινὴν ἑστίαν τῆς Ἑλλάδος μὴ κινεῖν. Ælian. var. hist. 4. 6. haud absimili figura Cimon Spartanis subveniendum arbitrabatur contra Messenios, *adhortatus eos, ne Græciam claudam reddi, nec urbem socia destitui sinerent.* Plutarch. in ejus vita. *Bern.*

5. *Si demissa* &c.) *Ut longa Piræei brachia murosque destruerent*, inquit Diodorus, 13. 107. Plutarchus Lysandro: quos vide, & Xenophon. hist. Græc. lib. 2. Et ita bello Peloponnesiaco finis impositus, quod Thucydides, 1. 1. 1. superioribus memorabilius & longissimum vocat. In annum enim XXVII. protractum est. *Bong.*

Piræum) Triplex Piræei portus constitutus est. Strab. lib. IX, de Piræeo & Athenarum portub. Inde, inquit, Piræeus ipse in tribubus sive populis adnumeratus. Est & Munichia tumulus curvus in Chersonesi faciem, cavernosus tum natura, tum opera dedita, magna ex parte ut habitationes admittat. Ingressum angusto habet ore: cui quidem portus terni subjacent. Quondam muro vallata Munichia erat, & intus domiciliis referta, ut Rhodiorum civitas. circuitu complectens & Piræeum, & alios portus navalibus plenos: in quibus & armamentarium, Philonis opus, statio ubi navium, dignitate insignis, quadringentarum capax navium, cum non pauciores ab Atheniensibus emitterentur. Hoc autem muro, dum ex oppido protracta crura urbem Piræeo conjungunt. Hi fuere longi muri stadia quadraginta; at murum istum bella plurima diruerunt & Munichiæ munimentum. Piræeum quoque portum in habitaculorum angustias contra-

ſus muri brachia dejicerent, navesque quæ reliquæ forent, traderent; resque publica ex ſemet ipſis XXX rectores acciperet. In has leges traditam ſibi urbem, Lacedæmonii formandam

6

xerunt, &c. Jungebatur hic portus urbi, muris duobus quaſi cruribus, eaque fuit portus amplitudo & dignitas, ut Ariſtophanes Comicus Themiſtoclem dixerit, non Piræeum urbi, ſed urbem Piræeo edidiſſe, & ad mare terram aptaſſe. Piræei portus erat tutiſſimus, quamobrem merito Statius Thebaidos lib. 12. ſic inquit.

—— *Trepidis ſtabilem Piræea nautis.*

Et Ovid. Faſt. libr. 4.

Sunion expoſitum, Piræeaq; tuta receſſu.

Linquit, &c.

Piræeum hodie nautæ, *Portum Leonem* vocant: Athenas vero *Sethinem.* Urbe diruta (haud enim magna ejus pars incolitur) portuque vaſtato, viſuntur etiamnum ingentium ædificiorum latiſſimæque olim urbis miſerabiles ruinæ: Gymnaſia diruta, porticus collapſæ inter alta rudera, tanquam oſſa ex urbis cadavere ſuperſunt, ætatemque noſtram priſtinæ dignitatis & amplitudinis admonent. Marmorei lapides elogia, titulos, epitaphiaque, literis vetuſtate exoleſcentibus, præ ſe ferunt, adeo ut vere hic illud Auſonii exclamari poſſit:

Miramur periiſſe homines? monumenta fatiſcunt,
Mors etiam ſaxis nominibusq; venit.

Navesque quæ reliquæ for. trad.) Exceptis decem, quas, nec plures, ipſis poſſidere licuit. Diodorus 13.107. *Bern.*

Ex ſemet ipſis) Hoc eſt, Athenienſibus. Quod non putaſſem notatu dignum, niſi hic etiam Hiſpanicus auctoris interpres impegiſſet. Poſſet autem & aliis accidere, quod illi potuit, *Bern.*

Rectores) Quomodo everſa fuerit Democratia Athenienſium, prolixe Lyſias orat. contra Agorarum. Lacedæmonii victores pacem nolebant, niſi ad decem ſtadia muri Athenienſium diruerentur. Theramenes

mandam Lyſandro tradiderunt. Inſignis hic annus & expugnatione Athenarum, & morte 7
Darii regis Perſarum, & auxilio Dionyſii Siciliæ tyranni, fuit. Mutato ſtatu Athenarum, etiam 8
civium

ramenes Lacedæmona miſſus, fraudibus eo rem perduxit, ut univerſi muri longi ſubverterentur, naves traderentur Lacedæmoniis, Piræei quoque muri ſubruendi erant, triginta viri instituti. Conſtitutis autem triginta, ſtatim de iis qui illorum machinationibus reſtiterant, ſententia in ſenatu lata eſt: quamvis ex populo etiam bis mille ſuum tribunal, judicandique auctoritatem haberent. Judicii modus hic fuit: Triginta ſedebant in ſubſelliis. Duæ autem menſæ ante ipſos erant collocatæ: non enim in urnas calculum, ſed in menſam omnium conſpectui mittere oportebat. Ita ex metu nemo habuit liberum judicium. Ut autem uno verbo dicam, quotquot ad ſenatum judicii cauſa vocati ſunt, quo tempore ipſi triginta imperabant, capitis omnes condemnati ſunt, præter unum Agoratum. Ipſis itaque initiis, ſecus atque Salluſtius exiſtimat, triginta illi remp. male adminiſtrarunt. Quam enormia poſtea eorumdem crimina fuerint, ut ne majora fingi potuerint, vel oratione comprehendi, docet Lyſias contra Eratoſthenem. Privata ſimultas pro crimine erat. Locupletes cives occidebantur, ut opes eorum ſibi vindicarent tyranni, pauperes duos cum divitibus prehenderunt, ne divitiarum cauſa feciſſe viderentur, tota reſpubl. innocentium ſanguine, tumultu, factionibus turbabatur. *Thyſ.*

7. *Inſignis hic annus*) Is fuit quartus Olympiadis XCIII. ab U.C. 348. *Bern.*

Exilio Dionyſii) Orbis literarii phœnix Joſ. Scaliger, inſigniter Auctorem & tempore & perſona hic errare demonſtrat, lib. 5. de emend. temp. pag. 224. Tempore, quod 48. annis illud exilium poſt acciderit: perſona, quod non Dionyſius ſenior, Hermocratis filius, in exilium actus ſit; ſed

9 civium conditio mutatur. Triginta rectores reipublicæ conſtituuntur, qui fiunt tyranni:
10 quippe à principio tria millia ſibi ſatellitum ſtatuunt, quantum ex tot cladibus prope nec
11 civium ſuperfuerat: & quaſi parvus hic ad continendam civitatem exercitus eſſet, ſeptingentos milites à victoribus accipiunt.
12 Cædes deinde civium ab Alcibiade auſpicantur, ne iterum rempublicam ſub obtentu li-
13 berationis invaderet. Quem cum profectum ad Artaxerxem, Perſarum regem, comperiſſent, citato itinere miſerunt, qui eum inter-
14 ciperent: à quibus occupatus, cum occidi a-

perte

ſed Dionyſius junior, hujus filius. Sed Juſtinus habebat in animo, eo anno Dionyſium victum à Carthaginenſibus fuiſſe: propterea cladem acceptam illius Dionyſii cum filii exilio confudit. *Bern.*

9. *Triginta rectores*) Præter dicta ſuperius, vide Diodorum initio, lib. 14. *Bong.*

12. *Cædes d. c. ab Alcib.*) De morte Alcibiadis, ad cujus cædem xxx tyranni Lyſandrum impulerunt, vide Plutarchum, Diodorum, Probum, Ciceronem de Divinat. 2, 69. Val. Max. 1. 7. *Bong.*

14. *Crematus*) Non crematum Plutarch. ſcribit, ſed erupiſſe, & telorum copia obrutum. Athenæus, lib. 13. c, 12. Alcibiadem in Meliſſa, Phrygiæ vico, occubuiſſe dicit, ibique etiam ſepultum. Meliſſam porro non vicum ſed urbem appellat Stephanus de urbibus. Plutarchus quoque in Phrygiæ oppido Alcibiadem occubuiſſe dicit. Audi & Probum? *Illi, cum eum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa domum Samenam in qua quieſcebat, eam ſuccenderunt, &c.* Non attinet, virorum doctorum ſuper hunc locum conjecturas apponere. Lege, *circa domum Saniſenam.* Saniſene appellatur tractus in confinio Phrygiæ & Galatiæ, *Voſſ.*

CAP.

perte non posset, vivus in cubiculo, in quo dormiebat, crematus est.

CAP. IX. Liberati hoc ultoris metu tyranni, miseras urbis reliquias cædibus & rapinis exhauriunt. 1
Quod cum displicere uni ex numero suo Therameni didicissent, ipsum quoque ad terrorem omnium interficiunt. 2
Fit igitur ex urbe passim omnium fuga: repleturque Græcia Atheniensium exulibus: 3
quod etiam ipsum auxilium cum miseris eriperetur (nam Lacedæmoniorum edicto, civitates, exules recipere prohibebantur;) omnes se Argos & Thebas contulere: 4
ibi non solum tutum exilium egerunt, verum etiam spem recuperandæ patriæ receperunt. 5
Erat inter exules Thrasybulus, vir strenuus, & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria & pro salute communi, etiam cum periculo, ratus; aduna- 6

CAP. IX. 2. *Therameni*) De hoc vide Xenoph. hist. Græc. libr. 2. & Ciceron. Tusc. 1. 40. B. Item Plutarchum in Nicia; & consol. ad Appollon. c. 9. *Bern.*

Therameni) Exemplum boni & justi viri Theramenes. Extant apud Xenophon. elegantiss. Critiæ & Theramenis contrariæ orationes.

6. *Thrasybulus*) Cognomento *Tyricus*. Diodorus 14. 33. Vide Xenophontem hist. Græ. lib. 2. Pausaniam Atticis. B. Huic *neminem præferre se fide, constantia, magnitudine animi, in patriam amore*, scribit in ejus vita Probus. *Bern.*

Etiam cum periculo) Δράσαντάς τι καὶ κινδυνεύσαντας δεῖ. Thucyd. 1. 4. 5. & 3. 9. 4. Quod dictum ad ancipitem febris hecticæ curam accommodat Galenus meth. med. 10. 10. Et proverbio jactatum,

9 civium conditio mutatur. Triginta rectores
reipublicæ constituuntur, qui fiunt tyranni:
10 quippe à principio tria millia sibi satellitum
statuunt, quantum ex tot cladibus prope nec
11 civium superfuerat : & quasi parvus hic ad
continendam civitatem exercitus esset, se-
ptingentos milites à victoribus accipiunt.
12 Cædes deinde civium ab Alcibiade auspican-
tur, ne iterum rempublicam sub obtentu li-
13 berationis invaderet. Quem cum profectum
ad Artaxerxem, Persarum regem, comperis-
sent, citato itinere miserunt, qui eum inter-
14 ciperent : à quibus occupatus, cum occidi a-
perte

sed Dionysius junior, hujus filius. Sed Justinus, habebat in animo, eo anno Dionysium victum à Carthaginensibus fuisse : propterea cladem acceptam illius Dionysii cum filii exilio confudit. *Bern.*

9. *Triginta rectores*) Præter dicta superius, vide Diodorum initio, lib. 14. *Bong.*

12. *Cædes d. c. ab Alcib.*) De morte Alcibiadis, ad cujus cædem XXX tyranni Lysandrum impulerunt, vide Plutarchum, Diodorum, Probum, Ciceronem de Divinat. 2, 69. Val. Max. 1. 7. *Bong.*

14. *Crematus*) Non crematum Plutarch. scribit, sed erupisse, & telorum copia obrutum. Athenæus, lib. 13. c, 12. Alcibiadem in Melissa, Phrygiæ vico, occubuisse dicit, ibique etiam sepultum. Melissam porro non vicum sed urbem appellat Stephanus de urbibus. Plutarchus quoque in Phrygiæ oppido Alcibiadem occubuisse dicit. Audi & Probum? *Illi, cum eum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa domum Samenam in qua quiescebat, eam succenderunt*, &c. Non attinet, virorum doctorum super hunc locum conjecturas apponere. Lege, *circa domum Sanisenam.* Sanisene appellatur tractus in confinio Phrygiæ & Galatiæ, *Voss.*

perte non poſſet, vivus in cubiculo, in quo dormiebat, crematus eſt.

CAP. IX. Liberati hoc ultoris metu ty- 1
ranni, miſeras urbis reliquias cædibus & rapinis exhauriunt. Quod cum diſplicere uni ex 2
numero ſuo Therameni didiciſſent, ipſum quoque ad terrorem omnium interficiunt. Fit 3
igitur ex urbe paſſim omnium fuga: repleturque Græcia Athenienſiuu exulibus: quod et- 4
iam ipſum auxilium cum miſeris eriperetur (nam Lacedæmoniorum edicto, civitates, exules recipere prohibebantur;) omnes ſe Argos & Thebas contulere: ibi non ſolum tu- 5
tum exilium egerunt, verum etiam ſpem recuperandæ patriæ receperunt. Erat inter exules 6
Thraſybulus, vir ſtrenuus, & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria & pro ſalute communi, etiam cum periculo, ratus; adunna-

CAP. IX. 2. *Therameni*) De hoc vide Xenoph. hiſt. Græc. libr. 2. & Ciceron. Tuſc. 1. 40. B. Item Plutarchum in Nicia; & conſol. ad Appollon. c. 9. *Bern.*

Therameni) Exemplum boni & juſti viri Theramenes. Extant apud Xenophon. elegantiſs. Critiæ & Theramenis contrariæ orationes.

6. *Thraſybulus*) Cognomento *Tyricus*. Diodorus 14. 33. Vide Xenophontem hiſt. Græ. lib. 2. Pauſaniam Atticis. B. Huic *neminem præferre ſe fide, conſtantia, magnitudine animi, in patriam amore*, ſcribit in ejus vita Probus. *Bern.*

Etiam cum periculo) Δράσοντάς τι καὶ κινδυνεύσοντας δεῖ. Thucyd. 1. 4. 5. & 3. 9. 4. Quod dictum ad ancipitem febris hecticæ curam accommodat Galenus meth. med. 10. 10. Et proverbio jactatum,

7 unatis exulibus, castellum Phylen Atticorum finium occupat: nec deerat quarundam civitatum tam crudeles casus miserantium
8 favor. Itaqne Ismenias, Thebanorum princeps, etsi publicis non poterat, privatis ta-
9 men viribus adjuvabat: & Lysias Syracusanus orator, exul tunc, quingentos milites, stipendio suo instructos, in auxilium patriæ com-
10 munis eloquentiæ misit. Fit itaque asperum prælium: Sed cum hinc pro patria summis viribus, inde pro aliena dominatione securius
11 pugnaretur, tyranni vincuntur: victi in urbem refugerunt; quam exhaustam cædibus
12 suis, etiam armis spoliant. Deinde cum omnes

ctatum, pater ex Æschylo, Choephoris vers. 303. δράσαντι παθεῖν. Τριγέρων μῦθος τάδε φωνεῖ. *Bern.*

Castellum Phylen.) Stephanus de urbibus. Χωρίον vocant Xenophon & Diodorus. *Bong.*

7. *Crudeles* &c.) Bong. & alii, *crudelis* ediderunt. Prætuli, quod mss. codices, ipso referente Bongarsio, probant: cum præsertim auctor alibi quoque *miserari* cum Accus. jungatur 8.5.13. 12.5.8.27.1.5. *Bern.*

9. *Lysias*) Paulo aliter Plutarchus in vitis Rhetorum quem vide. *Bong.*

Patriæ comm. eloq.) Cicero de Oratore, 14. *Athenis summa dicendi vis & inventa est & perfecta.* Idem in Bruto, cap. 10. *In ea urbe & nata & alta est eloquentia.* Adde Velleium, extremo, lib. primo; & Nostrum, supra, 2. 6. 6. *Bern.*

10. *Securius*) Accurata illa Sichardi editio Basil. habet *incurius*, ex quo Freins. facit *incuriosius* Bern.

Refugerunt) Sebisius, *refugiunt*, ut tempora congruant. Sed auctorem talium incuriosum passim deprehendas. *Bern.*

14. *Ac*

omnes Athenienses proditionis suspectos habe-
rent, demigrare eos ex urbe jubent, & in bra-
chiis muri quæ diruta fuerant, habitare, extra- 13
neis militibus imperium tuentes. Post hæc
Thrasybulum corrumpere, imperii societatem 14
pollicentes, conantur: quod cum non conti-
gisset, auxilia à Lacedæmoniis petivere: quibus 15
accitis, iterato præliantur. In eo bello Critias
& Hippolochus, omnium tyrannorum sævissi-
mi, cadunt. 1

CAP. X. Ceteris victis, cum exercitus eo-
rum, ex quibus major pars Atheniensium erat,
fugeret, magna voce Thrasybulus exclamat;
Cur se victorem fugiant, potius quam ut vindicem 2
communis libertatis adjuvent? Civium illam me-
minerint aciem, non hostium esse; nec se ideo arma
cepisse, ut aliqua victis adimat, sed ut adempta
restituat: xxx se dominis, non civitati bellum in- 3
ferre. Admonet deinde cognationis, legum,
sacro-

14. *Accitis*) Idem *acceptis* legit.

15. *Critias*) Τὴν ἡγεμονίαν ἔχων, Diodorus, 14. 34. *Dux tyrannorum*, Probus. *Crudelissimum omnium tyrannorum* vocat Lactantius, lib. 3. de falsa sap. *Bong.*

Hippolochus) Ita habent mss. veteres omnes. Ejus Diodorus & Probus non meminerunt. Xenophon, lib. 2. hist. Græc. *Hippomachum* vocat, quomodo habet editio vulgata. *Bong.*

CAP. X. 1. *Magna voce Thrasybulus*) Non Thrasybulus, sed Cleocritus, Mystarum præco vocalissimus. Xenoph. histor. Græc. lib. 2. B. quo loco refertur hæc oratio. *Bern.*

ſacrorum communium; tum vetuſti per tot bella commilitii: orat, miſereantur exulum civium, ſi tam patienter ipſi ſerviant: reddant
4 ſibi patriam, accipiant libertatem. His vocibus tantum promotum eſt, ut reverſus in urbem exercitus, xxx tyrannos emigrare Eleuſina juberet, ſubſtitutis decem, qui rempubl.
5 regerent: qui, nihil exemplo prioris dominationis territi, eandem viam crudelitatis ag-
6 greſſi ſunt. Dum hæc aguntur, nuntiatur Lacedæmone, in bellum Athenienſes exarſiſſe: ad quod comprimendum, Pauſanias rex mit-
7 titur: qui miſericordia exulis populi permotus, patriam miſeris civibus reſtituit, & decem tyran-

3. *Sacrorum communium)* Ita Curtius, 9. 10. 28. *Sacrorum ſocietatem* vocat Plinius, Panegyr. c. 37. pr.

4. *Subſtitutis decem)* *Prætoribus.* Probus in Thraſyb. *Bong.*

6. *Pauſanias)* Et ante eum Lyſander cum XL. navibus. Diodor. 14. 34. Hic autem pacem fecit non miſericordia; ſed *ſimul quod Lyſandro invideret, ſimul etiam quod Spartam male apud Græcos audire intelligeret.* Diodorus ib. quem vide, & Xenophontem hiſtor. Græc. lib. 2. *Bong.*

7. *Miſeris civibus reſtituit)* De hac re ita Diodorus. lib. 14. Pauſanias autem rex Lacedæmoniorum, partim quod Lyſandro invideret, partim quod videret, Spartam male audire & infamia laborare apud Græcos, caſtra movit, magnamque partem exercitus abduxit; &, cum Athenas veniſſet, eos, qui in urbe erant, cum iis qui erant in Piræeo, in gratiam reconciliavit, ac pacem fecit. Vide & Xenophontem lib. II. de reb. Gr. Cujus & hæc verba audire operæ pretium eſt: Quindecim viri ab Ephoris miſſi, & Pauſanias, pacem inter

tyrannos ex urbe Eleusina migrare ad ceteros
jubet. Quibus rebus cum pax statuta esset, 8
interjectis diebus, repente tyranni, non minus restitutos exules, quam se in exilium actos indignantes, quasi vero aliorum libertas, sua servitus esset, bellum Atheniensibus inferunt: sed ad colloquium, veluti dominatio- 9
nem recepturi, progressi, per insidias comprehensi, ut pacis victimæ trucidantur: populus, quem emigrare jusserant, in urbem revocatur. Atque ita per multa membra civi- 10
tas dissipata, in unum tantum corpus redigi-
tur; &, ne qua dissensio ex ante-actis nasce- 11
retur, omnes jurejurando obstringuntur, dis-
cordiarum oblivionem fore. Interea Theba- 12
ni, Corinthiique, legatos ad Lacedæmonios mittunt; qui ex manubiis portionem prædæ commu-

inter eos his conditionibus fecerunt, ut ad suas quisque res & possessiones rediret, præter xxx tyrannos, & xi. viros & x viros, qui in Piræeo imperarant.

Eleusina) Vide supra.

10. Tantum) An forte *tandem* legendum? *Fr.*

11. Discordiarum oblivionem) De hac ἀμνηστία promiscue auctores. Cicero Philipp. 1. c. 1. Val. Max. 4. 1. Et ita Siculos inter se pacem fecisse refert Thucyd. 4. 12. 33. *ut positis armis, singuli quæ tum haberent in potestate, retinerent.* Bong. Audi Eschinem τῆς παραπρεσβείας. Rursus autem Republica sapienter administrata, & populo à Phyla reducto ac restituto, Archino & Thrasybulo ducibus, & jurejurando inter nos imposito, nos priores offensiones & discordias sempiterna oblivione deleturos, & rerum anteactarum nomine nemi-nem

13 communis belli periculique peterent. Quibus negatis, non quidem aperte bellum adversus Lacedæmonios decernunt: sed tacitis animis tantam iram concipiunt, ut subesse bellum intelligi posset.

1 CAP. XI. Eodem fere tempore Darius, rex Persarum, moritur, Artaxerxe & Cyro filiis relictis. Regnum Artaxerxi, Cyro civi-
2 tates quarum præfectus erat, testamento legavit.

nem in judicium vocaturos: ex qua hanc civitatem omnes mortales sapientissimam existimarunt.

CAP. XI. *1. Darius*) Hic est Darius Nothus, qui Longimano successit. Diodorus, 13. 108. De Cyri (cognomento Minoris) ἀναβάσει, id est, *ascensu*, Xenoph. Diodor. 14. 20. &c. Plutarch. in Artaxerxe. Orosius, 2. 18. B.

Artaxerxe) Qui ante regnum *Arsicas*, vel, ut Ctesias *Arsaces* dicebatur: post *Mnemon* est cognominatus. B. Alius supra, 3. 1. 4. *Bern.*

2. Cyro civitates] Lydiam & maritimas civitates. Plut. *Bern.*

Testamento legavit) Sunt quædam regna electiva, quædam successiva: successiva aut semel alicui, populi voluntate, delata sunt, & ad posteros transfunduntur; aut sunt in pleno jure proprietatis, quæ & alienari possunt, & testamento de iis caveri. Sic Alexandri successores in jus illud plenum, ac proprietate imperādi populis qui sub Persis fuerant, pro sua quisq; parte successere, aut etiam ipsi victoriæ jure id imperium sibi quæsivere. Ita Attalus rex ex eodem jure, regni hæredem fecit populum Romanum; Nicomedes, Bithyniæ. De Ptolemæo quoque Cicero de Lege Agraria: Quis ignorat, regnum Ægypti, testamento Regis Alexandrini, populi Romani esse factum? Tale quoque regnum fuit Micipsæ, qui alioquin Jugurtham, adoptivum filium, in regni partem cum propriis filiis non vocasset. Alioquin, si id regnum non fuisset ἐν ἰδίᾳ κτήσει, non potuisset

vit. Sed Cyro judicium patris, injuria vi- 3
debatur. Itaque occulte adversus fratrem
bellum parabat. Quod cum nuntiatum Arta- 4
xerxi esset, accersitum ad se fratrem, & innocentiam dissimulatione belli simulantem, compedibus aureis vinxit; interfecissetque, ni ma-

potuisset ita agere Micipsa, nisi populi eadem esset consuetudo. In regnis enim hæreditariis, quæ primo quidem populi voluntate instituta sunt, successoris alius ordo observatur, neq; testamenta valent. Sicuti apud germanos regna eo jure minime habebantur. Nam quod Carolus Magnus & Ludovicus Pius; & alii postea etiam apud Vandalos & Ungaros de regnis testati leguntur, id commendationis tantum vim apud populum habebat. Simile est, quod apud Livium legimus, regem Macedonum Philippum, cum Persea à regno arcere, & ejus loco regem facere vellet Antigonum fratris sui filium, obiisse Macedoniæ urbes, ut principibus illum commendaret. Alioqui testatur Herodotus, historicus omnium antiquissimus, omnium populorum fuisse consvetudinem, ut natu prior regnum obtineat. *Grot.*

3. *Judicium*) Hoc est, Testamentum, quod & *supremum judicium* dicitur in libris juris, ut etiam apud Suetonium in Aug. 66. 8. *Amicorum suprema judicia morosissime pensitavit.* Causa est, quod, si unquam, homo, tunc certe quando testamentum condit, ad *judicii* lancem omnia exigit. Quam in rem videatur egregius locus apud Senecam, lib. 4. de Benef. cap. 11. item in fine lib. 1. *Bern.*

4. *Artaxerxi*) Quippe natu majori, etsi patre adhuc privato genitus esset. Contra Xerxes, supra, 2. 10. 2. ubi citatis auctoribus inprimis adde H. Grotium de jure belli & pacis, 2. 7. 28. *Bern.*

Compedibus aureis) Ne scilicet familiæ regiæ honos non haberetur. Qua causa quoque Darium, Bessi & Nabar-

5 ni mater prohibuiſſet. Dimiſſus igitur Cy-
rus, jam non occulte bellum, ſed palam; nec
diſſimulationem, ſed aperta profeſſione para-
6 re cœpit : auxilia undique contrahit. Lace-
dæmonii memores, Athenienſi bello enixe ſe
ejus opera adjutos, velut ignorantes contra
quem bellum pararetur, decernunt, auxilia
7 Cyro mittenda, ubi res ejus exegiſſet: quæ-
rentes apud Cyrum gratiam; & apud Arta-
xerxem, ſi viciſſet, veniæ patrocinia, cum nihil
8 adverſus eum aperte decreviſſent. Sed cum
in bello ſors prælii utrumque fratrem pugnæ
obtuliſſet, prior Artaxerxes à fratre vulnera-
9 tur; quem cum equi fuga periculo ſubtra-
xiſſet, Cyrus à cohorte regia oppreſſus, inter-
ficitur. Sic victor Artaxerxes, & præda fra-
10 terni belli & exercitu potitur. In eo prælio
decem

Nabarzanis conſpiratione prehenſum, aureis compedibus catenisque vinctum fuiſſe, ſcribit Curtius, 5. 12. 26; & Noſter, 11. 15. 1. Vide Dionis Chryſoſt. orationem ultimam. *Bern.*

5. *Cyrus*) De Cyro minore Xenophon, qui cum eo militia perfunctus eſt, ſcribit; neminem ex omnibus Perſicis, excepto Cyro majore, magis ad regnum accommodatum fuiſſe. Cyrus igitur in expeditione adverſus fratrem 13000. Græcorum habuit, quorum duces præcipui fuerunt Clearchus Lacedæmonius, Proxenus Bœotius, & Menon Theſſalus. Barbarorum vero decem myriadas & currus falcatos 20. Græcis adjunxit. His copiis Artaxerxes 19. myriadas, quorum duces erant Tiſſaphernes, Bobrias, & Arbaces, una cum centum & quinquaginta curribus falcatis oppoſuit. Nuncupatur
tur

decem millia Græcorum in auxilio Cyri fuere, quæ & in cornu, in quo steterant, vicerunt; & post mortem Cyri, neque armis à tanto exercitu vinci, neque dolo capi potuerunt; rever- 11
tentesque inter tot indomitas nationes, & barbaras gentes, per tanta itineris spatia virtute se usque terminos patriæ defenderunt.

tur autem locus *Cunax*, in quo instructæ acies signis collatis dimicarunt, qui 500. stadia à Babylone distat. In eo prælio Artaxerxes à Cyro graviter sauciatus est, & Cyrus à quondam Persico adolescente Mithridate interfectus pœnas πολυπραγμοσύνης persolvit. Strig.

10. Decem millia) 14000. numerat Frontinus, 4. 2. 7. & 8.

LIBER VI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Lacedæmonii Asiæ imperium affectantes bellum movent. Rex Persarum Atheniensibus per Cononem auxilium concedit.*
2. *Lacedæmonii ducem exercitus Agesilaum præficiunt. Cononis prudenter & fortiter gesta.*
3. *Pisandri & Cononis pugna, in qua Lacedæmonii victi.*
4. *Inclinatio fortunæ Lacedæmoniorum, quam Agesilai fortitudo sustentat.*
5. *Athenienses Iphicratem & Cononem Lacedæmoniis opponunt. Athenæ ex Lacedæmoniorum spoliis instaurantur.*
6. *Græciæ pax à rege Persarum indicta, quam Lacedæmonii magno suo malo turbant.*

7. The-

CAP. I.

1 LAcedæmonii, more ingenii humani, quo plura habent, eo ampliora cupientes, non contenti, accessione Atheniensium opum vires sibi duplicatas, totius Asiæ imperium affectare cœperunt: sed major pars sub regno Persarum
2 erat. Itaque Hercyllides, dux in hanc militiam electus, cum videret, sibi adversus duos præfectos Artaxerxis, Pharnabazum & Tissafernem, maximarum gentium viribus succinctos, dimicandum, pacificari cum altero sta-
3 tuit. Aptior visus Tissafernes, vir & industria potior,

CAP. I. 1. *Quo plura* &c.) Senec. de Benef. 2. 27. *Eo majora cupimus, quo majora venerunt: multoque concitatior est avaritia in magnarum opum congestu collocata, ut flammæ infinito acrior vis est, quo ex majore incendio emicuit.*

2. *Hercyllides*) *Dercillidas* Xenoph. lib. 3. Diodoro, 14. 39. Plutarcho in Artaxerxe. quos vide. Huc spectat Trogi Pompeii fragmentum apud Priscianum lib. 6. cujus etiam mss. habent, *ab Herculide*. Orosius, lib. 3. c. 1. vocat *Hercilidem*. Dercyllidæ meminit & Plutarchus in Apophth. Lacon. *Bong.*

Pacificari &c.) Prudentiæ hujus exempla alia vide infra, 7. 6. 5. & 19. 2. 8. Thucyd. 1. 10. 18. Pachymer. hist. Byzant. 1. 3. Apophthegma Imp. Rudolphi I: *Quicunq.* *tres*

potior, & militibus Cyri, quondam regis, instructior, in colloquium vocatur, & statutis conditionibus, ab armis dimittitur. Hanc rem Phar- 4
nabazus apud communem regem criminatur, *ut Lacedæmonios Asiam ingressos non repulerit armis, sed impensis regiis aluerit; merceturque ab his, ut differant bella, quam gerant, tanquam non* 5
ad unius summam imperii detrimentum omne perveniat. Indignum ait, *bella non perfici, sed re-* 6
dimi hostem pretio, non armis summoveri. His 7
vocibus regem Tissaferni alienatum hortatur, ut in locum ejus, navalis belli ducem eligat Cono-

tres lites habet, duas, si poterit, componat. refertur à Lipsio, Miscell. epist. 3. 77.

3. *Cyri, quondam regis*] Mala hæc aut lectio, aut scriptio. *Freinshem.*

4. *Criminatur*) Oros. 3. 1. *differt ut proditorem.* ms. P. Danielis, *differt.* Petronius: *Alioquin mille causæ nos quotidie collident, & per totam urbem rumoribus different.* Ita malo quam *deferent.* Sveton. Aug. 14. 2. *Rumore ab obtrectatoribus dilato.* Bong.

Quam gerant) Plauto familiaris locutio: subintelligendum *potius*, quod in uno codice reperitur, aut *magis*, Plaut. Rud. 4. 4. 70. *Tacita bona 'st mulier semper, quam loquens.* Terent. Eunuch. Prolog. *Qui placere se studeat bonis, quam pluribus.* B. Sallust. Catil. 8. 1. *Fortuna res cunctas ex libidine quam ex vero celebrat.* Tacit annal. 3. 32. *Nobilitatem sine probro actam, honori quam ignominiæ habendam ducebat.* Græcismus est. Ita Thucyd. 2. 18. 10. Τῇ δυνάμει πίονιοι ἢ τῇ γνώμῃ ἐπέρχονται. Nazianzenus: Θέλω τύχης σπλαγχνὸν, ἢ φρενῶν πίθον. *Bern.*

7. *Hortatur, ut in locum*) Ita & Diodorus. 14. 40. Pausanias, Atticis, id Evagoræ, Cyprio regi, tribuit. Vide Probum, Conone. *Bong.*

Cypri

Conona Atheniensem, qui, amissa bello pa-
8 tria, Cypri exulabat: *quippe Atheniensibus, etsi fractæ sint opes, manere tamen navalem usum, nec, si eligendus sit ex universis, meliorem alium esse.* Acceptis igitur quingentis talentis, jus-
9 sus est Conona classi præficere.

1 CAP. II. His cognitis, Lacedæmonii & ipsi à rege Ægypti Hercynione auxilia na-
2 valis belli per legatos petunt; à quo centum triremes, & sexcenta millia modiorum frumenti missa: à ceteris quoque sociis ingentia

Cypri) Maris mediterranei insula notissima, Veneri quondam sacra.

9. *Talentis*) *Talentum*, τάλαντον. Varium hoc apud Veteres. Nam Atticum, affirmante Julio Polluce, sexaginta fuit minarum. Aliud rursus Babilonium, aliud Syrium, & Æginæum. Verba ejus, lib. 9. in universum sunt hæc: τοῦτο γε μὴν οὐκ ἄκαιρον, ὅτι καὶ μὲν Ἀττικὸν τάλαντον ἑξακισχιλίας ἐδύνατο δραχμὰς Ἀττικάς. τὸ δὲ Βαβυλώνιον, ἑπτακισχιλίας· τὸ δὲ Αἰγιναῖον, μυρίας. τὸ δὲ Σύρων πεντακοσίας καὶ χιλίας, ὡς πρὸς τὸν Ἀττικῆς δραχμῆς λογισμόν. Sed intelligenda hæc de talento nummario. Dixerit aliquis: *Quot ergo minarum erat ponderale talentum?* Respondeo, totidem. Docet id Diodorus apud Suidam his verbis: τάλαντον ὥς φησι Διόδωρος ἐν τῷ περὶ σταθμῶν, μνῶν ἐστι ξ. ἡ δὲ μνᾶ, δραχμῶν ρ. ἡ δὲ δραχμὴ, ὀβολῶν ἕξ. ὁ δὲ ὀβολὸς, χαλκῶν ϛ. ὁ δὲ χαλκὸς, λεπτῶν ζ.

CAP. II. 1. *Hercynione*) Veteres hic variant: quidam *Mertinioni*: alii *Mercimoni*: alii *Inercinioni*. *Hercinione* habet etiam Orosius, 3. 1. Diodoro, 14. 80. est Ναφερίς. B. Quomodo fere Euseb. in Chron. *Nepherites*. Bern.

2. *Modiorum*) Continet modius, ut putatur, sedecim sextarios. Vide Volusium Metianum.

3. Tanto

tia auxilia contracta sunt. Sed tanto exer- 3
citui, & contra tantum ducem, deerat dignus
imperator. Itaque postulantibus sociis Age- 4
silaum ducem, regem tunc Lacedæmonio-
rum: propter responsum oraculi Delphici, 5
diu Lacedæmonii, an eum summæ rei præ-
ponerent, deliberaverunt: quibus futurus
imperii finis denuntiabatur, cum regium clau-
dicasset imperium: erat enim pede claudus.
Ad postremum statuerunt, melius esse incessu 6
regem, quam imperio regnum claudicare.
Posteaquam Agesilaum cum ingentibus co- 7
piis in Asiam misere; non facile dixerim,
quod aliud par ducum tam bene compara-
tum fuerit: quippe ætas, virtus, consilium,
sapientia utrique prope una; gloria 8
quoque rerum gestarum eadem: qui- 9
bus cum paria omnia fortuna dederit;
invictum tamen ab altero utrumque servavit.
Magnus igitur amborum apparatus belli, ma-
gnæ res gestæ fuerunt. Sed Cononem seditio 10
militum invadit, quos præfecti regis fraudare 11
stipendio soliti erant, eo instantius debita po-
scentibus, quo graviorem sub magno duce
militiam præsumebant. Itaque Conon, diu
rege 12

3. *Tanto exercit.*) Ita supra, 2. 10. 21.

4. *Responsum oraculi*) Quod extat apud Pausaniam Laconicis, & Plutarchum Agesilao. Vide etiam Xenoph. lib. 3. histor. Græc. & in Agesil. Vide & Probum ibidem. *Bong.*

rege per epistolas frustra fatigato, ad postre-
13 mum ipse ad eum pergit: à cujus aspectu & colloquio prohibitus est, quod eum more Per-
14 sarum adorare nollet: agit tamen cum eo per internuntios, & queritur, *opulentissimi regis bella, inopia dilabi, & qui exercitum parem hostibus habeat, pecunia vinci, qua præstet; inferioremque cum ea parte virium inveniri, quæ*
15 *longe superior sit.* Postulat dari sibi ministrum impensæ, quia pluribus id mandare pernicio-
16 sum sit. Dato stipendio, ad classem remittitur: nec moram agendis rebus facit: multa fortiter, multa feliciter agit: agros hostiles vastat: urbes expugnat; &, quasi tempestas
17 quædam, cuncta prosternit. Quibus rebus territi

12. *Per epistolas frustra fatigato*) Plutarchus quoque in Artaxerxe, Cononem testatur ad regem epistolam misisse, mandasseq; iis qui ferrent, ut per Zenonem Cretensem, vel perPolycritum medicum, aut, si non adessent, per Ctesiam medicum, regi eam redderent.

13. *Adorare nollet*] Mos adorandi talis erat: Genu flexo, proni procumbentes in terram, frōte humū feriebant, ac terram osculabantur. Curt. 6. 6. 3. & 8. 5. 11. Valer. Max. 7. 3. Joseph. 20. 3. Martial. 10. epigr. 73. Ac reges quidem, ut deos venerabantur, & pro talibus eos habebāt. Xenoph. Strab. 10. & alii. De quibus vide Brissonium, 1. de regno Persarum.

14. *Dilabi*) Bong. *delabi.* Prætuli quod etiā in mss. extat. Ita Sallust. Jug. 10. 8. *Discordia res maximæ dilabuntur,* hoc est, sensim dissolvuntur, pessum eunt.

15. *Ministrum impensæ*) Ταμίαν, Diodorus, 14. 82. B. Male alii *ministerium,* & ad ipsum Cononem referunt *Bern.*

CAP.

territi Lacedæmonii; ad patriæ ſubſidium, revocandum ab Aſia Ageſilaum decernunt.

CAP. III. Interim Piſandrus, ab Ageſilao 1
proficiſcente dux patrię relictus, ingentem claſſem ſummis viribus inſtruit, fortunam belli tentaturus. Nec non & Conon, tunc primum cum 2
hoſtium exercitu concurſurus, magna cura ordinat ſuos. Summa igitur non tam ducum in eo 3
prælio, quam militũ æmulatio fuit. Nam & ipſe dux Conon non tam Perſis, quam patriæ ſtu- 4
debat: & ſicut afflictis Athenienſium rebus, auctor amiſſæ dominationis fuerat; ſic vole- 5
bat idem haberi redditæ, patriamque vincendo recipere, quam victus amiſerat: eo ſpecioſius, quod ne ipſorum quidem Athenien- 6
ſium, ſed alieni imperii viribus dimicet, pugnaturus periculo regis, victurus præmio patriæ: gloriamque diverſis artibus, quam priores

CAP. III. 1. *Piſandrus*) Ita mss. omnes vulgo *Lyſander*, contra hiſtoriam. Græcis eſt Πείσανδρος. Xenoph. lib. 4. Plutarch. Ageſilao, & Probus. Diodoro, 14. 84. eſt Πειρίαρχος. ut alii notarunt, mendoſe, *Bong.*

2. *Magna*) Non male mss. *ex magna*. Ita Florus 1. 9. 5.

3. *Non tam ducum in eo prælio, quã militum.*) Cum omnia exputo, mens auctoris, quicquid ipſe ſcripſerit, ita legi poſtulat; *tã ducum in eo prælio quam militum*, vel *non tantũ ducũ i e. p. ſed & militum.* Nam ecce, mox ſubjicitur aſſertionis ratio, primum de utroq; duce, Conone & Piſandro, deinde, num, 9, de militibus ipſis. *Bern.*

6. *Eo ſpecioſius*) Tacit. Agric. c. 35. *Ingens victoriæ decus, citra Romanum ſanguinem bellare.*

ores civitatis ſuæ duces conſecuturus: quip-
pe illos, vincendo Perſas, patriam defendiſſe:
7 ſe, Perſas victores faciendo, reſtituturum pa-
8 triam eſſe. Porro Piſandrus pro con-
junctione Ageſilai, etiam virtutum æmulator
erat; contendebatque, ne à rebus geſtis ejus,
& gloriæ ſplendore, decederet; neve tot bel-
lis ac ſeculis quæſitum imperium, brevis mo-
9 menti culpa ſubverteret. Eadem militum &
omnium regum cura erat, quos major ſolici-
tudo cruciabat, non tam ne ipſi quæſitas opes
amitterent, quam ne priſtinas Athenienſes re-
10 ciperent. Sed quanto majus prælium fuit,
tanto

8. *Conjunctione Ageſilai*) Erat uxoris ejus frater. B. Conjunctionem pro affinitate cognationeve ſumit, & Corn. Nepos in vita Pompon. Attic. *Ipſum Pompejum conjunctum non offendit.* Quam lectionem infeliciter alii laceſſunt, aſſertam à Jano Rutgerſio var. lect. 2. 8. *B.*

9. *Eadem militum & omnium regum cura erat*) Quinam ſunt iſti reges? Spartanorum? an Perſarũ, aut alii? Nugæ. Torſit me, fateor, hic locus, donec ingenioſiſſimus Sebiſius ſuggeſſit, pro *regum* legendum eſſe, *remigum*. Ita rurſus auctor infra, 6, 9, 5. *milites & remiges* conjungit. Confirmat emẽdationem Oroſius, 3. 1. ubi Noſtrum, ut ſolet, ſecutus, hac ipſa de re, *Milites*, inquit, *& remiges, ipſiq; ductores, uno pariter in mutuam cædem ardore rapiuntur.* Geminum huic mendum detexit Lipſius in Velleio, 2. 84. 2: *Vigebat in hac parte miles atq; imperator: illa marcebant* (ita Freinshemius optime, cũ eſſet antea, *illam arcebant*) *omnia. Hinc remiges* (male *reges*) *firmiſſimi: illinc inopia affectiſſimi.* Bern.

Quos taajor &c.) Scribendum, vel, *quos major ſollicit. cruc. ne ipſi* vel potius

tanto & clarior victoria Cononis. Victi Lacedæmonii fugam capeſſunt; præſidia hoſtium 11
Athenas deducuntur: populo reſtituta dignitate conditio ſervilis eripitur: multæ quoque 12
civitates recipiuntur.

CAP. IV. Hoc initium Athenienſibus reſumendæ potentiæ, & Lacedæmoniis habendæ finis fuit. 1
Namque velut cum imperio etiam virtutem perdidiſſent, contemni à finitimis cœpere. 2
Primi igitur Thebani, auxiliantibus Athenienſibus, bellum his intulere: 3
quæ civitas ex infimis incrementis, virtute Epaminondæ ducis, ad ſpem imperii Græciæ erecta eſt. 4
Fit itaque terreſtre prælium, eadem Lacedæmoniorum fortuna, qua pugnatum adverſus Conona navali prælio fuerat. 5

In

tius, *quos ſolicit. cruc. non tam ne ipſi*, &c. aut male cohærebit oratio. *Bern.*

11. *Victi Lacedæmon.*) Ad Cnidum. *Bong.*

CAP. IV. 1. *Lacedæmoniis habendæ*) Iſocrates, orat. ad Philippum, de Conone: *Lacedæmoniis, navali prælio victor ademit imperium*, &c. Oroſius 3. 1. *Magnitudine atq; atrocitate belli iſtius, inclinatus ex hoc ſemper in poſterum Lacedæmoniorum ſtatus. Prona namq; ex illo fluere, & retro ſublapſa referri ſpes Spartanorum viſa eſt.* Ita locus ille ex ms. P. Danielis legendus eſt. *Bong.*

3. *Thebani*) Et alii ad id pecunia Perſarum inducti. Pauſan. lib. 4. *Bong.*

4. *Infimis* &c.) Ita quidam impreſſi, recte: alii, *infinitis*. mss. *finitimis*. Bong.

Epaminondæ ducis) De quo preter ceteros Plutarchus in Pelopida, & Probus in ejus vita. Non vult Juſtinus eum prælio interfuiſſe, quod Oroſius, 3. 2. putavit: ſed ejus virtute

6 In eo bello Lysander, quo duce Athenienses
victi à Lacedæmoniis fuerant, interficitur.
7 Pausanias quoque, alter dux Lacedæmonio-
rum, proditionis accusatus, in exilium abiit.
8 Igitur Thebani potiti victoriam, universum
exercitum ad urbem Lacedæmoniorum du-
cunt, facilem expugnationem rati, quoniam
9 deserti à sociis omnibus erant: quod me-
tuentes Lacedæmonii, regem suum Agesila-
um ex Asia, qui ibi magnas res gerebat, ad
10 defensionem patriæ arcessunt Occiso enim
Lysandro nullius alterius fiduciam ducis
11 habebant. Cujus quoniam serus adventus
erat, conscripto exercitu, obviam hosti pro-
12 cedunt. Sed victis, adversus paulo ante vi-
ctores, nec animus, neque vires pares fuere.
13 Prima igitur congressione funduntur. De-
letis jam suorum copiis supervenit rex Agesi-
laus, qui restituto prælio, non difficulter, re-
centi & multis expeditionibus indurato mi-
lite,

auctam rem Thebanam. *Bong.*

6. Lysander) Apud Haliartum Xenoph.*3.* Plutarch. & Probus Lysandro: Diodorus.14.82. Pausanias Laconicis. *Bong.*

9. Ex Asia, qui ibi) Pausan. lib.3.& 4. De pugna ad Coroneam, vide supra citatos auctores: qui Agesilaum non supervenisse pugnæ, sed ab initio interfuisse, referunt. *Bong.*

12. Sed victis,&c.) Sic infra, 11.13.9. Tacit. hist. 4. 1. *Quanquam atrociter loquuntur, minor est apud victos animus.* Sallust. Jugurth.160.3. Liv.2.6.15.2.65.10. &c. Vide tamen, quomodo Nicias suos ex clade

con-

lite, hostibus victoriam eripuit; ipse tamen graviter sauciatur.

CAP. V. Quibus rebus cognitis, Athenienses verentes, ne iterum Lacedæmoniis vi- 1
ctoribus, in pristinam sortem servitutis redigerentur, exercitum contrahunt, eumque in
auxilium Bœotiorum per Iphicratem, viginti 2
quidem annos natum, sed magnæ indolis ju-
venem, duci jubent. Hujus adolescentis su- 3
pra ætatem virtus admirabilis fuit; nec un- 4
quam ante eum Athenienses, inter tot tantosque duces, aut spei majoris, aut indolis
maturioris, imperatorem habuerunt; in quo 5
non imperatoriæ tantum, verum & oratoriæ artes

consternatos erigat, apud Thucyd. 7. 11. 9. *Bern.*

CAP. V. 2. *Iphicratem*) De Iphicrate Aristot. 1. Rhet. Xenophon, 1. 6. Diodorus, 13. 15. & 16. Polyænus, 3. Strateg. Athenæus lib. 4. & lib. 12. Plutarchus, Frontinus, Svidas, alii.

Iphicratem) De quo præter superiores, Probus in ejus vita. Hoc autem bellum, quia circa Corinthũ gerebatur, *Corinthium* est appellatum, Κορινθιακὸς πόλεμος. *B.*

5. *Non imperatoriæ* &c.) Talis Alexandri Magni pater, infra, 9. 8. 12. Cato apud Plin. 7. 27. Cæsar apud Sueton. c. 51. Plures alios eloquentia simul ac imperatoriis artibus excellentes memorat auctor Dialogi de Oratoribus, cap. 37. & Ammian. Marcellin. 30. 11. Rara copula. Nam fere viri nati militiæ, factis sunt magni: ad verborũ linguaq; certamina rudes, Livius, 10. 22. 6. *Auctoritas viro militari pro facundia.* Tacit. Annal. 15. 26. Huc respicit Hercules, Ovid. Metam. 9. v. 29. *Melior mihi dextera linguâ est.* Bern.

Verum & oratoriæ artes) Putarchus in Politicis, de I-

6 artes fuere. Conon quoque, audito reditu A-
gesilai, & ipse ex Asia ad depopulandos Lace-
7 dæmoniorum agros revertitur: atque ita, un-
dique belli formidine circumstrepente, clausi
Spartani ad summam desperationem rediguntur.
8 tur. Sed Conon, vastatis hostium terris, A-
thenas pergit: ubi magno civium gaudio exceptus, plus tamen tristitiæ ipse ex incensa & diruta à Lacedæmoniis patria, quam lætitiæ ex recuperata post tantum temporis, cepit.
9 Itaque, quæ incensa fuerant, prædarum sum-
10 ptu & exercitu Persarum restituit: quæ diru-
ta, reficit. Fatum illud Athenarum fuit, ut ante à Persis crematæ, manibus eorum: & nunc à Lacedæmoniis dirutæ, ex spoliis Lace-
11 dæmoniorum restituerentur: versa quoque vice, nunc haberent socios, quos tunc hostes habuerant: & hostes nunc paterentur, cum quibus juncti tunc arctissimis societatis vinculis fuerant.

CAP.

de Iphicrate, quod ad oratoriam facultatem spectat, sic loquitur: *Iphicrates vero meditando declamandoq; domi, plerisq; audientibus, derisui habitus est. Nam etsi eloquens erat, beneque & apte orare sciebat, debuit tamen gloriam eam quærere, quæ republica pace & bello administranda comparari & gigni solet: ceterum ejuscemodi scholas & studia Rhetoribus & Sophistis concedere.* Hæc Plutarchus.

Artes fuere) Modii mss. *artes magnæ fuerunt.*

10. Manibus eorum) Recte. vulgo *manubiis*, contra libros & mentem auctoris. Orosius, *Persis ædificantibus*. Legendus Xenoph. 4. Diodorus, 14. 86. Pausanias, Atticis. *Bong.*

CAP.

CAP. VI. Dum hæc geruntur, Artaxer- 1
xes, rex Perſarum, legatos in Græciam mittit,
per quos jubet *omnes ab armis diſcedere: qui
aliter feciſſet, eum ſe pro hoſte habiturum:* civi-
tatibus libertatem ſuaque omnia reſtituit:
quod non Græcia laboribus aſſiduisque bel- 2
lorum internecivis odiis conſulens fecit, ſed
ne occupato ſibi Ægyptio bello, quod pro- 3
pter auxilia, adverſus præfectos ſuos Lacedæ-
moniis miſſa, ſuſceperat, exercitus ſui in Græ-
cia detinerentur. Feſſi igitur tot bellis Græci, 4
cupidè paruere. Hic annus, non eo tantum in- 5
ſignis fuit, quod repente pax tota Græcia facta
eſt: ſed etiam eo, quod eodem tempore urbs
Romana à Gallis capta eſt. Sed Lacedæmo- 6
nii ſecuris inſidiantes, abſentiam Arcadum
ſpecu-

CAP. VI. 1. *Artaxerxes*) *Pax Antalcidæ* dicta, quod eſſet ejus opera imperata. Xenoph. 5. Diodorus, 14. III. Plutarchus in Ageſil. & Artaxerxe. B. Similem, ſed effectu diſſimili, Tarentinorum legationem refert Livius, 9. 14. 1. *Bern.*

3. *Aegyptio bello*) Cyprium bellum cōmemorat Diodorus, in quod pace conſtituta incubuerit Artaxerxes. Niſi hæc de ea pace accipias, de qua Diodorus, 15. 38. *Artaxerxes Aegyptiis bellum illaturus, quia magnum peregrini exercitus robur contrahere cupiebat, dirimendis in Græcia bellorum controverſiis animum intendit,* &c. quæ compara cum Juſtini verbis. Sed de Ægyptio bello vide Gemiſtum, & Plutarchum Artaxerxe. *Bong.*

5. *Hic anuus*) Is fuit ſecundus Olympiadis nonageſimæ octavæ, ab U. C. 366. *Bern.*

Urbs Romana) Strabo extremo l. 6. B. Polybius, 1. 6. Livius, 5. 41. Florus. 1 13. Plutarchus Camillo, & plures. *Bern.*

ſpeculati, caſtellum eorum expugnant, occu-
7 patoque præſidium imponunt. Itaque arma-
to inſtructoque exercitu Arcades, adhibitis in
8 auxilium Thebanis, amiſſa bello repetunt. In
eo prælio Archidamus, dux Lacedæmonio-
9 rum, vulneratur: qui, cum cædi ſuos jam ut
victos videret, per præconem corpora inter-
10 fectorum ad ſepulturam poſcit. Hoc eſt enim
ſignum apud Græcos victoriæ traditæ. Qua
confeſſione contenti Thebani, ſignum par-
cendi dedere.

CAP.

6. Lacedæmonii ſecuris) Lubet ex ms. voces aliquot Oroſio, 3. 2. reſtituere. *Lacedæmonii*, inquit, *inquieti magis (quam ſtrenui; & furore potius) quam virtute intolerabiles, poſt bella poſita, tentant furta bellorum*. Bong.

Caſtellum) Κρῶμνον. Xenoph. hiſt. Græc. 6. Civitas eſt Peloponneſi Stephan. De hoc bello vide Xenophontem. *Bong.*

8. In eo prælio) Ante hanc pugnam dimicatum eſt in Leuctris, ubi victi ſunt à Thebanis Lacedæmonii, temeritate ducis Cleombroti.

Archidamus) Fuit autem hic Ageſilai filius. Xenoph. lib. 7.

10. Hoc eſt enim ſignum) Diodorus, 17. 68. αἴτησιν τῶν νεκρῶν ait περιέχειν ἥττης ὁμολόγησιν. B. Idem, 19. 31. *Eumenes ad cæſos regredi propoſuerat, tollere eos maturans, ut ancipitem hactenus victoriã certo ſibi aſſereret.* Unde laudandi Niciæ ſumpta materia Plutarcho, in ejus vita, cap. 13. Nam licet in more poſitum eſſet, ut qui cæſorum corpora per inducias recepiſſent, renuntiare victoriæ viderentur, adeoq; ne tropæum quidem erigere rite poſſēt (victores enim ſunt, qui prævalēt: nec prævalere videntur, qui petunt quod ſuis viribus capere non poſſunt:) maluiſſe tamen Niciam profundere laureã & decus, quam duos ci-

CAP. VII. Paucis deinde post diebus, 1
neutris quicquam hostile facientibus, cum quasi tacito consensu induciæ essent, Lacedæmoniis alia bella adversus finitimos gerentibus, Thebani, Epaminonda duce, occupandæ urbis eorum spem ceperunt. Igitur principio 2
noctis, taciti Lacedæmona proficiscuntur: non tamen aggredi incautos potuerunt. Quippe senes, & cætera imbellis ætas, cum 3
adventum hostium præsensissent, in ipsis portarum angustiis armati occurrunt: & adversus 4
quindecim millia militum, non amplius centum jam effœtæ ætatis viri, pugnæ se offerunt. Tantum animorum, viriumque, patriæ & pe- 5
natium conspectus subministrat; tantoque præsentia, quam recordatione sui, majores spiritus largiuntur. Nam, ut vidêre, inter quæ, 6
& pro quibus starent, aut vincendum sibi, aut moriendum censuerunt.. Pauci igitur sustinue- 7
re senes aciem, cui par ante diem universa juventus esse non potuit. In eo prælio duo du- 8
ces hostium cecidere. Cum interim, Agesilai 9
adventu nunciato, Thebani recessere: nec bellum diu dilatum: siquidem Spartanorum 10
juven-

os cives,inhumatos relinquere. Quale quid etiam de Atheniēsibus memorat Thucydides,4.9.18.*Bern.*

CAP.VII. 1. *Tacito consensu induciæ*) Quæ *induciæ tacitæ* dicuntur Livio,2.18. 14.2.64.9.& 23.46.5. B. Ea sunt,quæ sine pacto, mutuo velut cōsensu,sunt. B.

2. *Principio noctis*) Vide Plutarchum, Agesilao, Frontinum, 1.11. *Bong.*

9. *Nec bellum diu dilatum*) Prælium

juventus, senum virtute & gloria incensa, teneri non potuit, quin ex continenti, acie de-
11 cerneret. Cum victoria Thebanorum esset, Epaminondas, dum non ducis tantum, verum etiam fortissimi militis officio fungitur,
12 graviter vulneratur. Quo audito, his ex do-
13 lore metus, & illis ex gaudio stupor injicitur: atque ita veluti ex placito consensu à prælio disceditur.

1 Cap. VIII. Post paucos deinde dies Epaminondas decedit, cum quo vires quoque rei-
2 publ. ceciderunt. Nam sicuti, telo si primam aciem præfregeris, reliquo ferro vim nocendi sustuleris; sic illo, velut mucrone teli, ablato duce

Prælium ad Mantineam, de quo Xenophon, lib. 7. Diodorus 15. 84. & seqq. Plutarchus Agesilao & apophth. Lacon. Probus Epaminonda: Pausan. Bœoticis: Strabo lib. 8. præter quos de Epaminondæ morte legendus Cicero fam. Epist. 5. 12. Val. Max. 3. 2. Ælian 12. 3. Pausanias Atticis & Arcadicis, quem sequitur Orosius, 3. 2. *Bern.*

13. *Placito)* Forte *tacito*, ut est supra, hoc ipso cap. num. 1.

Cap. VIII. 1. *Post Paucos)* Hucusq; Xenophon, cujus Historiam prosequitur Diodorus, 15. & Gemistus Pletho. *Bong.*

Post paucos deinde dies Epaminondas decedit) Imo non post paucos dies, sed statim ut è prælio ad castra relatus est, animam efflavit. Quod ex omnium consensu constat. *Voss.*

Cum quo vires) Adeo vere Tacitus Germ. cap. 30. *Plus reponendum in duce, quam exercitu.* Curtius, 10. 6. 13. *Militaris sine duce turba, corpus est sine anima.* Florus, 2. 28. 15. *Tanti est exercitus, quanti Imperator.*

2. *Præfregeris)* Ita ms. rectius, opinor, quam hactenus

duce Thebanorum, rei quoque publicæ vires
hebetatæ ſunt: ut non tam illum amiſiſſe,
quam cum illo interiiſſe omnes viderentur.
Nam neque hunc ante ducem ullum memo- 3
rabile bellum geſſere; nec poſtea virtutibus,
ſed cladibus inſignes fuere: ut manifeſtum ſit,
patriæ gloriam & natam, & extinctam cum eo
fuiſſe. Fuit autem incertum, vir melior, an 4
dux, eſſet. Nam & imperium non ſibi ſemper, 5
ſed patriæ quæſivit: & pecuniæ adeo parcus 6
fuit, ut ſumptus funeri defuerit. Gloriæ quo- 7
que non cupidior, quam pecuniæ: quippe re-
cuſanti, omnia imperia ingeſta ſunt: honores- 8
que

nus editi, *perfregeris. Bern.*

Cum illo interiiſſe) *Unus homo pluris, quam civitas fuit.* Probus Epaminond. in fine.

4. *Vir melior, an dux*) Quæ duo juncta non nimis frequenter invenias. *Antonius Primus, pace peſſimus: bello non ſpernendus*, inquit Tacit hiſt. 2. 86. *C. Marius, vir, ſi examinentur cum virtutibus vitia, haud facile ſit dictu, utrum bello melior, an pace pernicioſior fuerit.* Liv. Et quidem Ariſt. Politic 5.9. in legendo duce, militaris peritiæ majorem, quam virtutis aut morum, rationem habendam eſſe tradit. *Bern.*

5. *Non ſibi ſemper*) Sebiſ. *ſemper non ſibi*, alio & vero ſenſu. *Bern.*

6. *Adeo parcus fuit*) Athenæus quoque, lib. 10. c. 3. Epaminondam frugi & parcū fuiſſe refert. Frontinus lib. 4. Strateg. c. 3. in ſupellectile ſua ahenum & veru, & nihil præterea habuiſſe dicit. *Thyſ.*

Ut ſumptus funeri def.) Idem de Ariſtide Plutarchus in ejus vita, cap. 52. & de P. Valerio Livius, 2. 16. 7. deqve Menenio, 2. 33. 13. *Bern.*

7. *Recuſanti, imper.*) Imper. Trajanus *Præfectum prætoris*

que ita geſſit, ut ornamentum non acciperet,
9 ſed dare ipſi dignitati videretur. Jam litera-
rum ſtudium, jam philoſophiæ doctrina tan-
ta, ut mirabile videretur, unde tam inſignis
10 militiæ ſcientia homini inter literas nato. Ne-
que ab hoc vitæ propoſito mortis ratio diſ-
11 ſenſit. Nam ut relatus in caſtra ſemianimis, vo-
cem ſpiritumque collegit, id unum à circum-
ſtantibus requiſivit, num cadenti ſibi ſcutum
12 ademiſſet hoſtis. Quod ut ſervatum audivit, allatum-

prætorii non ex ingerentibus, ſed ex ſubtrahentibus legit. Plin. Paneg. c. 86. Adde Lamprid. in Alex. Severo, c. 19. *Sæpius* tamen *recuſare, ambiguam, ac potius illam interpretationem habet, tanquam minorem* (hoc eſt, muneri imparem) *te putes.* Plin ibid. cap. 59.

9. Literarum ſtudium) In quo Præceptorem habuit Lyſidem Tarentinum Pythagoræum. Cicero de Oratore, 3. 34. Diodor. 16. 2. Diogenes Laërt. in Pythagora: Probus in Epamin. *B.*

11. Id unum, &c.) De Philopœmene non diſſimilia Livius, 39. 50. 9. *Bern.*

Id unum à circumſtantibus requiſivit) Ita, ut Juſtinus, ceteri quoque omnes id narrant. Ælianus tamen longe aliter, lib. 12. c. 3. cujus verba emendata apponam Ἐπαμινώνδας ὅτε ἐτρώθη ἐν Μαντινείᾳ, καιρίαν εἰς τὴν σκηνὴν κομισθεὶς ἔτι ἔμπνους Δαΐφαντον ἐκάλει, ἵνα ἀποδείξῃ στρατηγόν· οἱ δὲ ἔφασαν τεθνάναι τὸν ἄνδρα: εἶτα Ἰολαΐδαν καλεῖν διὰ ταχέων ἠξίου. Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς ἐλέχθη τεθνάναι, συνεβούλευσε διαλύσασθαι πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ φιλίαν θέσθαι, ὡς μηκέτι στρατηγοῦ καταλιμπανομένου ἐν Θήβαις. Vulgo, ὡς μηκέτι στρατηγοῦ καταλαμβανομένου ἐν Θήβαις. Male. Vide quoque Plutarchum in Apophthegmatis Epaminondæ, qui Ἰολαΐδαν, perperam, ut puto, vocat Ἰολλίδαν. Voſſ.

Cadenti ſibi ſcutum) Cicero, libr. v. Epiſtolarum familiariũ ad L. Luceium, ad

allatumque, velut laborum gloriæque socium osculatus est. Iterum quæsivit, utri vicissent. 13
Ut audivit, Thebanos, bene habere se rem, dixit: atque ita, velut gratulabundus patriæ, expiravit.

CAP. IX. Hujus morte etiam Athenien- 1
sium virtus intercidit. Siquidem amisso, cui 2
æmulari consueverant, in segnitiam torporemque resoluti, non ut olim in classem exercitus- 3
que, sed in dies festos apparatusque ludorum, reditus publicos effundunt; & cum actoribus 4
nobilissimis poëtisque theatra celebrant, frequentius scenam quam castra visentes; versificato-

ad rem quod attinet, sic inquit: *Quem enim nostrũ ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? Qui tum deniq; sibi avelli jubet spiculum, postquam ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum, ut etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur* Vide & Orosium, lib. 3. c. 2. Pausaniam in Bœoticis, & Plutarchum in Apophthegm.

CAP. IX. 2. *Amisso, cui æmulari cons.*) Ea nimirum de causa Scipio Nasica Carthaginem servandam, nec ex sententia Catonis excidendam pronuntiavit, *ne metu ablato æmulæ urbis, luxuriari felicitas Urbis inciperet.* Florus, 2.13.8. *Bern.*

3. *Non ut olim in classem*) Has delicias tam arcte sũt amplexi, ut capitis pœnam indicerent, si quis de pecunia publica ad militiæ priscum usum revocanda, verba facere unquam auderet, quod Libanius refert in Argumento Olynth. 1. Demosth. Conatum tamen esse Demosthenem, apparet ex prima ejus tertiaque Olynthiaca. *Bern.*

4. *Actoribus nobilissimis*) Histriones jure civili infames

5 ficatoresque meliores, quam duces laudantes. Tunc vectigal publicum, quo antea milites &
6 remiges alebantur, cum urbano populo dividi cœptum est. Quibus rebus effectum est,
7 ut inter otia Græcorum sordidum & obscurum antea Macedonum nomen emergeret: & Philippus obses triennio Thebis habitus, Epaminondæ & Pelopidæ virtutibus eruditus regnum Macedoniæ, Græciæ & Asiæ cervicibus, velut jugum servitutis, imponeret.

infames erant, l. 2. §. ult. ff. de his qui not. infam.

5. *Cum urbano populo dividi cœptum est*) Sebis. *Urbano populo dividi cœptum*, in casu dandi. Bene. Cicero ad Attic. lib. 1. *nummos vobis dividere solebat*, hoc est, distribuere Διενέμοντο τὰ χρήματα, inquit Libanius modo citato loco. *Bern.*

7. *Philippus obses*) Thebis ab Alexandro fratre datus: Orosius, 3. 12.

Epaminondæ) Diodorus, 16. 2.

Asiæ cervicib.) Ita Curtius, 7. 7. 1.

LIBER VII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Macedoniæ vetus nomen, populus, primi reges.*
2. *Perdiccæ regis familia illustris, & infantis Europi nobile fatum.*
3. *Legati Persarum ad Amyntam petulantiæ suæ dant pœnas.*
4. *Pax Macedoniæ Bubaris, reguli Persæ, opera conciliatur. Tragœdiæ in familia Amyntæ, Alexandri Macedonis avi.*
5. *Philippi Macedonis varii casus: fratribus dolo*

dolo materno vitæ sublatis, à populo compulsus regnum suscipit.

6. *Initia regni Philippi, laude & observatione dignissima; bella, conjugium, vitia & virtutes ejusdem.*

CAP. I.

MAcedonia ante nomine Emathionis regis, cujus prima virtutis experimenta in illis locis extant, Emathia cognominata est. Hujus sicuti incrementa modica, ita termini perangusti fuere. Popu- 1 2

CAP. I. 1. *Macedonia*) Series familiæ regum Macedonicorum, hæc censetur secundum quosdam, 1. Hercules. 2. Hyllus fuit, filius Herculis, à quo nomen habet Illyricum, quod nunc vocatur Dalmatia. 3. Cleodius. 4. Aristomachus. 5. Temenus. 6. Perdiccas, primus rex Macedoniæ. 7. Argæus. 8. Philippus 9. Æropus. 10. Alceres. 11. Amyntas, tempore Darii Hystaspis 12. Alexander, tempore Xerxis. 13. Perdiccas. 14. Archelaus, cui Euripides fuit familiaris. 15. Amyntas. 16. Philippus. 17. Alexander Magnus.

Hæc series nota est eruditis omnibus, qui Græcas historias legerunt. Nam Herodotus, lib. 8. septem reges à Perdicca usque ad Alexandrum recenset: & Thucydides, lib. 1. & 2. Perdiccam & Archelaum Alexandro successisse, lucide, non obscure declarat. Postea sequitur Amyntas, pater Philippi, & avus Alexandri Magni. Quod autem reges Macedonici ab Hercule orti sint, ipsa appellatio testatur. Vocantur enim ab Herodoto Temenidæ. Jam vero satis constat Aristomachum, pronepotem Herculis, patrem fuisse Aristodemi & Temeni. Ut igitur ab Aristodemi liberis, Procle & Auryst hene, reges Spartani originem duxerunt, sic à Temeno familia regum Macedonicorum propagata est. *Strig.*

3 Populus Pelasgi, regio Bœotia dicebatur. Sed
4 postea virtute regum, & gentis industria, subactis primo finitimis, mox populis nationibusque, imperium usque extremos Orientis
5 terminos prolatum. In regione Pæonia, quæ nunc portio est Macedoniæ, regnasse fertur, Pelegon pater Asteropœi, cujus Trojano bello, inter clarissimos vindices urbis, nomen acce-

Macedonia) Dicta à Macedone, Osiridis filio. Diodor. lib. 1. aliàs Jovis filio & Deucalionis nepote, Steph. de urbibus. Solinus cap. 14. Eustath. in Dionys. apud quem, & Hesychium, *Macetia* dicitur, & Maccab. 1. 1. 1. *terra Cethim*. Est autem Cethim Genes. 10. 4. filius Javan, & Danielis 11. per *Javan* Græci intelliguntur. Inde *Macetæ*, sunt Macedones. Auson. in clar. urbibus. *Macetumque attollite nomen*. *B*. Macedoniæ descriptionem ampliorem vide apud Plinium, 4. 10. quo auctore illa olim complexa fuit populos CL. Adde Livium, 45. 29. *Bern.*

Ante) Mss. *antea nom.* quod Sebis. recte dividit: *ante à nom.*

Emathionis) Ita Probus, 1. Georg. Virgilii. *Emathiũ* vocat Solinus. c. 9. quem facit *genuinum terræ*, id est, αὐτόχθονα. Bong.

3. *Populus Pelasgi, regio Bœotia dicebatur*) Peyraredus, vir doctus, putabat legendum *Pæonia, non Bœotia*. Optime. Confirmant ejus lectionem Polyb. excerpta, & Liv. lib. XL. c. 3. *Voss.*

4. *Subactis pr. fin.*) Ita Ninus supra & Romani. Flor. 1. 9. 11.

5. *Pæonia*) Pæones etiam habet Ptolemæus in Macedonia ad Haliacmonis Fluminis fontes. A qua olim Macedonia *Pæonia* dicebatur Livius. 40. 3. 1.

Pelegon) Vel *Pelegonus*. Monitu Pauli Leopardi emendation. 17. 10 & Joan. Hartungi locor. memorab. decur. 2. 2. 3. reddidi auctori suam vocem. Is enim est *pater Asteropæi*, teste Homero

accepimus. Ex alio latere in Europa regnum 6
Europus nomine tenuit. Sed & Caranus 7
cum magna multitudine Græcorum, sedes in
Macedonia responso oraculi jussus quærere,
cum in Emathiam venisset, urbem Ædessam,
non sentientibus oppidanis, propter imbrium
& nebulæ magnitudinem, gregem caprarum,
imbrem fugientium, secutus, occupavit; re- 8
vocatusque in memoriam oraculi, quo jussus
erat, *ducibus capris imperium quærere*, regni
sedem

mero Iliad 21.140. & Strabone epitome octava. Veteres mss. omnes (teste Bong.) & hactenus editi, *Telegonus* habent, quod est Ulyssis filii nomen, alienum ab hoc loco *Bern.*

6. Ex alio latere in Europa regnum Europus nomine tenuit) Europa est pars Thraciæ ad Hæmum montem. Sed illa nihil huc facit, cum de Macedonia sola loquatur. Puto, legendum, *in Europia.* Europia est portio Macedoniæ, in qua Europus civitas; ubi Europum, Macedonis filium, regnum tenuisse, penes auctores fides est. *Voss.*

Europus nomine) Sic amat loqui Noster: ut 2. 9. 2: 13. 2, 7: 21. 1. 1. Vell. 2. 5. 2. Ita *naves ducentæ numero.* sup. 2. 10. 20. Ceterum Europus ille Macedonis filius fuit, à quo *Europus* Macedoniæ urbs. Stephan. in Urbibus, & Thucyd. 2. 11. 36. At Eustathius in Lycophronem, eundem cujusdam Himeri facit filium, à quo nominatam Europam credibile est. Quanquam etymon Europæ, mortalium nemini compertum tradit Herodotus, 4. 45. *Bern.*

7. *Caranus*) Solinus cap. 9. & ita emendandus Eusebius, ex mss. B. apud quem est *Cramaus.* Velleius, 1. 6. 5. hunc *generis regii* fuisse dicit: Suidas tantum *unum ex Herculis posteris.* Bern.

10. Ædessam) Ptolemæus, lib 3. c. 13. Αἴδεσσαν commemorat. *Bong.*

9 ſedem ſtatuit : religioſeque poſtea obſervavit, quocunque agmen moveret, ante ſigna eaſdem capras habere, cœptorum duces habi-
10 turus, quas regni habuerat auctores. Urbem Ædeſſam, ob memoriam muneris, Ægeas, po-
11 pulum Ægeatas, vocavit. Pulſo deinde Mida (nam is quoque portionem Macedoniæ tenuit) aliiſque regibus pulſis, in locum
12 omnium ſolus ſucceſſit; primuſque, adunatis gentibus variorum populorum, veluti unum corpus Macedoniæ fecit; creſcentique regno, vali-

Ægeas) *Ægas* vocat Plinius, 4. 10. & Solinus cap. 9. Ptolemæo, 3. 13. eſt Αἰγαία. B. Salmaſius ad Solin. 156. A. 1. tradit, in Plinii libris mss. haberi *Ægiæ*, quod eſt Græc. Αἴγειαι. nam utroque modo dici, & Αἰγαὶ, & Αἴγειαι, Latine *Ægiæ* vel *Ægeæ*, quaſi *Caprarias* dixeris: & à diſſyllabo quidem eſſe gentile Αἰγαῖος· à triſyllabo, Αἰγεάτης, quomodo & hic reſcripſimus, *Ægeatas*, (quomodo & Tacit. annal. 2. 47.) cum hactenus editi omnes, *Ægeadas* habeant. *Bern.*

11. Pulſo deinde Mida, nam is quoq; portionem Macedoniæ tenuit) Brygorum Midam regem fuiſſe, teſtatur Herodotus. Βρύγοι autem, & Βρύγες, & Φρύγες, ſunt iidem. Strab. lib. XII. ὁμοίως δὲ καὶ Βρύγοι, καὶ Βρύγες, καὶ Φρύγες, οἱ αὐτοί. Male vulgò, Βρέγοι, & Βρέγες. Vide quoque Euſtathium ad Dionyſium. Macedones enim τὸ φ mutant in β. Non autem pulſum eſſe Macedonia à Carano, Conon apud Photium inquit, ſed ὅπως αὐτοῦ χρυσὸς ἐγίνετο τὰ εἰς τροφὴν παρατεθέμενα ἅπαντα, καὶ ὡς διὰ τούτων πείσας τὸ ὑπήκοον, ἀπ᾽ Εὐρώπης διαβιβάσας τὸν Ἑλλήσποντον, ὑπὲρ Μυσίαν ᾤκησε, Φρύγας ἀντὶ Βρύγων βραχύ τι παραλλαγείσης τῆς λέξεως μετονομασθέντας. *Voß.*

Pulſis) Abundare videtur.

12. Veluti unum corp.) Florus, 1. 1. 16.

CAP.

valida incrementorum fundamenta constituit.

CAP. II. Post hunc Perdicca regnavit, 1
cujus & vita illustris, & mortis postrema, veluti
ex oraculo præcepta, memorabilia fuere: si- 2
quidem senex moriens, Argæo filio monstravit locum, quo condi vellet; ibique non sua tantum, sed & succedentium sibi regum ossa poni jussit; præfatus, quoad ibi conditæ po- 3
sterorum reliquiæ forent, regnum in familia
mansurum: creduntque hac superstitione ex- 4
tinctam in Alexandro stirpem, quia locum sepulturæ mutaverit. Argæus moderate, & 5
cum amore popularium, administrato regno, successorem filium Philippum reliquit; qui immA-

CAP. II 1. *Perdicca*) Herodotus, 8.139. Περδίκκης, ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν, inquit, quia primus rex in Macedonia nominatus est. Solinus cap. 9. Eusebius hunc quartum facit. Quomodo hic ad regnum pervenerit, vide Herodotum, 18.37. Meminit & Thucydides. 2.21.8. *Bong.*

Perdicca) Ita & Solinus. Alii Perdiccam quartum faciunt à primo Carano. Vide Eusebium & Scaligeri Canonum Isagogicorum librum tertium. Mira enim auctorum dissensio super Macedonum regum successione. Alii scribunt, primum in Macedonia regem nominatum fuisse Perdiccam. Alii Caranum primum regem Macedonum numerant. Ausonius:

Et Caranus Pellæa dedit qui nomina regum.

Perdiccæ Herodotus aliique tribuunt, quod alii Carano. Peloponnesiæ multitudinis ducem facit Caranum Solinus, Perdiccam Herodotus τῶν Τημενιδῶν, qui ex Peloponneso venerat. *Salmas.*

immatura morte raptus, Europum, parvulum admodum, instituit heredem.
6 Sed Macedonibus assidua certamina cum Thracibus & Illyriis fuere: quorum armis veluti quotidiano exercitio indurati, gloria bellicæ laudis finitimos terrebant.
7 Igitur Illyrii, infantiam regis pupilli contemnentes, bello Macedonas aggrediuntur:
8 qui prælio pulsi, rege suo in cunis

Mortis) Forte *morientis*. Freinshemius.

2. *Argæo*) Eusebio *Archæus* est: Herodoto, 8. 139. *Aræus*. Bong.

5. *Philippum reliquit, qui immatura morte raptus*) Quomodo immatura morte raptus, cum annos triginta & octo regnarit? *Voss.*

Europum) Herodotus, 8. 139. Ἀέροπον vocat, ut Diodorus, 14. 38. Et ita in Eusebio legendum ex vestigiis veteris scripturæ, non *Europs*. Bong.

6. *Thracibus*) *Thracia* Ptolemæo, & ceteris, Europæ regio nobilis ad Pontum Euxinum. Joseph9 Hebraice *Thiras* appellari dicit.

Illyriis) *Illyricum* Plinio, *Illyris* Ἰλλυρὶς Ptolemæo, *Illyria* Stephano. *Hilluricus*, in antiquo lapide. *Illuricianorum* meminit nummus Trajani Decii, longe lateque patens Europæ regio, apud Geographos: Plinio tamen non ita: is enim eam inter Arsiam & Titium flumina constringit. Ea Plinii, posset hodie *Sclavonia* indigitari Italice, & Windenland Germanice *Quirinale* Illyricum dictum hallucinatur, Lazius, ex antiqua inscriptione, in qua hæc, *Illyriis Quirinalibus*. Triumphum actum festis Quirinalibus indicat. Quod in libris Fastorum triumphalium frequens est, addere diem acti triumphi. De Illyrico lege Appianum, Sex. Rufum, Jornandem, lib. Notitiar. & Lazium, 1. R. P. R. cap. 1. apud quos multas regiones sub Illyrico comprehendi disces. *Ortelius*.

Quorum armis) Ita Florus, verum longe venustius, 2. 3. 5.

8. *Rege suo in cunis prolato*)

cunis prolato, & pone aciem posito, acrius certamen repetivere: tanquam ideo victi fuissent 9
antea, quod bellantibus sibi regis sui auspicia
defuissent; futuri vel propterea victores, quod 10
ex superstitione animum vincendi ceperant: si- 11
mul & miseratio eos infantis tenebat, quem, si victi forent, captivum de rege facturi videbantur. Conserto itaque prælio, magna cæ- 12
de Illyrios fudere; ostenderuntque hostibus suis, priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuisse. Huic Amyntas succedit, 13
& propria virtute, & Alexandri filii egregia indole, insigniter clarus: cui Alexandro tan- 14
ta omnium virtutum natura ornamenta extite-

lato) Marcellinus, 26. 26. B. *Panegyr* Nazarii, cap. 20. *Illyrici quondam, despicientes Eropi* (scri. *Europi*) *regis infantiam, Macedones bello lacesserunt. Et prima quidem congressio secundum illos fuit: verum Macedones cum bellum reficerent, regem suum in cunis ad aciem detulerunt. Cum illos ira, hos miseratio, illos signorum cantus, hos pueri vagitus accenderet; mutata est ratio certaminis: vicerunt, qui amore pugnabant.* Eodem exemplo Franci pro Clothario contra Childebertum strenue pugnarunt, cum viderent Clotharium adhuc in cunis, & à matris Fredegundis uberibus pendentem, agmen præcedere. Aimoinus de gestis Francor. l.3.c.81 *Bern.*

11. *Captivum de rege facturi*) Ita Florus, 2 6. 50. *fecerant de servitute Romanos.* Freinsh.

Huic Amyntas) Alcetam interponit Herodotus, 8. 134. & Eusebius in Chron. B. Mira est auctorum dissensio super successione regum Macedonum. Vide omnino Scaligeri Canonum

titere, ut etiam Olympio certamine, vario ludicrorum genere contenderit.

CAP.

Isagogicorum librum tertium. *Bern.*

Amyntas) Hic Europo successit juxta Justinum, Amyntæ Alexander. Perdiccæ successisse Alexandrum, Amyntæ filium, vult Solinus. Quod nemo alius dixit, cum Amyntæ filius fuerit, atque ei successerit. Eusebius septimum à Perdicca Alexandrum numerat. Justinus sextum omisso Alceta. Verum ex ipso Solino ostendi potest, graviter hallucinatum fuisse Solinum. Perdiccæ successorem dat Alexandrum, Alexandro Archelaum. Eusebius ab exitu regni Perdiccæ ad initium Archelai computat annos CCLIII. quot annos regnasse oporteret Alexandrum, siquidem regnum à Perdicca accepisset, & reliquisset Archelao. Quod fieri nequit. *Salmas.*

14. *Olympio certamine*) Qui ludi celebrari solebant quinto quoque anno redeunte, ut docet Censorinus, magna hominum frequentia, & in quibus oleagina corona donabantur victores, ab Olympio Jove, in ejus honorem erant instituti, nomen arcessunt. Fuit Olympia juxta Strabonem lucus oleastro vestitus, flumini Alpheo adhærens in agro Pisano, ab Elide distans stadiis plus minus trecentis, ubi & templum Jovis Olympii fuit celebre scriptorum monumentis, ante quod agebantur hi ludi, tota prope Græcia ad spectaculum confluente. Primus ex iis Hercules palmam reportavit eorundem institutor. Post Herculem, qui victoriam obtinuerunt quamplurimi, tanto in pretio apud suos sunt habiti, ut velut triumphantes quadrigis inveherentur in civitates suas. Eo spectant illa Vitruvii l. 9. *Nobilibus Athletis, qui Olympia, Pythia, Isthmia vicissent, Græcorum majores adeo magnos honores constituerunt, ut non modo in conventu stantes cum palma & corona ferant laudes, sed etiam cum revertuntur in suas civitates cum victoria, triumphantes quadrigis invehantur,*

CAP. III. Cum interim Darius rex Persarum, turpi ab Scythia fuga summotus, ne ubique deformis militiæ damnis haberetur, mittit cum parte copiarum Megabazum ad subigendam Thraciam, ceteraque ejus tractus regna: quibus pro ignobili momento erat accessura Macedonia. Qui brevi tem- 1
pore exsecuto regis imperio, legatis ad Amyntam regem Macedoniæ missis, obsides in pignus futuræ pacis dari sibi postulabat. Sed 2
legati benigne excepti, inter epulas ebrietate crescente, rogant Amyntam, *ut apparatui epularum adjiciat jus familiaritatis, adhibitis in convivium* 3

tur, è reque publica, perpetua vita, constitutis vectigalibus fruantur. Hinc & à Solone institutum scribit Plutarchus, ut drachmæ quingentæ darentur ei, qui Olympia vicisset. Quod si Herodoto etiam & Diodoro credimus, fuerunt Olympici ludi, simul & gymnici & equestres. Cum enim Xerxes ex perfugis paucis, qui ex Arcadia venerant, quæsivisset, *quid rerum agerent Græci?* respondit: *eos agere Olympia, & spectare certamen equestre ad gymnicum.* Fungerus.

Vario ludic. gen.) Puta, cursu, saltu, jactu disci, jaculatione, & luctatione. Πένταθλον, *quinquertium* vocant *Bern.*

CAP. III. *1. Megabazum*) Herodoto, 5. 17. est *Megabyzus*, à quo hæc narratio petenda est. *Bong.*

3. Adhibitis in convivium suis ac filii uxoribus) Ita disertim in duobus optimis suis mss. legi scribit Modius, & vero legendum conjecit in libello variantium lectionum Bongarsius: qui tamen edidit: *adhibitis in convivium suum filiis & uxoribus*: *& filiis* ait esse pro *filiabus*: sicut & *diis* pro *deabus* legitur. Priscian. libr. 7. Sed quod est in seqq.

vivium suis ac filii uxoribus: id apud Persas ha-
4 *beri pignus ac fœdus hospitii.* Quæ ut venerunt,
petulantius Persis eas contrectantibus, filius
Amyntæ Alexander rogat patrem, respectu
ætatis, ac gravitatis suæ, abiret convivio, pol-
licitus, se hospitum temperaturum jocos.
5 Quo digresso, mulieres quoque paululum è
convivio evocat, cultius exornaturus, gratio-
6 resque reducturus. In quarum locum ma-
tronali habitu exornatos juvenes supponit;
eosque petulantiam legatorum, ferro, quod
7 sub veste gerebant, compescere jubet. At-
que ita interfectis omnibus, ignarus rei Me-
gabazus, cum legati non redirent, mittit eo cum
exercitus parte Bubarem, ut in bellum facile
8 & mediocre: dedignatus ipse ire, ne deho-
9 nestaretur prælio tam fœdæ gentis. Sed Bu-
bares

seqq. num. 5. & 6. *mulieres, & matronali habitu*, ad filias virgines aptari non potest. *Bern.*

Id apud Persas &c.) Contrarium Plutarchus adstruere videtur libr. 1. Symposiacor. cap. 1. *Persas* scilicet *non cum uxoribus, sed pellicibus, inire convivia solere.* Noster ipse 41. 3. 2. de Partho-Persarum moribus: *Fœminis non convivia tantum virorum, verum etiam conspectum interdicunt.* Ita Vasthe ab Asuero ad cœnam proceribus Persicis instructam, evocata, venire detrectavit, Persicum morem causata, quo mulieres virilibus conviviis arcebantur, unisque se conjugum oculis conspiciendas præbebant. Joseph. antiq. Jud. sub initium cap. 6. vide Curt. 5. 1. 67. *Bern.*

6. *Juvenes supponit*) Alexandri factum in legatos Persas. de quo copiose Herodotus in Τεϱψιχόϱη.

9. *Bubares*) Βυβάρης. Herodo-

bares ante bellum, amore filiæ Amyntæ captus, omisso bello nuptias facit, depositisque hostilibus animis, in affinitatis jura succedit.

CAP. IV. 1 Post discessum à Macedonia Bubaris, Amyntas rex decedit, cujus filio & successori Alexandro, cognatio Bubaris non Darii tantum temporibus pacem præstitit: verum etiam Xerxem adeo conciliavit, ut, cum Græciam, veluti tempestas quædam, occupasset, inter Olympum Hæmumque montes totius regionis eum imperio donaverit. 2 Sed nec virtute minus, quam Persarum liberalitate, regnum ampliavit. 3 Per ordinem deinde successionis, regnum Macedoniæ ad Amyntam, fratris ejus Menelai filium, pervenit. 4 Hic quoque insignis industria, & omnibus imperatoriis virtutibus instructus fuit: qui ex Eury-

rodotus filiam Amyntæ vocat Gygæam. lib. 5. & 8. *Bongars.*

CAP. IV. *1. Successori Alex.*) Solinus tamen, cap. 6. Perdiccæ successisse vult hunc Alexandrum: cujus errorem convincit in absolutissimis ad illum auctorem exercitationibus Cl. Salmasius, 156. A. 2.

Olympum) Duodecim sunt hujus nominis montes, hic intelligit montem altissimũ inter Thessaliam & Macedoniam, quæ tamen Thessaliæ adscribitur.

Hæmum) Est mons Thraciæ, vasto jugo procumbens in Pontum, cujus culmen sex millibus passuum subitur. vide Plin. 4. cap. 11. & Strabon. lib. 7.

3. Per ordinem) Eum ordinem vide apud Eusebium. Legendus ad hunc locum Solinus cap. 9. & inprimis Diodorus lib. 14. & 15. quorum varietatem explicare non est hujus loci. *Bong.*

Mene-

5 Eurydice tres filios sustulit, Alexandrum, Per-
diccam, & Philippum, Alexandri Magni Ma-
cedonis patrem, & filiam Euryonem: Ex Cy-
gnæa autem Archelaum, Archideum, Mene-
6 laum. Cum Illyriis deinde, & cum Olynthi-
7 is gravia bella gessit. Insidiis autem Eurydi-
ces uxoris, quæ nuptias generi pacta, occi-
dendum virum, regnumque adultero traden-
dum susceperat, occupatus fuisset, ni filia pel-
licatum matris, & sceleris consilia prodidisset.
8 Functus itaque tot periculis, senex decessit, re-
gno, maximo ex filiis Alexandro, tradito.

1 CAP. V. Igitur Alexander inter prima
initia regni, bellum ab Illyriis, pacta merce-
de, & Philippo fratre dato obside, redemit.
2 Interjecto quoque tempore, per eundem ob-
sidem cum Thebanis gratiam pacis reconci-
liat: quæ res Philippo maxima incrementa
egre-

Menelai) *Archelai*, Euseb.

3. Tres filios) Duorum, Perdiccæ & Philippi, meminit *Probus*, Iphicrate. legendus Georg. Gemistus. *Bong.*

Archideum) Euseb. & Oros. legunt, *Aridæum*.

6. Illyriis) Vide supra.

Olynthiis) Ὄλυνθος, urbs à Mela describitur, inter Athon montem, & Pallenen urbem. Viginti stadiis à Meciberna, ut tradit Suidas. *Plinius* quoque meminit. Thraciæ urbem maximam vocant Xenophon, & Libanius. Eandem, *Sithoniam*, Σιθωνίαν, appellari scribit Herodotus in Polymnia. Sed regionem potius sic vocat, in qua Olynthos & aliæ urbes sitæ sunt. *Ortel.*

CAP. V. *3. In domo Epaminondæ*) Diodorus 16. 2.

Theba-

egregiæ indolis dedit. Siquidem Thebis 3
triennio obses habitus, prima pueritiæ rudimenta, in urbe severitatis antiquæ, & in domo Epaminondæ, summi & philosophi & imperatoris, deposuit. Nec multo post Alexan- 4
der insidiis Eurydices matris appetitus occumbit: cui Amyntas, in scelere deprehen- 5
sæ, propter communes liberos, ignarus eisdem quandoque exitiosam fore, pepercerat.
Frater quoque ejus Perdicca pari insidiarum 6
fraude decipitur. Indignum prorsus, libidi- 7
nis causa liberos à matre vita privatos, quam scelerum suorum suppliciis liberorum contemplatio vindicaverat. Perdiccæ hoc in- 8
dignior cædes videbatur, quod ei apud matrem misericordiam nec parvulus quidem filius conciliaverat. Itaque Philippus diu non regem, sed tutorem pupilli egit. At ubi graviora bella imminebant, serumque auxilium

in

Thebani, inquit, *Epaminondæ patri adolescentulum commiserunt.* à quo dissentit Plutarchus in Pelopida, c.47. Vide præter hos Gemistum. *Bong.*

4. Insidiis Eurydices) Interfectus à Ptolemæo Alorite, qui post eum regnavit annos tres. Diodorus, 15. 77. mendose habet ἔτη τριάκοντα, legendum enim ἔτη τρία. Eum deinde interemit Perdicca: cui, cum adversus Illyricos cecidisset, successit Philippus, cum adhuc Thebis esset, ut Diodorus. Justinus enim, quem sequitur Orosius, 3.12. triennium tantum obsidem fuisse scribit. accurate hæc Gemistus. *Bong.*

7. Scelerum) Sebis. *à scelerum.*

10. Com-

in expectatione infantis erat, compulſus à populo regnum ſuſcepit.

1 CAP. VI. Ut eſt ingreſſus imperium,
magna de illo ſpes omnibus fuit; & propter ipſi-
us ingenium, quod magnum ſpondebat virum;
2 & propter vetera Macedoniæ fata: quæ cecine-
rant, uno ex Amyntæ filiis regnante, florentiſſi-
mum fore Macedoniæ ſtatum; cui ſpei ſcelus ma-
3 tris hunc reſiduum fecerat. Principio regni, cum
hinc cædes fratrum indigne peremptorum, inde
hoſtium multitudo; hinc inſidiarum metus, inde
inopia continuis bellis exhauſti regni, immatu-
4 ram ætatem tironis urgerent: bella, quæ velut
conſpiratione quadam, ad opprimendam Ma-
cedoniam, multarum gentium ex diverſis locis
uno tempore confluebant, quoniam omni-
bus par eſſe non poterat, diſpenſanda ratus;
alia interpoſita pactione componit, alia redi-
5 mit, facilimis quibusque aggreſſis, quorum
victoria & militum trepidos animos firmaret,
6 & contemptum ſibi hoſtium demeret. Pri-
mum illi cum Athenienſibus certamen fuit:
quibus per inſidias victis, metu belli gravio-
ris,

10. Compulſus à populo) Philippo defertur imperium. Ὀλυμπιὰς δ' ἦν πέμπτη καὶ ἑκατοστὴ, ὅτε Φίλιππος Μακηδόνων ἐβασίλευεν, ut ait Hiſtoricus.

CAP. VI. 4. *Diſpenſanda*) Supra, Not. ad 6. 1. 2.

Contemptum ſibi &c.) Malim, *contemptum ſui hoſtibus demeret.* Bong.

6. Cum Athenienſibus certa-

ris, cum interficere omnes posset, incolumes
sine pretio dimisit. Post hæc, bello in Illyri- 7
os translato, multa millia hostium cædit. Ur-
bem nobilissimam Larissam capit. Hinc Thes- 8
saliam, non prædæ cupiditate, sed quod exer-
citui suo robur Thessalorum equitum adjun-
gere gestiebat, nihil minus quam bellum me-
tuentem, improvisus expugnat: unumque 9
corpus equitum pedestriumque copiarum in-
victi exercitus fecit. Quibus rebus feliciter 10
provenientibus, Olympiadem, Neoptolemi
regis Molossorum filiam, uxorem ducit; con- 11
ciliante nuptias fratre patruele, altore virgi-
nis,

certamen) Diodorus, 16. 2. Regem Macedoniæ Argæum facere volebant Athenienses, misso Mantia duce cum exercitu. De victis Illyriis vide eundem sub anno secundo Philippi *Bong.*

7. *Multa millia*) Ultra septem millia. Diodorus, 16. 4. *Bern.*

Larissam capit &c.) Veteres *Lariseam.* Larissas plures recensent, lib. 9. & 13. Strabo, & Stephanus de urbibus: nullam quæ huic loco conveniat: nisi legas, *Larissam in Thessalia*: & ea lectio uno mss. confirmatur. habet is, *Larissam hinc in Thessaliam.* Ceteri, *Larissam capit, hic in Thessaliam.* Glareanus *Lissum* legit, quæ est urbs Illyriæ. Ptolem. Stephan. Thessaliam aggressus est Philippus, contra tyrannos vocatus. Diodorus, 16. 14. *Bong*

Larissam) Λάρισσα, Ptolemæo & Pausaniæ, Macedoniæ urbs, ad sinum Pelasgicum. *Larissa* Stephano est juxta Ossam, alia ab ea quæ ad Peneum. Atque hæ tres sunt, quas in una Thessalia numerat. *Ortel.*

10. *Neoptolemi*) *Eurucha* habet Orosius, 3. 12. *Bern.*

Molossorum) Μολοσσοὶ inter Epiri populos numerantur

nis, Arruba, rege Molossorum; qui foro-
rem Olympiadis Troadam in matrimonium
habebat: quæ causa illi exitii, malorumque
12 omnium initium fuit. Nam, dum regni in-
crementa affinitate Philippi acquisiturum spe-
rat, proprio regno ab eodem privatus, in exi-
13 lio consenuit. His ita gestis, Philippus, jam
non contentus summovere bella, ultro etiam
14 quietos lacessit. Cum Methonam urbem
oppu-

rantur à *Plinio*. Vicini Cassiopæis videntur apud Plutarchum in Quæstionibus Græcis: ubi Ænianes primum habitabant. Livius, 45. Molossidis regionis meminit. *Pandosia* hæc hodie vocatur, nisi fallat Pinetus. *Molosiam* hanc nominat Stephanus; simplici S: geminato vero Euripides in Andromache. *Molotti* sunt Heraclidi in Politiis. *Molossi* etiam in Thessalia, Victorino Grammatico, item Athenæo, 11. ubi *Iolcon* urbem *Molossiæ* vicinam facit. *Ortel.*

11. Fr. patr. altore) Veteres *auctore*: forte *tutore*. De hoc loco dicam lib. 17. 3. 9. *Bong.*

Arruba, rege Molossorum) Græcis promiscue appellatur, Ἀρύβας, & Ἀρύμβας. Sæpe enim inseritu[r] τὸ μ· ut, Sybaris Symbaris, Thynias Thymnias, Senones Semnones, & sexcent[a] alia. Apud Frontinum mal[e] vocatur *Harridas*, pro *Arubas*, aliquoties lib. 11. cap. 5. *Voss.*

Arruba) Hunc infra, 8.6. 4. *Arrybam regem Epir[i]* vocat auctor: quomodo *Sulla & Sylla*, *Purrhus & Pyrrhus*, indifferenter dixerunt. *Bern.*

Omnium initium fuit. Ita Fr. Modius in duobus Fuldensibus libris membranaceis absq; ulla litura scriptum ait: eaque lectio non longe discedit à vestigiis aliorum mss. quos variantium libellus exhibet. Bongarsii & aliorum editiones, *omnium fuit.* Bern.

14. Methonam) Veteres
Motha-

oppugnaret, in prætereuntem de muris sagitta
jacta, dextrum oculum regis effodit. Quo vul- 15
nere nec segnior in bellum, nec iracundior ad-
versus hostes factus est; adeo ut interjectis die-
bus pacem deprecantibus dederit; nec mode- 16
ratus tantum, verum etiam mitis adversus vi-
ctos fuerit.

Mothanam. *Mothana* Straboni lib. 8. aliter est Μεθώνη. B. In Prolog. lib. 7. historiæ Trogi, *Mothone* est, atque ita Latinos hujus urbis nomen scripsisse, plane sibi constare dicit Salmas. ad Solin. 153. A. 2. quomodo quæ Græcis Κέρκυρα & Βερενίκη Latinis *Corcyra* & *Beronice* dicitur. *Bern.*

Methonam) Urbs Macedoniæ, in Magnesia, auctoribus Thucydide, Strab. Plinio, Stephano, & Solino: in Thessalia est Hesychio. Sub Oetæis montibus fuisse, docet Senecæ Troas. Suidas dicit, unam esse ex Halcyoniis. (Halcyonem urbem describit hoc tractu Plinius.) In hujus obsidione Philippus rex unoculus factus est. Circa Olynthum hoc factum, scribit Plutarch. in parallelis minoribus. *Ortel.*

Sagitta jacta) Ab Astere Olynthio, teste Plutarcho parall. min. cap. 8. & Solin. c. 8. Hunc versum inscriptum habuit sagitta:

Ἀστὴρ Φιλίππῳ θανάσιμον πέμπει βέλος.

Aster letale Philippo mittit spiculum. Plutarch. in Alexandro, cap. 3. tradit, ab oraculo Delphico, Philippo nuntiatum, ideo ipsum amisisse oculum alterum, quod eum rimæ ostii admovens, Jovem Ammonem conspexisset, serpentis figura cum Olympiade uxore sua concubantem. Commemorabilis hic adulatio Clisophi, qui in Philippi gratiam, altero privati oculo, ipse etiam alterum de suis oculum deligare voluit. Ælian. hist. animal. 9. 7. Athenæus, 6. 12. *Bern.*

LIBER IIX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Græciæ clades sub Philippo Macedone. Thebani & Phocenses civilis belli faces.*
2. *Thebani Philippum accersunt, qui Phocenses opprimit. Athenienses saluti publicæ pro virili consulunt.*
3. *Contra, Philippus Græciam lacerat, Cappadociam Macedoniæ adjungit. Olynthios delet. Latrocinium exercet variis modis.*
4. *Atheniensibus, Thessalis, Bœotis & Phocensibus callide imponit.*
5. *Phocenses ad deditionem, & reliquos Græcos cogit ad servile obsequium.*
6. *Monarchiam cum summa injustitia constituit.*

CAP. I.

1 GRæciæ civitates, dum imperare singulæ cupiunt, imperium omnes perdi-
2 derunt: quippe in mutuum exitium, sine modo ruentes, omnibus perire, quod

LIB. VIII. Justini omniũ optimus & castigatissimus. *Freinsh.*

CAP. I. 2. *In mutuum exitium*) De hac civili Græcorum discordia Callisthenes apud Plutarchum in Alex. cap. 95.

Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ ὁ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς.

At per dissidium vel pessimus est in honore:

Cum diceret, illam Philippo magnitudinis & potentiæ occasionem & causam extitisse. *Bong.*

Omnibus perire quod) Parva distinctio, & *quid*, pro *quod* positum, fecit, in hunc locum (planum utique, modo syn-

quod singulæ amitterent, non nisi oppressæ senserunt. Siquidem Philippus rex Mace- 3
doniæ, velut è specula quadam, libertati omnium insidiatus, dum contentiones civitatium alit, auxilium inferioribus ferendo, victos pariter victoresque subire regiam servitutem coëgit. Causa & origo hujus mali The- 4
bani fuere: qui, cum rerum potirentur, secundam fortunam imbecillo animo ferentes, victos armis Lacedæmonios & Phocenses, quasi

do syntaxin attendas) infelici curiositate viri magni tentarent. Nam quod pridem Gruterus, suspicion. 2. 12. monuit, hoc dicit auctor, Græciæ civitates non ante persensisse, omnes amittere quod singulis peribat, quam cum jam oppressæ essent. *Bern.* Idem de Britannis Tacitus affirmat in Agric. c. 12. *In commune non consulunt: rarus duabus tribusve civitatibus ad propulsandum commune periculum conventus. ita dum singuli pugnant, universi vincuntur.* Hinc monitum Hermocratis ad Siculos suos apud Thucyd. 4. 12. 31. *Alienigenas arma nobis intentantes, universi, si sanæ mentis sumus, communi consensu propulsabimus. quippe dum singuli cladibus afficiuntur, universi in periculo sumus.* Adde Nostrum infra, 15. 2. 15. *Bern.*

3. *Auxilium infer.*) Ita supra, 5. 2. 12, & Philippus III. apud Livium, 29. 23. 11.

4. *Thebani*) Hoc est initium belli Sacri seu Phocici, quod in annum nonum duravit, Diodorus, 16. v. 23. sub anno sexto Philippi. Decennium durasse scribit Pausanias in Bœoticis. Vide & Gemist. B. Initium ejus incidit in Olympiadis centesimæ quintæ annum quartum. *Bern.*

Secundam fort.) Thucyd. 3. 6. 25. *Prope facilius esse dixerim propulsare adversa, quam tutari secunda.* Tacit. hist. 1. 15. 7. *Secundæ res acrioribus stimulis animum explorant; quia miseriæ tolerantur: felicitate corr*

quasi parva supplicia cædibus & rapinis luissent, apud commune Græciæ concilium su-
5 perbe accusaverunt. Lacedæmoniis crimini datum, quod arcem Thebanam, induciarum tempore, occupassent: Phocensibus, quod
6 Bœotiam depopulati essent: prorsus quasi post

te corrumpimur. Ovid. de arte, 2. 438.

Non facile est æqua commoda mente pati.

Adde Sallust. Catil. 10. 2. Senec. Epist. 51. 8. *Bern.*

Græciæ Concilium) Amphictyonum. Diodor. 16. 60. & 61. Pausanias Phocicis; Ælianus, 12. *Bong.*

Commune Græciæ concilium) Amphictyonicum scilicet. Phocis regionum Græciæ quodammodo media, & in ea Delphi urbs clarissima ob religionem, cũ templo ditissimo & magnificentissimo: in cujus adyto Apollo Pythius oracula reddebat, expetita non solum toti Græciæ, sed multis quoque regionibus & regibus exteris. Ibi locata sedes concilii hujus amplissimi: cujus scopus præcipuus fuit, ut esset supremum gentis Græcæ tribunal ad judicandas & definiendas lites publicas. Ad hoc igitur ex instituto graviores causæ inter civitates & populos controversæ deferebantur, & qui jus suum à vicinis aut aliis consequi non poterant, hos judices delatos rite citabant, in comparentes & auditos & convictos, itemque in contumaces ac non comparentes, sententias ferebant, easque ipsi, si iis non pareretur, exequebantur; aut si id per se facere non poterant, executionem aliis, qui poterant, demandabant, horumque auxilium implorabant. Tantæ vero auctoritatis hoc tribunal erat, ut raro, sententiæ ab eo latæ, irritæ transmitterentur, aut contra non parentes executione destituerentur, sæpe etiam gravium armorum vi, & concussione multorum populorum, judicata finem suum consequerentur. Coibat hoc concilium judicum quotannis bis, initio veris & autumni, temporibus scilicet statis: extra ordinem etiam,

poſt arma & bellum, locum legibus reliquiſſent. Cum judicium arbitrio victorum exerceretur, 7
tanta pecunia damnantur, quanta exſolvi non poſſet. Igitur Phocenſes, cum agris, liberis, 8
conjugibusque privarentur, deſperatis rebus, Philomelo quodam duce, velut deo iraſcentes, templum ipſum Apollinis Delphis occupavere. Inde auro, & pecunia divites, conducto merce- 9
nario milite, bellum Thebanis intulerunt. Fa- 10
ctum Phocenſium, tametſi omnes execrarentur propter ſacrilegium, plus tamen invidiæ Thebanis, à quibus ad hanc neceſſitatem compulſi fuerant, quam ipſis intulit. Itaque auxilia his, & 11
ab Athenienſibus, & à Lacedæmoniis, miſſa. Pri- 12
ma igitur congreſſione Philomelus Thebanos caſtris exuit. Sequenti prælio primus inter 13
confer-

etiam, quoties res poſcebat. Mittebant iſtuc populi, qui id jus habebant, aſſeſſores ſuos è medio ſui à ſe deſignatos, binos aut ternos, pro cujusque potentia aut magnitudine, nonnulli etiam ſingulos tantum: quos Pylagoras quoque vulgo ſeculo florentis Græciæ nuncupabant, propterea quod ad *Pylas*, quæ Delphis erant juxta Apollinis fanum, conveniebant, & tribunal ſuum exercebant. *Ubbo. Emm.*

6. *Legibus*) C. Marii dictum, *ſe præ armorum ſtrepitu leges exaudire non poſſe*. Plutarch. apophthegm. Rom. cap. 29. Et Cæſaris: *Non idem armorum ac legum eſſe tempus.* Idem in Cæſ. c. 53. *Bern.*

8. *Philomelo quodam duce*) Apud Polyænum, lib. 5. male appellatur Φιλόμηδος, pro Φιλόμηλος.

Templum) Fuit hoc longe locupletiſſimum, ſtatuis aureis infinitisque donariis refertum.

 13. *Di-*

confertiſſimos dimicans cecidit, & ſacrilegii
14 pœnas impio ſanguine luit. In hujus locum dux
Onomarchus creatur.

1 CAP. II. Adverſus quem Thebani Theſſa-
lique, non ex civibus ſuis, ne victores potentiam
ferre non poſſent; ſed Philippum Macedoniæ
2 regem, ducem eligunt: & externæ dominationi,
3 quam in ſuis timuerunt, ſponte ſuccedunt. Igi-
tur Philippus, quaſi ſacrilegii, non Thebanorum
ultor eſſet, omnes milites coronas laureas ſume-
re jubet, atque ita, veluti deo duce, in prælium
4 pergit. Phocenſes, inſignibus dei conſpectis,
conſcientia delictorum territi, abjectis armis fu-
gam capeſſunt, pœnasque violatæ religio-
5 nis, ſanguine & cædibus ſuis pendunt. Incredi-
bile quantum ea res apud omnes nationes Phi-
6 lippo gloriæ dedit. *Illum vindicem ſacrilegii, il-
lum ultorem religionum: quod orbis viribus expia-
ri debuit, ſolum qui piacula exigeret extitiſſe di-
gnum.*

13. Dimicans cecidit) Diodorus, 16. 31. & Pauſanias Phocicis, in fuga præcipitem ſe è rupe dediſſe referunt. *Bong.*

14. Onomarchus) Ita Græci. in Vett. eſt *Oenomenaus*, aut *Oenomaus*, ut in Oroſio ms. B. Sichardus, *Oenomanus* ad oram libri notavit.

CAP. II. *2. Externæ dom.*) *In diſcordia civili, pars quæ domeſtico certamine inferior eſt, externo potius ſe applicat, quam civi cedit.* Livius, 34. 48. 11.

4. Inſignibus dei) Quia laurus Apollini ſacra. Plin. 12. 1. pr. Ovid. Metam. 1. fab. 14. &c. *Bern.*

6. Vltorem religion.) De magno

gnum. Itaque diis proximus habetur, per quem 7
deorum majestas vindicata sit. Sed Athenien- 8
ses, audito belli eventu, ne in Græciam Philip-
pus transiret, angustias Thermopylarum, pari
ratione sicuti antea advenientibus Persis, occu-
pavere: sed nequaquam simili aut virtute, aut
causa: siquidem tunc pro libertate Græciæ, nunc 9
pro sacrilegio publico; tunc à rapina hostium
templa vindicaturi, nunc adversus vindices, tem-
plorum raptores defensuri: aguntque propu- 10
gnatores sceleris, cujus turpe erat alios vindices
fuisse: immemores prorsus, quod in dubiis re- 11
bus suis, illo deo etiam consiliorum auctore usi
fuerant: quod illo duce tot bella victores ini-
erant: tot urbes auspicato condiderant: tan-
tum imperium terra marique quæsierant: quod
nihil sine majestate numinis ejus aut privatæ un-
quam, aut publicæ rei gesserant. Tantum 12
facinus admisisse ingenia omni doctrina excul-
ta, pulcerrimis legibus institutisque formata, ut,
quid

magno quodam Principe, qui colore Religionis, quam omnibus actionibus suis semper prætexebat, ad ambitionem & inexplebilem propagandi imperii cupiditatem, mira, & huic Philippicæ simillima, calliditate fuit abusus, omnino videndi, Thuanus lib. 1. Guicciardin. lib. 12. Machiavelli Princeps c. 21.

8. *Angustias Thermopyl.*) Ad quas occupandas Philippus contendebat. Diodor. *Bern.*

Sicuti antea) Supra, 2. 11. 2.

11. *Illo deo*) Apolline, cujus oraculum, consuluerunt, supra, 2. 12. 13. *Bern.*

quid posthac succensere jure Barbaris possent, non haberent.

1 CAP. III. Sed nec Philippus melioris fidei
2 adversus socios fuit: quippe veluti timens, ne ab hostibus sacrilegii scelere vinceretur, civitates quarum paulo ante dux fuerat, quæ sub auspiciis ejus militaverant, quæ gratulatæ illi sibique victoriam fuerant, hostiliter occupatas diripu-
3 it: conjuges liberosque omnium sub corona
4 vendidit: non deorum immortalium templis, non ædibus sacris, non diis penatibus publicis privatisque, ad quos paulo ante ingressus hospi-
5 taliter fuerat, pepercit: prorsus ut non tam sacrilegii ultor extitisse, quam sacrilegiorum li-
6 centiam quæsisse videretur. Inde, veluti rebus egre-

CAP. III. 1. *Sed nec Philippus*) Vide Philippi scelera, quem egregie suis coloribus depingit Demosthenes, Olynthiaca 2.

2. *Civitates*) Vide supra, 4.3.5.

3. *Sub corona*) Festus: Sub corona venire dicuntur, quia captivi coronati solent venire. Idem tradit Agellius lib. 7. c. 4.

4. *Diis penatibus*) De penatibus varia fuit Gentium opinio juxta Arnobiū. Varro enim esse eos deos censet, qui sunt introrsus atque in intimis penetralibus cœli, nec eorum numerum nec nomina sciri. Alii cum magnis diis confundunt. vide Martianum Capellam lib. 1. Macrob. Sat. lib. 3. c. 4. Hyginus θεὺς πατρώυς appellari asserit. Unde Virgilius patrios penates dixit. Sicut autem lares duplices, publici & privati; sic & penates publici, qui magni dii & dii patrii; & privati unicuique, crediti, vitæ, spiritus, animæ, corporis auctores.

6. *In*

egregie gestis, in Cappadociam trajicit: ubi bello pari perfidia gesto, captisque per dolum & occisis finitimis regibus universam provinciam imperio Macedoniæ adjungit. Deinde ad abolen- 7
dam invidiæ famam, qua insignis præter ceteros tunc temporis habebatur, per regna mittit, & opulentissimas civitates, qui opinionem sererent, 8
regem Philippum magna pecunia locare, & muros per civitates, & fana, & templa facienda; & ut per præcones susceptores solicitarent. Qui 9
cum in Macedoniam venissent, variis dilationibus frustrati, vim regiæ majestatis timentes, taciti proficiscebantur. Post hæc Olynthios aggre- 10
ditur: receperant enim per misericordiam, post cædem unius, duos fratres ejus, quos Philippus ex noverca genitos, veluti participes regni, interficere

6. *In Cappadociam*) Hellesponti urbes Micybernam & Toronem Philippum anno XIII. occupasse refert Diodorus, 16. 54. Putavi aliquando, legendum, *Chalcidem*, ex eodem Diodoro, 16. 53. *Bong.*

7. *Invidiæ famam*) Aut *perfidiæ famam*, aut *invidiam famæ*, scribendum, judicio Freinshemii. Sic *invidiam obtrectationis* dixit auctor præfat. n. 6. *Bern.*

8. *Scriptores*) Qui & *redemptores*, & in l. un. C. de monop. *ergolabi* dicuntur. *Magistri Comacini* esse videntur in legibus Longobardicis. *Bern.*

Susceptores) Proprie sunt qui annonis & tributis ærarii recipiendis præpositi sunt. Vide tit. Cod. de susceptor. lib. 10.

10. *Post hæc Olynthios*) Præter Diodorum, 16. 54. vide Demosthenis Olynthiacas, & Libanii argumenta. *Bong.*

Olynthios) Olynthum Philippus per proditionem, corru-

11 ficere gestiebat. Ob hanc igitur causam urbem antiquam & nobilem exscindit, & fratres olim destinato supplicio tradit: prædaque in-
12 genti pariter & parricidii voto fruitur. Inde, quasi omnia, quæ agitasset animo, ei licerent, auraria in Thessalia, argenti metalla in Thra-
13 cia, occupat. Et, ne quod jus vel fas inviolatum prætermitteret, piraticam quoque exer-
14 cere instituit. His ita gestis, forte evenit, ut eum fratres duo, reges Thraciæ, non contemplatione justitiæ ejus, sed invicem metuentes ne alterius viribus accederet, disceptationum
15 suarum judicem eligerent. Sed Philippus, more ingenii sui, ad judicium, veluti ad bellum,

corruptis urbis principibus, cepit. Ferunt, dicere solitum, nullam urbem tam esse munitam, quin si in eam asinus auro onustus ingredi possit, expugnari queat.

11. Nobilem exscindit) Non quidem vi captam, sed venditam & proditam sibi à Lasthene & Euthycrate. Diodor. 16. 54. Unde *Callidus emptor Olynthi*, Philippus dictus Juvenali, 12. 47. Vide Servium ad illa Virgilii, 6. 621.

Vendidit hic auro patriam, dominumq; potentem
Imposuit. ———

12. Quasi omnia &c.) Vienn. editio Camertis, *quasi quæ agitasset, omnia.*

Auraria in Thess.) Circa Pydnam fuisse aurifodinas, auctor est Diodorus, 16. 8. è quib9 Philipp9 annua talenta mille colligebat. De iis & Gemistus. B. Ceterũ confirmat Modius, esse in suis mss. *auri in Thess.* ut sequenti respondeat, *argenti.* me quidem judice, rectius. Quanquam *auraria metalla* dixit & Plinius, 37. 12. 1. *Bern.*

14. Duo, reges) Cotys Thraciæ rex, filios tres Berisadem, Amadocum, & Cersobleptem, reliquit. Berisades mature obiit. Videtur igitur

lum, inopinantibus fratribus, instructo exercitu supervenit: & regno utrumque, non judicis more, sed fraude latronis ac scelere, spoliavit.

CAP. IV. Dum hæc aguntur, legati Athe- 1
niensium, petentes pacem, ad eum venerunt.
Quibus auditis, & ipse legatos Athenas cum pa- 2
cis conditionibus misit: ibique ex commodo u-
trorumque pax facta. Ex ceteris quoque Græ- 3
ciæ civitatibus, non pacis amore, sed belli metu,
legationes venere. Siquidem, crudescente ira, 4
Thessali, Bœotiique orant, ut professum adver-
sum Phocenses ducem Græciæ exhibeat: tanto 5
odio Phocensium ardentes, ut, obliti cladium
suarum, perire ipsi, quam non perdere eos præoptarent; expertamque Philippi crudelitatem pati,

igitur Justinus de duobus illis loqui. Vide Demosth. in Aristocratem. Diodorus sub anno quinto refert, Philippum reges Thraciæ, Illyriæ, & Pœoniæ, imparatos oppressisse: & de Cersoblepte sub anno VIII. & XVIII. *Bong.*

15. Non judicis more &c.) Philippus in dirimenda lite similis leoni Æsopico in partienda præda. *Quadruplatorem & interceptorem litis alienæ* vocat Livius, 3. 72. 6. Ubi simile pop. Rom. de Arcinorum Ardeatiumque controversis finibus judicium. *Bern.*

Spoliabit) Etiam vita spoliatos Orosius scribit.

CAP. IV. *1. Legati*) Legatio hæc Atheniensium ad Philippum pro pace petenda, de qua Demosthenes in oratione περὶ στεφάνου.

2. Pax facta) De qua passim in orationibus Demosthenes. *Bong.*

4. Thessali Bœotiique) Anno

6 pati, quam parcere hostibus suis mallent. Con-
tra, Phocensium legati, adhibitis Lacedæmoni-
is & Atheniensibus, bellum deprecabantur, cu-
7 jus ab eo dilationem ter jam emerant. Fœdum
prorsus miserandumque spectaculum, Græci-
am, etiam nunc, & viribus, & dignitate, orbis
terrarum principem; regum certe gentiumque
semper victricem, & multarum adhuc urbium
dominam; alienis excubare sedibus, aut rogan-
8 tem bellum, aut deprecantem: in alterius ope
omnem spem posuisse orbis terrarum vindi-
ces; eosque discordia sua civilibusque bellis
redactos, ut adulentur ultro sordidam paulo
9 ante clientelæ suæ partem: & hæc potissimum
facere Thebanos Lacedæmoniosque, antea in-
ter se imperii, nunc Græciæ imperantis æmu-
10 los. Philippus, venditatione gloriæ suæ, tan-
tarum

Anno Philippi XIV. Vide Diodorum lib. 16. qui hæc latius persequitur. *Bong.*

7. *Etiam nunc*) Sebis. *etiam tunc*. Nam de Græcia, Justini quidem ævo, ista prædicari non possunt. Cicero jam tum suo tempore *Græcos diuturna servitute ad nimiam assentationem eruditos* ait, ad Quintum fr. epist. 1. lib. 1. Nisi forte *nunc* eandem hic vim habet quam *tunc*: ut etiam infra, num. 9. *Bern.*

8. *Ut adulentur*) Modius suos mss. plana antiquarios, hic habere scribit: *ut adulent ultro sordidæ p. a. c. s. parti.* Sic Lucretius lib. 3. *gannitu vocis adulant.* Ausonius gratiar. act. ad Gratianum: *centurias non adulavi.*

9. *Antea inter se imperii, n. Gr. imp.*) Latet hic ὕπουλον aliquod ulcusculum, alio indigens Æsculapio. Hispanicus interpres cauto silentio transmisit. *Bern.*

10. *Fa-*

tarum urbium fastidium agitat; atque utros potius dignetur, æstimat. Secreto igitur auditis 11
utrisque legationibus, his veniam belli pollicetur, jurejurando adactis, responsum nemini prodituros: illis contra, venturum se, auxiliumque laturum. Utrosque vetat parare bellum, aut metuere. Sic variato responso securis omni- 12
bus, Termopylarum angustias occupat.

CAP. V. Tunc primum Phocenses, ca- 1
ptos se fraude Philippi animadvertentes, trepidi ad arma confugiunt. Sed neque spati- 2
um erat instruendi belli, nec tempus ad contrahenda auxilia: & Philippus excidium minabatur, ni fieret deditio. Victi igitur necessi- 3
tate, pacta salute se dediderunt. Sed pactio e- 4
jus fidei fuit, cujus antea fuerat deprecati belli promissio. Igitur cæduntur passim rapiun- 5
turque; non liberi parentibus, non conjuges maritis, non deorum simulacra templis suis relinquuntur. Unum tantum miseris solatium 6
fuit, quod, cum Philippus portione prædæ socios fraudasset, nihil rerum suarum apud inimicos

10. *Fastidium*) Impressi, *fastigium*: recte, nam hoc confirmant sequentia: *utros potius dignetur, æstimat*: item illud *tantarum* Vide Freinshemii Indicem in *agitare*.

CAP. V. 3. *Pacta salute se ded.*) Ita huic decennali bello impositus est finis. Diodorus. 16.60. Pausanias Phocicis, anno quarto Olympiadis centesimæ o-

7 micos viderunt. Reversus in regnum, ut pe-
cora pastores nunc in hibernos, nunc in æsti-
vos saltus trajiciunt, sic ille populos & urbes,
ut illi vel replenda, vel derelinquenda quæ-
que loca videbantur, ad libidinem suam trans-
8 fert. Miseranda ubique facies, & excidio si-
9 milis erat: Non quidem pavor ille hostilis,
nec discursus per urbem militum erat: non
tumultus armorum; non bonorum atque
10 hominum rapina: sed tacitus mœror & lu-
ctus, verentibus ne ipsæ lacrymæ pro contu-
11 macia haberentur. Crescit dissimulatione
ipsa

ctavæ. quo anno Demosthenes orationem *de falsa legatione* scripsit, sed non habuit: in qua suadet, ut Athenienses patiantur, Philippum victorem, locum Phocensium occupare in conventu Amphyctionico. id quod evenit. C.

7. *Ut pecora past.*) Hac similitudine utitur & Florus, 3. 10. 4.

Transfert) Ad subtrahendam scilicet rebellionis materiam. Idem de Philippo III. Livius, 40. 3. 2. affirmat: de Hellene ejusque liberis Thucydides, 1. 1. 13. de Romanis Tacitus annal. 4. 46. 4. & 12. 39. 5. de Carolo magno Cranzius lib. 2. Saxon. c. 4. Adde Lips. Admirand. 1. 7. & eruditas Chr. Forstneri ad Tacit. Notas, pag. 324 ubi plura trajectionis & quasi transplantationis populorum exempla. *Bern.*

9. *Hostilis*) Locus hic ex Livio, 1. 29. expressus, & partim αὐτολεξεὶ descriptus, ubi de Albanis Romam traductis. Similem imaginem in re simili proponit Ammianus, 25. 30. fin. *Bern.*

10. *Verentibus*) Sebis. *verentium.*

Ne ipsæ lacr.) *Nulla flendi major est causa, quam flere non posse.* Senec. lib. 4. controv. 1.

11. *Crescit dissimul.*) Velleius, 2. 130. 8. de Tiberio: *Abstruso, quod miserrimum est,*

ipſa dolor; hoc altius demiſſus, quo minus pro-
fiteri licet. Nunc ſepulcra majorum, nunc ve- 12
teres penates, nunc tecta, in quibus geniti erant,
in quibusque genuerant, conſiderabant: miſe- 13
rantes nunc vicem ſuam, quod in eam diem vi-
xiſſent; nunc filiorum, quod non poſt eam diem
nati eſſent.

CAP. VI. Alios populos in finibus ipſis, 1
hoſtibus opponit: alios in extremis (regni ter-
minis) ſtatuit: quosdam bello captos in ſupple-
mentis urbium dividit. Atque ita ex multis gen- 2
tibus nationibusque unum regnum populumque
conſtituit. Compoſitis ordinatisque Mace- 3
doniæ rebus, Dardanos, ceterosque finitimos,
fraude captos, expugnat. Sed nec à proximis 4
manus abſtinet. Siquidem Arrybam, regem
Epiri, uxori ſuæ Olympiadi arctiſſima cognatio-
ne junctum, pellere regno ſtatuit; atque Alexan- 5
drum,

eſt, pectus ejus flagravit incendio.

CAP. VI. 1. *ſupplementis*) Forte, *in ſupplementa.* Freinshem.

3. *Dardanos*) *Dardania* Oroſio, Ptolemæo, & aliis Europæ regio: *Myſia* mediterranea vocatur in Codice. quæ à Wolfg. Lazio *Boſſen* appellatur. Illyriæ pars, teſte Æliano in Variis, & Nicolao, apud Stobæum: qui ſcribit, hos tantum ter in vita lavare: cum naſcuntur, in nuptiis, & in funere. *Dardanos Serviam* & *Raſciam* habitaſſe, ſcribit Cuſpinianus, & Volaterranus. *Σερβία*, & *Ρασκία*, habet Sophianus. *Ortel.*

5. *Alexandrum privignum*) Quomodo Arrybæ privignus ſit Alexander, non video. Lege quæ notavi ad l. 17. 3. 9. & Diodorum ſub

drum, privignum ejus, uxoris Olympiadis fratrem, puerum honestæ pulcritudinis, in Mace-
6 doniam nomine sororis arcessit, omnique studio solicitatum spe regni, simulato amore ad stupri consuetudinem perpulit, majora in eo obsequia habiturus, sive conscientiæ pudore, sive
7 regni beneficio. Cum igitur ad viginti annos pervenisset, ereptum Arrybæ regnum puero ad-
8 modum tradit, scelestus in utroque. Nam nec in eo jus cognationis servavit, cui ademit regnum; & eum, cui dedit, impudicum fecit antequam regem.

sub anno XIX. Bong. Olympiadis, uxoris Philippi, fratrem vocat Orosius, 3. 14. *Bern.*

7. *Regnum tradit*) *in mercedem perpetrati stupri.* Orosius ibid. *Bern.*

In utroque) Rectius, *in utrumque.* Seb.

8. *Impudicum*) Pathicum, muliebria passum. Tacit. annal. 11. 36. *mollem*, verbo D. Pauli Corinth. 1. 6. 10. Vide Sueton. in Vespas. c. 13. 3.

LIBER IX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Philippus cogitat de Græcia subjuganda; ideo Byzantium, sed frustra, obsidet.*
2. *A Scytharum rege variis modis deluditur; unde pugna, & præda abducta.*
3. *Triballi Philippum præda spoliant. Athenienses & Thebanos Philippus prælio atterit.*

4. *Victoria*

4. *Victoria moderate utitur: sævit in Thebanos, qui fortiter se gerunt.*
5. *Græciam pacare studet, ut Persas bello adoriatur.*
6. *Pausanias Philippum obtruncat, ultionem ab iniquo judice exigens.*
7. *Philippus, Olympiade & Alexandro consciis, interficitur.*
8. *Philippi elogium, ejusdemque cum Alexandro filio & successore comparatio.*

CAP. I.

IN Græciam Philippus cum venisset, solicitatus paucarum civitatium direptione; & ex præda modicarum urbium, quantæ opes universarum essent, animo prospiciens; bellum toti Græciæ inferre statuit. Ad cujus emolumentũ egregrie pertinere ratus, si Byzantiũ, nobilem & maritimam urbem, receptaculũ terra marique 1 2

CAP. I. 2. *Emolumentum*) Jan. Palmerius, spicil. fol. 220. hic reponendum censet, *molimentum*. Verum contra libros nil mutandum hic.

Byzantium) Id tentavit Philippus, quòd Perinthiis, quos obsessos tenebat, Byzantini auxilia misissent. Cum ergo arbitraretur, optimos quosque Perinthum missos, cum parte copiarum ipse subito Byzantium invasit. Diodorus, 16. 77. De Byzantii appellatione vide Eustathium in Dionys. & Stephanum de urbibus. Ante *Lygos* dictum, Plin. 4. 11. Cassiodorus in Chron. Tulli Hostilii temporibus conditum scribit. Vide & Tac. Annal. 12. 63. *Bong.*

Receptaculum) Ita supra, 2. 15. 3. Græcis apposite dicitur ὁρμητήριον, qua voce Diodorus

marique copiis suis futuram, in potestatem redegisset, eandem, claudentem sibi portas,
3 obsidione cinxit. Hæc namque urbs condita primo à Pausania, rege Spartanorum, & per VII. annos possessa fuit: deinde variante victo-

odorus, 20.105. & alii utuntur. *Urbem caput belli* vocat Florus, 3.10.40. *Bern.*

Obsidione cinxit) Ad opem Byzantiis ferendam Demosthenes hortatur Athenienses oratione Philippica quarta. *Bern.*

3. Namque) Delendum Sebis.

A Pausania) Byzantium conditum fuisse Stephanus atque Eustathius memoriæ prodiderunt à Byzante, Ceroëssæ & Neptuni filio; vel ab eo qui classis Megarensium, coloniam deducentium, dux fuit, nominatus Βύζης. Ego hunc etiam Byzanta appellatum arbitror: nam à Byze, Byzeum, potius quam Byzantium diceremus. Philostratus, in vita Marci, Sophistæ Byzantini, ducem illum classis Megaricæ nominat Byzanta, cum scribit, Marcum, quod referret originem sui generis ad antiquum Byzanta, profectum Megaram, earum habitum fuisse Megarensibus coloniæ Byzantinæ deductoribus: quibus Pythium Apollinem consulentibus, ubi conderent urbem, redditum oraculum est, quærerent sedem, Cæcorum terris adversam. Ea ambage Chalcedones monstrabantur, quod priores advecti illuc, prævisa locorum utilitate, pejora legissent. Quod autem hic apud Justinum scriptum est, à Pausania Spartano Byzantium conditum, ita intelligendum existimo ut, qui Sycam, quam hodie vocant Galatam, à Genuensibus conditam esse affirmant, & Constantinopolim à Constantino, qui, aut reædificarunt, aut amplificarunt, non autem primi ædificarunt. nam cum ex Herodoto intelligam, Dario invadente Thraciam, Byzantios & Chalcedonios ne expectasse quidem adventum Phœniciæ classis, relictis suis urbibus in interiora Euxini Ponti discessisse, ibique

victoria, nunc Lacedæmoniorum, nunc Athenienlium juris habita est. Quæ incerta possessio 4

que Mesembriam condidisse; *Phœnices* autem Byzantium & Chalcedonem, combussisse: arbitror, Lacedæmonios *Pausania* duce coloniam illuc deduxisse, & Byzantium, sive coloniam prius Megarensium, sive sedem civium, à Byzante, Neptuni filio, conditam, restituisse Eustathius dicit, Antoninam appellatam fuisse ab Antonino Bassiano, Severi Cæsaris filio: sed quamdiu pater vixit, id nomen obtinuisse, deinde multis post annis nominata est Nova Roma, & Constantinopolis, & Anthusa, quasi Florentia sive Flora, à magno Constantino, unde *Priscianus* appellat Novam Romam Costantinopolitanam. *Gyllius.*

Condita pr. à Pausania) Consentit Isidorus Origin 15. 1. Alii non conditam à *Pausania*, sed solum expugnatam tradunt: inter quos est Thucydides, 1.15 29. Æm. *Probus* in *Pauf.* At Tacitus generatim annal. 12. 63. *Byzantium in extrema Europa posuere Græci.* Joan. Saresberiensis de nugis Curial. 1 5 *Spartanorum virtus constructo Byzantio clarescebat* Claudianus à Byzante quodam exstructam non obscure vult, in Eutropium, 2 41.

——— *hoc Byzas Constantinusque videbunt?*

Hæc fere Lipsius Not. 149. ad Tacit. 12. annal. *Bern.*

Condita primo à Pausania] *Pausanias* Byzantium condidit, sive coloniam fecit Spartanorum. *Primo* vero ab illo conditam esse, ut inquit Justinus, falsum est. Jam diu enim ante à Byzante exstructam, sutoribus & tonsoribus notum. Deinceps condita à Megarensibus Olymp. xxx. anno II. Inde à Milesiis deducta colonia. Tandem à *Pausania.* Atticorum quoque fuisse coloniam, probat quidam ex Ammiano, & Cornelio Nepote, cujus verba ita legebat: *Alcibiades, ubi hoc audivit, demum reverti noluit, & se Perinthum contulit, ibiq; tria castella communivit, Bornos, Byzantium, Macronticos.*

 Cum

ſeſſio effecit, ut, nemine quaſi ſuam auxiliis ju-
5 vante, libertatem conſtantius tueretur. Igitur
Philippus, longa obſidionis mora exhauſtus, pe-
6 cuniæ commercium de piratica mutuatur. Ca-
ptis itaque centum ſeptuaginta navibus, merci-
busque diſtractis, anhelantem inopiam paulu-
7 lum recreavit. Deinde, ne unius urbis oppu-
gnatione tantus exercitus teneretur, profectus
cum fortiſſimis, multas Cherſonenſium urbes
8 expugnat. Filiumque Alexandrum, decem &
octo annos natum, ut, ſub militia patris, tirocinii
rudimenta deponeret, ad ſe arceſſit. In Scy-
thiam quoque prædandi cauſa profectus eſt, mo-
re negotiantium, impenſas belli alio bello refe-
cturus.

1 CAP. II. Erat eo tempore rex Scytharum,
Atheas, qui, cum bello Iſtrianorum premeretur,
auxi-

Cum vulgo legeretur, *Bornos, Byziam, Themeonticos*. Sed male. Legendum enim, *Bornos, Byſanthen, Neon tichos*. Βυσάνθη oppidulum hoc loco Ptolemæo; Νέον Τεῖχος, Scylaci. *Voß*.

4 *Nemine quaſi ſuam aux. juvante*) *Nemo ſuum dicere poteſt, quem pereuntem contempſit*. l. unusquisque. C. de infant. expoſ. Adde Thucyd. 1. 8 10.

8. *Alexandrum, decem & octo*) Decem & ſex annos natum fuiſſe Alexandrum cum Byzantium oppugnaret Philippus, ſcribit Plutarchus in Alexandro. cap. 14. *Bong*.

Rudimenta depon.) Ita 7. 5. 3.

CAP. II. 1. *Atheas*] Ita è mss. unus, & Oroſius ms. 3. 13, & Frontinus, 2. 4. 20. Ceteri partim *Metheas*, partim *Mattheas*, vitio librariorum, qui literam *m* ex vocis *Scytharum* extremo addiderunt, Straboni, lib. 7. eſt

auxilium à Philippo per Apollonienses petit, in successionem eum regni Scythiæ adoptaturus. Cum interim Istrianorum rex decedens, & metu 2 belli, & auxiliorum necessitate Scythas solvit. Itaque Atheas, remissis Macedonibus, renuntiari Philippo jubet, *neque auxilium ejus se petisse, neque adoptionem mandasse. Nam neque vin-* 3 *dicta Macedonum egere Scythas, quibus meliores* 4 *forent: neque heredem sibi incolumi filio deesse.* His auditis Philippus legatos ad Atheam mittit, 5 impensæ obsidionis portionem petentes, ne inopia deserere bellum cogatur. Quod eo promptius 6 eum facere debere, quod missis à se in auxilium ejus militibus, ne sumptum quidem vitæ, nō modo of-

7. est 'Ἀτέας, & Plutarcho in apophtheg. cap. 18. & de fort. Alexandri, orat 2 2. *B.* Et rursus in commentar. Non posse suaviter vivi sec. Epicur. c. 29. ubi refertur, illum Scytharum regem jurasse, hinnitum equi, cantu præstantissimi tibicinis Ismeniæ, sibi jucundiorem videri. *Bern.*

Apollonienses) Variæ ejus nominis urbes hanc in Thracia Plinius posuisse videtur. Est alioqui & Macedoniæ oppidum.

2. *Rex decedens*) Vett. *rex recedens.* Vulgatam lectionem & sequentia comprobant, & Orosius, 3. 13. sequitur: *Istrianorum rege mortuo,* inquit, &c. *Bong.*

4. *Meliores*) Hoc est, fortiores. Horat. 1 od 15. *Tydides melior patre.* Sallust. histor. 1 3. 31. *Fortuna meliores sequitur.* Et in Jugurth. 92. 10. *Optumus quisque cadere, aut sauciari.* Græci eodem modo suum ἀγαθὸς & κρείσσων usurpant. *Bern.*

5. *Ne inopia des.*) Ita 5. 2. 10. & 6. 2. 14.

6. *Non modo*) Pro, *non modo*

7 do officii pretia dederit. Atheas inclementi-
am cœli & terræ sterilitatem causatus, quæ non
patrimoniis ditet Scythas, sed vix alimenta ex-
hibeat, respondit, *nullas sibi opes esse, quibus tan-*
8 *tum regem expleat; & turpius putare, parvo de-*
9 *fungi, quam totum abnuere; Scythas autem virtu-*
te animi, & duritia corporis, non opibus censeri.
10 Quibus derisus Philippus, soluta obsidione By-
zantii, Scythica bella aggreditur, præmissis le-
gatis, quo securiores faceret, qui nuntient A-
theæ, *dum Byzantium obsidet, vovisse se statuam*
11 *Herculi, ad quam in ostio Istri ponendam se venire,*
pacatum accessum ad religionem dei petens, amicus
12 *ipse Scythis venturus.* Ille, *si voto fungi vellet sta-*
tuam sibi mitti jubet; *non modo ut ponatur, verum*
etiam ut inviolata maneat, pollicetur: *Exercitum*
13 *autem fines ingredi* negat *se passurum. Ac si invi-*
tis Scythis statuam ponat; eo digresso sublaturum,
14 *versurumque æs statuæ in aculeos sagittarum.* His
utrimque irritatis animis, prælium committi-
tur. Cum virtute & numero præstarent Scy-
thæ,

modo non, Vide notam ad 2. 1. 6.

7. *Alimenta exhibeat*) Exhibere, est alere & alimenta præstare. Infra, 11. 10. 9 & 22. 1. 3. l. 1. §. 1. ff. de offic. præf. urb. l. Nesennius, 36. de negot. gest. l. si quis à liberis, in princip. de liber. agnosc. *Bong.*

9. *Non opibus censeri*) Des. Heraldus, ad Martial. 1. epigr. 62. notat, *censeri* heic non vulgata, sed elegantiori significatione accipi. Censebantur Romani ope

thæ, astu Philippi vincuntur. Viginti millia 15
puerorum ac fœminarum capta, pecoris magna vis, auri argentique nihil. Ea primum fides inopiæ Scythicæ fuit. Viginti millia nobilium 16
equarum ad genus faciendum in Macedoniam missa.

CAP. III. Sed revertenti ab Scythia, Tri- 1
balli

ope sua, ut ait ille, quibus facultates suppetebant: quibus contra nihil præter paupertatem inerat, capite censebantur. Unde vox ad alia transfertur: ut Val. Max. 5. 3. *Aristides, quo totius Græciæ justitia censetur.* l. 1. ff. de just. & jur. *Videmus cetera quoque animalia istius juris peritia censeri.* Pulcre Seneca de Benefic. 7. 8. *Quum animum sapientis intuemur, potentem omnium, & per universa dimissum, omnia illius esse dicimus: quum ad hoc jus quotidianum, si ita res tulerit, capite censebitur*: hoc est, Sapiens ille, secundum philosophos, rerum omnium dominus, si jus commune respicimus, nihil in censum fortasse præter caput afferet, & inter proletarios censebitur. Errant, qui hunc locum aliter exponunt. Adde Tacit. Agric. 45. 2. Nostrum, infra 11. 11. 8. *Bern.*

14. *Astu Philippi*) Qui πανοῦργος, *veterator*, ex eo dictus à Demosthene, Olynth. 1. princ. *Bern.*

6. *Inopiæ*) Propter quam *Abii* dicti Scythæ. Βίος enim ut vitam, ita victum facultatesque significat. *Bern.*

Equarum) His enim uti per bella Scythæ malunt, quoniam urinam cursu non impedito reddunt. Plinius, 8. 42. 25. *Idem.*

Ad genus faciendum) Γονῆς χάριν (hoc est, geniture fœtusq; suscipiendi gratia) ut est in l. 52. §. 20. ff. de furtis. *Bern.*

CAP. III. 1. *Triballi*) Τριβαλλοι, Mœsiæ inferioris populi sunt, testibus Ptolemæo; Plinio, & Strabone, qui eos dicit ad insulam Danubii Peucen usque pertingere.

balli Philippo occurrunt: negant, se transitum
2 daturos, ni portionem accipiant prædæ. Hinc
jurgium, & mox prælium, in quo ita in femore
vulneratus est Philippus, ut per corpus ejus e-
3 quus interficeretur. Cum omnes occisum pu-
tarent, præda amissa est. Ita Scythica, velut
devota, spolia pene luctuosa Macedonibus fue-
4 re. Ubi vero ex vulnere primum convaluit, diu
5 dissimulatum bellum Atheniensibus infert: quo-
rum causæ Thebani se junxere, metuentes, ne,
victis Atheniensibus, veluti vicinum, incendi-
6 um belli ad se transiret. Facta igitur duas, pau-
lo ante infestissimas, civitates societate, lega-
tionibus Græciam fatigant; Communem ho-
stem putant communibus viribus summoven-
7 dum: neque enim cessaturum Philippum, si pro-
spere prima successerint, nisi omnem Græciam
8 domuerit. Motæ quædam civitates Athenien-
sibus

gere. Τρίβαλλοι, uno λ, male apud Polyænum, de Scythis, lib. 7, *Servii* dicuntur à Niceta. Sed *Bulgaren* à Laonico, Sophiano, Lazio, Bonacciolo, & Barletio. *Ort.*

Transitum) Innoxius transitus jure gentium denegari nequit, qui jure humanæ societatis æquissimo patere debet. Quin & justum eo nomine bellum indici posse S. Scriptura testatur, Num. xx. & xxi.

4. *Bellum Atheniensib.*) Anno XXII, Diodorus, 16. 85. Junxerunt se Atheniensibus Thebani, Demosthenis eloquentia persuasi. Diodor. 16. 86. Plutarchus in Demosthene, c. 25. Gemistus lib. 2. *Bong.*

6. *Communem host.*) Thucyd. 6. 6. 12. & 13. *Belli pericula cum vicinis communia nobis sunt: & pro certo habendum est, si nos vicini*

fibus se jungunt: quasdam autem ad Philippum belli metus traxit. Prælio commisso, cum A- 9
thenienses longe majore militum numero præstarent, assiduis bellis indurata virtute Macedonum vincuntur: non tamen immemores pristi- 10
næ gloriæ cecidere: quippe adversis vulneribus, omnes loca, quæ tuenda à ducibus acceperant, morientes corporibus texerunt. Hic dies uni- 11
versæ Græciæ & gloriam dominationis, & vetustissimam libertatem finivit.

CAP. IV. Hujus victoriæ callide dissimu- 1
lata

vicini negligant, extemplo, postquam nos conflagraverimus, ad eos id incendium trajecturum. Tacit. Agric. c. 29: *Commune periculum concordia propulsandum* Bern.

9. *Prælio commisso*) Ad Chæroneam, urbem Bœotiæ quo victor Philippus, Græciæ dominus evasit. Præter Diodorum, 16. 87. & Plutarchum in Alex. c. 14. Demosthen. c. 26. vide Strabonem, l. 9. Pausaniam Achaicis & Bœoticis, Ælianum, var. 6. 1. B. Hac clade cognita, Isocrates inedia quatridui se ipse necavit, cum Athenas quartum ab hoste occupatas adspicere se posse negaret. Plutarch. in vitis Rhetorum. *Bern.*

Bellis indurata virt.) Ita de eadem pugna Frontinus, 2. 1. 9. Noster, 6. 4. 13, & 7. 2. 6, Florus 2. 3. 5. *Idem*

10. *Adversis vulneribus*) Hinc apparet, summa animi præsentia fuisse, neque terga vertere in animo habuisse. Sallust. Catil. 61. 3. Lucan. 6. 132.

CAP. IV. 1. *Dissimulata lætitia*) Lege Ælianum, var. histor. 8. 15. B. Sic Epaminondas Leuctrica victoria potitus, postridie processit squalidus & humilis; quod diceret, castigare se immoderatum ex victoria gaudium. Plutarch. apo-

 phtheg.

lata lætitia est. Denique non solita sacra Philippus illa die fecit: non in convivio risit: non ludos inter epulas adhibuit: non coronas aut unguenta sumpsit; &, quantum in illo fuit, ita

phtheg. c. 97. qui nec dissimilia de Annibale in vita Marcelli, cap. 53. refert. Præcipit hanc moderationem Onosander, strateg. cap. ult. *Bern.*

Dissimulata lætitia est) Observa, quod de oratoris Demadis scommate in Philippum hic refert Diodorus.

Coronas) Convivales intellige, de quibus Car. Paschalius, Coron. 2. 3. & passim. Scriptum est ab Aristotele & Aristone Chio, veteres, ne ex immodico potu capite dolerent, tempora coronis vinxisse, roseis potissimum (quæ cephalalgiæ prosunt. Vide Mizaldum, centuria 2. memorabilium, aphorismo 101.): quod Athenæo non probatur, qui existimat, hujus moris causam esse, quod in capite omnes sensus contineantur. Plutarchus vero in Sympos. causam reddit, factum ad significandam hilarem ingenii libertatem, & sales ab omni morositate alienos, proprios esse conviviorum. Ceterum non caput modo aut pectora, sed collum etiam coronari consuevisse didici ex Stephani Nigri Musonio. Utebantur convivæ ut plurimum triplici coronarum genere; duobus rosaceis, tertio myrteo; quod, Polycharmo teste. *Naucratiten* vocabant. Aliæ quoque herbæ coronarum usum præbebant, ut ex Anacreonte & aliis scriptoribus constat. *Delrius.*

Unguenta) Antiqui coronati & unguentis delibuti convivebantur. Unguenta, quia varie conficiebantur & diversis morbis occurrebant, non iisdem locis applicabantur, De metopio multa Hieron Mercurialis, lib. 2. variar. lection. c. 19. fuit hoc unguentum Ægyptium, sicut & Mendesium, utroque crura & pedes inungebantur; Phœnicino, malæ & mammæ; serpyllino genua & collum; sisymbrino alterum brachium; amaracino supercilia & comæ;

ita vicit, ut victorem nemo sentiret. Sed nec re- 2
gem se Græciæ, sed ducem appellari jussit. At- 3
que ita inter tacitam lætitiam & dolorem hosti-
um temperavit, ut neque apud suos exultasse,
neque apud victos insultasse videretur. Athe- 4
niensibus, quos passus infestissimos fuerat, & ca-
ptivos gratis remisit, & bello consumptorum
corpora sepulturæ reddidit; reliquiasque fune-
rum ut ad sepulcra majorum deferrent, ultro
hortatus est. Super hæc Alexandrum filium cum 5
amico Antipatro, qui pacem cum his amicitiam-
que

mæ; amomo coma, ut patet ex hoc loco Senecæ, & ex aliorum testimoniis, Ovid.

Spissaque de nitidis tergit amoma comis.

Statius:

—nec pingui crinem deducere amomo.

Præterea fuisse unguentum hoc, non liquidum, ut Bernardinus opinatur, sed valde spissum, cum ex supra citato Ovidii versu, tum ex hoc Persii carmine patet:

Compositus lecto, crassisque lutatus amomis.

Fuit autem maxime in pretio non Ægyptium illud, de quo Daniel Galetanus ad Senecam, qui inscite amomum cum metopio confundit: sed Assyrium, de quo Virgilius in eclogis:

— Assyrium vulgo nascetur amomum.

Delr us.

2. *Sed nec regem se &c.*) Ista Sosthenes, infra, 24.5 14. Factum id invidiæ minuendæ causa. Quo fine etiam Imp. Augustus, *non regno, neque dictatura, sed principis nomine constituit rempubl.* Tacit. Annal. 1.9. 12.

4. *Gratis*) Sine ulla redemtione.

Bello consumptor.) Hoc est, prælio. sic supra 2.12.23. *Inter primos duces bellum acerrime ciebat.* Qui tamen accuratius loquuntur, ista distinguunt. Livius, 30. 35 8. *Non prælio modo, sed bello victus Annibal.* Tacit. annal, 2.88, 5. *Arminius præ-*

6 que jungerent, Athenas misit. Thebanorum porro non solum captivos, verum etiam interfe-
7 ctorum sepulturam vendidit. Principes civitatis alios securi percussit: alios in exilium redegit,
8 bonaque omnium occupavit. Pulsos deinde per injuriam, in patriam restituit; ex horum numero ccc. exules, judices rectoresque civita-
9 ti dedit: apud quos cum potentissimi quique rei ejus ipsius criminis postularentur, quod per injuriam se in exilium egissent, hujus constantiæ fuerunt, ut omnes se auctores faterentur, meliusque cum republica actum, cum damnati essent,
10 quam cum restituti, contenderent. Mira prorsus audacia: de judicibus vitæ necisq; suæ, quemadmodum possunt, sententiam ferunt; contemnuntq; absolutionem, quam dare inimici possunt: & quoniam rebus nequeunt ulcisci, verbis usurpant libertatem.

CAP.

prælii ambiguus, bello non victus. Curtius, 4.14.25. *Bello vicerimus, si vincimus prælio.*

6. *Porro)* Forte, *vero*, ut sit antithesis Athen. Vide tamen infra, 14.3.7, & 44.4.22.

Sepulturam vendidit) Emendandus est Orosius; 3.14. ex ms. *Mortuorum mortes, venditiones captivitatesque victorum, unius regis fraus, ferocia, dominatus agitavit* a ms. abest vox *mortes*. mortuorũ venditionem hanc intelligit B. Vide sis adagium Erasmi, *à mortuo tributum exigere.* Bern.

8. *Pulsos deinde per injuriam)* *Pulsos à civibus, in patriam restituit*, legit Orosius.

CAP.

CAP. V. Compositis in Græcia rebus, Phi- 1
lippus omnium civitatium legatos ad forman-
dum rerum præsentium statum evocari Corin-
thum jubet. Ibi pacis legem universæ Græciæ 2
pro meritis singularum civitatium statuit; con-
ciliumque omnium, veluti unum senatum, ex o-
mnibus legit. Soli Lacedæmonii, & legem, & 3
regem contempserunt; servitutem non pacem
rati, quæ non ipsis civitatibus conveniret, sed à
victore ferretur. Auxilia deinde singularum 4
civitatium describuntur, sive adjuvandus ea
manu rex oppugnante aliquo foret, seu duce il-
lo bellum inferendum. Neque enim dubium 5
erat, imperium Persarum his apparatibus pe-
ti. Summa auxiliorum ducenta millia pedi- 6
tum fuere, & equitum quindecim millia. Ex- 7
tra hanc summam & Macedoniæ exercitus erat,
& confinis domitarum gentium barbaries. Ini- 8
tio veris tres duces in Asiam Persarum juris
præ-

CAP. V. 3. *Et legem & regem*) Bong. *& regem & leges.* Prætuli quod & veteres editiones habent, & in suis mss. extare confirmat Modius: cum sit nescio quomodo concinnior ea lectio, dixeritque præcedenti num. 2. *pacis legem*, non, *leges.* Bern.

Quæ non ipsis civit. conveniret) Hoc est, de qua non inter ipsas civit. conveniret. Sichardus enim aliter hæc accipere videtur: unde mox *pro victore* legit, pro *à victore*: non bene. *Bern.*

4. *Duce illo*) Erat enim declaratus στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῆς Ἑλλάδος, Diodorus, 16. 90. Georgius, Gemist. 2. *Bong.*

6. *Summa auxiliorum*) Filius

præmittit, Parmenionem, Amyntam, & Atta-
9 lum, cujus sororem nuper expulsa Alexandri matre Olympiade, propter stupri suspicionem, in matrimonium receperat.

1 CAP. VI. Interea, dum auxilia à Græcia coëunt, nuptias Cleopatræ filiæ, & Alexandri,
2 quem regem Epiri fecerat, celebrat. Dies erat pro magnitudine duorum regum, & collocantis filiam, & uxorem ducentis, apparati-
3 bus insignis. Sed nec ludorum magnificentia deerat: ad quorum spectaculum Philippus cum sine custodibus, medius inter duos Alexandros

Filius Alexander cum multo paucioribus ad subvertendum imperium Persicum est profectus, infra, 11. 6. 2. *Bern.*

9. *Amyntam*) Ejus Gemistus nullam mentionem facit, neque Diodorus. *B.*

Cujus sororem) Attalum Cleopatræ θεῖον, id est, avunculum aut patruum vocat *Plutarchus* in Alexandro, c. 15. Diodorus, 16. 94. & Gemistus ἀδελφιδοῦν, id est, ἀδελφοῦ υἱὸν, pro quo forte Justinus aut Trogus apud Græcum auctorem legerat ἀδελφόν. *Bong.*

Cujus sororem nuper expulsa Olympiade) Jam ante repudiarat Olympiada, superinducta Meda, Cithelæ, Thraciæ regis, filia. *Postrema* autem è septem *Philippi* conjugibus fuit hæc Cleopatra, Attali soror. Vide Athenæum lib. XIII. *Voss.*

Expulsa Olympiade) Eadem Cæsari uxoris repudiatæ causa; quod diceret, *suos tam suspicione, quam crimine carere oportere.* Sueton. c. 74. *Multis illustribus dedecori fuit, aut inconsultius uxor assumpta, aut retenta patientius. ita foris claros domestica destruebat infamia; & ne maximi cives haberentur, hoc efficiebat, quod mariti minores erant.* Plin. Panegyr. c. 43 *Bern.*

CAP. VI. 4. *Pausanias*) De *Philippi* morte vide Arist. 5.

xandros, filium, generumque, contenderet; Pausanias, nobilis ex Macedonibus adolescens, nemini suspectus, occupatis angustiis, 4
Philippum in transitu obtruncat: diemque lætitiæ destinatum, fœdum luctu funeris facit. Hic Pausanias primis pubertatis annis 5
stuprum per injuriam passus ab Attalo fuerat: cujus indignitati hæc etiam fœditas accesserat: nam perductum in convivium, solutum- 6
que mero, Attalus, non suæ tantum, verum & convivarum libidini, velut scortum vile, subjecerat, ludibriumque omnium inter æquales reddiderat. Hanc rem ægre ferens Pausa- 7
nias, querelam Philippo sæpe detulerat. Cum 8
variis

rist.5. *Pol.* c. 10. Diodorum fine l.16. (qui nonnihil à nostro variat) Ciceronem de fato, c.3. Ælianum extremo lib.3. Valerium. 1.8. Plutarchum, Alexandro, c.17. & Pausaniam, Arcadicis. *Bong.*

6. *Perductum*) Ait Bong. in ms. legi *productum*, idq; verbum ad rem accommodatissimum, ex Plauto & Petronio constare. Modius autem *perductum* longe accommodatius esse contendit. Hinc enim *perductores* προαγωγεῖς, qui hoc differunt à lenonibus; quod *lenones* sunt scortorum *perductores*, etiam invitarum personarum, ut tradit Asconius in illud Ciceronis, Verr. 1.12. *lenonum, perductorum.* In quo lepide lusit Plautus, Mostell. 3. 2. 157. Nam cum senex senem inspecturientem ædes suas interrogasset: *Vin' qui perductet?* respondet alter: *Apage istum à me perductorem! nihil moror ductarier. errabo potius, quam perductet quispiam.* Adde Torrent. ad Sueton. Vespas. 22. & Pithœi advers. 2.17. *Bern.*

Convivarum libidini, velut scortum vile, subjecerat) Paulo nasutior viderit, hanc esse deformatam lectionem.

variis frustrationibus non sine risu differretur, & honoratum insuper ducatu adversarium cerneret; iram in ipsum Philippum vertit; ultionemque, quam ab adversario non poterat, ab iniquo judice exegit.

CAP.

ctionem. In omnibus fere scriptis codicibus legebatur: *verum scortorum jure.* Unde ego veram lectionem expiscatus sum: *convivarum lubidini, ebrium scortorum jure subjecerat.* Scortorum jure, hoc est, more. Florus lib. III. cap. XVII. de Fabio Maximo: *captis superioribus jugis in subjectos suo jure domuit.* Iterum lib. III. cap. XVII. *Peculabantur suo jure rempublicam.* Hanc lectionem confirmat Diodorus: Ἄτταλος εἷς ὢν τῶν ἐξ αὐλῆς, καὶ πολὺ δυναμένων παρὰ τῷ βασιλεῖ, ἐκάλεσεν ἐπὶ δεῖπνον τὸν Παυσανίαν, καὶ πολὺν ἐμφορήσας ἄκρατον, παρέδωκεν αὐτοῦ τὸ σῶμα τοῖς ὀρεοκόμοις, εἰς ὕβριν καὶ παροινίαν ἑταιρικήν. *Voss.*

7. *Differretur*) Hoc est, in aliud tempus rejiceretur. Ita Plin. Panegyr. c. 26. *Infantes ignari quid rogassent, donec plane scirent, differebantur.*

Honoratum) Supra, 9. 5. 8.

Ducatu) Hoc est, dignitate ducis. Utitur auctor hac voce supra, 5. 15. 14. & infra, 30. 2. 5. Suetonius Tiberio, 19. 2. & Nerone, 35. 13. Utitur & Suetonio antiquior Curtius: & in Glossario veteri *ducatus* est ἡγεμονία. *B.* Adde Liv. epit. 96. & 113. Alio fere sensu Florus, 3. 21. 2. *ducatum sceleri præbuisse.* Bern.

Iram in ipsum) Simile infortunium ex causa non dissimili Phalaris parum abfuit quin incurreret: de quo insigniter bene Ælianus var. hist. 2. 4. Lycurgi dictum est, in oratione contra Leocratem: *delicta tantisper, dum judicata fuerint, apud auctores suos manent: simulatque sententia ac judicium de iis factum fuit, apud eos manent, qui ipsa jure non ulciscuntur ac vindicant.* Bern.

C A P.

CAP. VII. Creditum est etiam immis- 1
sum ab Olympiade, matre Alexandri, fuisse;
nec ipsum Alexandrum ignarum paternæ cæ-
dis extitisse: quippe non minus Olympiadem 2
repudium, & prælatam sibi Cleopatram, quam
stuprum Pausaniam, doluisse. Alexandrum 3
quoque, regni æmulum, fratrem ex noverca
susceptum, timuisse: eoque actum, ut in con-
vivio antea, primum cum Attalo, mox cum
ipso patre, jurgaret: adeo ut etiam stricto 4
gladio eum Philippus consectatus sit, ægre-
que à filii cæde, amicorum precibus, exora-
tus. Quamobrem Alexander ad avunculum 5
se in Epirum cum matre, inde ad regem Illy-
riorum contulerat: vixque revocanti miti- 6
gatus

CAP. VII. 1. *Immissum ab Olymp.*) Sic infra, 26.3.6. in subsessorem alieni matrimonii percussores immissi. Ea vis nimirum est muliebris zelotypiæ: quam furori leonino recte comparat Ovid. de arte, 2.373. Et instar miraculi sunt habenda, quæ Plutarch. virt. mul. c. 42. de Stratonica: Valer. Max. 6.7. de Africani prioris uxore Æmilia: Sueton. Aug. 71.3. de Augusti Livia, memorant *Bern.*

Nec ipsum Alex.) Mss. Fr. Modii, τὸ *Alexandrum* non agnoscunt: & videtur posse abesse citra sententiæ detrimentum.

3. *Ex noverca*) Hæc omnia, usque ad verba, *præparatos habuit*, absunt ab optimis libris: habentur tamen in uno Cujacii codice: neque videntur rejicienda. Ad ea vide Plutarchum in Alexandro. *Bong.*

Actum) Rectius est, *factum* bis.

Cum Attalo) Plutarchus in vita Alexandri refert, in ista contentione Alexandrum in Attalum poculum conjecisse.

5. *Illyriorum*) Vide supra

variis frustrationibus non sine risu differretur, & honoratum insuper ducatu adversarium cerneret; iram in ipsum Philippum vertit; ultionemque, quam ab adversario non poterat, ab iniquo judice exegit.

CAP.

ctionem. In omnibus fere scriptis codicibus legebatur: *verum scortorum jure.* Unde ego veram lectionem expiscatus sum: *convivarum lubidini, ebrium scortorum jure subjecerat.* Scortorum jure, hoc est, more. Florus lib. III. cap. XVII. de Fabio Maximo: *captis superioribus jugis in subjectos suo jure domuit.* Iterum lib. III. cap. XVII. *Peculabantur suo jure rempublicam.* Hanc lectionem confirmat Diodorus: Ἄτταλος εἷς ὢν τ' ἐξ αὐλῆς, καὶ πολὺ δυνάμενος παρὰ τῷ βασιλεῖ, ἐκάλεσεν ἐπὶ δεῖπνον τ' Παυσανίαν, καὶ πολὺν ἐμφορήσας ἄκρατον, παρέδωκεν αὐτοῦ τὸ σῶμα τοῖς ὀρεοκόμοις, εἰς ὕβριν καὶ παροινίαν ἑταιρικήν. *Voss.*

7. *Differretur*) Hoc est, in aliud tempus rejiceretur. Ita Plin. Panegyr. c. 26. *Infantes ignari quid rogarent, donec plane scirent, differebantur.*

Honoratum) Supra, 9.5.8.

Ducatu) Hoc est, dignitate ducis. Utitur auctor hac voce supra, 5. 15. 14. & infra, 30. 2.5. Suetonius Tiberio, 19. 2. & Nerone, 35.13. Utitur & Suetonio antiquior Curtius: & in Glossario veteri *ducatus* est ἡγεμονία. *B.* Adde Liv epit. 96. & 113. Alio fere sensu Florus, 3. 21. 2. *ducatum sceleri præbuisse.* Bern.

Iram in ipsum) Simile infortunium ex causa non dissimili Phalaris parum abfuit quin incurreret: de quo insigniter bene Ælianus var. hist. 2. 4. Lycurgi dictum est, in oratione contra Leocratem: *delicta tantisper, dum judicata fuerint, apud auctores suos manent: simulatque sententia ac judicium de iis factum fuit, apud eos manent, qui ipsa jure non ulciscuntur ac vindicant.* Bern.

CAP.

CAP. VII. Creditum eſt etiam immiſ- 1
ſum ab Olympiade, matre Alexandri, fuiſſe;
nec ipſum Alexandrum ignarum paternæ cæ-
dis extitiſſe: quippe non minus Olympiadem 2
repudium, & prælatam ſibi Cleopatram, quam
ſtuprum Pauſaniam, doluiſſe. Alexandrum 3
quoque, regni æmulum, fratrem ex noverca
ſuſceptum, timuiſſe: eoque actum, ut in con-
vivio antea, primum cum Attalo, mox cum
ipſo patre, jurgaret: adeo ut etiam ſtricto 4
gladio eum Philippus conſectatus ſit, ægre-
que à filii cæde, amicorum precibus, exora-
tus. Quamobrem Alexander ad avunculum 5
ſe in Epirum cum matre, inde ad regem Illy-
riorum contulerat: vixque revocanti miti- 6
gatus

CAP. VII. 1. *Immiſſum ab Olymp.*) Sic infra, 26.3.6. in ſubſeſſorem alieni matrimonii percuſſores immiſſi. Ea vis nimirum eſt muliebris zelotypiæ: quam furori leonino recte comparat Ovid. de arte, 2.373. Et inſtar miraculi ſunt habenda, quæ Plutarch. virt. mul. c. 42. de Stratonica: [illegible]ler. Max.6.7. de Africa[illegible]oris uxore Æmilia: Sueton. Aug. 71.3. de Auguſti Livia, memorant *Bern.*

Nec ipſum Alex.) Mss. Fr. Modii, τὸ *Alexandrum* non agnoſcunt: & videtur poſſe abeſſe citra ſententiæ detrimentum.

3. *Ex noverca*) Hæc omnia, usque ad verba, *præparatos habuit*, abſunt ab optimis libris: habentur tamen in uno Cujacii codice: neque videntur rejicienda. Ad ea vide Plutarchum in Alexandro. *Bong.*

Actum) Rectius eſt, *factum*. Sebiſ.

Cum Attalo) Plutarchus in vita Alexandri refert, in iſta contentione Alexandrum in Attalum poculum conjeciſſe.

5. *Illyriorum*) Vide ſupra, 10. Titu-

gatus est patri, precibusque cognatorum ægre
7 redire compulsus. Olympias quoque fratrem suum Alexandrum, Epiri regem, in bellum subornabat: pervicissetque, ni filiæ nuptiis pater
8 generum occupasset. His stimulis irarum utrique Pausaniam, de impunitate stupri sui querentem, ad tantum facinus impulisse creduntur.
9 Olympias certe, fugienti percussori, equos quo-
10 que præparatos habuit. Ipsa deinde, audita regis nece, cum titulo officii ad exequias cucurrisset, in cruce pendentis Pausaniæ capiti, eadem nocte qua venit, coronam auream imposuit: quod nemo alius audere, nisi hæc, superstite Phi-
11 lippi filio, potuisset. Paucos deinde post dies, refixum corpus interfectoris super reliquias mariti cremavit; & tumulum ei eodem fecit in loco, parentarique eidem quotannis, incussa
12 populo superstitione, curavit. Post hæc Cleopatram,

10. *Titulo officii*) Infra, 23. 2. 8. est, *exequiarum officium implere.* Tacitus absolute annal. 3. 3. 2. *officio fungi.* Alias *officii* vox generatim ea significat, quæ cultus, honoris & studii causa superioribus aut amicis exhibemus. Ejus generis Tertullianus, in lib. de idololatria, plura simul enumerans: *Circa officia*, inquit, *privatarum & communium solennitatum, ut togæ puræ, ut sponsalium, &c. nullum putem periculum.* Et post, inter officia refert, *deductionem magistratuum, candidatorum, funeris: salutationes*, item & alia. *Bern.*

Superstite Philippi filio) Quippe inquisituro, & vindicaturo. *Bong.*

12. *Cleopatram*) Dicit Pausanias, in Arcadicis, Philippo

patram, à qua pulsa Philippi matrimonio fuerat, in gremio ejus prius filia interfecta, finire vitam suspendio coëgit, spectaculoque pendentis ultionem potita est, ad quam per parricidium festinaverat. Novissime gladium, 13
quo rex percussus est, Apollini sub nomine Myrtalis consecravit: hoc enim nomen ante Olympiadis parvulæ fuit. Quæ omnia ita 14
palam

lippo interempto, parvulum ejus filium, quem ille ex Cleopatra, cui pater fuerat Attali frater, susceperat, una cum matre in æneo vase ignibus circumdatis cruciatum, Olympiadem enecuisse.

Parricidium) Hoc est, Philippi cædem. *Freinsh.*

13. *Gladium* &c. *consecravit*) Sic & Alexander Pheræus (ut est apud Plutarchum in Pelopida, cap. 53.) lanceam illam, qua avunculum suum Polyphronem confoderat, coronatam sacravit, eique ut deo rem divinam fecit, *Tychonem* eam appellans: forte quod ictu non fuisset frustratus, παρὰ τὸ τυγχάνειν. Atque hic mos à Græcis ad Romanos transiit. Sueton. Calig. 24. 10. *Tres gladios in necem suam præparatos. Marti ultori, addito elogio, consecravit.* Idem Vitellio, 10. 8. *Pugionem, quo se Otho occiderat, in Agrippinensem coloniam misit, Marti dedicandum.* Epitomator Dionis in Antonino Caracalla sub fin. *Gladium quo fratrem interfecerat, deo consecrare est ausus.* Huc respicit Tertullianus in de Resurrectione carnis: *Gladius bene de bello cruentus, & melior homicida, laudem suam consecratione pensabit.* Hæc pleraque Lipsius Not. 160. ad Tacit. Annal. 15. *Bern.*

Sub nomine Myrtalis) Lege, *Sub nomine Myrtales, consecravit. Hoc enim nomen ante Olympiadi parvulæ fuit.* Nam Μυρτάλη prius appellata est Olympias. *Voss.*

14. *Ne facinus ab ea commissum non probaretur*) Ex interpunctione, quam

palam facta sunt, ut timuisse videatur, ne facinus ab ea comissum non probaretur.

1 CAP. VIII. Decessit Philippus XL. & VII.
2 annorum, cum annis XXV. regnasset. Genuit ex Larissæa saltatrice filium Aridæum, qui post
3 Alexandrum regnavit. Habuit & alios multos ex variis matrimoniis regio more susceptos, qui partim fato, partim ferro periere.
4 Fuit rex armorum quam conviviorum appa-
5 ratibus studiosior; cui maximæ opes erant
6 instrumenta bellorum: divitiarum quæstu, quam custodia solertior: itaque inter quo-
7 tidianas rapinas semper inops erat. Misericordia

post vocem *commissum* inserunt editiones pleræque, paucis intellectum hunc locum apparet. Verbum *probare* hujus obscuritatis causa est, quod Justinus pro *convincere* accepit, hoc sensu: Omnia ita palam egisse, quasi metueret, ne non ab ea commissum appareret. Ceteri *probare* pro *approbare* intellexerunt. *Freinshemius.*

CAP. VIII. 3. *Partim fato &c.*) Sic infra, 39.4.7. *Spiritum non fato, sed parricidio dedit.* Ita Tacitus, annal. 2.71. 2. *fato concedere*, & *intercipi*, inter se opponit: quorum illud *sua morte defungi* est Suetonio, Cæs. 89.1. hoc est, ex naturæ communi lege obire. Alio, quam noster auctor, sensu Livius, 9.18.13. *suo fato mori*, de eo dixit, qui quidem in prælio, proindeque violenta morte, sed fine reipub. discrimine occumbit. *Bern.*

4. *Fuit rex*) Locum hunc adducit Sarisberiens. Polycrat. lib. 5. cap. 12. & mss. lectionem comprobat. *Bong.*

Apparatib. stud.) Casu dandi, quomodo & Plautus, Mil. 3.1.204. *adulterio studiosus.* Et Amphit. 1.1.12. *Servitus opulento homini*, hoc

cordia in eo & perfidia pari jure dilectæ. Nulla
apud eum turpis ratio vincendi. Blandus pariter 8
& insidiosus alloquio; qui plura promitteret,
quam præstaret: in seria & jocos artifex. Amici- 9
tias utilitate, non fide colebat. Gratiam fingere
in odio, instruere inter concordantes odia, apud
utrumque gratiam quærere, solennis illi consue-
tudo. Inter hæc eloquentia, & insignis oratio, a- 10
cuminis & solertiæ plena: ut nec ornatui facilitas,
nec facilitati inventionum deesset ornatus. Huic 11
Ale-

hoc est, quam quis servit opulento. Sallust. hist. 3. 5. 10. *facta consultaq; Alexandri æmulus.* Casus verbi tribuitur nomini, ut notat Turneb. advers. 30. 34.

7. *Perfidia*) Notat Pausanias in Arcadicis, & Plutarchus Pelopida. *Bong.*

8. *Qui plura promitteret*) Plutarchus in Æmilio, c. 11. tradit, Antigonum regem, populari joco dictum fuisse *Dosonem* (quasi *Dabonem* dicas) eo quod esset promissor quidem, at non effector pollicitorum. Sed & ob eandem caussam, cum Atheniensium ducis *Charetis pollicitationes* in proverbium abiere: tum etiam Imp Pertinax *Chrestologus*, hoc est, verbis munificus, est appellatus, teste Capitolino in ejus vita, cap. 13. Titus tamen à domesticis admonitus, quasi plura polliceretur, quam præstare posset: *Non oportere*, ait, *quemquam à sermone Principis tristem discedere.* Sueton. Tit. 8. 3. *Bern.*

In seria & jocos) Quod & in artibus Sullæ numerat Sallust. Jug. 9. 6. 3.

9. *Amicitias util.*) Ovid. de Ponto 2. 3. 8.

—*vulgus amicitias utilitate probat.*

Addendi Cic. de Amic. cap. 21. Sallust. Catil. 10. 5. Noster infra, 22. 7. 3.

10. *Insignis oratio*) Demosthenes ipse Philippum *sub Sole hominum eloquentissimum* appellat in orat.

Alexander filius successit, & virtute & vitiis pa-
12 tre major. Itaque vincendi ratio utrique diver-
sa. Hic aperte, ille artibus bella tractabat. De-
13 ceptis ille gaudere hostibus, hic palam fusis. Pru-
dentior ille consilio, hic animo magnificentior.
14 Iram pater dissimulare, plerumque etiam vince-
re: hic ubi exarsisset, nec dilatio ultionis, nec
15 modus erat. Vini nimis uterque avidus, sed e-
brietatis diversa vitia. Patri mos erat etiam de
convivio in hostem procurrere, manum confe-
rere, periculis se temere offerre; Alexander non
16 in hostem, sed in suos sæviebat. Quamobrem
Philippum sæpe vulneratum prælia remisere:
hic amicorum interfector convivio frequenter
17 excessit. Regnare ille cum amicis nolebat, hic
in

orat. de fals. legat & Polyænus, strategem. lib. 4. non minores eum res oratione quã prælio confecisse scribit, & pluris æstimasse verbis quam armis partas victorias. Harum enim partem sibi vendicare milites existimabat: illas ad suam unius laudem pertinere. *Bern.*

17. *Cum amicis &c.*) Est hæc ea species amicitiæ, quam Aristot. Eth. 8. 7. Φιλίαν καθ' ὑπεροχὴν appellat, qualis inter imperantem ac subditum. De his Plin. panegyr. c. 85. *Cum plurimis amicitiis fortuna principis indigeat, præcipuum est principis opus, amicos parare.* Et Tacit. hist. 4. 7. *Nullum majus boni imperii instrumentum, quam boni amici.* Micipsa judice apud Sallust. Jug. 10. 5. Alia regiæ amicitiæ exempla sunt infra 30. 1. 3. & 34. 3. 3. Porro de his *amicis comitibusq;* Principum exactissime, ut omnia, Salmasius ad Spartiani Hadrianum, c. 18. *Bern.*

Nolebat

in amicos regna exercebat. Amari pater malle, 18
hic metui. Literarum cultus utrique similis. So- 19
lertiæ pater majoris, hic fidei. Verbis atque
oratione Philippus, hic rebus moderatior. Par- 20
cendi victis filio animus & promptior, & hone-
stior. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis de-
ditus erat. Quibus artibus orbis imperii fun- 21
damenta pater jecit, operis totius gloriam filius
consummavit.

Nolebat) Sebis. vult, *volebat*, ut sibi constet antithesis. *Bern.*

LIBER X.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Artaxerxis filii in patrem conspirant. Sed conspiratione detecta, parricidii pœnas dant.*
2. *Causa parricidii ex multiplici libidine nata.*
3. *Ochus, Artaxerxis successor, cognatorum principum strage regiam replet. Persica monarchiæ finis.*

CAP. I.

ARtaxerxi, regi Persarum, ex pellicibus cxv. filii fuere, sed tres tantum justo matrimonio suscepti: Darius, Ariarates,

CAP. I. 1. *Artaxerxi*) Qui *Mnemon* dictus est. Ejus vitam scripsit Plutarchus, quem vide, & Ælianum fine lib. 9. Justitiæ cũ fama floruisse, Probus & idem Plutarchus auctores sunt. *Bong.*

Ex pellicibus) Quarum sexaginta & trecentas Artaxerxi

2 tes, & Ochus. Ex his Darium contra morem Persarum, apud quos rex nō nisi morte mutatur,
3 per indulgentiam pater regem vivus fecit: nihil sibi ablatū existimans, quod in filium contulisset; sinceriusque gaudium ex procreatione capturus, si insignia majestatis suæ vivus in filio conspexisset.
4 Sed Darius, post nova paternæ pietatis exempla, interficiendi patris consilium cepit.
5 Sceleratus, si solus parricidium cogitasset; tanto sceleratior, quod, in societatem facinoris assumptos, quinquaginta fratres fecit parricidas.

Osten-

xerxi tribuit Plutarchus, in ejus vita, cap. 43. Totidem Dario Curtius, 3. 3. 36. ipsique Alexandro, Persicis moribus corrupto, idem, 6. 6. 8. ut & Diodorus, 17. 77. qui addit, hunc tantum numerum (Curtius, 6. 2. 2. *gregem* appellat) eos ideo affectasse, ut accederent ad numerum dierum anni. Ceterum Ioniam regi Persico tot pellices suppeditasse tradit Maximus Tyr. serm. 33. *Bern.*

Darius) Filiorum Artaxerxis hic numerus, juxta Justinum; Plutarchus quatuor legitimos filios recenset, Darium, Ariaspem, Arsacem & Ochum.

Ariarates) Veteribus, *Aralratus*: Plutarcho in Artax. c. 48. *Ariaspes*. Bong.

2. *Per indulgentiam*) Simul etiam ne se mortuo regnum novis bellis fratrumque certaminibus implicaretur. Plutarchus in Artax. c. 41. *Cohibentur pravæ aliorum spes, si successor non in incerto sit*, Tacit. annal. 3. 56. *Bern.*

3. *Regem vivum fecit*) Inconsulte. Vide sapientissimum Syracidem, 33. 20. & seqq. Feliciore tamen successu Ptolemæus, infra, 16. 2. 8.

5. *Parricidium cogitasset*) Consilium interficiendi patris Ochum agitasse per Atossam, scribit Plutarch.

6. In

Ostenti prorsus genus, ubi in tanto populo non 6
solum sociari, verum etiam sileri parricidium potuit; ut ex quinquaginta liberis nemo inventus sit, quem aut paterna majestas, aut veneratio senis, aut indulgentia patris, à tanta immanitate revocaret. Adeone vile paternum nomen 7
apud tot numero filios fuit, ut, quorum præsidio tutus etiam adversus hostes esse debuerat, eorum insidiis circumventus, tutior ab hostibus, quam à filiis fuerit?

CAP. II. Causa parricidii sceleratior ipso 1
parricidio fuit. Occiso quippe Cyro fra- 2
terno bello, cujus mentio supra habita est, Aspasiam, pellicem ejus, rex Artaxerxes in matrimonium recêperat. Hanc patrem cede- 3
re sibi, sicuti regnum, Darius postulaverat: qui,

6. *In tanto populo*) Hoc est, in tanta multitudine filiorum, audaci satis metaphora: qualis est etiam apud Gregoram, 3. 1. ὁ δῆμος μειρακίων. Ita Senec. Benef. 6. 33. *populus amicorum.* Florus, 1. 1. 17. *populus virorum.* Audacius Manilius, *aerei populi*, de avibus: & *populos exponere captos*, de piscibus. Columella, 9. 13. *Duo populi conjungi debent*, de apibus. Apuleius l. 6. *Sepedum populorum undae*, de formicis: de quibus & Prov. 30. 25. *Formicæ, populus, infirmus.* Audacissime Sidonius, 6. 1. *Scelerum populus*, pro copia peccatorum: ubi plura id genus exempla notavit Savaro. *Bern.*

CAP II. 2. *Supra*) Fine libri quinti.

3. *Cedere*) Sichardus mallet, *credere.* non bene. Vide notam ad 1. 10. 12.

Darius postulaverat) *Lex erat apud Persas, ut designatus rex donum peteret, & daret qui designaverat, modo fieri posset,*

qui, pro indulgentia sua in liberos, primo facturum se dixerat: mox pœnitentia ductus, ut hone-
4 ste negaret, quod temere promiserat, Solis eam sacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab omni-
5 bus viris pudicitia imperabatur. Hinc exacerbatus juvenis, in jurgia primo patris erupit: mox facta cum fratribus conjuratione, dum patri insidias parat, deprehensus cum sociis, pœnas parricidii diis paternæ majestatis ultoribus dedit.

Con-

quicquid esset petitum. Plutarchus, Artaxerxe, cap. 42. *Bong.*

4. *Solis eam sacerd. præf.*) Plutarchus, Artaxerxe, cap. 43. eam Dianæ, quæ Ecbatanis colitur, quam *Anitim* vocant, sacerdotem lectam scribit, quo reliquam vitam transigeret in cœlibatu. *Bern.*

Solis) In igne Solem Persis cultum fuisse, supra p. 37. seq. ostendimus: unde & equorum quadrigarumque fusæ imagines & Soli sacratæ. Quin & equi Soli mactabantur. Quem morem & Græcos observasse Pausanias tradidit in Laconicis. Ipsa vero πυραιθεῖα, חמנים, *chamanim*, vocantur, de quibus S. Scriptura. Quid sint Chamanim, ex Strabone apparet: ταῦτα δ' ἐν τοῖς τῆς Ἀναΐτιδος καὶ τοῦ Ὠμανοῦ ἱεροῖς νενόμισται. Ὠμανὸς enim חמן. *Amanus* lingua Persica Sol erat, ut *Anaitis* Luna, quæ cum Venere & Diana confunditur. Ab Amano, ut vult Scaliger, ipsi *Achamenii* dicti sunt. Audi interpretem antiquum Statii: Nunc, inquit, Achamænii dicuntur, ubi Apollinem Solem dicunt, cujus & sacrorum ritus invenisse dicuntur.

5. *In jurgia*) Quidam mss. *in injuriam.* Injuria etiam verbis fit, ut JCti docent. Tertull. *Omnis injuria, seu lingua, seu manu incussa.* Bong.

Deprehensus) Conjurationem prodente quodam eunucho. Plutarch. Artax. cap. 45. *Bern.*

6. Con-

Conjuges quoque omnium cum liberis, ne quod 6
vestigium tanti sceleris exstaret, interfectæ. Post 7
hæc Artaxerxes morbo ex dolore contracto decedit, rex, quam pater, felicior.

CAP. III. Hæreditas regni Ocho tradita, 1
qui, timens parem conjurationem, regiam, cognatorum cæde & strage principum replet, nulla non sanguinis, non sexus, non ætatis misericordia permotus; scilicet ne innocentior fratribus parricidis haberetur. Atque ita veluti puri- 2
ficato

6. *Conjuges quoq; omnium cum liberis*) Ammian. Marcellin. 23. 31. *Leges apud Persas impendio formidatæ: inter quas diritate exuperant latæ contra ingratos & desertores: abominandæ aliæ, per quas ob noxam unius omnis propinquitas perit.* Exempla sunt apud Herodotum, 3. 119. & in epistola Artaxerxis apud LXX. Interpretes, cap. 8. 11. Esther. Neque mitior lex Macedonum, *qua cautum erat, ut propinqui eorum qui regi insidiati essent, cum ipsis necarentur.* Curtius, 6. 11. 28. Quomodo & Impp. Arcadii & Honorii constitutione, pœna in partem ad filios extenditur, quorum parentes læsæ majestatis reatum incurrerunt, l. 5. C. ad l. Jul. maj. *Bern.*

CAP. III. 1. *Ocho*) Qui & ipse *Artaxerxes* dictus est. Diodorus extremo libr. 15. *Bong.*

Cognatorum) Bern. Brissonius lib. 1. de regno Persico censet, auctori sermonem esse de cognatis regis honorariis, qui hoc sine re nomen tenuerunt. Et sane tributum apud Persas id nomen iis quoque, qui nulla sanguinis cognatione regem attingerent, apparet ex Esdr. 3. 4. 42. & Josepho antiquit. 11. 4. ubi rex Darius inter cetera victoriæ præmia, tribus satellitibus hoc quoque proposuit: *Et cognatus meus vocaberis.* Alexandrum etiam hoc honore Persas quosdam affecisse, Arrianus lib. 7. pag. 153. t. me-

3 ficato regno, bellum Cadusiis infert. In eo
cum adversus provocatorem hostium Codomannus quidam, omnium favore processisset; hoste cæso, victoriam suis pariter, & prope
4 amissam gloriam, restituit. Ob hæc decora
5 idem Codomannus præficitur Armeniis. Interjecto deinde tempore, post mortem Ochi regis,

f. memorat. Adde Diodorum, 17. 20. &c. Curtium, 3. 3. 20. & 4. 11. 1. Instar moris hujus & in aulam Imperatorũ Orientis postea translatum est, ut quidam honoris causa Βασιλεοπάτορες, *Imperatoris patres*, dicerentur, quo de Meursii Glossarium. Verumtamen hoc loco de *cognatis* proprie dictis esse sermonem apparet cum è subjecta voce *sanguinis*, tum quod addit auctor, *Ochum innocentiorem fratribus parricidis non fuisse, paremq; conjurationem timuisse*. Hæc enim ad honorarios illos cognatos referri non possunt: quales cum fere plurimi fuerunt, (*decem & quinque millia cognatorum*. Dario tribuit Curtius, 3. 3. 20.) quis tantam multitudinem, in quam conjuratio cadere nulla potest, ab Ocho sublatam credat? Qui tamen eorum sublati, hos addita vox *principum* complectitur. *Bern.*

2. *Cadusiis*) Ita ms. unus: ceteri *Adusis*: alii *adversis*: Vulgo male, *Armeniis*, quia in sequentibus legerant Codomannum Armeniis præfectum. Sed *Cadusiis* legendum constat ex Diodoro, 17. 6. à quo hæc petenda. *Bong.*

3. *In eo cum &c.*) Freinshem. exigua mutatione multo concinniora hæc facit: *In eo adv. prov. host. Cod. quidam, cum omnium favore processit, & host. &c.*

Hostium) Sebis. non male, *hostem*.

Codomannus) Codomannus, ob suam virtutem Persarum rex electus, & appellatus Darius. De hoc paulo aliter Diodorus.

5. *Post mortem Ochi*) Ab eunucho Bagoa veneno necati, Diodor. 17. 5. Cadaver ipsius Bagoas felibus objecit, & ossa quædam illius, ex-

regis, ob memoriam pristinæ virtutis, rex à populo constituitur; Darii nomine, ne quid regiæ majestati deesset, honoratus: bellumque cum Alexandro Magno, diu variante fortuna 6

exprobrandæ crudelitatis causa, convertit in manubria gladiorum: Ælian. var. hist. 6. 8. *Bern.*

Rex à populo] Cum prius fuisset Ἀστάνδης, id est, ἡμεροδρόμος, ut Hesychius interpretatur. Plutarchus Alexandro, cap. 29. & de fortun. Alex. orat. 2. 18 *Bong.*

Darii) Ultimi, Arsami F. qui Codomannus. Quidam *Arsanes* scribunt, per *n*. Ceterum *Arsami* F. obvium in Eusebio, ut *Codomannus*, vel magis *Codomanus*, in Justino historico. Sic nominabatur, antequam regnum adeptus esset. Quod auctor hic noster testatur. Ex privata enim fortuna (fuerat enim ἀστάνδης, sive ἀσκάνδης, id est, ἡμεροδρόμος, ut interpretatur Hesychius) ad regnum pervenit. *Darii nomine, ne quid regiæ majestati deesset, honoratus.* Siquidem in more positum erat olim, ut ad imperium accedentes reges nomina mutarent. Regnum autem consecutus fuit beneficio Bagoæ eunuchi. Quod significat Alexander apud Curtium: *Ne Darius quidem Persarum accepit imperium, sed in sedem Cyri beneficio Bagoæ, castrati hominis, admissus.* Quibus addo aliud testimonium Alexandri Macedonis ex Arriani lib. III. ubi Dario per epistolam exprobrat, quod occiso Arse, Bagoæ opera, imperium occupasset, οὐ δικαίως, οὐδὲ κατὰ τὸν Περσῶν νόμον. Similiter Strabo, lib. xv. ejus spadonis opera Darium, οὐκ ὄντα τοῦ γένους τῶν βασιλέων regem factum scribit. Sed & Diodorus Siculus, lib. xvII. ait post Ochi, & Arsis, ejus filii cædem ἐρήμου ὄντος τοῦ βασιλέως οἴκου, καὶ μηδενὸς ὄντος τοῦ κατὰ γένος διαδεξομένου τὴν ἀρχὴν Darium regnū Bagoæ eunuchi beneficio aptum esse. *Drus.*

6. *Alexandro Magno*(Senec. epist. 91. 40. *Alexander, Macedonum rex, discere Geometriam infelix cœperat, sciturus quam pusilla terra esset, ex qua minimum*

7 tuna, magna virtute gessit. Postremo, victus ab Alexandro, & à cognatis occisus, vitam pariter cum Persarum regno finivit.

nimum occupaverat. Ita dico, infelix, ob hoc, quod intelligere debebat, falsum se gerere cognomen. quis enim esse MAGNUS in pusillo potest? Bern.

Diu variante fort.) Imo fere semper adversa. *Bern.*

7. *Cognatis*) Vide supra, qui intelligantur per cognatos. Bellum autem cum ceteris parricidis intelligit. Vide Curtium lib. v.

LIBER XI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Occiso Philippo, Alexander Macedones in officio continet.*
2. *Initia principatus Alexandri. Persas bello aggredi constituit.*
3. *Græcos defectionem cogitantes coërcet.*
4. *Thebas victis incolis evertit. Atheniensibus infestus.*
5. *Sævit in novercæ suæ cognatos, & in consanguineos suos; deinde bellum Persicum aggreditur.*
6. *Disciplinam militarem ordinat. Parva manu ingentia molitur. Persas prælio superat.*
7. *Insidiis vitatis, Gordium nodum fatalem callide solvit.*
8. *Tauro monte transcenso, in gravissimum morbum incidit, & sanitati restituitur.*

9. Ad

9. *Ad alterum prælium apparatus. Atrox pugna. Strages Persarum, & fuga Darii, cujus uxor, mater, filia, captivæ ab Alexandro regie excipiuntur.*

10. *Persis superatis, à Persarum luxu Alexander superatur. Novæ in Orientem victoria. Tyrus expugnatur.*

11. *Provinciis non paucis receptis pergit ad Hammonis oraculum.*

12. *Darii regnum ambit, & pacem petenti recusat.*

13. *Tertii prælii inter Alexandrum & Darium, circumstantiæ quædam.*

14. *Ejusdem prælii descriptio. Persæ fugantur, victores præda ingenti potiuntur.*

15. *Darius à suis vinctus, & multis vulneribus confossus, salutem dicit Alexandro, & in morte regium animum prodit. Alexander Darii obitum fletu & regia sepultura decorat.*

CAP. I.

IN exercitu Philippi, sicuti variæ gen- 1
tes erant, ita, eo occiso, diversi motus
animorum fuere. Alii quippe injusta 2
servitute oppressi, ad spem se libertatis
eri-

CAP. I. 1. *In exercitu*) Contigit anno Urbis conditæ CCCCXXVI.

In exercitu &c.) Duobus lib. 11. & 12. Alexandri Magni, Philippi F. res gestæ continentur: quas libris octo Arrianus Nicomediensis complexus est. Extat de iis etiam Q. Curtii Rufi historia

3 erigebant: alii tædio longinquæ militiæ, remis-
4 sam sibi expeditionem gaudebant: nonnulli facem nuptiis filiæ accensam rogo patris subditam
5 dolebant. Amicos quoque, tam subita mutatione rerum, haud mediocris metus ceperat, reputantes nunc provocatam Asiam, nunc Europam
6 nondum perdomitam; nunc Illyrios, & Thracas, & Dardanos, ceterasque barbaras gentes fidei dubiæ, & mentis infidæ; qui omnes populi si pariter deficiant, resisti nullo modo posse.
7 Queis rebus veluti medela quædam interven-
8 tus Alexandri fuit; qui pro concione ita vulgus

historia manca & lacera. Legendus, præter illos Diodori lib. 17. & Plutarchi Alexander, & orationes duæ de fortuna vel virtute Alexandri, & Ælianus lib. 3. *Bong.* Præter commemoratos, Cicero, Plinius, Valerius Maximus, Zosimus, Apuleius, Orosius, aliique multi, hinc inde de Alexandro Magno alius alia in literas retulerunt. Gualterus etiam, poëta non contemnendus, hoc argumentum peculiari poëmate tractavit, quod ad exemplum Maronis & Statii, *Alexandreida* nominat. *Bern.*

— *Alexander Macedo*) fuit spurius, ex adulterio, ut creditur, Pausaniæ cum Olympiade, genitus. Quod ex Plutarcho & Justino satis clare apparet; & constanter Persæ ac Arabes affirmant, *Schickardus. Vossius* Arabes eum ذو القرنين Bicornem vocant, non tam ob partum Orientis & Occidentis Imperium, quam à cornuta Alexandri effigie, nummis exhibita, ut Jovis Ammonis filius agnosceretur.

6. *Barbaras gentes*) Liv. 22.21.7. *Talia sunt barbarorum ingenia: cum fortuna mutant fidem.* Et 28. 17. 5. *Barbaris ex fortuna pendet fides.*

7. *Veluti medela*) Aspectum

gus omne consolatus hortatusque pro tempore est, ut & metum timentibus demeret, & spe omnes impleret. Erat hic annos xx. natus: in 9
qua ætate ita moderate de se multa pollicitus est, ut appareret plura cum experimentis reservare.
Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, 10
præter militiæ vacationem dedit: quo facto tantum sibi favorem omnium conciliavit, ut corpus hominis, non virtutem regis mutasse se dicerent.

CAP. II. Prima illi cura paternarum exe- 1
quiarum fuit: in quibus ante omnia, cædis conscios ad tumulum patris occidi jussit: soli 2
Alexan-

ctum principis in calamitate populo solatium esse, fuse Gruterus dissert. 21 ostendit, ad illud Taciti annal. 15.36. *Sueti adversus fortuita aspectu Principis refoveri.* Bern.

8. *Pro tempore*) Hoc est, *pro conditione temporum*, ut inquit Sueton. Cæs. 16. 2. Ita Sallust. Catil. 30. 5. *pro tempore atq; periculo exercitum comparare.* Tacitus annal. 12. 49. 4. *pro tempore rebus turbidis consulere*. longe alio sensu, quam hodie doctos etiam hac in phrasi videas. *Bern.*

Et spe omnes impleret) Bong. edidit, *& in spem omnes impelleret.* Sequor scriptos libros. Venustior est oppositio, *demere, implere.* Et *spe implere* phrasis est Justino familiaris. Impressi quidam etiam addunt, *spe sui.* Bern.

9. *Ita moderate*) De Agricola Tacitus in ejus vita, cap. 18. 10. *Ipsa dissimulatione famæ, famam auxit, æstimantibus quanta futuri spe tam magna tacuisset.*

CAP. II. 1. *Prima illi cura*) Diodorus, 17. 2. *Ante omnia pœnas cædis paternæ auctoribus inflixit.* Bong. Causa traditur infra, 11. 15. 12.

Ad tumulum patris occidi) *Imp. Augustus trecen-*

Alexandro Lyncistarum fratri pepercit, servans in eo auspicium dignitatis suæ: nam regem eum primus salutaverat.
3 Æmulum quoque imperii Caranum, fratrem ex noverca susceptum, interfici curavit.
4 Inter initia multas gentes rebellantes compescuit: orientes nonnullas seditiones extinxit.
5 Quibus rebus erectus, citato gradu in Græciam contendit: ubi, exemplo patris Corinthum evocatis civitatibus, dux in locum ejus substituitur.
6 Inchoatum deinde à patre Persicum bellum aggreditur,
7 in cujus apparatu occupato nuntiatur, Athenienses, & Lacedæmonios, ab eo ad Persas defecisse, auctoremque ejus

tos ex dedititiis electos, ad aram D. Iulio (patri) *extructam, Idibus Martiis* (qua patrata cædes ejus) *hostiarum more mactavit.* Sueton. Aug. 15. 2. Quo loco plura huc pertinentia Casaubonus. *Bern.*

Ad tumulum) Credebant enim, sanguine manes placari. Mos autem ita cædendarum hostiarum ex Tertulliano de spectaculis notus, & Servio ad illum versum: *Viventes rapit inferias, quas immolet umbris.*

2. *Lyncistarum*) Populus est Macedoniæ, qui Λυγκησταὶ, *Lyncestæ*, dicitur Thucydidi, 2. 21. 26. Plinio. 4. 10. Regio ipsa Λυγκηστὶς *Lyncestis*, Ptolemæo, 3. 13. Straboni vero, lib. 7, Λυγκισταὶ, *Lyncistæ*, quomodo habent hic vett. libri. *Bong.*

4. *Gentes rebellantes compesc.*) *Barbarorum motus, & suspecta inde bella compescuit.* Plutarch. Alex. cap. 19. Multa sunt in hoc auctore, quæ justum commentarium scribenti, cum Græcis comparare operæ pretium esset. *Bern.*

5. *Exemplo patris*) Supra, 9. 5. 1.

7. *Athenienses, & Lacedæmon.*

ejus defectionis, magno auri pondere à Persis corruptum, Demosthenem oratorem extitisse;
qui Macedonum deletas omnes cum rege copias 8
à Triballis affirmaverit, producto in concionem auctore, qui in eo prælio, in quo rex ceciderit, se
quoque vulneratum diceret. Qua opinione 9
mutatos omnium ferme civitatium animos esse: præsidia Macedonum obsideri. Quibus moti- 10
bus occursurus, tanta celeritate instructo paratoque exercitu Græciam oppressit, ut, quem venire non senserant, videre se vix crederent.

CAP. III. In transitu hortatus Thessalos 1
fuerat; beneficiorumque Philippi patris, maternæque suæ cum his sub Æacidarum gente
necessitudinis admonuerat. Cupide hæc Thes- 2
salis

cedæmon.) Hæc est veterum librorum lectio: ex historia, & sequentibus, pro *Lacedæmonios* legendum *Thebanos*. Non enim defecerunt Lacedæmonii, qui Philippi & Alexandri pacem semper spreverant. supra 9. 5. 3. & infra, 12. 1 7. *Bong.*

Magno auri pondere) Δωροδοκία & ἀργυράγχη Demosthenis ex Plutarcho, in ejus vita, cap. 35. Diodoro, 17. 4. Agellio, 11. 9. Dinarchi & Æschinis oration. contra Demosth. & aliunde nota est. Excusat tamen eum Pausanias Corinthiacis. *Bern.*

8 *A Triballis*) *Ab Illyriis*, habet Arrianus lib. 1. B. A nostro stat Plutarchus, in vita Alexand. cap 19. *Bern.*

CAP. III. 1. *Hortatus*] Peculiari notione, pro *excitare*: cui quodammodo affinis est infra, 11. 9. 13. ubi *hortari* pro *consolari* sumitur. *Bern.*

Æacidarum gente) Diodorus, 17. 4. ἀφ' Ἡρακλέους; Erat autem Alexander paterno genere Ἡρακλείδης; materno Αἰακίδης. Plutarchus,

Alexandro Lyncistarum fratri pepercit, servans in eo auspicium dignitatis suæ: nam regem eum
3 primus salutaverat. Æmulum quoque imperii Caranum, fratrem ex noverca susceptum, inter-
4 fici curavit. Inter initia multas gentes rebellantes compescuit: orientes nonnullas seditio-
5 nes extinxit. Quibus rebus erectus, citato gradu in Græciam contendit: ubi, exemplo patris Corinthum evocatis civitatibus, dux in locum
6 ejus substituitur. Inchoatum deinde à patre
7 Persicum bellum aggreditur, in cujus apparatu occupato nuntiatur, Athenienses, & Lacedæmonios, ab eo ad Persas defecisse, auctoremque ejus

tos ex dedititiis electos, ad aram D. Iulio (patri) *extructam, Idibus Martiis* (qua patrata cædes ejus) *hostiarum more mactavit.* Sueton. Aug. 15. 2. Quo loco plura huc pertinentia Casaubonus. *Bern.*

Ad tumulum) Credebant enim, sanguine manes placari. Mos autem ita cædendarum hostiarum ex Tertulliano de spectaculis notus, & Servio ad illum versum: *Viventes rapit inferias, quas immolet umbris.*

2. *Lyncistarum*) Populus est Macedoniæ, qui Λυγκησταὶ, *Lyncestæ*, dicitur Thucydidi, 2. 21. 26. Plinio. 4. 10. Regio ipsa Λυγκηστὶς *Lyncestis*, Ptolemæo, 3. 13. Straboni vero, lib. 7, Λυγκισταὶ, *Lyncistæ*, quomodo habent hic vett. libri. *Bong.*

4. *Gentes rebellantes compesc.*) *Barbarorum motus, & suspecta inde bella compescuit.* Plutarch. Alex. cap. 19. Multa sunt in hoc auctore, quæ justum commentarium scribenti, cum Græcis comparare operæ pretium esset. *Bern.*

5. *Exemplo patris*) Supra. 9. 5. 1.

7. *Athenienses, & Lacedæmon.*

ejus defectionis, magno auri pondere à Persis corruptum, Demosthenem oratorem extitisse;
8 qui Macedonum deletas omnes cum rege copias à Triballis affirmaverit, producto in concionem auctore, qui in eo prælio, in quo rex ceciderit, se quoque vulneratum diceret.
9 Qua opinione mutatos omnium ferme civitatium animos esse: præsidia Macedonum obsideri.
10 Quibus motibus occursurus, tanta celeritate instructo paratoque exercitu Græciam oppressit, ut, quem venire non senserant, videre se vix crederent.

1 CAP. III. In transitu hortatus Thessalos fuerat; beneficiorumque Philippi patris, maternæque suæ cum his sub Æacidarum gente
2 necessitudinis admonuerat. Cupide hæc Thessalis

cedæmon.) Hæc est veterum librorum lectio: ex historia, & sequentibus, pro *Lacedæmonios* legendum *Thebanos*. Non enim defecerunt Lacedæmonii, qui Philippi & Alexandri pacem semper spreverant. supra 9. 5. 3. & infra, 12. 1 7. *Bong.*

Magno auri pondere) Δωροδοκία & ἀργυράγχη Demosthenis ex Plutarcho, in ejus vita, cap. 35. Diodoro, 17. 4. Agellio, 11. 9. Dinarchi & Æschinis oration. contra Demosth. & aliunde nota est. Excusat tamen eum *Pausanias* Corinthiacis. *Bern.*

8 *A Triballis*) *Ab Illyriis*, habet Arrianus lib. 1 B. A nostro stat Plutarchus, in vita Alexand. cap 19. *Bern.*

CAP III. 1. *Hortatus*] Peculiari notione, pro *excitare*: cui quodammodo affinis est infra, 11. 9. 13. ubi *hortari* pro *consolari* sumitur. *Bern.*

Æacidarum gente) Diodorus, 17. 4. ἀφ' Ἡρακλέους; Erat autem Alexander paterno genere Ἡρακλείδης; materno Αἰακίδης. Plutarchus,

ſalis audientibus, exemplo patris, dux univerſæ gentis creatus erat, & vectigalia omnia reditusque ſuos ei tradiderant.
3 Sed Athenienſes, ſicuti primi defecerant ita primi pœnitere cœperunt:
4 contemptum hoſtis in admirationem vertentes, pueritiamque Alexandri, ſpretam antea,
5 ſupra virtutem veterum ducum extollentes. Miſſis itaque legatis, bellum deprecantur: quibus auditis & graviter increpatis, Alexander bellum remiſit.
6 Inde Thebas exercitum convertit, eadem indulgentia uſurus, ſi parem pœnitentiam inveniſſet.
7 Sed Thebani armis, non precibus nec deprecatione uſi ſunt. Itaque victi, graviſſima quæque ſupplicia miſerrimæ captivitatis
8 experti ſunt. In conſilio cum de excidio urbis deliberaretur, Phocenſes, & Platæenſes, & Theſpienſes, & Orchomenii, Alexandri ſocii, victoriæque parti-

chus, alii: erat Hercules Thebanus, non Theſſalus. In eumdem lapidem impingit Juſtinus, cum paulo poſt, 11. 4.5, ait, ab Hercule Æacidarum gentem originem trahere. *Bern.*

Æacidarum.) Æacides continua ſerie ad Tharrytam genus deducebat, qui Pauſaniæ in Atticis eſt Tharypus, fuitque, ut ibidem traditur, à Pyrrho, Achillis filio, decimus & quintus.

2. *Exemplo patris*) Supra. 8. 2. 1.

4. *Pueritiamque Al. ſpretam*) Demoſthenes Alexandrum, *puerum & Margiten*, hoc eſt, fatuum, inertem, vocabat. Plutarch. in Demoſth. c. 32. & Alex. cap. 19. *Bern.*

Pueritiam) Adoleſcentiam.

8. *Phocenſes &c.*) Vid. ſupra

Socii) Diodorus, 17. 14. Συνέδροι. *Bong.*

10. Odi-

participes, excidia urbium suarum, crudelitatemque Thebanorum, referebant: Studia in Per- 9
sas non præsentia tantum, verum & vetera adversus Græciæ libertatem increpantes. *Quam-* 10
obrem odium eos omnium populorum esse: quod vel ex eo manifestari, quod jurejurando se omnes obstrinxerint, ut victis Persis Thebas diruerent. Ad- 11
jiciunt & scelerum priorum tabulas, quibus omnes scenas repleverint, ut non præsenti tantum perfidia, verum & vetere infamia invisi forent.

CAP. IV. Tunc Cleadas, unus ex capti- 1
vis, data potestate dicendi, *non à rege defecisse, quem interfectum audierint, sed à regis hæredibus: quicquid in eo sit admissum, credulitati, non* 2
perfidiæ culpam esse; cujus tamen jam magna se supplicia pependisse, deleta juventute: nunc se- 3
num fœminarumque, sicuti infirmum, ita innoxium restare vulgus, quod ipsum stupris contumeliisq; ita vexa-

10. Odium) Sichardus *odio* mallet. Sed illud rectum est: sicut contra, *amor deliciæque*, pro homine amato. *Bern.* Ita formosas, *dolores oculorum* dixit Alexander. Plutarch. in ejus vita, c. 36. Uxor, *desiderium oculorum*, Ezechiel. 24.16.

CAP. IV. *1 Cleadas*) Liber auctoris anonymi, de vita Alexandri, quem mihi ex bibliotheca reginæ matris utendum dedit doctissimus Fr. Pithœus, refert, Ismeniam quemdam Thebanum, τὸν αὐλομελῳδίας ἔμπειρον ἄνθρωπον, καὶ σοφὸν τῇ γνώμῃ τυγχάνοντα, in Thebanorum gratiam apud Alexandrum dixisse *Bong.*

2 Credulitas) *Quæ error est magis, quam culpa; & quidem in optimi cujus-*

vexatum esse, ut nihil amarius unquam sint passi:
4 *nec jam pro civibus se, qui tam pauci remanserint,*
orare; sed pro innoxio patriæ solo, & pro urbe, quæ
5 *non viros tantum, verum & deos genuerit.* Privata etiam regem superstitione deprecatur, geniti apud ipsos Herculis, unde originem gens Æacidarum trahat; actaque Thebis à patre ejus
6 Philippo pueritia: rogat, *urbi parcat, quæ majores ejus partim apud se genitos, deos adoret: par-*
7 *tim educatos, summæ majestatis reges viderit.* Sed potentior fuit ira, quam preces. Itaque urbs dirui-

que mentem facillime irrepit. Plancus ad Cicer. epist. fam. 10. 23. Vide & Polybium, 8. 2.

4. *Quæ non viros tantum, verum & deos genuerit*) Bacchum nimirum, & Herculem. Hinc explica versus illos Sophoclis, qui apud Dicæarchum exstant.

Θήβας λέγεις μοι, τὰς πύλας ἑπταστόμους
Οὗ δὴ μόνον, τίκτουσιν αἱ θνηταὶ θεούς.

Quos versus perperam corrigunt. Statim post, lege ex MS. Bibliothecæ Lugdunensis, *actæque Thebis à patre ejus Philippo pueritiæ.* Voss.

5. *Herculis*) Fuisse tres placuit Diodoro, quorum gesta uni Alcmenæ & Jovis filio assignentur. alii sex. Varro tres & quadraginta.

Originem gens Æacidarum) Falsum, nam illi ab Achille genus derivant, ab Hercule Heraclidæ, unde ex paterno latere Alexander Magnus stirpem deducit.

Actaque Thebis) Supra, 7. 5. 3.

7. *Urbs diruitur*) Præter Arrianum lib. 1. Diodorum, 17. 13. & 14: Plutarchum in Alexand. cap. 19. & 20. vide Ælianum, 13. 7: Pausaniam Arcadicis, & Strabonem lib. 9 qui Thebas suo tempore vix pagi memorabilis formam retinere scribit. *Bong.*

Captivi

diruitur: agri inter victores dividuntur: captivi
sub corona venduntur. quorum pretium non ex 8
ementium commodo, sed ex inimicorum odio
extenditur. Miseranda res Atheniensibus vi- 9
sa. Itaque portas refugiis profugorum contra
interdictũ regis aperuere. Quam rem ita gravi- 10
ter tulit Alexander, ut secunda legatione denuo
bellum deprecantibus, ita demum remiserit,
ut oratores & duces, quorum fiducia toties re-
bellent, sibi dedantur: paratisque Atheniensi- 11
bus,

Captivi) Quorum erant xxx millia. Ceciderant autem supra sex millia Plutarchus, Alex. c. 20. Diodorus, 17. 14. B. Ælianus, var. 13. 7. de captivis consentit: occisorum autem circiter nonaginta millia, corrupto forte numero, refert. Iidem, & Arrianus lib. 1. addunt, Pindari domum, ejusq; stirpem, ab Alexandro, poëtæ nobilissimi reverentia ducto, sartam tectam conservatam: sacerdotibus item utriusque sexus, & Macedonum hospitibus, parcitum fuisse. De Pindari familia consentit etiam Plin. 7. 29. *Bern.*

Sub corona venduntur) Non quod corona militum, custodiæ causa, captivorum venalium greges circumstaret: sed quia jure belli captos, coronatos venire mos erat. Videndus Agellius, 7. 4. Vide supra.

8 *Extenditur*) Ut tanto pluris scil. venirent, quanto cupidius ab inimicis emerentur. Hisp. interpres exiguo pretio venditos ait, quasi per contemptum. Sed verbum *extenditur* hanc significationem non admittit. Diodorus, 17. 14. è captivorum distractione talenta CCCCXL redacta scribit, opinor Attica, quæ si singula 600. coronatis æstimentur uni captivo è 30000. illis evenerint coronati prope novem. *Bern.*

9. *Aperuere*) Reddentes vicem beneficii, quale & ipsi acceperant.

10. *Ut Oratores &c.*) Quorum nomina referunt Arrianus

bus, ne cogantur ſubire bellum, eo res deducta eſt, ut retentis oratoribus, duces in exilium age-
12 rentur: qui ex continenti ad Darium profecti, non mediocre momentum Perſarum viribus acceſſere.

1 Cap. V. Proficiſcens ad Perſicum bellum, omnes novercæ ſuæ cognatos, quos Philippus in excelſiorem dignitatis locum provehens, im-
2 periis præfecerat, interfecit. Sed nec ſuis, qui apti regno videbantur, pepercit, ne qua materia ſeditionis, procul ſe agente, in Macedonia re-
3 maneret: & reges ſtipendiarios conſpectioris ingenii, ad commilitium ſecum trahit: ſegniores

res

rianus lib. 1. & *Plutarch.* Alex. c. 31.

11. Retentis oratoribus) Demoſthenes recitato in concione, de lupis, ab ovibus deditionem canum poſtulantibus, apologo obtinuit, ne dederentur. Plutarchus in Alex. c. 33. excepto tamen Charidemo, qui ex oratoribus unus exulare juſſus, in Aſiam ad Darium profugit. Arrian. l. 1. *Bern.*

Cap. V. *3. Reges ſtipendiarios*) In exercitu Alexandri, *Pythagoram regem Cypriorum* memorat Curtius, 4. 3. 19. an & alios, jam non occurrit. Frontinus ſtrategem. 2. 11. 3. ſcribit: *Alexandrum devicta perdomitaque Thracia, reges eorum præfectosque ſecum in militiam Aſiaticam velut honoris cauſſa traxiſſe.* Hi tales fuerint, quales Romanorum auſpiciis & arbitrio regnarunt, precarii & vix reges. *Bern.*

Conſpectoris ingenii) *Quibus videbatur ineſſe cura detractæ libertatis*, ait Frontinus ibidem. Exempla plura Principum, qui ſuſpectos aut æmulos per ſpeciem honoris abſtraxerunt, referuntur à Grutero, diſſert. 36. ad Tacit. *Bern.*

4. Ad-

res ad tutelam regni relinquit. Adunato dein- 4.
de exercitu naves onerat: unde conspecta Asia,
incredibili ardore mentis accensus, duodecim
aras deorum in belli vota statuit. Patrimoni- 5.
um omne suum, quod in Macedonia, Europaque
habebat, amicis dividit, *sibi Asiam sufficere* præfa-
tus. Priusquam ulla navis littore excederet, 6.
hostias cædit, petens victoriam bello, quo toti-
es à Persis petitæ Græciæ ultor electus sit: qui- 7.
bus longa jam satis, & matura imperia contigisse,
quo-

4. *Adunato*) Ita mss. & quidam impressi; rectius, opinor, quam quomodo Bong. edidit, *adornato*: maxime cum & alibi sic loquatur auctor iis locis, quæ Freinshemii monstrat index.

Aras) Vulgo confunduntur aræ & altaria. Sed altare quid augustius, & in quo victimæ adolentur, disque superis sacrum erat. Ara etiam in qua supplicatur aut tantum libatur, atque etiam ad deos inferos pertinet. Quin & antiquioribus temporibus aram pro foculo sacerdotis usurpatam non est vana opinio. Unde Virgil.

Talibus orantem dictis arasq; tenentem.

Duodecim aras) Ad duodecim deos magnos alludere videtur, quos Consentes appellarunt Romani. Martianus Capella libr. 1. de Nupt. Phil. *Tunc etiam ut inter alios potissimi rogarentur ipsius collegæ Jovis, qui bisseni cum eodem tonante numerantur*, quosque disticho complectitur Ennianum illud:

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

quos deos consiliarios, & βουληφόρους appellabant.

Aras deorum) Jovi Descensori, & Minervæ, & Herculi structas aras ait Arrianus lib. 1. *Bern.*

6. *Hostias*) Hinc appa-

quorumque tempus esse vices excipere melius
8 acturos. Sed nec exercitus ejus alia, quam re-
9 gis animorum præsumptio fuit: quippe obliti o-
mnes conjugum, liberorumque, & longinquæ
domo militiæ, Persicum aurum, & totius Orien-
tis opes, jam quasi suam prædam ducebant: nec
belli periculorumque, sed divitiarum memine-
10 rant. Cum delati in continentem essent, pri-
mus Alexander jaculum velut in hostilem ter-
ram jecit; armatusque de navi tripudianti simi-
11 lis prosiluit; atque ita hostias cædit, precatus, *ne*
se

rer, hostias dici pecudes, quæ diis immolantur, quando exercitum in hostes ducimus. Hostire enim est ferire antiquis. Quamquam contrarium asserere videatur Ovidius:

Victima, quæ dextra cecidit victrice, vocatur.
Hostibus à domitis hostia nomen habet.

Erat autem hostia consultoria, quando dii per exta consulebantur: erat animalis, quando sola anima deo sacrabatur. Quarum iterum plures species.

10. Jaculum) Δόρυ, *hastam*. Diodorus 17.17. *Bong.*

Jaculum) Hoc erat fæcialium jure defungi. Vide Macrob.

11. Ne se regem illæ &c.) Virgilius fine Georg. de Imper. Augusto:

Victorque volentes per populos dat jura.

Ita Demosthen. in Philipp. ἑκόντων ἦρξαν Ἑλλήνων. quam summam laudem gubernatoris esse, Xenophon ait in Oeconom. Videsis Ælianum var. 12. 9. de Timesia, ultro imperium abdicante, quod omnibus odio se esse videret. At non hodie tantum aut heri, *ostentandæ per terrores potentiæ diræ, sed frequens magnis imperiis gloria*. Senec. de clem. 1,1. *Bern.*

12. *Ilio*

se regem illæ terræ invitæ accipiant. In Ilio quo- 12
que ad tumulos heroum, qui Trojano bello ceciderant, parentavit.

CAP. VI. Inde hostem petens, milites à 1
populatione Asiæ prohibuit, *parcendum suis rebus* præfatus, *nec perdenda ea, quæ possessuri venerint.*

12. *Ilio*) Troadis urbs ab Ilo Trois filio nomen accepit, quam Troës Acten vocabant, ad orientem Idam & Dardaniam versus.

Tumulos) Tumulus proprie aggesta humus Sed pro monimento hic sumitur. Alioqui veteres non semper habuere ædificata sepulcra, sed scrobe facta, & aggesta desuper humo tumulabant. Aggestum terræ Latini tumulum, Græci χῶμα appellabant. Supra illud cippus lapideus statuebatur, qui nomen & elogium defuncti continebat. Quod & monimentum Latini dixerunt.

Heroum) Palmaria correctio, cujus inventæ laudem, ingenio Sebisii transscribo: temeritatis, si qua est, culpam, qui nulla manuscriptorum auctoritate comprobatam in textum ausus sum admittere, mihi servo. Faciebat audacem & vocum affinitas, cum ex *eorum*, quomodo hactenus omnes editiones habebant, in *herœum* facilis sit transitus: & vero consensus auctorum. Nam & Plutarchus in Alex cap. 24 & Diodorus, 17. 17. Alexandrum Ilii *heroum* tumulos in transitu veneratum scribunt. *Bern.* Freinshemius tamen præfert *eorum*, quam non tantum ad *herœum* tumulos parentaverit Alexander, sed & ceterorum bello cæsorum. Vide Diodor.

Parentavit) Inter parentandum cum Achillis statuam circumcurreret, dixisse fertur: felicem illum esse, qui vivus tam fidum amicum, mortuus tam egregium habuerit præconem.

CAP. VI. 1. *Parcendum suis reb.*) Ita Crœsus Cyro suadens, ne Lydiam populandam militi daret: *non meam*, inquit, *urbem, non*

vos

2 *nerint.* In exercitu ejus fuere peditum XXX. duo millia, equitum quatuor millia quingenti, naves centum LXXXII.
3 Hac tam parva manu universum terrarum orbem utrum sit admirabilius, vicerit an aggredi ausus fuerit, incertum est:
4 cum ad tam periculosum bellum exercitum legeret, non juvenes robustos, nec primum florem ætatis, sed veteranos; plerosque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre patruisque militaverant, elegit:
5 ut non tam milites, quam magistros militiæ electos putares.
6 Ordines quoque nemo nisi sexagenarius duxit: ut si principia castrorum cerneres, senatum te alicujus priscæ reipubl. videre diceres

res meas derigies, nihil enim ad me jam ista pertinent: tua sunt: tua illi perdent. Herodot. 1. 88: Et, ut inquit Jocasta ad Polynicem, Thebaid. Senec. act. IV.

Quæ corripi igne, quæ meti gladio jubes,
Aliena credis.

Nullum desperationis Persarum *majus indicium* Alexandro fuit, *quam quod urbes, quod agros suos urerent: quicquid non corrupissent, hostium esse confessi.* Curtius, 4. 14. 4.

2. *In exercitu ejus*) Plutarchus in Alex. c. 23. scribit, quosdam Alexandro tribuere *peditum triginta millia*, & tot edit Diodorus, 17. 17. & Arrianus lib. 1. alios *peditum quatuor & triginta millia.* Equitum autem illi quinque millia, hi quatuor fuisse tradiderunt. Diodorus in numero equitum cõsentit cum Justino: Navibus autem longis sexaginta trajecisse Hellespontum refert Frontinus, 4. 2. 4. solis hominum XL. millibus orbem terrarum aggressum scribit. *Bong.*

6. *Principia castrorum*) De

ceres. Itaque nemo in prælio fugam, sed vi- 7
ctoriam cogitavit: nec in pedibus cuiquam
spes, sed in lacertis fuit. Contra rex Persa- 8
rum Darius, fiducia virium, nil astu agere, af-
firmans suis, *occulta consilia victoriæ furtivæ con-* 9
venire,

De militia Macedonica loquitur auctor more Romanorum, quibus *principia* locos castrorum princeps & sacer, quia in iis aquilæ & signa, id est, dii militares: item in iis, aut juxta illa, tribuni, præfecti, honestissimi decurionum & centurionum Plutarchus in Galba cap. 17. δεχᾶια, ἃ πριγκίπια ῥωμαῖοι καλοῦσι· Statius etsi in re Græca, circumscribit lib. 10, 171.

Ventum ad concilii penetrale, domumque verendam
Signorum. ———

Initia vocat Sidonius Apollinaris, 1. 11. si recte locum capio: *Quem inter initia cognosci, claritas vitrici magis quam patris fecit.* Bern.

8. *Affirmans suis, occ. cons. victoriæ furtivæ conv.* &c.) Omnes hactenus editi: *affirmans, suis occ. cons. vict. furtivæ non conv.* Secuti sumus Gruteri judicium, in Notis ad Livium, 1. 11. 8. censentis locum ita restituendum auctoritate mss. ejecta particula negativa *non*. Idem enim Darius dicit, quod Alexander apud Curtium, 4. 13. 11. *Latrunculorum & furum ista solertia est, quam præitis mihi. quippe illorum votum unicum est fallere.* De Parthis rex eorum Sapor apud Ammianum, 17. 10. *Illud apud nos nunquam acceptum fuit, quod adseritis vos Romani exsultantes. nullo discrimine virtutis ac doli, prosperos omnes laudari debere bellorum eventus.* Quanquam & Romanis, nimirum antiquis, hanc animi magnitudinem tribuit Livius, 42. 47. 5. &c. Tacit. annal. 1, 88. 2. Atheniensibus Thucydides, 2. 8. 24. Achæis Polybius, 13. 1. Helvetiis Cæsar. bell. Gall. 1. 13. Verum ista plerumque jactantius dicuntur quam fiunt. *Bern.*

Victoriæ furtivæ) Thucydides

9 *venire*, nec hostem regni finibus arcere, sed in intimum regnum accipere: gloriosius ratus re-
10 pellere bellum, quam non admittere. Prima
11 igitur congressio in campis Adrastiis fuit. In acie Persarum sexcenta millia fuere, quæ non minus arte Alexandri, quam virtute Macedo-
12 num superata, terga verterunt. Magna itaque cædes Persarum fuit. De exercitu Alexandri novem pedites, centum viginti equites

cydides, 5. 2. 5. strategemata vocat apposite κλέμματα, hoc est, interprete Sallustio hist. 1. 4. 13. *furta belli.* Huc respicit & Tacitus annal. 3. 74. 2. *Tacfarinas furandi bonus.* Alexandri celebre dictum est apud Plutarchum in ejus vita, cap. 57. Οὐ κλέπτω τὴν νίκην, *non furor victoriam.* Bern.

9. Hostem regni fin. arcere) An præstet, bellum domi excipere, an vero in hostilem agrum inferre, disputatur in Livio, 31. 7. Adde nostrum supra. 1. 8. 2. infra, 22. 5. 4. & 5. *Bern.*

10. Adrastiis) Stephanus de urbibus Ἀδραστείας πεδίον, per quod fluit Granicus fluvius, à quo hoc prælium dicitur *ad Granicum*, Strabo libro 13. *B.*

11. In acie Persarum) Diodorus, 17. 19. peditum centum millia, equitum decem: qui hoc prælio Persarum peditum decem millia cecidisse auctor est: Plutarchus c. 26. peditum viginti millia. *Bong.*

12. Novem pedites) Idem ex Aristobulo refert Plutarchus cap. 26. & confirmat Orosius, 3. 16. & 4. 1. ne quis cum Glareano mendum hic esse suspicetur. Arrianus ex Macedonum auxiliis XXV. cecidisse: ex reliquis equites LX. pedites XXX. Plutarchus ex Aristobulo c. 26. *in universum quatuor & triginta.* B

Centum viginti &c.) XXXII. pedites, D. saucios, equites CL. interfectos Q. Curtius scribit.

13. Impen-

tes cecidere; quos rex impense, ad ceterorum 13
exemplum humatos, statuis equestribus donavit, cognatisque eorum immunitates dedit.
Post victoriam major pars Asiæ ad eum defecit. 14
Gessit & plura bella cum præfectis Darii, quos 15
jam non tam armis, quam terrore nominis sui vicit.

CAP. VII. Dum hæc aguntur, interim in- 1
dicio captivi ad eum defertur, insidias ei ab Alexandro Lyncistarum, genero Antipatri,
qui præpositus Macedoniæ erat, parari. Ob 2
quam causam timens, ne quis interfecto eo in Macedonia motus oriretur, in vinculis eum habuit.
Post hæc Gordien urbem petit, quæ 3
posita

13. *Impense ad cet. e. humatos*) Diodorus 17. 21. *Rex suos magnifice sepulturæ tradit, excitatiores ad discrimina pugnarum reddere cupiens milites ejusmodi honestamentis.* Nostris moribus, nemo conqueri poterit, paucos esse viros fortes, qui impigre & intrepide in hostem vadant: quando nec vivi meritis præmiis, nec mortui dignis honoribus afficiuntur. *Bern.*

Statuis equestribus) Æneas statuas in templo Jovis erectas, quas Lysippus statuarius Alexandri finxit, refert Arrianus lib. I. *Bern.*

14. *Major pars Asiæ*) *Quæ est intra Taurum & Euphratem.* Strabo. B.

15. *Terrore nominis &c.*) Sic Dolabella *terrore nominis Romani* solvit Numidarum obsidium. Tacit. annal. 4. 24. 1. Pro belli initiis ducem aut timeri aut sperni, prolixe Gruterus ostendit ad Tacitum dissertatione 8.

CAP. VII. 3. *Post hæc*) Aliter Curtius, 3. 1. 16. &c. qui ante prælium hæc facta memorat. *Bern.*

Gordien) Ita veteres omnes: Græci Γόρδιον & ita fortasse librarius scripserat, ut in-

posita est inter Phrygiam majorem & minorem:
4 cujus urbis potiundæ non tam propter prædam cupido eum cepit, sed quod audierat in ea urbe, in templo Iovis jugum Gordii positum; cujus nexum si quis solvisset, eum tota Asia regnaturum, antiqua oracula cecinisse.
5 Hujus rei causa & origo illa fuit. Gordius cum in his regionibus bubus conductis araret, aves eum omnis generis circumvolare cœperunt.
6 Profectus ad consulendos augures vicinæ urbis, obviam in porta habuit virginem eximiæ pulcritudinis: percon-
7 tatus eam, quem potissimum augurem consuleret: illa audita causa consulendi, gnara artis ex disciplina parentum, *regnum ei portendi*, respondit:

ut infra multis locis *Crateron*, & *o* facilis est in *e* mutatio. Stephanus vocat Γορδίειον. Hic initium habent quæ ad nos pervenerunt Q. Curtii fragmenta *Bern.*

Gordien urbem petit, quæ posita est inter Phrygiam majorem, & minorem) Falsum. Non enim inter Phrygiam majorem, & minorem sita urbs Gordieum, sed inter Phrygiam majorem, & Cappadociam. Stephanus, Γορδίειον πόλις τῆς μεγάλης Φρυγίας, πρὸς τῇ Καππαδοκίᾳ, ἀπὸ Γορδίου τοῦ πατρὸς Μίδου. Alii tamen similiter in Phrygia minore ad Sangarium ponunt. Sed inepte. Ineptiunt quoque illi, qui eandem ac Sardes faciunt. Celænas enim Alexander jam ceperat. Neque quisquam prodidit, eum regressum in Phrygiam Hellespontiacam. *Voß.*

4. *Jugum Gordii*) Malim, quod in quibusdam impressis est, *jugum plaustri Gordii* sicut etiam infra, num. 15. *Bern.*

6. *Profectus ad consulendos augures vicinæ urbis*) Omnino scribo, *ad augures Telmissi-*

ſpondit: pollicetur que ſe & matrimonii, & ſpei ſociam. Tam pulchra conditio, prima regni feli- 8
citas videbatur. Poſt nuptias, inter Phrygas orta 9
ſeditio eſt. Conſulentibus de fine diſcordiarum, 10
oracula reſponderunt, *regem diſcordiis opus eſſe.*
Iterato quærentibus de perſona regis, jubentur 11
eum regem obſervare, quem reverſi primum in templum Jovis euntem plauſtro reperiſſent. Ob- 12
vius illis Gordius fuit, ſtatimq; eum regem conſalutant. Ille plauſtrum, quo vehenti regnum 13
delatum fuerat, in templo Jovis poſitum, majeſtati

Telmiſſinæ urbis; non, *vicinæ.* Nihil enim min9 quam vicina fuit hæc urbs Phrygiæ. Telmiſenſes autem fuiſſe σοφὲς ἐς θεῖα, καὶ τὴν οἰωνοσκοπικὴν ἐξηγεῖσθαι, nec bardi & bambaliones ignorant. Confirmat hanc conjecturam Arrianus lib. II. quem conſule. Abit ille paululum ab Juſtino in hac narratione. Sed non poſſum omittere, quid ſit, quod maxime hic mirer. Cum enim ſupra dixerit, & nos etiam ex aliis oſtenderimus, Midam cum Phrygibus ex Europa in Aſiam trajeciſſe; quomodo pater ejus Gordius in Phrygia Aſiatica regnare potuerit? Aut quomodo Phryges ante Midam in Aſia? Non tamen hoc unus Juſtinus, ſed & Arrianus, & alii, produnt. *Idem.*

10. Regem diſcordiis opus eſſe) Vulgo *rege* non protritæ phraſeos ignorantia. Cicero ad Att. 15. epiſt. 20. *Video mihi opus eſſe viaticum.* Plautus Truculento:

Quid iſti ſuppoſitum puerum opus peſſimæ?

Lucretius, 5.235. *Nec crepitacula eis opus eſt.* Vide Nonnium. Ad rem facit illud Taciti annal. I. 9. 11. *Non aliud diſcordantis patriæ remedium, quam ut ab uno regatur.* Et hiſt. I. I. 2. *Ad unum omnia referri, pacis intereſt.* Bern.

13. Vehenti) Paſſive hoc eſt accipiendum, eodem ſcilicet

14 jestati regiæ consecravit. Post hunc filius Mida regnavit, qui ab Orpheo sacrorum solennibus

scilicet sensu, quo Cicero dixit de cl. orator. cap. 97. *Adolescentia per medias laudes quasi quadrigis vehens.* & de nat. deor. l. 28. *Maritimus Triton pingitur natantibus invehens belluis,* pro invectus. *Bern.*

14 Mida) De quo Poëtæ fabulati sunt, quicquid manibus attigisset in aurum conversum. Cic. Midæ illi Phrygio, cum puer esset, dormienti, Formicæ in os grana tritici congesserunt, ditissimum fore prædicatum est, quod evenit. Fuit autem hic Gordii filius, Phrygiæ majoris rex, qui Ancyram urbem condidit, cujus Plinius & Ptolemæus meminere. Cujus infinitæ opes in Proverbium abiêre. Notus ex Suida, Stephano, Aristophanis interprete, Ovidio, cui & Berecynthius Heros dicitur *Mida.* Fertur de Sileno fabella quædam: qui cum à Mida captus esset, hoc ei muneris pro sua missione dedisse scribitur: docuisse regem, *Non nasci homini longe optimum esse: proximum autem quamprimum mori.* Sed & de rebus Physicis arcana quædam à Sileno Midam κατηχηκέναι, auctor Theopompus Chius & ex eo alii multi. In his Strabo, Tertullianus, Ælianus, & Philostratus. Itaque doctissimus omnium Poetarum Virgilius, carmen de principiis & conditu rerum & vetustissimis rebus aliis scripturus, Sileno potius quam alii ulli de tantis rebus disserendi parteis attribuit: quod qui temere à prudentissimo vate putant factum, imperiti sunt, atque inepti. Midam verò etiam ipsum de Satyrorum genere fuisse, Philostrato, aliisque placet. Plures virum faciunt, Phrygiæ regem, ex Herodoto & Poetis notissimum. *Casaub.*

Ab Orpheo sacrorum solennibus initiatus) Fuit enim Theologus Orpheus. Unde Horatius, lib. 2. epist. 3.

Silvestres homines sacer interpresque deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus,

Dictum

lennibus initiatus, Phrygiam religionibus implevit: quibus tutior omni vita, quam armis fuit. Igitur Alexander capta urbe cum in tem- 15
plum Jovis venisset, jugum plaustri requisivit:
quo exhibito, cum capita loramentorum intra 16
nodos abscondita reperire non posset, violentius oraculo usus, gladio loramenta cædit atque ita resolutis nexibus, latentia in nodis capita invenit.

Dictus ab hoc lenire tigres, rapidosque leones. Vide Servium ad illud Virg. *Æn.* 6. 645.

Nec non Threicius longa cum veste sacerdos.

Mod.

Ab Orpheo sacrorum solennibus initiatus) Conon apud Photium, narratione 1. refert, quod Midas Ὀρφέως καθὰ Πιέρειαν τὸ ὄρος ἀκροατὴς γενόμενος, πολλαῖς τέχναις Βρύγων βασιλεύς. Voss.

Sacrorum) Thraciæ.

Religionibus imp. q. tutior) Lactantius de ira, c. 12. *Religio & timor Dei solus est, qui custodit hominum inter se societatem.* Cicero de natur. deor. 1. 2. *Pietate adversus deos sublata, fides etiam & societas humani generis, & una excellentissima virtus Justitia tollitur.* Causam aperit Livius, l. 21. 1, & 2 item l. 19. 4. *Urbem citius sine solo, quam rempubl. sine opinione de diis aut constitui, aut constitutam servari posse* scribit: & cap. 48. *Religionem vinculum sive coagulum* vocat *omnis societatis, & justitiæ firmamentum.* De falsa ille quidem: sed quanto magis id verum de vera? *Bern.*

16. Gladio) Aristobulus scribit auctore Arriano, Alexandrum exempto paxillo temonis (erat is clavus ligneus per medium temonem trajectus, cui vinculum adstrictum erat) jugum temoni detraxisse. Vide & Plutarchum in vita Alexandri, c. 8.

1 CAP. VIII. Hæc illi agenti, nuntiatur,
2 Darium cum ingenti exercitu adventare. Itaque timens angustias, magna celeritate Taurum transcendit: in qua festinatione quin-
3 genta stadia cursu fecit. Cum Tarsum venisset, captus Cydni fluminis amœnitate, per mediam urbem influentis, projectis armis, plenus pulveris ac sudoris, in præfrigidam un-
4 dam se projecit. Tum repente tantus nervos ejus occupavit rigor, ut interclusa voce non spes modo remedii, sed nec dilatio peri-
5 culi inveniretur. Unus erat ex medicis nomine Philippus, qui solus remedium pollice-retur: sed & ipsum, Parmenionis pridie à Cappadocia missæ epistolæ suspectum faciebant:

CAP. VIII. 2. *Stadia*) Stadium facit centum vigintiquinque passus, sive sexcentos vigintiquinque pedes. Plin. lib. 2. cap. 23.

3. *Tarsum*) Augustinus Tarseis Ciciliam, Tarsum metropolin tradit. Idem Carthaginem potius innui putat in *P*salm. 47. Ammianus. 14. *Ciliciam Tarsus nobilitat, urbs perspicabilis. Hanc condidisse Perseus memoratur: vel certe ex Æthiopia profectus Sandan quidam nomine, vir opulentus & nobilis.* Ubi per *Sandan*, Sardanapalum intelligi, tum ex nominis affinitate patet: tum quia veteres tradunt, eum una die Tarsum & Anchialum condidisse. Ex Æthiopia profectus dicitur, quia Chus vicina Assyriæ & Babyloniæ. *Horn.*

Cydni) Ψυχρὸν δὲ φύσει καὶ ταχὺ τὸ ῥεῦμα τῦ Κύδνυ. Eustath. ad Apollon. Præter Plutarchum Alex. cap. 29. vide Valerium fine lib. 3. Diodorus 17. 31. causam morbi nullam affert. *Bern.*

Præfrigidam undam) Malim, *in præfrigidam, nudum*, Bong.

6. *Iu-*

bant: qui ignarus infirmitatis Alexandri scripserat, à Philippo medico caveret, nam corruptum illum à Dario ingenti pecunia esse. 6
Tutius tamen est ratus, dubiæ se fidei medici credere, quam indubitato morbo perire. 7
Accepto igitur poculo, epistolas medico tradidit; atque ita inter bibendum oculos in vultum legentis intendit. 8
Ut securum conspexit, lætior factus est, sanitatemque quarta die recepit. 9

CAP. IX. Interea Darius cum quadringentis millibus peditum, ac centum millibus equitum in aciem procedit. 1
Movebat hæc multitudo hostium respectu paucitatis suæ, Alexandrum: sed interdum reputabat, quantas res cum ista paucitate gessisset; quantosq; populos fudisset. 2
Itaq; cum spes metũ vinceret, periculosius differre bellum ratus, ne desperatio suis cresceret, circumvectus 3

6. *Ingenti pecunia*) Et promissis filiæ nuptiis. *Plutarch*. Alex. c. 30. *Bern*.

7. *Indubitato morbo*) Sebis. *indubitata morte*, vix dubia correctio. Sic enim & infra, 12. 15. 1. *Bern*.

8. *Oculos in vultum*) Tacitus annal. 3. 3. 1. *Vultum scrutari* dixit.

CAP. IX. 1. *Cum quadringentis millibus*) Sexcenta millia habet Arrianus libr. 1. pag. 36. b. quem numerum Persas prima congressione habuisse scripsit Justinus, 11. 6. 11. vereor ut recte, qui enim jam moveretur Alexander, sexcentis millibus primo prælio superatis? Vulgo hic legitur, *CCC. in millibus*, quod probat Orosius. 3. 16. B. Atque ita etiam expressit interpres Hisp. *Bern*.

2. *Interdum*) Hoc est, Inte-

ctus suos, singulas gentes diversa oratione allo-
4 quitur: Illyrios & Thracas opum ac divitiarum ostentatione: Græcos veterum bellorum memoria internecivique cum Persis odii accende-
5 bat: Macedones autem nunc Europæ victæ admonet, nunc Asiæ expetitæ: nec inventos illis
6 toto orbe pares viros gloriatur. Ceterum & laborum finem hunc, & gloriæ cumulum fore.
7 Atque inter hæc identidem consistere aciem jubet, ut hac mora consuescant oculis turbam ho-
8 stium sustinere. Nec Darii regis opera in ordinanda acie defuit. Quippe omissis ducum officiis ipse omnia circumire, singulos hortari, veteris gloriæ Persarum, imperiique perpetuæ à diis

interim, ut apud Vellejum. 2. 74. 2, & in Apulejo sæpius. *Idem.*

3. *Singulas gentes &c.)* Sic Hannibal apud Livium 30.33.8. &c.

5. *Nec inventos illis t. o. p. viros)* Ita jam pridem hic emendandum docuit Franc. Modius ad Curtium, 4. 14. 7. Editiones aliæ habuerunt, *nec inventus i. t. o. p. vires* Idem.

7. *Consuescant)* Est hujus loci nota fabula de vulpe ad primum leonis conspectum exterrita, eundem postea minus minusque formidante: *Quæ ex usu sunt, non timentur*, Vegetius, 3. 12. fin. *Subita conterrent hostes; usitata vilescunt.* Idem 3. 26.

8. *Imperiique perpetuæ à diis immortalibus datæ possessionis admonere)* Scribe, *dati possessionis.* Ait imperium perpetuæ datum possessionis. *Voss.* Quomodo & sedem quondam Imperii Romam, *Urbem æternam* jactant præter Inscriptiones antiquas & Impp. constitutiones, Ammianus, 14. 14: Livius 28. 28. 12. Florus 1. 7. 10. &c. immemores, *Omnia morta-*

diis immortalibus datæ possessionis admonere.
Post hæc prælium ingentibus animis committi- 9
tur. In eo uterque rex vulneratur. Tamdiu cer-
tamen anceps fuit, quoad fugeret Darius. Ex- 10
inde cædes Persarum secuta est. Cæsa sunt pe-
ditum unum & sexaginta millia: equitum decem
millia:

mortalium opera mortalitate damnata esse, & inter peritura nos vivere: Senec. epist. 91. *Urbium, imperiorum, gentium, nunc floret fortuna, nunc senescit, nunc interit:* Vellejus, 2. 11. 6. τὸ εἱμαρμένον ὥσπερ ἐμψύχοις ὄντως καὶ πόλεσιν ἄφυκτον· Pachymerius hist. Byzant. 2. 17.

9. *Prælium ingentibus animis*) Ad Isson urbem, quam Xenoph. l. 1. Ἀναβασ. Diodor. Sic. 17. 32. & Mela ingentem urbem, Strabo, lib. 14. πολίχνιον oppidulum cum statione appellat. Stephanus postea hanc urbem a victoria Nicopolin vocatam asserit, etsi Ptolemæus ab Isso illam diversam faciat.

Prælium ingent. an. committitur) Ad Issum, Ciliciæ urbem non ignobilem. Diodorus, 17. 32. & seqq. Cicero famil. 3. epist. 10. Hoc prælio cx. millia cæsa, Plutarch. ut Diodorus, 17. 36. peditum duodecim myriades, equitum decem millia. *Bong.*

Uterque rex) Alexandri dextrum femur leviter perstrictum ait Q. Curtius.

10. *Unum & sexaginta*) Diodorus, 17. 36. numerat peditum 120000, equitum 10000. Arrianus, 2. 2. peditum 90000. equitū 10000. universe 100000. non amplius. Justinus hic rursum aliter: *Cæsa sunt peditum unum & sexaginta millia, equitum decem millia, capta quadraginta millia.* Orosius, 3. 16. iterum ab omnibus aliis abit: *ibi tunc,* inquit, *peditum octoginta millia, equitum decem millia cæsa sunt: capta autem quadraginta millia.* Plutarchus Alex. cap. 33. generatim ὑπὲρ ἕνδεκα μυριάδας ponit cæsas; hoc est super centum & decem millia, sine equitum peditumve discri-

millia: capta quadraginta millia. Ex Macedo-
11 nibus cecidere pedestres CXXX. equites CL. In
castris Persarum multum auri ceterarumque o-
12 pum inventum. Inter captivos castrorum, mater, & uxor eademque soror, & filiæ duæ, Darii fuere.

crimine. Tanta est varietas scriptorum in unico cæsorum numero. Scripsit Antipater epigramma super hac cæde Persarum ad Issum. Anthologiã. 3. 5. adi. Huncne pugnam Philoxenus Eretrius pictor coloribus redintegravit, an illam Alex. cum Dario ad Arbela seu Gaugamela, *Plinius*, 35. 10. non exprimit. *Raderus* & eadem fere *Acidalius*. Obiter adnoto, Justini locum supra citatum corruptum videri; nec enim placet illud *unum & sexaginta*: quando unum illud nemo temere Græcus scriptor, ex quibus hæc haurienda fuit historia, adjecerit. illi enim per myriades computaverunt hanc cladem, quod caussæ est, cur idem faciant omnes, etiam Latini, qui numerum hoc prælio cæsorum captorumve referunt. Igitur potius crediderim in Justino scribendũ *centum & sexaginta*. Certe nec Sabellico priorem scripturam placuisse apparet ex eo, quod verba *unum &* omittens Ennead. 4. 4. ita scribit: *Trogus peditum sexaginta millia cecidisse ait*. Freinsh.

Pedestres CXXX. *equites* CL.) Curtius habet triginta omnino & duos. Assentior Modio & Glareano, *trecenti* legendum pro *triginta*. Nimis enim ille angustus numerus: neque movere debet ἐπιφώνημα, quod subjunctum, *Tantulo impendio ingens victoria stetit*. Nam etiam sic impendium satis leve. *Acidalius*. Velim ibi simpliciter legi *trecenti*, sublato *& duo*, sic enim respondebit numerus illi Diodori, 17. 36. *Ex Macedonum peditibus*, inquit, *trecenti, & 150. equites defuere*. In Justino, 11. 9. item emendarim pro peditum 130. *peditum* 300. *Loccen*.

11. In castris Persarum multum auri ceterarumq;) Fuit

fuere. Ad quas visendas hortandasque cum Alexander venisset, conspectis armatis, invicem se amplexæ, velut statim morituræ, complorationem ediderunt. 13
Provolutæ deinde genibus Alexandri, non mortem, sed dum Darii corpus sepeliant, dilationem mortis, deprecantur. Mo- 14
15
tus

Fuit in hac præda nihil scriniolo quodam pretiosius, de cujus usu amicis consultantibus; Imo hercle, Alexander inquit, librorum Homeri custodiæ detur.

12 Mater) Matri Darii nomen Sysigambi fuit.

Vxor) Eadē & soror: quod hic notavit Arrianus, 2. 2. καὶ ἡ γυνὴ αὐτῆ καὶ ἡ ἀδελφὴ Δαρείου. quamquam illa particula ἡ induxerit in errorem interpretes, ut una ex muliere duas facerent: *mater Darii & uxor, soror etiam ac filius &c.* Sororem enim suam, pulcerrimam mulierem, incestu quidem, sed inde à Cambyse patrio Persis more, uxorem duxerat. Vertendum igitur fuit cum Orosio, 3. 16. *Inter captivos castrorum mater, & uxor eademq; soror, & filiæ duæ Darii fuere.* Ea res exemplo fuit Græcis Ægypti regibus, aliisque, ut & ipsi sorores ducerent.

13. Hortandasq;) Hoc est, consolandas: quo sensu *alloqui & alloquium* usurpari notavit Varro lib. 6. de L.L. sicuti παρηγορεῖν & παρηγορία Græcis. adde supra Not. ad 11. 3. 1. *Bern.*

14. Provolutæ deinde genibus) Quod supplicum erat. genua enim misericordiæ dicata.

Non mortem sed &c.) Commune verbum *deprecari*, ad duo ista, *mortem & dilationem mortis*, diverso plane sensu refertur: illam, ne inferatur; hanc, ut concedatur: quomodo etiam supra, 3. 1. 9. *vindicare*, duplici simul significatione sumitur: *Et cædem patris & se ab insidiis vindicavit.* Bern.

Dilationem mortis) Aliter hæc Curtius, qui de iis ita loquitur: *Sed omnium oculos animosque in semet converterant captivæ, mater, conjunxque Darii, &c. Illæ suæ calamitatis oblitæ,*

tus tanta mulierum pietate Alexander, & Darium vivere dixit: & timentibus mortis metum
16 demsit: easque haberi, ut reginas præcepit. Filias quoq; non sordidius dignitate patris sperare matrimonium jussit.

1 CAP. X. Post hæc, opes Darii, divitiarumque apparatum contemplatus, admiratione tantarum rerum capitur.
2 Tunc primum luxuriosa convivia, & magnificentiam epularum sectari: tunc Barsenen captivam diligere propter formæ pulcritudinem cœpit.
3 A qua postea susceptum puerum Herculem vocavit.
4 Memor tamen adhuc Darium vivere, Parmenionem ad occupandam Persicam classem, aliosque amicos ad recipiendas Asiæ civitates misit: quæ statim
5 audita fama victoriæ, ipsis Darii præfectis cum auri magno pondere tradentibus se, in potestatem victorum venerunt.
6 Tunc in Syriam proficiscitur: ubi obvios cum infulis multos Orientis

utro cornu Darius stetisset? quæ fortuna discriminis fuisset? *requirebant. negabant* se captas, si viveret rex. *Sed illum equos subinde mutantem longius fuga abstulerat*. Vide & Diodorum Siculum.

15. *Haberi ut reginas*) Adde 36. 1. 6. & 38. 9. 3. *Haberi & salutari*, ex fide codicis Maffeani legit. Just. Riicquius centur. altera, epist. 43.

CAP. X. 2. *Barsenen*) Barsinen Darii filiam commemorat Arrianus libr. 7. quam devicto Dario Alexander in uxorem duxit. de ea infra, 13. 2. 7. B. Adde Plutarchum Alex. cap. 36. *Bern.*

5. Cum

tis reges habuit. Ex his pro meritis singulorum 7
alios in societatem recepit: aliis regnum ademit,
suffectis in loca eorum novis regibus. Insignis 8
præter

5. *Cum insulis*) Regiæ dignitatis insignibus. Ita Pollio in Gallienis duobus cap. 10. *Odenatus rex obtinuit totius Orientis imperium, quod se fortibus factis dignum tantæ majestatis infulis declaravit.* *Infulæ* proprie quidam sacerdotibus, victimis rebusque sacris tribuuntur, quanquam & regum persona sacra habetur: & alioquin etiam ea vox generalius accipitur. Ut apud Spartianum in Adriano cap. 6. *Infulis ornatus Pannoniæ*, hoc est, titulo præfecturæ Pannonicæ. Seneca consol. ad Helviam cap. 13. *Vir constans ipsas miserias infularum loco habet.* Et epist. 14. *Literæ etiam apud mediocriter malos infularum loco sunt*, hoc est, dignitatis. Quædam editiones non bene, *cum insulis*. Bern.

Obvios cum infulis multos Orientis reges habuit) Puto respicere Justinum ad memorabilem illam historiam, quam Josephus de Iaddo, summo Judæorum sacerdote, narrat. Vide eum libr. 11. Antiq. cap. 8. *Voss.*

Obvios cum infulis multos Orientis reges habuit) Jaddus in populo Dei summum sacerdotium tenuit decem annos sub Arsame & Dario ultimo usque ad Alexandrum magnum. Alexandro autem magno Tyrum obsidenti & auxilium ac tributum ab ipso petenti, quod antehac Persis Judæi solvissent, respōdit Jaddus, se Dario vivente, cui juraverit, alium dominum non agnoscere. Fuit enim Judaica gens tributaria Persicorum regum fere à tempore reditus ex Babylone. Quare iratus Alexander post captam Tyrum & Gazam cum infesto exercitu ad Jerosolymorum urbem adscendens vi subigere Judæos cogitabat. Sed Jaddus per somnium monitus, sumpto ornatu sacerdotali, cum omnibus sacerdotibus ac civibus Alexandro supplex occur-

præter ceteros fuit Abdalonimus, rex ab A-
9 lexandro Sidoniæ constitutus. Quem Alexander, cum operam oblocare ad puteos exhauriendos, hortosque irrigandos solitus esset, misere vitam exhibentem, regem fecerat, spretis nobilibus, ne generis id, non dantis be-
10 neficium putarent. Tyriorum civitas cum co-

occurrit, qui conspicatus summum sacerdotem, ad pedes desiliit & adoravit. Deinde Parmenioni consiliario rogatus causam *cur hosti supplicanti ipse prior quasi fieret supplex?* respondit, in Macedonia adhuc cogitanti sibi de Asiæ imperio per quietem tali specie & habitu, qualem hic cerneret, visum virum auctorem fuisse suscipiendæ expeditionis in Asiam, & spem successuum fecisse. Inde ingressus cum exercitu in urbem Alexander non modo hostile nihil fecit, verum etiã peracto sacrificio templum donariis magnificis ornavit, & decedens αὐτονομίαν, id est, libertatem legis patriæ tenendæ & septimi anni, quo agri non conseruntur, immunitatem Judæis concessit. Hæc historia extat apud Josephum l. 11. antiquitatum Judaicarum, capite ultimo. *Strig.*

8. *Abdalonimus*) Diodorus, 17. 46. *Ballonymum* vocat, non Sidonis, sed Tyri regem constitutum. Vide Curtium, 4. 1. 28. Vett. nostri mire variant. *Bong.*

Sidoniæ constitutus) Licet Tyrum Sidonis æmulam, antiquam & Cadmæam & Ogygiam Poëtæ passim appellent, & iidem antiquitatis nomine plurimum se efferant, tamen Sidoni Tyrus cogitur submittere fasces. Homerus plurimis in locis Sidonis & Sidoniorum, nunquam Tyri meminit: Sidon autem à Tyro fere distabat stadiis ducentis. Ita habetur in Strabone. In medio Sarepta nomen habet ab æris fusione, cujus ibi magnus proventus, unde Homerus:

'Εκ μὲν Σιδῶνος πολυχάλκου εὔχομαι εἶναι.

Id est:

Ærise.

coronam auream magni ponderis, per legatos in titulum gratulationis Alexandro misisset, grate munere accepto, Tyrum se ire velle ad vota Herculi reddenda, dixit. Cum legati 11
rectius id eum in Tyro vetere & antiquiore templo facturum dicerent, in deprecantes ejus introitum ita exarsit, ut urbi excidium minaretur: confestimque exercitu insulæ ap- 12
plicato, non minus animosis Tyriis fiducia Carthaginiensium, bello excipitur. Augebat 13
enim Tyriis animos Didonis exemplum, quæ Cartha-

Ærifera ex Sidone genus mihi glorior esse.

10. Coronam auream) Athenæus, 12. ex Charete refert, *post victum Darium, missas Alexandro coronas partim à legatis gentium, aliisque, æstimatas decem millibus ac quingentis talentis.* Obvia talis gratulationis exempla sunt & in Romana historia. Ut in Livio, 38.37.4. cum Cn. Manlius Gallo-græcos vicisset, eoque terrore Asiam liberasset; *Missæ undiq; legationes non gratulatum modo venerunt: sed coronas etiam aureas, pro suis quæque facultatibus attulerunt.* Videndus omnino Lipsius de magnit. Rom. 2.9. *Bern.*

In titulum gratulationis) Illud etiam Romanis usitatum, neque coronæ solum ipsæ mittebantur, sed aurum aut pecunia ad coronas, atque id proprie aurum coronarium.

Herculi) Antiquissimus Tyrius. vide Appianum in Ibericis, & Melam lib. 3. cap. 6.

11. Id eum in Tyro) Veteres, *deum Tyro*: legendum arbitror *id eum in Tyro vetere, antiquiore templo*, sine copula. Dicebatur enim locus ille Παλαίτυρος, *antiqua Tyrus.* Vide Curtium, 4. 2. Arrian. lib. 2. Diodorum, 17. 40. & Plutarchum in Alex. c. 41. *Bong.*

13. Dido) Carthaginis conditrix & regina, rogo matrimonium secundum dedit,

Carthagine condita, tertiam partem Orbis quæsisset; turpe ducentes, si fœminis suis plus animi fuisset in imperio quærendo, quam sibi in tuen-
14 da libertate. Amota igitur imbelli ætate Carthaginem, & arcessitis mox auxiliis, non magno post tempore per proditionem capiuntur.

1 CAP. XI. Inde Rhodum Alexander, Ægyptum,

dedit, teste Tertull. ad apologet. finem. Et lib. de Monogam. Regina Carthaginis profuga, & in alieno solo & tantæ civitatis cum maxime formatrix, cum regis nuptias ultro optare debuisset, ne tamen secundas experiretur, maluit uri quam nubere. fabulas itaque de ea texuit & Virgil. lib. 4. & Æneid. Didonis nomen verum fuit אלישה *Elissa*, id est, dei mulier, heroina: mulierum præstantissima; *Dido* דידה est ὑποκοριστικὸν nutricum. Ejus masculinum est דוד Servius F Modij: *Dido vero nomine Elissa antea dicta est: sed post interitum à Pœnis Dido appellata fuit, id est virago, Punica lingua.* Certè Punica lingua tunc pene erat Hebraica. In Hebraismo autem Dido nihil tale significat. Sed Græci & Latini de peregrino sermone satis multa præpostere comminiscuntur. Hæc eruditiss. *Scalig.*

14. Non magno) Imo satis magno, si ætatem Alexandri spectes, & ceteras res ab eo gestas: septem quippe menses in hac obsidione consumpti. *Plutarch.* in Alex. c. 41. Curtius, 4. 4. 30. *Freins.*

Per proditionem capiuntur.) Nemo dixerit, per proditionem esse captam Tyrum. *Voss.*

CAP. XI. *1. Inde Rhodum*) Orosius, 3. 16. & 17. hanc lectionem sequitur, quæ mihi propter mss. varietatem suspecta est. eorum plerique habent, *Inter hac dum Alexander Æg. Cil. s. cer. recipit, ad Jovem Hammonem*, &c. Bong.

Inde

gyptum, Ciliciamque ſine certamine recipit. Ad 2
Jovem deinde Hammonem pergit, conſulturus
& de eventu futurorum, & de origine ſua. Nam- 3
que mater ejus Olympias confeſſa viro ſuo Phi-
lippo fuerat, Alexandrum non ex eo ſe, ſed ex
ſerpente ingentis magnitudinis concepiſſe. De- 4
nique Philippus ultimo prope vitæ ſuæ tempo-
re, *filium ſuum non eſſe* palam prædicaverat. Qua 5
ex cauſa Olympiadem, velut ſtupri compertam,
repudio dimiſerat. Igitur Alexander cupiens 6
originem divinitatis acquirere, ſimul & matrem
infamia liberare, per præmiſſos ſubornat antiſti-
tes, quid ſibi reſponderi velit. Ingredientem tem- 7
plum, ſtatim antiſtites ut Hammonis filium ſalu-
tant.

Inde Rhodum Alexander, Ægyptum, Ciliciamq.) Atque Cilicia jam diu erat capta. Scribe itaque, *Syriamque*. Sic quoque nonnulli inter Juſtini compilatores legerunt. *Voß.*

Ægyptum) Cophti vel Copti olim dicti Ægyptii, etiam Gyptus unde articulo adjecto forſan Ægyptus. Antiqui nominis veſtigia ſunt in Copto & Coptite Nomo.

Ciliciamque) Ciliciam? non opinor. hanc enim inter primas habuit. Forte *Cyrenen*. Bern.

2. *Jovem Ammonem*) A Chamo Jupiter Ammon dictus, cui Chamo attributa fuit Libya.

5. *Stupri compertam*) Ita Livius, 7. 4. 4. *nullius probri compertus*. Et forſan ejus imitatione Tacitus annal. 1. 3. 6. *nullius tamen flagitii compertus*.

7. *Ut Hammonis filium*) Τὸ *ut*, videtur expungendum. Sebiſ. *Hammon*, rectius *Ammon*, Jovis in Libya cognomentum eſt, ab arenis ei inditum, quarum ingens iſthic copia. Mela, 1.8. Olympiadis feſtivum reſcri-

rent. Hinc illi aucta insolentia, mirusque 12
animo increvit tumor, exempta comitate, quam & Græcorum literis & Macedonum institutis didicerat. Reversus ab Hammone 13
Alexan-

sitis ad assentationem mobilibus ingeniis, regem ambitiosum ventositate sua implebant, & putide admodum, quasi illa iis concessa esset potestas à diis immortalibus, cœlum ipsum aperiebant, Herculem atque Indiæ domitorem Liberum, Castorem cum Polluce, tanto numini cessuros jactabant. Igitur festo convivio, convocatis ad epulum primatibus, Alexander ex instituto mensa surgit; Ibi Cleo adulatorum primus immensas regis laudes concumulat, hortatur, ut in cœlitum numerum referrent, etiam Herculem, Liberum, ceterosque cœli ascriptitios deos, non nisi propter merita divinis affectos honoribus, cum vicissent ceterorum mortalium invidiam. Se primum prostraturum humi corpus, rogare ut ceteri sequantur, ubi rex convivium iniret. Callisthenis Philosophi supercilium & gravitas maxime invisa regi, & nimis prompta libertas, principis gratiam averterat. Is silentio facto, sapientiæ & eloquentiæ tutus præsidio, contra insolentiam adulatorum surrexit: Cœlestes honores viventibus atque præsentibus concedi solitos non esse, magnis viris, & cœlum meritis, posteros magis illud decus exhibere, sequi hominem non comitari divinitatem. Neque illorum esse, deum constituere, quem fortasse cœlites non approbaverint. Hæc ita Q. Curtius, lib. VIII. commemoravit Aliis quoque intempestivis dictis regem læserat. Unde Laertius tradidit. Aristotelem contra Callisthenem hoc versiculo usum ex principe poëtarum Homero,

Ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι, οἷ' ἀγορεύεις.

Nam & Alexandrum, ut Seneca pater tradidit, cum deus vellet videri, & aliquando vulneratus esset, philosophus Callisthenes, conspecto sanguine, Homeri car-

Alexandriam condidit, & coloniam Macedonum caput eſſe Ægypti jubet.

1 CAP. XII. Darius cum Babyloniam profugiſſet, per epiſtolas Alexandrum deprecatur, redimendarum ſibi captivarum poteſtatem faciat, inque eam rem, magnam pecuni-
2 am pollicetur. Sed Alexander in pretium captivarum regnum omne, non pecuniam
3 petit. Interjecto tempore, aliæ epiſtolæ Darii Alexandro redduntur, quibus filiæ matri-
4 monium & regni portio offertur. Sed Alexander *ſua ſibi dari* reſcripſit; juſſitque ſupplicem venire, & regni arbitria victori per-
5 mittere. Tum ſpe pacis amiſſa, bellum Darius reparat: cum XL millibus peditum, & C millibus
6 equitum obviam vadit Alexandro. In itinere nuntia-

ri carmine læſerat, cum ſe mirari dixiſſet, quod non eſſet.

Ἰχὼρ οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι.

13. *Alexandriam condidit*) Eodemque tempore *Parætonium.* Adi Scalig. animadverſ. in Euſeb. pag 117. b. Bern.

Et coloniam Maced.) Coloniam Macedoniam eſt in mss. & recte. Vide Vechneri Hellenolex. pag. 54. m. & 86. m.

Caput eſſe) Sic infra, 11. 14. 10. Livius, 42. 47. 13. *Caput Theſſaliæ Lariſſa.* Curtius 5. 8. 1. *Ecbatane caput Mediæ.*

CAP. XII. 4. *Sua ſibi dari*) Xenoph. lib. 5. de inſtit. Cyri: *Lex eſt ſempiterna inter homines, capta hoſtium urbe, eorundem res atque pecunias victori cedere.* Ariſtot. Politic. 1. 4. pr. *Lex velut pactum quoddam commune eſt, quo bello capta capientium fiunt* Id.

5. *Cum quadringentis millibus*) Ita veteres omnes. antea

nuntiatur, uxorem ejus ex colliſione abjecti partus deceſſiſſe, ejusque mortem illacrymatum Alexandrum, exequiasque benigne proſecutum, idque eum non amoris, ſed humanitatis cauſa feciſſe. Nam ſemel tantum eam 7
Alexandro viſam eſſe, cum matrem filiasque ejus parvulas frequenter conſolaretur. Tunc 8
Darius ſe ratus vere victum, cum poſt tot prælia, etiam beneficiis ab hoſte ſuperaretur, gratumque ſibi eſſe: ſi vincere nequeat, quod à
tali

antea mendoſe legebatur *quadraginta mill.* Et in hoc numero diſſentiunt ſcriptores. *Bong.* Nam Plutarchus in Alexandro cap. 54. m. *millena millia militum* habet: probabilius quam noſter. Nam & Curtius, 4. 9. 5. dimidio ferme majorem Darii fuiſſe ait exercitum, quam in Cilicia fuerat: & vero credibile non eſt, minoribus copiis inſtauraturum fuiſſe pugnam, qui majoribus victus erat. *Bern.*

6. Uxorem) Uxori nomen fuit Statyra.

Mortem) *Morti* forte rectius. Ita Sveton. Veſpaſ. 15. 4. *Suppliciis illacrymavit atq; ingemuit.*

Humanitatis cauſa) Jure τῆς φιλανθρωπίας & pro neceſſitudine illa ſocietateq; quæ inter homines intercedit. *Communis humanitatis jus* Ciceroni dicitur pro Flacco cap. 11. pr. *Humanitatis negotium gerere* dicitur, qui cadaver ſepelit. l. & ſi quis. §. ſed interdum. ff. de religios. quia memoria humanæ conditionis id facit. l. quidam in ſuo. 27. ff. de conditio. inſtit. Inde Quintilianus declam. 6. *corporis projecti cadaver*, inquit, *ab incurſu avium ferarumq; tantum miſerantium corona cuſtodit. Convenerunt etiam alieni complorantes: totus in ſpectaculum populus effuſus eſt; & ignoto quoq; corpori publica humanitas quaſi*
quasdam

9 tali potiſſimum vinceretur. Scribit itaque & tertias epiſtolas, & gratias agit, quod nihil in
10 ſuos hoſtile fecerit. Offert deinde majorem partem regni usque flumen Euphratem, & alteram filiam uxorem, pro reliquis captivis trigin-

quasdam fecit exequias. Vide & Senecam Benef. 5. 20, m. Lactantium Inſtit. 6. 12. Hanc humanitatem ut auctores alii *Miſericordiæ* ac *pietatis:* ita Capitolinus in M. Antonino Philoſopho c. 13. *clementiæ* vocabulo deſignat: *Tantaque clementia fuit*, inquit, *ut & ſumptu publico vulgaria funera juberet efferri.* Bern.

9, Scribit itaq; & tertias epiſtolas) Tertiæ literæ Darii ad Alexandrum, cum conſultaretur de his conditionibus oblatis, Parmenionem primum dixiſſe ajunt: *Ego ſi Alexander eſſem, ſuſciperem, quæ conceduntur.* At Alexander rurſus: *Et ego* inquit, *facerem, ſi eſſem Parmenio.*

10. Offert deinde) De oblatis hiſce conditionibus Diodorus, 17. 54. Plutarch. Alex. c. 51. Scilicet juxta Pedonem: *Non eadem vulgusq; decent & culmina rerum.*

Euphratem) Eſt fluvius Meſopotamiæ, quem Strabo ſcribit ex Niphate monte Armeniæ magnum, profundum & celerem naſci: influere autem in mare Rubrum, prius tamen Babyloniam per medium dividere & Tigri conjunctum Meſopotamiam facere. *Euphratem.* Plinius: ſcinditur Euphrates à Zeugmate LXXXIII M. paſſus, circa vicum Maſſicem: & parte læva in Meſopotamiam cadit, per ipſam Seleuciam, circa eam perfluenti infuſus Tigri. Ptolemæus: Ὀχίζεται εἰς τὲ τὸν διὰ Βαβυλῶνος ῥέοντα, καὶ τὸν διὰ Σελευκείας, ὧν ὁ μεταξὺ καλεῖται Βασίλειος ποταμός. Id eſt, ſcinditur in eum alveum, qui per Babylonem fluit, & qui per Seleuciam, quorum medius vocatur *regius fluvius.* Medius ille fluvius, quem Βασίλειον ποταμὸν, Regium amnem, Ptolemæus, & Polyb. lib. 5. τὴν Βασιλικὴν διώρυχα,

triginta millia talentûm. Ad hæc Alexander, *Gratiarum actionem ab hoste supervacaneam esse respondit; nec à se quicquam factum* 11
in hostis adulationem, nec quod in dubios belli 12
exitus, aut in leges pacis sibi lenocinia quæreret: sed animi magnitudine, qua didicerit 13
adversus vires hostium, non adversus calamitates contendere; polliceturque, *præstaturum* 14
se ea Dario, si secundus sibi, non par haberi velit. *Ceterum*

ευχα, Regiam fossam vocari scribunt, quia regia cura effossam. Atque inde quoq; *Chobar* forsan dictus (cujus & in Ezechiele mentio) quod ille huic operi præfectus esset: ab Assyriis vero universis appellatum *Naarmalcha*, quod significat regium flumen. *Bochar.*

Millia talentum) Varium hoc apud veteres. Nam Atticum, affirmante Julio Polluce, sexaginta fuit minarum. Aliud rursus Babylonium, aliud Syrium, & Æginæum. *Fung.*

11. Nec quod in dubios &c.) Quomodo *Vitellius respectu suarum necessitudinum, nihil in Domitianum atrox parabat.* Tacit. hist. 3. 59. 10.

13. Adversus vires host. non &c.) Pro *calamitates*, putabam legendum *caritates*, scil. matrem, uxorem, filiasque Darii: *Caritates* pro *liberis* dixit etiam Amm. Marcellin. 22. 19. Sed Freinshemius meus pertendit, rectum esse *calamitates*, & locum explicat, *adversus hostem validum & potentem, non adversus fractum & calamitosum.* Et ejus conjecturam juvat non dissimilis locus Livii, 5. 27. 8. *Arma habemus non adversus eam ætatem, cui etiam captis urbibus parcitur; sed adversus armatos.* Tum Curtius 4. 11. 28. Itaque mens Alexandri fuerit; non aggressurus sum hostem ea parte, qua calamitas & infortunium obnoxium eum injuriæ fecit: ut sævitiam &c. in captos exerceam: hoc enim vilis est & degeneris animi

15 *Ceterum neque mundum posse duobus solibus regi: neque orbem summa duo regna salvo statu terra-*
16 *rum habere: proinde aut deditionem ea die, aut in posteram, aciem paret: nec polliceatur sibi aliam, quam sit expertus, victoriam.*

1 CAP. XIII. Postera die aciem producunt: tum repente ante prælium, confectum cu-
2 ris Alexandrum somnus arripuit. Cum ad pugnam solus rex deesset, à Parmenione ægre excitatus, quærentibus somni causas omnibus inter pericula, cum etiam in otio semper
3 parcior fuerit: Magno se æstu liberatum ait, somnumque sibi à repentina securitate datum, quod liceat cum omnibus Darii copiis confligere: veritum se longam belli moram,
4 si Persæ exercitum divisissent. Ante prælium utra-

animi: sed unde arma & aciem ostentat.

15. *Neque mundum* &c.) Plutarch. in apophth. c. 38. Diodorus, 17. 54. Curtius, 4. 11. 39. Ita Serinus apud Stobæum serm. 45. *Omnium in terra bonorum auctor Sol: at si gemini Soles forent, periculum immineret, ne omnia conflagrantia pessum irent. Ita & Regem unum quidem accipiunt Lydi, & servatorem esse credunt; duos vero simul tolerare non possent.* Hausit Alexander hanc sententiam ex Homero suo, quem semper cum pugione sub pulvino repositum eum habuisse, scribit Plutarchus in vit. cap. 13. Sic enim ille Iliad. 2. 204. *Nec multos regnare bonum: Rex unicus esto.*

CAP. XIII. 1. *Somnus arripuit*) Ita Sveton. Aug. 16. 3.

2. *Cum etiam*) Legendum forte *cujus.* Bong.

3. *Æstu*) Alii, *metu.* male. *Æstum* vocat animi fluctua-

utraque acies hoſtibus ſpectaculo fuit. Mace- 5
dones multitudinem hominum, corporum ma-
gnitudinem armorumque pulchritudinem mira-
bantur: Perſæ à tam paucis victa ſuorum tot mil-
lia, ſtupebant. Sed nec duces circumire ſuos 6
ceſſabant. Darius vix denis armatis ſingulos 7
hoſtes, ſi diviſio fieret, evenire dicebat. Alexan- 8
der Macedonas monebat, *ne multitudine ho-
ſtium, nec corporis magnitudine, vel coloris novi-
tate moverentur: tantum meminiſſe jubet, cum
iisdem ſe tertio pugnare; nec meliores factos pu-* 9
*tarent fuga, cum in aciem ſecum tam triſtem me-
moriam cædium ſuarum, & tantum ſanguinis duo-
bus præliis fuſi ferrent: & quemadmodum Dario* 10
majorem turbam hominum eſſe, ſic virorum ſibi.
Hortatur *ſpernant illam aciem auro & argento ful-* 11
*gentem, in qua plus prædæ, quam periculi ſit; cum
victo-*

fluctuationem, ducta metaphora á motu & agitatione fluctuum, qui proprie *æſtus*. Virgilius Æneid. 8.19

—— *Magno curarum fluctuat æſtu.*

9. *Cum iisdem ſe* &c.) Vegetius, 1. 13. f. *In fugam verſi, victoribus ultra pares eſſe non audent.* Et 3. 1. m. *Qui effugerunt, ut ſemel territi, poſtea formidant conflictum.* Adde ſupra Notam ad 6. 4. 12.

10. *Turbam hominum*) Seneca Benef. 6. 31. De Xerxis copiis: *Demaratus Lacedæmonius dixit, ipſam illam qua ſibi placeret multitudinem, indigeſtam & gravem, metuendam eſſe ducenti: non enim vires, ſed pondus habere, immodica nunquam regi poſſe.* Videndi Vegetius, 3. 1. Piccartus obſervation. 2.2. *Bern.*

11. *Auro & argento fulg.*) Macrobius Saturnal. 22. ex Agellio. 5. 5. refert, Annibalem Antiocho exercitum

Carthagine condita, tertiam partem Orbis quæsisset; turpe ducentes, si fœminis suis plus animi fuisset in imperio quærendo, quam sibi in tuen-
14 da libertate. Amota igitur imbelli ætate Carthaginem, & arcessitis mox auxiliis, non magno post tempore per proditionem capiuntur.
1 CAP. XI. Inde Rhodum Alexander, Ægyptum,

dedit, teste Tertull. ad apologet. finem. Et lib. de Monogam. Regina Carthaginis profuga, & in alieno solo & tantæ civitatis cum maxime formatrix, cum regis nuptias ultro optare debuisset, ne tamen secundas experiretur, maluit uri quam nubere. fabulas itaque de ea texuit & Virgil. lib. 4. & Æneid. Didonis nomen verum fuit אלישה *Elissa*, id est, dei mulier, heroina: mulierum præstantissima; *Dido* דידה est ὑποκοριστικὸν nutricum. Ejus masculinum est דוד Servius F Modii: *Dido vero nomine Elissa antea dicta est: sed post interitum à Pœnis Dido appellata fuit, id est virago, Punica lingua.* Certè Punica lingua tunc pene erat Hebraica. In Hebraismo autem Dido nihil tale significat. Sed Græci & Latini de peregrino sermone satis multa præpostere comminiscuntur. Hæc eruditiss. *Scalig.*

14. Non magno) Imo satis magno, si ætatem Alexandri spectes, & ceteras res ab eo gestas: septem quippe menses in hac obsidione consumpti. *Plutarch.* in Alex. c. 41. Curtius, 4. 4. 30. *Freins.*

Per proditionem capiuntur.) Nemo dixerit, per proditionem esse captam Tyrum. *Voss.*

CAP. XI. *1. Inde Rhodum*) Orosius, 3. 16. & 17. hanc lectionem sequitur, quæ mihi propter mss. varietatem suspecta est. eorum plerique habent, *Inter hæc dum Alexander Æg. Cil. s. cer. recipit, ad Jovem Hammonem*, &c. Bong.

Inde

gyptum, Ciliciamque sine certamine recipit. Ad 2
Jovem deinde Hammonem pergit, consulturus
& de eventu futurorum, & de origine sua. Nam- 3
que mater ejus Olympias confessa viro suo Phi-
lippo fuerat, Alexandrum non ex eo se, sed ex
serpente ingentis magnitudinis concepisse. De- 4
nique Philippus ultimo prope vitæ suæ tempo-
re, *filium suum non esse* palam prædicaverat. Qua 5
ex causa Olympiadem, velut stupri compertam,
repudio dimiserat. Igitur Alexander cupiens 6
originem divinitatis acquirere, simul & matrem
infamia liberare, per præmissos subornat antisti-
tes, quid sibi responderi velit. Ingredientem tem- 7
plum, statim antistites ut Hammonis filium salu-
tant.

Inde Rhodum Alexander, Ægyptum, Ciliciamq.) Atque Cilicia jam diu erat capta. Scribe itaque, *Syriamque*. Sic quoque nonnulli inter Justini compilatores legerunt. *Voß.*

Ægyptum) Cophti vel Copti olim dicti Ægyptii, etiam Gyptus unde articulo adjecto forsan Ægyptus. Antiqui nominis vestigia sunt in Copto & Coptite Nomo.

Ciliciamque) Ciliciam? non opinor. hanc enim inter primas habuit. Forte *Cyrenen*. Bern.

2. *Jovem Ammonem*) A Chamo Jupiter Ammon dictus, cui Chamo attributa fuit Libya.

5. *Stupri compertam*) Ita Livius, 7. 4. 4. *nullius probri compertus*. Et forsan ejus imitatione Tacitus annal. 1. 3. 6. *nullius tamen flagitii compertus*.

7. *Ut Hammonis filium*) Τὸ *ut*, videtur expungendum. Sebis. *Hammon*, rectius *Ammon*, Jovis in Libya cognomentum est, ab arenis ei inditum, quarum ingens isthic copia. Mela, l. 8. Olympiadis festivum rescri-

rent. Hinc illi aucta inſolentia, miruſque 12
animo increvit tumor, exempta comitate,
quam & Græcorum literis & Macedonum in-
ſtitutis didicerat. Reverſus ab Hammone 13
Alexan-

ſitis ad aſſentationem mobilibus ingeniis, regem ambitioſum ventoſitate ſua implebant, & putide admodum, quaſi illa iis conceſſa eſſet poteſtas à diis immortalibus, cœlum ipſum aperiebant, Herculem atque Indiæ domitorem Liberum, Caſtorem cum Polluce, tanto numini ceſſuros jactabant. Igitur feſto convivio, convocatis ad epulum primatibus, Alexander ex inſtituto menſa ſurgit; Ibi Cleo adulatorum primus immenſas regis laudes concumulat, hortatur, ut in cœlitum numerum referrent, etiam Herculem, Liberum, ceteroſque cœli aſcriptitios deos, non niſi propter merita divinis affectos honoribus, cum viciſſent ceterorum mortalium invidiam. Se primum proſtraturum humi corpus, rogare ut ceteri ſequantur, ubi rex convivium iniret. Calliſthenis Philoſophi ſupercilium & gravitas maxime inviſa regi, & nimis prompta libertas, principis gratiam averterat. Is ſilentio facto, ſapientiæ & eloquentiæ tutus præſidio, contra inſolentiam adulatorum ſurrexit: Cœleſtes honores viventibus atque præſentibus concedi ſolitos non eſſe, magnis viris, & cœlum meritis, poſteros magis illud decus exhibere, ſequi hominem non comitari divinitatem. Neque illorum eſſe, deum conſtituere, quem fortaſſe cœlites non approbaverint. Hæc ita Q. Curtius, lib. VIII. commemoravit. Aliis quoque intempeſtivis dictis regem læſerat. Unde Laërtius tradidit. Ariſtotelem contra Calliſthenem hoc verſiculo uſum ex principe poëtarum Homero,

Ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι, οἷ᾽ ἀγορεύεις.

Nam & Alexandrum, ut Seneca pater tradidit, cum deus vellet videri, & aliquando vulneratus eſſet, philoſophus Calliſthenes, conſpecto ſanguine, Homeri car-

Alexandriam condidit, & coloniam Macedonum caput esse Ægypti jubet.

1 CAP. XII. Darius cum Babyloniam profugisset, per epistolas Alexandrum deprecatur, redimendarum sibi captivarum potestatem faciat, inque eam rem, magnam pecuni-
2 am pollicetur. Sed Alexander in pretium captivarum regnum omne, non pecuniam
3 petit. Interjecto tempore, aliæ epistolæ Darii Alexandro redduntur, quibus filiæ matri-
4 monium & regni portio offertur. Sed Alexander *sua sibi dari* rescripsit; jussitque supplicem venire, & regni arbitria victori per-
5 mittere. Tum spe pacis amissa, bellum Darius reparat: cum XL millibus peditum, & C millibus
6 equitum obviam vadit Alexandro. In itinere nuntia-

ri carmine læserat, cum se mirari dixisset, quod non esset.

Ἰχὼρ οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι.

13. *Alexandriam condidit*) Eodemque tempore *Parætonium*. Adi Scalig. animadvers. in Euseb. pag 117. b. *Bern.*

Et coloniam Maced.) Coloniam Macedoniam est in mss. & recte. Vide Vechneri Hellenolex. pag. 54. m. & 86. m.

Caput esse) Sic infra, 11. 14. 10. Livius, 42. 47. 13. *Caput Thessaliæ Larissa.* Curtius 5. 8. 1. *Ecbatane caput Mediæ.*

CAP. XII. 4. *Sua sibi dari*) Xenoph. lib. 5. de instit. Cyri: *Lex est sempiterna inter homines, capta hostium urbe, eorundem res atque pecunias victori cedere.* Aristot. Politic. 1. 4. pr. *Lex velut pactum quoddam commune est, quo bello capta capientium fiunt* Id.

5. *Cum quadringentis millibus*) Ita veteres omnes. antea

nuntiatur, uxorem ejus ex collisione abjecti partus decessisse, ejusque mortem illacrymatum Alexandrum, exequiasque benigne prosecutum, idque eum non amoris, sed humanitatis causa fecisse. Nam semel tantum eam 7
Alexandro visam esse, cum matrem filiasque ejus parvulas frequenter consolaretur. Tunc 8
Darius se ratus vere victum, cum post tot prælia, etiam beneficiis ab hoste superaretur, gratumque sibi esse: si vincere nequeat, quod à

tali

antea mendose legebatur *quadraginta mill.* Et in hoc numero dissentiunt scriptores. *Bong.* Nam Plutarchus in Alexandro cap. 54. m. *millena millia militum* habet: probabilius quam noster. Nam & Curtius, 4. 9. 5. dimidio ferme majorem Darii fuisse ait exercitum, quam in Cilicia fuerat: & vero credibile non est, minoribus copiis instauraturum fuisse pugnam, qui majoribus victus erat. *Bern.*

6. *Uxorem*) Uxori nomen fuit Statyra.

Mortem) *Morti* forte rectius. Ita Sveton. Vespas. 15. 4. *Suppliciis illacrymavit atq; ingemuit.*

Humanitatis causa) Jure τῆς φιλανθρωπίας & pro necessitudine illa societateq; quæ inter homines intercedit. *Communis humanitatis jus* Ciceroni dicitur pro Flacco cap. 11. pr. *Humanitatis negotium gerere* dicitur, qui cadaver sepelit. l. & si quis. §. sed interdum. ff. de religios. quia memoria humanæ conditionis id facit. l. quidam in suo. 27. ff. de conditio. instit. Inde Quintilianus declam. 6. *corporis projecti cadaver*, inquit, *ab incursu avium ferarumq; tantum misetantium corona custodit. Convenerunt etiam alieni complorantes: totus in spectaculum populus effusus est; & ignoto quoq; corpori publica humanitas quasi*

 quasdam

9 tali potissimum vinceretur. Scribit itaque & tertias epistolas, & gratias agit, quod nihil in
10 suos hostile fecerit. Offert deinde majorem partem regni usque flumen Euphratem, & alteram filiam uxorem, pro reliquis captivis trigin-

quasdam fecit exequias. Vide & Senecam Benef. 5. 20, m. Lactantium Instit. 6. 12. Hanc humanitatem ut auctores alii *Misericordiæ* ac *pietatis:* ita Capitolinus in M. Antonino Philosopho c. 13. *clementiæ* vocabulo designat: *Tantaque clementia fuit*, inquit, *ut & sumptu publico vulgaria funera juberet efferri.* Bern.

9, Scribit itaq; & tertias epistolas) Tertiæ literæ Darii ad Alexandrum, cum consultaretur de his conditionibus oblatis, Parmenionem primum dixisse ajunt: *Ego si Alexander essem, susciperem, quæ conceduntur.* At Alexander rursus: *Et ego* inquit, *facerem, si essem Parmenio.*

10. Offert deinde) De oblatis hisce conditionibus Diodorus, 17. 54. Plutarch. Alex. c. 51. Scilicet juxta Pedonem: *Non eadem vulgusq; decent & culmina rerum.*

Euphratem) Est fluvius Mesopotamiæ, quem Strabo scribit ex Niphate monte Armeniæ magnum, profundum & celerem nasci: influere autem in mate Rubrum, prius tamen Babyloniam per medium dividere & Tigri conjunctum Mesopotamiam facere. *Euphratem.* Plinius: scinditur Euphrates à Zeugmate LXXXIII M. passus, circa vicum Massicem: & parte læva in Mesopotamiam cadit, per ipsam Seleuciam, circa eam perfluenti infusus; Tigri. Ptolemæus: Ὀχίζεται εἰς τὲ τὸ διὰ Βαβυλῶνος ῥέοντα, καὶ τὸ διὰ Σελευκείας, ὧν ὁ μεταξὺ καλεῖται Βασίλειος ποταμός. Id est, scinditur in eum alveum, qui per Babylonem fluit, & qui per Seleuciam, quorum medius vocatur *regius fluvius.* Medius ille fluvius, quem Βασίλειον ποταμὸν, Regium amnem, Ptolemæus, & Polyb. lib. 5. τὴν Βασιλικὴν διώρυχα,

triginta millia talentûm. Ad hæc Alexander, *Gratiarum actionem ab hoste supervacaneam esse respondit; nec à se quicquam factum in hostis adulationem, nec quod in dubios belli exitus, aut in leges pacis sibi lenocinia quæreret: sed animi magnitudine, qua didicerit adversus vires hostium, non adversus calamitates contendere*; polliceturque, *præstaturum se ea Dario, si secundus sibi, non par haberi velit.* *Ceterum* 11 12 13 14

ϛυχα., Regiam fossam vocari scribunt, quia regia cura effossam. Atque inde quoq; *Chobar* forsan dictus (cujus & in Ezechiele mentio) quod ille huic operi præfectus esset: ab Assyriis vero universis appellatum *Naarmalcha*, quod significat regium flumen. *Bochar.*

Millia talentum) Varium hoc apud veteres. Nam Atticum, affirmante Julio Polluce, sexaginta fuit minarum. Aliud rursus Babylonium, aliud Syrium, & Æginæum. *Fung.*

11. Nec quod in dubios &c.) Quomodo *Vitellius respectu suarum necessitudinum, nihil in Domitianum atrox parabat.* Tacit. hist. 3. 59. 10.

13. Adversus vires host. non &c.) Pro *calamitates*, putabam legendum *caritates*, scil. matrem, uxorem, filiasque Darii: *Caritates* pro *liberis* dixit etiam Amm. Marcellin. 22. 19. Sed Freinshemius meus pertendit, rectum esse *calamitates*, & locum explicat, *adversus hostem validum & potentem, non adversus fractum & calamitosum.* Et ejus conjecturam juvat non dissimilis locus Livii, 5. 27. 8. *Arma habemus non adversus eam ætatem, cui etiam captis urbibus parcitur; sed adversus armatos.* Tum Curtius 4. 11. 18. Itaque mens Alexandri fuerit; non aggressurus sum hostem ea parte, qua *calamitas* & infortunium obnoxium eum injuriæ fecit: ut sævitiam &c. in captos exerceam: hoc enim vilis est & degeneris animi

15 *Ceterum neque mundum poſſe duobus ſolibus regi:*
neque orbem ſumma duo regna ſalvo ſtatu terra-
16 *rum habere: proinde aut deditionem ea die, aut*
in poſteram, aciem paret: nec polliceatur ſibi ali-
am, quam ſit expertus, victoriam.
1 CAP. XIII. Poſtera die aciem producunt:
tum repente ante prælium, confectum cu-
2 ris Alexandrum ſomnus arripuit. Cum ad
pugnam ſolus rex deeſſet, à Parmenione ægre
excitatus, quærentibus ſomni cauſas omni-
bus inter pericula, cum etiam in otio ſemper
3 parcior fuerit: Magno ſe æſtu liberatum ait,
ſomnumque ſibi à repentina ſecuritate da-
tum, quod liceat cum omnibus Darii copiis
confligere: veritum ſe longam belli moram,
4 ſi Perſæ exercitum diviſiſſent. Ante prælium
utra-

animi: ſed unde arma & aciem oſtentat.

15. Neque mundum &c.) Plutarch. in apophth. c. 38. Diodorus, 17. 54. Curtius, 4. 11. 39. Ita Serinus apud Stobæum ſerm. 45. *Omnium in terra bonorum auctor Sol: at ſi gemini Soles forent, periculum immineret, ne omnia conflagrantia peſſum irent. Ita & Regem unum quidem accipiunt Lydi, & ſervatorem eſſe credunt; duos vero ſimul tolerare non poſſent.* Hauſit Alexander hanc ſententiam ex Homero ſuo, quem ſemper cum pugione ſub pulvino repoſitum eum habuiſſe, ſcribit Plutarchus in vit. cap, 13. Sic enim ille Iliad. 2. 204. *Nec multos regnare bonum: Rex unicus eſto.*

CAP. XIII. *1. Somnus arripuit)* Ita Sveton. Aug. 16. 3.

2. Cum etiam) Legendum forte *cujus.* Bong.

3. Æſtu) Alii, *metu.* male. *Æſtum* vocat animi fluctua-

utraque acies hoſtibus ſpectaculo fuit. Mace- 5
dones multitudinem hominum, corporum magnitudinem armorumque pulchritudinem mirabantur: Perſæ à tam paucis victa ſuorum tot millia, ſtupebant. Sed nec duces circumire ſuos 6
ceſſabant. Darius vix denis armatis ſingulos 7
hoſtes, ſi diviſio fieret, evenire dicebat. Alexan- 8
der Macedonas monebat, *ne multitudine hoſtium, nec corporis magnitudine, vel coloris novitate moverentur: tantum meminiſſe jubet, cum iisdem ſe tertio pugnare; nec meliores factos pu-* 9
tarent fuga, cum in aciem ſecum tam triſtem memoriam cædium ſuarum, & tantum ſanguinis duobus præliis fuſi ferrent: & quemadmodum Dario 10
majorem turbam hominum eſſe, ſic virorum ſibi.
Hortatur *ſpernant illam aciem auro & argento ful-* 11
gentem, in qua plus prædæ, quam periculi ſit; cum victo-

fluctuationem, ducta metaphora á motu & agitatione fluctuum, qui proprie *æſtus*. Virgilius Æneid. 8.19
—— *Magno curarum fluctuat æſtu.*

9. *Cum iisdem ſe* &c.) Vegetius, 1. 13. f. *In fugam verſi, victoribus ultra pares eſſe non audent.* Et 3. 1. m. *Qui effugerunt, ut ſemel territi, poſtea formidant conflictum.* Adde ſupra Notam ad 6. 4. 12.

10. *Turbam hominum*) Seneca Benef. 6. 31. De Xerxis copiis: *Demaratus Lacedæmonius dixit, ipſam illam qua ſibi placeret multitudinem, indigeſtam & gravem, metuendam eſſe ducenti: non enim vires, ſed pondus habere, immodica nunquam regi poſſe.* Videndi Vegetius, 3. 1. Piccartus obſervation. 2.2. *Bern.*

11. *Auro & argento fulg.*) Macrobius Saturnal. 22. ex Agellio. 5. 5. refert, Annibalem Antiocho exercitum

victoria non armorum decore, sed ferri virtute quæratur.

1 CAP. XIV. Post hæc prælium committitur. Macedones in ferrum cum contemptu toties à se victi hostis ruebant: contra Persæ mori,
2 quam vinci præoptabant. Raro ullo prælio tantum sanguinis fusum est. Darius cum vin-
3 ci suos videret, mori voluit & ipse: sed à pro-
4 ximis fugere compulsus est. Svadentibus deinde quibusdam, ut pons Cydni fluminis, ad

citum auro argentoque politum ostentanti, quærentique, *sufficerent ne hæc Romanis?* respondisse: *Hercle verò sufficiunt, etiamsi avarissimi sint Romani.* Quo dicterio vanitatem hominis irrisit, qui non animadverteret, ista hosti plus animi additura ad prædam, quam suis ad pugnam. Ejusmodi monita sunt apud Livium, 9. 40. 5. Curtium 3. 2. 22. & 3. 10. 15. Tacit. Agric. 32. 7. *B.*

CAP. XIV. 1. *Prælium commit.*) *in Gaugamelis ad flumen Bumadum, sexcentis circiter ab Arbelo oppido stadiis.* Arrian. lib. 3. Inde dicta pugna *ad Arbela.* Orosius, 3. 7. nescio quo auctore, apud Tarsum pugnatum scribit. Tacit. annal. 12. 13. 3. vocat *castellum insigne fama*, suppresso nomine, *Bong.* Amni *Boumello* nomen esse tradit Curtius, 4. 9. 10. Non apud Arbela, ut multi tradiderunt, sed *apud Gausamela* commissum hoc prælium, ait Plutarchus in Alex. c. 56. eamque vocem denotare *domum cameli*, quod rex quidam olim, qui hostes effugerat camelo dromade, eum hoc loco locaverit, certis vicis vectigalibusque ad curam ejus attributis. *Bern.*

In ferrum &c. ruebant) Sumptum fere ad verbum ex Marone, cujus est illud, Æn. 8. 648.

Æneadæ in ferrum pro libertate ruebant.
Mod.

4. *Ut pons Cydni fluminis.*)

ad iter hostium impediendum, intercluderetur: *Non ita se saluti suæ velle consultum ait, ut tot millia sociorum hosti objiciat: debere & aliis fugæ viam patere, qua patuerit sibi.*
Alexander autem periculosissima quæque ag- 5
grediebatur; & ubi confertissimos hostes acerrime pugnare conspexisset, eo se semper ingerebat, periculaque sua esse, non militum
volebat. Hoc prælio Asiæ imperium rapuit, 6
quinto post acceptum regnum anno; cujus 7
tanta felicitas fuit, ut post hoc nemo rebellare ausus sit: patienterque Persæ post imperium tot annorum, jugum servitutis acceperint.
Donatis, refectisque militibus XXXIV diebus 8
prædam

nis.) Non puto mutandum quidpiam: quamvis Arrianus, & Curtius, *Lycum* hic habeant. Cydnus & Lycus vicina sunt flumina, utraque in Tigrim labuntur. Ut credam eumdem esse Cydnum ac Gyndem, facit Tibullus, in Panegyrico ad Messallam.

Nec qua vel Nilus, vel regia lympha Diaspes
Profluit, aut rapidus Cyri dementia Cydnus.

Nihil hic mutandum. *Diaspes*, pro *Idaspes*. Idaspem vero Romani appellarunt etiam Choaspem. Virgilius, IV. Georg.

——— *Aut Medus Idaspes.* Quem locum male interpretatur Junius Philargyrus, de Idaspe Indiæ. Curtius l. v. *Benigne juvenem excepit rex, & eo duce ad Idaspem amnem pervenit, delicatam, ut fama est, vehentem aquam.* De Choaspe loqui, nemo non viderit. Adi quoque Lactantium l. I. & Ammianum lib. XVIII. Ex hujus alveo quidam veterum prodiderunt, Cydnum sive Gyndem profluere. Unde error Solini emanasse videtur, dicentis, Cydnum Ciliciæ è Choaspe derivari. Ubi confundit

9 prædam recognovit. In urbe deinde Susa XL.
10 millia talentûm invenit. Expugnat & Persepolim, caput Persici regni, urbem multis annis illustrem, refertamque Orbis terrarum spoliis, quæ interitu ejus primum apparuere.
11 Inter hæc DCCC admodum Græci occurrunt Alexandro, qui pœnam captivitatis truncata corporis parte tulerant; rogantes, ut sicuti Græci-

Cydnum Ciliciæ, cum hoc Persiæ. *Voss.*

Ut pons Cydni fluminis) Curtius Lyci non Cydni pontem fuisse inquit, quod magis placet.

9. Susa) Pro *clausa*, quod omnes editiones habent, ita legendum hariolatus est Bongarsius: idque propter evidentiam correctionis in textum admisi, maxime subscribente Curtio, 5. 2. 13. Plutarcho Alex. cap. 66. & Diodoro, 17. 65. *Bern.*

XL. millia talentûm) Totidem Diodorus, 17. 66, & Plutarch. cap. 66. At Curtius, 5. 2. 18. & Arrianus lib. 3. *L. millia* habent *Bern.*

10. Persepolim) Persepolis metropolis Persarum, Diodorus. 17. 70. Curtius, 4. 5. 11.

Refertamque) Urbem hanc omnium sub Sole ditissimam prædicat, ejusque regiam egregie describit Diodorus, 17. 70. & 71. Adde Curtium, 5. 6. 5. *Bern.*

11. Octingenti) *Ad quatuor fere millia* Curtius. 5. 5. 8. fuisse refert. Nostri numerum confirmat Diodorus, 17. 96. *Idem.*

Admodum) Hoc est, propemodum, fere, circiter. Sic infra, 17. 2. 4. 24. 1. 6. & 7. Livius, 31. 39. 10. *Phalanx nullius admodum usus.* Et 43. 11. 8. *Exacto admodum mense Februario.* Curtius, 4. 12. 8. *Equites mille admodum.* Bern.

Truncata parte corp.) Ita ut aliis manus, aliis pedes, nonnullis aures & nares amputata essent, inquit Diodorus. 17. 69. Adde Curtium, 5. 5. 9. Frequens Persis

Græciam, se quoque ab hostium crudelitate vindicaret. Data potestate redeundi, agros 12
accipere maluerunt, ne non tam gaudium parentibus, quam detestandum sui conspectum reportarent.

Cap. XV. Interea Darius in gratiam vi- 1
ctoris à cognatis suis, aureis compedibus catenisque in vico Parthorum Thara vincitur.
Credo ita diis immortalibus judicantibus, ut 2
in terra eorum, qui successuri imperio erant, Persarum regnum finiretur. Alexander quo- 3
que citato cursu postera die supervenit: ibique cognovit Darium clauso vehiculo per no-
ctem exportatum. Jusso itaque exercitu sub- 4
sequi, cum sex millibus equitum, fugientem insequitur: in itinere multa & periculosa
prælia facit. Emensus deinde multa millia 5
passuum, cum nullum Darii indicium reperisset,

Persis hoc fuisse supplicii genus, patet ex Seneca de Ira, 2. 20. Tacito annal. 12. 14. 8. Curtio, 3. 8. 26. & 7. 5. 62. Ammiano, 30. 27. Facit huc historia Zopyri supra. 1. 10. 15. *Bern.*

Cap. XV. *1. A cognatis suis*) Besso & Nabarzane. Curtius, 5. 10.

In vico Parthorum Thara) *Dara* omnino scribendum est. Etymol. magnum: Δάρας πυργὸς ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ συλληφθῆναι Δαρεῖον ὑπὸ Ἀλεξάνδρου. ὑπὸ δὲ Ἀναστασίου κτισθὲν, ἐκλήθη Ἀναστασιούπολις. *Darieum* Plinio, & aliis. Sed errat Etymologus, quod hanc Anastasiopolin dictam putet, cum illa sit alia, *Voss.*

2. *Judicantibus*) Ita mss. omnes, ipso teste Bongarsio: qui tamen cum aliis edidit *vindicantibus*. Sed istud verbum omini de successuris in imperio Persis, magis conve-

ſet, reſpirandi equis data poteſtate, unus ex militibus, dum ad fontem proximum pergit, in vehiculo Darium, multis quidem vulneribus confoſſum, ſed ſpirantem adhuc invenit:
6 qui applicito captivo, cum civem ex voce cognoviſſet, *id ſaltem præſentis fortunæ ſolatium habere ſe dixit, quod apud intellecturum locuturus*
7 *eſſet, nec incaſſum poſtremas voces emiſſurus*. Perferri hæc Alexandro jubet, *ſe nullis in eum meritorum officiis, maximorum illi debitorem mori, quod in matre liberiſque ſuis, regium ejus, non hoſtilem animum expertus, felicius hoſtem quam co-*
8 *gnatos ſortitus ſit: quippe matri & liberis ſuis ab eodem hoſte vitam datam: ſibi à cognatis ere-*
9 *ptam, quibus & vitam, & regna dederit: Quamobrem gratiam illis eam futuram, quam ipſe victor*
10 *volet. Alexandro referre ſe, quam ſolam moriens poteſt, gratiam: precari ſuperûm inferûmque numina,*

convenit. Freinshem. *indicantibus* Bern.

5. *Unus ex militibus*) Cui *Polyſtrato* nomen fuit. Curtius, 5. 13. 32. Plutarchus Alexan. c. 77. qui nonnihil variat. *Bern.*

6. *Applicito captivo*) Locus abſque dubio mendoſus, legendum arbitrabar, *applicito capite*. Veteres cum vulgatis conſentiunt. *Bong.* Credo ſanum eſſe locum. Ille miles, Macedo fuit, ut ſcribit Curtius, 5. 13. 32, itaque captivorum quendam applicuit, Darii civem, quo interprete Darium loquentem perciperet. *Bern.*

7. *Perferri hæc Alexandro jubet*) Vide Curtium, lib. 5. in fin.

8. *Cognatis*) Vide ſupra.

12. *Superûm & inferûm*) Jovem & Plutonem præſides deos ſuperorum & inferorum, & alios quoſcunque adjectos Deos.

Regales

mina, & regales deos, uti illi terrarum omnium victori contingat imperium.
Pro se justam magis, quam gravem sepulturæ veniam orare. 11
Quod 12
ad ultionem pertineat, jam non suam, sed exempli communemqne omnium regum esse causam, quam negligere, illi & indecorum & periculosum esse: quippe cum in altero justitiæ ejus, & in altero etiam utilitatis causa versetur.
In quam rem uni- 13
cum pignus fidei regiæ, dexteram se ferendam Alexan-

Regales deos) θεοὺς βασιλείους, *regnorum præsides.* Plutarch. Alex. c. 54. pr. *Bong.*

11. *Pro se justam magis, quam gravem, sepulturæ veniam orare.*) Forte, *pro se justæ magis, quam gravis, sepulturæ veniam orare.* *Gravis*, id est, sumptuosæ. Ita legerunt medii ævi scriptores. *Voss.*

12. *Non suam, sed exempli, communemq;* &c.) Oedipus regis Laii cædem vindicaturus, apud Sophoclem sic ait:

Nam quisquis ille est, Laium qui occiderit,
Is dextra eadem me quoque ausit aggredi.
Cum vindico igitur hunc, meipsum munio.

Et apud Senecam in ejusdem argumenti tragœdia:

Regi tuenda est maxime regum salus.

Unde Vitellius interfectores Galbæ, quantumvis hostis sui, conquiri omnes & interfici jussit, *non honore Galbæ, sed tradito Principibus more, munimentum in præsens, in posterum ultionem*, ut inquit Tacitus hist. 1. 44. Adi Clapmar. de arcan. imper. 3. 17. Amirat. dissert. in Tacit. 17. 7. *Bern.*

13. *Pignus fidei*) Diodorus, 16. 43. *Hæc certissima fidei apud Persas arrha est.* Unde lumen accipit, quod Curtius, 6. 4. 23. scribit, Alexandrum, *fidem, quo Persæ more accipiebant, Nabarzani dedisse.* Similiter & apud Parthos, Josephus antiqu. Jud. 18. 12. tradit, *id esse fiduciæ certissimum argumentum. Nam post datam dextram*

lexandro dare. Post hæc porrecta manu exspi-
14 ravit. Quæ ubi Alexandro nuntiata sunt, viso corpore defuncti, tam indignam illo fastigio
15 mortem lacrymis prosecutus est: corpusque regio more sepeliri, & reliquias ejus, majorum tumulis inferri jussit.

dextram apud eos nec fallere fas esse, nec diffidere, cessantibus omnino suspicionibus, Plin. histor. nat. 11. 45. m. Virgil. Æneid. 3. 610. *Bern.*

Porrecta) Ea enim fidei sacra est, Plinius XI.

Porrecta) Plutarch. Alex. cap. 77. Λαβόμενος τῆς τοῦ Πολυςράτου χειρὸς, ἐξέλιπεν Penè fugerat me, notare, in mss. Δαρεῖον esse *Dareum*, ei in e, ut apud Horatium & auctorem nostrum *Alexandrea*, & infra, *Cassandrea.* 24. 2. 1. Græcis Ἀλεξάνδρεια, & Κασσάνδρεια. Et *balneum* iisdem est βαλανεῖον *Bong.*

LIBER XII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Alexandri in retinendo milite solertia. Græci bellum absente Alexandro reparant.*
2. *Alexander, rex Epiri, Italiam turbat, & tandem in pugna cadit; Scythæ Alexandri præfectum & exercitum internecione delent.*
3. *Alexandri simulatio, ambitio, cum Thalestri concubitus, luxus & profusiones.*
4. *Qua ratione Macedones tumultuantes in officio continuerit.*
5. *In domesticos suos ferrum stringit, & nova ratione adversarios ulciscitur, populos mul-*

multos subigit, & Bessum, Darii interfectorem, de medio tolli curat.

6. *In Convivio mactat Clitum amicum, quem frustra desiderat peccati sera pœnitentia ductus.*

7. *Ad ingenium reversus in prudentes consiliarios sævit: ad Orientem statuit imperii limites. Bacchi vestigiis delectatur: Herculisque gesta superare contendit.*

8. *Porum, prælio superatum, regiè excipit & dimittit: multis populis expugnatis quietem exercitui concedere velle videtur.*

9. *Bellum instaurat. In Sugambrorum urbe de vita certat & periclitatur.*

10. *Ab amicis periculo ereptus, Oceanum lustrat: terminos imperii statuit: præfectos vitâ privat, & ad nuptias applicat animum.*

11. *Liberalitas, munificentia & severitas ejusdem.*

12. *Qua ratione Macedones seditiosos ad officium revocaverit. Hephæstionis obitus & tumulus.*

13. *Dum Occidentales provinciæ manus porrigunt, Alexander in lethalem morbum incidit Babylonem pergens.*

14. *Alexander Antipatri artibus veneno extinguitur.*

15. *Alexandri moribundi novissima verba.*

16. *Ejusdem Alexandri Magni elogium.*

CAP.

CAP. I.

1 ALexander in prosequendo Dario amissos milites, magnis funerum impensis extulit; reliquis expeditionis ejus sociis, tredecim millia talentum
2 divisit. Equorum major pars æstu amissa, inutilesque etiam, qui superfuerant, facti, Pe-
3 cunia omnis centum nonaginta millia talentûm Ecbatana congesta, eique Parmenio præpositus

CAP. I. 1. *Alexander*) Quarta monarchia Macedonum seu Græcorum cum Alexandrinis & Ptolemæis, duravit annos CCC.

Magnis fun. imp. ext.) Hoc postea fecit & Philippus apud Livium, 31. 34. 1. ubi etiam causa facti redditur. Adde Notas ad II. 6. 13. *Bern.*

Talentûm) Vide supra.

3. *Centum nonaginta millia talentûm Ecbatana congesta.*) Nam θησαυροφυλάκιον regum Mediæ, & Persiæ, ait fuisse Batanis Isidorus Characenus. Batana autem vocat Ecbatana, ut & Curtius lib. IV: *Se quoque cum transisset mare, non Ciliciam, aut Lydiam (quippe tanti belli exiguam hanc esse mercedem) sed Persepolim, caput regni ejus, Bactra, deinde Batana, ultimique Orientis oram, imperio suo destinasse.* Sic lege. Nam ms. habebat *Batava.* Et sic forsan & alibi scripsit Curtius. Sane Pseudo-Callisthenes de rebus gestis Alexandri (quem utendum habeo ex Bibliotheca Lugdunensi) Βάτανα semper vocat, Sed de eo ad Ptolomæum. *Voss.*

Ecbatana) Ex vestigiis scripturæ veteris odoratus sum leg. *Ecbatana congesta.* Veteres enim habent: *& batanu congesta*: quidam *ex ebatunu*: alii aliter. Diodorus, 17. 80. Parmenioni commissos refert thesauros regios, qui centum & LXXX. millia talentûm continebant. Vide & Strabonem l. 5. Hæc Bong. cujus persagacem conjecturam Franc. Modii membranæ disertim confir-

posius. Dum hæc aguntur, epistolæ Antipatri è Macedonia ei redduntur, quibus bellum 4
Agidis, regis Spartanorum, in Græcia; bellum Alexandri regis Epiri in Italia; bellum Sopyrionis, præfecti ejus, in Scythia, continebatur. Quibus varie affectus, plus tamen lætitiæ, cognitis mortibus duorum æmulorum 5
regum, quam doloris, amissi cum Sopyrione exercitus, suscepit. Namque post profectionem Alexandri, Græcia ferme omnis in occasionem 6
recuperandæ libertatis, ad arma concurrerat, auctoritatem Lacedæmoniorum secuta, qui Philippi Alexandrique pacem soli spreverant & leges respuerant. Dux hujus belli Agis rex La- 7
cedæmoniorum fuit, quem motum Antipater 8
contractis militibus in ipso ortu oppressit. 9
Magna

confirmant. Vide & Curtium, 5. 8. 1. Freinshemius ostendit mihi locum Plinii, 6. 14. *Ecbatana à Seleuco rege condita*, qui gestis hisce multo posterior fuit. Alterutram igitur esse falsum oportet: nisi *condere* Plinio idem sit, quod instaurare. Sic auctor, 28. 4. 1. *Bern.*

Congesta) Hactenus editi, *nuper congesta*, Sed delendum τὸ *nuper* & Bongarsius in variantibus censuit, & Modius nec vestigium ejus in suis mss. comparere dicit. *Bern.*

6. *Græcia*) Diodorus 17. 62. Curtius, 6. 1. *Bong.*

Recuperandæ) Mss. *Reciperandæ*.

7. *Soli spreverant*) Supra, 9. 5. 3.

9. *In ipso ortu*) Livius, 29. 31. 4. *Nisi orientem ignem opprimamus, ingenti mox incendio, cum jam nullam opem ferre possumus, ardebimus.* Curtius, 6. 3. 17. *Parva sæpe scintilla contempta, magnum excitavit incendium.*

10 Magna tamen utrinque cædes. Agis rex, cu
ſuos terga dantes videret, dimiſſis ſatellitibu
ut Alexandro felicitate non virtute inferior v
deretur, tantam ſtragem hoſtium edidit, ut a
11 mina interdum fugaret Ad poſtremum, etſi
multitudine victus, gloria tamen omnes vicit.
1 CAP. II. Porro Alexander, rex Epiri, i
Italiam à Tarentinis auxilia adverſus Bruttic
deprecantibus, ſolicitatus, ita cupide profe
ctus fuerat, veluti in diviſione orbis terrarum
Alexandro, Olympiadis ſororis ſuæ filio, O
riens

10. *Agis rex*) De hujus militari robore Diodorus, 17. 63. & Curtius, 6. 1. ubi ſcribit cecidiſſe Lacedæmoniorum quinque millia & CCCL, ex Macedonibus haut amplius tria millia. Quo de numero variat nonnihil Diodorus, ibid. *Bern.*

CAP. II. 1. *Epiri*) Regio Græciæ, in qua Pyrrhus imperavit, olim Moloſſia & Chaonia dicta. Vide Strabonem lib. 8.

Alexander, rex Epiri) Vide Livium 8. 24. Strabo lib. 6. contra Meſſapios & Lucanos evocatum ſcribit. B. Eidem cognomentum fuiſſe *Moloſſo*, tradit Agellius. 17. 11. & addit, in Italiam tranſeuntem dixiſſe, *ſe quidem ad Roman ire quaſi in ἀνδρωνίτιν*, ho eſt, virorum domicilium *Alexandrum Magnum iſ ad Perſas quaſi in γυναικω νῖτιν*, domicilium mulie rum. Fuerit igitur Alexan dri Moloſſi expeditio po ſterior expeditione Ale xandri Magni. At Plutarchus priorem facit in comment. de fortun. Rom. cap. ult. *Bern.*

Tarentinis) Tarentum, Magnæ Græciæ urbs clariſſima, quam deſcribit Florus, & Procopius, 3. Gothic. Vide & Juſtinum noſtrum lib. 20.

Bruttios) Bruttium Græcis βρέττια, & apud Athenæum lib. v. apud Diodorum Siculum

riens; sibi Occidens forte contigisset: non 2
minorem rerum materiam in Italia, Africa Siciliaque, quam ille in Asia, & in Persis habiturus Huc accedebat, quod sicut Alexandro 3
Magno Delphica oracula insidias in Macedonia; ita huic responsum Dodonæi Jovis urbem Pandosiam amnemque Acherusium prædixerat. Quæ utraque cum in Epiro essent, 4
ignarus eadem & in Italia esse, ad declinanda fatorum pericula, peregrinam militiam cupidius

Siculum in Eclogis, aliosq; auctores, βρεττανία dicitur. Dionysio Afro Brentii quoque appellantur: Vide & Diodorum lib. XVI., qui & ideo Brettios appellatos scribit, quod servi essent & fugitivi Lucanorum. De iisdem scribit Strabo lib. XVI. qui & peninsulam appellat Bruttiorum agrum. Limites autem ejus fuere ad Hetruscum mare Laris amnis, ad Siculum mare & Tarentinum sinum Sybaris fluvius. *Cluver.* Vide Leopard. l. IV. Emend. c. XIII.

3. *Responsum Dod. Jovis*) Modius hoc loco tale producit, haud scio an γνήσιον.

Αἰακίδη προφύλαξο μολεῖν ἀχερούσιον ὕδωρ.
Πανδοσίαν τε, ὅπη τοι θάνατος πεπρωμένος ἐστί.

Diversum ab hoc oraculum referunt Strabo lib. 6. & Stephanus in Πανδοσία. *Bern.*

Pandosiam) *Pandosia*, Πανδοσία. Lucanorum urbs, in Italia. Oenotriæ quondam regiam fuisse, scribit Strabo. *Pandæsi*, per æ diphthongon in secunda, habet Plutarchus de fortuna. Rom. *Mardoniam* à Theopompo appellari tradit. Mar. Niger. *Castrofranco* hodie nominari scribit G. Barius, *Mendicino* Prosper Parisius. Hujus incolas putat idem à Plinio *Acherontinos* appellari ab Acheronte fluvio præterfluente. *Ortel.*

Amnemq; Acherusium) Adjective, quomodo & Livius, 8. 24. 3. *Acherusiam aquam*

dius elegerat. Igitur, cum in Italiam veniſ-
5 ſet, primum illi bellum Appulis fuit: quo-
6 rum cognito urbis fato, brevi poſt tempore
pacem & amicitiam cum rege eorum fecit.
Erat namque tunc temporis urbs Appulis
7 Brunduſium, quam Ætoli, ſequuti tum fama
rerum in Troja geſtarum clariſſimum ac no-
biliſſimum ducem Diomedem, condiderant:
ſed pulſi ab Appulis, conſulentes oracula re-
8 ſponſum acceperant, *locum quem repetiſſent*
perpetuo poſſeſſuros. Hac igitur cauſa, per le-
9 gatos cum belli comminatione, reſtitui ſibi ab
Appulis urbem poſtulaverant. Sed ubi Ap-
10 pulis oraculum innotuit, interfectos legatos
in urbe ſepelierant, perpetuam ibi ſedem ha-
bitu-

quam. Statim infra, n. 14. *Acheron* eſt, ex quo accolæ dicti *Acherontini* Plinio lib. 3. ſub finem capitis 5. *Bern.*

Pandoſiam, Acheruſ.) Simili ambiguitate prædictæ mortis exempla habent Thucydides, 3.15.12. de Heſiodo: Pauſanias in Arcad. & Suidas de Epaminonda: Herodotus, 3. 54. de Cambyſe: Plutarchus Pyth. orac. 26, de Lyſandro: & in Flaminio, c. 34. de Annibale: Ælianus var. 3. 45. de Philippo Macedone. Scilicet *mos oraculis, per ambages reſpondere,* inquit Tacitus annal. 3. 54. 8. quorum de fallaci vanitate vere Thucydides, 5. 16. 30. *Bern.*

7. *Brunduſium*) Vetr. *Brundiſium.* Græci Βρεντήσιον: unde à Poëtis *Brenda* dictum, Feſtus: aut potius *Brenda*, in *a* voce duabus ſyllabis truncata, quod eſt Ennio familiare. De eo Strabo lib. 6. & Stephanus. Habitatum à Cretenſibus Brunduſium, auctor eſt Strabo, & Lucanus lib. 2. & 5. *Bong.*

10. *Interfectos legat, i. & ſepel.*) Quam inhumanitatem

bituros. Atque ita defuncti responso, diu urbem possederunt. Quod factum cum cogno- 11
visset Alexander, antiqultatis fata veneratus, bello Appulorum abstinuit. Gessit & cum 12
Brutiis Lucanisque bellum; multasque urbes cepit: tum & cum Metapontinis & Pediculis, & Romanis, fœdus amicitiamque fecit. Sed Brutii Lucanique, cum auxilia à finitimis 13
contraxissent, acrius bellum repetivere. Ibi 14
rex juxta urbem Pandosiam, & flumen Acheronta, non prius fatalis loci cognito nomine quam occideret, interficitur; moriensque non in patria fuisse sibi periculosam mortem, propter quam patriam fugerat, intellexit. Cor- 15
pus

tem prædixit Cassandra apud Lycophronem. vers. 10. 6. & seqq. *B.*

Sepelierant) Fr. *Sepelierunt.*

12. Metapontinis) Metapontum Plinio, *Metapontium*, Μεταπόντιον Ptolemæo & Straboni. Magnæ Græciæ maritimum oppidum, quod *Torredimar* Leandro, & Ananiensi dicitur. *Thebesaze* castellum hoc loco nunc esse scribit Niger. *Trebisati* legendum duco. (At celso Cittadino verior sententia est Leandri quam Nigri.) *Vibo* aliquando vocata fuit, ut Solinus auctor est. sic eam quoque nominat Cæsar libro bellorum civilium tertio. *Ortel.*

Pediculis) Italiæ populi Plin. 3. 5. Strabo lib. 6. Ποιδίκλους vocat. In mss. legitur *Pedituli.* Inde qui libros impressos emendarunt, fecerunt *Rutuli*, longe petita conjectura. *Bong.* Apud Appianum etiam civil. bellor. 1. corrupte legitur Ποδίκλους, pro Ποιδίκλους. Et apud Val. Max. 7. 6. exemp. 1. pro *Fidiculis* esse scribendum *Pœdiculis*, bene monuit Ph. Cluverius Ital. ant. lib. 4. cap. 10. Ceterum Pœdiculorum (hæc enim vera scriptura

pus ejus Thurii publice redemptum sepulturæ tradiderunt.
16 Dum hæc aguntur in Italia, Sopyrion quoque præfectus Ponti ab Alexandro magno relictus, otiosum se ratus, si nihil & ipse gessisset, adunato xxx millium exercitu, Scythis bellum intulit:
17 cæsusque cum omnibus copiis, pœnas temere illati belli genti innoxiæ luit.

1 CAP. III. Hæc cum nuntiata in Parthis Alexandro essent, simulato mærore, propter Alexandri cognationem, exercitui suo triduum luctum indixit.
2 Omnibus deinde, vel ut perpetrato bello, reditum in patriam exspectantibus, conjugesque ac liberos suos animo jam quodammodo complectentibus, ad concionem exercitum vocat:
3 *ibi nihil actum tot egregiis præliis* ait, *si incolumis Orientalis barbaria relinquatur: nec se corpus, sed regnum Darii petiisse; persequendosque esse eos, qui à regno defecerint.* Hac oratione velut ex integro
4 incitatis militum animis, Hyrcaniam, Mardosque

scriptura est) oppida enumerat Plinius, 3. 11. m. *Bern.*

16. Sopyrion) De quo & infra, 37. 3. 2.

17. Pœnas temere ill.) Lucanus, 7. 343.

Causa jubet superos melior sperare secundos.

Id quod justa dissertatione confirmat Gruterus, quæ est ad Tacitum quinquagesima tertia.

CAP. III. *1. Triduum)* Sebis. *tridui.*

4. *Mardosq.)* Quidam hoc loco legerunt *Medos*, quomodo & in Eusebio editum est, contra libros. *Bong.*

5. *Ibi*

dosque ſubegit. Ibi ei occurrit Thaleſtris 5 ſive Minithæa, Amazonum regina, cum CCC mulieribus, XXV dierum inter confertiſſimas gentes

5. *Ibi ei occurrit Thaleſtris*) Non videtur Juſtinus, ut alii, Amazonum gentem in Hyrcania ponere; ſed ad Mæotim, & Tanaim. Nam inquit, XXV. dierum itinere confecto in Hyrcania occurriſſe Alexandro. Rectius ſane. Neque enim ullus Geographorum Amazones alibi collocare, quam ad Mæotim unquam dubitavit. Eaque etiam de cauſa Mæotidas, & Tanaitidas appellari, nemo neſcit. Seneca Hippolyto:

Qualis relictis frigidi Ponti plagis
Egit catervas, Atticum pulſans ſolum,
Tanaitis, aut Mæotis, & nodo comas
Coëgit, emiſitque, lunata latus
Protecta pelta; talis in ſilvas ferar.

Ita leg. ex ms. Vulgo peſſime, *Aut Tanais, aut Mæotis*. Curtius tamen lib. VI, Hyrcaniæ finitimam facit Amazonum gentem. Sed male. *Erat (ut ſupra dictum eſt) Hyrcaniæ finitima gens Amazonum, quondam circa Thermodonta amnem Themiſcyræ incolentium campos. Reginam habebant Thaleſtrim, omnibus inter Caucaſum montem & Phaſim amnem imperitantem.* Ita lege. Vide quoque Diodorum, ad annum IV Olymp. CXII. Cauſa erroris hæc eſt: quod Jaxertem ſive Orxantem, Tanaim eſſe crederent milites Alexandri. Adi Arrianum lib. VII. *Voſſ.*

Thaleſtris) Straboni, lib. II, eſt Θαλήστρια, *B.* De ea ſupra, 2. 4. 33. infra, 42. 3. 9. Adde Plutarchum Alex. c. 81. *Bern.*

Cum trecentis mulieribus) Sic edidi, unius codicis fidem ſequutus, & Diodorum, 17. 77. *B.* Firmat & Curtius, 6. 5. 36. Prius paſſim legebatur, *cum trecentis millibus mulierum*, abſurde *Bong.*

Confertiſſimas) Editiones quædam *infeſtiſſimas*. quod probabilius eſt. *Bern.*

 7. Are-

gentes itinere confecto, ex rege liberos quæsi-
6 tura: cujus conspectus adventusque admiratio-
ni omnibus fuit, & propter insolitum fœmi-
7 nis habitum, & propter expetitum concubi-
8 tum. Ob hoc tredecim diebus otio à rege datis
ut visa est uterum implesse, discessit. Post hæc
Alexander habitum regum Persarum, & dia-
dema, insolitum antea regibus Macedonicis,
velut in leges eorum, quos vicerat, transiret,
9 assumit. Quæ ne invidiosius in se uno con-
spice-

7. *A rege*) Alii hoc omittunt; nec est necessarium.

8. *Habitum regum Pers.*) Sic & Curtius, 6. 6. 4. At medium inter Persicum & Medicum habitum sumsisse, auctor est Plutarchus, Alex. c. 79. *Bern.*

Diadema) Fascia, à διαδέω, quod est, *cingere, circumligare.* Quippe regii capitis redimiculum erat. Itaque apud Ammianum legimus objectum fuisse Pompeio à suis obtrectatoribus, quod regiæ majestatis affectaret insignia, cum ulceris tegendi gratia candida fasciola crus obligasset aliquandiu. Nihil enim interesse dicebant, quam quis corporis partem hoc regio insigni redimeret. Plutarchus scribit, *libro de Alexandri virtute*, Tigranem Armenium candidam fasciam, regni insigne, abjecisse ad pedes Pompeii, & ita regnum in prædam concessisse. Legimus & Alexandrum ipsum olim diadema sibi demsisse caussa vulneris obligandi, quo Lysimachus vulneratus fuerat in fronte: id quod Lysimacho regalis potestatis auspicium fuisse tradunt auctores. Regum etiam Persarum Cidarin cærulea fascia, albo tamen colore distincta, circumibat. Hujuscemodi fasciolæ inventor dicitur Bacchus. Sed apud Romanos primus Aurelianus istam capiti innexuit, *ut scribit Aurelius Victor.* Aque hinc est, quod cum Isidoro facere non possim, cum dicit, esse diadema ornamentum capitis matronarum ex auro & gem-

spicerentur, amicos quoque suos longam vestem auratam purpureamque sumere jubet. Ut luxum quoque, sicuti cultum Persarum imitaretur, 10 inter pellicum regiarum greges electæ pulchritudinis nobilitatisque, noctium vices divi-dit. His rebus ingentes epularum apparatus 11 adjicit, ne jejuna & destructa luxuria videretur, conviviumque juxta regiam magnificentiam ludis exornat: immemor prorsus, 12 tantas opes amitti his moribus, non quæri solere.

Cap. IV. Inter hæc indignatio omnium 1 totis castris erat, à Philippo illum patre tantum degeneravisse, ut etiam patriæ nomen ejuraret, moresque Persarum assumeret, quos propter tales mores vicerat. Sed ne solus 2 vitiis eorum, quos armis subegerat, succubuisse videretur; militibus quoque suis permisit, si quarum captivarum consvetudine tenerentur, ducere uxores: existimans minorem 3 in patriam reditus cupiditatem futuram, habentibus in castris imaginem quandam larium,

& gemmis contextum, quod in se circumactis extremitatibus retro astringitur. *Fung.*

9. *Longam vestem auratam*) Quam Curtius, 3. 3. 28. *pallam auro distinctam*: Plutarchus ibidem *stolam barbaricam* appellat. *Bern.*

10. *Ut luxum*) Bene monente Freinshemio, puncto hæc à præcedentibus separavi, quibus commate hactenus adnexa male hærebant. *Bern.*

Cap. IV. 1. *Patriæ nomen ejus.*) Quomodo patriæ nomen ejurarit Ale-

4 um, ac domesticæ sedis: simul & laborem mi-
5 litiæ molliorem fore dulcedine uxorum. In
supplementa quoque militum minus exhau-
6 riri posse Macedoniam, si veteranis patribus
tirones filii succederent, militaturi in vallo, in
quo essent nati, constantioresque futuri, si
non solum tirocinia, verum & incunabula in
7 ipsis castris posuissent. Quæ consuetudo in
8 successores quoque Alexandri mansit. Igi-
tur & alimenta pueris statuta, & instrumenta
armorum equorumque juvenibus data; &
patribus, pro numero filiorum, præmia sta-
9 tuta. Si quorum patres occidissent, nihilo-
minus pupilli stipendia patrum trahebant;
quorum

xander, non capio: à moribus quidem patriis discessisse manifestum est: non ideo tamen Persa haberi voluit. Quid si legamus *Patris nomen?* Jovis enim filium se, non Philippi, dicebat. Plerique mss. *patriæ nomine juraret.* Simili mendo infectus Gellius, 1. 2. *Sanctissimæ disciplinæ nomine mentirentur.* Leg. *nomen ementirentur.* Hæc Bong. Contra Val. Acidalius ad Vell. 2. 68. 4. *patriæ nomen* rectum esse contendit. Nam certum, de luxu regis & mollitie tantum, non de superbia querelam hic esse, ut qui, quos armis subegerat, eorum vitiis succumberet. Adstipulatur Noster mox 12. 5. 2. Hoc igitur ægre exercitus ferebat, masculum Macedonum nomen, belli fama Orbe toto celebre & terribile, moribus effœminatis Persarum corrumpi, & ipsum velut effœminari. *Bern.*

4. *Laborem militiæ*) Tacitus annal. 3. 34. 5. *Bella plane accinctis obeunda: sed revertentibus post laborem, quod honestius quam uxorium levamentum?* Disputatur eo loco, An magistratum in provinciam euntem

quorum pueritia inter varias expeditiones, militia erat. Itaque à parvula ætate periculis laboribusque indurati, invictus exercitus fuere: 10
neque castra aliter quam patriam, neque pugnam aliud unquam quam victoriam duxere.
Hæc suboles nomen habuit Epigoni. Parthis 11
deinde domitis, præfectus his statuitur ex nobilibus Persarum Andragoras: unde postea ori- 12
ginem Parthorum reges habuere.

CAP. V. Interea Alexander non regio, 1
sed hostili odio sævire in suos cœpit. Ma- 2
xime indignabatur carpi se sermonibus suorum, Philippi patris, patriæque mores subvertisse. Propter quæ crimina, Parmenion quo- 3
que senex, dignitate regi proximus, cum Philota filio, de utroque prius quæstionibus habitis, interficitur. Fremere itaque omnes u- 4
niversis castris cœpere, innoxii senis filiique casum miserantes; interdum *se quoque non debere melius sperare* dicentes. Quæ cum nun- 5
tiata Alexandro essent, verens ne hæc opinio etiam in Macedoniam divulgaretur, & ne victoriæ gloria sævitiæ macula infuscaretur, simulat-

untem comitari uxor debeat. *Bong.*

11. *Epigoni*) Quo nomine & eorum, qui ad Thebas cum Polynice occubuerant, posteri censebantur. *B.* Vide Diodorum, 4. 68. pr. *Bern.*

12. *Andragoras*) Conferenda hæc cum 41. 4. 9.

CAP. V. 3, *Parmenion.*) Parmenion annorum 70. vir militiæ, domique clarus necatur cum filio Philota, de cujus cæde Curtius eleganter & copiose, 7. 2.

7. *Fasces*

mulat, se ex amicis quosdam in patriam vi-
6 ctoriæ nuncios missurum. Hortatur milites suis scribere, rarionem habituros occasionem,
7 propter militiam remotiorem. Datos fasces
8 epistolarum tacite ad se deferri jubet: ex quibus cognito de se singulorum judicio, in unam cohortem eos qui de rege durius opinati fuerant, contribuit, aut consumpturus eos, aut in ultimis terris in colonias distribu-
9 turus. Inde Drancas, Evergetas, Parymas, Parapammenos, Adaspios, ceterosque populos, qui in radice Caucasi morabantur,
10 subegit. Interea unus ex amicis Darii Bessus, vinctus

7. *Fasces epistolarum*) Non absimili commento Glos in Cypro bellum gerens militum in se animos deprehendit. Polyæn. strategem lib. 7. *Bern.*

8. *Durius opinati*) Hoc est, maledice locuti. Ita verbum hoc usurpat & Svetonius Aug. cap. 51. 4. *Inter cetera crimina objiciebatur, quod male opinari de Cæsare soleret.* Et cap. 67. 2. *servum gravissime de se opinantem compedibus coërcuit.* Eodem sensu *existimare* usurpat Seneca, de ira 3. 22. *Homines & periculosissime & libentissime faciunt, ut de rege suo male existiment.* Et Nazarius Panegyr. c. 5. *Existimare de principibus, nemini fas est.* Bern.

9. *Drancas*) Drancæ Asiæ populi circa Caucasum montem.

Parymas, Parapammenos] Ex Diodoro, 17. 82. & aliis, legendum arbitror *Paropamisadas*, *Adaspii* qui sint, non invenio; quod vulgo legitur *Hydaspii*, nomen est ab Hydaspe Indiæ fluvio confictum. Nec placet, quod *Caspios* quidam ediderunt. Quid si *Arios* legamus? Omnino arbitror, duas syllabas priores τȣ *Adaspios*, ex voce *Paropamisa-*

vinctus perducitur, qui regem non ſolum prodiderat, verum & interfecerat. Quem in 11
ultionem perfidiæ excruciandum fratri Darii tradidit; reputans non tam hoſtem ſuum fuiſſe Darium, quam amicum ejus, à quo eſſet occiſus. Et ut his terris nomen relinqueret, ur- 12
bem Alexandriam ſuper amnem Tanaim condidit, intra diem ſeptimum decimum muro VI millium paſſuum conſummato, translatis eo

pamiſadas, adhæſiſſe ſequenti vocabulo, unde factum ſit *Adaſarios*. Inde *Adaſpios*, Sed his vocibus reſtituendis divino eſt opus. *Bong.* Ego me divinatorem non profiteor, auſim tamen affirmare, pro *Parimas* legendum *Arimaſpos*, idque copulandum (aut forſan à gloſſatore aliquo copulatum) cum præcedenti vocabulo *Evergetas*. Aſſerit enim Diodorus, 17. 81. Cyrum *Arimaſpos*, quod exercitum ſuum fame graviter adfectum commeatibus juviſſent, cum aliis muneribus affeciſſe, tum abrogato nomine priſtino, *Evergetas* eos nuncupaſſe, hoc eſt, *beneficos*, ſeu Perſica lingua *Oroſangas*. Quod cognomentum apud Perſas iis tribui ſolitum eſſe, qui regem regnumve inſigni aliquo beneficio demeruiſſent, & ne cujusdam meriti memoria intercideret, Oroſangarum ſeu beneficiorum nomina in regios commentarios relata fuiſſe clarum eſt ex Eſtheræ libro, c. 6. 2, & 3. Joſepho antiq. 11. 6. Herodoto, 3. 140. & 8. 85. Xenophonte libr. 8. pæd. Æliano var. 2. 40. Huc refero locum ex Epiſtolà Xerxis ad Pauſaniam, ab interpretibus non bene intellectum, apud Thucydidem, 1. 22. 8. *Bern.*

11. Excruciandum fratri Dar. tra.) Exemplo ſimili, nobiliſſimi Pœnorum captivi, liberis Reguli, Senatu Rom. traditi ſunt ad ſupplicium Agell. 6. 4, ultioni ſimul & ſolatio. De ſupplicii Beſſi genere variant auctores. *Bern.*

12. Alexandriam) Adde Curtium, 7. 6. 46. & ſeqq.

13. *BA-*

eo trium civitatium populis, quas Cyrus condiderat.
13 In Bactrianis quoque Sogdianisque XII urbes condidit, distributis his, quoscunque in exercitu seditiosos habebat.

1 CAP. VI. His ita gestis solenni die amicos
2 in convivium vocat; Ubi orta inter ebrios rerum à Philippo gestarum mentione, præferre se patri ipse, rerumque suarum magnitudinem extollere cœlo tenus cœpit, assentante majore
3 convivarum parte. Itaque cum unus è senibus Clitus, fiducia amicitiæ regiæ, cujus palmam tenebat, memoriam Philippi tueretur, laudaretque ejus res gestas; adeo regem offendit,

13. *Bactrianis*) Βακτριανῶν, Asiæ regio Ptolemæo, cujus incolas *Bactrios* vocant Pomponius & Stephanus; sed *Bactros* Dionysius. Mille urbium regnum esse tradit Trogus, 41. *Carassen* à Castaldo dicitur: Sed *Batter* à Ramusio. *Bactrianam* cum *Margiana*, *Sogdiana*, & *Sacarum* regione, hodie *Tartariam Zagatheam* appellari scribit Mar. Niger. *Ortel.*

CAP. VI. 1. *Vocat.*) Mss. Modiani, *convocat:* neque alter unus Bongarsii. Modius tamen nihil mutandum censet cum solennis sit illa vox & præcipua conviviis. Cicero famil. 9. Epist. 20. *ut Verrium vocare sæpius audeamus*, hoc est, ad cœnam invitare. Catullus epigr. 48.

——— *mei sodales*
Quærunt in triviis vocationes.

Ita Sveton. Calig. 39. 5. Videnda Guilielmi verisimilia, l. 18, & Plautin. quæst. in Amphit. cap. 8. *Bern.*

2. *Præferre se patri*) De Alexandri jactantia, Plutarch. cap. 40. *Bern.*

3. *Ut telo à satellite rapto eundem* &c.) Insigne crudelitatis exemplum in Alexandro, qui Clitum, cujus virtute in pugna ad Granicum

dit, ut telo à ſatellite rapto, eundem in con-
vivio trucidaverit. Quâ cæde exultans, mor- 4
tuo patrocinium Philippi, laudemque pater-
næ militiæ objectabat. Poſtquam ſatiatus 5
cæde animus conquievit, & in iræ locum ſuc-
ceſſit æſtimatio, modo perſonam occiſi, modo
cauſam occidendi conſiderans, pigere eum
facti cœpit: quippe paternas laudes tam ira- 6
cunde accepiſſe ſe, quàm nec convitia debu-
iſſet; amicumque ſenem & innoxium, à ſe
occiſum inter epulas & pocula, dolebat. Eo- 7
dem igitur furore in pœnitentiam, quo pri-
dem in iram verſus, mori voluit. Primum in 8
fletus progreſſus, amplecti mortuum, vulne-
ra tractare, & quaſi audienti confiteri demen-
tiam; arreptum telum in ſe vertit: peregiſſet-
que facinus, niſi amici interveniſſent. Manſit 9
hæc voluntas moriendi etiam ſequentibus
diebus. Acceſſerat enim pœnitentiæ, nutri- 10
cis

cùm ſervatus erat, jàm ſenem in convivio transfodit. Impotens & immoderatus in Alexandro animus. Furor iraque mentem præcipitant. Thucydides: Νομίζω δύο τὰ ἐναντιώτατα εὐβουλίᾳ εἶναι, τάχος τε, καὶ ὀργήν.

5. *Poſtquam ſatiatus cæde* &c.) Sic à Nerone, *perfecto demum ſcelere* (matris occiſæ) *magnitudo ejus intellecta eſt*: Tacit. annal. 13. 10. 1. *Scelus inter ancipitia probatum, veris mox pretiis æſtimatur*: Idem 11. 26. 5.

Cum ſcelus admittunt, ſupereſt conſtantia: quid fas
Atq; nefas: tandem incipiunt ſentire peractis
Criminibus ——

Juvenal. Sat. 13. 237.

6. *Iracunde*) Non malè Vienn. *iracundum*.

12. *Fabu-*

cis suæ, sororis Cliti, recordatio; cujus ab-
11 sentis eum maxime pudebat : tam fœdam illi
alimentorum suorum mercedem redditam,
ut in cujus manibus pueritiam egerat, huic
juvenis, & victor, pro beneficiis funera re-
12 mitteret. Reputabat deinde, quantum in
exercitu suo, quantum apud devictas gentes
fabularum atque invidiæ, quantum apud ce-
teros amicos metum & odium sui fecerit:
13 quam amarum & triste reddiderit convivium
suum, non armatus in acie, quam in convivio
14 terribilior. Tunc Parmenion & Philotas,
tunc Amyntas consobrinus, tunc noverca fra-
tresque interfecti : tunc Attalus, Eurylochus,
Pausanias aliique Macedoniæ extincti princi-
15 pes, occurrebant. Ob hæc illi quatriduo per-
severata inedia est, donec exercitus universi
16 precibus exoratus est, precantis; *ne ita mortem*
unius doleat, ut universos perdat, quos in ulti-
mam deductos Barbariam, inter infestas, & irri-
17 *tas bello gentes, destituat.* Multum profuere
Callisthenis philosophi preces, condiscipula-
tu apud Aristotelem familiaris illi, & tunc ab
ipso rege ad prodenda memoriæ acta ejus ac-
citus.

12. *Fabularum*) Rumoris & sermonum. Ita Suet. Aug. 70. 1. *Cœna ejus secretior in fabulis fuit;* hoc est, hominum sermone traducebatur : Tibull. lib. 1. Eleg. 4. fin. *ne turbis fabula fiam.* Bern.

17. *Callisthenis*) Callisthenis & Anaxarchi philosophorum oratione hunc Alexandri mœrorem esse levatum refert Plutarch. c. 93.

Chora-

citus. Revocato igitur ad bellum animo, Chorasmos & Dahas in deditionem accepit. 18

CAP. VII. Deinde, quod Primo ex Persico superbiæ regiæ more distulerat, ne omnia pariter invidiosiora essent, non salutari, sed adorari se jubet. 1
Acerrimus inter recusantes Callisthenes fuit. Quæ res & illi, & multis principibus Macedonum exitio fuit: siquidem 2

Chorasmos) Arriano lib. 4. Χωρασμίοι. Straboni, 11. Χωρασμιχοίνοι. *Plinio*, 6. 16. Chorasmii. *Dahæ* Græcis sunt Δάαι, pro quo hic quidam *Sacæ* reposuerunt. Curtius, 7. 4. 6 Chorasmios, Dahas, & Sacas conjungit, ut Solinus cap. 51 *Bong*

CAP. VII. *1. Primo*) In mss. esse notarunt *in primo*, quod scribe junctim *inprimo*. Vetus adverbium, nec dubium, quin à Trogo usurpatum: è quo *prisca*, ut ipsemet ait præfat n. 1 *eloquentiæ viro*, auctor desumta antiquaria verba sparsim epitomæ suæ inseruit *Val. Acidal.*

Adorari) Hieronymus in Ruffinum: *Qui adorant, solent deosculari manum & capita submittere*: etiam corpora prosternere solebant in Regibus suis adorandis manibus post tergum reductis, teste Luciano in Navigio.

2 Callisthenes) Cujus adversus adorationem Alexandri, verba graviter libereque facta commemorant, Arrianus lib. 4. pag. 85 & Curtius. 8 5. Non fuit præcepti memor ab Aristotele sibi dati, *ut cum Rege, aut rarissime; aut quam jucundissime loqueretur*, Val. Max. 7 2 *Contumacia non facit ad aulam* Senec. de tranquill. cap. 4. *Bern.*

Callisthenes) Hic Callisthenes, cum ab Alexandro in convivio Macedonum gesta commendare juberetur, eorum virtutem tanta eloquentia illustravit atque evexit, ut convivæ omnes magno applausu in eum coronas sparserint.

Y Inter-

dem sub specie insidiarum omnes interfecti.
3 Retentus tamen est à Macedonibus mos salutandi
4 di regis, explosa adoratione. Post hæc Indiam petit, ut Oceano ultimoque Oriente finiret im-
5 perium. Cui gloriæ, ut etiam exercitus ornamenta convenirent, phaleras equorum, & arma militum, argento inducit; exercitumque suum, ab argenteis clypeis, Argyraspidas appellavit.
6 Cum ad Nysam urbem venisset, oppidanis non repugnantibus fiducia religionis Liberi patris, à quo

Interfecti) Dissentit auctor à se ipso infra, 15.3.6, & à Plutarcho Alex. cap. 98. De morte Callisthenis adde Diog. Laërt. in vita Aristot. *Bern.*

5. *Phaleras*) Phaleræ sunt ornamenta equorum.

Argyraspidas) Hoc est, argenteis parmis insignes, quorum meminere præter alios Curtius, 4. 13. 41. & Livius, 37.40. 7. Imp. Alexander Severus, Alexandrum Magnum imitandi, imo vincendi studio, cum Argyraspidas, tum etiam *Chrysoaspidas* instituit Lamprid. in vita cap. 50. Quale quid jam priscis reip. Rom. temporibus factum tradit Livius, 9.40.2. ubi de Samnitibus, cum Romanis pugnam instruentibus, inquit: *Duo exercitus erant: scuta alterius auro, alterius argento cælaverunt.* Bern.

Appellavit) Sebis. *appellat.*

6. *Cum ad Nysam urbem venisset, oppidanis non repugnantibus.*) Sic quoque Arrianus lib. v. Curtius. Statim post puto legendum *Cleophis.* Voss.

Nysam) Ita Stephanus, & Strabo lib. 14. Arrianus vero *Nyssan.* Bong.

Nysam) De hac ita Curtius: *Sita sub radicibus montis, quem Meron incolæ appellant. Inde Græci mentiendi traxere licentiam Jovis femine Liberum patrem esse celatum.* De Bacchi in Indos expeditione scripsit prolixum carmen Nonnus. De Bacchi sacris quo-

quò condita urbs erat, parci jussit: lætus non
militiam tantum, verum & vestigia se dei sequu-
tum. Tunc ad spectaculum sacri montis duxit 7
exercitum, naturalibus bonis, vite, hederaque
non aliter vestiti, quam si manu cultus, colen-
tiumque industria exornatus esset. Sed exer- 8
citus ejus, ubi ad montem accessit, repentino
impetu mentis, in sacros dei ululatus instin-
ctus, cum stupore regis, sine noxa discurrit: ut
intelligeret, non tam oppido se parcendo, quam
exercitui suo consuluisse. Inde montes Dæ- 9
dalos, regnaque Cleofidis reginæ petit. Quæ
cum se dedisset, ei, concubitu redemptum re-
gnum ab Alexandro recepit; illecebris con-
secuta, quod virtute non potuerat: filium- 10
que ab eo genitum, Alexandrum nominavit,
qui

quomodo ex Oriente in Græciam pervenerint erudite Heinsius in principio Aristarchi sacri.

7. *Sacri montis*) qui *Meros* dicitur Curtio, 8.10 20. ubi Bacchum enutritum fabulatur antiquitas. Plinio, 8. 29. *Nysa* vocatur, ex scriptorum forte vitio. Nam Plinius ipse 6. 21. *Merum montem Libero patri sacrum*, à *Nysa* vicina urbe distinguit *Bern.*

8. *Repentino impetu mentis, in sacros dei ululatus instinctus.*) In ms. legebatur, *instinctu*, non *impetu*. Quod facit subdubitare, latuisse hic aliquod verbum minus ab librariis intellectum, vel quod insolitum quid ipsorum auribus sonaret. Forsitan scriptum fuit, *repentino incitu mentis*, &c. *Incitu* pro incitatione dixerit Justinus. Sic Plinius lib. 11. cap XLV. *Qui sive assiduo mundi incitu, & contrario siderum occursu*

 nascun-

11 qui postea regnum Indorum potitus est. Cleo-
fis regina, propter prostratam pudicitiam, *scor-*
12 *tum regium* ab Indis exinde appellata est. Per-
agrata India, cum ad saxum miræ asperitatis &
altitudinis, in quod multi populi confugerant,
pervenisset, cognoscit, Herculem ab expugna-
13 tione ejusdem saxi terræmotu prohibitum: Ca-
ptus itaque cupidine, Herculis acta superare,
cum summo labore ac periculo potitus saxo, o-
mnes ejus loci gentes in deditionem accipit.

1 CAP. VIII. Unus ex regibus Indorum
fuit, Porus nomine, viribus corporis, & animi
2 magnitudine pariter insignis, qui bellum jam-
pridem, audita Alexandri opinione, in adven-
3 tum ejus parabat. Commisso itaque prælio
exercitum suum Macedonas invadere jubet;
sibi regem eorum privatum hostem deposcit.
4 Nec Alexander pugnæ moram fecit: sed pri-
ma congressione vulnerato equo, cum præ-
ceps ad terram decidisset, concursu satellitum
ser-

nascuntur, sive hic est ille generabilis rerum naturæ spiritus,&c. Voß.

12. Saxum) Petra Ἄορνος, seu Ἄορνις, ut habet Diodorus, 17. 85. & Curtius mss. 8.11. 2. *B.* Inde dicta, quod præ altitudine ad eam aves evolare non possent. Adde Strabonem lib. 15. Plutarchum de fort. Alex. lib. 1. cap. 2. Lucianum Hermotimo, sub initium. *Bern.*

CAP. VIII. *1. Viribus corporis &c.*) Statura enim fuit quatuor cubitorum & palmi, auctor *Plutarchus* Alex. c. 106.

4. Cum præceps ad terram decidisset, concursu satelli-

servatur. Porus multis vulneribus obrutus capitur. 5
Qui victum se adeo doluit, ut cum veniam ab 6
hoste accepisset, neque cibum sumere voluerit; neque vulnera curari passus sit; ægreque sit ab eo obtentum, ut vellet vivere.
Quem Alexander ob 7
honorem virtutis, incolumem in regnum remisit.
Duas ibi urbes condidit: unam Nicæam, al- 8
terã, ex nomine equi, Bucephalen vocavit. Inde Adre-

tellitum servatur.) Curtius aliter lib. VIII. Inquit enim, equum Alexandri multis vulneribus confossum procubuisse, posito magis rege, quam excusso. Historiam fusius narrat Agellius ex Charete (ita legendum) lib. V. cap. II. Adi quoque Arrianum, Plutarchum, & alios. Persæ historiam hanc de Poro, & Alexandro, longe aliter narrant. Vide Petrum Teixeram lib. I. c. XXII. *Voss.*

5. *Porus multis*) Porum jam victum cum Alexander interrogasset, quid ita ausus fuisset belli secum fortunã experiri? respondit: Quod neminem me fortiorem esse censebam. Rursus cum sciscitaretur, quo modo se tractari vellet? Pro regiã, inquit, dignitate.

6. *Ægreque &c.*) Non ergo semper illud Petronii verum: *Nemo invitus audit, cum cogitur aut cibum sumere aut vivere.*

7. *Ob honorem virt.*) Erat Alexander *virtutis etiam in hoste mirator*, Curtius, 4. 6. 38. & 8. 14. 75. *Habet hoc virtus, ut viros forteis species ejus & pulchritudo etiam in hoste posita delectet*: Cicero in L. Pisonem, c. 32.

8. *Nicæam*) A victoria illic parta sic dictam. Diodorus, 17. 95. *Bern.*

Bucephalen) *Bucephalon* vocat Curtius, 9. 3. 37. ut & Agellius, 5. 2. *Bucephalam* Plinius, 6. 20. & Diodorus, 17. 95. *Bucephaliam* Plutarchus Alex. c. 107. qui addit, Alexandrum & in memoriam canis sui, *Perite* no-

9 Adrestas, Gesteanos, Præsidas, Gangaridas, cæsis

te nomine, cognominem urbem erexisse. Consulatur omnino Phil. Camerar. hor. subcis. 1.21. *Bern.*

Bucephalon) Equus Alexandri regis & capite & nomine Bucephalus fuit. Emptum Chares scripsit talentis XIII. & regi Philippo donatum: æris nostri summa est H.S. CCCXII. Super hoc equo dignum memoria visum: quod ubi ornatus erat, armatusque ad prælium, haud unquam inscendi sese ab alio nisi à rege passus sit. Id etiam de isto equo memoratum est, quod cum in eo insidens Alexander bello Indico, & facinora faciens fortia, in hostium cuneum non satis sibi providens, immisisset, conjectisque undique in Alexandrum telis, vulneribus altis in cervice atque latere equus perfossus est: moribundus tamen, ac prope jam exsanguis, è mediis hostibus regem vivacissimo cursu retulit: atq; ubi eum extra tela extulerat, illico concidit: & deinde jam superstitis securus, quasi cum sensus humani solatio expiravit. Tum rex Alexander, parta ejus belli victoria, oppidum in iisdem locis condidit, atq; ob equi honores Bucephalon appellavit. *Gell.*

9. Inde Adrestas) Mss. omnes *Arestas* Et sic quoque Lucanus, III: *Tunc furor extremos movit Romanus Arestas.* *Præstos* vocat Curtius, male. Sed variis modis Indicæ illæ gentes ab auctoribus appellantur. Sic quos Aristobulus Γλαυκανίκας vocat, Ptolemæus Γλαύσας· & trecenta ejusmodi, in quibus verum nomen nullus, εἰμὴ ὁ θεὸς εἰδείη. *Voss.*

Adrestas &c.) Mss. plerique *Arestas*. Arrianus lib. 5. Ἀδραΐστας vocat Diodorus, 17. 91. Ἀδρέστας, ut hic quidã ediderunt. *Gesteani* (ita habent mss. aut *Gestani*) in ms. Orosio sunt *Catheni*. Fabricius ex Arriano edidit *Cathæi*. eos Καθαίους vocat Diodor. 17. 91. *Præsidæ*, s. *Præsidiæ*, Curtio, 9. 2. 4. sunt *Parrhasii*. Idẽ ibid. habet *Gangaridas*, ut hic edidit ex mss. Græcis Γανδαρίται, & Γανδαρίδαι, de quibus ad Curtium plenius. B. Plenissime Salmasius ad Solinum, 992. *Bern.*

Gangaridas cæsis eorum exercitibus expugnat.) De Gan-

cæsis eorum exercitibus, expugnat. Cum ad 10
Cuphites venisset, ubi eum hostium ducenta millia equitum opperiebantur, exercitus omnis, non minus victoriarum numero, quam laboribus fessus, lacrymis eum deprecatur; *finem tandem belli faceret, aliquando patriæ, re-* 11
ditusque meminisset; respiceret militum annos, quibus vix ætas ad reditum sufficeret: ostendere 12
alius

Gangaridis, sive Gandaridis, negat Diodorus, Olympiad. CXIV anno II. Μέγιστον τὸ τῶν Γανδαριδῶν ἔθνος, ἐφ' οὓς διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρ' αὐτοῖς ἐλεφάντων, οὐκ ἐπεστράτευσεν ὁ Ἀλέξανδρος. Vide quoque Plutarchum, qui Γανδαρίτας & alibi Γανδερίδας perperam vocat. *Præsidas* vero Πραισίους, & Πραισιαίους. *Voss.*

Gangaridas) Gangaridarum & Parrhasiarum regem fuisse Aggrammen refert Curtius.

Gandaridas) Græci Γανδαρίδας appellant, Strabo, Diodorus Siculus, alii. Gandra urbs illorum. Herodoto Γανδάριοι dicuntur, & cum Sogdiis, Parthis, Chorasmiis, junguntur sub imperio Persico Indorum hic gens, sicut & ex Stephano de urbibus apparet. Circa ostia Gangis eos ponit Ptolemæus.

10. Cuphites) Hic, ut ceteris locis omnibus, mss. librorum secutus sum lectionem. Orosius ms. *Cosides*, quo loco Fr. Fabricius arbitratur accipienda hæc esse de Sophite, de quo Curtius, 9. 1. 30. Sed Sophiten Strabo, quem Σωπείθην ille vocat, Catheæ præfuisse, l. 15. scribit, quam jam ante devictam esse ab Alexandro, patet ex superioribus, si pro *Gesteanos* legamus *Catheanos*, aut *Catheos*, ut in Orosio Fabricius. Ista ad Curtium pluribus. *Bong.*

11. Ut finem tandem belli faceret) Extat apud Curtiũ Alexandri ad milites oratio. Et rursus Pœni, qui militum nomine expeditionem, ad quam contra Gangaritas, rex eos ante fuerat hortatus, deprecatur. Et hæc è Lucano, 5. 274. desumpta.

12. Ost. alius canitiem)

 Tacit.

alius caniciem, alius vulnera, alius ætate con-
13 sumpta corpora, alius cicatricibus exhausta: *solos se esse, qui duorum regum, Philippi Alexandri-
14 que, continuam militiam pertulerint.* Tandem orare, *ut reliquias saltem suas paternis sepulcris reddat, quorum non studiis deficiatur, quam annis:
15 Ac si non militibus, vel ipse sibi parcat, ne fortunam
16 suam nimis onerando fatiget.* Motus his tam justis precibus, velut in finem victoriæ, castra solito magnificentiora fieri jussit, quorum molitionibus & hostis terreretur, & posteris admiratio
17 sui relinqueretur. Nullum opus milites lætius fecere. Itaque cæsis hostibus, cum gratulatione in eadem reverterunt.

CAP.

Tacit. annal. 1. 18. 1. *hi verberum notas; illi caniciem; plurimi detrita tegmina & nudum corpus exprobrantes* ibid. 1. 34. 4.

14. *Non studiis def.*) Hactenus editi, *non tam stud.* sed & Modiani mss. & Bongarsiani præter unum omnes, τὸ *tam* omittunt, phrasi optimis quibusque scriptoribus familiari. Tacit. Annal. 1. 58. 3. *pacem quam bellum probabam.* Curtius, 7. 7. 39: *Nec me ars mea, quam benevolentia, perturbat.* Et noster infra, 27. 3. 11.

15. *Ne fortunam &c.*) Prudens consilium, quod & Scipioni Annibal inculcat apud Livium, 30. 30. 25: *Non statuentes tandem felicitati suæ modum, nec cohibentes efferentem se fortunam; quanto altius elati erant, eo fœdius corruunt.* Adde Curtium, 3. 8. 34; Vellejum, 2. 70. 2; Sueton. Cæs. 60. 2; & maxime Plutarchum Lucullo, c. 80. *Bern.*

16. *Castra solito magn.*) Curtius, 9. 3. 30: Plutarch. Alex c. 108.

17. *Cæsis hostibus*) Vix omitto rescribere *cæs. hostiis*, quomodo nobiliss. Sebisius emendandum censet hunc locum.

CAP. IX. Inde Alexander ad amnem Acesinem pergit: per hunc in Oceanum devehitur. Ibi Hiacensanas Sileosque, quos Hercules condidit, in deditionem accepit. Hinc in Ambros & Sugambros navigat. Quæ gentes eum armatis LXXX. millibus peditum, & LX. millibus equitum excipiunt. Cum prælio victor 1 2 3 4

locum, volentibus etiam Curtio, 9.3.29: Arriano sub finem libri 5, & Plutarcho Alex. cap. 109. Verum quia mss. non addicunt, & vero *hostibus* etiam qualitercunque consistere potest, abstineo manum *Bern.*

Cum gratulatione in eadem reverterunt.) Puto verius, *Indidem reverterunt.* Voss.

In eadem) Sebis *via eadem*, recte, aut valde fallor. Ita enim &, Curtius, 9.3.31, *repetens quæ emansus erat.*

CAP. IX. 2. *Hiacensanas Sileosque*) Quidam ms *Agesinas Syrosque.* forte *Acesinas Sibosque*, ut illi sunt fluvii Acesinis accolæ: hi sint, quos *Sobos* vocat Curtius, 9.4.1: Strabo, 15: & Stephanus. Arrianus in Indicis *Sibas*: Diodorus, 17.96, mendose "*Iβαs.* *Bong.*

Hiacensanas) Legitur & Gesonas Azybosque.

3. *Hinc in Ambros*) Diodorus, *Ambritas.* Voss.

In Ambros & Sugambros) *Mandros & Subagras* habet Orosius ms Fabricius emendavit *Mallos & Oxydracas*, ut hoc loco quidam ediderunt. Plinius, 12.6, *Sydracas* vocat expeditionũ Alexandri terminum. Curtius, 9. *Sudracas*, quomodo & Iustinus, & Orosius, & Diodorus emendandi. B *Mallos & Oxydracas* in hac historia memorant & Arrianus sub initium libri 6, & Curtius, 9.4.24. Et quidem urbem illã Alexandro pene fatalem, *Mallorum* fuisse, præter eosdem confirmat quoq; Plutarchus Alex. c. 110. *Bern.*

4. *Cum prælio victor esset*) Apud Mallos hanc pugnã factam scribit Plut. qui sunt Indorum pugnacissimi.

ctor esset, exercitum ad urbem eorum ducit.
5 Quam desertam à defensoribus, cum de muro,
quem primus ceperat, animadvertisset, in urbis
6 planiciem sine ullo satellite desiliit. Itaque
cum eum hostes solum conspexissent, clamore
edito, undique concurrunt, si possint in uno capite Orbis bella finire, & ultionem tot gentibus
7 dare. Nec minus Alexander constanter restitit
8 & unus adversus tot millia præliatur. Incredibile dictu est, ut eum non multitudo hostium, non vis magna telorum, non tantus lacessentium clamor terruerit; solus tot millia ceciderit ac fu-
9 gaverit. Ubi vero obrui multitudine se vidit,
10 trunco se, qui tum propter murum stabat, applicuit, cujus auxilio tutus, cum diu agmen sustinuisset, tandem cognito periculo ejus, amici ad eum desili-

Ad urbem eorum) Urbs Oxydracarum fuit. *Curtius.*

6. *In uno capite*) Panegyrista Constantino Constantii filio: *Cladem suam, quamvis multi pereant, vulgus ignorat. compendium est devincendorum hostium, duces sustulisse.* Facit huc Iphicratis comparatio exercitus cum humano corpore apud Polyænum lib. 3 & Siculum lib. 10. vers. 309

10 *Amici*) Peucestes, Timæus, Leonatus, Aristonus, aliique. Vide Curtium, 9. 5. qui hæc eleganter & copiose narrat. *Bern.*

Amici) Peucestam omnes Alexandro periclitanti adstitisse testantur, Plutarchus c. 110. Arrianus, 6. 2. Diodorus, 17. 99. De Leonato non omnes consentiunt. De Aristono apud Curtium, sed nulla apud alios mentio. Neq; Timæum, sed Limnæum appellavit Plutarchus, c. 110. Et orat. de fortit. Alexandr. 2. 19, Lemnæus.

11. De-

desiliunt; ex quibus multi cæsi: præliumque 11
tamdiu anceps fuit, quoad omnis exercitus, muris dejectis, in auxilium veniret. In eo prælio 12
sagitta sub mamma trajectus, cum sangvinis fluxu deficeret, genu posito tam diu præliatus est, donec eum, à quo vulneratus fuerat, occideret.
Curatio vulneris gravior ipso vulnere fuit. 13

CAP. X. Itaque ex magna desperatione 1
tandem saluti redditus, Polyperchonta cum exercitu Babyloniam mittit. Ipse cum lectissima manu navibus conscensis, Oceani littora peragrat. Cum venisset ad urbem Ambigeri regis, 2
oppidani invictum ferro audientes, sagittas veneno armant: atque ita gemino mortis vulnere, hostem à muris summoventes, plurimos interficiunt.

11. *Dejectis*) Est qui *dejectus* mallet. Sed illud rectum est. Nam & Curtius, 9.5.30. *dolabris perfregere murum*, &c. Sic est etiam Orosius, 3.19.

12. *Sagitta*) Duorum cubitorum. Curt. 9.5.12. *Bern.*

13. *Curatio vulneris*) Critobulus medicus hoc vulnus curavit.

CAP. X. 1. *Itaque ex magna*) Observa quæ hic de Dioxippo gladiatore refert Curtius.

2. *Urbem*) Cui nomen *Hamatelia*. Diodorus, 17.103. *Bern.*

Ambigeri) Forte is est, quem *Sambum* vocat Diodorus, 17.102. *Samum* Curtius, 9.8.20. *Ambyram* Orosius, 3.19. *Bong.*

Ad urbem Ambigeri regis) Forte rescribendũ, *Ambisari*. De quo vide Arrianum lib. v. *Voss.*

Gemino mortis vulnere) Val. Acidalius ad Vel. 2.68.4 locum ita censet emendandum, *geminæ mortis vul.* Non enim duplex vulnus erat, inquit; sed in vulnere vis geminæ mortis, qua ab ipsis sagittis, qua ab super-

3 ficiunt. Cum inter multos vulneratus etiam Ptolemæus esset, moriturusque jamjam videretur, per quietem regi monstrata in remedia veneni herba est, qua in potu accepta, statim periculo liberatus est; majorque pars exercitus hoc remedio servata.
4 Expugnata deinde urbe, reversus in naves, Oceano libamenta dedit, prosperũ in patriam

superindito veneno. Juvat Lucanus. 3 751, ubi de eo qui & gladio confossus, & postea in mare præcipitatus periit:

Festinantem animam morti non tradidit uni:

Sed nimirum *geminæ*: quomodo *simplicem mortem* dixerunt etiam Suetonius, Cæsar. 74. 3: Sallust. 5. hist. Curtius, 8. 7. 8. ipseque Noster, 44. 4. 6. Ego vulgatam lectionem retineo, tueorque tum consensu mss. tum vero gemino exemplo Claudiani Stil. 1. 351.

—Æthiopum geminata venenis Vulnera.

Ovidius de Ponto, 1. 2, ita de Getis:

Qui mortis sævo geminent ut vulnere causas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.

Ceterum an veneno grassari liceat in hostem, eam quæstionem Alb. Gentilis de jure belli, 2. 6. copiose: H. Grotius in ejusdem argumenti opere, 3. 4. 15. & 16. breviter ac nervose, discutiunt. *Bern.*

3 *Ptolemæus*) Sanguine is regi conjunctus erat *Curtius.*

Per quietem regi) Meminerunt hujus historiæ Strabo, lib. 15. Curtius, 9. Diodorus in Alexandro.

Per quietem monstrata herba) Medicinæ per quietem ostensæ nobile exemplum est in Vespasiano Xiphilini & Suetonii cap. 7. 5. Quo fine ægrotus olim in templis somnum captasse, patet ex *Plaut.* Curcul, 2. 1. 1: & Cicerone de divinat. 1. 43. Plura Jan. Wovverius ad illud Petronii: *Medicinam somno petit* &c. Bern.

4. *Oceano*) quæ fuerit rerum facies, antequam ad Ocea-

triam reditum precatus : ac veluti curru cir- 5
ca metam acto, positis imperii terminis, qua-
tenus aut terrarum solitudines prodire passæ
sunt, aut mare navigabile fuit, secundo æstu
ostio fluminis Indi invehitur. Ibi in monu- 6
menta rerum à se gestarum, urbem Barcen
condidit ; arasque statuit, relicto ex nume-
ro amicorum, littoralibus Indis præfecto. In- 7
de iter terrestre facturus, cum arida loca me-
dii itineris dicerentur, puteos opportunis lo-
cis fieri præcipit, quibus ingenti dulci aqua
inventa, Babyloniam redit. Ibi multæ devi- 8
ctæ

Oceanum pervenerint, ex imperitia ejus Elementi, testatur eleganter Curtius lib. IX c. IX.

Libamenta) Libamentum est gustatio, quæ in sacris fieri solita. Libamentum itaque pro sacrificio sumitur. Curtius dixit præsidibus maris & locorum diis sacrificium fecisse.

5. *Curru circa metam acto*) Quod solebant qui ad metam pervenerant. inde Horatius, I. ode I. *Metaque fervidis evitata rotis*. Vett. plerique, *curru certamine jam acto*, aut *peracto*. Sed & Orosius, 3.20 & unus mss. vulgatam lectionem tuentur. *Bong.*

Quatenus) Seu antique, *quatinus*, hoc est, quousque. Ab ingenio Freinshemii est hæc, aut omnia me fallunt, omnino certa emendatio: quam proinde non sum veritus in textum admittere, Hactenus omnes editi, *quasinus*, absurde. *Bern.*

Indi) Fluvius Orientis, præter Gangem maximus. Hunc in jugo Caucasi montis, quod vocatur *Paropamisus*, adversus solis ortum effusum ajunt, seque in XIX. amnes recipere. Vide Arrianum lib. V.

6. *Barcen cond.*) Nulla Barce ab Alexandro in ostio Indi condita. Βαρξάκην ibi invenio ; & sic rescribendum. B.

7. *Babyloniam redit*)

Mrg-

ctæ gentes, præfectos suos, accusaverunt; quos sine respectu amicitiæ, Alexander in conspectu
9 legatorum necari jussit. Filiam post hæc Darii
10 regis, Statiram, in matrimonium recepit: sed & optimatibus Macedonum lectas ex omnibus gentibus nobilissimas virgines tradidit, ut communi facto crimen regis levaretur.

1 CAP. XI. Hinc ad concionem exercitum vocat; & promittit, se æs alienum omnium propria impensa soluturum, ut prædam præmiaque integra domos ferant.
2 Insignis hæc munificentia non summa tantum, verum etiam titulo muneris fuit, nec à debitoribus magis, quam à creditoribus gratius excepta: quoniam utrisque exactio pariter ac solutio difficilis erat.
3 Viginti millia talentûm in hos sumptus

Μνημονικὸν Justini ἁμάρτημα. inquit enim paulo post, 12. 13. 3: *Hac ex causa Babylonem festinanti*: Et quæ sequuntur, Susis magnam partem acta esse, ex Diodoro, Arriano, & ceteris constat. *Bong.*

8. *Præfectos suos*) Ex his fuere Cleander, Sitacles, Agathon, & Eracon. Curtius initio libr. 10. *Bern.*

9. *In matrimonium recepit*) Susis nuptiæ celebratæ sunt. *Plutarch.*

10. *Optimatib. Maced.*) Διανείμας τὰς ἀρίστας τοῖς ἀρίστοις. Plutarchus Alex. c. 120. *Bong.*

Levaretur) Ut supra, 12. 3 9. Ita de Semiramide Orosius, 1. 4: de Claudio Suetonius, 26. 0.

CAP. XI 2. *Magis, quam à cr. gratius*) *Magis* comparativo junctum. Priscian. lib. 3. Plautus *magis majores nugas* dixit, adde supra. 3. 2. 7. B.

3. *Viginti millia tal.*) Alii *tria & viginti millia*. Curtius, 10 2. 13. *decem millia* tantum, quæ quidem ipsa non tota fuerint expensa:

ptus expensa. Dimissis veteranis, exercitum
junioribus supplet. Sed retenti veteranorum 5
discessum ægre ferentes missionem & ipsi flagita-
bant: nec annos, sed stipendia sua numerari ju-
bebant: pariter in militiam lectos, pariter sacra-
mento solvi, æquum censentes: nec jam preci- 6
bus, sed convitio agebant, jubentes eum solum
cum patre suo Hammone inire bella, quatenus
milites suos fastidiat. Contra ille nunc castigare 7
milites; nunc lenibus verbis monere, ne glorio-
sam militiam seditionibus infuscarent. Ad po- 8
stremum cum verbis nihil proficeret; ad corri-
piendos seditionis auctores, è tribunali in con-
cionem armatam inermis ipse desiliit, & nemine
prohibente, XIII. correptos, manu sua ipse ad
supplicia duxit: Tantam vel illis moriendi pa- 9
tien-

pensa: cui consentit omnino Plutarchus Alexand. c. 120. *Bern.*

5. *Stipendia*) Id est, annos, quibus stipendia numerabantur.

Sacramento) Id est, juramento militari.

6. *Cum patre*) Dixit ut Arrianus, 7. μετὰ τοῦ πατρὸς πορεύεσθε. Vulgo *venire*, minus recte. *Bong.* Ita locum jam olim emendavit Modius ad illud Curtii, 4. 16. 39. *vehementius inire certamen.*

Suo Hammone) Vide supra.

Quatenus) Vett. *quatinus*, pro *quoniam*. Sic & elegantissimo Floro, 2. 15. 28: 3. 8. 1: 4. 11. 1: & 4. 12. 29.

8 & 9. *Ad Postremum* &c.) Junge Curtium, 10. 2. & 3. Lucanus de Cæsare militarem seditionem cohibente, lib 5. 316.

— Stetit aggere fulti
Cespitis intrepidus vultu, meruitq; timeri
Non metuens.

CAP.

tientiam metus regis, vel huic exigendi supplicii constantiam disciplina militaris dabat.

1 CAP. XII. Inde separatim auxilia Persarum in concione alloquitur.
2 Laudat perpetuam illorum, tum in se, tum in pristinos reges fidem; sua in illos beneficia commemorat; ut nunquam quasi victos, sed veluti victoriæ socios habuerit: denique se in illorum, non illos in gentis suæ morem transisse: affinitatibus connubiorum victos victoribus miscuisse:
3 Nunc quoque ait, custodiam corporis sui non Macedonibus tantum se, verum & illis crediturum.
4 Atque ita mille ex his juvenes in numerum satellitum legit: auxiliorum quoque portionem, formatam in disciplinam Macedonum, exercitui suo miscet.
5 Quam rem ægre Macedones tulerunt, jactantes, hostes suos in officium suum à rege subjectos.
6 Tunc universi flentes, regem adeunt, orant *suppliciis suis potius saturet se, quam contumeliis*.
7 Qua modestia obtinuerunt, ut undecim millia militum veteranorum exauctoraret.
8 Sed ex amicis dimissi senes, Polyperchon, Clitus,
9 Gorgias, Polydamas, Amadas, Antigenes. Dimissis

CAP. XII. 5. *Subjectos*) Hoc est, suppositos. Freinshemius mallet *sublectos*, quæ vox comparet & supra 3.3.2: Prætulerim quod est in editione Viennensi *subactos*, quod & Hispanicus interpres expressit. *Bern.*

6. *Potius*) Modius hoc à mss. quibusdam suis abesse scribit; nec requiram. Vide Notam ad 12. 8. 14.

8. *Gorgias, Polydamas, Amadas*) Omnino *Amyntas* legendũ, non *Amadas* Voss.

10. *Re-*

missis his Craterus præponitur, jussus præesse Macedonibus in Antipatri locum.; Antipatrumque cum supplemento tironum in locum ejus evocat: stipendia revertentibus, veluti militantibus data. 10 Dum hæc aguntur, unus ex amicis ejus Ephæstion decedit, dotibus primo formæ pueritiæque, mox obsequiis regi percarus: quem contra decus regium Alexander diu luxit: 11 tumulumque ei XII. millium talentorum fecit; eumque post mortem coli ut deum jussit. 12

CAP. XIII. Ab ultimis littoribus Oceani Babyloniam revertenti, nunciatur, legationes Car- 1

10. *Revertentibus*) Scil. in patriam

11. *Ephæstion decedit*) Ecbatanis. Præter sæpe citatos auctores, vide Ælian. var. 7. 8. Eum ut heroëm à morte coluit Alexander. Arrianus lib. 7. B. & Curtius, 10. 4. 24: & Plutarchus Alex c. 123. *Bern.*

Ephæstion) Ephæstionis hæc luctuosa mors. Hunc ita carum habuit Alexander, ut cum Darii mater eum Alexandrum salutasset, dixerit rex: Non aberrasti, mater, Nam & hic Alexander est; κτημάτων γὰρ πάντων τιμιώτατον ἀνὴρ φίλος συνετός τε καὶ ὅσιος.

Obsequiis) Si Viennensem Camert. editionem secuti, distinguamus ita, *dotibus primo formæ, pueritiæque, mox obsequiis*, ad obsequia impudica pertinuerit oratio. Sed hæc potius de obsequiosis aulæ ministeriis accipienda videntur. Vide Curtium, 3. 12. 23. *Bassus Silvanum specie obsequii regebat*, ap. Tacit. hist. 3. 50. *Bern.*

12. *Tumulumq. ei XII. millium talentorum*) Sic & Curt. 10. 4. 25: sed Plutarchus Alex. c. 124 *decem millia* habet, usus scilicet rotunditate numeri *myriadis*, parum excedentia rejiciens. *Bern.*

Carthaginienſium, ceterarumque Africæ civitatium, ſed & Hiſpaniarum, Siciliæ, Galliæ, Sardiniæ, nonnullas quoque ex Italia ejus adventum
2 Babyloniæ opperiri. Adeo univerſum terrarum Orbem nominis ejus terror invaſerat, ut cunctæ gentes, veluti deſtinato ſibi regi adula-
3 rentur. Hac igitur ex cauſa Babyloniam feſtinanti, veluti conventum terrarum Orbis acturo, quidam ex Magis prædixit, ne urbem introiret,
4 teſtatus, hunc locum ei fatalem fore. Ob hoc omiſſa Babylonia, in Burſiam urbem trans Eufra-

CAP. XIII. 1. *Hiſpaniarum*) Notat in variantibus Bongarſius, eſſe in uno ms. *Spaniarum*, atque ita in optimis exemplaribus Curtii (forte 10.1.22.) ſcriptum ſe repperiſſe. Certe D. Hieronymus ad Eſaiæ cap. 64. *Spaniam* vocat: & vetus in Juvenalem Gloſſographus Tagum *Spaniæ* facit fluvium: & Galenus, 6. ſimplic. c. 4. *Spanum* vocat oleum ex *Iberia* (ſic Hiſpaniam nuncupat) advectum. Conſonat deniq; hodierna appellatio noſtratium Italorumque: nec abeunt Hiſpani Galliq;. Nam *Eſpannia*; & *Spania* ſcriptione tantum differunt; cum illi vocibus Latinis, quibus ab *s* litera initium, e præponere, ſuasq; facere conſueverint. *Bern.*

Ex Italia) Erant in his Bruttii, Lucani, Tuſci. Num & Romani? Aſſerunt hoc aliqui, diſerte negat Arrianus lib. 7. Imo dicit Livius, 9.18. 5. *Alexandrum Magnum ne fama quidem populo Rom. cognitum fuiſſe.* quod vix credi queat. *Bern.*

3. *Quidam ex Magis*) Vide Senecæ Suaſoriam, 4. in ea cenſeo legendum, *Babylone excluditur, cui patuit Oceanus.* Vulgo *Babylone cluditur*, niſi mavis, *Babylon ei cluditur.* Bong.

4. *Burſiam*) Hujus loci nemo præter hunc meminit. *Bong.*

In Burſiam urbem trans Euphra-

fratem, desertam olim, concessit. Ibi ab Ana- 5
xarcho philosopho compulsus est rursum Magorum prædicta contemnere, ut falsa & incerta; & si fatis constent, ignota mortalibus: at si naturæ debeantur, immutabilia. Reversus igitur 6
Babyloniam, multis diebus otio datis, intermissum olim convivium solenniter instituit: totus- 7
que in lætitiam effusus, cum diei noctem pervigilem junxisset, recedentem jam è convivio medicus Thessalus, instaurata comessatione, & ipsum & sodales ejus invitat. Accepto pocu- 8
lo,

Euphratem) Non puto locum hunc esse sanum. mss. aliqui præferebant, *Burbesiam*. Arbitror, scribendum esse *Borsippam*. Locus ille non videtur usque adeo celebris fuisse ævo Alexandri. Persæ hoc oppidum vocant *Kermes*. Sed errant, cum dicunt, in eo Alexandrum mortuum esse. *Voss.*

5. *Anaxarcho*) Celebris hic philosophus, floruitque circa centesimam & decimam Olympiadem, Alexandro familiaris. A quo cum lin opiparo convivio rogaretur, quid de illo apparatu sibi videretur? cuncta magnifice, inquit, ô rex, sed oportebat caput alicujus satrapæ apponi, Nicocreontem intuens. Postmodum invitum in Cyprum delatum Nicocreon rex in saxum concavum injecit, jussitq; ferreis malleis contundi. Ille celebri dicto pœnâ regis elusit, Tunde, tunde, inquit, Anaxarchi vasculum; nam Anaxarchum non teris.

Immutabilia) Tac. hist. 1. 18. 2: *Quæ fato manent, quamvis significata, non vitantur*. Val. Max. 1. 6. 10: *Dirum omen quemadmodum timemus; ita vitare non possumus.*

6. 7. 8. 9. In his & seqq. dissentit aliquantum à nostro Plutarchus Alex. c. 127. & deinceps. *Bern.*

7. *Medicus Thessalus*) In omnibus libris etiam scriptis mendum est, legendum enim *Medius*. Μήδιος ὁ Θετ-

lo, media potione repente veluti telo confixus,
9 ingemuit: elatusque è convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret, tactumque hominum velut vulnera
10 indolesceret. Amici causam morbi, intemperiem ebrietatis disseminaverunt: re autem vera insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit.

1 CAP. XIV. Auctor insidiarum Antipater fuit, qui cum carissimos amicos ejus interfectos videret: Alexandrum Lyncistarum, ge-
2 nerum suum occisum, Se magnis rebus in Græcia gestis, non tam gratum apud regem,
3 quam invidiosum esse: à matre quoque ejus Olympiade variis se criminationibus vexatum:

πυλός. Arrianus lib. 7: Diodorus, 17.117: *Plutarchus* Alex. c. 127. Hæc Bong. & pridem Paulus Leopardus emendation. 17. 10. m, *Bern.*

8. *Veluti telo*) Ὥσπερ λόγχῃ πεπληγώς. Plutarchus Alex. cap. 127, qui hæc conficta scribit, neque Alexandrū veneno interiisse: quod & Arrianus lib. 7. *Bong.*

9 *Semianimis*) Ferunt, hoc venenum gelidissimam aquam fuisse, ex Nouacriæ petra sudantem, *Plutarch.* Cujus fontem appellat Curtius Stygos hydor.

CAP. XIV. 2. *Non tam gratum apud regem, quam inv.*) Ita supr. 5. 2. 4. Eodem animo fuisse paret ex hisce Demost. in orat contra ep. Phil. *Eum ita gloriæ cupiditate inflammatum dicunt, ut omnia præclara facinora, sua esse videri velit; & magis indignetur ducibus atque præfectis, qui aliquid laude dignum gesserunt, quam illis, qui prorsus infeliciter rem administrant.* Et in universum Salust. Catil. 7: *Regibus boni quam mali suspectiores sunt, semperq; his aliena virtus formidolosa est.* Quod dictum

tum: Huc accedebant ante paucos dies, suppli- 4
cia in præfectos devictarum nationum crudeli-
ter habita. Ex quibus rebus se quoque à Mace- 5
donia non ad societatem militiæ, sed ad pœnam
evocatum arbitrabatur. Igitur ad occupandum 6
regem, Cassandrum filium dato veneno subor-
nat, qui cum fratribus Philippo & Iolla ministra-
re regi solebat: cujus veneni tanta vis fuit, ut non 7
ære, non ferro, non testa contineretur, nec aliter
ferri, nisi in ungula equi potuerit: præmonito fi-
lio, ne alii quam Thessalo, & fratribus crede-
ret. Hac igitur ex causa, apud Thessalum, pa- 8
ratum, repetitumque convivium est. Philip- 9
pus & Iollas prægustare ac temperare potum re-
gis soliti, in aqua frigida venenum habuerunt,
quam

dictũ pluribus explicatur à Grutero dissertatione 34, ad Tacitum. *Bern.*

4. *Supplicia*) De quibus, 12. 10. 8.

5. *Ad pœnam*) Vide supra, 11. 5. 3.

7. *Vngula equi*) Sic & Pausanias in Arcadicis. Plutarchus autem Alex. c. 129, & Ælianus hist. an. 10. 40, *ungulam asininam*: Arrianus lib. 7, Plinius fine libri 30, & Vitruvius, 8. 3, *mulinam* habent. Curtius 10. 10. 25, *jumenti ungulam* dicens, rem in medio reliquit. De veneno illo (*Stygos hydor* appellant) indicatis modo locis adde Herodotum, 6. 74: Senecam libr. 3. nat. quæst. cap. 25: Plutarchum de prim. frig. c. 25: & Strabonem sub finem libri 8. *Bern.*

9. *Prægustare*) Plutarchus Alex. c. 125. vocat ἀρχιοινοχόον. Hieronymo οἰνοχόος dicitur *minister vinarius*. B. De prægustatoribus veterũ, Lipsius ad Tacit. annal. 13. not. 162, & plura Meursius exercit. critic. part. 2. cap. 3. *Bern.*

In aqua frigida) Ita factum & Britannico, ab eadem

quam prægustatæ jam portioni ſupermiſerunt.
1 CAP. XV. Quarto die Alexander indubi-
tatam mortem ſentiens, *agnoſcere ſe fatum do-*
mus majorum ſuorum ait: nam pleroſque Æacida-
2 *rum intra trigeſimum annum defunctos.* Tumul-
tuantes deinde milites, inſidiis periſſe regem ſu-
ſpicantes, ipſe ſedavit; eosque omnes cum pro-
latus in editiſſimum urbis locum eſſet, ad con-
ſpectum ſuum admiſit, oſculandamque dextram
3 ſuam flentibus porrexit. Cum lacrymarent o-
mnes, ipſe non ſine lacrymis tantum, verum et-
iam ſine ullo triſtioris mentis argumento fuit,
ut quosdam impatientius dolentes conſolatus
4 ſit: quibusdam mandata ad parentes eorum de-
derit: adeo, ſicuti in hoſtem, ita & in mortem,
5 invictus animus fuit. Dimiſſis militibus, ami-
cos

dem cauſa & cautione. Tacit annal. 13. 16.

CAP. XV. 1. *Quarto die*) Quia *impletæ cibis vinoque venæ, minus efficacem in maturanda morte vim veneni fecerunt*, ut Livius, 26. 14. 5, de Campanis loquitur. Exemplo eſt & Claudius apud Tacitum annal. 12. 67. At vitalia citius petit, quicquid vacuis venis immittitur. *Bern.*

Æacidarum) Fuit Alexandri mater Olympias, filia Neoptolemi regis Moloſſorum, qui genus à Pyrrho Achillis filio, duxit.

2. *Periſſe*) Sic in uno ms. haberi, ſcribit in variantibus Bong. rectius opinor, quam quod idem edidit, *perire.* Facit Curtius lib. 10, fine capitis 4.

3. *Quibusdam*, & mox, *dederit*) Ita Camertis editio: rectius quam alii, *quibus & dedit.*

4. *Invictus animus*) Vix dubito ſcribendum, *invictus*

cos circumstantes percontatur, *videanturne similem sibi repertum regem?* Tacentibus cunctis, 6
tum ipse, *ut hoc nesciat, ita illud scire vaticinarique se, ac pene oculis videre dixit, quantum sit in hoc certamine sanguinis fusura Macedonia; quantis cædibus, quo cruore, mortuo sibi parentatura.* Ad 7
postremum, corpus suum in Hammonis templo condi jubet. Cum deficere eum amici viderent, 8
quærunt, *quem imperii faciat heredem:* Respondit, *Dignissimum.* Tanta illi magnitudo animi 9
fuit,

ctus animi. Tacitus ita sæpicule: ut annal. 1,32. 6, ferox animi, & 1.69. 3. *ingens animi, &c.* Virg. Æneid. 4.529. *infelix animi.* Statius, *eximius animi.*

5. *Videanturne &c.*) Curtius, 10. 5. 3. Hæc interrogatio non extat in Græcis scriptoribus: ex iis desumptam apparet, quorum scripta cum tempore interierunt. *Bern.*

6. *Sibi parentatura*) Diodorus, 17. 117, & 18.1, ἀγῶνα ἐπιτάφιον, *Sepulcrale certamen* vocat. B. Sicut & Arrianus lib. 7. Allusio metaphorica. Defunctis enim gladiatorum sanguine parentare mos erat, ludosque funebres ex antiquissimo ritu fieri: sicut ex Virgilio de Anchisæ parentalibus, & ex Statio de Archemori exsequiis, tum etiam ex Homero Patrocli inferias prosequente &c. notũ est. *Bern.*

8. *Dignissimum*) Diodorus, 17. 117, τ̃ κράτιστον. & 18. 1, τ̃ ἄριστον. Jac. Nicolaus Loënsis miscellan epiphil. lib. 5. c. 18, non perfunctorie perstringit Trogum, vel nostrũ potius epitomatorem, quod non bene sententiam Alexandri hic expresserit. Non enim illud volebat dicere, se heredem constituere, qui maxime dignus imperio foret: sed regnum suum fore in potestate occupantis, *fortioris* scilicet, quod & eventus docuit. Neutra enim vox seu κράτιστος, seu ἄριστος *dignissimo* convenit. Nam κράτιστος, *potentiam* significat seu *violentiam*: ἄριστος autem, ut nominis etymon osten-

fuit, ut cum Herculem filium, cum fratrem Aridæum, cum Roxanem uxorem prægnantem relinqueret; oblitus necessitudinum, dignissimum
10 nuncuparet heredem. Prorsus quasi nefas esset, viro forti alium quam virum fortem succedere, aut tanti regni opes aliis, quã probatis relinqui.
11 Hac voce veluti bellicum inter amicos cecinisset, aut malum discordiæ misisset, ita omnes in æmulationem consurgunt, & ambitione vulgi
12 tacitum favorem militum quærunt. Sexto die præclusa voce, exemptum digito annulum, Perdiccæ tradidit: quæ res gliscentem amicorum dis-

ostendit, proprie *Marte præstantissimus* est: unde ἀριστεύειν, ἀριστεὺς, &c. Sic Pyrrhus à filiis interrogatus, *cuinam relicturus esset regnum?* respondit: *Ei qui vestrum acutissimum habuerit gladium.* Eo ergo pertinet, quod prævidere se dixit Alexander, grave de regno certamen inter illos oriturum; ut proinde sit necesse, rem ad eum inclinare, qui plus possit. Aliquanto melius hoc expressit Curtius, 10. 5. 7: *Ei relinquere se regnum, qui esset optimus,* quam vocem ad fortitudinem quoque refert Sallust. Jug. 92. 10: *Optumus quisq; cadere aut sauciari.* Junge huic Notam ad 9,2,4. *Bern.*

9. *Roxanem*) Filiam Cohortani Satrapæ. Curt. 8. 4. 31: Sed Arriano l. 7: Oxyartis Bactrii, quem Diodorus, 18. 3. regem appellat. Quin ipse Curtius alibi, scil. 10. 3. 13. *Oxatris Persæ* filiam eam appellat. *Bern.*

11. *Malum discordiæ*) Pomum Eridis.

Et ambitione) Sebis. ita: *& ambitione tacita, vulgi militum favorem quærunt.*

12. *Annulum*) Quem una traditi Imperii vel hæredis instituti tesseram esse, non tamen nimis certam, hoc ipso & aliis exemplis confirmat eruditiss. Kirchmannus in lib. de Annulis, cap. 22. *Bern.*

13. Nun-

dissensionem sedavit. Nam etsi non voce nuncu- 13
patus heres, judicio tamen electus esse videbatur.

CAP. XVI. Decessit Alexander, mensem 1
unum, annos tres & triginta natus; vir supra
huma-

13. *Nuncupatus*) Nuncupativum testamentum quid sit, explicant JC. Eo utebantur, cum urgente vi valetudinis non sufficerent ad obsignandas testamenti tabulas. *Bong.*

Judicio) Vide supra Not. ad 5.11.3. Sebis *indicio* mallet, quod id *foci* opponatur.

CAP. XVI. 1 *Decessit Alexander*) Cassandri fraude, & ingenito vitio, periit, veneno scilicet & crapula Igitur Desii quinto, apud Eumæum, septimo & xv. apud Perdiccam epulatus, sequentes dies somno dedit, ut Ælianus ex diariis Alexandri refert. Addit παρὰ Βαγώᾳ δὲ ἐδείπνησε τῇ τετράδι μετ' εἰκάδα, τῇ δὲ τρίτῃ ἐκάθευδε, legendum πέμπτῃ, vel epulatus est apud Bagoam τετάρτῃ φθίνοντος, τῇ τρίτῃ ἐκάθευδε, Desii XXVII. sequenti obdormiit simul & obiit. Arrianus ex iisdem diariis ait in morbum incidisse Desii XIIX. Sequenti die nihilominus apud Thessalum Medium (Justinus Medicū perperam vocat) Desii xx. apud Nearchum potasse, ac tandē Desii xxviii. periisse. Addit: *Mortuus est Olympiade* CXIV. *Prætore Hegesia. Vixit annos duo & triginta & tertii menses octo. Regnavit annos duodecim, & hos octo menses*, hoc est, mortuus est exeunte primo Olympiad. CXIV. anno. *Capellus.* Vide Q. Curtium, Arrianum, Plutarchum & alios Non absurde statuas in visione Danielis cap. VII, imperiū Græcorū comparari pardo, quia Alexander M. fuerit vinosus, usque adeo ut si eos minus sequi visum fuerit, qui veneno interiisse arbitrantur, satis tamen causæ sola in vinolentia fuerit, cur periret Babylone. *Vossius.*

Ab ejus obitu æra Græcorum ducitur, de qua Muhammed Alferganus ex versione Golii: *Romani & Syri æram deducunt ab initio annorum Alexandri, dicti bicornis, qui quidem dies fuit feria secunda.*

Annos tres & trig.) M. Cice-

humanam potentiam magnitudine animi præditus.
2 Qua nocte eum mater Olympias concepit, visa per quietem est cum ingenti serpente volutari: nec decepta somnio est. Nam profecto majus humana mortalitate opus utero tulit:
3 quam cum Æacidarum gens ab ultima seculorum memoria, & regna patris, fratris, mariti, ac deinceps majorum omnium illustraverint: nullius tamen nomine, quam filii, clarior fuit.
4 Prodigia magnitudinis ejus in ipso ortu nonnulla
5 apparuere. Nam ea die qua natus est, duæ aquilæ tota die præpetes supra culmen domus patris ejus sederunt, omen duplicis imperii, Europæ Asiæ-

Cicero Philipp. 5. c. 17. Ceteri, annos 32, menses 8. *Bong.*

2. *Cum ing. serpente*) Qua causa Sidon. Apollinar. carm. 2. 80: Alexandrum *draconigenam* appellat. Adde supra, 11. 11. 3. *Bern.*

Volutari) Mss. *Voluptari*, unde Freinsh. *voluptuari.*

3. *Regna patris, &c.*) Talis Archedice regina, cujus monumentum Thucydides, 6. 9. 36, tale refert:

Extulit hæc animum nunquam, patremq; virumque,
Fratresq; & gnatos imperitare videns.

Minus ergo caute Tacitus annal. 12. 42: Agrippinam, *Imperatore genitam, & sororem ejus qui rerum potitus sit, & conjugem & matrem fuisse, unicum ad hunc diem exemplum esse*, scribit.

4. *Prodigia*) De quibus Plutarchus in ejus vita c. 4. *Bong.*

5. *Præpetes*) Scio tradere Hyginum, *præpetes* eas aves dici ab auguribus, quæ opportunæ prævolant, aut idoneas sedes capiunt: non possum tamen, maxime cum Bongarsius in uno suo ms. repererit, *perpedes* pro *præpetes*, contemnere plane, & extra numerum habere scripturam Fuldensium membranarum, in quibus disertim

Asiæque præferentes. Eadem quoque die nuncium pater ejus duarum victoriarum accepit; alterius, belli Illyrici; alterius, certaminis Olympici, in quod quadrigarum currus miserat: quod omen universarum terrarum victoriam infanti portendebat. Puer acerrimis literarum studiis eruditus fuit. Exacta pueritia, per quinquennium sub Aristotele doctore inclyto omnium philosophorum, crevit. Accepto deinde imperio, Regem se Terrarum omnium ac Mundi appellari jussit: tantamque fiduciam sui militibus fecit, ut illo præsente nullius hostis arma, nec inermes, timuerint. Itaque cum nullo hostium unquam congressus est, quem non vicerit: nullam urbem obsedit, quam non expugnaverit: nullam gentem adiit, quam non calcaverit. Victus denique ad postremum est, non virtute hostili, sed insidiis suorum, & fraude civili.

6
7
8
9
10
11
12

tim est *perpetes*, ut dictum est à Plauto Amphitr. 1. 1. 124. *Quievi in navi noctem perpetem.* Hæc Modius. *Bern.*

8. *Sub Aristotele*) Plutarchus Alex. cap. 11, qui & c 8: Præceptores Alexandro tribuit Leonidam & Lysimachum Acarnana. De doctrina & studiis Alexandri locus insignis est Orat. 1. de fort. Alex. c. 4. & 5. ejusdem Plutarchi. *Bern.*

LIBER XIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Luctus post Alexandri Magni excessum: Macedonum ingratitudo: ducum ambitio, militumque avaritia.*

2. De

2. De Alexandri ſucceſſore, ducum exercitus ſententiæ pugnantes.

3. Perdiccæ ſententiæ reclamant pedites: unde tumultus & ſeditio; cui Perdicca prudenter medetur.

4. Aridæo rege deſignato, Perdicca & alii duces, ſeu principes provincias dividunt.

5. Bellum pro Græciæ libertate ab Athenienſibus & Ætolis reparatum. Demoſthenis pro patria labores: Antipatri obſidio liberatio.

6. Perdicca Cappadoces prælio fatigat. Bellum inter Antigonum & Perdiccam. Ptolemæi ſolers induſtria.

7. De origine urbis Cyrenes digreſſio.

8. Ptolemæus bellum parat in Perdiccam. Eumenis res fortiter & feliciter geſtæ.

CAP. I.

1 EXtincto in ipſo ætatis ac victoriarū
flore Alexandro Magno, triſte apud
omnes, tota Babylone ſilentium
2 fuit. Sed nec devictæ gentes fidem
nuncio habuerunt, quod ut invictū
3 regem, ita immortalem eſſe crediderant; recordantes, quoties præſenti morte ereptus eſſet: quam ſæpe pro amiſſo, repente ſe non ſoſpitem tantum ſuis, verum etiam victorem obtuliſſet.
4 Ut vero mortis ejus fides adfuit, omnes barbaræ gentes paulo ante ab eo devictæ, non ut hoſtem, ſed

ſed ut parentem luxerunt. Mater quoque Da- 5
rii regis, quam amiſſo filio, à faſtigio tantæ ma-
jeſtatis in captivitatem redactam, indulgentia
victoris, in eam diem vitæ non pœnituerat, audi-
ta morte Alexandri, mortem ſibi ipſa conſcivit;
non quod hoſtem filio præferret: ſed quod pie- 6
tatem filii in eo, quem ut hoſtem timuerat, ex-
perta eſſet. Contra Macedones verſa vice, non 7
ut civem, ac tantæ majeſtatis regem, verum ut
hoſtem amiſſum, gaudebant: ſeveritatem nimi-
am, & aſſidua belli pericula execrantes. Huc ac- 8
cedebat, quod principes regnum & imperia, vul-
gus militum theſauros & grande pondus auri,
velut inopinatam prædam, ſpectabant: illi ſuc-
ceſſionem regni, hi opum ac divitiarum here-
ditatem cogitantes. Erant enim in theſau- 9
ris quinquaginta millia talentum, & in annuo
vectigali tributo, tricena millia. Sed nec a- 10
mici Alexandri fruſtra regnum ſpectabant.
nam

CAP. I. 5. *Mater quoque Darii*) Syſigambis mater Darii inedia mortua quinto, poſtquam mori ſtatuerat, die. Q. Curtius, 10. 5. 39.

9. *Quinquaginta mill. talen.*) Noſtra voce & ratione numerandi fuerint milliones triginta. Illa vero *tricena*, ſeu ut Budæus lib. 4. de aſſe, pag. 165. m. legit *triginta millia* vectigalis annui, conſtituunt milliones octodecim. *Bern.*

10. *Sed nec amici*) Vulgo legitur, *ſed nec amici. Nec*, quod in uno tantum ms. reperi, inducendum curavi. Fruſtra expectabant regnum, cum omnes pares eſſent, & æqualitas diſcordiam augeret, ut paulo poſt, 13. 2. 3: & 16. 3. 1. dicet. Æquales

nam ejus virtutis ac venerationis erant, ut sin-
11 gulos reges putares. Quippe ea formæ pulchritudo, & proceritas corporis, & virium ac sapientiæ magnitudo in omnibus fuit, ut qui eos ignoraret, non ex una gente, sed ex toto terra-
12 rum Orbe electos judicaret. Neque enim unquam ante Macedonia, vel ulla gens alia, tam

les enim æqualibus imperare, contra naturam est: & qui in alios regnum exercere vult, *tanquam Deus inter homines* esse debet, ut Aristoteles loquitur. Ista Bongarsius: à quo plane, sed, ut par est, modeste, dissentit F. Modius. Quid enim? (inquit) annon & libr. 1. 10. 2. de magorum interfectoribus legimus? *Erant enim virtute & nobilitate ita pares, ut difficilem ex his populo electionem æqualitas faceret*, & tamen ex septem ita æqualibus unus sublatus in regnum fuit, unus ceteris rebus omnibus sibi paribus imperavit. Retineo ergo omnino τὸ *nec*, in quinque mss. à me constanter inventum, hac sententia. Non frustra aut improbe spectasse & sperasse illos regnum; in quibus artes regiæ, & omnia rege digna inessent; formæ pulcritudo, proceritas corporis, & virium ac sapientiæ magnitudo, quæque alia Justinus commemorat. *Bern.*

10 Spectabant) Vulgo *exspectabant*, Supra lib. 2. 12. 22. *rex velut spectator pugnæ*. Vett. plerique *exspectatæ pugnæ*. Cicero epist. ad Cassium ea, quæ est 16. lib. 15. *Longiores enim exspectabo, vel potius exigam*. Nonius in *exigere* citat hoc modo: *Longiores enim spectabo, vel potius exigam, quando hercle ego temere exigam*. Locum eo adscripsi, quia postrema verba in Ciceronis editionibus nulla sunt: quæ Nonius tamen, ut Ciceronis adfert. *Bong.* Acidalius ad Velleium, 1. 14. 5. *exspectabant* hic legendum suspicatus: ut & supra, 2. 12. 22. *exspectatæ pugnæ*.

12 Cla-

tam clarorum, virorum proventu floruit : quos 13
primo Philippus, mox Alexander tanta cura le-
gerat, ut non tam ad societatem belli, quam in
successionem regni, electi viderentur. Quis 14
igitur miretur, talibus ministris, Orbem terra-
rum victum, cum exercitus Macedonum tot, non
ducibus, sed regibus regeretur? qui nunquam si- 15
bi reperissent pares, si non inter se concurrissent:
multosque Macedonia pro uno Alexandros ha-
buisset, nisi fortuna eos æmulatione virtutis in
perniciem mutuam armasset.

Cap. II. Ceterum, occiso Alexandro, 1
non, ut læti, ita & securi fuere, omnibus unum
locum competentibus: nec minus milites, 2
quam invicem se timebant, quorum & liber-
tas solutior, & favor incertus erat. Inter ipsos 3
vero æqualitas discordiam augebat, nemi-
ne tantum ceteros excedente, ut ei aliquis se
sum-

12. *Clarorum virorp.*) Ita Seneca de tranquill. animi, cap. 7. *Si inter Platonas & Xenophontas, & illum Socratici cœtus proventum bonos quæreres.* Ἀνδρῶν σοφῶν φορὰν, vocat Herodian. lib. 1. sub initium.

Cap. II. 3. *Æqualitas discord. aug.*) Infra, 16. 3. 1: *Assiduum inter pares discordia malum.* Contrariam vocem Soloni tribuit in ejus vita Plutarchus cap. 18. τὸ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ *æqualia non faciunt bella.* Plin. Panegyr. c. 45. *In alio sua quemque natura delectat.* Sed nimirum, nisi sibi mutuo obstent. Nam cum idem competunt, illud Senecæ valet de ira, 3. 34. *Quod vinculum amoris esse debebat, seditionis atque odii causa est*, IDEM VELLE. Bern.

Ut ei se aliquis summit.) Mss. Modiani, *ut ei se alius sum-*

4 summitteret. Armati itaque in regiam coë
ad formandum rerum præsentium statum.
5 dicca censet *Roxanes exspectari partum, quæ*
acto mense octavo matura jam ex Alexandro e
& si puerum peperisset, hunc dari successorem
6 *tri.* Meleager *negat differenda in partus du*
consilia: nec exspectandum dum reges nascerent
7 *cum jam genitis uti liceret: seu puer illis plac*
esse Pergami filium Alexandri natum ex Bars
8 *nomine Herculem: seu mallent juvenem, esse in*
stris fratrem Alexandri Aridæum, comem & cu
non suo tantum, verum & patris Philippi nomi
9 *acceptissimum. Ceterum Roxanen esse originis*
s

summittit. quod nescio quomodo concinnius videtur. *Bern.*

5. *Roxanes*) Putat Lambinus ad Probi Phocionem, hunc, ubi natus fuit, Philippum appellatum fuisse, ubi ita loquitur Probus: *Causam apud Philippum regem verbo, reipsa quidem apud Polyperchontem jussus est dicere.* Quem locum mavult accipere de Philippo Alexandri, ut ei videtur, filio, quam de Aridæo Philippo, Alexandri fratre, ad quem tamen haud dubie pertinent. Verum autem nomen filio Roxanes fuit Alexander. Quod cer est ex Pausaniæ Attic Bœoticis, item Dex apud Photium & Eusebi

7. *Ex Barsine*) Corri dus in mulieris no Porphyrius apud Euseb in Regno Macedonico: τέλευτᾷ δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ... δας Ἡρακλέα τε ἐκ Μακ ... τῆς Φαρναβάζου, Ἀλέξαν ... τε ἐκ τῆς Ῥωξάνης τῆς Ὀξυ ... τοῦ Βάκτρων βασιλέως. Scr ἐκ Βαρσίνης, quam hic A nabazi filiam facit: tarch, c. 36. & Eumene 2 Artabazi: Arrianus, Darii regis; sed in nom conveniunt. *Freinshem*

Id.

sicæ: nec esse fas, ut Macedonibus ex sanguine eorum, quorum regna deleverint, reges constituantur: quod nec ipsum Alexandrum voluisse dicit. 10
Denique morientem nullam de eo mentionem habuisse. Ptolemæus recusabat regem Aridæum, 11
non propter maternas modo sordes, quod ex Larissæo scorto nasceretur: sed etiam propter valetudinem majorem, quam patiebatur; ne ille nomen regis, alius imperium teneret: melius esse ex his legi, 12
qui pro virtute regi suo proximi fuerint, qui provincias regant, quibus bella mandentur, quam sub persona regis indignorum subjiciantur imperio. Vicit Perdiccæ sententia, consensu universo- 13
rum. Placuit itaque Roxanis exspectari par- 14
tum; & si puer natus fuisset, tutores Leonatum, Perdiccam, Crateron, & Antipatrum constitu-

11. *Maternas modo sordes*) Hoc est, generis humilitatem. Vide Plutarchum extremo vitæ Alexandri. *Bong.*

Larissæo scorto) Ex Philinna Larissæa, quam Ptolemæus apud Athenæum Saltatricem fuisse refert.

Valetudinem majorem) Hoc est, morbum comitialem, quem & Herculeum, & sacrum appellant. Festo est *morbus major*, in voce *Prohibere*, quem locum indicio Freinshemii nostri debeo. Plutarchus Alex. c. 16. & 130. *mentis impotem* Aridæum fuisse tradit, non natura, sed pharmaco ab Olympiade propinato. *Bern.* *Valetudinem* pro *morbo* dixit auctor etiam 14. 5. 2. & 21. 2. 1. Ita Cic. de Divin. 2. 59. *curatio valetudinis.*

14. *Tutores*) Idem factum infra, 17. 3. 10. & 21: item 34. 3. 6.

Crateron) Hunc Craterum Alexander φιλοβασιλέα, Hephæstionem autem φιλαλέξανδρον appellare solebat.

4 summitteret. Armati itaque in regiam coëunt,
ad formandum rerum præsentium statum. Per-
5 dicca censet *Roxanes exspectari partum, quæ ex-*
acto mense octavo, matura jam ex Alexandro erat;
& si puerum peperisset, hunc dari successorem pa-
6 *tri.* Meleager *negat differenda in partus dubios*
consilia: nec exspectandum dum reges nascerentur,
7 *cum jam genitis uti liceret: seu puer illis placeat,*
esse Pergami filium Alexandri natum ex Barsine,
8 *nomine Herculem: seu mallent juvenem, esse in ca-*
stris fratrem Alexandri Aridæum, comem & cunctis
non suo tantum, verum & patris Philippi nomine
9 *acceptissimum. Ceterum Roxanen esse originis Per-*
sicæ:

summittit. quod nescio quomodo concinnius videtur. *Bern.*

5. *Roxanes*) Putat Lambinus ad Probi Phocionem, hunc, ubi natus fuit, Philippum appellatum fuisse, ubi ita loquitur Probus: *Causam apud Philippum regem verbo, reipsa quidem apud Polyperchontem jussus est dicere.* Quem locum mavult accipere de Philippo Alexandri, ut ei videtur, filio, quam de Aridæo Philippo, Alexandri fratre, ad quem tamen haud dubie pertinent. Verum autem nomen filio Roxanes fuit Alexander. Quod certum est ex Pausaniæ Atticis & Bœoticis, item Dexippo apud Photium & Eusebium.

7. *Ex Barsine*) Corrigendus in mulieris nomine Porphyrius apud Eusebium in Regno Macedonico: Κατέλιπε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος παῖδας Ἡρακλέα τε ἐκ Μαρσίνης τῆς Φαρναβάζου, Ἀλέξανδρόν τε ἐκ τῆς Ῥωξάνης τῆς Ὀξυάρτου τοῦ Βάκτρων βασιλέως. Scribe, ἐκ Βαρσίνης, quam hic Pharnabazi filiam facit: Plutarch. c. 36. & Eumene cap. 2 Artabazi: Arrianus, 7. l. Darii regis; sed in nomine conveniunt. *Freinshem.*

11. Ma-

ficæ: nec esse fas, ut Macedonibus ex sanguine eo-
rum, quorum regna deleverint, reges constituan-
tur: quod nec ipsum Alexandrum voluisse dicit. 10
Denique morientem nullam de eo mentionem ha-
buisse. Ptolemæus recusabat regem Aridæum; 11
non propter maternas modo sordes, quod ex Laris-
sæo scorto nasceretur: sed etiam propter valetudi-
nem majorem, quam patiebatur; ne ille nomen re-
gis, alius imperium teneret: melius esse ex his legi, 12
qui pro virtute regi suo proximi fuerint, qui pro-
vincias regant, quibus bella mandentur, quam sub
persona regis indignorum subjiciantur imperio.
Vicit Perdiccæ sententia, consensu universo- 13
rum. Placuit itaque Roxanis exspectari par- 14
tum; & si puer natus fuisset, tutores Leona-
tum, Perdiccam, Crateron, & Antipatrum con-
stitu-

11. *Maternas modo sordes*) Hoc est, generis humilitatem. Vide Plutarchum extremo vitæ Alexandri. *Bong.*

Larissæo scorto) Ex Philinna Larissæa, quam Ptolemæus apud Athenæum Saltatricem fuisse refert.

Valetudinem majorem) Hoc est, morbum comitialem, quem & Herculeum, & sacrum appellant. Festo est *morbus major*, in voce *Prohibere*, quem locum indicio Freinshemii nostri debeo. Plutarchus Alex. c. 16. & 130. *mentis impotem* Aridæum fuisse tradit; non natura, sed pharmaco ab Olympiade propinato. *Bern.* *Valetudinem* pro *morbo* dixit auctor etiam 14. 5. 2. & 21. 2. 1. Ita Cic. de Divin. 2. 59. *curatio valetudinis.*

14. *Tutores*) Idem factum infra, 17. 3. 10. & 21: item 34. 3. 6.

Crateron) Hunc Craterum Alexander φιλοβασιλέα, Hephæstionem autem φιλαλέξανδρον appellare solebat.

ſtituunt, confeſtimque in tutorum obſequia j
rant.

1 CAP. III. Cum equites quoque idem feci
ſent, pedites indignati, nullas ſibi conſiliorum
partes relictas, Aridæum, Alexandri fratrem
regem appellant, ſatellitesque illi ex turba ſu
legunt, & nomine Philippi patris vocari ju
2 bent. Quæ cum nunciata equitibus eſſent, le
gatos ad mitigandos eorum animos, duos e
proceribus, Attalum & Meleagrum mittunt, qu
potentiam ex vulgi adulatione quærentes, omiſ
3 ſa legatione, militibus conſentiunt. Statim &
ſeditio crevit, ubi caput & conſilium habere cœ
4 pit. Tunc ad delendum equitatum cuncti arma
5 ti in regiam irrumpunt: quo cognito, equite
trepidi ab urbe diſcedunt, caſtrisque poſitis, &
6 ipſi pedites terrere cœperunt. Sed nec proce
run

CAP. III. 1. *Pedites indignati*) Nota morem, quando totus exercitus in conſilium vocatur. Tacit. annal. 1. 47.

Aridæum, Al. fr. regem) Legendus Diodorus initio libri 18. & Curtius, 10. 7. Seneca de Benef. 4. 31: *Quid ſibi voluit providentia, quæ Aridæum regno impoſuit? Illi putas hoc datum? Patri ejus datum eſt, & fratri*, Bong.

Ex turba ſua) Hoc i ventum in uno ms. ju Bongarſius in variantib probat: atque ita etiam eſ in tribus ſuis mss. melior bus, affirmat Modius, qu magis religio fuit, aucto ſuum non reſtituere. Hact nus edebatur, *ex tribu ſu* Bern.

5. *Terrere*) Ita mss. hc eſt, mutuum metum inc tere. Bong. *terreri*. ſed illu haud dubie rectius eſt. *Ber*

7. *A*

rum inter ſe odia ceſſabant. Attalus ad inter- 7
ficiendum Perdiccam ducem partis alterius,
mittit: ad quem armatum, & ultro vocantem, 8
cum accedere percuſſores auſi non fuiſſent; tan-
ta conſtantia Perdiccæ fuit, ut ultro ad pedites
veniret, & in concionem vocatos edoceret,
quod facinus molirentur: *reſpicerent, contra* 9
quos arma ſumpſiſſent: non illos Perſas, ſed Mace-
donas; non hoſtes, ſed cives eſſe; pleroſque etiam
cognatos eorum, certe commilitones, eorundem
caſtrorum ac periculorum ſocios: edituros deinde 10
egregium hoſtibus ſuis ſpectaculum, ut, quorum ar-
mis victos ſe doleant, eorum mutuis cædibus gau-
deant, parentaturosque ſanguine ſuo manibus ho-
ſtium à ſe interfectorum.

CAP. IV. Hæc cum pro ſingulari facundia 1
ſua Perdicca peroraſſet, adeo movit pedites, ut
probato conſilio ejus, dux ab omnibus lege-
retur. Tum equites in concordiam revoca- 2
ti, in Aridæum regem conſentiunt. Servata 3
eſt portio regni Alexandri filio, ſi natus eſſet.

7. *Attalus ad interf.*) Meleagro id tribuit Curtius, 10.8.1. B.

10. *Egregium hoſtib.*) Eandem hanc movendi rationem ab hoſtium affectu & voto, decenter uſurpat Homerus Iliad. 1. 255. & ex eo Virgil. Æneid. 2. 104:

Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atreidæ.

Vide ſis Ovid. Epiſt. 9. diſtich. 4. Taciti German. cap. 33 *Bern.*

Parentaturos) Parentare proprie, parentibus juſta facere. Sed ad alios quoque transfertur.

4 Hæc agebant, posito in medio corpore Alexan-
5 dri, ut majestas ejus testis decretorum esset. His
ita compositis, Macedoniæ & Græciæ Antipater
præponitur: Regiæ pecuniæ custodia Cratero
traditur: castrorum, exercitus, & rerum cura Me-
6 leagro, & Perdiccæ assignatur: jubeturque Ari-
dæus rex, corpus Alexandri in Hammonis tem-
7 plum deducere. Tunc Perdicca infensus seditio-
nis auctoribus, repente ignaro collega, lustratio-
nem castrorum propter mortem regis, in poste-
8 rum edicit. Postquam armatum exercitum in
campo constituit, consentientibus universis,
evocatos, dum transit, de singulis manipulis se-
9 ditiosos, supplicio tradi occulte jubet. Rever-
sus

CAP. IV. 6. *Corpus Alex.*] Quod ad id tempus insepultum fuerat. Ælianus extremo libro 12. Alexandriam autem deportatum à Ptolemæo, idem auctor est, & Strabo, 17. & Diodorus, 18. 28. *Bong.*

7. *Lustrationem castrorum*) Lustrabantur milites cane discissa & ab utraque parte projecta. *Curt.* 10. 9. 18.

8. *Consentientibus universis*) Freinshem. non consentit, mavultque *non sentientibus un.* quod evincit etiam subjunctum *occulte.* Vide tamen Curtium, 10. 9. *Bern.*

Transit) Ut in lustratione fieri solet; nam ad exercitum hoc referendum, non ducem.

Manipulus) More Romano loquitur. Manipulus autem ducentos milites continebat, id est, duas centurias Manipulus autem dictus est, quia dum Romani adhuc pauperes essent, manipulos fœni perticis alligabant, & eos pro signis sequebantur, ut Lucanus;

Pertica suspensos portabat longa maniplos.

Supplicio tradi) Elephantis objici. Trecenti fere sic ob-

sus inde, inter principes provincias dividit, si-
mul ut & removeret æmulos, & munus impe-
rii, beneficii sui faceret. Primo, Ptolemæo 10
Ægyptus, & Africæ Arabiæque pars sorte ve-
nit, quem ex gregario milite Alexander virtu- 11
tis causa provexerat: cui ad tradendam pro-
vinciam Cleomenes, qui Alexandriam ædifi-
cave-

obtriti. Curt. 10 9.28. *Bern.*

Supplicio tradi) Seditiosos supplicio destinare vel centesimum quemque vel decimum sorte ducere vetus mos fuit. Ita nimirum metus ad omnes, pœna ad paucos perveniebat. Utique omne supplicium exempli causa statutum non vindictæ, quod ad paucos potius, quam ad multos tralatitium esse debet, præcipue principes conspirationis. Julius Cæsar ea arte in seditiosos milites usus, ut per sortem audacissimi quique ac seditiosissimi ducerentur.

9. *Inter princ. provincias div.*) Dissentit lib. 1. Machabæor. c. 1, 6. &c. ubi refertur, Alexandrum ante mortem regna distribuisse inter suos nobiles, omnesque sibi diademata post mortem imposuisse. Quem locum historicæ veritati conciliaturus Rabanus commentator, *distribuisse* interpretatur *diripiendas reliquisse*. Acumen hominis mihi vide. *Bern.*

Ut & removet &c.) Seu verbis Livii, 35. 15. 5: *Ut procul ab se per honorem eos ablegaret.*

Munus imperii) Ita 24. 2. 4. *Beneficium* proprie est ad altiora promotio. Tacit. annal. 15. 52. 5: *dilecto imperatore, sui muneris remp. facere*. Sueton. Tib. 12. 4: *per quosdam beneficii sui centuriones*. Adde eundem in Cæs. 23. 3: Livium 1. 33. 10: Ammian. 25. 27. fin. Gruteri suspicion. 1. 13. *Bern.*

10. *Arabiæque pars*) Ms. unum & Orosium, 3. 23. expressi. mss. enim ceteri *Asiæ Libyæq; pars*. Bong.

Sorte venit) Lego *sorte evenit*, sicut etiam mox seq. n. 16: & 13. 5. 8.

11. *Cleomenes*) *Dinocra-*

 tes

12 caverat, datur. Confinem huic provinciæ Sy-
riam Laumedon Mitylenæus, Ciliciam Philotas,
13 Philo Illyrios accipiunt. Mediæ majori Acro-
14 patos, minori socer Perdiccæ præponitur. Su-
siana gens Scyno, Phrygia major Antigono, Phi-
lippi

tes dicitur Valerio Maximo, 1.5. & Solino cap. 40. Cleomenes autem Africæ & Ægypti vectigalibus fuerat præpositus. Curtius, 4.8. 9. Bong.

12. Laumedon) Infra, 15. 4. 3. *Laudice* pro *Laodice*. Veteres Latinos *Laumento* pro Laomedonte dixisse docuit nos Josephus Scaliger in Festum, quem vide. In annalibus Taciti, 14. 31. quæ *Boodicea*, eadem statim *Boudicea* dicitur: in vita Agricolæ *Voadica*, vitiose fortassis: & apud Petronium *Laucoon* pro *Laocoon*. Bong.

13. Acropatos) Legendum ex Arriani, 7. *Atropates*, l. 6. Ἀτροβάτης. Is Diodoro Ἀτράπης mendose, pro Ἀτροπάτης Videndus & Curt. 10. 10. *Bern.*

Acropatos) Hinc portio Mediæ Acropatia dicta. Strabo lib. 11.

Perdiccas) Orontis F. Macedo ex Orestide. Arrian. Indic. 3. 12.

14. Scyno) Auctore magno Scaligero, animadvers. Euseb. ad annum M. DC. XCIII, scribendum *Cæno*. Fuit autem iste Cœnus Polemocratis filius, unus ex ducibus Alexandri, Diodoro, 17. 57. Arriano, 5. Curtio, 9. 3: Est purum nomen Macedonicum. Ita enim vocabatur & secundus à Carano, auctore stirpis regiæ Macedonum. Apparet vetustissimũ mendum fuisse in Justino, quum in ejus descriptore Orosio, 3. 23. idem extet. Hæc ille. Videtur tamen aliud potius nomen reponendum, cum Cœnus ille prior Alexandro diem obierit, Curtius, 9. 3. 32. *Bern.*

Phrygia major) Omnino emendandum *Phrygia major Ant. Phil. filio assignatur, cum Lycia & Pamphylia: Cariam, &c.* ex Diododoro, Appiano, Curtio, τὸ *cum*

lippi filio, assignatur. Lyciam & Pamphyliam 15
Nearchus, Cariam Cassander, Lydiam Menander sortiuntur. Leonato minor Phrygia evenit: 16
Thracia & regiones Pontici maris Lysimacho:
Cappadocia cum Paphlagonia Eumeni data.
Summus castrorum tribunatus Seleuco Antiochi 17
filio cessit. Stipatoribus regis satellitibusque 18
Cassander filius Antipatri præficitur. In Bactria- 19
na ulteriore, & Indiæ regionibus, priores præfecti retenti. Terras inter amnes Hydaspē & Indū, 20
Ta-

cum mutarunt in *Nearcho*, cum uni tot regiones assignari ægre ferrent: Inverso inde ordine legerunt *Lyciam & Pamphyliam Nearcho*. Et mihi quidem ita videtur. *Bong.*

Antigono, Philippi filio) cum Pamphylia & Lycia Phrygiam obtinuit, ut Diodorus testatur. *Postea vero* toti Asiæ imperavit, ut fere omnes tradunt.

16. *Leonato*) Euni filius, Pellæus. Arrian. Indic. 3. 12.

Lysimacho) Fuit is Agathoclis filius, Pellæus. Arrian. Ind. 3. 12.

Paphlagonia) Paphlagonia cum subjecta mari Pontico regione, Trapezuntem usque, Eumeni cessit, ut Plutarchus ait. Justinus sic dicit, Cappadociam cum *Paphlagonia* Eumeni datam fuisse. Infra vero, ut suo loco videbimus, præter provincias, quas acceperat, adjectas dicit *Paphlagoniam*, cum Caria, Lycia, & Phrygia. Itaque locum illum corruptum esse suspicor, scribendumque pro *Paphlagonia*, Lycaoniam, quæ regio est in Asia minore prope Lyciam, ut Ptolemæus, lib. 2. testatur.

Eumeni) Vide mox infra, 13. 6. 14.

17. *Seleuco*) Syria & Babylone potitum tradit Cedrenus. Quod quidem Arrianus & Diodor. 18. 3, docent in posteriori demum divisione contigisse.

20. *Terras inter*) *Seras* edidit in Orosio Fabricius, quomodo habet è mss. nostris

21 Taxiles habebat. In colonias in Indis conditas, Pithon Agenoris filius mittitur. Parapammenos
22 fines Caucasi montis, Extarches accepit. Aracossi Gedrosique Sibyrtio traduntur: Drancæ &
23 Arei Stanatori. Bactrianos Amyntas sortitur; Sogdianos Scythæus, Nicanor Parthos, Philippus

stris unus: ceteri *Terras*, quod malo. Nam & urbs Taxila, cui imperabat Taxiles, sive Taxilus, ut eum Strabo vocat, inter Hydaspem & Indum sita est. Arrian. 5. Strab. 15. & Taxili regnum suum relictum Diodorus, 17. 86. refert. *Bongars.*

21. Pithon) Mediam ei datam, Diodorus, 18. 39, & Curtius, 10. 10. 7. auctores sunt. *Bong.*

Pithon Agenoris) Pithon Pori & Taxilis finitimis imperavit, exceptis Paropamisadis. Hujus etiam sortem ratam habuit Antipater. Arrian. 9.

Parapemmenos fines.) Omnino legendum, *Paropamisios, & fines Caucasi montis, Oxyarches accepit.* Ex Dexippo, & Arriano. Statim post in mss. legitur *Cedrosique.* Recte: nam & Græci non Γεδρώσους tantum, sed & Κεδρώσους vocant Stephanus, Κέδρωσοι ἔθνος Περσικὸν, &c. *Voss.*

Extarches) *Oxyartes*, Roxanis pater, habet Diodorus, 18. 3. *Bong.*

22. Aracossi) Deerant hæc in impressis, quæ mss. agnoscunt & Diodorus. Plutarchus in Eumene extremo habet Ἰβυρτίῳ mendose, pro Σιβυρτίῳ. Sed qui hic *Stataner*, Diodoro, 18. 3. & Arriano, 6, est Στασάνωρ. Quæ sequuntur, variant ab iis, quæ Diodor. scribit. Sed de istis plura ad Curtium. B. Abr. Ortelius in thes. Geograph. pro *Aracossi* hic legendum censet *Arachosii*, suffragante Diodoro, 18. 3, Polyænus strategem. lib. 4, in Antigono, n. 15. *Sigyrtium* habet pro *Sibyrtio*. Bern.

22. Philippus) Diodorus Philippo Bactrianam & Sogdianam tribuit.

Phrataphernes) Is antea sub Dario prætor Hyrcanorum fuerat. Arrian. 3. 2.

Tlepto-

pus Hyrcanos, Phratafernes Armenios, Tleptolemus Persas, Peucestes Babylonios, Archos Pelasgos, Arcesilaus Mesopotamiam. Cum hæc 24
divisio, veluti fatale munus singulis contigisset, ita magna incrementorum materia plurimis fuit. Siquidem non magno post tempore, quasi 25
regna, non præfecturas divisissent: sic reges ex præfectis facti, magnas opes non sibi tantum, paraverunt, verum etiam posteris reliquerunt.

CAP. V. Dum hæc in Oriente aguntur, in 1
Græcia Athenienses, & Ætoli bellum, quod jam

Tleptolemus) Ex Æacidarum gente. Arrian. 2. 5. Carmaniæ præficitur. *Dexipp.*

Peucestes) Persidis satrapa constitutus ab Alexandro. Arrian 6. 5. in ea provincia remanet. *Diodor.*

Archos) Diodorus, 18. 3, Ἄρχων. Et pro *Arcesilaus*, quod & Diodorus, & veteres uno excepto omnes agnoscunt, Fabricius in Orosio legit, *Arcelaus*. Bong.

24. *Incrementorum materia*) Miror vett. omnes pro *materia* habere *memoria*. *Præfecturas* vocat satrapias. Σατράπης Persis, Latinis *præfectus* dicitur. *Bong.*

25. *Posteris reliquerunt*) Ptolemæi posteritas retinuit Ægyptū usq; ad Julii Cæsaris tempora. Seleuci filius Antiochus possedit Asiam & Syriam, sed posteri Asiam amiserunt partim ab Eumene Bithynio, partim à Galatis. De Macedoniæ possessione diutius certatum est, sed ad extremum posteritas Demetrii, qui fuit Antigoni filius captus à Seleuco, ut dixi, tenuit Macedoniam, donec eam Romani occuparunt. Cassandri & Lysimachi filii adolescentes teterrimis parricidiis perierunt. *Strig.*

CAP V. 2. *Athenienses & Ætoli*) Lamiacum bellum, de quo Diodorus, 17. 111, & 18. 8, cum seqq. & Strabo lib. 9. Meminit & Plutarchus in Pyrrho c. 1, & in Demosthene c. 38: & Pausanias Atticis. Ita appellatum, quod ad Lamiam, in quam se receperat

jam vivo Alexandro moverant, summis viribus
2 instruebant. Causæ belli erant, quod reversus ab
India Alexander, epistolas in Græciam scripse-
rat, quibus omnium civitatium exules, præter
3 cædis damnati, restituebantur. Quæ recitatæ
præsente universa Græcia, in mercatu Olympia-
4 co, magnos motus fecerunt; quod plurimi non
legibus pulsi patria, sed per factionem princi-
pum fuerant, verentibus iisdem principibus, ne
5 revocati potentiores in republica fierent. Pa-
lam igitur jam tunc multæ civitates, libertatem
6 bello vindicandam fremebant. Principes tamen
omnium Athenienses & Ætoli fuere. Quod cum
7 nunciatum Alexandro esset, mille naves longas
sociis imperari præceperat, quibus in Occidente
bellum gereret; excursurusque cum valida ma-
8 nu fuerat ad Athenas delendas. Igitur Athe-
nienses, contracto xxx. millium exercitu, & cc.
navibus, bellum cum Antipatro, cui Græcia
sorte

Antipater, gestum est. Justinus aut memoria lapsus, aut alios secutus auctores, Heracleam pro Lamia nominat. *Bong.*

2. *Epistolas*) Misit Nicanorem Stagiritam ad exules in ludis Olympliacis, cum hac Epistola: *Auctores exilii vestri nos haud fuimus, reditus vero in patriam nos erimus, sceleratis tantum exceptis. Qua de re Antipatro scripsimus, ut civitates restitutioni suorum refragantes vi cogat.* Ætoli ab Oeniadis metuebant, quos ejecerant. Hinc motus, turbæque.

Epistolas) Quarum exemplum est in Diodoro, 18. 8. *Bern.*

Cædis damnati) Et ἱερόσυλοι. Diodor. *Bong.*

8. *He-*

ſorte evenerat, gerunt; eumque detrectantem
prælium, & Heracleæ urbis mœnibus tuentem
ſe, obſidione cingunt. Eodem tempore Demo- 9
ſthenes Athenienſis orator, pulſus patria, ob cri-
men accepti ab Harpalo auri, qui crudelitatem
Alexandri fugerat, quod civitatem in ejusdem
Alexandri bellum impelleret, forte Megaris
exulabat: qui ut miſſum ab Athenienſibus Hy- 10
peridem legatum cognovit, qui Peloponnenſes
in ſocietatem armorum ſolicitaret, ſequutus eũ,
Sicyona, Argos & Corinthum, ceterasque civi-
tates, eloquentia ſua Athenienſibus junxit. Ob 11
quod factum, miſſa ab Athenienſibus obviam
nave, ab exilio revocatur. Interim in obſidione 12
An-

8. *Heracleæ urbis*) Imo *Lamiæ*, quæ Theſſaliæ urbs eſt. *Bern.*

9. *Tempore Demoſthenes*) Demoſthenes cum prius acerrime Harpali cauſam oppugnaſſet, quum xx. ab eo accepiſſet talenta, altera die qua rurſus agendum ea de re erat, lana collo circumvoluta, συνάγχην ſe pati fingebat. Tum è populo exclamaſſe unum ferunt, non συνάγχην, ſed ἀργυράγχην eſſe.

Harpalo) Mss. *Harpago*. Librarios in errorem induxit Aſtyagis Harpagus, de quo lib. 1. 4. 6. De hoc lege ſupra notatos: & emenda Euſebii Chronicum, in quo legitur *Harpalus fugit in Aſiam*: ſcribe *ex Aſia*. De Demoſthenis exilio videndus Plutarchus in vita c. 36, & Pauſanias Corinthiacis. *Bong.*

Quod) Legendum *quo*, hoc eſt, *ut*. Cauſam enim largitionis, auctor exponit. *Freinsh.*

10. *Sicyona*) Ptolemæo eſt Sicyoniæ regionis in Peloponneſo urbs, quæ apud Suidam quoque Hellas appellatur.

11. *Ab exilio revocatur*) De

Antipatri, Leosthenes, dux Atheniensium, telo
13 è muris in transeuntem jacto, occiditur. Quæ res
tantum animorum Antipatro dedit, ut etiam
14 vallum rescindere auderet. Auxilium deinde à
Leonato per legatos petit: qui cum venire cum
exercitu nunciatus esset, obvii ei Athenienses
cum instructis copiis fuere, ibique equestri præ-
15 lio, gravi vulnere ictus extinguitur. Antipater,
tametsi auxilia sua videret victa, morte tamen
Leonati lætatus est: quippe & æmulum subla-
tum, & vires ejus accessisse sibi gratulabatur.
16 Statim igitur exercitu ejus recepto, cum par ho-
stibus etiam prælio videretur, solutus obsidione,
17 in Macedoniam concessit. Græcorum quoque
copiæ, finibus Græciæ hoste pulso, in urbes di-
lapsæ.

De hoc ita Plutarchus in Demosthene: Memorat Phylarchus, dum hic pro Græcis, ille verba facit pro Macedonibus, ad mutua progressos convitia fuisse. Perhibetur Pytheas dixisse: Ut domum, in quam lac asininum infertur, omnino laborare aliquo morbo arbitramur: ita non posse fieri quin urbs ægrotet, quam legatio adiret Atheniensium. Demosthenem vero retorsisse exemplum his verbis: Et lac asininum ad sanitatem inferri & ad salutẽ ægrotantium adesse Athenienses. Quibus populus Atheniensis captus, scivit illi reditum Id plebiscitum Demon Pæaniensis, Demosthenis fratris filius, tulit. miserunt Æginam ad eum triremem, & à circumfuso populo magna lætitia exceptus est.

13. *Quæ res tantum animorum*) Factum est in obsidione Lamiarum. Plutarchus in Demosthene.

14. *Equestri prælio*) Ducibus Antiphilo & Menone Thessalo. Plutarchus in Phocione cap. 33, Diodorus, 18.15. *Bong.*

CAP.

CAP. VI. Interea Perdicca, bello Ariara- 1
thi regi Cappadocum illato, prælioque victor,
nihil præmii præter vulnera & pericula retu-
lit. Quippe hostes ab acie in urbem recepti, 2
occisis conjugibus & liberis, domos quisque
suas cum omnibus copiis incenderunt. Eo- 3
dem congestis etiam servitiis, & semet ipsos
præcipitant, ut nihil hostis victor suarum re-
rum, præter incendii spectaculo frueretur. In- 4
de, ut viribus auctoritatem regiam acquireret,
ad

CAP. VI. 1. *Ariarathi*) Regnabat is in Cappadocia: Diodorus, 18.16: Plutarchus in Eumene c. 7. Erat enim Cappadocia Eumeni dicta, non data: *P*robus. Quæ hic de Cappadocibus narrantur, ea Diodorus, 18. 22. de Isauriis refert: à quo & eorum, quæ sequuntur, plenior narratio petenda est. *Bong.*

2. *Quippe hostes*) Non absimilia desperatæ rabiei hujus & inhumanæ necessitatis exempla referunt, Xenophon lib. 4. expedit. Cyri, de Taochoris: Polybius, 16, 16. de Abydenis: Plutarchus in Bruto, cap. 46. de Xanthiis in Lycia: Appianus in Illyric. de Metuliis: Livius, 21. 14. de Saguntinis: & 28. 22. de Astapensibus: Florus, 2. 15. 28. de Carthaginiensibus: & 2. 18. 26. de Numantinis. Judæos quoque templum Hierosol. & flagrantem urbem lætis vultibus aspexisse, quod ita nihil essent hostibus relicturi, scribit Josephus bell. Jud. 6. 38. *Bern.*

Copiis) Hoc est, annona seu commeatu. Tacitus annal. 15. 16: *Parthi inopes copiarum.* Et Germ. c. 30. *Catti militem super arma, ferramentis quoque & copiis onerant.*

3. *Spectaculo frueretur*) Modius plerosque mss. suos dicit habere, *Spectaculum frueretur*: ut etiam in uno profitetur extare Bongarsius: & congruit præcedenti *nihil.* Bern.

4. *Auctoritatem reg.*) Vide suprà notam ad 1. 10. 14:

14. Pa-

ad nuptias Cleopatræ, ſororis Alexandri Magni, & alterius Alexandri quondam uxoris, non a-
5 ſpernante Olympiade, matre ejus, intendit: ſed prius Antipatrum, ſub affinitatis obtentu, capere
6 cupiebat. Itaque fingit ſe in matrimonium filiam ejus petere, quo facilius ab eo ſupplemen-
7 tum tyronum ex Macedonia obtineret. Quem dolum præſentiente Antipatro, dum duas eodem tempore uxores quærit, neutram
8 obtinuit. Poſt hæc bellum inter Antigonum
9 & Perdiccam oritur. Antigono Craterus & Antipater auxilium ferebant; qui facta cum Athenienſibus pace, Polyperchonta Græciæ &
10 Macedoniæ præponunt. Perdicca, alienatis rebus, Aridæum, & Alexandri Magni filium, in Cappadocia, quorum cura illi mandata fuerat,
11 de ſumma belli in conſilium adhibet. Quibusdam placebat bellum in Macedoniam transfer-
12 ri, ad ipſum fontem & caput regni, ubi & Olympias eſſet, mater Alexandri, non mediocre momentum partium, & civium favor, propter Ale-
13 xandri Philippique nomina: ſed in rem viſum eſt ab Ægypto incipere, ne in Macedoniam pro-
14 fectis, Aſia à Ptolemæo occuparetur. Eumeni, præter provincias quas acceperat, Paphlagonia,
15 & Caria, & Lycia, & Phrygia adjiciuntur. Ibi Craterum & Antipatrum opperiri jubetur: adjutores ei dantur cum exercitibus frater Perdiccæ

Alce-

14. *Paphlagonia*) Vide ſupra. p. 375.

Alcetas, & Neoptolemus: Clito cura classis 16
traditur: Cilicia Philotæ ademta, Philoxeno datur: ipse Perdicca Ægyptum cum ingenti exercitu petit. Sic Macedonia, in duas partes dis- 17
currentibus ducibus, in sua viscera armatur: ferrumque ab hostili bello in civilem sanguinem vertit, exemplo furentium, manus ac membra sua, ipsa cæsura. Sed Ptolemæus in Ægypto, 18
solerti industria, magnas opes parabat: quippe 19
& Ægyptios insigni moderatione in favorem sui solicitaverat: & reges finitimos beneficiis obsequiisque devinxerat: terminos quoque impe- 20
rii, acquisita Cyrene urbe, ampliaverat: factusque jam tantus erat, ut non tam timeret, quam timendus ipse hostibus esset.

CAP. VII. Cyrene autem condita fuit ab 1
Aristæo, cui nomen Battos propter linguæ obliga-

19. *Ægytios insigni*) *Humanum se regionis ejus incolis exhibebat*, &c. *Complures etiam amice erga illum affecti propter æquitatem, ad ipsum confugiebant*. Diodor. 18.14. apud quem lege, qua ratione Cyrenem acquisierit Ptolemæus. *B*.

20. *Non tam timeret* &c.) Livius, 2.12. 8. *Metuendus magis quam metuens*.

CAP. VII. 1. *Cyrene autem condita*) Vide Herodotum, 4.150, &c, Pausaniam Laconicis & *Phocicis*, Strabonem lib. 1. & 17 & excerpta ex Heraclide περὶ πολιτειῶν, & Ammianum, 22.40.m. & Callimachi hymnos, & Eusebium & Solinum c. 30. Sallustium Jugurth. 19.4. & Pindarum ode 4. *Pyth*. B. Adde Stephanum de urbib. Eustathium in Dionysium pag. 32. b. & maxime Diodorum Siculum, 4.83. *Bern*.

Aristæo) Hic à Callimacho, hymno in Apollinem *Aristoteles* dicitur, & ab Heracli-

2 ligationem fuit. Hujus pater Cirnus, rex Th ramenis insulæ, cum ad oraculum Delpho propter dedecus adolescentis filii nondum l quentis, deum deprecaturus venisset, respo sum accepit, quo jubebatur filius ejus Batt *Africam petere, & urbem Cyrenem condere, usu*
3 *linguæ ibi accepturus.* Cum responsum lud brio simile videretur, propter solitudinem Theramenis insulæ, ex qua coloni ad urbem condendam in Africam tam vastæ region pr

raclide, & in mss. Eusebii libris. *Bong.*

Battos) Mss. *Bactos*, ut supra, 13.6.1: *Ariaractes*, & 15.4.13: *Sandrocottus*, duplex *t*, in *ct*, frequens in vernacula Italorum lingua mutatio. *Bong.* Non est tamen credibile, Italismum in hoc quidem nomine committi. Nam & Græcis auctoribus Cyrenarum iste conditor, Βάττος dicitur. Ovidius in *Ibin*, *Blæsum* interpretatur, disticho 270.

Conditor ut tarde Blæsus cognomine Cyrrhæ.

Sic enim Paulus Leopardus emend. 3.11. versum correxit, pro quo vulgares editiones, *Cogniter ut tarde læsus cognomine Myrrhæ.* Bern.

Battos) Libyes sua lingua Battum regem appellant, hodieque Bassa in Turci lingua adhuc retinetu quod caput, præfectum d notat. In Græca quoque v ce latitare videtur, βασιλε quasi caput τοῦ λαοῦ, id est. p puli. mutabiles autem lit ræ τ & σ.

2. *Cirnus*) Herodoto, 150. transpositis literis, Γε ν..., Facit autem non reg sed *Polymnesti* filium Ba tum, 4.155. B. Ut & Pindar od. 4. Pyth. *B.*

Cyrenem) Glossa est, n men enim urbis non ab or culo, sed à monte Cyra, a fabula illa originem habu *Sebis.*

3. *Theramenis insulæ*) N men hujus insulæ ceteris o mnibus est *Thera*, Spartan rum colonia. quo omniu auctorum consensu mov bis,

proficisci jubebantur, res omissa est. Interjecto 4
deinde tempore, velut contumaces, pestilentia
Deo parere compelluntur: quorum tam insignis
paucitas fuit, ut vix unam navem complerent.
Cum venissent in Africam, pulsis accolis, mon- 5
tem Cyran, & propter amœnitatem loci, & pro-
pter fontis ubertatem, occupavere. Ibi Bat- 6
tus, dux eorum, linguæ nodis solutis, loqui pri-
mum cœpit: quæ res animos eorum, ex promis-
sis Dei jam parte percepta, in reliquam spem
condendæ urbis accendit. Positis igitur castris, 7
opinionem veteris fabulæ accipiunt, Cyrenem,
eximiæ pulchritudinis virginem, à Thes-
saliæ monte Pelio ab Apolline raptam, perla-
tamque in ejusdem montis juga, cujus col-
lum occupaverant, à Deo repletam, quatuor
pueros peperisse, Nomium, Aristæum, Autho-
cum,

or, ut pro *Theramenis* legam *Therae.* unde negligentes librarii primum fecerunt *Therane*, inde *Therame*, tandem *Theramenis.* Bong. & Ortelius thes. Geogr. in Thera. Meminit auctor iterum, 30.4.1. *Bern.*

4. *Velut contumaces*) Similia Livius, 2.36

7. *Pelio*) Thessaliæ mons ad ortum solis spectans, prope Magnesiam, ut Joh. Tzetzes tradidit.

Ab Apolline raptam.) Vide Callimachum, & ejus Scholiasten. *Bong.*

Quatuor pueros peper. &c.) Aliter Pindarus od. 9. Pyth. & Diodorus, 4.83. qui Cyrenes filium unum referunt *Aristæum*: *Nomium* vero & *Agrium* (ita enim legendum, non *Argæum*, ut hic) Aristæi cognomina faciunt, ideo sic dicti, quod venationi & pascendo pecori esset addictus. Nam Ἀγρεὺς est

8 cum, Argæum: missos à patre Speo, rege Thessaliæ, qui perquirerent virginem, loci amœnitate captos in iisdem terris cum virgine re-
9 sedisse. Ex his pueris tres adultos in Thessa-
10 liam reversos, avita regna recepisse. Aristæum in Arcadia late regnasse; eumque primum & apium & mellis usum, & lactis ad coagula hominibus

est *venator*, & νόμιος, à νέμειν, *pascere*, dicitur. *Bern.*

8. *Speo*) E Diodoro Siculo lib. iv. & Apollonii Schol. patebit, legendum esse, *Hypseo*, non *Speo*. Apum quoque, & mellis usum invenisse, testatur idem Scholiastes. Videsis etiam Heraclidem Ponticum in Ceorum republica. *Voss.*

9. *Recepisse*) Ita mss. referente in variantibus & probante Bongarsio. Sed editi, *cepisse*.

10. *Aristæum in Arcad.*) Virgilius Georgic. 4. 283:

—*Arcadici memoranda*
inventa magistri.

Hic ob tot merita generi humano præstita, in numerũ deorum receptus est: quem proinde Virgilius, inter ceteros invocat Georg. 1. 14. Ceterum auctorem colligendi mellis alium, Gargorem, Curetum regem, ipse Justinus, 44. 4. 2. refert *Bern.*

Aristæum, solstitiales ortus &c.) Atqui nusquam mihi lectum est, solstitia invenisse Aristæum. Quod si esset, ne sic quidem ita recte exprimeretur. Solstitia enim invenisse ac primum observasse diceretur. Aristæum reperio primum observasse ortus sirii seu caniculæ; & Ceos docuisse ad ejus ortum attendentes, ei sacrificare. De hoc inter omnes convenit. Ut idem narretur à Justino, puto in eo corrigendum; *& solstitialis ortus sideris.* Per solstitiale sidus putem intelligi sirium, quia non longe post solstitium oritur: & solstitium veteres non pro puncto ipso quo committitur, interdum acceperunt; sed & totum mensem ei tempori dederunt. Poterat etiam legi: *Solstitiales ortus sirii.* Salmas.

Apium) Vide Virg. Georgica.

Lactis

minibus tradidiſſe, ſolſtitialesque ortus ſideris primum inveniſſe. Quibus auditis, Battus virginis nomine ex reſponſis agnito, urbem Cyrenem condidit. 11

CAP. VIII. Igitur Ptolemæus hujus urbis auctus viribus, bellum in adventum Perdiccæ parabat. 1 Sed Perdiccæ plus odium arrogantiæ, quam vires hoſtium nocebant; quam exoſi etiam ſocii, ad Antipatrum gregatim profugiebant. 2 Neoptolemus quoque in auxilium Eumeni relictus, non ſolum transfugere, verum etiam prodere partium exercitum voluit. 3 Quam rem cum præſenſiſſet Eumenes, cum proditore decernere prælio neceſſe habuit. 4 Victus Neoptolemus ad 5 An-

Lactis ad coagula) Val. Acidalius ad Velleium, 2. 130. 8. reſcribit, *lactis adeo coagula* quod verius, dubitare nemo poteſt, qui & ſenſum & literas intentius aſpicit. *Bern.*

Sideris) Hoc eſt, Solis, ἐξαιρέτως. quo significatu Plinius *Panegyr.* c. 29: *quod terra genuit, quod ſidus aluit, quod annus tulit* Et c. 80: *velociſſimi ſideris more, omnia inviſere* &c. Adde Lipſ. lib. 2. Phyſiol. Stoic. diſſert. 12 *Bern.*

CAP. VIII. 2 *Odium arrogantiæ*) Cicero divinat. in Cæcil. c. 11: *Omnis arrogantia odioſa eſt*, in tantum quidē, ut ea unica *contubernalis ſit ſolitudinis*, (ἡ αὐθάδεια ἐρημίᾳ ξύνοικος) ut cum *Platone* cenſet Imp. Manuel præcepto educat. reg. 52. Pulchre Latinus *Pacatus* panegyr. c. 2 . m. Apud Thucydidem, 1. 22. 13. noſtro ſimillimum eſt exemplum *Pauſaniæ*, cujus arrogantia ſocii Spartanorum offenſi, plerique ad Athenienſes tranſierunt. De Priſco item Evagrius lib. 6. Eccleſ. hiſt. cap. 4. *Bern.*

3 *Prodere partium exer-*

Antipatrum & Polyperchonta profugit; hisque persuadet, ut continuatis mansionibus, læto ex victoria & securo fuga sua, Eumeni super-
6 veniant. Sed res Eumenem non latuit: Itaque insidiæ in insidiatores versæ: & qui securum aggressuros se putabant, securis in itinere, & pervigilio noctis fatigatis occursum est.
7 In eo prælio Polyperchon occiditur. Ne-
8 optolemus quoque cum Eumene congressus, diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus
9 est; in summa victus, occumbit. Victor igitur duobus præliis continuis Eumenes, Afflictas

citum voluit.) Nob. Peyraredus legebat, *partem exercitus*, idque à sequentibus confirmari aiebat. Judicet lector. *Voss.*

5. *Polyperchonta*) Imo *Crateron*: Vide mox notam ad num. 7.

Mansionibus) G. Major in edit. Colon. *transitionibus* mallet, non bene. *Mansiones* Plinio, 12. 14: Suetonio Tit. 10.3: Lampridio in Alex. Sev. c. 48. &c. sunt habitationes, ad quas viatores interventu noctis se recipiunt. Σταθμοὺς τ̃ ὁδοιπορίας appellat Herodianus in fine libri 2. Hinc *mansionarius* apud Hincmarum, qui Græcobarbare διεργανομονὰς, quasi τὰς μονὰς, hoc est, *mansiones dirigens* nobis. Sunt qui has ætate posteriori, *mutationes* (ἀλλαγὰς) dictas putent. Sed differunt, quod isthic quiescitur & pernoctatur: hic equi aut jumenta mutantur, ut ostendit V. C. Casp. Barthius Advers. 45.5. pr. Eadem est hæc phrasis auctoris cum istis Liv. 28. 19. 5: *Quintis castris ad Illiturgim pervenit*, Curt. 4. 9. 24: *Undecim castris pervenit ad Euphratem.* Bern.

7. *Polyperchon*) *Crateros* legendum esse præterquam ex Diodoro, 18. 30: Plutarcho in Eumene, c. 9: & Probo in eodem, etiam ex sequente lib. 14. 5. 1. constat: ut *Polyper-*

ctas partes transitione sociorum, paululum sustentavit. Ad postremum tamen Perdicca occiso, ab exercitu hostis cum Phytone, & Illyrio, & Alceta fratre Perdiccæ, appellatur: bellumq; adversus eos Antigono decernitur.

perthonta à Græcia redire in Macedoniam cognovit. Non igitur hoc prælio ceciderat, quamvis eandem illam lectionem secutus sit Orosius, 3. 23. B. *Craterum* etiam hujus libri Prologus habet: quo minus est de hac emendatione dubitandum. *Bern.*

10. *Perdicca occiso*) De cujus morte, dissentientes opiniones Diodori, 18. 36. & Probi in Eumene, vide apud ipsos auctores. Vide & Pausaniam Atticis, & Orosium, 3. 23. *Bong.*

Phytone & Illyrio) Horum non meminit Diodorus. Plutarchus vero & Appianus in Syriaca historia Eumenem solum commemorat. *Phyton* is est, qui supra, 13. 4. 21. *Pithon*; Diodoro, 19. 95. πίθων. *Bong.*

Liber XIV.

Breviarium Capitum.

1. *Eumenis in bello adversus Antigonum prudentia & fortitudo.*
2. *Prælio victus obsidetur, liberatur, ad Argyraspidas confugit, eosque ad suas partes pertrahit.*
3. *Dum Argyraspidæ Eumenis imperia contemnunt, hostium virtute superantur. Unde in Eumenem conjuratio.*
4. *Eumenis captivi ad Argyraspidas oratio, qua petit, ut sibi inter eos mori liceat. Petitione*

frustratus proditorum capita devovet, & Antigono vinctus traditur.

5. Cassander, Aridæi vices gerens, Græciæ civitates opprimit, & in Macedoniam adversus Olympiadem proficiscitur.

6. Olympias fugit: obsidetur, victori Cassandro se tradit; cujus jussu interficitur.

CAP. I.

1 Eumenes, ut Perdiccam occisum, se hostem à Macedonibus judicatum, bellumque Antigono decretum cognovit;
2 ultro ea militibus suis indicavit, ne fama aut rem in majus extolleret, aut militum ani-
3 mos rerum novitate terreret; simul ut circa se, ani-

CAP. I. 1. *Eumenes*) Legenda ejus vita apud Plutarch. & Probum; historiæ autem series petenda est è Diodoro. *Bong*

Ultro ea milit. ind) Ita Galba, quasdam defecisse legiones, ultro suis adseverat; *ne dissimulata seditio in majus crederetur.* Tacitus hist. 1. 18, qui & histor 3. 54, Vitellium arguit, quod fractis apud Cremonem rebus, stulte cladem dissimulando, & læta omnia fingendo, *remedia potius malorum, quam mala distulerit:* *cum confitenti consultanti q; superfuturæ adhuc fuerint spes viresque* Senec. Oedipus, act. 3. vers. 7:

Iners malorum remedium,
Ignorantia est.

Et in ejusdem Agamemnone, 3. 28. Clytæmnestra:

—clades scire qui refugit suas,
Gravat timorem. dubia plus torquent mala.

Quomodo Martialis, 3. epigram. 42:

Quod tegitur majus creditur esse malum.

2. *Fama rem in majus ext.*)

animati essent, cognosceret, sumpturus consilium ex motu universorum. Constanter tamen 4
præfatus est, *si cui hæc terrori essent, habere eum discedendi potestatem.* Qua voce adeo cunctos 5
in studium partium suarum induxit, ut ultro illum omnes hortarentur, *rescissurosque se ferro decreta Macedonum* affirmarent. Tunc exercitu 6
in Ætoliam promoto, pecunias civitatibus imperat; recusantes dare, hostiliter diripit. Inde 7
Sardis profectus est ad Cleopatram, sororem Alexandri Magni, ut ejus voce centuriones principesque confirmarentur, existimaturos, ibi majestatem regiam verti, unde soror Alexandri staret. Tanta veneratio magnitudinis Alexan- 8
dri erat, ut etiam per vestigia mulierum, favor sacrati ejus nominis quæreretur. Cum rever- 9
sus

ext.) Tacitus annal. 3. 44: *Cuncta, ut mos famæ, in majus credita.* Et hist. 4. 50: *vera & falsa, more famæ, in majus innotuere.*

4. *Habere eum disced. pot.*) Sic infra, 22. 4. 5.

6. *Tunc exercitu in Ætoliam promoto.*) Inepte. In Cappadocia enim hæc gesta esse, patet cum ex Diodori lib. XLIX, tum etiam ex aliis. Hanc difficultatē viderunt alii, qui Æoliam conati sunt reponere. Frustra. Scribe, *in Ætuliam.* Ætuliam vocat, quam alii Ætulanen. Ea est Armeniæ minoris portio, in Cappadocia. Ptolemæus: Ἀρμενίας μικρᾶς, ἡ μὲν ἀρκτικωτάτη καλεῖται, Ὀρβαλισηνή. ἡ δὲ ὑπ' αὐτὴν Αἰτυλανή. Εἶτα Αἰρετικὴ, καὶ ὑπ' αὐτὴν Ὀρσηνή. καὶ μεσημβρινωτάτη μετὰ τὴν Ὀρβισηνὴν, Ὀρβισηνή. Sic lege. *Voss.*

7. *Sardis*) Asiæ civitas in Lydia regione.

Principesque) Id est, primæ dignationis.

8. *Sacrati*) Vel consecrati & inter cœlites relati, vel sacrosancti. Quales omnes reges censebantur.

ſus in caſtra eſſet, epiſtolæ totis caſtris abjectæ
inveniuntur: quibus iis, qui Eumenis caput ad
Antigonum detuliſſent, magna præmia definie-
10 bantur. His cognitis Eumenes vocatis ad con-
cionem militibus, primo gratias agit, *quod nemo
inventus eſſet, qui ſpem cruenti præmii fidei ſacra-*
11 *mento anteponeret*: deinde callide ſubnectit,
confictas has à ſe epiſtolas ad experiundos ſuorum
12 *animos eſſe. Ceterum ſalutem ſuam in omnium*
poteſtate eſſe; nec Antigonum, nec quemquam du-
cum ſic velle vincere, ut ipſe in ſe exemplum peſſi-
13 *mum ſtatuat.* Hoc facto, & in præſenti labanti-
um animos deterruit; & in futurum providit, ut
ſi quid ſimile accidiſſet, non ſe ab hoſte corrum-
14 pi, ſed ab duce tentari arbitrarentur. Omnes
igitur operam ſuam certatim ad cuſtodiam ſalu-
tis ejus offerunt.

1 CAP. II. Cum interim Antigonus cum exer-
citu ſupervenit, caſtriſque poſitis, poſtera die in
2 aciem procedit. Nec Eumenes moram prælio
fecit:

9. Caput) Familiare hoc Orientalibus, capita hoſtium etiam per longum intervallum ad principem ſuum deferre.

10. Fidei ſacramento) Mss. Modiani, *fidei ſacramenti*, ſenſu commodo: atque ita etiam habere ſuos mss. Bongarſius teſtatur. *Bern.*

11. Callide) Hujuſmodi calliditatis exempla nonnulla Frontinus habet ſtrategem. 2. 7 *Bern.*

12. Exemplum peſſim.) Vide notam ad 11. 15. 12.

CAP. II. *2 Victus, in mun. quodd caſtellum*) Victus proditione Apollonidæ Eumenes, *Noram* confugit, quod

fecit: qui victus, in munitum quoddam castellum confugit: ubi cum videret se fortunam ob- 3
sidionis subiturum, majorem exercitus partem dimisit, ne aut consensu multitudinis hosti traderetur, aut obsidio ipsa multitudine gravaretur.
Legatos deinde ad Antipatrum, quod solus par 4
Antigoni viribus videbatur, supplices mittit: à quo cum auxilia Eumeni missa Antigonus didicisset, ab obsidione recessit. Erat quidem solu- 5
tus ad tempus metu mortis Eumenes: sed nec salutis, dimisso exercitu, magna spes erat. Omnia 6
igitur circumspicienti optimum visum est, ad Alexandri Magni Argyraspidas, invictum exercitum, & tot victoriarum præfulgentem gloria, decurrere. Sed Argyraspides post Ale- 7
xan-

quod est castellum Phrygiæ, ut Probus; situm in Cappadociæ & Lycaoniæ finibus, ut Plutarchus Eum. c.18. B. Strabo l.12. non longe à princ. Eumenis hanc Noram suo tempore *Neroassum* appellatum ait. Adde Diodorum, 18.41. *Bern.*

Castellum confugit) Plutarchus Noram in Cappadociæ ac Lycaoniæ confiniis esse dicit, Strabo l xii, juxta Taurum locat, & sua ætate Neroassum arcem hanc appellatam fuisse scripsit. Scribit Plutarchus, secus atque hic Justinus, Eumenem cum quingentis equitibus, peditibus vero ducentis eo se recepisse, cū prius reliquos milites dimisisset. Justinus hic dicit, cum jam in castello esset, majorem exercitus partem dimisisse.

4. *Auxilia Eumeni*) Plutarchus, Antigono Noram obsidente, vita excessisse Antipatrum testatur, aliamque ob causam hanc fuisse dimissam obsidionem.

7. *Argyraspides*) Horum veteranorum multi annos erant nati septuaginta, nul-

xandrum omnes duces fastidiebant, sordidam militiam sub aliis, post tanti regis memoriam,
8 existimantes. Itaque Eumenes blandimentis agere; suppliciter singulos alloqui, nunc *commilitones suos*, nunc *patronos* appellans, *periculorum Orientalium socios*: nunc *refugia salutis suæ, & u-*
9 *nica præsidia* commemorans: *solos esse quorum virtute Oriens sit domitus; solos qui militiam Libe-*
10 *ri patris, qui Herculis monumenta superarint: per hos Alexandrum, magnum factum; per hos divinos honores, & immortalem gloriam con-*
11 *sequutum*: orat *ut non tam ducem se, quam commilitonem recipiant, unumq; ex corpore suo esse ve-*
12 *lint.* Receptus hac lege, paulatim imperium, primum monendo singulos, mox quæ perperam facta erant, blande corrigendo, usurpat: nihil in castris sine illo agi, nihil administrari sine solertia illius poterat.

CAP.

nullus autem sexagenario minor, ut auctor Plutarchus in Eumene.

8. *Commilitones suos*) Alexander ipse militum suorum *alumnum* se *commilitonemque* dicere non est veritus: Curtius, 9. 2. 44. Ejusmodi blanditias tribuit Suetonius Cæsari quoque 67. 3. & Galbæ, 20. 1: nec ipsum adeo Augustum, antequam imperium adeptus esset, iis abstinuisse, patet ex Appiani lib. 4. & 5 bell. civil. *Sed post bella civilia nullos militum, commilitones appellabat, sed milites; ambitiosius* (hoc est, blandius) *id existimans, quam aut ratio militaris, aut temporum quies, aut sua domusque suæ majestas postularet*: Sueton. Aug. 25. 1.

12. *Paulatim imper.*) Tacito annal. 1. 2, hoc est, *paulatim insurgere.*

CAP.

CAP. III. Ad postremum cum *Antigonum venire cum exercitu* nunciatum esset, compellitur eo in aciem descendere. Ibi dum ducis imperia contemnunt, hostium virtute superantur. In eo prælio non gloriam tantum tot bellorum, cum conjugibus & liberis, sed & præmia longa militia parta, perdiderunt. Sed Eumenes, qui auctor cladis erat, nec aliam spem salutis reliquam habebat, victos hortabatur: Nam & *virtute eos superiores fuisse* affirmabat: *quippe ab his quinque millia hostium cæsa: & si in bello persistent, ultro hostes pacem petituros. Damna, quibus se victos putent, duo millia mulierum, & paucos infantes, & servitia esse, quæ melius vincendo possint reparare, quam deserendo victoriam. Porro Argyraspides neq; fugam se tentaturos dicunt, post damna matrimoniorum, & post conjuges amissas, neq; bellum gesturos contra liberos suos*; ultroque eum convitiis agitant, *quod se post tot annos emeritorũ stipen-*

1. CAP. III. 2. *Dum ducis imp. contemn.*) *Nam non parere se ducibus, sed imperare postulabant.* Probus. De hac pugna vide Diorum, 19. 42: Plutarchum & Probum. Victus est autem Eumenes solo equitatu, cum ceteris copiis superior esset. *Bong.*

Hostium virtute superantur) Plutarchus equitatu quidem victorem extitisse Antigonum dicit: qua vero cum Argyraspidis pugnavit, summa vi prorsus fuisse superatum.

4. *Sed Eumenes*) Ita mss. editi habent, *sed & Eumenes.*

7. *Et post conjuges amissas*) Nihil ambigo, hæc esse à manu

stipendiorum, redeuntes domum cum præmiis tot
bellorum, ab ipsa missione rursus in novam militi-
9 *am, immensaque bella revocaverit, & à laribus*
jam quodammodo suis, & ab ipso limine patriæ ab-
10 *ductos, inanibus promissis deceperit: nunc quoque*
amissis omnibus felicis militiæ quæstibus, ne victos
quidem in misera & inopi senecta quiescere sinat.
11 Ignaris deinde ducibus, confestim ad Antigo-
num legatos mittunt, petentes *ut sua reddi jube-*
at. *Is redditurum se* pollicetur, *si Eumenem sibi*
12 *tradant.* Quibus cognitis, Eumenes cum pau-
cis fugere tentavit: sed retractus, desperatis re-
bus, cum concursus multitudinis factus esset,
petit ut postremum sibi alloqui exercitum lice-
ret.

1 CAP. IV. Jussus ab universis dicere, facto
silentio, laxatisque vinculis, prolatam, sicut
2 erat catenatus, manum ostendit: *Cernitis, mi-*
lites, inquit, *habitum atque ornamenta ducis ve-*
stri, quæ mihi non hostium quisquam imposuit:
3 *nam hoc etiam solatio foret. Vos me ex victore*
victum, vos me ex imperatore captivum fecistis;
quater intra hunc annum in eam verba jureju-
4 *rando obstricti estis. Sed ista omitto. Neque enim*
miseros

à manu interpolatoris, explicantis præcedentia, *post damna matrim.* Vid. 3. 3. 8. *Bern.*

11. Sua reddi) Conjuges, liberos & cetera quæ amiserant.

CAP IV. *1. Ostendit*) Mss. ἐμφαντικώτερον, *ostentat.* Bern.

2. Cernitis, milites) Confer hanc orationem cum ea, quæ apud Plutarchum extat in Eum. c. 32. *Bong.*

3. Quater intra h. ann.)
Ter

miseros convitia decent. Unum oro, si proposito- 5
rum Antigoni in meo capite summa consistit, inter
vos me velitis mori. Nam neque illius interest, 6
quemadmodum aut ubi cadam; & ego fuero igno-
minia mortis liberatus. Hoc si impetro, solvo vos 7
jurejurando, quo toties vos sacramento mihi de-
vovistis. Aut si ipsos pudet roganti vim adhi- 8
bere, ferrum huc date; & permittite quod vos
facturos pro imperatore jurastis, imperatorem pro
vobis sine religione jurisjurandi facere. Cum 9
non obtineret, preces in iram vertit. *At vos,* 10
ait, *devota capita, respiciant dii perjuriorum vin-*
dices, talesque vobis exitus dent, quales vos du-
cibus vestris dedistis. Nempe vos iidem paulo 11
ante & Perdiccæ sanguine estis aspersi, & in Anti-
patrum eadem moliti. Ipsum denique Alexan- 12
drum, si fas fuisset eum mortali manu cadere, in-
teremptari; quod maximum erat, seditionibus
agitastis. Ultima nunc ego perfidorum victima, 13
has vobis diras atque inferias dico; ut inopes ex- 14
torres-

Ter habet *Probus* Eum. *Bong.*

10. Devota) Execrata.

13. Has vobis diras] Nec illas irritas. Nam ut *Plutarchus* in Eum. c. 34. & Polyænus strateg. lib. 4. tradunt, Argyraspidas Antigonus ipse, cui maxime profuerant, ob perfidiam execratus, Sibyrtio Archosiæ præfecto (de quo supra, 13. 4. 22.) tradidit omnibus modis atterendos conficiendosque. Sed & ducem eorum Antigenem in caveam æneam inclusum, vivum combussit, ut est apud Diodorum, 19. 44. Præclare Cicero in Verr. lib. 1. 15. *Omnium est communis inimicus, qui fuit hostis suorum. Nemo unquam sapiens*

torresque omne ævum in hoc castrensi exilio agatis, devorentque vos arma vestra, quibus plures vestros, quam hostium duces absumpsistis.
15 Plenus deinde iræ, custodes suos præcedere ad Antigoni
16 castra cœpit. Sequitur exercitus prodito imperatore suo, & ipse captivus triumphumque de
17 se ipso ad victoris sui castra ducit; omnia auspicia regis Alexandri, & tot bellorum palmas lau-
18 reasque una secum victori tradentes: & ne quid deesset pompæ, elephanti quoque, & auxilia O-
19 rientalia subsequuntur. Tanto pulchrior hæc Antigono, quam Alexandro tot victoriæ fuerunt; & cum ille Orientem vicerit, hic etiam eos
20 à quibus Oriens victus fuerat, superaverit. Igitur Antigonus domitores illos Orbis, exercitui suo divi-

sapiens proditori credendum putavit. Vide Val. Max. 9. 6. *Plutarchus* in Romulo, c. 29. refert ejusdem Antigoni dictum, *amare se prodentes; odisse cum prodiderint.* Adde Tacit. annal. 1. 58. 3. & hist 2. 101. 2. & 3. 31. 10. *Bern.*

Inferias) Inferiæ sunt sacrificia, quæ inferis solvuntur. Unde inferias facere est manes sacrificiis placare.

14. *Agatis*) Mss. *agitetis*, quod perorantis calori magis convenit.

15. *Plenus iræ*] Mss. Modii, & unus item Bongarsii, *plenus ira*: ut *Plinius* junior dixit in Epist. *plenus annis obiit.* Sed tamen & Livius, 6. 18. 13. *animorum iraru mque plenior.*

17. *Auspicia*) Quæ auspicato gesserat Alexander.

Palmas laureasque) Palma est signum victoriæ, quia contra pondera surgit, Laurea item sicut & palma nunquam foliis privatur, itaque perpetuam denotat juventã.

20. *Exercitui suo dividit*) Quo-

dividit, redditis eorum quæ in victoria ceperat. Eumenem vero, verecundia prioris amicitiæ, in 21 conspectum suum venire prohibitum, assignari custodibus præcepit.

CAP. V. Interea Eurydice, uxor Aridæi 1 regis, ut Polyperchonta à Græcia redire in Macedoniam cognovit, & ab eo arcessitam Olympiadem; muliebri æmulatione perculsa, abutens 2 valetudine viri, cujus officia sibi vindicabat, scribit regis nomine Polyperchonti, *Cassandro ex-* 3 *ercitum tradat, in quem regni administrationem rex transtulerit*: eadem & in Asiam Antigono per epistolas nunciat. Quo beneficio devinctus 4 Cassander, nihil non ex arbitrio muliebris audaciæ gerit. Deinde profectus in Græciam, mul- 5 tis civitatibus bellum infert: quarum excidio, 6 veluti vicino incendio territi Spartani, urbem quam

Quo tutissimo remedio consensus multitudinis extenuatur: Tacitus hist. 4. 46. *Rumor incesserat fore, ut Thraces (qui montium editis inculti atque eo ferocius agitabant,) disjecti, aliisque nationibus permixti, diversas in terras traherentur*: Idem annal. 4. 46. Porro de Argyraspidarum ferocia, non alio modo domanda, Probus in Eumene. *Bern.*

21. *Assignari custodibus*) A quibus jugulatus est. Plutarch. Probus. *Bong.*

CAP. V. 1. *Arcessitam Olymp.* Diodorus, 18. 57. *Bong.*

2. *Valetudine*) Hoc est, morbo, de quo nota ad 13. 2. 11.

6. *Vicino incendio*) Supra, 9. 3. 5.

Armis, non muris) Hinc illud Senecæ rhetoris, Suas. 2: *Ibi muros habet* (Sparta,) *ubi muros non habet*. Ita veteres

quam semper armis, non muris defenderant, tum contra responsa fatorum & veterem majorum gloriam, armis diffisi, murorum præsidio in-
7 cludunt. Tantum eos degeneravisse à majoribus, ut, cum multis seculis murus urbi civium virtus fuerit, tunc cives salvos se fore non existimaverint, nisi intra muros laterent. Dum hæc agun-

teres Romani existimaverunt, *Romanum esse non munitionibus, sed armis suaque virtute securitatem sibi & opes parare, neque viros muris, sed muros viris defendere*, teste Strabone lib.5.pag.162. 20. *Bern.*

Non muris) Ex præceptis Lycurgi nullis mœnibus cincta fuit Lacedæmoniorũ civitas. Putabat enim illud ignaviæ atque desidiæ esse latibulum, vallo se cingere, civium corpora pro vallo & munimento esse debere. Illa certe ratio militandi periculosa. Neque enim semper fortitudinem sequitur Fortuna. Vis artium militarium expers mole ruit sua. Sæpe cœco impetu victores illi evadunt, quorum vires accisæ. Singuli quoque ictus telorum plerumque certi, ubi nullum adversus hostem repagulum. Hoc est animæ suæ prodigum esse, & velle ex statione recedere, antequam supremus jubeat Imperator. Civium quoque numerus, in quo consistit robur maximum civitatis, decrescit, minuuntur spiritus, dum cruentum Bellonæ flagellum singulos verberat. Per multa secula à Spartanis ita observatũ, ad bella Thebana atque cladem Leuctricam: Instante enim hoste Epaminonda, & exercitu ad urbem Spartam adducto, trepidatio coëgit tumultuario opere murum excitare, atque ita deinde se mœnibus muniit. Invicta autem sine muris post leges à Lycurgo latas per quingentos annos stetit.

Veterem) Ita ms. Editi, *veterum*, non recte.

Murorum præsidio) Livius, 34.37. *Fuerat quondam sine muro Sparta: tyranni nuper locis patentibus planisque objecerant murum.* Pausa-

aguntur, Cassandrum à Græcia turbatus Macedoniæ status domum revocavit. Namque Olym- 9
pias, mater Alexandri Magni regis, cum Epiro in Macedoniam, prosequente Æacida, rege Molossorum, veniret, prohiberique finibus ab Eurydice & Aridæo rege cœpisset; seu memoria mariti, 10
seu magnitudine filii, & indignitate rei, moti Macedones, ad Olympiadem transiere: cujus jussu & Eurydice & rex occiditur, sex annis post Alexandrum potitus regno.

CAP. VI. Sed nec Olympias diu regna- 1
vit. Nam cum principum passim cædes, muliebri magis, quam regio more fecisset, favo-
rem sui in odium vertit. Itaque audito Cas- 2
sandri adventu, diffisa Macedonibus, cum nuru Roxane, & nepote Hercule, in Pydnam urbem

Pausanias Achaicis. *Bong.*

8. *Cassandrum*) Diodorus, lib. 19. hæc late persequitur. *B.*

9. *Epiro*) Ita mss. cum editi habeant *ab Epiro*. Familiare auctori nomina regionum ut propria urbium construere: ut 3.3.12: 6.1.7: 15.2.7: 23.2.6: 44.3.4. Ita Livius, 42. 44. 9: *Peloponnesum proficisci*: Sueton. Aug. 17: *recipit se Samum insulam*. Bern.

10. *Magnitudine filii*) *Olympiadis dignitatem reveriti Macedones, & Alexandri in se benefacta recordati.* Diodor. 19. 11. *Bong.*

CAP. VI. 1. *Muliebri magis*) *Fortunæ prosperitatem non humaniter tulit.* Ideo *Antipater, tanquam ex oraculo, sub exitum vitæ præceperat Macedonibus, ne mulierem regno præesse sinerent.* Diodor. 19. 11. Vide Pausaniam in Atticis. *Bong.*

2. *Nepote Hercule*) Barsines hic filius erat: Roxanis *Alexander* vocabatur, Pausan. Atticis & Bœoticis: quo de hic agitur, ut patet ex Diodo-

3 bem concedit. Proficiscenti Deidamia, Æacidæ regis filia, & Thessalonice privigna, & ipsa clara Philippi patris nomine, multæque aliæ principum matronæ, speciosus magis quam uti-
4 lis grex, comites fuere. Hæc cum nuntiata Cassandro essent, statim citato cursu Pydnam venit,
5 & urbem obsidione cingit. Cum fame, ferroque urgeretur Olympias, longæ obsidionis tæ-
6 dio, pacta salute, victori se tradidit. Sed Cassander ad concionem vocato populo, sciscitaturus quid de Olympiade fieri velint, subornat parentes interfectorum, qui sumpta lugubri veste
7 crudelitatem mulieris accusarent; à quibus accensi Macedones, sine respectu pristinæ majesta-
8 tis, occidendam decernunt: immemores prorsus, quod per filium ejus, virumque, non solum vitam ipsi inter finitimos tutam habuissent: verum etiam tantas opes imperiumque Orbis quæsissent.

odoro, 19. 52. Videtur ergo hic Justinus lapsus memoria. *Bong.*

Pydnam) Macedoniæ urbem in Pieria regione. Quidam editi *Pyctnam*, pro quo est qui *Pactyam* malit, refragante historia. *Pydnam* Olympiade mactata nobilem asserit & Diodorus, 19. 35. *Bern.*

3. *Deidamia, Æacidæ r. filia*) Pyrrhi soror, Demetrii uxor. Plutarchus Demet. cap. 1. & 30. qui etiam c. 42. scribit, morbo eandem extinctam. Quo minus assentiri possum Jano Parrhasio lib. de rebus per epistolam quæsitis, epist. 48. statuenti hanc esse eandem cum ea Deidamia, de qua Pausanias in Messeniacis, & Polyænus strategem. lib. 8. Nec enim istæ aliæque circumstantiæ huic aptari possunt. *Bern.*

9. *Velle*

ſiſſent. Sed Olympias ubi obſtinatos venire ad 9
ſe armatos vidit, veſte regali, duabus ancillis innixa, ultro obviam procedit. Qua viſa, percuſ- 10
ſores attoniti fortuna majeſtatis prioris, & tot in ea memoriæ occurrentibus regum ſuorum nominibus, ſubſtiterunt; donec à Caſſandro 11
miſſi ſunt, qui eam confoderent, non refugientem gladium, nec vulnera: aut muliebriter vociferantem; ſed virorum more fortium, pro gloria veteris proſapiæ, morti ſuccumbentem, ut Alexandrum poſſes etiam in moriente matre cognoſcere. Inſuper exſpirans, capillis & veſte 12
crura

9. *Veſte regali*) Hoc exemplo Cleopatra *maximos induta cultus*, ad mortem ſe paravit: Florus, 4. 11. 20. Sed & Romani proceres, urbe à Gallis occupata, *auguſtiſſime veſtiti, hoſtium adventum obſtinato ad mortem animo exſpectant*: Liv. 5. 4. 12. Et Varus, *cum ſe inſignibus honorum velaſſet, jugulatus eſt*: Paterc. 2. 71. 5: Curt. 5. 9. 2. Socrates tamen hauſturus cicutam, oblatum ab Apollodoro talem cultum, animo magno vereque philoſophico reſpuit: Ælian. var hiſt. 1. 16.

10. *Percuſſores attoniti*) Similia noſter, 2. 1. 7. de Philopœmene: Curtius, 10. 8. 6. de Perdicca: Valer. Max. de Mario: Sueton. 79. 2. de Auguſto.

11. *Non refugientem gladium*) *Nihil ignavæ mulierisque precis emittentem*: Diodorus, 19. 51. cum quibus hæc comparanda, & quaſi ex adverſo ponenda ſunt. *B.* Utrique contrarius Pauſanias in Bœoticis, 553. 30 lapidibus obrutam tradit Olympiadem. Conſtantiæ ſimilis exemplum obſervavit in Troade Senecæ, actu 5. nob. Sebiſius. *Bern.*

12. *Inſuper exſp.* &c.) Mss. *Compſiſſe* &c. Inde Sebiſ. reſcribit: *Compoſuiſſe inſuper exſpirans capillos* &c. ingenioſe, &, ut puto, vere. De Au-

crura contexisse fertur, ne quid posset in corpore
13 ejus indecorum videri. Post hæc Cassander Thessalonicen, regis Aridæi filiam, uxorem ducit: filium Alexandri cum matre, in arcem Amphipolitanam custodiendos mittit.

Augusto Sueton. c.99.1: *Supremo die, petito speculo, capillum sibi comi, ac malas labentes corrigi præcepit.* Ovid. Fastor. 2. distich. 417. de Lucretia:

Tunc quoq; jam moriens, ne non procumbat honeste,
Respicit; hæc etiam cura cadentis erat, Bern.

13. *Thessalonicen, regis Aridæi f.*) Thessalonice erat Philippi τȣ̃ Ἀμύντȣ filia, & Alexandri ex patre soror. Diodorus, 19.35. Pausanias in Bœoticis. Unde auctor eam supra, 14.6.3. *Olympiadis privignam* vocavit. Justino imposuit, quod Trogus forte *regis Philippi filiam* scripserat: & Aridæus, *Philippus* post mortem Alexandri cognominatus est, *Bong.*

LIBER XV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Antigoni bellum adversus socios, in quo Demetrius F. superatus prælio.*
2. *Cassandri in familiam Alexandri M. sævitia, Antigoni prosperi successus in bello.*
3. *Lysimachi, Antigono oppositi, virtutes & præclare gesta.*
4. *Novus hostis Antigono accedit, nempe Seleucus, cujus origo, & res gestæ subjiciuntur. Antigonus in prælio occumbit.*

CAP. I.

Erdicca, & fratre ejus, Eumene, ac Polyperchonte; ceterisque ducibus diversæ partis occisis, finitum certamen inter

inter successores Alexandri Magni videbatur; cum repente inter ipsos victores nata discordia est: quippe postulantibus Ptolemæo, & Cassan- 2
dro, & Lysimacho, *ut pecunia in præda capta, provinciæque dividerentur*; Antigonus negavit, *se in ejus belli præmia socios admissurum, in cujus periculum solus descenderit*. Et ut honestū adversus soci- 3
os bellum suscipere videretur, divulgat, *se Olympiadis mortem, à Cassandro interfectæ, ulcisci velle, & Alexandri regis sui filium cum matre obsidione Amphipolitana liberare*. His cognitis, Ptole- 4
mæus & Cassander, inita cum Lysimacho & Seleuco societate, bellum terra marique enixe instruunt. Tenebat Ptolemæus Ægyptum cum 5
Africæ parte majore, & Cypro, & Phœnice. Cassandro parebat Macedonia cum Græcia. Asiam & partes Orientis occupaverat Antigo- 6
nus, cujus filius Demetrius, prima belli congressione, à Ptolemæo apud Galamam vincitur. In quo prælio major Ptolemæi mode- 7
ratio-

CAP. I. 2. *Postulantibus*) Legatione missa, de qua Appianus bell. Syr. p. 121. E. *Bern.*

Antigonus &c.) Fabius *quam arborem conseruisset, sub ea fructum alios legere, indignum esse* dixit: Liv. 10. 24. 8. Nec aliter Pompeius apud Strabonem lib. 12. p. 384. 30.

3. *Et ut honestum*) Lepidus apud Sallustium histor. 3. 4. 17: *Dicta alia: sed certatum utrinque de denominatione.* Sic enim auctor etiam 1. 7. 7. & alibi loquitur.

6. *A Ptolemæo apud Galaman vincitur.*) Bongarsius legit, *Gazam*, ex Diodoro, & aliis. Puto tamen, Justinum scri-

8 rationis gloria, quam ipsius victoriæ fuit. Siqui-
dem & amicos Demetrii non solum cum suis re-
bus, verum etiam additis insuper muneribus, di-
misit; & ipsius Demetrii privatum* omne instru-
9 mentum, ac familiam reddidit, adjecto honore
verborum, *Non se propter dignitatem inisse bel-
lum; indignatum, quod Antigonus devictis diversæ
factionis ducibus, solus communis victoriæ præmi-
corripuisset.*

1 CAP. II. Dum hæc aguntur, Cassander ab
Apollonia rediens, incidit in Abderitas, qui pro-
pt-

scripsisse, *Gamalan*. Proxima enim est urbs hæc Gazæ. Quippe in Idumæa est. Noli hanc confundere cum Gamala Phœniciæ. Etiam Gabala sive Gebala appellatur, ut testatur Stephanus. unde portio Idumææ dicta est Gabalene. Sexcentis autem nominibus τὸ μ, in β mutatum est, & contra: ut Amantes Abantes, μύρμηξ βύρμαξ, τέρμινθος τερέβινθος. Sic quoque è Græco βοῦνος Latini fecere *mons*. Voss.

Apud Galaman) Legendum *Gazam* ex Diodoro, 19.94. Plutarcho in Demetr. c.6. Appiano in Syriaco, & hujus libri Periocha. Meminit hujus prælii Pausanias in Atticis, quo loco Ptolemæi res gestas breviter & accurate recenset. *Bong.*

7. *Major Ptolem. mod. g.*) Thrasybulus *insignem victoriam clariorem aliquanto moderationis laude fecit*: Val. Max. 4. 1. Acilius Cos. *multo modestia post victoriam, quam ipsa victoria laudabilior*: Cicero pro Marcello cap. 3.

—*Regi frænis nequit*
Et ira, & ardens hosti & Victoria,
Gladiusque felix, cujus infecti semel
Vecors libido est.

Senec. Troad. vers. 278. &c.

8. *Privatum omne instrum.*) *Regiam supellectilem*. Diodorus, 19.25. *Bong.*

CAP. II. 1. *Abderitas*) videntur esse, quos Diodorus, 20. 19. pr. *Autariatas*
vo-

pter ranarum muriumque multitudinem relicto patriæ solo, sedes quærebant: veritus, ne Mace- 2
doniam occuparent, facta pactione in societatem eos recepit; agrosque iis ultimos Macedoniæ assignat. Deinde, ne Hercules, Alexandri 3
filius, qui fere annos quatuordecim excesserat, favore paterni nominis in regnum Macedoniæ vocaretur, occidi eum tacite cum matre Barsine jubet, corporaque eorum terra obrui, ne cædes sepultura proderetur: & quasi parum facinoris 4
in ipso primum rege, mox in matre ejus Olympiade, ac filio admisisset: alterum quoque filium cum matre Roxane, pari fraude interficit, scili- 5
cet quasi regnum Macedoniæ, quod affectabat, aliter consequi, quam scelere non posset. In- 6
terea Ptolemæus cum Demetrio, navali prælio

vocat à Perdicca juxta Orbitanum Pæoniæ montem collocatos. *Freinsh.*

Ranarum muriumque mult.) Plinius lib. 8. c. 29. ab ranis civitatẽ in Gallia pulsam memorat, si modo locus mendo caret. De muribus lib. 10. c. 65. B. Idem Plinius, 8. 57. ex insula Gyaro fugatos à muribus incolas, ex Theophrasto refert. *Bern.*

3. *Hercules*) Quem reducere in regnum tentabat Polyperchon: eum tamen, à Cassandro corruptus, interemit, annos natum *septemdecim*; Diodor. 20. 20. & 28. quomodo hic reponendum arbitror. jam enim annorum *quindecim* desierat esse Alexander Magnus: & ex XVII, quinarii nota male juncta, aut negligenter expressa, levi errore fit XIIII. Pausanias in Bœoticis Herculem & Alexandrum, Alexandri Magni filios, à Cassandro veneno sublatos refert. *Bong.*

6. *Cum Demetrio*) Victoria Demetrii ad Cyprum de Ptolemæo. Paucis vero ante die-

lio iterato, congreditur; & amissa classe, hostique concessa victoria, in Ægyptum refugit.
7 Demetrius filium Ptolemæi Leontiscum, & fratrem Menelaum, amicosque ejus cum privati instrumenti ministerio, pari provocatus antea munere,
8 Ægyptum remittit: & ut appareret, eos non odio, sed dignitatis gloria accensos, donis muneribusque inter ipsa bella contendebant.
9 Tanto honestius tunc bella gerebantur, quam nunc
10 amicitiæ coluntur. Hac victoria elatus Antigonus, regem se cum Demetrio filio appellari à
11 populo jubet. Ptolemæus quoque, ne minoris apud suos auctoritatis haberetur, rex ab exerci-
12 tu cognominatur. Quibus auditis, Cassander & Lysimachus, & ipsi regiam sibi majestatem
13 vindicaverunt. Hujus honoris ornamentis tamdiu omnes abstinuerunt, quamdiu filii regis sui super-

diebus Athenas Demetrius à Demetrii Phaleræi tyrannide liberavit.

Amissa classe) Plutarchus in Demetrio c. 18. Diodorus 20. 50. & seqq.

9. *Tanto honest.*) Epiphonema simile, vide supra, 2. 10. 11: 10. 11. 12: Probus in Eumen. fin: *Nemo Eumene vivo rex appellatus est, sed præfectus: iidem post hujus occasum, statim regium ornatum nomenque sumpserunt.* Lege Plutarch. in Demetr. cap. 20. Diodor. 20. 54. B. Horum exemplo Agathocles se quoque ultro Regem nominavit, quod potentiæ suæ præter eum titulum nihil deesse videret: Diodor. 20. 55. Is quippe jure gentium Rex est, qui superiorem non agnoscit. Quod autem, jure communi obtineri potest, frustra ab alio petitur, quod qui faciunt, male consulunt suæ majestati, fascesque submittunt alienæ po-

superesse potuerunt. Tanta in illis verecundia 14
fuit, ut cum opes regias haberent, regum tamen nominibus æquo animo caruerint, quoad
Alexandro justus heres fuit. Sed Ptolemæus & 15
Cassander, ceterique factionis alterius duces, cum carpi se singulos ab Antigono viderent; dum privatum singulorum, non commune universorum bellum ducunt, nec auxilium ferre alter alteri volunt, quasi victoria unius, non omnium foret; per epistolas se invicem confirmantes, 16
tempus, locum coëundi condicunt, bellumque communibus viribus instruunt. Cui cum Cas- 17
sander interesse propter finitimum bellum non posset, Lysimachum cum ingentibus copiis in auxilium sociis mittit.

CAP.III. Erat hic Lysimachus illustri qui- 1
dem Macedoniæ loco natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior; quæ tanta 2
in illo fuit, ut animi magnitudine, philosophia ipsa, viriumque gloria omnes, per quos Oriens domi-

næ potentiæ, ut apparet ex Tacit. annal. 2.2: & 11.16: & 12.14. *Bern.*

15. *Carpi se sing.*) Vide notam ad 8.1.2.

CAP.III. 1. *Lysimachus*) Agathoclis filius, unus è custodibus Alexandri. Vide Pausaniam in Atticis, Plinium, 8.16.27. Quæ hic (num. 7.) de Lysimacho leoni objecto referuntur, ea *fabulam* vocat Curtius, 8.1.22. B. Plinius tamen d. l. verisimilia putat: ac pro veris narrat Seneca de ira, 3.17. & de clement. 1.25. *Bern.*

2. *Philosophia ipsa.*) Prætulerim, quod habent mss. Bongarsiani, *philosophiam ipsam*. non infrequente bonis auctoribus hyperbole.

domitus est, vicerit. Quippe cum Alexander Magnus Callisthenem philosophum, propter salutationis Persicæ interpellatum morem, insidiarum, quæ sibi paratæ fuerant, conscium fuisse
4 iratus finxisset; eumque truncatis crudeliter omnibus membris, abscissisque auribus, ac naso, labiisque, deforme ac miserandum spectacu-
5 lum reddidisset; insuper cum cane in cavea clau-
6 sum, ad metum ceterorum circumferret: tunc Lysimachus audire Callisthenem, & præcepta ab

4. *Truncatis*) De morte Callisthenis variat *Plutarchus* in Alex. cap. 98. & Arrianus lib. 4. itemque Diogenes Laertius in Aristot. *Bern.*

Truncatis crudeliter membris) Propter intempestive liberos sales lancea transfossum Seneca tradidit. Justinus hic propter salutationis *Persicæ* interpellatum morem, insidiarum postulatum, atque lacerum crudeliter ora manibusque truncatis in cavea parricidarum ritu circumvectum hic asserit. Curtius falso insimulatum proditionis, atque initi consilii in caput regis, innoxium tortum interiisse voluit. Phthiriasi in cavea periisse auctor est in Sylla Plutarchus. Quamvis aliorum quoque sententias referat, atque diversitatem scriptorum Arrianus lib. ex περὶ Ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου produxit. Occisum tamen potior est sententia. Unde Cicero pro Rabirio Posthumo: *Callisthenem, doctum hominem & comitem Alexandri Magni, ab Alexandro necatum accipimus.* Et lib. III. Tuscul. Quæst. *Theophrastus*, inquit, *interitum deplorans Callisthenis, sodalis sui, rebus Alexandri prosperis angitur. Itaq; dicit Callisthenem incidisse in hominem summa potentia, summaque fortuna: sed ignarum, quemadmodum secundis uti conveniret.*

7. Ob.

ab eo virtutis accipere ſolitus, miſertus tanti viri, non culpæ, ſed libertatis pœnas pendentis, venenum ei in remedium calamitatum dedit.
Quod adeo ægre Alexander tulit, ut eum objici 7
ferociſſimo leoni juberet. Sed cum ad conſpe- 8
ctum ejus concitatus leo impetum feciſſet, manum amiculo involutam Lyſimachus in os leonis immerſit, arreptaque lingua, feram exanimavit. Quod cum nuntiatum regi eſſet, admi- 9
ratio in ſatisfactionem ceſſit; charioremq; eum propter conſtantiam tantæ virtutis habuit. Ly- 10
ſimachus quoque magno animo, regis, veluti parentis contumeliam tulit. Denique omni ex 11
animo hujus facti memoria exturbata, poſtea in India inſectanti regi quosdam palantes hoſtes, cum à ſatellitum turba, equi ſui celeritate deſertus eſſet, ſolus ei per immenſas harenarum moles curſus comes fuit. Quod idem antea Philippus 12
frater ejus cum facere voluiſſet, inter manus regis

7. *Objici ferociſſimo leoni juberet.*) Fabulam eſſe putat Q. Curtius, hinc ortã, quod Lyſimachus quondam cum venaretur in Syria, occiderat eximiæ magnitudinis leonem ſolus &c.

10. *Veluti parentis*) *Vt parentum ſævitiam, ſic patriæ, patiendo ac ferendo leniendam eſſe* dixit Marc. Livius apud Livium, 27, 36. Pub. Syrus:

Ames parentem ſi æquus eſt: ſi alter, feras.

Quod præceptũ pulcre diffundit Epictetus Enchirid. cap. 37.

11. *Exturbata*) Bene ms. *extirpata.*

12. *Quod idem*) Conferenda hæc ſunt cum Appiani narratione lib. de bell. Syr. pag. 129. & ſeq. *Bern.*

13. *Clu-*

13 gis exspiraverat. Sed Lysimachum desiliens equo Alexander, hastæ cuspide ita in fronte vulneravit, ut sanguis aliter cludi non posset, quam diadema sibi demptum rex, alligandi vulneris
14 causa capiti ejus imponeret. Quod auspicium,
15 primum regalis majestatis Lysimacho fuit. Sed & post mortem Alexandri, cum inter successores ejus provinciæ dividerentur, ferocissimæ gen-
16 tes, quasi omnium fortissimo, assignatæ sunt: adeo etiam consensu universorum palmam virtutis inter ceteros tulit.

CAP.

13. *Cludi*) Pro *claudi*. *au* in *u*. ut *defrando, defrudo*, apud Terent.

Diadema) Regium insigne. Id fuisse, contra quam vulgo persvasum, non nisi fasciam è panno linteove, cum originatio nominis arguit, παρὰ τὸ διαδεῖν, à nectendo, ligando, sive obligando dicti: tum allatis & hoc nostro, & pluribus aliis auctorum locis, ostendunt viri in literis magni, Brissonius de regno Pers. libr. 1: Lipsius not. 99. ad Tacit. 6. annal. Paschalius de Coronis lib. 9. 3. *Bern.*

Diadema) Diadema fasciæ genus fuisse apparet ex iis, quæ scribit Plutarchus de cognominib9 Græcorum & Romanorum, ubi de Diademato, L. Metelli cognomine, agit. Ideo autem ita appellatum refert, quod diu circumligata fronte, cum in ea ulcus haberet, deambulasset. Addo & illud de Pompeio, quod refert Valerius Maximus l. VI. cap. 2. 7: *Cui candida fascia crus alligatum habenti, Favonius, non refert, inquit, qua in parte corporis sit diadema.* Quo spectavit Cicero l. II. Epist. ad Attic. Epist. III: *Et Epicratem suspicor, ut scribis, lascivum fuisse. Etenim mihi caligæ ejus, & fasciæ cretatæ non placebant.*

15. *Ferocissimæ gentes*) Thraces, & Pontici maris accolæ. Supra, 13. 4. 16. *Bern.*

CAP.

CAP. IV. Priusquam bellum inter Ptolemæum, sociosque ejus, adversus Antigonum committeretur, repente ex Asia majore digressus Seleucus, 1
novus Antigono hostis accesserat. Hujus quoque 2
& virtus clara, & origo admirabilis fuit. Siqui- 3
dem mater ejus Laudice, cum nupta esset Antiocho, claro inter Philippi duces viro, visa est sibi per quietem ex concubitu Apollinis concepisse; gravidamque factam, munus concubi- 4
tus anulum à deo accepisse, in cujus gemma anchora sculpta esset: jussaque donum filio, quem peperisset, dare. Admirabi- 5
lem

CAP. IV. 4. *Anulum*) Qui esset instar *gnorismatis* ac *monumenti*, de quo genere videndus omnino Meursius exerc. critic. I. 3.

Sculpta esset) Quintilianus sculpturam à cælatura materia tantum distinguit, lib. III. c. XXI. his verbis: *Et cælatura, quæ auro, argento, ære, ferro opera efficit: nam sculptura lignum, ebur, marmor, vitrum, gemmas præter ea, quæ supra dixi, etiam complectitur.* Sane sculptor marmoris dicitur, non cælator, ut contra cælatura auri & argenti, non sculptura. Et sculptura quidem æque ac cælatura figuras extantes facit, sed in ligno, marmore, ebore & gemmis operatur, cælatura in auro, argento & ære. Virgilius tamen lignum dixit cælatum pro sculpto, improprie, sed poëtice. Alii tamen cælata tecta de laquearibus dixere. Gemmas cælatas non legimus apud auctores, sed sculptas aut scalptas. Rursus hic distinguunt sculpturam à scalptura. Quas gemmas sculpi notat Quintilianus, figuras in his extantes fieri & ectypas intelligit, ut in ebore, ligno & marmore quod sculpitur. at de his quæ ad signandum cavantur, scalptura proprie ut diceretur, usus loquendi obtinuit; licet origine ac significatio-

lem fecit hunc visum & anulus, qui posterâ die, ejusdem sculpturæ, in lecto inventus est; & figura anchoræ, quæ in femore Seleuci nata cum ipso
6 parvulo fuit. Quamobrem Laudice anulum Seleuco, eunti cum Alexandro Magno ad Persi-
7 cam militiam, edocto de origine sua, dedit. Ubi post mortem Alexandri occupato regno Orientis, urbem condidit, ibique geminæ originis me-
8 moriam consecravit. Nam & urbem ex Antiochi patris nomine Antiochiam vocavit; & cam-
9 pos vicinos urbi, Apollini dicavit. Originis argumen-

catione idem sit quod sculptura. *Salmas.* Vide Aldum Manut. lib. 1. c. IX.

5. *Anulus*) De Anulis antiquorum vide Gorlæi Dactylothecam.

Figura Anchoræ) Lege Appianum in Syriaca historia. Ausonius de Antiochia:

—Illa Seleucum
Nuncupat ingenuum, cujus fuit anchora signum:
Qualis inusta solet generis nota certa. per omnem
Nam subolis seriem nativa cucurrit imago.

Hic Seleucus cum esset in bellis victoriosus, *Nicator* dictus est. Appian. Syriaco, 124. c B. Sic & Ammianus lib 23.16: *Nicatori Seleuco, victoriarum crebritas hoc indiderat cognomentum*: Unde intelligitur quid idē sibi velit lib. 14 26. *Seleucus efficaciæ impetrabilis rex, ut indicat cognomentum*: Nam *impetrabilis* ἐυτυχής hic est omnia impetrans ac pervincens. Sicut *impetrabilis orator*. Plauto Mostell. 5 2.40. Hinc fanum sive ἡρῷον Seleuco à filio Antigono consecratum, dictum fuit Νικατόρειον. Appian in Syriac. 129. d. In numismatis tamen & alibi *Nicanor* Seleucus hic cognominatur. Alius est infra, 17.1.1. *Berm.*

8. *Antiochiam*) Non unam, sed ipsas sedecim à patre denominatas *Antiochias* Seleucum condidisse scribit Appianus, Syriac, 124, d. ex qui-

mentum etiam in posteris mansit: Siquidem filii nepotesque ejus, anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuere. Multa in O- 10
riente, post divisionem inter socios regni Macedonici, bella gessit. Principio Babyloniam ce- 11
pit: inde auctis ex victoria viribus, Bactrianos expugnavit. Transitum deinde in Indiam fe- 12
cit, quæ post mortem Alexandri, veluti cervicibus jugo servitutis excusso, præfectos ejus occiderat. Auctor libertatis Sandrocottus fuerat: 13
sed titulum libertatis post victoriam in servitutem verterat. Siquidem occupato regno, popu- 14
lum, quem ab externa dominatione vindicaverat, ipse servitio premebat. Fuit hic quidem hu- 15
mili

quibus ætate sua adhuc extare eam quæ est sub Libano monte, super Oronte fluvio, Syriæ metropolis; de qua Nostro hic haud dubie sermo. *Bern.*

9. Notam generis naturalem) *Ingenuum signum* vocat Ausonius allato paulo ante loco: *genitivam notam* Suetonius in August. cap. 80. 1: σημεῖον σύμφυλον Aristoteles in arte poetica. De quibus haud protrita quædam observavit Mich. Piccartus dec. 2. cap. 7. *Bern.*

11. Babylonem cepit) Diodorus, 19. 101. Appianus in Syriac. B.

Auctis ex vict.) Supra, 1. 1. 9.

13. Auctor libertatis Sandrocottus) Nihil mutandum. Sæpe enim prior illa litera demitur. Ita dicitur Ἑλμυδησσὸς & Σαλμυδησσὸς, Ἀλμάντικα Σελμάντικα, Ἐξιτανία Σεξιτανία, Ἰνδικὴ, Σινδικὴ, Ἀρδιαῖοι Σαρδιαῖοι, Ἀκχηνοὶ Σακχηνοί, & alia plura. *Voss.*

Titulum libert.) Tacit. hist. 4. 73. 9. *Libertas & speciosa nomina prætexuntur, nec quisquam alienum servitium & dominationem sibi concupivit, ut non eadem ista vocabula usurparet.* In quam

mili genere natus, ſed ad regni poteſtatem ma-
16 jeſtate numinis impulſus. Quippe cum pro-
cacitate ſua Alexandrum regem offendiſſet,
interfici à rege juſſus, ſalutem pedum celeritate
17 quæſierat: ex qua fatigatione, cum ſomno
captus jaceret, leo ingentis formæ ad dor-
mientem acceſſit, ſudoremque profluentem
lingua ei deterſit, expergefactumque blande
18 reliquit. Hoc prodigio primum ad ſpem re-
gni impulſus, contractis latronibus, Indos ad
19 novitatem regni ſolicitavit. Molienti dein-
de bellum adverſus præfectos Alexandri, ele-
phantus ferus infinitæ magnitudinis ultro ſe
obtulit, & veluti domita manſuetudine, eum ter-
go excepit; duxque belli, & præliator inſignis
fuit.

quam ſententiam egregiè de Corcyræorum ſeditione Thucyd. 3.13.14.

19. Duxque belli, & præliator inſ.) De elephantorum arte bellica videndi Plinius, 8.7: Ælianus de animal. 7.26: & 13.22. *Bern.*

Duxque belli) Elephantis in bello uſos veteres nemo dubitat. Quando autem pugnaturi in aciem procedebant, rectores his belluis aderant. Nonnunquam & integræ turres ligneæ cũ militibus illorum tergo committebantur. Cum belluis his ſæpe acriter certatum. Et qui in illas mittebantur, latiori ferro haſtas geſtaſſe videntur, ut in magnis corporibus majora forent vulnera. Illud inſuper Livius lib. 37. Eutropius libr. 3. & poſt eos Iſidorus libr. 9. prodidit, Elephãtos retroactos, cum regi à ſuis non poſſent, fabrili ſcalpro inter aures adacto necatos fuiſſe. Idque Asdrubalem primum inſtituiſſe Livius ſcribit. Quinimo & verutis conjectis Romani pedites elephantos Hannibalis & avertere, & inſecuti averſos ſub caudis, qua maxime molli cute vulnera

fuit. Sic acquisito regno, Sandrocottus ea tem- 20
pestate, qua Seleucus futuræ magnitudinis fundamenta jaciebat, Indiam possidebat: cum quo 21
facta pactione Seleucus, compositisque in Oriente rebus, in bellum Antigoni descendit. Adu- 22
natis igitur omnium sociorum copiis, prælium committitur: in eo Antigonus occiditur; Demetrius, filius ejus, in fugam vertitur. Sed socii pro- 23
fligato hostili bello, denuo in semet ipsos arma verterunt: & cum de præda non convenirent, iterum in duas factiones deducuntur. Seleucus De- 24
metrio, Ptolemæus Lysimacho junguntur. Cassan-

nera accipiunt, fodiebant, teste Livio l.30. Ignibus etiam ex castris Romanorum exactos, ab eodem Livio traditur lib.35. Item secures multi extulerunt, quibus pedes elephantorum amputarent: Curtius lib.8. Imo & gladios habebant leviter curvatos, falcibus similes, copidas vocabant, quibus belluarum manus amputabant, teste eodem Curtio libro prædicto. Sudibus quoque in prima acie armati constitui solebant ad terrendos prohibendosque elephantos, ut Appianus testatur. Memini & fossas tectas fuisse, & in eas illectas has bestias: *Stewechius.*

21. *Facta pactione*) Strabo lib.15.pag. 489. 20. scribit, Seleucum adsitas Indo fl. regiones Sandrocotto, contracta cum eo affinitate, dedisse, ac pro iis quingentos elephantos accepisse. A quo nonnihil discrepat *Plutarchus* Alexand. c. 108. *Bern.*

Bellum Antigoni) Lege Plutarchum in Demetrio cap.35 &c. Pausaniam in Atticis. Dimicatum autem est ad Ipsum. Appianus. *Bong.*

22. *Omnium sociorum*) Quæ conficiebant LXIV. M. peditum, equitum X. M. D. elephantos CCCC. currus C. XX. *Plut.* in Demet.

25 sandro defuncto Philippus filius succedit. Sic quasi ex integro, nova Macedoniæ bella nascuntur.

LIBER XVI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Antipater, Cassandri filius, fit parricida. Demetrius Alexandrum, Cassandri F. interficit, & Macedoniam usurpat.*
2. *Demetrius prælio fusus fugatur. Antipater parricida fœdè perit. In Cassandri familiam numinis vindicta. Ptolemæi placidum fatum.*
3. *Bellum Pyrrhi & Lysimachi. De Heracleæ origine & statu, digressio.*
4. *Clearchi, tyranni Heracliensis, artes luculenter describuntur.*
5. *Quibus rationibus Clearchus tyrannidem firmaverit. Clearchus tandem à Chione & Leonide, juvenibus nobilissimis, obtruncatur. Post Clearchi supplicium Heracleæ conditio.*

CAP. I.

1 POst Cassandri regis, filiique ejus Philippi continuas mortes, Thessalonice regina, uxor Cassandri, non magno post tempore, ab Antipatro filio, cum vitam

CAP. I. 1. *Post Cassandri*) Legendus Pausanias in Bœoticis: Plutarchus in Demetrio & *Pyrrho*. *Bong.*

4. In

vitam etiam per ubera materna deprecaretur, occiditur. Causa parricidii fuit, quod post mor- 2
tem mariti, in divisione inter fratres regni, propensior fuisse pro Alexandro videbatur. Quod 3
facinus in eo gravius omnibus visum est, quod nullum maternæ fraudis vestigium fuit. Quan- 4
quam in parricidio, nulla justa causa ad sceleris patrocinia prætexi potest. Ob hæc igitur Ale- 5
xander in ultionem maternæ necis, gesturus cum fratre bellum, auxilium à Demetrio petit: nec Demetrius, spe invadendi Macedonici re- 6
gni, moram fecit. Cujus adventum verens Ly- 7
simachus, persuadet genero suo Antipatro, ut malit cum fratre in gratiam reverti, quam paternum hostem in Macedoniam admitti. Incho- 8
atam igitur inter fratres reconciliationem cum præsensisset Demetrius, per insidias Alexandrum interfecit; occupatoque Macedoniæ regno, cæ- 9
dem apud exercitum excusaturus, in concionem vocat.

4. *In parricidio* &c.) Spartianus refert, Bassianum occiso fratre, Papiniano mandasse, ut in Senatu, pro se & apud populum facinus dilueret: Illum respondisse: *Non tam facile parricidium excusari, quam fieri.* Recte sane & ordine fecit Papinianus, & viri boni officium est functus, qui mori præoptavit, quam tyranno impia & iniqua imperanti parere.

6. *Demetrius*) Qui & *Poliorcetes* dictus, hoc est, *urbium obsessor*: cujus cognominis vanitatem arguit Plutarchus in Demetr. cap. 52. *Bern.*

Demetrius) Pyrrhum auxilio fuisse Alexandro scribit Plut.

Demetrius) Alexander occidi-

10 vocat. Ibi *priorem se petitum ab Alexandro a*
11 legat: *nec fecisse se, sed occupasse insidias. Regem*
autem se Macedoniæ vel ætatis experimentis, v
12 *causis justiorem esse. Patrem enim suum & Ph*
lippo Regi, & Alexandro Magno socium in om
13 *militia fuisse: liberorum deinde Alexandri min*
strum, & ad persequendos defectores ducem ext
14 *tisse. Contra Antipatrum avum horum adole*
centium, amariorem semper ministrum regni, qua
15 *ipsos reges fuisse. Cassandrum vero patrem, ex*
tinctorem regiæ domus, non feminis, non pueris p
percisse; nec cessasse quoad omnem stirpem regiæ s
16 *bolis deleret. Horum scelerum ultionem, quia*
nequisset ab ipso Cassandro exigere, ad liberos ej
17 *translatam. Quamobrem etiam Philippum*
Alexan

occiditur à Demetrio post convivium in urbe Larissa Thessaliæ, uno quippe die antevertens Alexandrum. Plutarchus.

10. Occupasse insidias) Juxta illud Tironis apud Agellium, 7.5. *Beneficia promissa opperiri oportet, neq; ante remunerari quam facta sunt. Injurias autem imminentes præcavisse justum est magis, quam expectavisse. Summa enim professio stultitiæ est, non ire obviam sceleribus cogitatis, sed manere opperirique, ut cum admissa & perpetrata fuerint, tum deni que, ubi quæ facta sunt, in fecta fieri non possunt, pu niantur.* Quod paucis Thu cydides, 1. 7. 11. Δεῖ προεπι βουλεύειν μᾶλλον ἢ ἀντεπιβου λεύειν. Unde Jugurtha, x que tamen simulate ac no ster, *Adherbalem dolis vit suæ insidiatum* ait: *quo ubi comperisset, se ejus sce leri obviam isse, ac proind populum Rom. neque rect neq; pro bono facturum, ab jure gentium sese prohi buerit.* Sallust. Jug. 22. S Bern.

12. Socium in omni mili ti

Alexandrumque, si quis manium sensus est, non interfectores suos, ac stirpis suæ, sed ultores eorum, Macedoniæ regnum tenere malle. Per hæc mitigato populo, rex Macedoniæ appellatur. 18
Lysimachus quoque cum bello Doriceris, regis 19
Thracum, premeretur, ne eodem tempore & adversus eum dimicare necesse haberet, tradita ei altera parte Macedoniæ, quæ Antipatro ejus genero obvenerat, pacem cum eo fecit.

CAP. II. Igitur Demetrius, totis Macedoniæ regni viribus instructus, cum Asiam occupare statuisset, iterato Ptolemæus, Seleucus, & Lysimachus, experti priore certamine quantæ 1

tia fuisse) Alii, *socium domi militiæque fuisse*, sed contra mentem auctoris, qui hoc dicere vult, Antipatrum affluentem deliciis otiosumque & socordem domi sedisse, & Macedoniæ gravem fuisse, interea dum Philippo & Alexandro Magno graves militiæ labores pertulit Demetrii pater Antigonus. *Mod.*

17. Si quis manium sens.) Ita Servius Sulpitius in epistola quæ est inter familiares Ciceronis quinta libr. 4. *Quod si quis etiam inferis sensus est, hoc certe illa te facere non vult.* Quem ad locum observat Manutius hâc aut simili formula, in memoria defunctorum usos & Græcos esse. Latinorum exempla plura collegit Brisson. de formul. lib. 8.

19. Doriceris, regis) *Dromichætis*, legit Fabricius in Orosium ex Plutarcho Demetr. cap. 52. Pausania in Atticis: Strabone lib. 7. qui eum Getarum regem faciunt. Ego contra libros nihil muto: neque novum est historiarum scriptores in barbaris nominibus variare. *Bong.*

CAP. II. *1. Ptolem. Seleuc. & Lysim.*) Plutarchus in

 Deme-

10 vocat. Ibi *priorem se petitum ab Alexandro a*
11 legat: *nec fecisse se, sed occupasse insidias. Regem*
autem se Macedoniæ vel ætatis experimentis, v
12 *causis justiorem esse. Patrem enim suum & Ph*
lippo Regi, & Alexandro Magno socium in om
13 *militia fuisse: liberorum deinde Alexandri min*
strum, & ad persequendos defectores ducem ext
14 *tisse. Contra Antipatrum avum horum adole*
centium, amariorem semper ministrum regni, qua
15 *ipsos reges fuisse. Cassandrum vero patrem, e*
tinctorem regiæ domus, non feminis, non pueris p
percisse; nec cessasse quoad omnem stirpem regiæ s
16 *bolis deleret. Horum scelerum ultionem, quia*
nequisset ab ipso Cassandro exigere, ad liberos ej
17 *translatam. Quamobrem etiam Philippum*
Alexa

occiditur à Demetrio post convivium in urbe Larissa Thessaliæ, uno quippe die antevertens Alexandrum. Plutarchus.

10. Occupasse insidias) Juxta illud Tironis apud A-gellium, 7.5. *Beneficia promissa opperiri oportet, neq; ante remunerari quam facta sunt. Injurias autem imminentes præcavisse justum est magis, quam expectavisse. Summa enim professio stultitiæ est, non ire obviam sceleribus cogitatu, sed manere opperirique, ut cum admissa & perpetrata fuerint, tum den que, ubi quæ facta sunt, i fecta fieri non possunt, p niantur.* Quod paucis Th cydides, l. 7. 11. Δεῖ προεπι βουλεύειν μᾶλλον ἢ ἀντεπι λεύειν. Unde Jugurtha, que tamen simulate ac n ster. *Adherbalem dolis vi suæ insidiatum* ait: *qu ubi comperisset, se ejus s leri obviam isse, ac proin populum Rom. neque re neq; pro bono facturum ab jure gentium sese prol buerit.* Sallust. Jug. 22. *Bern.*

12. Socium in omni mi

Alexandrumque, si quis manium sensus est, non interfectores suos, ac stirpis suæ, sed ultores eorum, Macedoniæ regnum tenere malle. Per hæc miti- 18
gato populo, rex Macedoniæ appellatur. Ly- 19
simachus quoque cum bello Doricetis, regis Thracum, premeretur, ne eodem tempore & adversus eum dimicare necesse haberet, tradita ei altera parte Macedoniæ, quæ Antipatro ejus genero obvenerat, pacem cum eo fecit.

CAP. II. Igitur Demetrius, totis Macedo- 1
niæ regni viribus instructus, cum Asiam occupare statuisset, iterato Ptolemæus, Seleucus, & Lysimachus, experti priore certamine quantæ

tia fuisse) Alii, *socium domi militiæque fuisse*, sed contra mentem auctoris, qui hoc dicere vult, Antipatrum affluentem deliciis otiosumque & socordem domi sedisse, & Macedoniæ gravem fuisse, interea dum Philippo & Alexandro Magno graves militiæ labores pertulit Demetrii pater Antigonus. *Mod.*

17. Si quis manium sens.) Ita Servius Sulpitius in epistola quæ est inter familiares Ciceronis quinta libr. 4. *Quod si quis etiam inferis sensus est, hoc certe illa te facere non vult.* Quem ad locum observat Manutius hâc aut simili formula, in memoria defunctorum usos & Græcos esse. Latinorum exempla plura collegit Brisson. de formul. lib. 8.

19. Doricetis, regis) *Dromichætis*, legit Fabricius in Orosium ex Plutarcho Demetr. cap. 52. Pausania in Atticis: Strabone lib. 7. qui eum Getarum regem faciunt. Ego contra libros nihil muto: neque novum est historiarum scriptores in barbaris nominibus variare. *Bong.*

CAP. II. *1. Ptolem. Seleuc. & Lysm.*) Plutarchus in Deme-

tæ vires essent concordiæ, pacta societate adunatisque exercitibus, bellum adversus Demetrium
2 transferunt in Europam. His comitem se, &
belli socium jungit Pyrrhus, rex Epiri, sperans non difficilius Demetrium amittere Macedoni-
3 am posse, quam acquisierat. Nec spes frustra
fuit: quippe exercitu ejus corrupto, ipsoque in fugam acto, regnum Macedoniæ occupavit.
4 Dum hæc aguntur, Lysimachus generum suum
Antipatrum, regnum Macedoniæ ademptum sibi soceri fraude querentem, interfecit; filiamque suam Euridicen, querelarũ sociam, in custo-
5 diam tradit: atque ita universa Cassandri do-
mus Alexandro Magno, seu necis ipsius, seu stirpis extinctæ pœnas, partim cæde, partim sup-
6 plicio, partim parricidio luit. Demetrius quo-
que à tot exercitibus circumventus, cum posset honeste mori, turpiter se dedere Seleuco maluit. Fini-

Demetrio & Pyrrho, Pausanias in Atticis, quos in hac historia consule. *Bongars.*

6. *Turpiter se dedere Seleuco maluit*) Plutarchus in vita Demetrii duo insignia exempla recitat, alterum humanitatis Seleuci erga captivum regem Demetrium, alterum pietatis Antigoni filii erga patrem Demetrium. Seleucus, capto Demetrio non insultavit tyrannice & centaurice, sed sibi gratulatus est occasionem natam bene merendi de Demetrio, declarandi suam erga hunc regem jam pridem florentissimum humanitatem, & postea regio more tractavit captum Demetrium. Deinde Antigonus, filius Demetrii laudatissima matre Phila, de qua supra diximus, natus, non modo reges solicitavit ad intercessionem pro patre

Finito bello, Ptolemæus cum magna rerum ge- 7
ſtarum gloria moriturus, contra jus gentium,
minimo natu ex filiis, ante infirmitatem regnum
tradiderat, ejusque rei populo rationem red- 8
diderat: cujus non minor favor in accipien-
do, quam patris in tradendo regno fuerat. In- 9
ter cetera patris & filii mutuæ pietatis exempla,
etiam ea res amorem populi juveni conciliave-
rat, quod pater, regno ei publice tradito, priva-
tus officium regi inter ſatellites fecerat, omni-
que regno pulchrius regis eſſe patrem duxe-
rat.

CAP.

patre captivo, ſed etiam ſeſe obtulit pro patre obſidem apud Seleucum, ac niſi pater Demetrius intemperantia intempeſtivam mortem ſibi accerſiviſſet, haud dubie Seleucus motus pietate filii, patrem in veterem libertatem ac dignitatem reſtituiſſet. Qualis autem ſepultura fuerit Demetrii, filio eam magnis ſumptibus procurante, in poſtrema pagella vitæ Demetrii apud Plutarchum narratur. *Strig.*

7. *Ptolemæus.*) Regum Ægypti ſeriem vide apud Strabonem lib. 17. quædam apud Pauſaniam in Atticis, *Bong.*

Moriturus contra) Sebiſ. præfert quod editi quidam habent *moritur. Is contra.* Suadet quod mox ſequitur, *ante infirmitatem.*

Contra jus gent. min. nat.) Unde *Perſeus* apud Livium, 40. 9. 8. fratrem inceſſens: *Regnare utique vis, inquit: huic ſpei tuæ obſtat ætas mea, obſtat* GENTIUM JUS: *obſtat vetuſtus Macedoniæ mos, &c.* Vide quoque notata ſuperius ad 2. 10. & 5. 11. 2. *Bern.*

Minimo natu ex filiis) Ptolemæo Philadelpho, nato ex Berenice. Nati autem ex Eurydice regno excludebantur, vehementer diſſuadente Demetrio *Phalereo*,

1 CAP. III. Sed inter Lysimachum, & Pyrrhum regem, socios paulo ante adversus Demetrium, assiduum inter pares discordiæ malum,
2 bellum moverat. Victor Lysimachus, pulso
3 Pyrrho Macedoniam occupaverat. Inde Thraciæ, ac deinceps Heracleæ bellum intulerat: cujus urbis & initia & exitus admirabiles fuere;
4 quippe Bœotiis pestilentia laborantibus, oraculum Delphis responderat, *coloniam in Ponti re-*
5 *gione sacram Herculi conderent.* Cum propter metum longæ ac periculosæ navigationis, mortem in patria omnibus præoptantibus, res omis-
6 sa esset, bellum his Phocenses intulerunt: quorum cum adversa prælia paterentur, iterato ad oraculum decurrunt; responsum, *idem belli quod*
7 *pestilentiæ remedium fore.* Igitur conscripta colonorum manu, in Pontum delati, urbem Heracleam condiderunt. Et quoniam fatorum auspiciis in eas sedes delati erant, brevi tempore,
8 magnas opes paravere. Multa deinde hujus urbis adversus finitimos bella, multæ etiam domesticæ dissensiones fuere. Inter cetera magnifica, vel præcipue illud memorabile fuit. Cum

ut scribit in ejus vita Diogenes Laërtius. *Bern.*

CAP. III. *1. Inter pares discord.*) Vide notata ad 13. 2. 3.

3. Heraclea) Urbs hæc ad Pontum Euxinum juxta Mariandynos.

4. 5. 6) Supra, 13. 7. 4. &c.

7. In Pontum) Ita omnino legendum est ex uno Cujacii codice. Est enim *Heraclea*

Cum rerum potirentur Athenienses, victisque 9
Persis, Graeciæ & Asiæ tributum in tutelā classis
descripsissent, omnibus cupide ad præsidium sa-
lutis suæ conferentibus; soli Heraclienses ob a-
micitiam regum Persicorum, collationem ab-
nuerant. Missus itaque ab Atheniensibus Lama- 10
chus cum exercitu ad extorquendum quod ne-
gabatur, dum relictis in littore navibus, agros
Heracliensium populatur, classem cum ma-
jore parte exercitꝰ, naufragio repentinæ tempe-
statis amisit. Itaque cum neq; mari posset amissis 11
navibus, neque terra auderet, cum parva manu
inter tot ferocissimas gentes, reverti: Heracli-
enses honestiorem beneficii, quam ultionis oc-
casionem rati, instructos commeatibus, auxiliis-
que dimittunt: Bene agrorum suorum populatio- 12
nem

*racle*a hoc loco *civitas Thraciæ in Ponto*, Stephanus: de qua Strabo lib. 12. & Eustathius in Dionysium. Ceteri omnes & impressi, & scripti, *Metapontum*, turpi errore. Metapontum & Heraclea, Italiæ urbes, librarios in errorem induxerunt. Ex eodem libro scripsi *Lamachus*, non *Malachus*, quomodo alii vett. habent. *Bong.*

9. Collationem abnuerant) Et res & vox eadem in Sueton. Ner. cap. 44. *omnem collationem palam recusarent.*

10. Lamachus) Cognominem huic Atheniensium ducem memorat Plutarchus in Pericle c. 3. 9. & Noster 4. 4. 3. mss. tamen & quidam impressi *Malachus* hic habent, ex quo per contractionem, Syrorum *Malchus* natum suspicatur Gevartius in Papinian. lect. 3. 4. *Malachus* autem & *Malchus* regem Syris notat.

nem impensam existimantes, si quos hostes habuerant, amicos reddidissent.

1 CAP. IV. Passi sunt inter plurima mala
2 etiam tyrannidem: siquidem cum plebs etiam
novas tabulas, & divisionem agrorum divitum
3 impotenter flagitaret, diu re in senatu tractata
cum exitus rei non inveniretur; ad postremum
adversus plebem nimio otio lascivientem, auxi-
li

CAP. IV. 1. *Passi sunt &c. etiam tyrannidem*) Ἐτυραννήθη χρόνους τινὰς, Strabo. De Clearcho tyranno Diodorus lib. 15, & 16: & Plutarchus, 2. de fortuna Alexandri. *Bong.*

2. *Novas tabb. & divis. agror.*) Livius, 32. 38. duas hasce leges, alteram *novarum tabularum*, qua debitores ære alieno liberantur (χρεωκοπίαν & σεισάχθειαν appellant;) alteram *agrorum viritim ex æquo dividendorum*, ait esse *duas faces novantibus res ad plebem in optimates accendendam*. Videatur & Sallust. Cat. 21. *Bern.*

3. *Re in senatu tractata*) Modius, *re in sen. tracta*, in suis mss. esse confirmat, & explicat ex illo Sallustii Jug. 23. 3. *Bellum trahi non posse*. Sed hæc similia non sunt. Nam *bellum trahere*, est bello moras addere. Hic vero *rem trahere* es[t] rem tractare, seu de re disputare. Convenientius est exemplum Sallustii Jug. 93. [...] trahere cum animo suo, o[...]mitteretne inceptū, pro tractare, deliberare. Sicuti *tractus* pro tractatu, *affecti[o]* pro affectatione, *ostensio* pro ostentatione &c. bonis autoribus dicitur, judice Cl. Salmasio ad hist. Aug. p. 109.

Plebem nimio otio lascivientem) Plato: Nimia libertas populo exitialis est, & nimia servitus pari detrimento rempub. afficit. In nimia libertate homines sumunt sibi licentiam omnium scelerum, nihil est tam sceleftum, quo non ausint se polluere: econtra nimia servitus est mors reipub. civilis. *Strig.*

Oti

lia à Timotheo, Atheniensium duce, mox ab Epaminonda Thebanorum petivere. Utrisque 4
negantibus, ad Clearchum, quem ipsi in exilium egerant, decurrunt. Tanta calamitatium ne- 5
cessitas fuit, ut, cui patriam interdixerant, eum ad tutelam patriæ revocarent. Sed Clearchus 6
exilio facinorosior redditus, & dissensionem populi occasionem invadendæ tyrannidis existimans, primo tacitus cum Mithridate, civium 7
suorum

Otio lascivientem) *Nunquam vacat lascivire districtu: nihilq́; tam certum est, quam otii vitia negotio discuti.* Quæ posteriora verba ipsa habet & Curtius, 7.1.5.

Auxilia à Timotheo) Plutarchus in vita Syllæ recitat memorabilem historiam de Timotheo, filio Cononis, quæ historia est digna memoria & consideratione, ad reprimendam Thrasonicam arrogantiam, quæ Deo & hominibus invisa est. Timotheus, dux Atheniensis, fuit felicissimus bellator, & usus est singulari fortunæ favore in præliis, in quibus omnia prona ei fuerunt. Hoc fortunæ favore elatus non agnovit, se Dei concesso munere tantas res gerere, sed ut amens homo omnes eventus secundos bellorum suæ industriæ & virtuti adscripsit. Cum enim quidam invidi pinxissent in tabula dormientem in castris Timotheum, & ipso dormiente fortunam circumdantem retia urbibus hostium, & ita tradentem urbes hostiles Timotheo; ea pictura dicitur Timotheus adeo offensus esse, ut non veritus sit hanc vocem pronuntiare: *Hæc*, inquit, *ego feci, non fortuna.* Post hanc impiam vocem pronuntiatam nihil unquam bene feliciterque Timotheo evenit, sed omnia retro relapsa sunt. *Strig.*

4. *Quem ipsi in exil.*) Ita de Coriolano & Camillo Liv. lib. 2. & 5.

ſuorum hoſte, colloquitur; & inita ſocietate pa-
ciſcitur, ut revocatus in patriam prodita ei urbe,
8 præfectus ejus conſtitueretur. Poſtea autem
inſidias, quas civibus paraverat, in ipſum Mithri-
9 datem verterat. Namque cum velut arbiter
civilis diſcordiæ, de exilio reverſus eſſet, ſtatuto
tempore, quo urbem Mithridati traderet, ipſum
cum amicis ſuis cepit; captumque, accepta in-
10 genti pecunia, dimiſit. Atque ut in illo ſubi-
tum ſe ex ſocio fecit hoſtem: ſic ex defenſore ſe-
11 natoriæ cauſæ, repente patronus plebis evaſit; &
adverſus auctores potentiæ ſuæ, à quibus revo-
catus in patriam, per quos in arce collocatus fu-
erat, non ſolum plebem accendit, verum etiam
nefandiſſima quæque tyrannicæ crudelitatis ex-
12 ercuit. Igitur populo ad concionem vocato
neque ſe affuturum amplius graſſanti in populum ſe-
natui, ait; interceſſurum etiam, ſi in priſtina ſævi-
13 *tia perſeveret: quod ſi pares ſe crudelitati ſenato-*
rum arbitrarentur, abiturum cum militibus ſuis, ne-
14 *que civilibus diſcordiis interfuturum. Sin vero*
diffidant viribus propriis, vindictæ ſe civium non
15 *defuturum. Proinde conſulant ſibi ipſis: jubeant*
abire ſe, ſi malint; vel cauſæ populari ſocium rema-
6 *nere.* His verbis ſolicitata plebs, ſummum ad eum
imperium defert: & dum ſenatus potentiæ ira-
ſcitur,

13. *Pares)* Validos ſatis ad reſiſtendum. Supra, 7.6. 4. *pares bellis.*

CAP.

ſcitur, in ſervitutem ſe tyrannicæ dominationis cum conjugibus & liberis tradit. Igitur Clear- 17
chus LX. ſenatores comprehenſos (nam ceteri in fugam dilapſi erant) in vincula compingit. Læ- 18
tari plebs, quod à duce potiſſimum ſenatorum, ſenatus deleretur, verſaque vice, auxilium eorum in exitium converſum eſſe. Quibus dum mor- 19
tem paſſim omnibus minatur, cariora eorum pretia facit: ſiquidem Clearchus magna pecunia 20
(quaſi minis populi occulte eos ſubtracturus) accepta, ſpoliatos fortunis, vita quoque ſpoliavit.

CAP. V. Cognito deinde, quod bellum ſibi ab 1
iis qui profugerant, miſericordia in auxilium ſolicitatis civitatibus, pararetur, ſervos eorum manumittit. Et ne quid mali afflictis honeſtisſimis 2
domibus deeſſet, uxores eorum, filiasque nubere ſervis ſuis, propoſita recuſantibus morte, compellit, ut eos ſibi fidiores, & dominis infeſtiores redderet. Sed matronis tam lugubres nuptiæ, 3
graviores repentinis funeribus fuere. Itaq; multæ 4
ſe ante nuptias, multæ in ipſis nuptiis, occiſis prius novis maritis, interficiunt, & ſe tam funeſtis calamitatibus, virtute ingenui pudoris, eripiunt. Prælium deinde committitur: quo victor tyran- 5
nus captivos ſenatores in triumphi modum per

CAP. V. 5. *Per ora civium*) In publica quaſi pompa; ut omnibus conſpicuus eſſet. Ennius ita de ſe dixit: *Volito vivus per ora virum.* Salluſt. Jugurth. 31.12. *Ince-*

6 per ora civium trahit. Reversus in urbem
alios vincit, torquet alios, alios occidit: nulli
7 locus urbis à crudelitate tyranni vacat. Acce
dit sævitiæ insolentia, crudelitati arrogantia
8 interdum enim ex successu continuæ felicitati
obliviscitur se hominem: interdum Jovis se fi
9 lium dicit. Eunti per publicum, aurea aquila
10 velut argumentum generis præferebatur: vest
purpurea, & cothurnis regum tragicorum, & au
11 rea corona utebatur: filium quoque suum Ce
raunon vocat, ut deos non mendacio tantũ, ve
12 rum etiam nominibus illudat. Hæc illum facer
no

Incedunt per ora vestra magnifici.

8. *Ex successu*] Curtius, 4. 14. 34: *Fragilitatis humanæ nimia in prosperis oblivio est.* Senec. suas. 2: *Nunquam in solido stetit superba felicitas; & ingentium imperiorum magna fastigia oblivione fragilitatis humanæ collapsa sunt.* Bern.

9. *Aurea aquila* &c.) Horum pleraque fuere principatus insignia posterioribus temporibus etiam apud Romanos: nisi quod imperatoribus eorum, exemplo Regum Persicorum, non *aquila aurea*, sed *ignis* præferebatur, ut luculenter do cet elegantissimus Lipsiu ad Taciti annales Excursu *Mod.*

10. *Veste purpurea*) Pur pura, uti notum, regum ve stis. Purpura Tyrus & Phœ nice laudata. Tyrio lau summa in colore sanguini concreti, Plinio teste san guinis color φοῖνιξ sive φοινι κός. Unde & purpureu sanguis Homero dicitur.

Cothurnis) Hinc Virgil *Purpureoque alte suras vin cire cothurno.*

11. *Ceraunon*) Hoc est *Tonitru*. Plutarchus d fortuna Alexandri, 2. 13 *Clearchus Heracleæ tyran nu*

nobilissimi juvenes Chion & Leonides indignantes, patriam liberaturi in necē tyranni conspirant. Erant hi discipuli Platonis philosophi; qui vir- 13
tutem, ad quam quotidie præceptis magistri erudiebantur, patriæ exhibere cupientes, quinquaginta cognatos, veluti clientes, in insidiis locant.
Ipsi more jurgantium, ad tyrannum, veluti ad re- 14
gem, in arcem contendunt: qui jure familiarita- 15
tis admissi, dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus, ab altero obtruncatur.
Sed & ipsi, sociis tardius auxilium ferentibus, 16
à satellitibus obruuntur. Quare factum est, 17
ut tyrannus quidem occideretur, sed patria non
liberaretur. Nam frater Clearchi Satyrus eadem 18
via

nus gestavit fulmen: unumque filiorum, Tonitru appellavit. Fulmen, scilicet ut ipse Jovem referret, cujus personam ridicule sumebat. Ita namque Budæus illum locum est interpretatus: cum in Græcis vulgo impressis pro σκηπτὸν, *fulmen*, mendose legatur exponaturque σκῆπτρον, *sceptrum.*

12. *Chion & Leonides indignantes*) Vide Memnonis Eclogas de Historia Pontica: unde apparebit, legendum hic esse *Leon*, non *Leonides*. Voss.

13. *Discipuli Platonis*) Præter hos nostros alii plures enumerantur à Diog. Laërtio in vita *Plat.* & Athenæo sub finem libri XI. quo loco satis maligne de discipulis institutisque *Platonis* judicat Athenæus. *Bern.*

Veluti clientes. Et mox *veluti ad regem.*) Glossemata sunt, Sebisii judicio & meo. *Bern.*

18. *Frater Clearchi Satyrus*) Diodorus, 16. 36. filium *Timotheum* ei successisse refert: qui & *eum interfectum*, ait, *cum in Bacchanalibus*

via tyrannidem invadit; multisque annis, per gradus successionis, Heraclienses sub regno tyrannorum fuere.

nalibus ludos spectatum iret. Consule quoque Memnonis excerpta. B. Item Athenæum lib. 3,7 : & 12,12: rursus Diodorum, 20. 78: Quibus auctoribus inter se collatis pensitatisq;, Freinshemii nostri sententia verisimilis mihi redditur, autorem ista suo more confundere, & duos Clearchos, avum atque nepotem, in unum conflare. Res ita habet. *Clearcho*, qui tyrannidem Heracleæ primus invasit, successere filii, *Timotheus* primo, deinde *Dionysius*: Dionysio item filii, *Zathras* (qui forte Justino *Saturus* seu *Satyrus* est) & *Clearchus* alter. *Bern.*

Multisq; annis) In Memnonis Excerptis legimus, Heracleotas partim à tyrannis, partim à Lysimacho, privatos libertate fuisse annos LXXXIV. *Bern.*

Heraclienses sub regno Tyrannorum fuere.) Ms. *Heraclienses regnum Tyrannorum fuere.* Ita loquuntur optimi quique scriptores, & ipse quoque Justinus. Sic infra, libr. XVII. cap. III: *Quæ & ipsa gentis Æacidarum erat.* Ita enim ex mss. legendum. *Voss.*

LIBER XVII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Lysimachi regis tragœdia.*
2. *Amissis* XV. *liberis in prælio occumbit. Seleucus per insidias occiditur à Ptolemæo. Ptolemæus Principum amicitias, Pyrrhi præsertim, sibi conciliat.*
3. *De Epirotarum regno ejusdemque origine ac regibus digressio. Pyrrhi varia fortuna.*

CAP.

CAP. I.

PEr idem ferme tempus in Helle- 1
ſponti & Cherſoneſi regionibus
terræmotus fuit: maxime tamen 2
Lyſimachia urbs ante duos & vi-
ginti annos à Lyſimacho rege con-
dita, everſa eſt. Quod portentum dira Lyſima- 3
cho, ſtirpique ejus, ac regni ruinam, cum clade
vexatarum regionum portendebat. Nec oſten-
tis fides defuit: nam brevi poſt tempore, Aga- 4
thoclem filium ſuum, quem in ſucceſſionem re-
gni ordinaverat, per quem multa bella proſpere
geſſerat, non ſolum patrium, verum etiam hu-
manum ultra morem, peroſus, miniſtra Arſinoë
nover-

CAP. I. *1. Helleſponti*) Fretum anguſtum inter Ægæum mare & *Propontidem*, ſeptem tantum ſtadiorum ſpatio Europam ab Aſia dividens.

Cherſoneſi) Achaiæ hæc adhæret, præterque unum anguſtum oſtium inſula eſt.

2 Lyſimachia) Prius *Cardia* dicta. Stephan. Pauſan. in Attic. Eam ſuo tempore deletam fuiſſe ſcribit Strabo libr. 10. *Bong.*

4 Agathoclem] Lege Pauſaniam in Atticis, & Strabonem libr. 13. qui Lyſimachum ait κακοῖς οἰκείοις πιεσθεὶς filium necaſſe. Per κακὰ οἰκεῖα domeſticas calamitates intelligit, quæ hic apud Pauſaniam recenſentur, non improbos familiares, quod putavit doctiſſimus Fabricius. *Bong.* De Agathoclis ipſiusque Lyſimachi cæde addendus Appianus Syriac. p. 130. *Bern.*

Peroſus) Sunt hæc firmando noſtratium adagio: *Novercam habens, habet & vitricum*, adeo blanditiæ muliebres, amorque novellus ſuperveniens, naturales etiam affectus evertunt. Simile exemplum extat infra 34. 4. 1.

Arſinoë) Ita legendum

5 noverca, veneno interfecit. Hæc illi prima ma
li labes, hoc initium impendentis ruinæ fuit.
6 Nam parricidium, principum sequutæ cædes
sunt, luentium supplicia, quod occisum juvenem
7 dolebant. Itaque & hi qui cædibus super-
fuerant, & hi qui exercitibus præerant, certatim
8 ad Seleucum deficiunt; eumque pronum jam ex
æmulatione gloriæ, bellum Lysimacho inferre
9 compellunt. Ultimum hoc certamen com-
militonum Alexandri fuit, &, velut ad exem-
10 plum fortunæ, par reservatum. Lysimachus
quatuor & LXX. annos natus erat. Seleucus
11 septem & septuaginta. Sed in hac ætate utri-
que animi juveniles erant, imperiique cupidita-
12 tem insatiabilem gerebant. Quippe cum
Orbem terrarum duo soli tenerent, angustiis si-
bimet inclusi videbantur, vitæque finem non
annorum spatio, sed imperii terminis metieban-
tur.

CAP.

esse constat ex Pausaniæ Atticis, vulgo, Arsyrice.

6. *Quod occisum juven.*) Tacit. Agric. 45. *Præcipua sub Domitiano miseriarum pars erat, videre & aspici: cum suspiria nostra subscriberentur: cum denotandis tot hominum palloribus sufficeret sævus ille vultus.*

10. *Lysimachus quatuor & LXX. annos natus erat*) Octoginta annorum facit Lysimachum Hieronymus, cum occumberet in prælio adversus Seleucum. Vide Lucianum de longævis. *Voss.*

11. *Animi juv.*) Modius in suis mss. esse confirmat *animi juvenales*; idque reperisse se multis etiam in locis in membranis Livii & Senecæ. Sic Horat. in Arte:

Nec

CAP. II. In eo bello Lysimachus amissis 1
ante variis casibus xv. liberis, non instrenue moriens, postremus domus suæ ruinæ cumulus accessit. Lætus tanta victoria Seleucus, & quod 2
majus victoria putabat, solum se de cohorte Alexandri remansisse; victoremque victorum extitisse, *non humanum esse opus, sed divinum* 3
munus gloriatur: Ignarus prorsus, non multo post fragilitatis humanæ se ipsum exemplum futurum. Quippe post menses admodum septem 4
à Ptolemæo, cujus sororem Lysimachus in matrimonio habuerat, per insidias circumventus occiditur; regnumque Macedoniæ, quod Lysi- 5
macho eripuerat, cum vita pariter amittit. Igi- 6
tur Ptolemæus cum & in gratiam memoriæ magni Ptolemæi patris, & in favorem ultionis Lysimachi ambitiosus apud populares esset, primo 7
Lysimachi filios conciliare sibi statuit; nuptiasq; Arsinoes sororis suæ, matris eorum petit, puerorum adoptione promissa, ut cum in locum patris 8
eorum successisset, nihil illi moliri, vel verecundia matris, vel appellatione patris auderent. Fra- 9
tris

Nec nimium teneris juvenentur versibus unquam.

CAP. II. 1. *In eo bello Lysimachus*) Præter Pausaniam & Strabonem vide Appianum Syriaca. *Bong.*

3. *Fragilitatis humanæ*) Cujus admonens Cyrum Cræsus: *Humanarum rerum circulus est*, inquit, *qui rotatus, semper eosdem fortunatos esse non sinit.* Herodotus, 1. 207.

4. *A Ptolemæo*) Ceranno. Erat hic filius Ptolemæi Soteris, & Euridices Anti-

tris quoque regis Ægypti concordiam per epistolas deprecatur; professus *deponere se offensam erepti paterni regni, neque amplius à fratre quæsiturum, quod honestius à paterno hoste perceperit.*
10 Omnique arte adulatur Eumeni, & Antigono, Demetrii filiis, Antiocho, filio Seleuci, cum quibus bellum habiturus erat, ne tertius sibi hostis
11 accederet. Sed nec Pyrrhus rex Epiri omissus, ingens momentum futurus, utri parti socius acces-
12 sisset, qui & ipse spoliare singulos cupiens, omni-
13 bus se partibus venditabat. Itaque Tarentinis adversus Romanos laturus auxilium, ab Antigono naves, ad exercitum in Italiam deportandum, mutuo petit; ab Antiocho pecuniam, qui opibus quam militibus instructior erat; à Ptolemæo Ma-
14 cedonum militum auxilia. Sed Ptolemæus, cui nulla dilationis ex infirmitate virium venia esset,

patri filiæ: Appianus, qui Seleucum tres & LXX. annos vixisse scribit: quod cum iis quæ Justinus supra retulit, non congruit. *Bong.* Seleuci Nicatoris, à Ptolemæo Ceranno occisi, meminit & Plinius, 6.11. *Bern.*

10. Adulatur Eumeni) Nob. Sebis. hæc ita transponenda censet: *adulatur Antiocho, fil. Sel. ne Eum.* (cujus tamen Plutarchus in Demetrio nullam mentionem facit.) *& Antig. D. f. cum quibus* &c. *tertius* &c.

11. Ingens momentum) Taciti illud simile est, hist. 1. 59. *Batavorum cohortes prout inclinassent, grande momentum, sociæ aut adversæ.* Lucanus, 4. 819.

Momentumq; fuit, mutatus Curio, rerum.

Adde supra, 5. 4. 12. de Alcibiade.

14. Cui) Forte *cum.* Seb.

15. Vin-

ſet, quinque millia peditum, equitum quatuor millia, elephantos quinquaginta, non amplius, quam in biennii uſum dedit. Ob hæc Pyrrhus, 15
filia Ptolemæi in matrimonium accepta, vindicem eum regni reliquit: ne abducta in Italiam juventute, prædam hoſtium regnum relinqueret.

CAP. III. Sed quoniam ad Epiri mentionem 1
ventum eſt, de origine regni ejus pauca narranda ſunt. Moloſſorum primum in ea regione re- 2
gnum fuit. Poſt Pyrrhus, Achillis filius, amiſſo 3
per abſentiam Trojanis temporibus paterno regno, in his locis conſedit, qui Pyrrhidæ primo, poſtea Epirotæ dicti ſunt. Sed Pyrrhus cũ in tem- 4
plum Dodonæi Jovis ad conſulendum veniſſet, ibi Lanaſſam, neptem Herculis, rapuit: ex cujus matrimonio octo liberos ſuſtulit. Ex his nonnul- 5
las virgines nuptum finitimis regibus tradidit, opesq; affinitatium auxilio magnas paravit: at- 6
que

15. *Vindicem*) Franc. Modii membranæ dictionibus aliquot auctius, hoc modo; *vindicem eum regni reliquit: pacificatus cum omnibus finitimis, ne abducta &c.* non male, doctorum eſto judicium. *Bern.*

CAP. III. 1. *Quoniam &c.*) Similis excurſus totidem prope verbis inchoatur infra, 18. 3. 1.

2. *Moloſſorum*) Chaones primum, Moloſſos deinde regnaſſe refert Strabo lib. 7. quem lege. *Bong.*

4. *Lanaſſam*) Sic Vett. & Plutarchus in Pyrrho cap. 1. qui eam facit gnatam Cleodis, Hylli filii, qui filius erat Herculis.

que ita Heleno, filio Priami regis, ob industriam singularem, regnum Chaonum, & Andromachen Hectoris, quam & ipse matrimonio suo in divisione Trojanæ prædæ acceperat, uxorem,
7 tradidit: brevique post tempore, Delphis insidiis Orestæ, filii Agamemnonis, inter altaria dei
8.9 interiit. Successor huic Pialis filius fuit. Per ordinem deinde, regnum ad Arrybam descen-
10 dit: cui, quoniam pupillus & unicus ex gente nobili superesset, intentiore omnium cura servandi ejus educandique, publice tutores consti-
11 tuuntur: Athenas quoque erudiendi gratia missus; quanto doctior majoribus suis, tanto & gra-
12 tior populo fuit. Primus itaque leges, & senatum

6. *Heleno*) Virgilius:
Hic incredibilis rerum fama, occupat aures,
Priamiden Helenum Graias regnare per urbes,
Conjugio Æacidæ Pyrrhi sceptrisq; potitum, &c.
Andromachen Hect. &c.) Videndus omnino Servius ad illud Virgilii Æn. 3. 319.
Hectoris Andromache, Pyrrhin' connubia servas?

7. *Insidiis Orestæ*) Sic & Virgilius Æn. 3. 331:
—scelerum furiis agitatus Orestes
Excipit incautum, patriasq; obtruncat ad aras.

Consentit Velleius, 1. 1. 8. Strabo tamen libr. 9. pag. 290. 22, *à Macareo sublatum* tradit. Conciliare videtur Eusebius Chron. ad ann. DCCCLIV: *Pyrrhum Delphis in templo Apollinis occisum ab Oreste*, sed nimirum *proditione Macarei sacerdotis*. Ipse autem fecisse putandus est, quod per alium quis fecerit. *Bern.*

8. *Pialis*) Pielus Pausaniæ in Atticis. vulgo Pylades. vide Plutarch. in Pyrrho.

9. *Arrybam*) Ita ex veteri scriptura legendum judicavi.

tum, annuosque magiſtratus, & reipublicæ for-
mam compoſuit: & ut à Pyrrho ſedes, ſic vita 13
cultior populo ab Arryba ſtatuta. Hujus filius 14
Neoptolemus fuit: ex quo nata eſt Olympias,
mater Alexandri Magni, & Alexander, qui poſt 15
eum regnum Epiri tenuit: & in Italia bello geſto,
in Bruttiis interiit. Poſt ejus mortem frater 16
Æacides regno ſucceſſit, qui aſſiduis adverſus
Macedonas bellorum certaminibus populum,
fatigando, offenſam civium contraxit: ac pro- 17
pter-

cavi. habent enim Vett. *Arrytbribam*, alii *htribam.* Niſi quis malit ex Plutarcho Pyrrh. c. 1. *Tharrytam*, quod accedit ad *Tarriba*, quod in uno veteri legitur. Et quæ de eo Plutarchus refert, cum auctore noſtro conveniunt: *Tharrhytam ſcribunt primum qui moribus Græcis, literis, & legibus humanis civitates imbuit, celebrem evaſiſſe. Tharrypum* hunc vocat Pauſanias in Atticis: ejus filius *Alcetas*, pater *Arybbæ*, ſive *Arybæ*, ut Plutarchus, ſeu *Aryrubæ*, ut Diodorus lib. 16. & Neoptolemi. Arrybæ filius Æacides, à quo Pyrrhus Neoptolemi filiæ, Troas, Olympias Alexandri Magni mater, & Alexander filius, de quo ſupra, 12. 1, & 2: Hæc ex Plutarcho & Pauſania. Hinc ſupra, 7. 6. 11. legendum arbitror, *conciliante nuptias patruo, tutore virginis Arryba, rege Moloſſorum*: Et lib. 8. 6. 4. *Siquidem Arrybam, regem Epiri &c. atque Alexandrum pupillum ejus, uxoris Olympiadis fratrem, &c.* Lector ſagax & eruditus judicet. *Bong.*

Plutarchus in Alex. c. 2. fratrem Olympiadis *Arymbam* vocat, quod idem cum *Aryba* crediderim: ſicuti *Selymbria & Selybria*, *lampſana & lapſana*, σκαμπάνη & σκαπάνη &c. promiſcue dicitur. *Bern.*

16. *Frater Æacides*) Frater patruelis, ut ex iis conſtat, quæ ſupra notavi. *B.*

17. *Pyrrhum filium vi-*

pterea in exilium actus, Pyrrhum filium vivum
18 admodum parvulum in regno reliquit. Qui
ipse cum à populo propter odium patris ad ne
cem quæreretur, furtim subtractus in Illyrios de
19 fertur: traditusque est Beroæ, Glauci regis uxo
ri, nutriendus, quæ & ipsa generis Æacidarum
20 erat. Ibi eum, seu misericordia fortunæ ejus, se
infantilibus blandimentis inductus rex, adver
sum Cassandrum Macedoniæ regem, qui eum
sub belli comminatione deposcebat, diu prote
xit, addito in auxilium etiam adoptionis offici
21 Quibus rebus moti Epirotæ, odio in misericor
diam verso, annorum XI. eum in regnum revo
caverunt, datis tutoribus, qui regnum usque ad
22 ultam ejus ætatem tuerentur. Adolescens de
ind

Vum admodum parvulum) Ms. *unum*. Forte *unicum*. Nullos namque filios habuit Æacides, præter Pyrrhum. *Voss.*

Vivum, admodum parvulum) Plutarchus Pyrrh. cap. 2. νήπιον ὄντα. Lego *bimum admodum*, ut *parvulum* ex glossa sit. *Bong.* Ego *parvulum* non libenter abjicio, dictionem auctori familiarem, ut 18. 3. 1. &c. Magis probo Freinshemium pro *vivum* rescribentem *suum*. Bern.

18. *Subtractus*) Ab Androclide & Angelo. Plutarch. in Pyrrho c. 2. *Ber*

19 *Glauci*) *Glauciæ* pr
dem G. Major edidit, & fi
mat eam scripturam Plu
tarchus in Pyrrho cap. 4
Bern.

20. *Infantilibus bland*
mentis) Ad genua enim de
volutum puerum, mox ve
stem regis apprehendiss
scribit Plutarch.

21. *Annorum* XI.) *Duode*
cim ait Plutarchus ibid.

Usque adultam) Ita mss
Modiani, & amat sic loqu
noster, ut ostendit in Ind
ce Freinshemius. Editi, *us*
ad adultam.

22. *So*

inde multa bella gessit; tantusque rerum successu haberi cœptus est, ut Tarentinos solus adversus Romanos tueri posse videretur.

22. *Solus*) Deest dicam, an abest hoc in mss. Modii.

LIBER XVIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Pyrrho Tarentinis adversus Romanos suppetias ferenti, Valerius Lævinus occurrit: unde prælia & strages.*
2. *Carthaginiensium auxilium Romani remittunt. Pax cum Pyrrho componitur. Romanorum continentia. Pyrrhus Siciliam occupat.*
3. *De Carthaginiensium origine & veteribus incolis digressio, in qua etiam de Sidonis & Tyri conditoribus.*
4. *Novæ incolæ Tyri, inter quos Elissa, quæ à Pygmalione fratre recedit, ut rebus suis consuleret.*
5. *Elissa, agnomine Dido, Cyprum appellit, deinde in sinum Africæ defertur, & Carthaginem condit.*
6. *Elissa propter Iarbæ votum sibi vim infert. Carthaginiensium crudelis superstitio.*
7. *Clades Carthaginiensium in Sardinia. Superstites in exilium pulsi, patriam armis recuperare nituntur: unde Malei patris in Cartalonem filium severitas: & paulo post cruentus interitus.*

CAP. I.

1 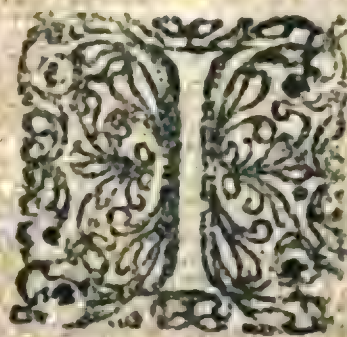
Gitur Pyrrhus, rex Epiri, cum iterata Tarentinorum legatione, additis Samnitium & Lucanorum precibus, & ipsis auxilio adversus Romanos indigentibus, fatigaretur, non tam supplicum precibus, quam spe invaden-

CAP. I. 1. *Igitur Pyrrhus*) de Pyrrhi in Italiam expeditione, Plutarchus in Pyrrho, Pausanias lib. 1. L. Florus lib. 1. 18. Orosius lib. 4. 1. & epitome Liviana. *Bong.*

Igitur Pyrrhus) Florus, qui scripsit Epitomen Titi Livii, in ea Epitome causam belli exponit, quod exarsit inter Romanos, & Tarentinos. Tarentini elati fiducia suæ potentiæ & suarum opum, freti conjunctione sociorum Samnitium, & Lucanorum, classem quandam Romanam occiso duce diripuerunt. Eam ob rem missi sunt legati à Romanis, qui cum Tarentinis de hac manifesta vi expostularent. Verum Tarentini, ut irritarent Romanos, non solum auctores illius direptæ classis absolverunt, sed etiam ipsos legatos contumeliose tractarunt. Hæc causa fuit, cur Romani indicerent bellum Tarentinis. Postea Romani tanta severitate vindicarunt auctoritatem suorum legatorum, ut sæpe totas civitates funditus deleverint propter violationem legatorū. *Strig.*

Samnitium) Samnites sunt populi Italiæ, qui inter Picenum, Campaniam & Apuliam jacent.

Lucanorum) Ager Lucanus Apuliæ conterminus fuit juxta Bradanum amnem. Lucanos hospitales & justos vocavit Heraclides de Rebuspublicis. A Samnitibus originem traxisse, auctores sunt Plin. lib. III. cap. V. & Strabo lib. V. eosq; Oenotriis ejectis eorum sedem invasisse tradit, atque eos cum Bruttiis & generis sui auctoribus Samnitibus ita bellorum cladibus attritos docet, ut eorum oppida distinguere difficile sit. Terminos tamen Lucanis statuit

vadendi Italiæ imperii inductus, venturum se
cum exercitu pollicetur. In quam rem inclina- 2
tum semel animum, præcipitem agere cœperant
exempla majorum : ne aut inferior patruo suo
Alexandro videretur, quo defensore iidem Ta-
rentini adversus Bruttios usi fuerant; aut mino-
res animos Magno Alexandro habuisse, qui tam
longa à domo militia Orientem subegit. Igi- 3
tur relicto custode regni filio Ptolemæo, annos
xv. nato, exercitum in portu Tarentino exponit,
duobus parvulis filiis, Alexandro & Heleno,
in solatia longinquæ secum expeditionis addu-
ctis. Cujus audito adventu, Consul Romanus 4
Valerius Lævinus, festinans, ut prius cũ eo con-
grederetur, quam auxilia sociorum convenerint,
exercitum in aciem educit: Nec rex, tametsi nu- 5
mero militum inferior esset, certamini moram
fecit.

ruit ad Tuscum mare, simul cum aliis auctoribus, à Picentinis Silarum, à Bruttiis Lacum amnem. Ad ipsum quoque Silari ostium celebre Junonis Argivæ templum olim ab Jasone conditum fuisse idem memorat, quanquam templum hoc Plin. lib. III. cap. v. ad dextram ponit ripam, in Picentinorum agro. *Cluver.*

Spe invadendi.) Vide notata superius ad 4.3.5.

2. *Adversus Bruttios*) Bruttii & Calabri, sunt in extremo angulo Italiæ, & hodie pertinent ad jurisdictionem civitatis Neapolitanæ. *Strig.*

3. *Adductis*) Legendum *abductis*. Bong.

4. *Valerius Lævinus*) Plutarcho in Pyrrho cap. 34. Ἀλβῖνος. Literis transpositis, & ι interjecto, legendum Λαιβῖνος. Pugna commissa est *medio campo inter Pandosiam urbem & Heracleam.* Plutarch. ibidem

Hera-

6 fecit. Sed Romanos vincentes jam, inusitata
ante elephantorum forma stupere primo, mo
cedere prælio coëgit; victoresque jam nova
7 Macedonum monstra repente vicerunt. Ne
hostibus incruenta victoria fuit. Nam & ipse
Pyrrhus graviter vulneratus est; & magna par
militum ejus cæsa; majoremque gloriam eju
8 victoriæ, quam lætitiam habuit. Hujus pugna
eventum multæ civitates secutæ, Pyrrho se tra
9 dunt. Inter cæteras etiam Locri, prodito præ
10 sidio Romano, ad Pyrrhum deficiunt. Ex ea
præda Pyrrhus cc. captivos milites Romam gra
ti

Heraclea autem auctore Plinio, 3. 11. pr. inter Sirim est & Acirin fluvios. Unde in Orosio, 4. 1. legere audeo, *apud Heracleam & Pandosiam urbem, fluviumque Sirin*: quamvis ms. habeat, *Heracleam Campaniæ urbem, fluviumq; Lirin*, cum nulla sit Campaniæ Heraclea, & Liris fluvius ab hoc loco alienus sit. Sequutus est autem Orosius hujus loci corruptum exemplar. ideo ut Orosius, ita & Florus, 1. 18. 10. emendandus. *Bongars.*

6. *Inusitata ante elephantor. forma*) Plinius, 8. 6. pr. scribit, Italiam non visos hactenus elephantos, *bove* *Lucas* appellasse, quippe i Lucanis primum visos. Ad de Varronem lib. 6, de lingua latina, Florum, 1. 18. 11 Solinum cap. 25: Frontinum strateg. 2. 4. 13. *Bern.*

7. *Nec hostibus incruenta victoria fuit*) XIII. M. fe runt cæsos ex Epirotis. Plutarchus.

9. *Locri*) In magna Græcia. Qui & Epizephyrii dicti sunt alii quam Ozolæ de his Virg. *Hic & Naric posuerunt mœnia Locri.*

10. CC. *captivos*) De quibus versus Ennii elegante sunt apud M. Cicer. Officior. 1. 12. *Bong.*

11. Ite

tis remisit, ut cognita virtute ejus, Romani cognoscerent etiam liberalitatem. Interjectis de- 11
inde diebus, cum sociorum exercitus supervenisset, iterato prælium cum Romanis facit, in quo par fortuna priori bello fuit.

CAP. II. Interea Mago, dux Carthagi- 1
niensium, in auxilium Romanorum cum CXX.
navibus missus, senatum adiit, *ægre tulisse Car-* 2
thaginienses, affirmans, quod bellum in Italia à peregrino rege paterentur. Ob quam causam missum se, ut quoniam externo hoste oppugnarentur, externis auxiliis juvarentur. Gratiæ à senatu 3
Carthaginiensibus actæ, auxiliaque remissa. Sed 4
Mago Punico ingenio, post paucos dies tacitus, quasi pacificator Carthaginiensium, Pyrrhum adiit speculaturus consilia ejus de Sicilia, quo eum arcessiri fama erat. Nam Ro- 5
manis eadem causa mittendi auxilii Carthaginiensibus fuerat, ut Romano bello, ne in Siciliam transire posset Pyrrhus, in Italia detineretur. Dum hæc aguntur, legatus à Senatu 6
Romano

11. *Iterato*) Secunda pugna commissa est ad Asculum urbem. Tota vero hæc historia copiose à Plutarcho in *Pyrrhi* vita describitur.

CAP. II. 1. *Cum CXX. navibus*) Centum triginta habet Valer. Max. 1. 7. *B.*

4. *Speculaturus consilia*) Ut solebant Carthaginienses. Vide Front. strateg. lib. 1. c. 2. num. 3. & 4. Ars magnis *Principibus* etiamnum familiaris, de qua *Piccartus* observation. dec. 7. 4. *Bern.*

5. *Nam Romanis* &c.) Mens auctoris legi postulat; *Nam Carthaginiensib. ead. c. m. a. Romanis f.* Sebis.

Romano Fabricius Lucinus missus, pacem
7 cum Pyrrho composuit. Ad quam confir-
mandam, Cyneas Romam cum ingentibu
à Pyrrho donis missus, neminem, cujus domu
8 muneribus pateret, invenit. Huic continen-
tiæ Romanorum simile exemplum, iisdem fer
9 me temporibus fuit. Nam missi à senatu i
Ægyptum legati, cum ingentia sibi à Ptole-
mæo rege missa munera sprevissent, interjecti
diebus ad cœnam invitatis, aureæ coronæ missa
sunt, quas illi honoris causa receptas, postera
10 die statuis regis imposuerunt. Igitur Cyneas
cum

bil. Mihi τὸ *Romanis* glossemati simile videtur. *Bern.*

6. *Fabricius Lucinus*) Plutarchus refert Cyneam à Pyrrho de agenda pace ad Romanos missum, non Fabricium à Romanis ad Pyrrhum. Obtinuit autem Appius Claudius Cæcus, ne fœdus atque pax fieret. Observa quæ hic de Fabricio narrat Plutarchus.

Fabricius) Alii hunc missum ferunt ut de captivis redimendis ageret. De Romanorum continentia lege Valerium, 4. 3. Hoc voluit Varro lib. 2. de vita Pop. R: *Qua abstinentia viri mulieresq́; Romæ fuerint, quod à rege munera eorum noluerit nemo accipere.* Bong.

7. *Cyneas*) Fuit hic Demosthenis auditor, cujus e-loquentia plures urbes quam suis armis subacta esse dicebat *Pyrrhus.* Plutarch. Pyrrh. c. 28. Adde Livium, 34. 4. 5. *Bern.*

9. *Honoris causa*) Hoc est ne liberalitatem regis asper-nari viderentur. n ss tame *hominis* habent: Und Freinsh. *ominis* facit: quip pe mali ominis fuisset, ho spitalia munera non admit tere. *Bern.*

Statuis regis imposue runt) Muneribus scilicet regiis in ipsius regis hono rem versis. quæ certe no adulatio, sed Romana mo deratio potius dici debui

Nam

cum turbatam cum Romanis pacem ab Appio Claudio renuntiasset, interrogatus à Pyrrho, *qualis Roma esset*, respondit, *Regum urbem sibi visam*. Post hæc legati Siculorum superveniunt, 11
tradentes Pyrrho totius insulæ imperium, quæ assiduis Carthaginiensium bellis vexabatur. Ita- 12
que relicto Locris Alexandro filio, firmatisque sociorum civitatibus valido præsidio, in Siciliam exercitum trajecit.

CAP. III. Et quoniam ad Carthaginien- 1
sium mentionem ventum est, de origine eorum pauca dicenda sunt, repetitis Tyriorum paulo altius rebus, quorum casus etiam dolendi fuerunt. Tyriorum gens condita à Phœ- 2
nicibus fuit, qui terræ motu vexati, relicto pa- 3
triæ

Narrat Athenæus lib. 10. 16. Ælianus var. 2. 41. & Laërtius in Xen: haud multum dissimile factum Xenocratis philosophi, qui muneri sibi datam à Dionysio rege coronam auream, domum à cœna rediens, Mercurio, qui stabat ante regias ædes, injecit. Adde Lipsii Notam 167. ad Tacit annal. 2. *Bern.*

10. Ab Appio Claudio) *Cum de Pyrrhi pace ageretur ad eam causam Appium illum & cæcum & senem delatum, memoriæ proditum est*. Cicero Philipp. 1. 5. Adde l. 1. §. 5. ff. de postulando. & l. 2. §. 36. de orig. jur. *Bern.*

Regum urbem) Plutarchus in *Pyrrho* c. 42. de Senatu tantum · *eum multorum regum visum esse concilium*. B. Florus, 1. 18. 26. *Urbem templum sibi visam, senatum Regum esse*. Bern.

CAP. III. *2. A Phœnicibus*) Curtius, 4. 4. 25. ab Agenore Tyrum conditam scribit. Hanc postea Romanorum coloniam Ulpianus l. 1. in pr. ff. de censib. celebrat, inde sibi originem fuisse memorans. *Bern.*

3. Terræ motu) Strabo lib. 1. & 16.

Assyrium stagnum] *Lacum* intelligit *Gennesareticum*

triæ solo, Assyrium stagnum primo, mox ma
4 proximum littus incoluerunt, condita ibi urbe
quam à piscium ubertate, Sidona appellav
run

ticum, de quo Strabo lib. 16. De Sidone & Tyro vide eundem Strabonem, & Q. Curtium B. Adde Pomp. Melam, 1.12. Alterius Tyri, Phœnicum coloniæ, quam præstringit fluvius Tyras, meminit Amm. Marcellinus, 21. 18. *Bern.*

4 *A piscium ubert.*) Sed D. Hieronymus in quæstion. sive tradit. Heb. in Genesin (tom. 3. 236. d.) *D. Chanaan primus natus est Sidon,* inquit, *à quo urbs in Phœnice Sidon vocatur.* Bern.

Sidona] A Sidoniis & Phœnicibus per totum terrarum orbem multæ conditæ sunt coloniæ urbesque. Habuere Sidonii sicut & Tyrii ingenium acre, viridum, & ad omnia flexile. His artibus opes illorum brevi in immensum crevere, dum iis vacare licuit per longæ pacis otium. Nam pacate diu vixisse præ ceteris mortalibus vel hinc colligas, quod lib. Jud. cap. 18. Sidonii proponuntur in exemplum summæ securitat
Verum autem esse put
quod Sidonem scribit Tr
gus à piscium ubertate
appellatam fuisse, na
Said, id est, piscatio, hodi
que *Sidon* dicitur, ut Ga
læꝛ opidū *Bethsaida*, qu
si domum piscationis dix
ris. Nec Sidoni minus co
gruit, quam Hebræi nos d
cent esse ad mare piscosis
mum. Itaque cum Gen. 1
15: Sidon fuisse Chanaan
primogenitus, per Sidone
intellige Sidoniorum p
trem, vel Sidonis condit
rem, quocunque fuerit n
mine. Sidonem ex hoc l
co discimus fuisse valde v
tustam, ut quæ conditore
habuerit Chami nepoten
Noachi pronepotem. Itaq
licet Tyrum, Sidonis æm
lam, antiquam & Cadma
am & ogygiam, Poëtæ pa
sim appellent, & iidem a
tiquitatis nomine plur
mum se efferant, tamen S
doni Tyrus cogitur submi
tere fasces. Homerus plur
mis in locis Sidoniorum
nu

runt: nam piscem Phœnices sidon vocant. Post 5
multos deinde annos à rege Ascaloniorum ex-
pugnati, navibus appulsi, Tyron urbem ante an-
num Trojanæ cladis condiderunt: ibi Persarum 6
bellis diu varieque fatigati, victores quidem fue-
re: sed attritis viribus, à servis suis multitudine
abundantibus, indigna supplicia perpessi sunt:
qui conspiratione facta, omnem liberum popu- 7
lum cum dominis interficiunt: atque ita potiti
urbe, lares dominorum occupant, rempublicam
invadunt, conjuges ducunt, & quod ipsi non
erant, liberos procreant. Unus ex tot mil- 8
libus servorum fuit, qui miti ingenio, senis do-
mini, parvulique filii ejus fortuna moveretur;
dominosque non truci feritate, sed piæ miseri-
cordiæ humanitate respiceret. Itaque cum 9
velut occisos alienasset, servisque de statu rei-
publicæ deliberantibus placuisset regem ex
suo

nunquam Tyri meminit: Sidon autem à Tyro fere distabat stadiis ducentis. Ita habetur in Strabone. In medio Sarepta nomen habet ab æris fusione, cujus ibi magnus proventus, unde Homerus:

Ἐκ μὲν Σιδῶνος πολυχάλκου
εὔχομαι εἶναι.

Id est:

Ærifera ex Sidone genus
mihi glorior esse Boch.

Nam piscem Phœnices Sidon appellant.) Philo Bybliensis: χρόνοις δὲ ὕστερον πολλοῖς ἀπὸ τοῦ Ὑψουρανίου γενεὰς γενέσθαι Ἀγρέα, καὶ Ἁλιέα, τὰς ἁλιείας καὶ ἀγρείας εὑρετὰς, ἐξ ὧν κληθῆναι ἀγρευτὰς καὶ ἁλιεῖς. Nam ציד *piscator*. Ita credebant *Phœnices*. *Voß*.

6. *Servis s. multit. abund.*) Florus, 3. 12. 15. *Quid bella servilia? unde nobis, nisi*

suo corpore creari, eumque potissimum qu
acceptissimum diis, qui solem orientem prim
vidisset, rem ad Stratonem (hoc enim ei nom
10 erat) dominum occulte latentem detulit.
eo formatus, cum medio noctis omnes in un
campum processissent, ceteris in Orientem s
ctantibus, solus Occidentis regionem intuet
11 tur. Id primum aliis videri furor, in Occider
12 solis ortum quærere: ubi vero dies advent
cœpit, editissimisque culminibus urbis orie
splendere; exspectantibus aliis, ut ipsum soler
aspicerent, hic primus omnibus fulgorem so
13 in summo fastigio civitatis ostendit. Non s
vilis ingenii ratio visa; requirentibusque a
14 ctorem, de domino confitetur. Tunc intel
ctum est: Quantum ingenua servilibus inge
præstarent; malitiaque servos, non sapienti
15 vincere. Igitur venia seni filioque data est:
velut numine quodam reservatos arbitrant
16 regem Stratonem creaverunt. Post cuj
mortem regnum ad filium, ac deinde ad n
17 potes transiit. Celebre hoc servorum fac
nu

nisi ex abundantia familiarum! Tacit. annal. 4. 27. *Urbs trepidat ob multitudinem familiarum, quæ gliscebat immensum, minore indies plebe ingenua.* Junge Thucydidem, 4.16,2. de Spartanorum Helotis
Livium, 3. 16. 3. Senecam
clem. 1. 24. prin. *Bern.*

13. Non servilis &c.) Pl
to lib. 6. de LL. sub fine
ex Homero producit h
versus, qui nobis tamen
dy

nus, metuendumque exemplum toto Orbe terrarum fuit. Itaque Alexander Magnus, cum 18
interjecto tempore in Oriente bellum gereret, velut ultor publicæ securitatis, expugnata eorum urbe, omnes qui prælio superfuerant, ob memoriam veteris cædis crucibus affixit: genus 19
tantum Stratonis inviolatum servavit, regnumque stirpi ejus restituit, ingenuis & innoxiis incolis insulæ attributis, ut, exstirpato servili germine, genus urbis ex integro conderetur.

CAP. IV. Hoc igitur modo Tyrii, Ale- 1
xandri auspiciis conditi, parsimonia & labore quærendi cito convaluere. Ante cladem 2
dominorum cum & opibus & multitudine abundarent,

dyss. 17. 322, paulo aliter leguntur:

Ἥμισυ γάρ τε νόου ἀπαμείρεται εὐρύοπα Ζεὺς,
Ἀνδρῶν οὓς ἂν δὴ κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

Dimidio mentis deprivat Juppiter illos
Servilis quoscunque viros sors ceperit unquam.

Contra ea Dionys. Cato, lib. 3. distich. 11. *Utile consilium* &c. & maxime Seneca epist. 47.

17. Metuendum exemplum &c.) Eodem usus argumento Marcellinus, 17. 28. *ad servos rebelles*, inquit, *ocius signa transferri, utilitas publica flagitabat.*

18. Expugnata eorum urbe) De expugnatione Tyri, urbis nobilissimæ, vide Q. Curtium.

Crucibus) Quippe proprio servorum supplicio. Plaut. in Milite, 2. 4. 19: Tacitus histor. 2. 72. 4: & 4. 11. 9: Vulcatius in Avidio Cassio c. 4: Capitolinus in Macrino cap. 12. *Bern.*

CAP. IV. *1. Convaluere*) Est qui mutat *coaluere*, minime ad Justini genium: cui *convalescere* significat *crescere*, seu potentia augescere. Sic

darent, missa in Africam juventute, Uticam
3 condidere: cum interim Rex Tyro decedit, filio Pygmalione, & Elissa filia, insignis formæ
4 virgine, heredibus institutis. Sed populus Pygmalioni admodum puero regnum tradidit.

re. Sic 3. 4. 1: & 36. 2. 18.

2. *Uticam condidere*) Punicarum in Africa urbium, si Carthaginem demas, nulli cessit Utica. Sexaginta autem stadiis à Carthagine distabat, ut testatur Appianus; nempe versus occasum. Stephanus eam scribit Tyriorum coloniam fuisse. Quod & Justinus affirmat lib. 18: Cum & opibus & multitudine Tyrii abundarent, missa in Africam juventute Uticam condidere. Itaq; de antiquitate gloriabatur non parum; quin & eo nomine Carthagini præferebatur. Silius Italicus lib. 3.

Proxima Sidoniis Utica est effusa maniplis,
Prisca situ, Veterisq; ante arces condita Byrsæ.

Aristoteles in libro mirabilium: τῆς δὲ Λιβύης ἐν Ἰτύκῃ καλουμένῃ, ἣ κεῖται μὲν ὥς λέγουσιν, ἐν τῷ κόλπῳ τῷ μεταξὺ Ἑρμείας καὶ τῆς Ἵππου ἄκρας, ἐπέκεινα δὲ Καρχηδόνος ὡς σταδίους διακοσίους. ἣ καὶ πρότερον κτισθῆναι λέγεται αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος ἔτεσι διακοσίοις ὀγδοήκοντα ἑπτὰ, ὡς ἀναγέγραπται ἐν ταῖς Φοινικικαῖς Ἱστορίαις. Id est: In Libyæ Utica, quam vocant, quam in sinu sitam esse ajunt inter Mercurii & Hippi promontoria, ultra Carthaginem stadiis fere ducentis, atque annis CCLXXXVII, ante Carthaginem esse conditam, ut in Phœniciis historiis scriptũ legitur. Velleius Paterculus, l. 2. 9. circa Codri tempora, qui Sauli fuit æqualis, Tyrios paucis annis post Cades Uticam condidisse refert. Urbi igitur tam Vetustæ nomen fecit ipsa antiquitas. Utica enim vel Ityca Punice עתיק, *Itica*, id est, *prisca* dicebatur. *Bochart.* Qui nunc locus à Barbaris *Mazachares* appellatur *D. Marius Nig.*

3. *Rex Tyro*) Malim *Tyri*. Didonis autem pater Agenor, filius Beli. B. Silius Italicus initio libri 1. de bello Pu-

dit. Elisa quoque Acerbæ avunculo suo, sa- 5
cerdoti Herculis, qui honos secundus à rege
erat, nubit. Huic magnæ, sed dissimulatæ o- 6
pes erant: aurumque metu regis non te- 7
ctis, sed terræ crediderat; quam rem etsi ho-
mines ignorabant, fama tamen loquebatur.
Qua incensus Pygmalion, oblitus juris huma- 8
ni

lo *Punico*, ubi de fano Didonis seu Elissæ:

—stant marmore mæstæ
Effigies, Belusque parens, omnisq; nepotum
A Belo series: stat gloria gentis Agenor:
Et qui longa dedit terris cognomina Phœnix.

Lucem huic historiæ toti fœnerabuntur scitissimi illius Musarum Fabri semestria lib. 3. c. 2. & 13. *Bern.*

Interim rex Tyro decedit, filio Pygmalione &c.) In ms. legebatur, *rex multo Tyro*. Et Joannes Gerundensis Episcopus, in Paral. Hist. Hispanicæ citat, *interim rex mutto Tyro decedit*. Vix itaque crediderim, sanum esse hunc locum. Puto scribendum; *interim rex Mutgo Tyro decedit*. Mutgo appellatur hic pater Pygmalionis, quem alii *Mutgonum*, & *Matgenum* vocant. Μέτλω is est Theophilo lib. III. ad Autolycum. *Methres* vero est Servio. Alii & *Belum* vocant. Non recte. *Voss.*

5. *Acerbæ*) Qui vulgo, & à Marone, *Sichæus* dicitur. In ora mss. aliquot adscriptum est, *Hiarbæ* legendū: falso Mauritanorum principem cum Didonis marito confundentes. Alii *Acervas* habent, *v* pro *b*. Servius in Virgilium notat *Sicharbam* eundem appellatum, & fragmentum de Didone, quod mihi ex veteri libro transscriptum communicavit popularis meus P. Daniel: in quo totus hic locus adducitur ex Trogo Pompeio in Epitomis *Bong.*

Acerbæ avunculo) Qui & Sichæus Virg.

Huic conjunx Sichæus erat ditissimus agri
Phœnicum.

ni, avunculum suum, eundemque generum sine
9 respectu pietatis occidit. Elissa diu fratrem
propter scelus aversata, ad postremum dissimulato odio, mitigatoque interim vultu, fugam tacito molitur, assumptis quibusdam principibus in societatem, quibus par odium in regem esse, eandemque fugiendi cupiditatem arbitrabatur.
10 Tunc fratrem dolo aggreditur, fingit *se ad eum migrare velle, ne amplius ei mariti domus, cupido oblivionis, gravem luctus imaginem renovaret, nec*
11 *ultra amara admonitio oculis ejus occurrat.* Non invitus Pygmalion verba sororis audivit, existimans, cum ea & aurum Acerbæ ad se venturum.
12 Sed Elissa ministros migrationis à rege missos, navi-

8. Generum) Id est, sororis maritum, ut ex Sophoclis Oedipo tyranno, & Probi Pausania, notavit vir incomparabilis Jac. Cujacius observation. 6. 17: Quomodo & Ditmarus, & Witichindus Saxo lib. 1. loquuti sunt. Sed & Cedrenus, Jothor socerum Moysis vocat πενθερὸν ἢ γαμβρόν. Ut quicunque uxorem alteri dat, aut filiam, aut sororem, ejus gener dicatur. Fortasse & qui ducit, gener dicitur: quo sensu ἐπιγαμβρεύειν legimus, Matth. 22. 24. B. Zonaras in Stauracio generale vocabulum restringit, γαμβρὸς ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ. Ceterum istiusmodi nomina cognationum & affinitatum, ab auctoribus non jurisconsultis confundi sæpe corrumpique, demonstrat præter alios Alb. Gentilis lib. 5. de nuptiis, pag. 448. & seq. *Bern.*

Generum) Gener aliquando vir sororis dicitur, Cujac. obs. 6. c. 17: Ita Pygmalionis Sichæus gener vocatur: cui nupserat Pygmalionis soror Elissa. Corradus tamen locum corruptum putat.

10. Oculis ejus &c.) Cicero famil. 6, 1. *Oculi augent dolo-*

navibus cum omnibus opibus ſuis prima veſpera
imponit, provectaque in altum, compellit eos
onera harenæ pro pecunia involucris involuta,
in mare dejicere. Tunc deflens ipſa, lugubriq; 13
voce Acerbam ciet: orat, *ut libens opes ſuas reci-*
piat, quas reliquerat; habeatque inferias, quas ha-
buerat cauſam mortis. Tunc ipſos miniſtros ag- 14
greditur: *ſibi quidem* ait *optatam olim mortem;*
ſed illis acerbos cruciatus, & dira ſupplicia immine-
re, qui Acerbæ opes, quarum ſpe parricidium rex
fecerit, avaritiæ tyranni ſubtraxerint. Hoc me- 15
tu omnibus injecto, comites fugæ accepit. Jun-
guntur & ſenatorum in eam noctem præparata
agmina; atque ita ſacris Herculis, cujus ſacer-
dos Acerbas fuerat, repetitis, exilio ſedes quæ-
runt.

CAP. V. Primus illis appulſus terræ, Cy- 1
prus inſula fuit: ubi ſacerdos Jovis, cum conju- 2
ge & liberis, deorum monitu, comitem ſe Eliſſæ
ſociumque præbuit, pactus ſibi poſteriſque per-
petuum honorem ſacerdotii. Conditio pro ma- 3
nifeſto omine accepta. Mos erat Cypriis, vir- 4
gines ante nuptias ſtatutis diebus dotalem pecu-
niam quæſituras, in quæſtum ad littus maris mit-
tere,

dolorem, nec avertere à miſeriis cogitationem ſinunt.

13. *Ciet*) Forte, *ciens.*

15. *Sacris Herculis*) Inſtitutis primum ab *Iromo* Tyri rege (qui in ſacris Regum libris *Chiram* vocatur) ſub id tempus, quo Salomon Hieroſolymis imperabat. Joſeph. antiquit. Judaicar. c.8.2. *Bern.*

CAP. V. 4 *Mos erat &c.*)

Romano Fabricius Lucinus missus, pacem
7 cum Pyrrho composuit. Ad quam confi
mandam, Cyneas Romam cum ingentib
à Pyrrho donis missus, neminem, cujus dom
8 muneribus pateret, invenit. Huic contine
tiæ Romanorum simile exemplum, iisdem fe
9 me temporibus fuit. Nam missi à senatu
Ægyptum legati, cum ingentia sibi à Ptol
mæo rege missa munera sprevissent, interject
diebus ad cœnam invitatis, aureæ coronæ mis
sunt, quas illi honoris causa receptas, poster
10 die statuis regis imposuerunt. Igitur Cynea
cu

bil. Mihi τὸ *Romanus* glossemati simile videtur. *Bern.*

6. *Fabricius Lucinus*) Plutarchus refert Cyneam à Pyrrho de agenda pace ad Romanos missum, non Fabricium à Romanis ad Pyrrhum. Obtinuit autem Appius Claudius Cæcus, ne fœdus atque pax fieret. Observa quæ hic de Fabricio narrat Plutarchus.

Fabricius) Alii hunc missum ferunt ut de captivis redimendis ageret. De Romanorum continentia lege Valerium, 4. 3. Hoc voluit Varro lib. 2. de vita Pop. R: *Qua abstinentia viri mulieresq; Romæ fuerint, quod à rege munera eorum noluerit nemo accipere.* Bong.

7. *Cyneas*) Fuit hic D mosthenis auditor, cujus loquentia plures urbe quam suis armis subact esse dicebat *Pyrrhus*. Pl tarch. Pyrrh. c. 28. Adde vium, 34. 4. 5. *Bern.*

9. *Honoris causa*) Hoc e ne liberalitatem regis asp nari viderentur. n ss eam *hominis* habent: Un Freinsh. *ominis* facit: qu pe mali ominis fuisset, h spitalia munera non adm tere. *Bern.*

Statuis regis impos runt) Muneribus scili regiis in ipsius regis hon rem versis. quæ certe n adulatio, sed Romana m deratio potius dici debu

Nar

cum turbatam cum Romanis pacem ab Appio Claudio renuntiasset, interrogatus à Pyrrho, *qualis Roma esset,* respondit, *Regum urbem sibi visam.* Post hæc legati Siculorum superveniunt, 11
tradentes Pyrrho totius insulæ imperium, quæ assiduis Carthaginiensium bellis vexabatur. Ita- 12
que relicto Locris Alexandro filio, firmatisque sociorum civitatibus valido præsidio, in Siciliam exercitum trajecit.

Cap. III. Et quoniam ad Carthaginien- 1
sium mentionem ventum est, de origine eorum pauca dicenda sunt, repetitis Tyriorum paulo altius rebus, quorum casus etiam dolendi fuerunt. Tyriorum gens condita à Phæ- 2
nicibus fuit, qui terræ motu vexati, relicto pa- 3
triæ

Narrat Athenæus lib. 10. 10. Ælianus var. 2. 41. & Laërtius in Xen: haud multum dissimile factum Xenocratis philosophi, qui muneri sibi datam à Dionysio rege coronam auream, domum à cœna rediens, Mercurio, qui stabat ante regias ædes, injecit. Adde Lipsii Notam 167. ad Tacit annal. 1. *Bern.*

10. *Ab Appio Claudio*) *Cum de Pyrrhi pace ageretur ad eam causam Appium illum & cæcum & senem delatum, memoriæ proditum est.* Cicero Philipp. 1. 5. Adde l. 1. §. 5. ff. de postulando. & l. 2. §. 36. de orig. jur. *Bern.*

Regum urbem) Plutarchus in Pyrrho c. 42. de Senatu tantum: *eum multorum regum visum esse concilium.* B. Florus 1. 18. 26. *Urbem templum sibi visam, senatum Regum esse.* Bern.

Cap. III. 2. *A Phænicibus*) Curtius, 4. 4. 25. ab Agenore Tyrum conditam scribit. Hanc postea Romanorum coloniam Ulpianus l. 1. in pr. ff. de censib. celebrat, inde sibi originem fuisse memorans. *Bern.*

3. *Terræ motu*) Strabo lib. 1. & 16.

Assyrium stagnum] Lacum intelligit *Gennesareticum*

triæ solo, Assyrium stagnum primo, mox ma
4 proximum littus incoluerunt, condita ibi urbe
quam à piscium ubertate, Sidona appellave
runt

ticum, de quo Strabo lib. 16. De Sidone & Tyro vide eundem Strabonem, & Q. Curtium B. Adde *Pomp.* Melam, 1.12. Alterius Tyri, Phœnicum coloniæ, quam præstringit fluvius Tyras, meminit Amm. Marcellinus, 22.18. *Bern.*

4 *A piscium ubert.*) Sed D. Hieronymus in quæsti-on. sive tradit. Heb. in Genesin (tom. 3. 236. d.) *D. Chanaan primus natus est Sidon,* inquit, *à quo urbs in Phœnice Sidon vocatur.* Bern.

Sidona] A Sidoniis & Phœnicibus per totum terrarum orbem multæ conditæ sunt coloniæ urbesque. Habuere Sidonii sicut & Tyrii ingenium acre, vividum, & ad omnia flexile. His artibus opes illorum brevi in immensum crevere, dum iis vacare licuit per longæ pacis otium. Nam pacate diu vixisse præ ceteris mortalibus vel hinc colligas, quod lib. Jud. cap. 18. Sidonii proponuntur in exem-plum summæ securitati Verum autem esse puto quod Sidonem scribit Tro gus à piscium ubertate appellatam fuisse, nam *Said*, id est, piscatio, hodie que *Sidon* dicitur, ut Galilææ opidū *Bethsaida*, qua si domum piscationis dixe ris. Nec Sidoni minus con gruit, quam Hebræi nos do cent esse ad mare piscosissi mum. Itaque cum Gen. 10 15: Sidon fuisse Chanaan primogenitus, per Sidonem intellige Sidoniorum pa trem, vel Sidonis conditorem, quocunque fuerit no mine. Sidonem ex hoc lo co discimus fuisse valde ve tustam, ut quæ conditorem habuerit Chami nepotem Noachi pronepotem. Itaque licet Tyrum, Sidonis æmu lam, antiquam & Cadmæ am & ogygiam, Poëtæ pas sim appellent, & iidem an tiquitatis nomine pluri mum se efferant, tamen Si doni Tyrus cogitur submit tere fasces. Homerus pluri mis in locis Sidoniorum

num

runt: nam piscem Phœnices sidon vocant. Post 5
multos deinde annos à rege Ascaloniorum expugnati, navibus appulsi, Tyron urbem ante annum Trojanæ cladis condiderunt: ibi Persarum 6
bellis diu varieque fatigati, victores quidem fuere: sed attritis viribus, à servis suis multitudine abundantibus, indigna supplicia perpessi sunt:
qui conspiratione facta, omnem liberum popu- 7
lum cum dominis interficiunt: atque ita potiti urbe, lares dominorum occupant, rempublicam invadunt, conjuges ducunt, & quod ipsi non
erant, liberos procreant. Unus ex tot mil- 8
libus servorum fuit, qui miti ingenio, senis domini, parvulique filii ejus fortuna moveretur; dominosque non truci feritate, sed piæ misericordiæ humanitate respiceret.
Itaque cum 9
velut occisos alienasset, servisque de statu reipublicæ deliberantibus placuisset regem ex suo

nunquam Tyri meminit: Sidon autem à Tyro fere distabat stadiis ducentis. Ita habetur in Strabone. In medio Sarepta nomen habet ab æris fusione, cujus ibi magnus proventus, unde Homerus:

Ἐκ μὲν Σιδῶνος πολυχάλκου
εὔχομαι εἶναι.

Id est:

Ærifera ex Sidone genus
mihi glorior esse Boch.

Nam piscem Phœnices Sidon appellant.) Philo Bybliensis: χρόνοις δὲ ὕστερον πολλοῖς ἀπὸ τοῦ Ὑψουρανίου γενεὰς γενέσθαι Ἀγρέα, καὶ Ἁλιέα, τὰς ἁλιείας καὶ ἀγρείας εὑρετὰς, ἐξ ὧν κληθῆναι ἀγρευτὰς καὶ ἁλιεῖς. Nam צִיד *piscator.* Ita credebant *Phœnices. Voss.*

6. *Servis s. multit. abund.*) Florus, 3. 12. 15. *Quid bella servilia? unde nobis, nisi*

ſuo corpore creari, eumque potiſſimum quaſi
acceptisſimum diis, qui ſolem orientem primus
vidiſſet, rem ad Stratonem (hoc enim ei nomen
10 erat) dominum occulte latentem detulit. Ab
eo formatus, cum medio noctis omnes in unum
campum proceſſiſſent, ceteris in Orientem ſpe-
ctantibus, ſolus Occidentis regionem intueba-
11 tur. Id primum aliis videri furor, in Occidente
12 ſolis ortum quærere: ubi vero dies adventare
cœpit, editiſſimisque culminibus urbis oriens
ſplendere; exſpectantibus aliis, ut ipſum ſolem
aſpicerent, hic primus omnibus fulgorem ſolis
13 in ſummo faſtigio civitatis oſtendit. Non ſer-
vilis ingenii ratio viſa; requirentibusque au-
14 ctorem, de domino confitetur. Tunc intelle-
ctum eſt: Quantum ingenua ſervilibus ingenia
præſtarent; malitiaque ſervos, non ſapientia
15 vincere. Igitur venia ſeni filioque data eſt: &
velut numine quodam reſervatos arbitrantes,
16 regem Stratonem creaverunt. Poſt cujus
mortem regnum ad filium, ac deinde ad ne-
17 potes tranſiit. Celebre hoc ſervorum faci-
nus,

niſi ex abundantia famili-arum! Tacit. annal. 4. 27. *Urbs trepidat ob multitudinem familiarum, quæ gliſcebat immenſum, minore indies plebe ingenua.* Junge Thucydidem, 4. 16. 2. de Spartanorum Helotis: Livium, 3. 16. 3. Senecam de clem. 1. 24. prin. *Bern.*

13. Non ſervilis &c.) Plato lib. 6. de LL. ſub finem ex Homero producit hos verſus, qui nobis tamen Odyſſ.

nus, metuendumque exemplum toto Orbe terrarum fuit. Itaque Alexander Magnus, cum 18
interjecto tempore in Oriente bellum gereret, velut ultor publicæ securitatis, expugnata eorum urbe, omnes qui prælio superfuerant, ob
memoriam veteris cædis crucibus affixit: genus 19
tantum Stratonis inviolatum servavit, regnumque stirpi ejus restituit, ingenuis & innoxiis incolis insulæ attributis, ut, exstirpato servili germine, genus urbis ex integro conderetur.

CAP. IV. Hoc igitur modo Tyrii, Ale- 1
xandri auspiciis conditi, parsimonia & labo-
re quærendi cito convaluere. Ante cladem 2
dominorum cum & opibus & multitudine abundarent,

dyss. 17. 322. paulo aliter leguntur:

Ἥμισυ γάρ τε νόου ἀπαμείρεται εὐρύοπα Ζεὺς,
Ἀνδρῶν οὓς ἂν δὴ κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

Dimidio mentis deprivat Juppiter illos
Servilis quoscunque viros sors ceperit unquam.

Contra ea Dionys. Cato, lib. 3. distich. 11. *Utile consilium* &c. & maxime Seneca epist. 47.

17. Metuendum exemplum &c.) Eodem usus argumento Marcellinus, 17. 28. *ad servos rebelles*, inquit, *ocius signa transferri, utilitas publica flagitabat.*

18. Expugnata eorum urbe) De expugnatione Tyri, urbis nobilissimæ, vide Q. Curtium.

Crucibus) Quippe proprio servorum supplicio. Plaut. in Milite, 2. 4. 19: Tacitus histor. 2. 72. 4: & 4. 11. 9: Vulcatius in Avidio Cassio c. 4: Capitolinus in Macrino cap. 12. *Bern.*

CAP. IV. *1. Convaluere*) Est qui mutat *coaluere*, minime ad Justini genium: cui *convalescere* significat *crescere*, seu potentia augescere. Sic

darent, missa in Africam juventute, Uticam condidere: cum interim Rex Tyro decedit, filio Pygmalione, & Elissa filia, insignis formæ
4 virgine, heredibus institutis. Sed populus Pygmalioni admodum puero regnum tradidit.

re. Sic 3. 4. 1: & 36. 2. 18.

2. *Uticam condidere*) Punicarum in Africa urbium, si Carthaginem demas, nulli cessit Utica. Sexaginta autem stadiis à Carthagine distabat, ut testatur Appianus; nempe versus occasum. Stephanus eam scribit Tyriorum coloniam fuisse. Quod & Justinus affirmat lib. 18: Cum & opibus & multitudine Tyrii abundarent, missa in Africam juventute Uticam condidere. Itaq; de antiquitate gloriabatur non parum; quin & eo nomine Carthagini præferebatur. Silius Italicus lib. 3.

Proxima Sidoniis Utica est effusa maniplis,
Prisca situ, Veterisq; ante arces condita Byrsæ.

Aristoteles in libro mirabilium: τὴν δὲ Λιβύης ἐν Ἰτύκῃ καλουμένην, ἣ κεῖται μὲν ὡς λέγουσιν, ἐν τῷ κόλπῳ τῷ μεταξὺ Ἑρμαίας καὶ τῆς Ἵππου ἄκρας, ἐπέκεινα δὲ Καρχηδόνος ὡς σταδίους διακοσίους. ἣ καὶ πρότερον κτισθῆναι λέγεται αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος ἔτεσι διακοσίοις ὀγδοήκοντα ἑπτὰ, ὡς ἀναγέγραπται ἐν ταῖς Φοινικικαῖς ἱστορίαις. Id est: In Libyæ Utica, quam vocant, quam in sinu sitam esse ajunt inter Mercurii & Hippi promontoria, ultra Carthaginem stadiis fere ducentis, atque annis CCLXXXVII, ante Carthaginem esse conditam, ut in Phœniciis historiis scriptũ legitur. Velleius Paterculus, 1. 2. 9. circa Codri tempora, qui Sauli fuit æqualis, Tyrios paucis annis post Cades Uticam condidisse refert. Urbi igitur tam Vetustæ nomen fecit ipsa antiquitas. Utica enim vel Ityca Punice עתיק, *Itica*, id est, *prisca* dicebatur. *Bochart.* Qui nunc locus à Barbaris *Mazachares* appellatur *D. Marius Nig.*

3. *Rex Tyro*) Malim *Tyri.* Didonis autem pater Agenor, filius Beli. B. Silius Italicus initio libri 1. de bello *Pu-*

dit. Elisa quoque Acerbæ avunculo suo, sa- 5
cerdoti Herculis, qui honos secundus à rege
erat, nubit. Huic magnæ, sed dissimulatæ o- 6
pes erant: aurumque metu regis non te- 7
ctis, sed terræ crediderat; quam rem etsi ho-
mines ignorabant, fama tamen loquebatur.
Qua incensus Pygmalion, oblitus juris huma- 8
ni

lo Punico, ubi de fano Didonis seu Elissæ:

—stant marmore mœstæ
Effigies, Belusque parens, omnisq; nepotum
A Belo series: stat gloria gentis Agenor:
Et qui longa dedit terris cognomina Phœnix.

Lucem huic historiæ toti fœnerabuntur scitissimi illius Musarum Fabri semestria lib. 3. c. 2. & 13. *Bern.*

Interim rex Tyro decedit, filio Pygmalione &c.) In ms. legebatur, *rex multo Tyro.* Et Joannes Gerundensis Episcopus, in Paral. Hist. Hispanicæ citat, *interim rex mutto Tyro decedit.* Vix itaque crediderim, sanum esse hunc locum. Puto scribendum; *interim rex Mutgo Tyro decedit.* Murgo appellatur hic pater Pygmalionis, quem alii *Mutgonum, & Matgenum* vocant. Μέττην is est Theophilo lib. III. ad Autolycum. *Methres* vero est Servio. Alii & *Belum* vocant. Non recte. *Voss.*

5. *Acerbæ*) Qui vulgo, & à Marone, *Sichæus* dicitur. In ora mss. aliquot adscriptum est, *Hiarbæ* legendū: falso Mauritanorum principem cum Didonis marito confundentes. Alii *Acervas* habent, *v* pro *b.* Servius in Virgilium notat *Sicharbam* eundem appellatum, & fragmentum de Didone, quod mihi ex veteri libro transscriptum communicavit popularis meus P. Daniel: in quo totus hic locus adducitur ex Trogo Pompeio in Epitomis *Bong.*

Acerbæ avunculo) Qui & Sichæus Virg.

Huic conjunx Sichæus erat ditissimus agri
Phœnicum.

 8. Ge-

ni, avunculum ſuum, eundemque generum ſine
9 reſpectu pietatis occidit. Eliſſa diu fratrem
propter ſcelus averſata, ad poſtremum diſſimulato odio, mitigatoque interim vultu, fugam tacito molitur, aſſumptis quibusdam principibus in ſocietatem, quibus par odium in regem eſſe, eandemque fugiendi cupiditatem arbitrabatur.
10 Tunc fratrem dolo aggreditur, fingit *ſe ad eum migrare velle, ne amplius ei mariti domus, cupidæ oblivionis, gravem luctus imaginem renovaret, nec*
11 *ultra amara admonitio oculis ejus occurrat.* Non invitus Pygmalion verba ſororis audivit, exiſtimans, cum ea & aurum Acerbæ ad ſe venturum.
12 Sed Eliſſa miniſtros migrationis à rege miſſos, navi-

8. *Generum*) Id eſt, ſororis maritum, ut ex Sophoclis Oedipo tyranno, & Probi Pauſania, notavit vir incomparabilis Jac. Cujacius obſervation. 6. 17: Quomodo & Ditmarus, & Witichindus Saxo lib. 1. loquuti ſunt. Sed & Cedrenus, Jothor ſocerum Moyſis vocat πενθερὸν ἢ γαμβρόν. Ut quicunque uxorem alteri dat, aut filiam, aut ſororem, ejus gener dicatur. Fortaſſe & qui ducit, gener dicitur: quo ſenſu ἐπιγαμβρεύειν legimus, Matth. 22. 24. B. Zonaras in Stauracio generale vocabulum reſtringit, γαμβρὸς ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ. Ceterum iſtiusmodi nomina cognationum & affinitatum, ab auctoribus non juriſconſultis confundi ſæpe corrumpique, demonſtrat præter alios Alb. Gentilis lib. 5. de nuptiis, pag. 448. & ſeq. *Bern.*

Generum) Gener aliquando vir ſororis dicitur, Cujac. obſ. 6. c. 17: Ita Pygmalionis Sichæus gener vocatur: cui nupſerat Pygmalionis ſoror Eliſſa. Corradus tamen locum corruptum putat.

10. *Oculis ejus &c.*) Cicero famil. 6, 1. *Oculi augent dolo-*

navibus cum omnibus opibus suis prima vespera imponit, provectaque in altum, compellit eos onera harenæ pro pecunia involucris involuta, in mare dejicere. Tunc deflens ipsa, lugubriq; 13
voce Acerbam ciet: orat, *ut libens opes suas recipiat, quas reliquerat; habeatque inferias, quas habuerat causam mortis.* Tunc ipsos ministros ag- 14
greditur: *sibi quidem* ait *optatam olim mortem; sed illis acerbos cruciatus, & dira supplicia imminere, qui Acerbæ opes, quarum spe parricidium rex fecerit, avaritiæ tyranni subtraxerint.* Hoc me- 15
tu omnibus injecto, comites fugæ accepit. Junguntur & senatorum in eam noctem præparata agmina; atque ita sacris Herculis, cujus sacerdos Acerbas fuerat, repetitis, exilio sedes quærunt.

CAP. V. Primus illis appulsus terræ, Cy- 1
prus insula fuit: ubi sacerdos Jovis, cum conju- 2
ge & liberis, deorum monitu, comitem se Elissæ sociumque præbuit, pactus sibi posterisque perpetuum honorem sacerdotii. Conditio pro ma- 3
nifesto omine accepta. Mos erat Cypriis, vir- 4
gines ante nuptias statutis diebus dotalem pecuniam quæsituras, in quæstum ad littus maris mittere,

dolorem, nec avertere à miseriis cogitationem sinunt.

13. Ciet) Forte, *ciens.*

15. Sacris Herculis) Institutis primum ab *Iromo* Tyri rege (qui in sacris Regum libris *Chiram* vocatur) sub id tempus, quo Salomon Hierosolymis imperabat. Joseph. antiquit. Judaicar. c. 8. 2. *Bern.*

CAP. V. *4 Mos erat &c.*)

tere, pro reliqua pudicitia libamenta Veneri ſo-
5 lutura. Harum igitur ex numero octoginta admodum virgines raptas, navibus imponi Eliſſa jubet; ut & juventus matrimonia, & urbs ſobo-
6 lem habere poſſet. Dum hæc aguntur, Pygmalion cognita ſororis fuga, cum impio bello fugientem perſequi pararet, ægrè precibus matris, &
7 deorum minis victus, quievit: cui cum inſpirati vates canerent, *non impune laturum, ſi incrementa urbis toto Orbe auſpicatiſſimæ interpellaſſet*, hoc modo ſpatium reſpirandi fugientibus datum.
8 Itaque Eliſſa delata in Africæ ſinum, incolas loci ejus, adventu peregrinorum, mutuarumque rerum commercio gaudentes, in amicitiam ſolicitat:

Lactantius divinar. inſtitut. 2, 17. *Venus auctor mulieribus in Cypro moris illius fuit, ne ſola præter alias mulieres impudica & virorum appetens videretur.* Armeniis ſimilem fere morem tribuit Strabo, fine libri 11. & Lydis Herodotus. 1. 93. Punicis Valerius Max. 2. 6. 15: Phœnicibus D. Auguſtinus de Civit. Dei, 4. 10. *Bern.*

7. *Inſpirati vates*) Dæmone pleni.

Interpellaſſet) Sic auctor iterum, 15. 3. 3. & 44. 4. 20. Eleganter Curtius, 6. 6. 14. *Ne in ſeditionem res verteretur, otium interpellandum erat bello.* Et 4. 6. 11: *Saxa cotesque interpellant ſpecum.* Capitolinus in M. Ant. Philoſoph. c. 8. *Interpellavit iſtam ſecuritatem felicitatemq; imperii, Tiberis inundatio.* Vide de hac voce Freinshemii indicem. *Bern.*

8. *Mutuarumque rerum comm.*) Quod Spartanis quoque tribuit auctor, 3. 2. 1. & Germanis Tacitus c. 5. idemque cum Ariſtoteles Polit. 1. 6. tum Plinius nat. hiſt. 33. 1. princ. ut antiquiſſimum

tat; deinde empto loco, qui corio bovis tegi 9
posset, in quo fessos longa navigatione socios,
quoad proficisceretur, reficere posset; corium in
tenuissimas partes secari jubet, atq; ita majus lo-
ci spacium quam petierat, occupat: unde postea
ei loco Byrsæ nomen fuit. Confluentibus 10
deinde vicinis locorum, qui spe lucri multa ho-
spitibus venalia inferebant; sedesq; ibi statuenti-
bus, ex frequentia hominum velut instar civitatis
effectum est. Uticensium quoq; legati, dona ut 11
consanguineis attulerunt; hortatiq; sunt, urbem 12
ibi conderent, ubi sedes sortiti essent. Sed & A- 13
fros

simum, & maxime conveniens naturæ, commendat. *Bern.*

9. Deinde empto loco) Virgilius, 1. Æneid. Strabo, 17. Appianus de bellis Punicis: Eustathius in Dionysium: & ceteri passim auctores de Carthagine multa. *de qua silere rectius* putat Sallustius Jug. 19. 3. *quam parum dicere.* Bong.

Tegi) Male utitur auctor hoc verbo: rectius Appianus de bell. Pun. pag. 1. b. ὅσον Βύρσα ταύρου περιλάβῃ. & Livius, 34. 61. 10. *quantum loci, bovis tergo amplecti potuerint.* Nec aliter Virgil. Æneid. 1. 372. *Taurino quantum possent circumdare tergo.*

Byrsæ) Strabo lib. 17. pag. 512. 45. *Byrsam,* hoc est, tergus, ait arcem fuisse in media urbe Carthagine, loco edito, in cujus vertice templum Æsculapii fuerit, quod Asdrubalis uxor, urbe capta, secum concremarit. *Bern.*

Byrsæ) Nugantur hic Græci & Latini auctores. Byrsa enim בוצרון, hoc est, munitus locus Pœnis & Orientalibus. Quo nomine etiam Idumæorum metropolis dicta.

12. Uticensium) Vide supra.

 14. Car-

14 ſros detinendi advenas amor cepit. Itaque conſentientibus omnibus, Carthago conditur, ſtatu-
15 to annuo vectigali pro ſolo urbis. In primis fundamentis caput bubulum inventum eſt: quod auſpicium quidem fructuoſæ terræ, ſed laborioſæ, perpetuoque ſervæ urbis fuit: propter quod
16 in alium locum urbs translata. Ibi quoque equi caput repertum, bellicoſum potentemque populum futurum ſignificans, urbi auſpicatam ſe-
17 dem dedit. Tunc ad opinionem novæ urbis concurrentibus gentibus, brevi & populus, & civitas magna facta.

1 CAP. VI. Cum ſucceſſu rerum florentes Car-

14. *Carthago*) Totam eam oram usque ad Herculis columnas *Pœni* & Chananæi ſuis coloniis inundarunt. Quarum tum ac poſtea, caput Carthago fuit, vero nomine Chædreanech, חצרי ענק, ἔπαυλις Ἄναχ, quod ab Anakæis ſtructa atque habitata eſſet. De qua fuga pluribus *Scaliger* de Emend. Temp. *Voſſius*, 1. Gram. IX. *Seldenus* de Dîs Syris.

Pro ſolo) Ita 19. 1. 4: Antiquitatem obſerva moris illius pendendi vectigalis, quod *ſolarium* Ulpiano. *Bern.*

16. *Equi caput*) Ideo Κακκάβη dicta, quod ipſorum lingua eſt *caput equinum*. B. Adde Virgil. Æn. 1. v. 448. Ejusmodi auſpicia priſcis in condendis urbibus curioſe obſervata, præter alia exemplo eſt Roma apud Livium, 1. 55. 7. *Bern.*

17. *Ad opinionem nov. u.*) infra, 23. 1. 12.

CAP. VI. 1. *Maxitanorum Hiarbas*) Vett. quidam *Muxitanorum*, vulgo *Mauritanorum*. Euſtathius (in Dionyſ. pag. 30. a.) Hiarbam regem facit *Maxicum*. Apud Stephanum de urbib. *Maxyes ſunt Libyæ Nomades. Sunt autem & alii Maxyes, & alii Machmes.*

Carthaginis opes essent, rex Maxitanorum Hiarbas decem Pœnorum principibus ad se arcessitis, Elissæ nuptias sub belli denuntiatione petit: quod legati reginæ referre metuentes, Punico 2
cum ea ingenio egerunt; nuntiantes *regem aliquem poscere, qui cultiores victus eum, Afrosque perdoceat: sed quem inveniri posse, qui ad Barba-* 3
ros & ferrum more viventes transire à consanguineis velit? Tunc à regina castigati, *Si pro salute* 4
patriæ asperiorem vitam recusarent, cui etiam ipsa vita, si res exigat, debeatur: regis mandata aperuere, dicentes: Quæ præcipiat aliis, ipsi facienda esse, si velit urbi consultum esse. Hoc dolo capta, 5
diu Acerbæ viri nomine cum multis lacrymis & lamentatione flebili invocato, ad postremum *ituram se quo suæ urbis fata vocarent,* respondit. In hoc trium mensium sumpto spatio, pyra in 6
ultima parte urbis exstructa, velut placatura viri manes, inferiasque ante nuptias missura, multas hostias cædit, & sumpto gladio pyram conscendit; atque ita ad populum respiciens, *ituram se* 7
ad

mes. Docto lectori judicium relinquo. B. *Mazyzes* Libycos populos, habet etiam Amm. Marcellinus lib. 29. c. 25. & 27. De his auctori sermonem hic esse, sentit etiam in exercitationibus Plinianis pag. 322. c. magnus ille Salmasius.

Hiarbas) Melius sine aspiratione *Iarbas*, quomodo & Græci & Virgilius.

4. *Pro salute patriæ*) *Neque cives idonei aliquid habent antiquius salute communi.* Varro rer. hum. lib. 20.

6. *Sumpto gladio pyram ascendit*) Servius non vulgo vulgatus, sed manuscriptus

ad virum, sicut praeceperant, dixit, vitamque gla-
8 dio finivit. Quamdiu Carthago invicta fuit, pro
9 dea culta est. Condita est urbs haec LXXII. annis
10 ante quam Roma; cujus virtus sicut bello clara
fuit, ita domi status variis discordiarum casi-
11 bus agitatus est. Cum inter cetera mala, et-
iam peste laborarent, cruenta sacrorum reli-
12 gione, & scelere pro remedio usi sunt. Quippe
homi-

ptus (Fuldensis) ad illud Virgilii Æn. 1. v. 344.

Imperium Dido Tyria regit urbe profecta,

Dido, inquit, *vero nomine Elissa antea dicta est: sed post interitum à Poenis Dido appellata fuit, id est, Virago, Punica lingua, quod cum à suis civibus cogeretur cuidam de Afris regibus nubere; & prioris mariti amore teneretur; forti se animo & interfecerit, & in pyram injecerit, quam se ad expiandos prioris mariti manes extruxisse fingebat.* Mod.

9. LXXII. *annis*) Hic plurimum variant auctores: quidam ante Trojam captam conditam volunt, inter quos Philistus apud Eusebium, & Appianus: quidam post captam Trojam, antequam Roma conderetur. Neque hi in numero annorum consentiunt. Paterculus, 1. 6. 4. annos quinque & septuaginta ante Romam. Livii epitoma libr. 51. annos DCC. stetisse Carthaginem refert: eversa autem est anno urbis DCVII, fuerat ergo ante urbem conditam annos XCIII: Solinus c. 30. annos DCCXXXVII. vel ut in veteri codice Vineti legitur DCLXXVII. Eusebius venisse in potestatem Romanorum anno à conditione sui DCLXXIII, (ita est in ms.) vel ut alii affirmant DCCXLVIII. prior numerus uno anno plus habet, quam Paterculi ratio. M. Cicero, 1. de Republica. *Nec tantum Carthago habuisset opum sexcentos fere annos, sine consiliis & disciplina.* Sed haec accuratius explicabant Bochelli mei

homines, ut victimas immolabant; & impuberes (quæ ætas etiam hostium misericordiam provocat) aris admovebant, pacem deorum sanguine eorum exposcentes, pro quorum vita dii rogari maxime solent.

CAP.

mei ad Eusebium observationes chronicæ. *Bong.* Consulendus & Scaliger animadvers. Euseb. ad annum MCLXVII, & MDCCCLXXI, maxime vero canonibus Isagogicis. Cum auctore nostro congruit traditio Catonis apud Servium ad Virgilii Æn. 1. v. 271. Æn. 4. v. 459. *Bern.*

12. *Homines ut victimas*) Vide Curtium Ruf. 4. 3. 38. &c. *Bong.* & Silium Italicum lib. 4. v. 767. Quanquam præter Carthaginienses, hoc immanitatis diræ sacrificium Dionysius Halicarnass. 1. 38. Gallos etiam aliasque gentes occidentales sua etiamnum ætate, sub Augusti principatu tenuisse scribit, consentiente Cæsare Gall. 6. 61, & Plinio, 30. 1. fin. Sed & de majoribus nostris Tacitus Germ. cap. 9. Quo vero ritu Pœni liberos immolarint, refert Plutarchus in libro de superstitione cap. 21. & Diod. 20. 14. Rationem habet Varro lib. 16. divinar. rer. citante Augustino, 7. 19. de Civ. Dei: *Ideo à quibusdam pueri Saturno soliti sunt immolari, sicut à Pœnis, & quibusdam etiam majores, sicut à Gallis: quia omnium seminum optimum est genus humanum.* Ceterum humana sacrificia facunde exsecratur Lactantius, 1. 21. Adde Joan. Wierum de præstig. dæm. 1. 7. *Bern.*

Etiam hostium) Ita fere infra, 26. 2. 5.

Pacem deorum) Proprie verbum est Pontificale: Nonius propitiationem interpretatur, Ita Livius, 7. 2. 1. *Pacis deum exposcendæ causa, lectisternium fuit*, Plautus Amphitr. 5. 1. 75.

Ut Iovis supremi, multis hostiis, pacem expetam.

Silius Ital. lib. 15. v. 439:

Gramineas pacem superum poscebat ad aras. Bern.

CAP.

1 CAP. VII. Itaque adversis tanto scelere numinibus, cum in Sicilia diu feliciter dimicassent; translato in Sardiniam bello, amissa majo-
2 re exercitus parte, gravi prælio victi sunt. Propter quod ducem suum Maleum, cujus auspiciis & Siciliæ partem domuerant, & adversus Afros magnas res gesserant, cum parte exercitus, quæ
3 superfuerat, exulare jusserunt. Quam rem ægre ferentes milites, legatos Carthaginem mittunt, qui reditum primo, veniamque infelicis militiæ petant; tum denuntient; *quod precibus nequeant,*
4 *armis se consecuturos.* Cum & preces & minæ legatorum spretæ essent, interjectis diebus, con-
5 scensis navibus, armati ad urbem veniunt: ibi deos hominesque testari, *non se expugnatum, sed reciperatum patriam venire; ostensurosque civibus suis, non virtutem sibi priore bello, sed fortunam*
6 *defuisse.* prohibitis commeatibus, obsessaque urbe,

CAP. VII. 1. *Diu feliciter*) Duo mss. & Vulgati, & Orosius, 4.6. *infeliciter*: quod non probo: sequitur enim, *Siciliæ partem domuerant.* Bong. Facit præcipue sequens num. 7. & 13. ubi de præda victoriaque Siciliensi. *Bern.*

2. *Maleum*) Mazeum, Orosius habet.

Propter quod ducem suum Maleum) In aliis codicibus erat *Macheum.* Quod non potest esse nomen Punicum. Forsan verum est, *Malchus* vel *Malcus.* Id etiam nominis est regi Nabathæorum apud Hirtium de bello Alexandrino, *Malchum* vero Regem significare etiam pueri norunt. *Voß.*

3. *Quod precibus nequeant*)

urbe, in summam desperationem Carthaginienses adduxerunt. Interea Cartalo, Malei exsulis ducis filius, cum præter castra patris à Tyro, 7
quo decimas Herculis ferre, ex præda Siciliensi, quam pater ejus ceperat, à Carthaginiensibus missus fuerat, reverteretur, arcessitusque à patre esset, *prius publicæ se religionis officia exsecuturum quam privatæ pietatis*, respondit. Quam 8
rem etsi indigne ferret pater, non tamen vim afferre religioni ausus est. Interjectis deinde 9
diebus, Cartalo petito commeatu à populo, cum reversus ad patrem esset; ornatusque purpura, & infulis sacerdotii, omnium se oculis ingereret, tunc in secretum abducto pater ait: *Aususne es,* 10
nefandissimum caput, ista purpura & auro ornatus, in conspectum tot miserorum civium venire? & mœsta ac lugentia castra, circumfluentibus quiete

ant) Ejusmodi preces armatas, πειθανάγκην Cic. ad Attic. 9. 16. eleganter appellat: hoc est, interprete Platone ep. 7. δεήσεις μεμιγμένας ἀνάγκαις, preces cum necessitate ac vi conjunctas. *Preces erant, sed quibus contradici non posset*, inquit Tacit. histor. 4. 46. de militibus stipendia orantibus. *Quod rogant, cogere possunt*: Livius, 32. 21. Huc pertinet vox illa centurionis in Senatu Romano, qui gladii capulum ostendens, *Si vos non feceritis*, inquit, *hic faciet*. Suet. Aug. cap. 26. *Bern.*

7. *A Tyro, quo decimas Herculis*) Carthaginienses, quod ex Tyro in coloniam essent deducti, decimam omnium, quæ in proventuum rationem cadebant, Herculi coloniæ suæ patrono Tyrum transmittere solitos scribit Diodorus, 20. 14. *Bern.*

9. *Petito commeatu*) Hoc est, abeundi licentia. Vulgo *salvum conductum* appellant. *Bern.*

Infulis) Infulæ Festo sacerdo-

tæ felicitatis insignibus, velut exultabundus intr
11 *re? Nusquam ne te aliis jactare potuisti? Null*
locus aptior, quam sordes patris, & exilii infelic
12 *ærumnæ fuerunt? Quid, quod paulo ante vocatu*
non dico patrem, ducem certe civium tuorum supe
13 *be sprevisti? Quid porro tu in purpura ista cor*
nisque aliud, quam victoriarum mearum titul
14 *geris? Quoniam igitur tu in patre nihil nisi exs*
lis nomen agnoscis; ego quoque imperatorem me
magis, quam patrem judicabo; statuamque in te
exemplum, ne quis posthac infelicibus miseriis p
15 *tris illudat.* Atque ita eum cum ornatu suo, in
altissimam crucem in conspectu urbis suffigi ju
16 sit. Post paucos deinde dies Carthaginem capi
evocatoque populo ad concionem, exilii inju
riam queritur: belli necessitatem excusat: *co*
te

cerdotum filamentum denotant. Infilare autem veteres dicebant amicire, velare.

15. Altissimam crucem) Ut solebat in noxio aliquo insigni. Sicut Pœni factitarunt in Regulo apud Silium Italicum:

—Vidi cum robore pendens
Italiam cruce sublimis
Spectaret ab alta.

Quo pertinuit irrisio Galbæ, qui cuidam *imploranti leges, & civem Rom.* *testificanti, quasi solatio* *honore aliquo pœnam lev* *turus, multo præter ceter* *altiorem statui crucem ju* *sit.* Sueton. Galb. cap. *Bern.*

Altissimam crucem) V de supra pag. 67.

16. Belli necessitatem e *cusat)* Bene Latine. Sic L vius, 26.22.4. *valetudine* *oculorum excusavit*, h est, in sui excusationem a duxit. *Excusare magnit* *dine.*

tentumque victoria sua, punitis auctoribus miserorum civium, injuriosi exilii omnibus se veniam dare dicit. Atque ita decem senatoribus interfe- 17
ctis, urbem legibus suis reddidit. Nec multo 18
post ipse affectati regni accusatus, duplicis & in
filio & in patria parricidii pœnas dedit. Huic 19
Mago imperator successit, cujus industria, & opes Carthaginiensium, & imperii fines, & bellicæ gloriæ laudes creverunt.

dinem negotiorum : Tacit. annal. 5.1. *Diversa excusare* : hoc est, diversas recusati patrocinii causas prætendere. Ibid. 3.11. *Bern.*

Punitis auctoribus miserorum civium) Doctissimus Peyraredus, ita legit, & distinguit, *contentumque victoria sua, punitis auctoribus, misertum civium* &c. Quam conjecturam verissimam esse puto. *Voss.*

LIBER XIX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Magoni, Carthaginiensium imperatori, succedunt Hasdrubal & Amilcar. Hasdrubal in Sardinia perit. Inde Siculum bellum & Persarum legatio.*
2. *Horum filii & Carthaginiensis clades exercitus in Sicilia.*
3. *Imilco, dux hujus exercitus, Carthaginem reversus, spe omni abjecta mortem sibi infert.*

CAP. I.

1 MAgo Carthaginiensium imperator,
cum primus omnium, ordinata di-
sciplina militari, imperium Pœno-
rum condidisset, viresque civitatis
non minus bellandi arte quam vir-
2 tute firmasset, diem fungitur, relictis duobus fi-
liis Hasdrubale & Hamilcare: qui per vestigia
paternæ virtutis decurrentes, sicuti generi, ita
3 & magnitudini patris successerunt. His du-
4 cibus Sardiniæ bellum illatum: adversus Afros
quoque, vectigal pro solo urbis multorum an-
5 norum repetentes, dimicatum: sed Afrorum
sicuti causa justior, ita & fortuna superior fuit:
bellumque cum his solutione pecuniæ non ar-
6 mis, finitum. In Sardinia quoque Hasdru-
bal graviter vulneratus imperio Hamilcari fra-
7 tri tradito interiit: cujus mortem, cum luctus
civitatis, tum & dictaturæ undecim, & trium-
8 phi quatuor insignem fecere: hostibus quoque
cre-

CAP. I. 1. *Mago Carthaginiensium*) Seipsum is Mago interfecerat ob rem male gestam contra Syracusanos: ob quam rem in crucem sublatum est corpus mortui à Carthaginiensibus. Plutar. in vita Timoleontis, cap. 33.

7. *Dictaturæ*) Romano more loquitur, & vim potius ejus potestatis similitudinemque cum Romana, quam proprium vocabulum respicit. Indicem Freinshemii vide, ubi plures qui ita locuti. Simili ratione Curtius, 5.2.11. & noster supra, 2.11.15. *prætorium* nominant, & infra, 31.2.9. *consulem*. Bern.

Triumphi) Servius ad illud

crevere animi, veluti cum duce vires Pœnorum cecidissent. Itaque Siciliæ populis propter as- 9
siduas Carthaginiensium injurias, ad Leonidam, fratrem regis Spartanorum, concurrentibus, grave bellum natum: in quo & diu, & varia victoria
præliatum fuit. Dum hæc aguntur, legati à 10
Dario, Persarum rege, Carthaginem venerunt, afferentes edictum, quo Pœni humanas hostias
immolare, & canina vesci prohibebantur: mor- 11
tuorumque corpora cremare potius, quam terra
obruere, à rege jubebantur: petentes simul au- 12
xilia adversus Græciam, cui illaturus bellum Darius

lud Virgilii Æneid. 4. v.37:

Doctoresque alii, quos Africa terra triumphis
Dives alit. ———

Quidam dicunt, inquit, *Afros nunquam triumphasse. Plin. autem, 2. hist. nat. & Pompeius Trogus, Afros dicunt pompam triumphi primos invenisse, quam sibi Romani postea vindicaverunt. &c.*

8. *Veluti cum duce*) Similis locus supra, 6.8.1.

9. *Leonidam*) Diodorus, 19.80. Acrotatum, Cleomenis regis filium, appellat; & videtur eadem esse historia, nisi quod forsan ex errato Justini temporum ratio minus congruit. *Freinsh.*

10. *Quo Pœni humanas hostias immolare*) Porphyrius de abstinentia lib.II. dicit Iphicratem finem imposuisse τῇ ἀνθρωποθυσίῃ. Καὶ οἱ ἐν Λιβύῃ Καρχηδόνιοι, ἐποίουν τὴν θυσίαν, ἣν Ἰφικράτης ἔπαυσεν. Pindari Schol. in Pythiis, Ode II. hoc Geloni tribuit. Τὸ γοῦν ἀνθρωποθυτεῖν φησιν ὁ Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ Τυρρηνῶν, παύσασθαι αὐτοὺς Γέλωνος προστάξαντος. ὅτι δὲ καὶ ἐκέλευσεν αὐτοὺς χρήματα εἰσφέρειν, Τίμαιος. Διαγραφῆς τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἀναγέγραφε. Ita scribendus ille locus. *Voss.*

11. *Mortuorumque corpora*

13 Darius erat. Sed Carthaginienses auxilia negantes, propter assidua finitimorum bella, ceteris, ne per omnia contumaces viderentur, cupide paruere.

CAP.

pora crem. &c.) *Ipsum cremare non fuit apud Romanos veteris instituti : terra condebantur*, &c. Plin. 7. 54. Judæorum morem notat Tacitus historiar. 5. 5. B. Id vero mirum alicui videatur (quod & Barn. Brissonius lib. 2. de regno *Persar.* observat) Persarum Regem, Carthaginiensibus humandi consuetudinem ut abominabilem interdixisse, quæ *Persis* tamen ipsis in usu fuerit, ut apparet ex Herodoto, 3. 16. & Xenophonte lib. 8. Cyripæd. sub finem. Ut proinde non ab re Joan. Kirchmannus lib. 1. de fun. Rom. cap. 2. suspicetur, hunc Justini locum trajectione corruptum ; & ita rescribendum esse : *mortuorum corpora terra potius obruere, quam cremare, à rege jubebantur*. Quæ transpositio cum veteri Persarum consuetudine ad amussim convenit : nec aliena est à ritu ipsorum Carthaginiensium, quibus τὴν νεκροκαυσίαν seu cremationem cadaverum, etiam ante Darii istius ætatem in usu fuisse legimus. Et potuerunt illi jussu Persæ aliquantisper à crematione abstinuisse : ad quam tamen, ut fuit illorum ingenium, paulo post redierunt. Quamquam id quidem certum est, seculis posterioribus cremationem Persis etiam usitatam fuisse : quod cum ex Amm. Marcellino, 19. 3. princ. tum Procopio lib. 1. de bello Persico pag. 17. 12. est manifestum, ubi Sesosi præter cetera crimini datur, quod uxorem contra fas legesque *Persarum* humaverit potius, quam cremaverit. *Bern.*

13. *Cupide paruere*) De humanis tamen sacrificiis id negat Curtius, 4. 3. 39. ubi *sacrilegium hoc*, inquit, *verius quam sacrum Carthaginienses à conditoribus* (Tyriis) *traditum, usque ad excidium urbis suæ fecisse dicuntur*. Nisi forsan idem, quod modo de crematione

CAP. II. Interea Hamilcar bello Siciliensi in- 1
terficitur, relictis tribus filiis, Imilcone, Hanno-
ne, Gisgone. Hasdrubali quoque par nume- 2
rus filiorum fuit, Annibal, & Hasdrubal, &
Sapplo. Per hos res Carthaginiensium ea tem- 3
pestate gerebantur. Itaque & Mauris bellum 4
illatum, & adversus Numidas pugnatum, &
Afri compulsi stipendium urbis conditæ Car-
thaginiensibus remittere. Deinde cum fa- 5
milia tanta imperatorum gravis liberæ civi-
tati esset, omniaque ipsi agerent simul & judi-
carent, centum ex numero senatorum judi-
ces

tione suspicabantur, hic dici possit, illud intermissum ad tempus, & in usum postea revocatum, quod ipsum etiam fere Tyriis accidisse, Curt. ibidem affirmat. Tertullianus apol. c. 8. scribit, Carthaginienses principatu Tiberii fuisse prohibitos id facere, crucifixis etiam sacerdotibus: nihilominus tamen perseverasse in eo sacrificio, etiam sua ætate, sed occulte. Plutarchus apophtheg. c. 20. Gelonem tradit Carthaginienses, ad Himeram devictos coëgisse inter conditiones pacis hanc etiam adscribere: *Ipsos in posterum, liberos Saturno nunquam immolaturos.* Ceterum in orbe Romano desitas ἀνθρωποθυσίας lege lata ab Imp. Hadriano, narrat Porphyrius lib. 2. De abstinentia ab esu animalium, ex Pallante. *Bern.*

CAP. II. 1. *Hamilcar bello Sic.*) Supra, lib. 4. 2. 7. Diodorus, 20. 39.

Imilcone) De his Punicis vocabulis late Alderbretus Cordubensis libro Hispanico, quem de Antiquitatibus Hispanicis edidit.

2. *Annibal*) Miror quid venerit in mentem Justino, cur Annibalem filium Asdrubalis dicat, cum secus habeant omnes historiæ. Fortasse fuerit, hic Annibal senior, Annibalis magni patruus: nam & tempus congruere videtur.

6 ces deliguntur, qui reversis à bello ducibus, rationem rerum gestarum exigerent, ut hoc metu ita in bello imperia cogitarent, ut domi judicia legesque respicerent.
7 In Sicilia in locum Hamilcaris, imperator Imilco succedit: qui cum navali terrestrique bello secunda prælia fecisset, multasque civitates cepisset, repente pestilentis sideris vi exercitum amisit.
8 Quæ res cum nuntiata Carthagini esset, mœsta civitas fuit: omnia ululatibus non secus ac si urbs ipsa capta esset, personabant:
9 clausæ privatæ domus, clausa deorum

Hannibal, & Hasdrubal, & Sappho) Meminerunt hujus Annibalis Xenophon libr. 1. Hist. Græcorum, & Diodorus lib. XIII. Mortuus est hic in Sicilia anno 1. Olymp. XCIII. Inter hujus obitum, & alterius Annibalis nativitatem, intersunt anni plus minus CLX. Non potest itaque patruus fuisse magni illius Annibalis. Sapphonem alii auctores non norunt; & forte corruptum est nomen. In mss. erat *Sapho*. An *Psapho?* Certe hoc est nomen Punicum. Vide Apostolii Parœmias, & Arsenii apophthegmata. *Voss.*

6. *Imperia cogitarent*) G. Major in editione veteri, probante in variis lectionibus Bongarsio mallet *agitarent*: quomodo Noster, 1.5.5. dixit, *agitare regnum*, hoc est, regnare: & Seneca epist. 120: *agitare publicum*, hoc est, vectigal exercere, publicanum esse. Mihi non displicet *cogitarent*, eo sensu quo Tacitus annal. 12. 11. 2: *Non dominationem & servos, sed rectorem & cives cogitaret*. Noster iterum, 42. 4. 4. *plus hostem quam fratrem cogitans*. Bern.

7. *Imilco*) Diodoro, 14. 51: Ἰμίλκων. Is totam ferme Siciliam, exceptis Syracusis, occupaverat. *Bong.*

Pestilentis sideris vi) Pestem eam describit Diodorus, 14. 71. & 72. *Bern.*

10. *Portum*) Editi plerique

rum templa, intermissa omnia sacra, omnia pri-
vata officia damnata. Cuncti deinde ad portum 10
congregantur, egredientesque paucos è navi-
bus, qui cladi superfuerant, de suis percontan-
tur. Ut vero dubia antea spe, & suspenso metu, 11
incerta orbitatis exspectatione, casus suorum
miseris eluxit, tunc toto littore plangentium ge-
mitus, tunc infelicium matrum ululatus, & fle-
biles querelæ audiebantur.

CAP. III. Inter hæc procedit inops è navi 1
sua imperator, sordida servilique tunica discin-
ctus; ad cujus conspectum plangentium agmina
junguntur. Ipse quoque manus ad cœlum ten- 2
dens, nunc sortem suam, nunc publicam fortu-
nam deflet: nunc *deos* accusat, *qui tanta belli de-* 3
cora, & tot ornamenta victoriarum, quæ ipsi dede-
rant, abstulerint: qui captis tot urbibus, totiesque
hostibus terrestri navalique prælio victis, exerci-
tum victorem, non bello, sed peste deleverint. De- 4
ferre se tamen civibus suis non modica solatia, quod
malis eorum hostes gaudere, non gloriari possent.
Quippe

que *portam*, quod mendosum esse, tota narrationis series arguit. *Bern.*

11. Ut vero dubia) Simillima Tacitus annal. 4. 63. 3.

CAP. III. 2. *Publicam fortunam*) Singulis rebus adscribebant Fortunam veteres. Non tantum hominibus, sed & reipubl. Quam & Origines non semel cum Deo confudit. Quod enim respectu hominum est Fortuna, respectu Dei est providentia.

4. *Deferre*) Rectius forte, *referre*.

5 *Quippe cum neque eos qui mortui sunt, à se occisos;*
neque eos qui reversi sunt, à se fugatos possint dice-
6 *re. Prædam, quam relictis à se castris abstulerint,*
non esse talem, quam velut spolium victi hostis osten-
tent: sed quam possessione vacua, fortuitis domino-
7 *rum mortibus, sicuti caduca occuparint. Quod ad*
hostes pertinet, victores se recessisse; quod ad pe-
8 *stem, victos. Nihil tamen se gravius ferre, quam*
quod inter fortissimos viros mori non potuerit, ser-
vatusque sit non ad vitæ jucunditatem, sed ad ludi-
9 *brium calamitatis. Quanquam ubi miseras copia-*
rum reliquias Carthaginem reduxerit, se quoque
10 *sequuturum commilitones suos: ostensurumque pa-*
triæ, non ideo se in eam diem vixisse, quoniam ve-
lit vivere: sed ne hos, quibus nefanda lues peperce-
rat, inter hostium exercitus relictos, morte sua pro-
11 *deret.* Tali vociferatione per urbem ingressus,
ut ad limina domus suæ venit, prosecutam mul-
titu-

6. *Caduca*) Caducum, auctore Ulpiano, proprie dicitur, quod quis sibi testamento relictum, ita ut jure civili capere possit, aliqua ex causa non ceperit, quasi ab eo ceciderit; veluti si legatarius, post mortem testatoris, ante tabulas apertas decesserit. Sed & caduca pro bonis vacantibus sumuntur.

10. *Proderet*) Hoc est, desereret, destitueret. Sic infra, 22. 8. 14. *pater filiorum proditor.* Martial. 9. 73. *proditor Helles*, emendante Grutero, cum legatur vulgo *portitor.* Livius, 26. 36. 9: *Publica prodendo, tua nequicquam serves.* Hoc sensu Virgil. Æneid. 10. 593: Græci quoque in προδιδόναι. ut Herodianus libr. 6. pag. 138. τὰ ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς δι' ἀμέλειαν προδεδωκὼς, quod Poli-

titudinem velut postremo alloquio dimisit; obseratisque foribus, ac nemine ad se, ne filiis quidem admissis, mortem sibi conscivit. 12

Politianus, ut solet optime vertit: *qui res in oriente per negligentiam prodidit.* Bern.

12. *Mortem sibi consciscit*) *Capitalem sibi mulctam irrogans, vitam inedia finivit.* Diodorus, 14. 77. Bong.

LIBER XX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. Dionysius, Siciliæ tyrannus, Græciæ magnæ incolas bello aggreditur.

2. Metapontinorum origo & fata.

3. Crotoniensium & Locrensium bella.

4. Pythagoras philosophus Crotonienses ad frugalitatem revocat.

5. Dionysius victis Locrensibus Crotonienses adoritur, quos relinquit ab Hannone retractus, & tandem suorum insidiis opprimitur.

CAP. I.

1 DIonysius è Sicilia Carthaginiensibus pulsis, occupatoque totius insulæ imperio, grave otium regno suo, periculosamque desidiam tanti exercitus ratus,

CAP. I. 1. *Dionysius*) Quo pacto hic Sicilia devicta Italiam aggressus sit, lege Diodorum, lib. 4. *Bong.*

Dionysius) Patria hujus tyranni fuit nobilissima urbs Siciliæ Syracusæ, cujus descriptio apud Ciceronem extat in sexta Verrina. Pater Dionysii majoris fuit

2 ratus, copias in Italiam trajecit: simul ut militum vires continuo labore acuerentur, & regni
3 fines proferrentur. Prima militia adversus Græcos, qui proxima Italici maris littora tenebant,
4 fuit: quibus devictis, finitimos quosque aggreditur, omnesque Græci nominis Italiam possidentes,

Hermocrates, clarissimus civis Syracusanus, cujus laudatio extat apud Xenophontem lib. 1. de rebus Græcis. Ad locum de parentibus referatur somnium matris Dionysii, quod recitat Cicero in primo de divinatione. Assuefactus est Dionysius optima disciplina domestica à patre laudato viro, & imbutus omni doctrina liberali, imprimisque Musica & Poëtica, ut ex M. Tullio Cicerone constat. Mores ipsius fuerunt tyrannici, & abhorrentes ab exemplo patris. Ceterum optima narratio & brevissima de vita & rebus gestis Dionysii extat apud Ciceronem in quinta Tusculana. *Strig.*

Grave otium) Infra, 35. 1. 1. Velleius, 2. 78. 4. *Cæsar, ne res disciplinæ inimicissima Otium corrumperet militem, crebris expeditionibus, patientia periculorum, bellique experientia durabat exercitum.* Seneca epist. 56. Adde Curtium, 6. 6. 14: & 8. 9. 1.

2. *Acuerentur*) Utitur eo simili Florus, 2. 3. 5. *Nec aliter utraque gente, quasi cote quadam Populus Rom. ferrum suæ virtutis acuebat.*

5. *Quæ gentes*) Hi dicti, non *Itali*, quomodo prisci & germani Italiæ populi: sed *Italiotæ*, quod essent è Græcia in Italiam adventitii: sicuti Siciliotas & Phthiotas à Siculis & Phthiis discriminamus. Hinc appellatum *Philosophiæ* quoddam *genus Italicum*, quod auctore Pythagora Samio à Græcis in Italia coli cœpisset. Horum item erant *Italicæ mensæ* luxu infames, de quibus Plato epist. 7. & ex eo Cicero Tuscul. 5. 35. *Bern.*

Univer-

dentes, hostes sibi destinat: quæ gentes non par- 5
tem, sed universam ferme Italiam ea tempestate
occupaverant. Denique multæ urbes adhuc post 6
tantam vetustatem vestigia Græci moris osten-
tant. Namque Tuscorum populi, qui oram in- 7
feri

Universam ferme Italiam) Omnis Italia trianguli figuram habet. Latus, quod Orientem spectat, Ionio mari & sinu Adriatico terminatur. Quod vero ad Meridianam regionem atque Occasum vergit, Siculo & Tyrrheno clauditur pelago. Hæc latera invicem copulata apicem trianguli faciunt. *Strig.*

6. *Vestigia Græci moris*) Vide Gruteri dissertationẽ, 45. ad Tacitum.

7. *Tuscorum*) Strabo lib. 5. Tuscorum finis sub ipsis est montibus, qui ex Liguria in Adriaticum sinum eos quaqua versum includit, à proprio autem mari capiunt initium, atque Tiberi. Tyrrhenos itaque Romani *Hetruscos* appellant, atque *Tuscos*. Græci vero hoc eos nomine nominarunt à Tyrrheno Atys filio, qui ex Lydia colonos hanc in regionem, sicuti traditur, dimisit. Atys enim ex prognatis Herculis & Omphales unus, cum sterilitate ac fame populus premeretur, foras filium abire jussit. Hanc ille tandem ingressus oram, de suo vocavit nomine *Tyrrheniam*. Ita & Val. Max. Velleius Paterc. lib. 1. Plutarchus, Tacitus, alii. Paulo aliter antiquissimus Herodotus lib. 1. Hetrusci itaque Lydiæ originis putantur, unde & Tyrrheni Græcis appellati vel ab auctore Tyrrheno, vel quod Tyrrheniæ nomen celebre tum temporis per Græciam, ac totam Italiam, quæ Occidentem spectat, nullo gentium discrimine illam appellationem haberet, ut auctor est Dionysius Halicar. antiq. libr. 1. qui superiora fabulosa existimat. Hetruriam, antequam à Romanis subacta esset, in XII. Principatus divisam fuisse eorum Principes *Lucumones* appellatos veteres testantur. Ex quibus Lucumonibus unus

8 feri maris possident, à Lydia venerunt: & Ve-
netos, quos incolas superi maris videmus, ca-
pta & expugnata Troja, Antenore duce, misit:
9 Adria quoque Illyrico mari proxima, quæ & A-
10 driatico mari nomen dedit, Græca urbs est: Ar-
pos Diomedes exciso Ilio, naufragio in ea loca
dela-

unus omnibus imperabat. Vide Cluver. libr. 2. Ital. cap. 1.

8. *A Lydia*) Sic & Vellejus, 1. 1. 9. & 10: Appianus Punic. pag. 35. & alii. Dionysius tamen Halicarnass. 1. 26. Tuscos non advenam, sed indigenam gentem, nec vanis argumentis, facit.

Venetos) Hos à devictis Trojanis ortos (& quæ non gens originem inde mentitur?) auctores plerique cum nostro tradunt: ut Cato apud Plinium, 3. 19. Livius, 1. 1. 2. & 3. Virgilius Æn. 1. 246. Silius Italicus, 8. 604. &c. Strabo tamen lib. 4. pag. 134. f. eosdem ab *Enetis*, Galliæ populis, Oceano accolis, descendisse verisimilius putat. *Bern.*

9. *Adria*) Quæ Ptolemæo & emendatioribus Plinii codicibus, Hermol. Barbaro in castig. teste, *Atria*, Αἰθρίαν quoque dictam, & à Diomede fuisse conditam, notat Stephanus, *Romanorum* coloniam facit Livius epit. 11. *Bern.*

Adriatico mari nomen dedit) Idem affirmant, Polybius, 2. 14. Livius, 5. 33. 8. Strabo, 5. pag. 148. Plinius, 3. 16. Eustathius in Dionys. pag. 19. pr. quorum contra consensum nihil valet unus Aurelius Victor in Æl. Adriano hunc honorem *Adriæ Marucinorum agri Piceni oppido*, quod à nostro diversum est, tribuens. *Bern.*

10. *Arpos*) Arpi autem aliquando *Argos Hippion*, juxta Plinium, mox *Argyrippa* dicti juxta eundem. Et Virgil. Æneid. xi:

Ille urbem Argyripam patriæ cognomine gentis,
Victor, Gargani condebat Iapygis oris.

Diomedes, inquit Servius ad hunc locum, fuit de civitate, quæ *Argos Hippion* dicitur, de qua Homerus Ἄργος ἱππόβοτον. Horatius aptum

delatus, condidit. Sed & Pisæ in Liguribus 11
Græcos auctores habent: & in Tuscis, Tarquinii à Thessalis & Spinambris: Perusini
quoque originem ab Achæis ducunt. Quid 12
Ceren urbem dicam? Quid Latinos populos, qui

aptum dicit equis Argos. Hic in Apulia condidit civitatem, quam patriæ suæ nomine *Argos Hippion* dixit, quod nomen postea vetustate corruptum, & factum est, ut civitas *Argyrippa* diceretur, quod rursus corruptum *Arpos* fecit. Polybius corrupte Ἀργυππὸν appellavit. Meminere quoque hujus urbis præter alios Strabo, Appianus, Ptolemæus, Varinus, Lycophronis Scholiastes. *Leopard.* De hoc oppido accipiendus Horat. lib. 1. Sat. 5. 8.

11. *Græcos auctores*) *Pisam*, seu *Pissam*, seu *Pisas* (nam varie scribunt auctores) à *Pisis*, Elidis in *Peloponneso* urbe, deducit Strabo lib. 5. pag. 154. 12. Plinius, 3. 5: Itinerarium Rutilii lib. 1. v. 573.

Elide deductas suscepit Etruria Pisas, Bern.

Tarquinii à Thessalis, & Spinambris) Mss. habent, *Inspinambris*. Lege, *Spina in Umbris*. Plurimi enim veterum confundunt Umbrorum & Tusciæ terminos. *Voss.*

Et Spinambris) Probatur mihi Glareani conjectura, ut legamus *Tarquinii à Thessalis, & Spina, & Ravenna*. Ravennam enim à Thessalis conditam docet Strabo. Malim tamen, *& Spina urbs*, quod à veteri lectione propius abest. Spina autem *quondam Græca urbs nobilis*. Strabo. *Bong.*

Perusini q. orig. ab Achæis) Appianus autem lib. 5. Bell. civ. Perusiam à Tyrrhenis in Italia conditam, & ob id Junonem, Tyrrhenorum more, in ea urbe coli solitam tradit. Adde quæ Servius adnotavit ad Virgil. 10. 198. *Bern.*

12. *Ceren*) *Cæren* alii scribunt: quam à Pelasgis conditam refert Strabo. *Bern.*

13. Fa-

13 qui ab Ænea conditi videntur? Jam Falisci,
Nolani, Abellani, nonne Chalcidensium colo-
14 ni sunt? Quid tractus omnis Campaniæ? quid
15 Bruttii, Sabinique? Quid Samnites? Quid Ta-
rentini? quos Lacedæmone profectos, Spurios-
16 que vocatos accepimus? Thurinorum urbem
condidisse Philoctetem ferunt, ibique adhuc mo-
numentum ejus visitur: & Herculis sagittæ in
Apollinis templo, quæ fatum Trojæ fuere.

CAP.

13. *Falisci*) Servius ad Virgil. Æn. 7.695. *Bern.*

Nolani) Solinus cap. 2. *Nolam* à *Tyriis*, seu potius, emendante *Salmasio*, *Thuriis*, qui mox *Thurini* Nostro sunt, conditam scribit: Velleius, 1.7.5. à *Tuscis*. Cum auctore nostro consentit Silius Ital. lib. 12. v. 16:

Hinc ad Chalcidicam transfert citus agmina Nolam.

Abellani) *De Abella*, quæ & *Avella* (unde *nuces avellanas* deducit Macrobius Sat. 1. 14.) vide Servium ad Virgil. Æn. 7. v. 740. Coloniam posterioribus temporibus factam, auctor est Frontinus. *Bern.*

14. *Bruttii*) Qui & Bruttii, ita dicti quod fugitivi & servi essent Lucanorum. Vide Diod. lib. XVI. & Strab. lib. XVI.

15. *Tarentini*) Memorabilem historiam conditæ urbis *Tarenti* vide apud Strabonem lib. 6. Pausaniam in Phocicis, Statium ad Virgil. Æn. 3. 551. aliosque. *Bern.*

Spurios) Partheniatas quoque vocatos scribit Servius ad 3. Æneid. de quibus supra ad 3. 4. 7.

16. *Thurinorum urbem*) Quæ antea *Sybaris*, inde *Thurium*, & *Thurii*, & *Thuriæ*: denique *Copiæ* dicta. Livius, 25. 15. 12: *Thurini Tarentinis Metapontinisq; indidem ex Achaia oriundi, etiam cognatione juncti erant.* Bern.

Herculis sagittæ) Aristoteles in Admirandis. *Bong.*

CAP.

CAP. II. Metapontini quoque in templo 1
Minervæ ferramenta, quibus Epéus, à quo conditi sunt, equum Trojanum fabricavit, ostentant.
Propter quod omnis illa pars Italiæ, major Græ- 2
cia appellata est. Sed principio originum, 3
Metapontini cum Sybaritanis & Crotoniensibus pellere ceteros Græcos Italia statuerunt. Cum 4
primum urbem Sirim cepissent, in expugnatione ejus quinquaginta juvenes amplexos Minervæ simu-

CAP. II. 1. *Metapontini*) *Metapontum* Stephanus aliique *Metabum* nominant. Strabo lib. 6. conditum tradit *à Pyliis*, qui cum Nestore ab Ilio navigarunt. *Bern.*

Epeus) Virgil, Æn. 2. 264.
— & ipse doli fabricator Epéus.
Hujus instrumenta in templo Minervæ consecrata memorat & Aristoteles in Admirandis. *Bern.*

2. *Major Græcia*) Vide Festum in *Major Græcia*, & quæ ad eum Jos. Scaliger: & Strabonem lib. 6. Seneca ad Helviam cap. 6: *Totum Italiæ latus, quod infero mari alluitur, Major Græcia fuit.* B. Ad hujus Græciæ differentiam nominat Livius, 7. 26. 19: *Græciam ulteriorem*, hoc est, vere *Græciam*; ut hæc sit *Citerior.* Quæ nobilis Italiæ portio, una cum Bruttiis, hodie *Calabriæ* nomine censetur. *Bern.*

3. *Sybaritanis*) Dicti à Sybari fluvio Bruttiorum, ibidemque Urbs inter hunc & Crathin fluvium Diod. 11.

Crotoniensibus) Croton magnæ Græciæ urbs ad sinum Tarentinum. Hodieque Crotone dicitur.

4. *Sirim*) *Siris Italiæ civitas, Metaponto propinqua*: Stephan. Deinde *Heraclea* dicta: Plin. 3. 11. Σεῖριν vocat Strabo libr. 6. *Bong.*

Minervæ simulacrum) Palladium, ad imitationem illius Trojani factum, quod erat argumento, Sirin profugorum Trojanorum esse coloniam. *Bern.*

Velatum

ſimulacrum,ſacerdotemque deæ velatum ornamentis, inter ipſa altaria trucidaverunt.
5 Ob hæc cum peſte & ſeditionibus vexarentur, priores Crotonienſes Delphicum oraculum adierunt.
6 Reſponſum his eſt, *finem mali fore, ſi violatum Minervæ numen, & interfectorum manes placaſſent.*
7 Itaque cum ſtatuas juvenibus juſtæ magnitudinis, & imprimis Minervæ fabricare cœpiſſent, Metapontini cognito oraculo deorum, occupandam manium & deæ pacem rati, juvenibus modica & lapidea ſimulacra ponunt; & deam panificiis placant.
8 Atque ita peſtis utrobique ſedata eſt, cum alteri magnificentia, alteri velocitate certaſſent.
9 Recuperata ſanitate, non diu Crotonienſes quievere.
10 Itaque indignantes, in oppugnatione Siris, auxilium contra ſe à Locrenſibus latum, bellum his intulerunt.
11 Quo metu territi Locrenſes, ad Spartanos decurrunt: auxilium ſupplices depre-

Velatum ornamentis) Infulis. Velato autem capite ſacra faciebant ſacerdotes.

7. *Deæ pacem*] Livius, 30.13.3: *Ab diis pars utraq́ȝ, hoſtiis mactandis, pacem petiit*, ut mala ſcilicet averterent, & *parcerent*. Nam hoc ipſo verbo utebantur precantes. Plautus Merc. 4.1.12. *Apollo, quæſo te, ut des pacem propitius*, &c. *Meoque ut parcas gnato: parce propitius.* Adde ſup. 18.6.12.

Panificiis) Plinius præfat. ad Veſp. *Et diis lacte ruſtici multæque gentes ſupplicant: & mola tantum ſalſa litant, qui non habent thura: nec ulli fuit vitio deos colere quoquo modo poſſet*, Bern.

12. Ca-

deprecantur. Illi longinqua militia gravati, 12
auxilium à Caſtore & Polluce petere eos jubent.
Neque legati reſponſum ſociæ urbis ſpreverunt: 13
profectique in proximum templum, facto ſacri-
ficio, auxilium deorum implorant. Litatis ho- 14
ſtiis, obtentoque, ut rebantur, quod petebant,
haud ſecus læti, quam ſi deos ipſos ſecum adve-
cturi eſſent: pulvinaria iis in navi componunt,
fauſtisque profecti ominibus, ſolatia ſuis pro au-
xiliis deportant.

Cap. III. His cognitis, Crotonienſes & ipſi le- 1
gatos ad oraculum Delphos mittunt, victoriæ fa-
cultatem, bellique proſperos eventus deprecan-
tes. Reſponſum, *prius votis hoſtes, quam armis* 2
vincendos. Cum voviſſent Apollini decimas præ- 3
dæ; Locrenſes & voto hoſtium, & reſponſo dei
cognito, nonas voverunt; tacitamque eam rem
habuere, ne votis vincerentur. Itaq; cum in aciem 4
proceſſiſſent, & Crotonienſium centum viginti
millia armatorum conſtitiſſent, Locrenſes pau-
citatem ſuam circumſpicientes (nam ſola quin-
decim millia militum habebant) omiſſa ſpe vi-
ctoriæ,

12. *Caſtore & Polluce*) Qui bellis juvenum ſpecie ſe inſerere crediti, atque auxilium ferre.

14. *Litatis*) Litare eſt veniam per ſacrificia impetrare, victimis felicem eventum addicentibus.

Advecturi) In mss Modii Fuldenſibus, *avecturi*. Utrumlibet certo reſpectu bene: ſicut ſupra, 18. 1. 3. *adductis*, vel *abductis*. Bern.

Cap. III. 3. *Nonas*) Id eſt, nonam partem prædæ.

4. *Cum in aciem proceſſ.*)

5 ctoriæ, in destinatam mortem conspirant; tan-
tusque ardor ex desperatione singulos cepit, ut
victores se putarent, si non inulti morerentur.
6 Sed dum mori honeste quærunt, feliciter vice-
runt: Nec alia causa victoriæ fuit, quam quod de-
7 speraverunt. Pugnantibus Locris aquila ab acie
nunquam recessit, eosque tam diu circumvola-
8 vit, quoad vincerent. In cornibꝰ quoq; duo juve-
nes diverso à ceteris armorum habitu, eximia
magnitudine, & albis equis, & coccineis paluda-
mentis, pugnare visi sunt, nec ultra apparuerunt,
9 quam pugnatum est. Hanc admirationem auxit
incre-

Ad Sagram fluvium. Strabo lib 6. Cicero de Nat. deor. 2. 2: & 3. 5. *Plutarchus* in Æmilio cap. 41. Locrensium cum Rheginis fuisse x. millia; Crotoniensium cxxx. millia, Strabo refert, & ortum inde proverbium in derogantes rei fidem: *Certiora esse quam illa apud Sagram*: cujus meminit & Cicero de Nat. deor. 3. 5. B. Meminit etiam Eustathius in Bœotiam Homeri, pag. 210. 28. *Bern.*

5. *Tantusque ardor* &c.) Vell. Paterculus, 2. 5. 2: *Q. Metellus* cum in hostem suos ire periculoso loco juberet, *facientibus omnibus in procinctu testamenta, velut ad certam mortem eundum foret, non deterritus proposito; quem moriturum miserat, militem victorem recepit: tantum effecit mistus timori pudor, spesq; desperatione quæsita.* Vide Veget. de re mil. 3. 21. & 4. 25. Virg. Æneid. 2. 354:

Una salus victis, nullam sperare salutem.

7. *Aquila*) Aquilæ si dextra parte advolarent, sique patulis & porrectis perstreperent alis, omen futuri boni certissimum præbebant, Homero teste.

8. *Duo juvenes*) Similia Florus, 1. 11. 5. & Frontinus, 1. 11. 8.

9. *Fama*

incredibilis famæ velocitas. Nam eadem die qua in Italia pugnatum est,& Corintho,& Athenis,& Lacedæmone nuntiata est victoria.

CAP. IV. Post hæc Crotoniensibus nulla 1
virtutis exercitatio,nulla armorum cura fuit. O- 2
derant enim quæ infeliciter sumpserant; mutassentque vitam luxuria, ni Pythagoras Philosophus fuisset. Hic Sami Demarato locuplete ne- 3
gotiatore natus,magnisque sapientiæ incrementis ornatus, Ægyptum primo, mox Babyloniam

9. *Famæ Velocitas*) Adde supra,2.14.9: item Plin.hist. nat.7.22. Florum,3.3. fin.

Nunciata est victoria) Ludis Olympiæ auditam scribit Cicero de Nat. deor. l. 2. & ceteri: Strabo pro fabula id habet. *Bern.*

CAP. IV. 1. *Crotoniensib. nulla virt.*) De eorum pristina virtute præter Strabonem lege Ciceronem Rhet. 2.1. De luxuria autem & vitæ genere post attritas bellis frequentibus vires, vide Petronium in Satyrico, *Bern.*

2. *Pythagoras*) Vide Laërtium in ejus vita, M. Ciceronem Tuscul.5.4.B. Adde Cicer.de Oratore,3.34: Livium,1.18. *Bern.*

Pythagoras) Pherecydis Syri discipulus, Mysteriis velavit suam Philosophiam more Ægyptiorum, aliorumque Orientalium. Quorum instituta penitus hausit, ut Josephus contra Appionem & Eusebius tradiderunt. Ex Christianis Ambrosius de Pythagora hoc egregium adducit testimonium: *Cum ex populo Judæorum,* inquit, *ut plerique arbitrantur, genus Pythagoras duxerit, ex ejus disciplina derivavit etiam magisterii præcepta, meritoque magnus apud Philosophos habitus, qualem, ut aiunt, vix reperias ullum.*

3. *Hic Sami Demarato locuplete negotiatore natus*) Certe non magis Pythagoras Demarati filius, quam Tarquinius Mnesarchi. Forte scripsit Justinus

niam ad perdiſcendos ſiderum motus, originemque mundi ſpectandam profectus, ſummam ſci-
4 entiam conſequutus erat. Inde regreſſus Cretam & Lacedæmona, ad cognoſcendas Minoïs & Lycurgi inclytas ea tempeſtate leges conten-
5 derat. Quibus omnibus inſtructus, Crotonam venit, populumque in luxuriam lapſum, auctoritate ſua ad uſum frugalitatis revocavit.
6 Laudabat quotidie virtutem; & vitia luxuriæ, caſusque civitatium ea peſte perditarum enu-
7 merabat; tantumque ſtudium ad frugalitatem multitudinis provocavit, ut aliquos ex his lu-
8 xuriatos incredibile videretur. Matronarum quoque ſeparatam à viris doctrinam, & pue-
9 rorum à parentibus frequenter habuit. Docebat nunc has pudicitiam, & obſequia in viros;
10 nunc illos modeſtiam, & literarum ſtudium. Inter hæc velut genitricem virtutũ frugalitatem o-
11 mnib9 ingerebat, conſecutusq; diſputationũ aſſiduita-

Marmaco, pro *Demarato*, Marmacum namque aliqui dixerunt appellatum fuiſſe Pythagoræ patrem. Diog. Laërtius: Πυθαγόραν ἔνιοι μὲν φασὶν υἱὸν εἶναι Μαρμάκου τοῦ Ἱππάσου, τοῦ Εὐθύφρονος, τοῦ Κλεωνύμου, φυγάδος ἐκ Φλιοῦντος. Voſs.

Ad perdiſcendos) Φιλομαθίας χάριν, tyrannidem fugiens, Strabo lib. 14. *Bong.*

4. *Cretam*) Quam priſcis temporibus, legibus optimis fuiſſe compoſitam, ideoque ad ſui imitationem traxiſſe Græcorum præſtantiſſimos, ait Strabo l. 10. pag. 328. 50: Adde Tacitum annal. 3, 26. 5. *Bern.*

10. *Frugalitatem*) Commendatam Senecæ de Tranquill.

duitate erat, ut matronæ auratas vestes, ceteraque dignitatis suæ ornamenta, velut instrumenta luxuriæ deponerent, eaque omnia delata in Junonis ædem ipsi deæ consecrarent, præ se ferentes, vera ornamenta matronarum 12
pudicitiam, non vestes esse. In juventute quo- 13
que quantum profligatum sit, victi fœminarum contumaces animi manifestant. Sed ccc. ex 14
juvenibus cum sodalitii jure sacramento quodam nexi, separatam à ceteris civibus vitam exercerent, quasi cœtum clandestinæ conjurationis haberent, civitatem in se converterunt, quæ eos, cum in unam domum convenissent, 15
cremare voluit. In quo tumultu LX. ferme 16
periere; ceteri in exilium profecti. Pytha- 17
goras autem cum annos XX. Crotonæ egisset, Metapontum migravit, ibique decessit: cujus 18
tanta admiratio fuit, ut ex domo ejus templum facerent; eumque pro deo colerent.

CAP

quill. animi, cap. 1. & 9: & epist. 17: Plinio epist. 2. 4. & 6. 8.

11. *Velut instrumenta lux.*) Tertullianus lib. 6. c. 2 de habitu muliebri, *instrumenta muliebris gloriæ* vocat. Eo loco, ubi legitur, *medicamenta ex fuco, quibus lanæ colorantur*, emendandum videtur *malæ*. Bong.

14. *Civitatem in se convert.*) Nec immerito Livius, 34. 2. 4: *Ab hoc genere summum periculum est, si cœtus & concilia, & secretas consultationes esse sinas.*

17. *Decessit*) Vel inedia; vel interfectus à Siracusanis, dum agrum fabaceum circuit. Laërtius in Pyth. *Bern.*

18. *Templum*) Cereris delubrum vocabant, vicumque Musis sacratum, ut idem ex Phavorino refert. *Bern.*

1 CAP. V. Igitur Dionysius tyrannus, quem
supra à Sicilia exercitum in Italiam trajecisse,
bellumque Græcis intulisse memoravimus, ex-
pugnatis Locris, Crotonienses vix vires longo
otio ex prioris belli clade resumentes, aggredi-
2 tur: qui fortius cum paucis tanto exercitui ejus,
quam antea cum tot millibus Locrensium pauci-
3 tati restiterunt. Tantum virtutis paupertas ad-
versus insolentes divitias habet, tantoque inspe-
4 rata interdum sperata victoria certior est. Sed
Dionysium gerentem bellum, legati Gallorum,
qui ante menses Romam incenderant, societa-
5 tem amicitiamque petentes adeunt; *gentem su-
am inter hostes ejus positam esse, magnoque usui ei
futuram vel in acie bellanti, vel de tergo intentis in
6 prælium hostibus affirmant.* Grata legatio Dio-
nysio fuit. Ita pacta societate, & auxiliis Gallo-
rum auctus, bellum velut ex integro restaurat.
7 His autem Gallis causa in Italiam veniendi, se-
desque

CAP. V. 4. *Romam incenderant*) De Roma à Gallis capta & incensa pleni sunt auctorum libri. B. Instar omnium esto Livius lib. 5. c. 41. & seqq. *Bern.*

Qui ante menses Romam incenderant) Puto scripsisse: *ante mensem.* Voss.

9. *Auxiliis Gallorum auctus, bellum velut ex integro restaurat.*) Hæc ita correxere, cum in ms. legeretur: *bellum velut ex integro reliquit. restauratis autem.* Quod non frustra est. Ita enim emendandum erat: *auxiliis Gallorum auctus, belli, velut ex integro, reliquias restaurat. Iis autem, &c.* Voss.

7. *Intestina discordia*) Seneca consol. ad Helviam cap. 6. *Non omnibus eadem*
causa

desque novas quærendi inteſtina diſcordia, & aſſiduæ domi diſſenſiones fuere: quarum tædio, 8
cum in Italiam veniſſent, ſedibus Tuſcos expulerunt; & Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam,

cauſa relinquendi quærendique patriam fuit. Alios excidia urbium ſuarum, hoſtilibus armis elapſos, in aliena, ſpoliatos ſuis, expulerunt: alios domeſtica ſeditio ſubmovit: quosdam fertilis oræ & in majus laudatæ fama corrupit: alios alia cauſa excivit domibus ſuis. Adde Liv. 2. 26. 3. Salluſt. Jugurt. c. 78. 1.

8. *Mediolanum*) Quod aliis auctoribus *Mediolanium*, & *hæc Mediolanus*, & *Mediolana* pluraliter. Urbis originem exponit & Livius, 5. 34. 9. *Bern.*

Comum) Κῶμον, Ptolemæo & aliis, Inſubrum in Italia urbs; ad Larium lacum, unde is quoque Comacenus dicitur: *Novum Comum* à Suetonio appellatur. Colonia Romana eſt apud Strabonem. *Como* vocatur à Caſſiodoro in Variis, apud quem lege hujus accuratam deſcriptionem. *Como* quoque hodie. Apud Ottonem Friſing. & Conradum Lichtenavium hoc oppidum ubique male *Cuma*, & incolæ *Cumani* appellantur. In Ptolemæo Villanovani hoc modo, *Comum aut Tocnea vicus. ineptiæ.* Ortel.

Brixia) Βρηξία, Straboni, Ptolemæo, Livio, Nazario in Panegyrico, & Plinio in Epiſtolis, Cenomanorum oppidum, & caput, Livio. in Italia Coloniam Romanam facit Onuphrius. *Breſcia* hodie, Leandro. Sub Venetorum dominio eſt, populoſa & ampla civitas; & ditiſſimis incolis habitata. Hanc Urbis Venetæ ſponſam vulgo cognominari didicimus. Chryſoſtomus Zanchus in ſuo de Orobiis libello, putat hanc Brixiam à Catullo ſub nomine *Cygneæ* Speculæ deſcribi, hoc verſu: *Brixia Cygnea ſuppoſita in ſpecula*, alia eſt autem lectio in excuſis exemplaribus. *Ortel.*

ronam, Vergamum, Tridentum, Vicentiam
9 condiderunt. Tusci quoque, duce Rhæto, avitis sedibus amissis, Alpes occupavere: & ex nomine ducis gentes Rhætorum condiderunt.
10 Sed Dionysium in Siciliam adventus Carthaginiensium revocavit: qui reparato exercitu, bellum quod lue deseruerant, auctis viribus repete-
11 bant. Dux belli Hanno Carthaginiensis erat;
12 cujus inimicus Suniatus, potentissimus ea tempestate Pœnorum, cum odio ejus, Græcis literis, Dionysio adventum exercitus, & segnitiem ducis familiariter prænuntiasset, comprehensis epistolis, proditionis damnatur;
13 facto senatusconsulto, *ne quis postea Carthaginiensis, aut literis Græcis, aut sermoni studeret; ne aut loqui cum hoste, aut scribere sine*
14 *interprete posset.* Nec multo post Dionysius, quem paulo ante non Sicilia, non Italia

capie-

Veronam) Hujus originem & Livius, 5. 35. 1. ad Gallos cum nostro referre videtur: at Plinius: 3. 19. ad Rhætos Euganeosque. *Bern.*

Vergamum) pro *Bergomum*, more posterioris ævi usitatissimo, *B* in *V* converso. *Bern.*

Tridentum) Plinius 3. 19: Rhætorum hoc, non Gallorum facit oppidum. *Bern.*

Vicentiam) Memoratam Tacito histor. 3, 8: Plinio aliisque *Vicetia* est, imitatione Græcorum, qui ex *Albenses*, *Veronenses*, *Clemens*, & talibus, extruso *n*, Ἀλβήσιοι, Οὐερωνήσιοι, Κλήμης faciunt. Quomodo & Græcobarbaris *καστρέσιον* est *castrense*: *κιρκέσια*, *circensia*: *ἔρμητα*, *armenta*. &c. De hoc toto loco vide Saresberiensem Policrat. lib. 6. cap. 17. *Bern.*

9. *Gentes Rhætorum*) Stephanus: *Rhæti Tyrrhenica*

nica

capiebat, assiduis belli certaminibus victus fractusque, insidiis ad postremum suorum interficitur.

nica seu Tusca gens. Bong.
14. *Insidiis a. p. interficitur*) Cicero de Nat. deor. 3. 35. *Atq;* (Mallem *namq;*) *in suo lectulo mortuus in Tympanidis in rogum illatus est.* Diodorus, 15. 74. refert eum epulantem, & largius bibentem, in morbum incidisse: fieri autem potest, ut cum insidiis suorum periret, id ebrietati tribueretur: quod Alexandro M. (& Claudio Suet.) evenit. Vide Plutarchum, & Probum in Dione. Plinius, 7. 53. gaudio extinctum scribit, accepto tragicæ victoriæ nuntio. *Bern.*

LIBER XXI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Dionysii junioris artes tyrannicæ describuntur.*
2. *Ejusdem luxuria, crudelitas, doli, exilium, tyrannis in Locrenses.*
3. *Callido commento Locrenses spoliat, & obtruncat, ac Syracusas per proditionem recipit.*
4. *Hannonis, tyrannidem Carthagini occupare tentantis, tragœdia.*
5. *Dionysius junior, Sicilia ejectus, Corinthi moratur.*
6. *Hamilcarem, cognomine Rhodanum, Alexandri consilia speculatum, ingrati Carthaginienses interficiunt.*

CAP. I.

1 EXtincto in Sicilia Dionysio tyranno in locum ejus milites maximum natu ex filiis ejus, nomine Dionysium,
2 suffecere; & naturæ jus secuti, & quod firmius futurum esse regnum, si penes unum remansisset, quam si portionibus
3 inter plures filios divideretur, arbitrabantur. Sed Dionysius inter initia regni, avunculos fratrum suorum, velut æmulos imperii sui, hortatoresque puerorum ad divisionem regni, tollere gestiebat.
4 Quare paulisper dissimulatum animum prius ad favorem popularium conciliandum intendit; excusatius facturus quod statuerat,

CAP. I. 2. *Naturæ jus*) Herodotus, 7. 2. ait, *Esse apud universos homines institutum, ut maximus natus liberorum obtineat principatum.* Neq; lex divina quicquam patitur primogenito derogari, Deuteron. 21. 15. &c. Jus autem naturæ esse jus gentium, notum est ex JCtorum libris (§. singulorum. 11. Instit. de rer. divis. & §. venditæ. 42. d. t. *jure gentium, id est, jure naturali*: quia scilicet *naturalis ratio id inter omnes homines constituit.* §. 1. Instit. de jure Nat. &c.) Cicero, 3. 5. de Offic. *Neque vero hoc solum natura, id est, jure gentium, &c.* De Dionysio juniore lege Plutarchum & Probum in Dione, & Diodorum, 16. 5. cum seqq. & Gemistum. *Bong.*

Si penes unum) Unde Stratius Attalo prudenter ingerit apud Livium, 45. 19. 14. *Si partem regni fraterni peteret, ambo infirmos distractis viribus, & omnibus injuriis obnoxios fore.*

3. *Avunculos fratrum suorum*) Reliquerat enim Dionysius ex duabus uxoribus liberos, Locrina tres, & Aristomacha Dionis sorore, quatuor. Vide Plutarchum & Diodorum.

3. Igitur

rat, si probatus ante omnibus foret. Igitur ne- 5
xorum tria millia è carcere dimittit, tributa po-
pulo per triennium remittit; & quibuscunque
delinimentis potest, animos omnium solicitat.
Tunc ad destinatum facinus conversus, non co- 6
gnatos tantum fratrum, sed etiam ipsos interfi-
cit: ut quibus consortium regni debebat, ne spi- 7
ritus quidem consortium relinqueret, tyranni-
dem in suos priusquam in exteros auspicatus.

CAP. II. Sublatis deinde æmulis, in segni- 1
tiam lapsus, saginam corporis ex nimia luxu-
ria, oculorumque valetudinem contraxit,
adeo ut non solem, non pulverem, non deni-
que splendorem ferre lucis ipsius posset. Pro- 2
pter quæ dum contemni se putat, sævitia gras-
satur; nec ut pater carcerem nexis, sed cædi-
bus

5. *Igitur nexorum*) Tacit. Histor. 4. 63. *Novum imperium inchoantibus, utilis clementiæ fama.*

Nexorum) Vinctorum.

6. *Non cogn. tant. &c.*) Plutarchus in Demetrio, cap. 5. *Familiæ regum* (Alexandro M. succedentium) *penè omnes, frequentes habent liberorum, frequentes etiam matrum neces & uxorum. Nam fratrum parricidia, ut* POSTULATA *geometræ sumunt, sic concedebantur, habebanturque commune quoddam Postulatum & regium ad securitatem.* Quo exemplo Turcarum quoq; Principes imperium à parricidiis auspicantur. *Bern.*

7. *Tyrannidem in suos priusquam in exteros auspicatus*) Lege, ex ms. *in suos: quam in exteros.* Quomodo loquuntur optimi scriptores. *Voss.*

CAP. II. 1. *Saginam*) Adde, 34. 2. 7: & 38. 8. 14. præci-

3 bus civitatem replet. Ob quæ non contem-
4 ptior omnibus, quam invisior fuit. Itaque cum bellum adversus eum Syracusani decrevissent, diu dubitavit, imperium deponeret,
5 an bello resisteret. Sed à militibus prædam & urbis direptionem sperantibus, descendere
6 in prælium cogitur. Victus, cum iterato non felicius fortunam tentasset, legatos ad Syracusanos mittit, spondens *se depositurum tyrannidem, si mitterent ad eum, quibuscum sibi de pace*
7 *conveniret.* In quam rem missos primores, in carcere retinet; atque ita incautis omnibus, nec quicquam hostile metuentibus, exer-
8 citum ad delendam civitatem mittit. Fit igitur in ipsa urbe anceps prælium: in quo oppidanis multitudine superantibus, Dionysius pellitur: qui cum obsidionem arcis timeret, cum omni regio apparatu in Italiam profugit
9 tacitus. Exul à Locrensibus sociis exceptus, velut

præcipue de Ptolemæi prodigiosa obesitate Athenæum longule à fine lib. 12. cum Æliano var. histor. 9. 23. *Bern.*

Ex nim. luxur. oc. valet. vent.) Nihil enim est, quod certiorem aut citiorem inducat caliginem jugi ingluvie: quia, ut ait Portunianus, *edacitas cibos terit, sed oculos vorat.* Hæc Saresberiens. Policrat. lib. 8. cap. 6. m. ubi locus hic Trogi laudatur. *Bern.*

Oculorumque valet.) Ita Livius, 32. 34. 2. Vide supra notam ad 13. 2. 11.

4. *Eum Syracusani*) Dionysio bellum intulit cum Syracusanis Dion, de quo Plutarch.

8. *Dionysius pellitur*) Opera Dionis inprimis. *Bong.*

9. *A Locrensibus*) Vide Strabonem lib. 6. & Ælianum

velut jure regnaret, arcem occupat; solitamque sibi sævitiam exercet. Conjuges principum 10
ad stuprum rapi jubebat: virgines ante nuptias abducebat, stupratasque sponsis reddebat: locupletissimos quosque aut civitate pellebat, aut occidi imperabat, bonaque eorum invadebat.

CAP. III. Dein cum rapinæ occasio de- 1
esset, universam civitatem callido commento circumvenit. Cum Rheginorum tyranni 2
Leophronis bello Locrenses premerentur, voverant, si victores forent, ut die festo Veneris virgines suas prostituerunt. Quo voto inter- 3
misso, cum adversa bella cum Lucanis gererent, in concionem eos Dionysius vocat: hortatur, *ut uxores filiasque suas in templum Veneris, quam possint ornatissimas mittant: ex qui-* 4
bus sorte ductæ centum, voto publico fungantur, religionisque gratia, uno stent in lupanari mense, *omni-*

num var. histor. 9.8. *Bong.*

9. Velut jure regn. &c.) Demosthenes Philipp. 2. m: *Rex & tyrannus omnis est libertatis inimicus, & legibus infestus.* Livius, 44. 24. 1: *Natura inimica inter se sunt, libera civitas & rex*, Otanes apud Herodot. 3. 80. *Vir tyrannus jura patria labefactat; fœminis vim adfert; indemnatos interimit.*

10. Locupletissimos, &c.) Aristoteles Politic. 5. 11. tradit, proprium tyrannorum esse, cives reddere pauperes; & ut Nero dixit apud Suetonium cap. 32. *hoc agere, ne quis quidquam habeat:* tum ut exhaustis civibus facultatem adimant nocendi: tum etiam, quia ipsis in luxum & libidinem perenni sumptu est opus. *Bern.*

CAP. III. 2. *Die festo Veneris*

omnibus ante juratis viris, ne quis ullam attami-
5 *net. Quæ res ne virginibus, voto civitatem solventibus, fraudi esset, decretum facerent; ne qua virgo nuberet, priusquam illæ maritis traderen-*
6 *tur.* Probato consilio, quo & superstitioni & pudicitiæ virginum consulebatur, certatim omnes fœminæ impensius exornatæ, in templum
7 Veneris conveniunt: quas omnes Dionysius immissis militibus spoliat, ornamentaque matro-
8 narum in prædam suam vertit. Quarundam viros ditiores interficit, quasdam ad prodendas
9 virorum pecunias torquet. Cum his artibus per annos sex regnasset, conspiratione Locro-
10 rum civitate pulsus, in Siciliam redit. Ibi Syracusas securis omnibus, post longam intercapedinem pacis, per proditionem recepit.

1 CAP. IV. Dum hæc in Sicilia geruntur, interim in Africa princeps Carthaginiensium Hanno opes suas, quibus vires reipubl. superabat, ad occupandam dominationem intendit, regnumque invadere, interfecto senatu,
2 conatus est. Cui sceleri solennem nuptiarum diem filiæ suæ legit, ut religione votorum, ne-
3 fanda commenta facilius tegerentur. Itaque plebi

neris) Ἀφροδίσια sunt Athenæo lib. 3. & 4. *Veneralia* quidam interpretantur, sicut Bacchanalia, Saturnalia, &c. *Bern.*

10. *Securis omnibus*) Vell. Paterc. 2. 118. *Nemo celerius opprimitur, quam qui nihil timet; & frequentissimum initium est calamitatis, SECURITAS.* Bern.

CAP. IV. 3. *Urbam*) Senatu,

natu,

plebi epulas in publicis porticibus, senatui in domo sua parat, ut poculis veneno infectis, secretius senatum & sine arbitris interficeret, orbamque rempublicam facilius invaderet. Qua re 4
magistratibus per ministros prodita, scelus declinatum, non vindicatum est, ne in viro tam potenti plus negotii faceret res cognita, quam cogitata. Contenti itaque cohibuisse, decre- 5
to modum nuptiarum sumptibus statuunt; idque observari non ab uno, sed ab universis jubent, ne persona designata, non vitia correcta viderentur. Hoc consilio præventus, iterum servi- 6
tia concitat, statutaque rursus cædium die, cum denuo se proditum videret, timens judicium, munitum quoddam castellum cum viginti millibus servorum armatis occupat. Ibi dum Afros, 7
regemque Maurorum concitat, capitur, virgisque cæsus, effossis oculis, & manibus cruribusque fractis, velut à singulis membris pœnæ exigerentur, in conspectu populi occiditur: corpus

natu, quasi parentibus, destitutam. *Bern.*

4. *Res cognita*) *Sæpe solum insidiarum remedium est, si non intelligantur.* Tacitus annal 14.6. Tali consilio, militum conspirationem declinare conatus est Vocula, apud eundem, Hist. 4.56. & declinavit Eteonicus apud Xenoph. Hist. Græc, lib. 2. princ. *Bern.*

Cogitata) Conjurationi & insidiis hoc verbi competit. Suetonius Tib. cap. 19. *Tormentis expressa confessio cogitati facinoris.* Et in Calig. c. 12: *Et si non de perfecto, at certe de cogitato parricidio professus.* Ita Curtius, 6. 10. 18: & 8. 7. 18. *Bern.*

7. *Velut à sing. membris pœna*

8 pus verberibus lacerum in crucem figitur. Filii quoque, cognatique omnes, etiam innoxii, supplicio traduntur, ne quisquam aut ad imitandum scelus, aut ad mortem ulsciscendam, ex tam nefaria domo superesset.

1 CAP. V. Interea Dionysius Syracusis receptus, cum gravior crudeliorque indies civitati esset, iterata conspiratione obsidetur.
2 Tunc deposito imperio, arcem Syracusanis cum exercitu tradidit: receptoque privato instrumento, Corinthum in exilium profici-
3 scitur. Ibi humillima quæque tutissima existimans, in sordidissimum vitæ genus descen-
4 dit: non contentus in publico vagari, sed potare:

pœnæ exig.) In simili casu, simili acumine Florus, 3. 21. 48. *Ut per singula membra moreretur.* Plinius tamen lib. 8. cap. 16. sub finem, diversam causam mortis Hannonis adfert. *Bern.*

8. *Ad imitandum scelus*) Hæc una est ex rationibus legis quintæ. C. ad l. Jul. Majest. cujus sanctio alias iniqua videri possit: quia scilicet in posteris exempla paterni, hoc est, hereditarii criminis metuuntur. Nota Cassiorum, Corneliorum, Brutorum, &c. historia. *Bern.*

CAP. V. 2. *Deposito imp. arcem Syracusanis*) Timoleonti & Corinthiis se arcemque permisit. Legendus Plutarchus c 17. & Probus in Timoleonte. Diodorus, 16. 17.

Syracusanis) Ex quatuor veluti urbibus Syracusas constare scribit Cicero, quæ appellantur Insula, Acradina, Tyche, & Neapolis.

Corinthum in exilium) *Mirificum mutatæ insigniter conditionis speculum exhibens*: Diodor. cap. 71. Inde natum proverbium, *Dionysius Corinthi*, B. Quod extat

tare: nec conspici in popinis, lupanaribusque,
sed totis diebus desidere: cum perditissimo quo- 5
que de minimis rebus disceptare, pannosusque
& squalidus incedere: risum libentius præbere,
quam captare: in macello perstare; quod emere 6
non poterat, oculis devorare: apud ædiles adver- 7
sus lenones jurgari; omniaque ita facere, ut con-
temnendus magis, quam metuendus videretur.
Novissime ludimagistrum professus, pueros in 8
trivio docebat, ut aut à timentibus semper in
publico videretur, aut à non timentibus facilius
contemneretur. Nam licet tyrannicis vitiis 9
semper abundaret: tamen simulatio hæc vitio-
rum.

extat in Cicer. ad Attic. 9.9. Quintilian. 8.6. Laërtii Platone. Originem adagii tradit Plutarchus de garrul. c. 23. Adde Cicer. Tuscul. 3. 12. Valer. Max. 6.9. *Bern.*

3. *Humilima quæque tutissima*) Seneca epist. 105. pr. *Multi in contemptu remedii causa delituerunt*, &c. Ut Brutus apud Livium, 1. 56. 9 Archelaus apud Dionem lib. 57. Claudius apud Suetonium in ejus vita cap. 38. *Bern.*

6. *Oculis devorare*) Hoc est, avide spectare. Ita Martialis, 1.97. & *oculis comedere*, 9.63. Bern.

7. *Apud ædiles adversus lenones jurg.*) Ædilibus enim cura fornicum popinarumque fuit: quæ propterea, *loca ædilem metuentia* vocat Seneca de vit. beat. c. 7. Vide Lips. ad Tacit. 2. Annal. excursu O.

Jurgari) Mss Bong. Modiique *jurgare*, ut Cicero dixit, 4. de repub. *Si jurgant, benivolorum concertatio est.* Horatius tamen maluit illo uti, Satyr. 2. 2.99.

—*jure, inquit, Thrasius istis*
Jurgatur verbis.—

8. *Novissime lud.*) Ludum

rum, non naturæ erat; magisque hæc arte, quam amisso regali pudore faciebat, expertus quam invisa tyrannorum forent etiam sine opibus no-
10 mina. Laborabat itaque invidiam præterito-
rum, contemptu præsentium demere: neque ho-
11 nesta, sed tuta consilia circumspiciebat. Inter has tamen simulationum artes, insimulatus est affectatæ tyrannidis, nec aliter quam dum contemnitur, liberatus est.

1 Cap. VI. Inter hæc Carthaginienses tanto successu rerum Alexandri Magni exterriti, verentes ne Persico regno & Africam vellet adjungere, mittunt ad speculandos ejus animos Hamilcarem, cognomento Rhodanum, virum solertia facundiaque præter ceteros insignem.
2 Augebant enim metum & Tyrus urbs, auctor
3 originis suæ, capta: & Alexandria æmula Carthaginis, in terminis Africæ & Ægypti condita: &

Corinthi aperuit Dionysius, Cicero lib. IX. epistolarum.

9. *Naturæ*) Freinshem. *natura* mavult.

10. *Neque honesta, sed tuta cons.*) *Honesta utilibus cedunt in rebus extremis*: Livius, 23.14.4. *Cedit interdum generosus spiritus utilitati, & fortunæ viribus succumbit, ubi, nisi tutiora elegerit consilia, speciosa sequenti concidendum est.* Valer. Max. 7.6.1. *Bern.*

Cap. VI. 1. *Rhodanum*) Quidam mss. *Rhodonum*: alii, *Rhodonem*. Frontinus strategem. 1.2.3. *Rhodinum*. Bong.

2. *Auctor orig.*) Vide supra, 18.3.1.

3. *Alexandria*) Supra, 11.11.13.

4. Nec

& felicitas regis, apud quem nec cupiditas, nec 4
fortuna ullo modo terminabantur. Igitur Ha- 5
milcar per Parmenionem aditu regis obtento, profugisse se ad regem expulsum patria fingit, militemque se expeditionis offert. Atque ita 6
consiliis ejus exploratis in tabellis ligneis, vacua desuper cera inducta, civibus suis omnia perscribebat. Sed Carthaginienses post mortem regis 7
reversum in patriam, quasi urbem regi venditasset, non ingrato tantum, verum etiam & crudeli animo, necaverunt.

4. *Nec cupiditas*) Seneca de Clement. 1. 1: *Facit avidos nimia felicitas: nec tam temperatæ cupiditates sunt unquam, ut in eo quod contigit, desinant; gradus à magnis ad majora fit: & spes improbissimas complectuntur, insperata assecuti.* Similia Thucydides, 4. 4. 4: & 4. 12. 37: Diodorus, 19. 1.

6. *In tabellis ligneis*) Imitatione Demarati, de quo superius 2. 10. 13. Æneas in Poliorcet. cap. 31. præter alios occulte scribendi modos: hunc ipsum quoque memorat: nisi quod creta similive terra, non infusa cera scripturam delatam ait. Unde etiam modus retegendi literas diversus: noster ait, erasa cera lectas esse tabellas: Æneas, ligneam tabellam in aqua positam, eluta creta, scripturam ostendisse. *Bern.*

7. *Venditasset*) Ita Vett. quomodo etiam legendum in Orosio lib. 4. cap. 6. cujus ms. habet, *indicasset.* Bong.

LIBER XXII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Agathoclis Siciliæ tyranni pueritia, adolescentia, misera conditio, felicitas bellica,*

nova dignitas, perfidia, crudelitas, tyrannis.

2. *Carthaginienses in Hamilcarem proditorem tacita suffragia ferunt.*

3. *Bella Agathoclis.*

4. *Syracusis à Carthaginiensibus obsessis, Agathocles audaci consilio bellum in Africam infert.*

5. *Exposito in littore Africæ exercitu gravi oratione suos ad pugnam accendit.*

6. *Discussa superstitionis nebula, & navibus incensis Carthaginienses prælio superat, & urbes nobilissimas recipit.*

7. *Siciliam Carthaginienses relinquere coguntur, & infeliciter cum Agathocle pugnant in Africa. Fatum acerbum Aphellæ & Bomilcaris.*

8. *Agathocles totius Siciliæ imperium occupat: in Africam reversus infeliciter pugnat: castra deserit: unde militum defectio: filiorum Agathoclis mors cruenta; & Agathoclis pax inita cum Carthaginiensibus.*

CAP. I.

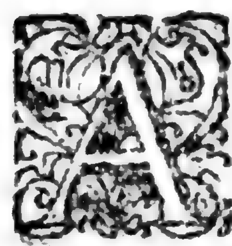
Gathocles Siciliæ tyrannus, qui ma- 1
gnitudini prioris Dionysii successit,
ad regni majestatem ex humili & sor-
dido genere pervenit. Quippe in 2
Sicilia patre figulo natus, non honestiorem
pueritiam; quam principia originis habuit.
Siquidem forma & corporis pulchritudine 3
egregius, diu vitam stupri patientia exhibuit.
Annos deinde pubertatis egressus, libidinem 4
à viris ad fœminas transtulit. Post hæc apud 5
utrumque sexum famosus, vitam latrociniis
muta-

CAP. I. *Agathocles*) Diodorus Siculus libro 19. numerat à capta Troja usque ad initium Agathoclis tyranni annos 866. Est autem Troja à Græcis capta, ut testatur Plutarchus in Camillo, annis quadringentis triginta duobus ante conditam Romam, hoc est, ante Christum natum mille centum octoginta tribus annis. Hinc perspicuum est, à condita Roma ad initium Agathoclis esse intervallum annorum quadringentorum triginta quatuor, & Agathoclem post Alexandri mortem annis sex aut circiter tyrannidem suam inchoasse. *Strig.*

Agathocles) Lege Diodorum lib. 19. B. Itemque *Polybium*, 10. 6. &c. & Suidam, cujus illa verba, τί δ' οὐκ ἐγὼ σέ; τί δ' οὐκ ἐμὲ σύ; non est assecutus interpres. Nam hoc haud dubie sibi volunt, quod ista Ciceronis, Cæsari mutuum cum Nicomede stuprum objectantis, apud Suet. Cæs. 49. 7. *Notum est, & quid ille tibi, & quid illi tu dederis.* Bern.

2. *Patre figulo*) Plutarchus in Apoph. c. 26. Ausonius epigr. 8. *Bern.*

3. *Forma*) *Forma elegans ac corpore valens.* Diodor. 19. 2. B.

Exhibuit) Vide notas ad 9. 2. 7: & 11. 10. 9.

6 mutavit. Interjecto tempore, cum Syracusas
concessisset, accitusque in civitatem inter inco-
7 las esset, diu sine fide fuit: Quoniam nec in for-
tunis quod amitteret, nec in verecundia quod
8 inquinaret, habere videbatur: in summa grega-
riam militiam sortitus, non minus tunc seditio-
sa, quam antea turpi vita, in omne facinus prom-
9 ptissimus erat. Nam & manu strenuus, & in
10 concionibus perfacundus habebatur. Brevi ita-
que centurio ac deinceps tribunus militum fa-
11 ctus est. Primo bello adversus Ætnæos magna
12 experimenta sui Syracusanis dedit. Sequenti
Campanorum, tantam de se spem omnibus fecit,
ut in locum demortui ducis Damasconis suffice-
13 retur. Cujus uxorem adulterio cognitam, post
mor-

11. *Bello adversus Aetnaeos.*) Nihil mutandum. Ætna est oppidum idem ac mons cui impositum, unde nomen sortitum; ut patet ex Strabone, Plinio, Ptolemæo, & aliis. Ea ante *Inessa* appellabatur. *Voss.*

Aetnaeos) Ms. *Aethinaeos.* In vetusta editione, quam Lugdunensem ex insigni typographico suspicor, *Aennaeos.* Quid si *Enneos*, aut *Ennenses* legas? *Bern.*

Sui Syracusanis) Hæc usque ad (*locum*) absunt à bonis libris: quia tamen sine iis manca esset oratio, & in uno ms. reperiuntur, nihil mutare ausus sum: quamvis ea mihi valde suspecta sint. Belli in Agrigentinos & Crotoniatas meminit Diodorus: de Ætnæis & Campanis nullum verbum, & *Damasco* illi est Δάμας. Plurimum autem in tota hac narratione ab auctore nostro discrepat Diodorus, ut quivis ex lib. 19. & 20. videre potest. *Bong.*

12. *Campanorum*) Nam hos in Sicilia loca quædam tenuisse Diodorus, 16. 68. indicat. *Bern.*

CAP.

mortem viri in matrimonium recepit. Nec 14
contentus quod ex inope repente dives factus
esset, piraticam adversus patriam exercuit. Sa- 15
luti ei fuit, quod socii capti tortique, de illo ne-
gaverunt. Bis occupare imperium Syracusa- 16
rum voluit: bis in exilium actus est.

CAP. II. A Murgantinis, apud quos exula- 1
bat, odio Syracusanorum, primo prætor, mox
dux creatur. In eo bello & urbem Leontino- 2
rum capit, & patriam suam Syracusas obsidere
cœpit: ad cujus auxilium Hamilcar dux Pœno- 3
rum, imploratus, depositis hostilibus odiis, præ-
sidia militum mittit. Ita uno eodemque tempo- 4
re Syracusæ, & ab hoste, civili amore defensæ; &
à cive, hostili odio impugnatæ sunt. Sed Aga- 5
thocles, cum videret fortius defendi urbem
quam oppugnari, precibus per internuncios Ha-
milcarem exorat, ut inter se & Syracusanos pacis
arbitria suscipiat, peculiaria in ipsum officia sua
repromittens. Qua spe impletus Hamilcar, so- 6
cietatem cum eo, metu potentiæ ejus jungit: ut
quantum virium Agathocli adversus Syracusanos
dedisset, tantum ipse ad incrementa domesticæ
poten-

CAP. II. 1. *Murgantinis*) Populis Siciliæ, à quibus vitis Murgentina nomen accepit, quam & Pompejanam appellant. Vide Plin. lib. 3. c. 8. & lib. 14. cap. 11

2. *Leontinorum*) Sunt & hi populi Siciliæ. Vide Cluverii Siciliam.

4. *Ita uno*) Ita fere supra, 6. 5. 11.

6 mutavit. Interjecto tempore, cum Syracusas
concessisset, accitusque in civitatem inter inco-
7 las esset, diu sine fide fuit: Quoniam nec in for-
tunis quod amitteret, nec in verecundia quod
8 inquinaret, habere videbatur: in summa grega-
riam militiam sortitus, non minus tunc seditio-
sa, quam antea turpi vita, in omne facinus prom-
9 ptissimus erat. Nam & manu strenuus, & in
10 concionibus perfacundus habebatur. Brevi ita-
que centurio ac deinceps tribunus militum fa-
11 ctus est. Primo bello adversus Ætnæos magna
12 experimenta sui Syracusanis dedit. Sequenti
Campanorum, tantam de se spem omnibus fecit,
ut in locum demortui ducis Damasconis suffice-
13 retur. Cujus uxorem adulterio cognitam, post
mor-

11. *Bello adversus Aetnæos.*) Nihil mutandum. Ætna est oppidum idem ac mons cui impositum, unde nomen sortitum; ut patet ex Strabone, Plinio, Ptolemæo, & aliis. Ea ante *Inessa* appellabatur. *Voss.*

Aetnæos) Ms. *Aethinæos.* In vetusta editione, quam Lugdunensem ex insigni typographico suspicor, *Aenneos.* Quid si *Enneos*, aut *Ennenses* legas? *Bern.*

Sui Syracusanis) Hæc usque ad (*locum*) absunt à bonis libris: quia tamen sine iis manca esset oratio, & in uno ms. reperiuntur, nihil mutare ausus sum: quamvis ea mihi valde suspecta sint. Belli in Agrigentinos & Crotoniatas meminit Diodorus: de Ætnæis & Campanis nullum verbum, & *Damasco* illi est Δάμας. Plurimum autem in tota hac narratione ab auctore nostro discrepat Diodorus, ut quivis ex lib. 19. & 20. videre potest. *Bong.*

12. *Campanorum*) Nam hos in Sicilia loca quædam tenuisse Diodorus, 16. 68. indicat. *Bern.*

CAP.

mortem viri in matrimonium recepit. Nec 14
contentus quod ex inope repente dives factus
esset, piraticam adversus patriam exercuit. Sa- 15
luti ei fuit, quod socii capti tortique, de illo ne-
gaverunt. Bis occupare imperium Syracusa- 16
rum voluit: bis in exilium actus est.

CAP. II. A Murgantinis, apud quos exula- 1
bat, odio Syracusanorum, primo prætor, mox
dux creatur. In eo bello & urbem Leontino- 2
rum capit, & patriam suam Syracusas obsidere
cœpit: ad cujus auxilium Hamilcar dux Pœno- 3
rum, imploratus, depositis hostilibus odiis, præ-
sidia militum mittit. Ita uno eodemque tempo- 4
re Syracusæ, & ab hoste, civili amore defensæ; &
à cive, hostili odio impugnatæ sunt. Sed Aga- 5
thocles, cum videret fortius defendi urbem
quam oppugnari, precibus per internuncios Ha-
milcarem exorat, ut inter se & Syracusanos pacis
arbitria suscipiat, peculiaria in ipsum officia sua
repromittens. Qua spe impletus Hamilcar, so- 6
cietatem cum eo, metu potentiæ ejus jungit: ut
quantum virium Agathocli adversus Syracusanos
dedisset, tantum ipse ad incrementa domesticæ
poten-

CAP. II. 1. *Murgantinis*) Populis Siciliæ, à quibus vitis Murgentina nomen accepit, quam & *Pompejanam* appellant. Vide Plin. lib. 3. c. 8. & lib. 14. cap. 11

2. *Leontinorum*) Sunt & hi populi Siciliæ. Vide Cluverii Siciliam.

4. *Ita uno*) Ita fere supra, 6. 5. 11.

Ii 4 8. *Igni.*

7 potentiæ reciperaret. Igitur non pax tantum Agathocli conciliatur; verùm etiam prætor
8 Syracusis constituitur. Tunc Hamilcari, expositis ignibus cereis tactisque, in obsequia
9 Pœnorum jurat. Deinde acceptis ab eo quinque millibus Afrorum, potentissimos quos-
10 que ex principibus interficit; atque ita veluti reipublicæ statum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari jubet, contracto in gymnasio senatu, quasi quædam prius
11 ordinaturus. Sic compositis rebus, immissis militibus populum obsidet; senatum trucidat;
12 cujus peracta cæde, ex plebe quoque locupletissimos interficit.

CAP.

8. *Ignibus cereis*) Nam in rebus sacris, qualis illa jurisjurandi, cereos adhibitos constat. Sebis. tamen *ignib. Cereris* legendum, certe vitii quid subesse putat. *Bern.*

Expositis ignibus cereis tactisq; in obsequia Pœnorum jurat,) Peyraredi conjectura est: *expositis ignibus sacris, tactisq;*, &c. Livius ita de Hannibale, lib. xx. *Fama etiam est, Annibalem annorum ferme novem pueriliter blandientem patri Amilcari, ut duceretur in Hispaniam, cum perfecto Africo bello, exercitum eo trajecturus, sacrificaret, altaribus admotum, tactis sacris jurejurando adactum se, cum primum posset, hostem fore populi Romani.* Voss. Vide Not. 24. 2. 8.

Tactisq;) Virgil. Æneid. 12. 102.

Tango aras, mediosque ignes, & numina testor.

9. *Potentissimos*) Mss. Fuldenses (ut & Bongarsiani) *potissimos*. quod pro eodem est. Significat enim præcipuos & primæ notæ. *Mod.*

10. *In Theatrum ad concionem*)

CAP. III. His ita gestis, militem legit, exercitumque conscribit: quo instructus, finitimas civitates nihil hostile metuentes, ex improviso aggreditur. Pœnorum quoque socios, permittente Hamilcare, fœde vexat: propter quod querelas Carthaginem socii non tam de Agathocle, quam de Hamilcare detulerunt: *hunc ut dominum & tyrannum, illum ut proditorem* arguentes: *à quo infestissimo hosti, fortunæ sociorum, interposita pactione, donatæ sint: sicut ab initio Syracusæ in pignus societatis sint traditæ, urbs semper Pœnis infesta, & de imperio Siciliæ Carthaginis æmula: nunc insuper civitates sociorum eidem titulo pacis addictas. Denuntiare igitur se, hæc brevi ad ipsos redundatura, ac propediem sensuros, quantum malum non Siciliæ magis, quam ipsi Africæ attulerint.* His querelis senatus in Hamilcarem accenditur. Sed quoniam in imperio esset, tacita de eo suffragia

1
2
3
4
5
6

cionem) Nam Græcis & Græciensibus plerisque Theatrum fuisse pro curia, foro, comitio, patet etiam ex Cicerone pro L. Flacco, c. 7: Diodoro, 16. 85. Livio, 24. 39. 1. Tacito Hist. 2. 80. 6: Val. Max. 2. 2. 5. Frontino, 3. 2. 6. Ausonio in prologo ludi 7. Sapient. *Bern.*

CAP. III. 6. *In imperio esset*) Tum temporis consul. ut infra, 31. 2, 9. de Hannibale loquitur auctor. Ita Cicero de Arusp. respon. c. 17. *Sacrificium Bonæ Deæ fit in ea domo, quæ est in imperio*, hoc est, in domo Consulis. Plutarch. Cæs. c. 13. *Bern.*

Tacita de eo suffragia) Infra, 22. 7. 10. Capitolinus in Gordianis, cap. 12. tradit, quale fuerit apud Romanos, *senatusconsultum tacitum*, & quare sic appellatum. Sed illud

fragia tulerunt, & sententias priusquam recitarentur, in urnam conjectas obsignari jusserunt, dum alter Hamilcar, Gisgonis filius, à Sicilia
7 reverteretur. Sed hæc callida commenta Pœnorum, & sententias, inaudita mors Hamilcaris prævenit; liberatusque est fati munere, quem sui per injuriam cives inauditum da-
8 mnaverant. Quæ res Agathocli adversus Pœ-
9 nos occasionem movendi belli dedit. Prima igitur illi cum Hamilcare, Gisgonis filio, prælii congressio fuit: à quo victus, majore mole
10 reparaturus bellum Syracusas concessit. Sed secundi certaminis eadem fortuna, quæ & prioris, fuit.

1 CAP. IV. Cum igitur victores Pœni Syracusas obsidione cinxissent, Agathocles cum se neque viribus parem, neque ad obsidionem ferendam instructum videret; super hæc à sociis

illud ab hoc nostro diversum est. *Bern.*

Vrnam) Urna veterum suffragia coligebantur. Hinc Virg. 6. Æneid. *Quæsitor Minos urnam movet.* Poëtæ autem passim semper judiciis, & suffragiis urnam admovent, in quas conjectæ sortes eximebantur.

A Sicilia) *In Siciliam* legit Freinsh.

7. *Inaudita mors*) Locus hic cum depravate legeretur, Glareano negotium fecit: ego mss. lectionem expressi, in qua nihil est quod lectorem morari possit. *Bong.*

9. *A quo victus*) Diodorus extremo lib. 19. apud quem de Syracusarum obsidione nihil. *Bong.*

CAP. IV. 1. *Statuit bellum in Afr.*) Confer hæc cum Diodoro, 20. 3. & seqq. B. Val. Max. 7. 4. Idem consilii Antiocho Regi ab Anni-

ſociis crudelitate ejus offenſis, deſertus eſſet, ſtatuit bellum in Africam transferre: mira
2
prorſus audacia, ut, quibus in ſolo urbis ſuæ par non erat, eorum urbi bellum inferret; & qui ſua tueri non potuerat, impugnaret aliena; victusque victoribus inſultaret. Hujus con-
3
ſilii non minus admirabile ſilentium, quam commentum fuit, populo hoc ſolum profeſſus, inveniſſe ſe victoriæ viam: animos illi tantum in brevem obſidionis patientiam firmarent; vel ſi cui ſtatus præſentis fortunæ diſpliceret, dare ſe ei diſcedendi liberam poteſtatem.
Cum mille ſexcenti diſceſſiſſent, ceteros ad
4
obſidionis neceſſitatem frumento & ſtipendio inſtruit; quinquaginta tantum ſecum talenta ad præſentem uſum aufert, cetera ex hoſte melius, quam ex ſociis paraturus. Omnes
5
deinde ſervos, militaris ætatis, libertate dona-

Annibale datum eſt, ut bellum in Italiam trajiceret, Livius, 34.59. Ita Frontinus, 1.3.8. *Scipio manente in Italia Hannibale, transmiſſo in Africam exercitu, neceſſitatem Carthaginienſibus impoſuit revocandi Hannibalem: ſicq; à domeſticis finibus in hoſtiles* (ſic emendat Freinsh.) *tranſtulit bellum*. Bern.

1. 2. & ſeqq.) *Multum intereſt*, ait Scipio apud Livium, 28.44.1. *alienos populare fines, an tuos uri exſcindiq; videas. Plus animi eſt inferenti periculum, quam propulſanti*, &c. Vide Amirati diſſert. in Tacit. 18, 2. Adde Notam ad 11.6.9.

4. Ad obſidionis neceſſ.) Præferendum videbatur quod habent impreſſi veteres, & ms. unus Bong. edidit, *obſidionis neceſſitate*.

Talenta) De Talentis alibi.

5. Ser-

donatos, ſacramento adegit, eosque ad majorem partem ferme militum navibus imponit; ratus exæquata utriusque ordinis conditione, mutuam inter eos virtutis æmulationem futuram: ceteros omnes ad tutelam patriæ reliquit.

1 CAP. V. Septimo igitur imperii anno, comitibus duobus adultis filiis, Archagatho & Heraclida, nullo militum ſciente quo veheretur,
2 curſum in Africam dirigit. Cum omnes aut in Italiam prædatum ſe, aut in Sardiniam ituros crederent, tum primum, expoſito in Africæ littore exercitu, conſilium ſuum omnibus ape-
3 rit. Quo in loco Syracuſæ poſitæ ſint, oſtendit: *quibus aliud nullum auxilium ſupereſſet, quam ut hoſtibus faciant, quæ ipſi patiantur.*
4 *Quippe aliter domi, aliter foris bella tractari. Domi ea ſola auxilia eſſe, quæ patria vires ſubminiſtrent: foris*

5. *Servos, militaris ætatis,*) Ita ſup. 3. 5. 6: Livius, 22. 57. 11: Florus, 2. 6. 50.

Servos &c. *libertate donatos*) Servi enim alioquin militiæ erant incapaces.

Sacramento) Juramento.

Ceteros omnes ad tutelam) cum fratre Antandro. Ne quid autem ſe abſente Syracuſani moverent, disjunxit à ſe invicem cognationes, & maxime fratres à fratribus, parentes à liberis, ut qui domi manebant, de amicis & propinquis, qui cum Agathocle erant, ſoliciti, quieſcerent. Diodor. 20. 4. *Bong.*

CAP. V. 1. *Septimo igitur*) Reſtituendus eſt numerus in Diodoro, initio l. 19. Cum enim lib. 20. 21. dicat, à Troja capta ad Agathoclis in Africam expeditionem, eſſe annos *περὶ πλείω τῶν ὀκτακοσίων ὀγδοήκοντα*, id eſt, DCCCLXXXIII. & in Africam

*foris hostem etiam suis viribus vinci, deficientibus
sociis, & odio diuturni imperii extera auxilia cir-
cumspicientibus. Huc accedere, quod urbes, ca- 5
stellaque Africæ non muris cinctæ, non in monti-
bus positæ sint, sed in planis campis, sine ullis muni-
mentis jaceant: quas omnes metu excidii facile
ad belli societatem perlici posse. Majus igitur 6
Carthaginiensibus ab ipsa Africa, quam ex Sici-
lia exarsurum bellum, coituraque auxilia omni-
um adversus unam urbem, nomine quam opibus
ampliorem, & quas non attulerit vires, inde sum-
pturum. Nec in repentino Pœnorum metu, mo- 7
dicum momentum victoriæ fore, qui tanta auda-
cia hostium perculsi, trepidaturi sint. Accessura 8
& villarum incendia, castellorum, urbiumque con-
tuma-*

Africam profectus sit VII. anno imperii sui: ut & ex ipso Diodoro constat: à capta Troja ad ejus tyrannidem erunt anni DCCCLXXVI. Male igitur in Diodoro legitur ὀκτακόσια ἑξήκοντα ἕξ, id est, DCCCLXVI. cum sit legendum ἑπτάκοντα ἕξ. Nisi superior numerus emendandus videatur; ut legamus ἑπτακοσίων, pro ὀκτακοσίων. Et hoc verius. *Bern.*

4. *Deficientibus sociis*) Tacitus Hist. 2. 97. *Prosperis tuis rebus certaturi ad obsequium, adversam fortunam ex æquo detrectant.* Thucydides de Atheniensium sociis, 1. 20. 20: & 1. 24. 35: & 5. 3. 4. itemque de Lacedæmonior. 4. 11. 10.

Odio diuturni imperii) *Illorum per Africam socios, qui jam dudum imperata graviter ferrent, occasionem defectionis arrepturos*: Diodorus, 20. 3. B. *Spes cuique, novandi res suas, omni præsenti statu blandior est*: Livius, 35. 17. 8. *Multi odio præsentium, & cupidine mutationis, suis quoque periculis lætantur*: Tacit. Annal. 3. 44. *Bern.*

7. *In repentino Pænorum.*) *Su-*

tumacium direptionem, tum ipsius Carthaginis ob-
9 *sidionem. Quibus omnibus non sibi tantum in-*
10 *alios sed & aliis in se sentient patere bella. His*
non solum Pœnos vinci, sed & Siciliam liberari
posse. Nec enim moraturos in ejus obsidione ho-
11 *stes, cum sua urgeantur. Nusquam igitur alibi fa-*
cilius bellum, sed nec prædam uberiorem inveniri
posse. Nam capta Carthagine, omnem Africam
12 *Siciliamque præmium victorum fore. Gloriam*
certe tam honestæ militiæ tantam in omne ævum
futuram, ut terminari nullo tempore oblivione pos-
sit; ut dicatur eos solos mortalium esse, qui bella
quæ domi ferre non poterant, ad hostes transtule-
rint, victique victores insecuti sint, & obsessores
13 *urbis suæ obsederint. Omnibus igitur forti ac læ-*
to animo bellum ineundum, quo nullum aliud possit
aut præmium victoribus uberius aut victis monu-
mentum illustrius dare.

1 CAP. VI. His quidem adhortationibus
animi militum erigebantur: sed terrebat eos
portenti religio, quod navigantibus eis, sol
2 defecerat. Cujus rei rationem non minore
cura rex, quam belli reddebat, affirmans, *si*
prius

m.) *subita conterrent hostes, usitata vilescunt.* Vegetius, 3.16. Hujusmodi exempla collegit Piccartus observat. hist. 6.9.

11. Capta Carthagine) Hoc argumento Severus apud Herodianum, lib. 2. milites hortatus: *Occupemus*, inquit, *quam primum Romam, Larem ipsum Imperii, reliqua dein facile expedituri.* Adde Livium, 21.5.3: & 34.26.3: Tacitum, Agr. 17.2: Florum, 2.9.3.

CAP. VI. *1. Sol defecerat*)

prius quam proficiscerentur, factum esset, crediturum adversum profecturos prodigium esse: nunc quia egressis acciderit, illis ad quos eatur portendere. Porro defectus naturalium siderum semper præ- 3
sentem rerum statum mutare; certumque esse florentibus Carthaginiensium opibus, adversisque rebus suis, commutationem significari. Sic consola- 4
tis militibus, universas naves, consentiente exercitu, incendi jubet, ut omnes scirent, auxilio fugæ adempto, aut vincendum, aut moriendum esse. Deinde cum omnia, quacunque 5
ingrederentur, prosternerent, villas castellaque incenderent, obvius eis fuit cum xxx. millibus

rat) Quia imperiti erant rerum naturalium. Ex lege enim & cœlestium motuum necessaria consecutione hæc fiunt. Vide tamen Peucerum de divinat. p. 661. ubi de eclipsium portentis agit.

1.2.3.) Hoc ipso exemplo & similibus aliis, ostendunt Frontinus, 1. 12. & Piccartus observ. 10.3. boni ducis esse, metum militum, ex adversis ominibus conceptum, prudenter eludere, & in contrarium vertere. Huic nostro geminum quid est in Curtio, 4.10.

3. *Naturalium siderum*) Solis & Lunæ, ita forte dictorum, quod rerum naturam maxime fovere credantur. *Bern.*

4. *Naves incendi jubet.*) Idem eodem consilio fecere Corcyræi apud Thucydidē, 3.13.22. Nec dissimilia Livius, 9.23: it 21.43. & 44. item, 44 10.8. Britanni *obseptis effugiis, multa & clara facinora edidere.* Tacit. 12.31.

Vna salus victis, nullam
Sperare salutem.

Virgil. Æn. 2. 354. Adde sup. 1.6.10.

Naves incendi jubet) Secutus est Alexandrum Magnum, qui naves ex Asia domum remittebat, ut omnem fugiendi spem militibus præcideret.

5. Han-

6 libus Pœnorum Hanno : ſed prælio commiſſo,
duo de Siculis, tria millia de Pœnis cum ipſo du-
7 ce cecidere. Hac victoria & Siculorum animi
8 eriguntur, & Pœnorum franguntur. Agatho-
cles victis hoſtibus, urbes caſtellaque expugnat,
prædas ingentes agit, hoſtium multa millia tru-
9 cidat. Caſtra deinde quinto lapide à Cartha-
gine ſtatuit, ut damna cariſſimarum rerum, va-
ſtitatemque agrorum, & incendia villarum, de
10 muris ipſius urbis ſpecularentur. Interea in-
gens tota Africa deleti Pœnorum exercitus fa-
11 ma, occupatarumque urbium, divulgatur. Stu-
por itaque omnes & admiratio inceſſit, unde
tanto imperio tam ſubitum bellum, præſertim
12 ab hoſte jam victo, admiratio deinde paulatim
in contemptum Pœnorum vertitur. Nec mul-
to poſt, non Afri tantum, verum etiam urbes
nobiliſſimæ novitatem ſequutæ, ad Agathoclem
defecere; frumentoque & ſtipendio victorem
inſtruxere.

CAP.

5. *Hanno*) Et Βορμίλκας. Diodor. 20. 10. qui auctori noſtro dicitur *Bomilcar*, & *Vomilcar*. Habuerunt autem in exercitu quadraginta millia peditum, equites mille. Diodor. ibidem. Oroſius ms. pro xxx. millia habet viginti, & ita unus è noſtris. Nec magis in cæſorum numero conveniunt, Oroſius, qui cetera hinc tranſcripſiſſe videtur, duo millia Pœnorum, Siculos duos: Diodorus. 20. 13. illorum mille, horum ducentos cecidiſſe ſcribit. *Bern.*

9. *Lapide*) Lapidibus veteres milliaria deſignabant.

Vt damna cariſſ. rer.) Eodem reſpiciens Antonius apud Tacitum Hiſtor. 3. 30.

rapi

CAP. VII. His Pœnorum malis etiam deletus in Sicilia cum imperatore exercitus, velut quidam ærumnarum cumulus accessit. 1
Nam post profectionem à Sicilia Agathoclis, in obsidione Syracusarum Pœni segniores redditi, ab Antandro, fratre regis Agathoclis, occidione cæsi nuntiabantur. 2
Itaque cum domi forisque eadem fortuna Carthaginiensium esset, jam non tributariæ tantum ab his urbes, verum etiam socii reges deficiebant, amicitiarum jura non fide, sed successu ponderantes. 3
Erat inter ceteros, rex Cyrenarum Aphellas, qui spe improba, regnum totius Africæ amplexus, 4

rapi ignes, inferriq; amœnissimis extra urbem ædificiis jubet; si damno rerum suarum Cremonenses ad mutandam fidem traherentur. Quod ipsum tamen comminandum potiꝰ quam faciendum, nec ad desperationem hostes adigendos, præcipit cum Onosandro strateg. c. 6. Thucydides, 1. 13. 17. *Bern.*

CAP. VII. 2. *Antandro*) ita quoque Diodorus. Mendose Orosius, 4. 6: *Androne*. Bern.

3. *Domi forisque* &c.) Curtius, 4. 1. 54. *Eadem ubiq; fortuna partium.* Florus, 4. 2. 43. *Omnia felicitatem Cæsaris sequebantur.*

Non fide, sed successu) Adversis enim rebus rarior fides est, ait Vegetius, 3. 9. m. *Quo se fortuna, eodem etiam favor hominum inclinat.* Noster, 5. 1. 11.

Non fide, sed successu) Xenophon: τὸ μὲν ἐν ταῖς εὐπραξίαις πιστοὺς φαίνεσθαι, οὐδὲν θαυμαστόν· ὅταν δέ τινες ἐν συμφοραῖς γινομένων φίλων βέβαιοι φανῶσι, τοῦτ' εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον μνημονεύεται.

4. *Cyrenarum*) De nomine hujus urbis variæ sunt opiniones, ut ex Diodoro Siculo, libr. 5. cap. 14: Stephano de Urbibus, Pindaro, Justino, Servio Grammati-

plexus, societatem cum Agathocle per legatos
junxerat; pactusque cum eo fuerat, ut Siciliæ illi, sibi Africæ imperium, victis Carthaginiensi-
5 bus, cederet. Itaque cum ad belli societatem
cum ingenti exercitu ipse venisset, Agathocles blando alloquio, & humili adulatione, cum sæpius simul cœnassent, adoptatusque filius ejus ab
6 Aphella esset, incautum interficit: occupatoque
exercitu ejus, iterato Carthaginienses omnibus viribus bellum cientes, magno utriusque exer-
7 citus sanguine, gravi prælio superat. Hoc cer-
taminis discrimine tanta desperatio illata Pœnis est, ut nisi in exercitu Agathoclis orta seditio fuisset, transiturus ad eum Bomilcar, rex Pœno-
8 rum, cum exercitu fuerit. Ob quam noxam in
medio

co, & aliis discimus. Illud silentio prætereundum minime videtur. Depravatus est Eustathii locus in Dionysium, ubi excusus liber habet, Cyrenem Thebanorum coloniam fuisse, nam pro Θηβαίων scribere debemus Θηραίων. *Cast.*

Rex Cyrenarum Aphellas) Non dubitandum de lectione Bongarsii, *Ophellas.* Nam, præter Diodorum, ita quoque habent, Theophrastus de plantis l. IV. c. IV. & Polyænus atque alii. *Voss.*

Aphellas) Diodoro, 20, 41. *Ophellas* dicitur: *is majorem*, inquit, *animo principatum complexus fuerat.* B. Paulus tamen Leopardus, Emendation. 17. 10. *Opheltas* legendum contendit, firmante Plutarcho in Demetr. c. 16. & Pausania in Corinthiacis. *Bern.*

7. *Bomilcar, rex Pœnorum*) Carthaginiensium duces, etiam *reges* dicuntur, Hannonis Periplus inscribitur, *Hannonis, Carthaginiensium regis* & Imilco, de quo supra, 19. 2. & 3. *rex Carthaginiensium* Orosio, 4. 6.

medio foro à Pœnis patibulo suffixus est: ut idem locus monumentum suppliciorum ejus esset, qui ante fuerat ornamentum honorum. Sed Bo- 9
milcar magno animo crudelitatem civium tulit; adeo ut de summa cruce, veluti de tribunali, in Pœnorum scelera concionaretur: objectans il- 10
lis, nunc *Hannonem falsa affectati regni invidia circumventum: nunc Gisgonis innocentis exilium: nunc in Hamilcarem patruum suum tacita suffragia, quod Agathoclem socium illis facere, quam hostem maluerit.* Hæc cum in maxima populi con- 11
cione vociferatus esset, expiravit.

CAP. VIII. Interea Agathocles profli- 1
gatis in Africa rebus, tradito Archagatho filio exer-

4. 6. dicitur. Ideo, opinor, quia plerumque perpetuam auctoritatem obtinebant. Procopius lib. 1. de bello Goth. barbaros ait duces suos, reges vocare. Vide quæ notavi inf. 31.2.9. *Bern.*

8. *Patibulo*) Proprie dicitur de transverso ligno, sicuti & patibulum pro sera sive vecte, quo ostia occluduntur, dictum à Titinnio notat Nonius. Nonnunquam tamen hæc vox, sicuti hoc loco, pro tota cruce ponitur. Fallitur enim aliter sentiendo Lipsius, quanquam locum ex Carbonaria Plauti apud Nonium adducat: *Patibulum ferat per urbem, deinde affigatur cruci*, sed fallitur. Vide Salmasium de Cruce.

Ut idem locus) Ita Manlius Capitolii servator, affectati regni condemnatus, *de saxo Tarpeio dejicitur; locusq; idem in uno homine & eximiæ gloriæ monimentum, & pœnæ ultimæ fuit.* Livius, 6. 20. 16.

10. *Tacita suffragia*) De quibus sup. 22. 3. 6.

CAP. VIII. 8. *Versamque in se invidiam*) Hoc est, malam existimationem, & quasi

exercitu, in Siciliam recurrit: nihil actum in
Africa existimans, si amplius Syracusæ obside-
2 rentur. Nam post occisum Hamilcarem, Gis-
gonis filium, novus eò à Pœnis missus exercitus
3 fuerat. Statim igitur primo adventu ejus, Sici-
liæ urbes auditis rebus, quas in Africa ges-
serat, certatim se ei tradunt; atque ita pulsis è
Sicilia Pœnis, totius insulæ imperium occupa-
4 vit. In Africam deinde reversus, seditione mi-
litum excipitur. Nam stipendiorum solutio in
5 adventum patris dilata à filio fuerat. Igitur ad
concionem vocatos, blandis verbis permulsit:
stipendia illis non à se flagitanda esse, sed ab hoste
quærenda: communem victoriam, communem præ-
6 *dam futuram. Paulum modo anniterentur, dum*
belli reliquiæ peraguntur, cum sciant, Carthagi-
7 *nem captam, spes omnium expleturam.* Sedato mi-
litari tumultu, interjectis diebus, ad castra ho-
stium exercitum ducit: ibi inconsultius prælium
committendo, majorem partem exercitus perdi-
8 dit. Cum itaque in castra fugisset, versamque in
se invidiam temere commissi belli videret, pristi-
namq; offensam non depensi stipendii metueret;
con-

quasi infamiam. Hac noti-
one Tacitus annal. 4. 7. ait,
Tiberium, quod ipsis Janu-
arii calendis supplicia man-
dasset, *magnam invidiam*
adiisse: Livius, 24. 25. 2. *Iu-*
tores regis sub aliena invi-
dia regnant. Florus, 3. 6. 2.
Cilices sub exteri regis in-
vidia prædantur. Ita noster
supr. 12. 6. 12: 21. 5. 10: & 2. 8.
9. *Bern.*

Con-

concubia nocte ſolus à caſtris cum Archaga-
tho filio profugit. Quod ubi milites cogno- 9
vere, haud ſecus quam ſi ab hoſte capti eſſent,
trepidavere: *Bis ſe à rege ſuo in mediis hoſtibus re-
lictos eſſe proclamantes; ſalutemque ſuam de-
ſertam ab eo eſſe, quorum ne ſepultura quidem re-
linquenda fuerit.* Cum perſequi regem vel- 10
lent, à Numidis excepti, in caſtra revertun-
tur; comprehenſo tamen reductoque Archa-
gatho, qui à patre noctis errore diſceſſerat.
Agathocles autem navibus, quibus reverſus à 11
Sicilia fuerat, cum cuſtodibus earundem Sy-
racuſas defertur. Exemplum flagitii ſingu- 12
lare, rex exercitus ſui deſertor, filiorumque
pater proditor. Interim in Africa poſt fugam 13
regis, milites pactione cum hoſtibus facta, in-
terfectis Agathoclis liberis, Carthaginienſi-
bus ſe tradidere. Archagathus cum occide- 14
retur

Concubia nocte) Dies apud Rom. à media nocte incipiebat: cujus rei cauſam reddere conatur Plutarchus in Quæſtionibus. Ejus partes erant: Mediæ noctis inclinatio, Gallicinium, Conticinium, Diluculum, Mane, Veſpera, Prima fax, Concubia & intempeſta nox, ita dicta, quod non habeat idoneum tempus rebus gerendis. Vide Gellium lib. 3. cap. 2. & Macrobium Saturn. l. 1. cap. 3.

Cum Archagatho) Diodorus, 20. 70. deſeruiſſe filios ſcribit, qui à militibus, fuga cognita, interfecti ſint. Quam crudeliter autem in Sicilia verſatus ſit poſt reditum Agathocles, lege apud Diodorum, 20. 72. & 73. *Bong.*

Archagatho filio) A Græcis varie appellatur, 'Αρχάγαθος, 'Αγάθαρχος. *Voſ.*

12. *Proditor*) Vide ſupr. Notam ad 19. 3. 10.

exercitu, in Siciliam recurrit: nihil actum in Africa existimans, si amplius Syracusæ obside-
2 rentur. Nam post occisum Hamilcarem, Gisgonis filium, novus eò à Pœnis missus exercitus
3 fuerat. Statim igitur primo adventu ejus, Siciliæ urbes auditis rebus, quas in Africa gesserat, certatim se ei tradunt; atque ita pulsis è Sicilia Pœnis, totius insulæ imperium occupa-
4 vit. In Africam deinde reversus, seditione militum excipitur. Nam stipendiorum solutio in
5 adventum patris dilata à filio fuerat. Igitur ad concionem vocatos, blandis verbis permulsit: *stipendia illis non à se flagitanda esse, sed ab hoste quærenda: communem victoriam, communem præ-*
6 *dam futuram. Paulum modo anniterentur, dum belli reliquiæ peraguntur, cum sciant, Carthagi-*
7 *nem captam, spes omnium expleturam.* Sedato militari tumultu, interjectis diebus, ad castra hostium exercitum ducit: ibi inconsultius prælium committendo, majorem partem exercitus perdi-
8 dit. Cum itaque in castra fugisset, versamque in se invidiam temere commissi belli videret, pristinamq; offensam non depensi stipendii metueret; con-

quasi infamiam. Hac notione Tacitus annal. 4. 7. ait, Tiberium, quod ipsis Januarii calendis supplicia mandasset, *magnam invidiam adiisse*: Livius, 24. 25. 2. *Iu-tores regis sub aliena invidia regnant.* Florus, 3. 6. 2. *Cilices sub exteri regis invidia prædantur.* Ita noster supr. 12. 6. 12: 21. 5. 10: & 2. 8. 9. *Bern.*

Con-

concubia nocte ſolus à caſtris cum Archaga-
tho filio profugit. Quod ubi milites cogno- 9
vere, haud ſecus quam ſi ab hoſte capti eſſent,
trepidavere: *Bis ſe à rege ſuo in mediis hoſtibus re-
lictos eſſe proclamantes; ſalutemque ſuam de-
ſertam ab eo eſſe, quorum ne ſepultura quidem re-
linquenda fuerit.* Cum perſequi regem vel- 10
lent, à Numidis excepti, in caſtra revertun-
tur; comprehenſo tamen reductoque Archa-
gatho, qui à patre noctis errore diſceſſerat.
Agathocles autem navibus, quibus reverſus à 11
Sicilia fuerat, cum cuſtodibus earundem Sy-
racuſas defertur. Exemplum flagitii ſingu- 12
lare, rex exercitus ſui deſertor, filiorumque
pater proditor. Interim in Africa poſt fugam 13
regis, milites pactione cum hoſtibus facta, in-
terfectis Agathoclis liberis, Carthaginienſi-
bus ſe tradidere. Archagathus cum occide- 14
retur

Concubia nocte) Dies apud Rom. à media nocte incipiebat: cujus rei cauſam reddere conatur Plutarchus in Quæſtionibus. Ejus partes erant: Mediæ noctis inclinatio, Gallicinium, Conticinium, Diluculum, Mane, Veſpera, Prima fax, Concubia & intempeſta nox, ita dicta, quod non habeat idoneum tempus rebus gerendis. Vide Gellium lib. 3. cap. 2. & Macrobium Saturn. l. 1. cap. 3.

Cum Archagatho) Diodorus, 20. 70. deſeruiſſe filios ſcribit, qui à militibus, fuga cognita, interfecti ſint. Quam crudeliter autem in Sicilia verſatus ſit poſt reditum Agathocles, lege apud Diodorum, 20. 72. & 73. *Bong.*

Archagatho filio) A Græcis varie appellatur, Ἀρχάγαθος, Ἀγάθαρχος. *Voſs.*

12. *Proditor*) Vide ſupr. Notam ad 19. 3. 10.

retur ab Archesilao, amico antea patris: rogavit eum *quidnam liberis ejus facturum Agathoclem putet, per quem ipse liberis careat?* Tunc respondit; *satis habere se, quod superstites eos esse Agathoclis liberis sciat.* Post hæc Pœni ad persequendum belli reliquias, duces in Siciliam miserunt, cum quibus Agathocles pacem æquis conditionibus fecit.

14. *Satis habere* &c.) Hoc modo apud Barclaium, novitii commatis, genii veteris auctorem, Argenid. lib. 2. Eristhenes damnandus: *Satis est gaudii, quod post Poliarchum Siciliæ hostem vixi.* Bern.

LIBER XXIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Agathocles transit in Italiam adversus Bruttios, quorum origo & potentia paucis perstringitur.*
2. *Agathocles vi morbi expugnatus revertitur in Siciliam, ubi turbæ domesticæ, quæ uxorem & liberos Agathoclis in Ægyptum pellunt. Agathoclis obitus.*
3. *Pyrrhi Epirotæ bella & res gestæ, cum in Sicilia, tum in Italia.*
4. *Hieronis, Siciliæ Principis laudatissimi, dignitas & virtus.*

CAP

CAP. I.

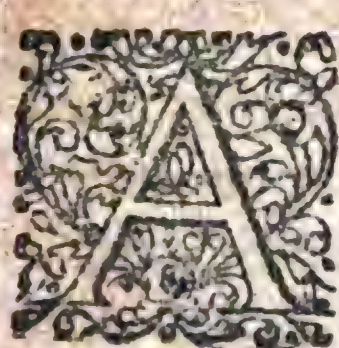
Gathocles, rex Siciliæ, pacificatus 1
cum Carthaginenſibus, partem ci-
vitatium, à ſe fiducia virium diſſi-
dentem, armis ſubegit. Dein qua- 2
ſi anguſtis inſulæ terminis claudere-
tur, cujus imperii partem primis incrementis ne
ſperaverat quidem, in Italiam tranſcendit; ex-
emplum Dionyſii ſecutus, qui multas civitates
Italiæ ſubegerat. Primi igitur hoſtes illi Bruttii 3
fuere, qui & fortiſſimi tum, & opulentisſimi vi-
debantur, ſimul & ad injurias vicinorum prom-
pti. Nam multas civitates Græci nominis Ita- 4
lia expulerant; auctores quoque ſuos Lucanos 5
bello vicerant, & pacem cum his, æquis legibus
fecerant. Tanta feritas animorum erat, ut nec 6
origini ſuæ parcerent. Namque Lucani iiſ- 7
dem legibus liberos ſuos, quibus & Spartani,
inſtituere ſoliti erant. Quippe ab initio pu- 8
bertatis, in ſilvis inter paſtores habebantur,
ſine miniſterio ſervili, ſine veſte quam indue-
rent,

CAP. I. 2. *Cujus imperii part.*) Cupiditates mortalium, ubi ſemel exorbitare cœperunt, οὐδαμοῦ τῆς εἰς τὸ πρόσω φορᾶς ἵστανται, *ſemper ulterius progrediendo, nunquam ſiſtunt*, inquit Baſilius Magnus. Adde ſupra, 21. 6. 4.

3. *Lucanos*) Quos à Samnitibus originem traxiſſe, auctores ſunt Plin. lib. III. cap. V. & Strabo lib. V: eoſque Oenotriis ejectis eorum ſedem invaſiſſe tradit. Poſtmodum ita fuere bellis attriti, ut eorum oppida diſtinguere difficile eſſet.

7. *Lucani iisdem legibus,* Vide ſupra, 3. 3. 5.

rent, vel cui incubarent; ut à primis annis dur
tiæ parcimoniæque, ſine ullo uſu urbis, aſſueſce
9 rent. Cibus his præda venatica, potus, aut lacti
aut fontium liquor erat. Sic ad labores bell
10 cos indurabantur. Horum igitur ex numer
quinquaginta primo ex agris finitimorum pra
dari ſoliti, confluente deinde multitudine, ſol
citati præda, cum plures facti eſſent, infeſtas r
11 giones reddebant. Itaque fatigatus querelis ſ
ciorum Dionyſius, Siciliæ tyrannus, ſexcent
12 Afros ad compeſcendos eos miſerat, quorum ca
ſtellum proditum ſibi per Bruttiam mulierem
expugnaverunt; ibique civitatem, concurrent
bus ad opinionem novæ urbis paſtoribus, ſtatu
runt; Bruttiosque ſe ex nomine mulieris v
13 caverunt; Primum illis cum Lucanis, orig
41 nis ſuæ auctoribus, bellum fuit. Qua vict
ria erecti, cum pacem æquo jure feciſſent, c
teros finitimos armis ſubegerunt; tantasque
opes brevi conſecuti ſunt, ut pernicioſi etiam
15 regibus haberentur. Denique Alexander
rex Epiri, quum in auxilium Græcarum civ
tatiu

8. *Sine ullo uſu urbis*) Urbes effœminando, caſtra maſculando, militi facere, Gruterus ad Tacit. cap. 38. juſta diſſertatione demõſtrat.

12. *Concurrentib. ad opin. &c.*) Ut factum quoque ſupra, 18. 5. 17.

Bruttiosque ſe ex nom ne) Strabo lib. 6. Brutti dictos ait à Lucanis, q *Bruttios* ſua lingua voc bant *Apoſtatas*, *Rebelles* *Fugitivos*. Cum enim e rum eſſent paſtores, reb tempore Dionyſii turbat ab

tatium, cum magno exercitu, in Italiam venisset, cum omnibus copiis ab his deletus est. Quare feritas eorum successu felicitatis incensa, diu 16
terribilis finitimis fuit. Ad postremum imploratus Agathocles, spe ampliandi regni, à Sicilia 17
in Italiam trajecit.

CAP. II. Principio adventus opinionis ejus concussi, legatos ad eum, societatem amicitiamque petentes miserunt. Quos Agathocles 1 2

ab iis defecerunt. Stephanus à *Bretto*, Herculis filio, dictos vult. Vide Eustath. in Dionys. qui eos Βρεντίους vocat: & Diodorum, 16. 15. B. Βρέττιοι nominantur Ptolemæo: *Brettii* leguntur in Numismatibus: *Brutates* apud Festum. Ipsa Regio (quæ *Calabria Inferior* hodie) Polybio, 11. Βρεττιανία; Straboni lib. 6. Βρεττία nominatur. A Stephano, Scholiaste Theocriti, aliisque, *Siciliam* vocari patet ex eo, quod fluvios oppidaque non pauca hujus tractus, *Siciliæ* adscribant prout etiamnum in titulis Regum Hispaniæ, *Sicilia cis Pharum* appellatur, ad differentiam Insulæ, quæ *ultra Pharum*. Bern.

Bruttiosq; se ex nomine) Bruttium Græcis Βρεττία, & apud Athenæum lib. v. apud Diodorum Siculum in Eclogis, aliosque auctores Βρεττιανία dicitur. Dionysio Afro Brentii quoque appellantur.

CAP. II. *1. Opinionis ejus*) *Opinio* huic auctori est fama & rumor. Nonius significationem notavit: sed exempla, ut ipsius est mos, adscripsit parum accommodata. Tacitus in vita Agricolæ, c. 9: *Comitante opinione, Brittanniam ei provinciam dari.* Cicero 11. ad Attic. epist. 16. & 18. B. Ceterum structuram orationis vix hic expedio. Legerim, *Principio, adventus ejus opinione conc.* vel potius: *Principio adventus, opinione ejus concussi*, hoc est, fama territi. Sicut sup. 20. 2. 3. *Principio originum.* Bern.

2. Quos Agathocles &c.) Sic ab Tullo Hostilio os sublitum

cles ad cœnam invitatos, ne exercitum trajici viderent, in posterum statuta his die, conscensis navibus frustratus est.
3 Sed fraudis haud lætus eventus fuit: siquidem reverti eum in Siciliam, interjectis paucis diebus, vis morbi coëgit,
4 quo toto corpore comprehensus, per omnes nervos articulosque humore pestifero grassante, velut intestino singulorum membrorũ bello im-
5 pugnabatur. Ex qua desperatione bellum inter filium nepotemq; ejus, regnum jam quasi mortui vindicantibus, oritur: occiso filio, regnum nepos
6 occupavit. Igitur Agathocles, cum morbi cura, & ægritudo graviores essent, & inter se alterum alterius malo cresceret; desperatis rebus, uxorem suam Texenam, genitosque ex ea duos parvulos, cum omni pecunia, & familia, regalique instrumento, quo præter illum nemo regum ditior fuit, navibus impositos Ægyptum, unde uxorem acceperat, remittit; timens ne prædonem

litum est legatis C. Cluilii, Liv. 1. 22. 7. Sic legatis ipsis Romanis ab gente Achæorum, Pausan. lib. 7. pag. 423. adde Frontinum, 1. 4 6.

4. *Humore pestifero*) Vel à veneno, vel ab alia pestifera causa; quæ maligna & venenata putredine humores, vitales spiritus, & substantiã cordis labefactavit.

6. *Cum morbi cura* &c.) Hæc planiora fuerint, si Freinshem. rescribentem sequare: *cum morbo cura & ægritudo gr. e.* Gravis morbus: sed animi ægritudo cuiraque gravior. *Bern.*

Texenam) Unus mss. *Theonexam*: forte *Theoxenam*. Bong.

7. *Uxor*

donem regni ſui, hoſtem paterentur. Quam- 7
quam uxor diu, ne ab ægro divelleretur, de-
precata eſt, ne diſceſſus ſuus adjungi nepotis
parricidio poſſet; & tam cruente hæc deſeruiſ-
ſe virum, quam ille impugnaſſe avum videre-
tur; *Nubendo ſe non proſperæ tantum, ſed omnis* 8
*fortunæ iniſſe ſocietatem: nec invitam periculo ſpi-
ritus ſui empturam, ut extremos viri ſpiritus excipe-
ret; & exſequiarum officium, in quod, profecta
ſe, nemo ſit ſucceſſurus, obſequio debitæ pietatis
impleret.* Diſcedentes parvuli, flebili ulu- 9
latu amplexi patrem tenebant. Ex altera par-
te uxor maritum, non amplius viſura, oſculis
fatigabat. Nec minus ſenis lacrymæ miſerabi-
les erant. Flebant hi morientem patrem; ille 10
exules liberos: hi diſceſſu ſuo ſolitudinem pa-
tris,

7. *Vxor diu, ne ab ægro divell.*) Id genus egregium fidei conjugalis exemplum eſt in Plutarchi Erotico, cap. 49. quod etiam Tacitus Hiſt. 4. 67. 4. tangit, & in iis quæ deſiderantur, perſcripſit. Plura Val. Max. 6. 7. Ph. Camerar. op. ſubciſ. cen tur. 1. 51. Certe Vell. Patere. 2. 67. id notandum tradit, *fuiſſe in proſcriptis fidem, ut filiorum nullam, ſervorum aliquam, libertorum mediam, ſic uxorum ſummam.* Bern.

8. *Non proſperæ tant. ſed omn. fort.*) Qua cauſa, *conſortia rerum ſecundarum adverſarumq;*, conjugia dicuntur Tacito, 3. 34. 6. Quomodo Porcia, Bruto *ſe datam*, inquit, *non ſicuti pellices, ad lecti tantum & menſæ conſortium: ſed etiam ad proſperorum adverſorumq; ſocietatem.* Plutarch. in Bruto, c. 19. Aliter Plancina, *ſegregata à marito* periclitante. Tacit. 3. 15. 2. *Bern.*

9. *Senis*) Nempe 95. annos

tris, ægri ſenis: ille in ſpem regni ſuſceptos re-
11 linqui in egeſtate lugebat. Inter hæc regia o-
mnis aſſiſtentium fletibus tam crudelis diſcidii
12 impleta, reſonabat. Tandem finem lacrymis
neceſſitas profectionis impoſuit, & mors regis
13 proficiſcentes filios inſequuta eſt. Dum hæc
aguntur, Carthaginienſes, cognitis quæ in Sici-
lia agebantur, occaſionem totius inſulæ occupan-
dæ datam ſibi exiſtimantes, magnis viribus eò
trajiciunt; multasque civitates ſubigunt.

1 CAP. III. Eo tempore & Pyrrhus adver-
2 ſus Romanos bellum gerebat; qui implora-
tus à Siculis in auxilium, ſicuti dictum eſt, cum
Syracuſas veniſſet, multasque civitates ſube-
giſſet, rex Siciliæ, ſicut Epiri appellatur. Qua-
3 rum rerum felicitate lætus, Heleno filio Sici-
liæ, velut avitum, (nam ſuſceptus ex filia Aga-
thoclis regis erat,) Alexandro autem Italiæ
4 regnum deſtinat. Poſt hæc, multa ſecunda prælia

nos nati, juxta Lucian. in Macrobiis, ſub initium. *Bern.*

CAP. III. 1. *Pyrrhus adverſus*) Vide Plutarchum in ejus vita, cap. 45. cum ſeqq. & Pauſaniam in Atticis: qui eum primum Carthaginienſes inſula fugaſſe referunt: tandem cum ob crudele imperium à ſociis deſereretur, *cumq; tenere, ſicut navem agitatam, non valeret inſulam*, vocatus à ſuis, Italiam repetiit, navali prælio in itinere à Carthaginienſibus ſuperatus. *Bong.*

2. *Sicuti dictum eſt*) Supra, 18. 2. 11.

3. *Heleno filio*) Plutarchus in *Pyrrho*, c. 17. non hunc, ſed Alexandrum ait ex Lanaſſa

prælia cum Carthaginiensibus facit. Interjecto 5
deinde tempore, legati ab Italicis sociis venere,
nuntiantes, *Romanis resisti non posse, deditionemque futuram, nisi subveniat.* Anxius tam ambiguo 6
periculo, incertusque quid ageret, vel quibus
primum subveniret, in utrumque pronus consultabat. Quippe instantibus hinc Carthaginiensi- 7
bus, inde Romanis, periculosum videbatur, exercitum in Italiam non trajicere: periculosius, à
Sicilia deducere; ne aut illi non lata ope, aut hi
deserti amitterentur. In hoc æstu periculorum, 8
tutissimus portus consiliorum visus est, omnibus viribus decernere in Sicilia; & profligatis
Carthaginiensibus, victorem exercitum transponere in Italiam. Itaque conserto prælio, cum 9
superior fuisset, quoniam tamen à Sicilia abiret,
pro victo fugere visus est: ac propterea socii 10
ab

Lanassa Agathoclis filia susceptum. *Bong.*

5. *Italicis sociis venere*) A Tarentinis & Samnitibus. Plutarch. Pyrrho, c.52.

8. *Æstu periculorum*) Vide notam ad 11. 13. 3. Ita Petronius: *Dum in hoc dictorum æstu totus incedo.* Ammianus lib. 15. *In hoc æstu mentis ancipitis.*

9. *A Sicilia abiret*) Cum ad insulam respectans, comitibus suis dixisset: *O qualem, amici, palæstram Carthaginiensibus & Romanis relinquimus!* Plutarch. Pyrrh c.52.

Pro victo fugere) *Qui recedit, fugere creditur:* Curtius. 3. 8. 12. *Pro victo*, hoc est, tanquam victus. Ita 24.7.5: *Milites ad occupanda omnia pro victoribus vagabantur,* h. e. tanquam si essent victores. Seneca de vit. beat. cap. 16. f. *Laxam catenam trahit, non jam liber,*

ab eo defecerunt: & imperium Siciliæ tam cito
11 amisit, quam facile quæsierat. Sed nec in Italia meliore felicitate usus, in Epirum revertitur. Admirabilis utriusque rei casus, in exemplum fuit.
12 Nam sicut ante secunda fortuna, rebus supra vota fluentibus, Italiæ Siciliæque imperium, & tot de Romanis victorias adstruxerat: ita nunc adversa, velut in ostentationem fragilitatis humanæ, destruens quæ cumulaverat, Siciliensi ruinæ naufragium maris, & fœdam adversus Romanos pugnam, turpemque ab Italia discessum adjecit.

1 CAP. IV. Post profectionem à Sicilia Pyrrhi, magi-

ber, sed tamen pro libero. Sueton. Aug. 24. 4. *ut equitem relegatum in agros, pro libero esse sineret.* Bern.

10. *Socii ab eo defecerunt*) Partim ad Carthaginienses, partim ad Mamertinos Plutarchus, *Pyrrh.* c. 52.

11. *Nec in Italia*) Præter Plutarchum lege Florum, 1. 18. & Orosium, 4. 2. & Frontinum, 4. 1. 13. apud quem pro *Statuentum*, quod & mss. agnoscunt, ex Plutarcho Pyrrh. c. 54. legendum *Beneventum*. Victus autem magno prælio à Manio Curio consule. *Bong.*

12. *Adstruxerat*) Vulgo *attraxerat*, & ita mss. quidam. Illud malo, statim enim *destruens* inquit, *quæ cumulaverat*. Tacit. de vita Agric. 44. 5. *Consularibus ac triumphalibus ornamentis prædito, quid aliud adstruere fortuna poterat?* Bong. Ita Vell. Patercul. 2. 55. *Victus à Cæsare Pharnaces, vix quicquam gloriæ ejus adstruxit.* Plin. Panegyr. c. 74. *Nihil felicitati suæ putat adstrui posse.* Bern.

Adversus Romanos pugnam) Postrema Pyrrhi cum Romanis pugna fuit ad Beneventum, ubi victus est à M. Curio.

CAP. IV. 1. *Hiero*) Postrema

magiſtratus Hiero creatur: cujus tanta moderatio fuit, ut conſentiente omnium civitatium favore, dux adverſus Carthaginienſes primum, 2
mox rex crearetur. Hujus futuræ majeſtatis, 3
ipſa infantis educatio quaſi prænuntia fuit: quip- 4
pe genitus erat patre Hieroclyto, nobili viro, cujus origo à Gelo, antiquo Siciliæ tyranno, manabat: ſed maternum illi genus ſordidum, atque 5
adeo pudibundum fuit. Nam ex ancilla natus, 6
ac propterea à patre, velut dehoneſtamentum generis, expoſitus fuerat. Sed parvulum, & hu- 7
manæ opis egentem, apes, congeſto circa jacentem melle, multis diebus aluere. Ob quam rem 8
reſpon-

ſtrema hiſtoriola hujus libri narrat initia Hieronis, poſtremi regis Syracuſani, qui celebratur à Theocrito, in Idyllio, 16. Non eſt autem Hiero antiquior ille, quem laudat Pindarus in prima Olympiorum. *Strig.*

4. *Quippe genitus*) Quæ hic de Hierone referuntur, citat Saresberienſ. Policratici lib. 1. cap. 13. De eo Plautus Menæch. 2. 3. 59. *Bong.*

Hieroclyto) Paul. Leopardus, Emendation. lib. 17. cap. 10. monet legendum *Hierocle:* & ita Pauſanias lib 6. pag. 365. 12: *Bern.*

A Gelo) Rectius *à Gelone. Bern.*

5. *Pudibundum*) Malim *pudendum.* Sed in hoc librorum conſenſu nihil mutandum. Alia notione, 38. 8. 15: *Quæ omni ſtudio occultanda pudibundo viro erant.* Bern.

7. *Apes congeſto*) Simile eſt quod de Platone referunt.

Apes &c. aluere) Idem de Pindaro refert Ælianus var. hiſt. 12. 45. & de Jove Servius ad Virg. Æn. 3. 104. *Bern.*

8. *Reſponſo aruſpicum*) Quam incerta & vana apum apud Gentiles auguria? Hic regnum portendunt. Ante

responso aruspicum admonitus pater, qui re-
gnum infanti portendi canebant, parvulum
recolligit, omnique studio ad spem majestatis,
9 quæ promittebatur, instituit. Eidem in ludo in-
ter coæquales discenti, lupus tabulam, in turba
10 puerorum repente conspectus, eripuit. Ado-
lescenti quoque, prima bella ineunti, aquila in
11 clypeo, noctua in hasta consedit. Quod o-
stentum, & consilio cautum, & manu prom-
12 ptum, regemque futurum significabat. Deni-
que adversus provocatores sæpe pugnavit, sem-
13 perque victoriam reportavit. A Pyrrho rege
14 multis militaribus donis donatus est. Pulchritu-
do ei corporis insignis, vires quoque in homine
admi-

Ante Pharsalicam pugnam apes aræ insidentes, & in navibus conspectæ, Dioni & Pompeio Magno cladem paulo post secutam prænotarunt. Idcirco, cum in Bruti exercitum examen apum procubuisset, aruspices castra mutare eum jusserunt: ne in hoc loco damni aliquid & detrimenti acciperet. vid. Peuc. de Augur.

10 *Noctua in hasta*) Potest hoc accidisse, cum Agathocles, bello Punico, noctuas compluribus per castra locis clam emisit, quæ per agmen volitantes, dum clypeis galeisque insident, animos militum confirmabant, pro felici id augurio accipientibus singulis, propterea quod Minervæ sacrum id animal habetur. Diodorus, 20. 11. Videatur adagium *Noctua volat.* Bern.

Noctua) Incerta apud ipsos Gentiles hæc fuere auguria. Noctuam enim, si volasset, victoriam nuntiare credebant: eademque in hasta Pyrrhi regis, contra Argos euntis, cum consedisset, fatum illi & discrimen extremum portendit & attulit. *Peuc.*

admirabiles fuere: in alloquio blandus, in negotio justus, in imperio moderatus: prorsus ut nihil ei regium deesse, præter regnum, videretur.

15. *In imperio moderatus*) Ea fuisse Hieronem modestia refert Livius, ut nec vestis habitu, nec alio ullo insigni à civibus ceteris discerni potuerit.

Ut nihil ei regium) Ex hoc loco doctissimus Adversariorum scriptor, 46. 7. explicat illud Senecæ Thyest. vers. 470.

Immane regnum est, posse sine regno pati.

Rectius admirandi judicii vir H. Grotius ad Lucanum, 5. 314. *Bern.*

LIBER XXIV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Græciæ civitates aliæ in alias assurgunt.*
2. *Ptolemæi Macedonis in sororem Arsinoën conspiratio.*
3. *Incestuosæ Ptolemæi & Arsinoës nuptiæ, tragicis casibus solvuntur.*
4. *Gallorum, qui Ptolemæum vicerunt & interfecerunt, in Macedoniam irruptio.*
5. *Quo Stratagemate Ptolemæum aggressi sint, & oppresserint. Macedonum luctus & instauratio.*
6. *Alia Gallorum Brenno Duce in Græciam expeditio: & de spoliatione Delphici templi consilium. Hujus templi & oraculi descriptiones.*
7. *Brenni & aliorum consultatio, de templi oppugnatione; & hortatio ad milites.*

8\. *Oppugnatio irrita, & clades Gallici exercitus Brenno interfecto.*

CAP. I.

1 DUm hæc in Sicilia geruntur, interim in Græcia dissidentibus inter se bello Ptolemæo Cerauno, & Antiocho, & Antigo-
2 no, regibus: omnes ferme Græciæ civitates, ducibus Spartanis, velut occasione data, ad spem libertatis erectæ, missis invicem legatis, per quos in societatis fœdera alligarentur, in bellum
3 prorumpunt: &, ne cum Antigono, sub cujus regno erant, bellum cepisse viderentur, socios ejus
4 Ætolos aggrediuntur, causas belli prætendentes, quod consensu Græciæ sacratum Apollini
5 Cirræum campum, per vim occupassent. Huic bello ducem deligunt Arean; qui adunato exercitu, urbes, sataque in his campis posita, depopulatur: quæ auferri non poterant, incendit.
6 Quod cum è montibus conspicati Ætolorum pastores essent, congregati admodum quingenti,

CAP. I. 1. *Ptolemæo Cerauno & Antiocho.*) Primus successor Alexandri in Ægypto fuit Ptolemæus Lagus; Secundus fuit Ptolemæus Philadelphus. Hujus frater fuit Ptolemæus Ceraunus, vulpinator ille. *Strig.*

Antiocho) Antiochus Soter, Syriæ & Asiæ rex.

4\. *Cirræum campum*) De quo Pausanias in Phocicis, Diodorus lib. 16. & Plinius, 4.3. *Bong.*

5\. *Arean*) Ita veteres: Plutarch. in Pyrrho, c. 58. & Pausan. Atticis, Rex Lacedæmoni-

genti, ſparſos hoſtes, ignorantesque quanta manus eſſet, quoniam conſpectum illis metus & incendiorum fumus abſtulerat, conſectantur, trucidatisque admodum novem millibus, prædones in fugam verterunt. Reparantibus deinde 7
Spartanis bellum, auxilium multæ civitates negaverunt, exiſtimantes, dominationem eos, non libertatem Græciæ, quærere. Interea inter 8
reges bellum finitur: nam Ptolemæus, pulſo Antigono, cum regnum totius Macedoniæ occupaſſet, pacem cum Antiocho facit, affinitatemque cum Pyrrho, data ei in matrimonium filia ſua, jungit.

CAP. II. Exinde externo metu depoſito, 1
impium & facinoroſum animum ad domeſtica ſcelera convertit, inſidiasque Arſinoë ſorori ſuæ inſtruit: quibus & filios ejus vita, & ipſam Caſſandreæ urbis poſſeſſione privaret. Primus ei 2
dolus fuit, ſimulato amore, ſororis matrimonium petere, aliter enim ad ſororis filios, quorum regnum occupaverat, quam concordiæ fraude pervenire non poterat. Sed nota ſcelerata 3
Ptolemæi voluntas ſorori erat. Itaque non cre- 4
denti, mandat, *velle ſe cum filiis ejus regni conſortium jungere: cum quibus non ideo ſe armis contendiſſe, quoniam eripere his regnum; ſed quod id facere*

dæmoniorum eſt. Ἀ̓ϱϱώς. *Bong.*

8. *Filia ſua*) Antigone, quæ tamen Ptolemæi privigna verius. Plutarch. in Pyrrho, cap. 6. *Bern.*

CAP. II. 2. *Simulato amore*) Guntherus Ligurin. 10, 291.

5 *facere sui muneris vellet. In hoc mitteret a*
trum jurisjurandi: quo præsente apud deos patr
6 *quibus vellet obsecrationibus, se obligaret.* Ince
Arsinoë quid ageret: si mitteret, decipi perju
si non mitteret, provocare rabiem fraternæ c
7 delitatis timebat. Itaque plus liberis, quam
bi timens, quos matrimonio suo protectura
se arbitrabatur, mittit ex amicis suis Chod
8 nem: quo perducto in sanctissimum Jovis te
plum, veterrimæ Macedonum religionis, Pto
mæus sumptis in manus altaribus, conting
ipsa simulacra & pulvinaria deorum, inaud
9 ultimisque execrationibus adjurat, *se sincera*
matrimonium sororis petere: nuncupaturumq
se eam reginam, neque in contumeliam ejus se
am uxorem, aliosve, quam filios ejus liberos ha
10 *turum.* Arsinoë postquam & spe impleta est,
metu soluta, ipsa cum fratre colloquitur: cu
vultus, & blandientes oculi, cum fidem non r
norem, quam jusjurandum promitterent, rec
ma

Nulla quidem pestis magis est operosa nocendi,
Quam simulatus amor, nimiumque domesticus hostis.

4 *Id facere sui muneris*] Vide supra, 13.4.9.

8. *Sumptis in manus altarib.*) Quod moris fuisse veteribus in jurejurando, Brissonius Formul. lib. probat ex Plauti Ruder 5.2.49. & ex illo Juver satyr. 14.218:

Falsus erit testis, ven
perjuria Summâ
Exiguâ, Cereris tang
aramque pedemque.

Sumptis in manus alt ribus) Unde & Varro

mante Ptolemæo filio *fraudem subesse*, in matrimonium fratris concedit.

CAP. III. Nuptiæ magno apparatu, lætitiaque omnium celebrantur. 1
Ad concionem quoque vocato exercitu, capiti sororis diadema imponit, reginamque eam appellat. 2
Quo nomine in lætitiam effusa Arsinoë, quia quod morte Lysimachi prioris mariti amiserat, recepisset; ultro virum in urbem suam Cassandream invitat, cujus urbis cupiditate fraus struebatur. 3
Prægressa igitur virum, diem festum urbi in adventum ejus indicit: domus, templa, ceteraque omnia exornari jubet: aras ubique hostiasque disponi: 4
filios quoque suos, Lysimachum sexdecim annos natum, Philippum triennio minorem, utrumque forma insignem, coronatos occurrere jubet. Quos 5

cit aras antiquitus ansas dictas, vide Macrobium.

10. *Ptolemæo filio*) Lysimachum & Philippum paulo post commemorat: Ptolemæi non meminit. Id movit quosdam, ut hoc loco pro Ptolemæo, *Lysimachum* reponerent. Ego nihil muto, cum præsertim in Prologo hujus libri, Ptolemæum quendam Lysimachi filium nominet. *Bong.*

CAP. III. *Diadema impon.*) De coronatione reginarum operæ pretium est inspicere C. Paschalium coron. 10. 8: *Bern.*

4. *Aras ubiq. hostiasque disponi*) Fœdam hanc adulationem in adventu virorum principum antiquitus usurpatam, Lipsius not. 77. ad Tacit. histor. docet ex Val. Max. 9. 1. 5. Cæsare bell. Gall. 8. 51: Suetonio Calig. 13. 2: & Plinio Panegyr. c. 23: Quibus adde Curtium, 5. 1. 33. Plutarchum in Dione cap. 37. rursusque Suetonium Aug. 98. 3. *Bern.*

6 Quos Ptolemæus ad celandam fraudem, cu-
pide & ultra modum veræ affectionis ample-
7 xus, osculis diu fatigat. Ubi ad portam ven-
tum est, occupari arcem jubet; pueros interfi-
ci. Qui cum ad matrem confugissent, in gre-
8 mio ejus inter ipsa oscula trucidantur. Procla-
mante Arsinoë, quod tantum nefas aut nuben-
do, aut post nuptias contraxisset, pro filiis sæpe
se percussoribus obtulit: frequenter corpore
suo puerorum corpora amplexata protexit: vul-
neraque excipere, quæ liberis intendebantur,
9 voluit. Ad postremum etiam spoliata fune-
ribus filiorum, scissa veste, & crinibus sparsis,
cum duobus servulis ex urbe protracta, Samo-
thraciam in exilium abiit; eo miserior, quod
10 mori cum filiis ei non licuit. Sed nec Ptole-
mæo inulta scelera fuerunt. Quippe diis im-
mortalibus tot perjuria, & tam cruenta parri-
cidia vindicantibus, brevi post à Gallis spoliatus
regno, captusque, vitam ferro, ut meruerat,
amisit.

1 CAP. IV. Namque Galli, abundanti mul-
titudi-

5. *Jubet*) Inepte repetitum videtur ex præcedente tmematio. *Bern.*

6. *Ultra modum*) Tacit. hist. 1. 45. *Quanto magis falsa sunt quæ fiunt, tanto plurima faciunt.* Sic annal. 2. 77. *Periisse Germanicum nulli jactantius mærent, quam qui maxime lætantur.*

9. *Scissa veste*) Vetus ille in luctu mos, sicuti & squalido habitu crines spargere, nonnunquam & cineribus fœdare.

CAP. IV. 2. *Namque Galli abundanti multitudine.*) Livius lib. 5. decad. 1. & lib. 8. decad. 4, duas causas recitat, quæ Gallos impulerunt,

titudine, cum eos non caperent terræ quæ genuerant, trecenta millia hominum ad ſedes novas quærendas, velut ver ſacrum miſerunt.

Ex

runt, ut relicta patria alias ſedes quærerent. Una eſt inopia commeatuum. Cum enim gens Gallica eſſet populoſa, non potuit ager Gallicus tantam multitudinem alere & ſuſtentare. Quare, ut patriam exonerarent prægravante multitudine, coloniæ Gallorum in alias gentes deductæ ſunt. Altera cauſa fuit ſpes prædæ. Etenim Galli freti multitudine ſua, quæ difficulter arceri & reprimi poterat, ſperabant ſibi omnia ceſſura eſſe, omnia fore prona. Hac ſpe incitati non modo Alpes, quæ dividunt Italiam à Gallia & Germania, transſcenderunt, ſed etiam in Aſiam usque penetrarunt duce *Brenno*, quibus ſedes etiam tributa eſt à regibus Aſiæ in ea parte, quæ poſtea *Galatia* dicta eſt. *Strig.*

Abundanti multitudine) Cujus cauſam adducit Strabo ſub initium lib. 4. quia ſcilicet mulieres Gallicæ & fœcundæ ſunt, & educatrices bonæ. *Bern.*

Cum eos non caperent terræ) Strabo lib. 4. p. 139. f. veriſimile eſſe ait, Gallos (Tectoſages) quondam potentia ac multitudine hominum excelluiſſe adeo, ut oborta ſeditione magnam multitudinem ſuorum domo expulerint. *Bong.*

Ver ſacrum) Primus hunc locum ex vett. libris emendavit P. Pithœus adverſar. lib. 1. cap. 6. Quid ſit ver ſacrum, docent Feſtus in *ver ſacrum*: & in *Mamertini*, Livius, 22. 9. 7: & 34. 43. 1 Siſenna, 4. hiſtoriar. apud Nonium in *ver ſacrum*, & in *damnare*; nam duo illa fragmenta conjungenda eſſe notarunt alii: Euſebius in Chronico: *Lacedæmonii ver ſacrum deſtinantes, Heracleam urbem condunt*. B. Addendus Plinius lib. 3. cap. 13. pr. Strabo lib. 5. pag. 172. f. & præcipue Dionyſius Halicarnaſſenſis, qui lib. 1. c. 16. *More quodam*, inquit, *antiquitus à multis tam Græcis quam barbaris recepto, quoties vulgi multitudo*

6 Quos Ptolemæus ad celandam fraudem, c
pide & ultra modum veræ affectionis ampl
7 xus, osculis diu fatigat. Ubi ad portam ve
tum est, occupari arcem jubet; pueros inter
ci. Qui cum ad matrem confugissent, in gr
8 mio ejus inter ipsa oscula trucidantur. Procl
mante Arsinoë, quod tantum nefas aut nube
do, aut post nuptias contraxisset, pro filiis sæ
se percussoribus obtulit: frequenter corpor
suo puerorum corpora amplexata protexit: vu
neraque excipere, quæ liberis intendebantur
9 voluit. Ad postremum etiam spoliata fun
ribus filiorum, scissa veste, & crinibus spars
cum duobus servulis ex urbe protracta, Sam
thraciam in exilium abiit; eo miserior, qu
10 mori cum filiis ei non licuit. Sed nec Ptol
mæo inulta scelera fuerunt. Quippe diis in
mortalibus tot perjuria, & tam cruenta par
cidia vindicantibus, brevi post à Gallis spoliat
regno, captusque, vitam ferro, ut meruerat
amisit.

1 CAP. IV. Namque Galli, abundanti mu
titud

5. *Jubet*) Inepte repetitum videtur ex præcedente tmematio. *Bern.*

6. *Ultra modum*) Tacit. hist. 1. 45. *Quanto magis falsa sunt quæ fiunt, tanto plurima faciunt.* Sic annal. 2. 77. *Perisse Germanicum nulli jactantius mœrent, quam qui maxime lætantur.*

9. *Scissa veste*) Vetus i
in luctu mos, sicuti & squ
lido habitu crines sparge
nonnunquam & ciner
fœdare.

CAP. IV. 2. *Namque G
li abundanti multitudin*
Livius lib. 5. decad. 1. & l
8. decad. 4, duas causas
citat, quæ Gallos impu
ru

titudine, cum eos non caperent terræ quæ genuerant, trecenta millia hominum ad ſedes novas quærendas, velut ver ſacrum miſerunt. Ex

runt, ut relicta patria alias ſedes quærerent. Una eſt inopia commeatuum. Cum enim gens Gallica eſſet populoſa, non potuit ager Gallicus tantam multitudinem alere & ſuſtentare. Quare, ut patriam exonerarent prægravante multitudine, coloniæ Gallorum in alias gentes deductæ ſunt. Altera cauſa fuit ſpes prædæ. Etenim Galli freti multitudine ſua, quæ difficulter arceri & reprimi poterat, ſperabant ſibi omnia ceſſura eſſe, omnia fore prona. Hac ſpe incitati non modo Alpes, quæ dividunt Italiam à Gallia & Germania, transſcenderunt, ſed etiam in Aſiam usque penetrarunt duce *Brenno*, quibus ſedes etiam tributa eſt à regibus Aſiæ in ea parte, quæ poſtea *Galatia* dicta eſt. *Strig.*

Abundanti multitudine) Cujus cauſam adducit Strabo ſub initium lib. 4. quia ſcilicet mulieres Gallicæ & fœcundæ ſunt, & educatrices bonæ. *Bern.*

Cum eos non caperent terræ) Strabo lib. 4. p. 139. f. veriſimile eſſe ait, Gallos (Tectoſages) quondam potentia ac multitudine hominum excelluiſſe adeo, ut oborta ſeditione magnam multitudinem ſuorum domo expulerint. *Bong.*

Ver ſacrum) Primus hunc locum ex vett. libris emendavit P. Pithœus adverſar. lib. 1. cap. 6. Quid ſit ver ſacrum, docent Feſtus in *ver ſacrum*: & in *Mamertini*, Livius, 22. 9. 7: & 34. 43. 1 Siſenna, 4. hiſtoriar apud Nonium in *ver ſacrum*, & in *damnare*; nam duo illa fragmenta conjungenda eſſe notarunt alii: Euſebius in Chronico: *Lacedæmonii ver ſacrum deſtinantes, Heracleam urbem condunt*. B. Addendus Plinius lib. 3. cap. 13. pr. Strabo lib. 5. pag. 172. f. & præcipue Dionyſius Halicarnaſſenſis, qui lib. 1. c. 16. *More quodam*, inquit, *antiquitus à multis tam Græcis quam barbaris recepto, quoties vulgi multitudo*

2 Ex his portio in Italia consedit, quæ & urbem
3 Romanam captam incendit; & portio Illyricos sinus, ducibus avibus (nam augurandi studio

tudo in aliqua civitate nimium excresceret, nec alimenta domi omnibus sufficerent, aut aliqua calamitas cogeret minui multitudinem, deo cuipiam sacrantes quantum hominum annus pareret, emittebant armis instructos è suis finibus. Illi vero ut postbac carituri patria, nisi aliam pararent quæ se reciperet, quicquid terrarum armis acquisissent, aut gratia, habebant vice patriæ: creditumq; est, eis adesse deum cui dicabantur, & supra humanam spem prosperare hujusmodi colonias. Idem initio libri 2. de Aboriginibus: *Hi fuerunt quædam diis sacrata juventus, patrio ritu à parentibus missa ad incolendas sedes, quas fortuna datura esset.* Ex quibus apparet, *Ver sacrum* (ἔτος ἱερὸν Straboni) non ideo sic dici, quod emissa tali voto juventus execrabilis esset, ut vult vir doctus, hæc explicans ex Servio ad illud Virgilii, *auri sacra fames.* Unde & Sisenna Histor. lib. 4. citante Nonio, Ver hoc *religiosum* appellat. *Bern.*

2. *Vrbem Romanam captam*) Χρονολογία urbis Romæ captæ à Gallis ἀπὸ τῆς κτίσεως, id est, à condita urbe anno 360. testibus Livio in lib. 5. decad. 1: *Polyb.* lib. 1. & Plutarcho in vita Camilli. Etsi autem multa sunt in historia digna consideratione: tamen inprimis notandum est *exemplum amoris erga patriam in Camillo*, qui cum ab ingratis civibus in exilium pulsus esset, non imitatus est Coriolanum inferentem bellum patriæ, sed commoda patriæ sibi prima putavit, & urbem Romam captam à Gallis excepto Capitolio, fusis ac profligatis, vel, ut verius dicam, ad unum cæsis copiis Gallorum, recuperavit & in veterem libertatem ac dignitatem vindicavit. *Strig.*

3. *Augurandi studio Galli*) Exemplo *Dejotarus* Gallorum in Asia rex est, *quem nihil unquam nisi auspica-*

dio Galli præter ceteros callent) per ſtrages Barbarorum penetravit, & in Pannonia conſedit: gens aſpera, audax, bellicoſa, qua pri- 4
ma poſt Herculem, cui ea res virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit, Alpium invicta juga, & frigore intractabilia loca transcendit: ibi domitis Pannoniis, per multos an- 5
nos cum finitimis varia bella geſſerunt. Hor- 6
tante deinde ſucceſſu, diviſis agminibus, alii Græciam, alii Macedoniam, omnia ferro proterentes, petivere. Tantusque terror Gallici 7
nomi-

auſpicato geſſiſſe, Cicero refert de divinat. 1.15: Sed & conſanguineos Gallorum *Germanos auſpicia ſorteſq; ut quos maxime obſervaſſe* ſcribit Tacitus, Germ. c. 10. *Bern.*

Callent] Mallem *clarent* Bong.

Audax, bellicoſa) Strabo lib. 4. pag. 135. 12. genus Gallorum ait eſſe, bellicoſum, & ferox, & ad pugnam promptum: ceterum ingenio ſimplici, ac nulla malignitate devincto. Et Gallos *natura bellicoſam gentem* vocat Salluſtius Cat. 40. 2. & *gloria belli ante Romanos fuiſſe* (Sic enim eſt in vet. codice, Cat. 53. 3.) *qui ſic habuere, alia omnia virtuti ſuæ prona eſſe: cum Gallis pro ſalute, non pro gloria certare*, Jug. 114. 2. B. Addendi Cicero de prov. conſ. cap. 13: Cæſar de bello Gall. 5. 24. Tacitus in Germ. c. 28. & in Agr. c. 11. *Bern.*

Prima poſt Herculem) De quo Silius Italicus, 3. 496.

Primus inexpertas adiit
Tirynthius arces &c.

Et Am. Marcellinus, 15. 26: *Primam* (per Alpes viam) *Thebanus Hercules, ad Geryonem extinguendum & Tauriſcum lenius gradiens, prope maritimas compoſuit Alpes* &c. De eodem, Diodor. Sicul. 4. 19. *Bern.*

Invicta) Forſan *invia* rectius eſt. *Bern.*

6. Hortante ſucceſſu) Pro quo venuſte Sueton. Ner. 20. 4.

nominis erat, ut etiam reges non lacessiti, ultro
8 pacem ingenti pecunia mercarentur. Solus
rex Macedoniæ Ptolemæus, adventum Gallorum intrepidus audivit; hisque paucis & incompositis, quasi bella non difficilius, quam scelera patrarentur, parricidiorum furiis agitatus, oc-
9 currit. Dardanorum quoque legationem, viginti millia armatorum in auxilium offerentem, sprevit; addita insuper contumelia: *actum de Macedonia* dicens, *si cum totum Orientem soli domuerint, nunc in vindictam finium Dardanis ege-*
10 *ant: milites se habere filios eorum, qui sub Alexandro rege stipendia, toto orbe terrarum victores, fe-*
11 *cerint.* Quæ ubi Dardano regi nuntiata sunt, inclytum illud Macedoniæ regnum brevi, immaturi juvenes temeritate, casurum dixit.

1 CAP. V. Igitur Galli, duce Belgio, ad tentandos Macedonum animos, legatos ad Ptolemæum mittunt, offerentes pacem, si emere
2 velit: sed Ptolemæus inter suos, belli metu pacem

20. 4. *blandiente profectu.*) Virgilius Æneid. 5. 210: —*successuq; acrior ipso.*

8. *Ptolemæus*) Pausanias in Atticis, & Phocicis, quem lege de hac Gallorũ in Græciam irruptione, & Delphorum obsidione. *Bong.*

11. *Juvenis temerit. cas.*) Cicero de invent. l. 3. *Cum ad gubernacula reipublic. temerarii atque audaces homines accedunt, maxima ac miserrima naufragia fiunt.*

CAP. V. 2. *Igitur Galli duce Belgio*) Pausaniæ hic est Βόλγιος. Sed male, ut puto. *Voss.*

Belgio) Unde Belgæ putantur

cem Gallos petere gloriatus est. Nec minus 3
ferociter se legatis, quam inter amicos jactavit;
aliter se pacem daturum negando, nisi principes suos
obsides dederint, & arma tradiderint, non enim fi-
dem se, nisi inermibus habiturum. Renuntiata le- 4
gatione, risere Galli, undique acclamantes, *brevi*
sensurum, sibi an illi consulentes, pacem obtulerint.
Interjectis diebus, prælium conseritur, victique 5
Macedones cæduntur. Ptolemæus multis vul- 6
neribus saucius capitur: caput ejus amputatum,
& lancea fixum, tota acie ad terrorem hostium,
circumfertur. Paucos ex Macedonibus fuga 7
servavit: ceteri aut capti, aut occisi. Hæc cum 8
nuntiata per omnem Macedoniam essent, portæ
urbium clauduntur; luctu omnia replentur:
nunc orbitatem amissorum filiorum dole- 9
bant: nunc excidia urbium metuebant: nunc
Alexandri, Philippique regum suorum nomi-
na, sicuti numina, in auxilium vocabant. *Sub* 10
illis se non solum tutos, verum etiam victores orbis
ter-

rantur dicti. Sed hæc antiquitatibus obruta. Etiam Belgites populi Pannoniæ apud *Plinium* lib. 3. c. 25.

3. *Nec minus fer. se leg*) Simillima vecordia Imp. Diogenes legationem Sultani, pacis conditiones offerentem, contemptim rejicit, & timorem interpretatur, quæ confidentia ac lenitas erat Zonar. tom. 3. Sapienter Aristheus apud Livium, 32. 21. 27. Achæos suos hortatur, *ne Romanos amicitiam ultro petentes fastidiant nec enim eos id metu facere; sed quod rogant, cogere posse* Bern.

6. *Ptolemæus multis vul-*
neribus

11 *terrarum extitisse, ut tuerentur patriam suam, quam gloria rerum gestarum cœlo proximam reddidissent; ut opem afflictis ferrent, quos furor & temeritas Ptolemæi regis perdidisset*, orabant.
12 Desperantibus omnibus, non votis agendum, Sosthenes unus de Macedonum principibus, ratus, contracta juventute, & Gallos victoria exultantes compescuit; & Macedoniam ab
13 hostili populatione defendit. Ob quæ virtutis beneficia, multis nobilibus regnum Macedoniæ affectantibus, ignobilis ipse præponitur:
14 & cum rex ab exercitu appellatus esset, ipse non in regis, sed ducis nomen jurare milites compulit.

1 CAP. VI. Interea Brennus, quo duce portio Gallorum in Græciam se effuderat, audita victoria suorum, qui Belgio duce Macedones vicerant; indignatus parta victoria opimam prædam, & Orientis spoliis onustam tam facile relictam esse, ipse adunatis CL. millibus pedi-

neribus saucius) Justinus hic à Gallis regno spoliatum captumque, vitam ferro amisisse ait: Plutarchus autem in vita Pyrrhi, contra Galatas profectum cum exercitu periisse.

12. Non votis &c.) Sallust. Catil. 52. 26. *Non votis, neque suppliciis, Deorum auxilia parantur*, &c.

13. Ignobilis ipse) Non regio sanguine cretus: sed tamen unus principum procerumve regni. *Bern.*

14. Non in regis, sed &c.) Ita fere Mezetulus apud Livium, 29. 29. 7. Vide supr. Notam ad 9. 4. 2: & Amirat. dissert. 1. in Tacitum.

CAP. VI. *1. Et quindecim millibus equitum*) Μυρίας

peditum, & xv. millibus equitum, in Mace-
doniam irrumpit. Cum agros villasque po- 2
pularetur, occurrit ei cum instructo exercitu
Macedonum Sosthenes: sed pauci à pluribus,
trepidi à valentibus facile vincuntur. Itaque 3
cum victi se Macedones intra muros urbium
condidissent; victor Brennus, nemine prohi-
bente, totius Macedoniæ agros deprædatur. In- 4
de quasi terrena jam spolia sorderent, animum
ad deorum immortalium templa convertit,
scurriliter jocatus, *locupletes deos largiri homi-
nibus oportere.* Statim igitur Delphos iter ver- 5
tit, prædam religioni, aurum offensæ deorum
immortalium præferens, *quos nullis opibus egere,
ut qui eas largiri hominibus soleant*, affirmabat.
Templum autem Apollinis Delphis positum 6
est

ρίους ἱππέας tantum recenses Diodorus in epitome lib. XXII. *Voß.*

4. *Locupletes deos* &c.) Qua scurrili cavillatione Dionysius etiam usus, *mensas argenteas de omnibus delubris jussit auferri: in quibus quod more veteris Græciæ inscriptum esset, BONORUM DEORUM, uti se eorum bonitate velle dicebat. Idem victoriolas aureas, & pateras coronasque, quæ simulacrorum porrectis manibus sustinebantur, sine dubitatione tollebat, eaque se accipere, non auferre dicebat. Esse enim stultitiam, à quibus bona precaremur, ab iis porrigentibus & dantibus nolle sumere.* Cicero de natur. deor. 3. 34. *Bern.*

6. *Templum autem Apollinis*) Præter Pausaniam, vide & Strabonem lib. 9. pag. 288. B. Originem Oraculi Delphici refert Diodorus, 16. 26. *Bern.*

Templum autem Apollinis Delphis.) Diodorus Siculus

est in monte Parnaso, in rupe undique impendente: ibi civitatem frequentia hominum facit: qui ad affirmationem majestatis undique
7 concurrentes, in eo saxo consedere: atque ita templum & civitatem non muri, sed præcipitia; nec manu facta sed naturalia præsidia,

culus libro 16. refert, cum Delphis antiquis temporibus ingens terræ hiatus extitisset, qua postea parte templi penetralia, id est, ἄδυτα fuerunt, ascendentes capellæ (nondum enim mons incolebatur) & accedentes propius ad hiatum, mox cum sonos tum gestus mirificos edere cœperunt. Hæc custodem gregis miratum venisse & ipsum ad hiatum, eique idem quod capris accidisse. Quo divulgato alii de vicinia complures experiri volentes, quæ res esset, progressi ad hiatum illum, statim mente se alienari, & ut Græci ajunt, ἐνθουσιάζειν, id est, numine corripi senserunt. Quam terræ divinitatem attribuentes, multis annis in rebus dubiis illo pro se quisque oraculo fuit usus, cum telluris esse χρηστήριον, id est, officinam quandam responsorum statuerent. Postea cum permulti in illo furore præcipites in hiatum ferrentur, placuit vaticinandi munus virgini delegare, quam & προφῆτιν & πυθίαν appellarunt. Ut tamen hæc illo fungi tuto posset, machinam quandam extruxerunt, super qua sine periculo posset exultare & oracula reddere, quæ cum tres bases haberet, Tripodis nomen obtinuit. Addit etiam Diodorus, aliquantisper huic muneri virginem præfuisse: deinde quinquagenariam fœminam sacerdotem constitutam. Quod autem verissima responsa dari crederentur Delphis, τὰ ἀπὸ τρίποδος proverbiali figura dici cœperunt, quæ vera & indubitata sunt. *Strig.*

Parnaso) Græcos varie scribere hoc nomen observamus. Παρνασὸς, Παρνασσὸς, Παρνησὸς, Παρνησσὸς, & Παρνηθὸς quoque, sit fides Hesychio, nec vicinitate duorum

dia, defendunt: prorſus ut incertum ſit, utrum munimentum loci, an majeſtas dei plus hic admirationis habeat. Media ſaxi rupes in formam
theatri receſſit. Quamobrem & hominum cla- 8
mor, & ſi quando accedit tubarum ſonus, perſonantibus & reſpondentibus inter ſe rupibus, multiplex audiri, ampliorque quam editur, reſonare ſolet. Quæ res majorem majeſtatis terrorem ignaris rei, & admirationem, ſtupentibus
plerumque affert. In hoc rupis anfractu, media 9
ferme

rum nominum deceptus, *P*arnethem Atthidis montem cum hoc Phocidis confundat. Nugantur Græci Grammatici Parnaſſum quaſi Larnaſſum fuiſſe dictum: quod in eo monte diluvii λάρναξ, hoc eſt, arca conſtitiſſet. Nos alibi dicebamus & Bœotiæ & vicinæ *P*hocidis pleraque loca à Cadmo & aliis *P*hœnicibus aut Siris fuiſſe condita. Cujus rei etiamſi *P*lutarchus atque alii hiſtorici ſiluiſſent, appellationes tamen ipſorum manifeſtam fidem facerent, ab ea origine eſſe huic monti nomen. פרנס *Parnes* Syris eſt νέμειν: & פרנסין *Parnaſin*, Paſtores. inde Parnaſſus αἱ νομαὶ. Sic montem dixerunt, ubi greges ſuos paſcebant. Similiter à verbo פרנק *Parnak* ſive *Pharnak* fuit in Aſia uſitatum nomen *P*harnaces: cui reſpondent Græca Hedycharis & Hedyllus. Nam Syrum verbum ſignificat ἡδυπαθεῖν. Mons quoque Helicon ab הלך *Halac* videtur appellatus, quod eo loci convenirent, Citheron à קתר *Kathar* rupes. Omitto ſimilia nomina in eodem tractu multa, quæ ad eandem originem facile fuerit revocare. *Caſaubonus.*

In rupe) Qua cauſa Theocritus epigr. I. Δελφίδα πέτραν, ſimiliter Orpheus in Argon. Παρνασίδα πέτρην appellat. *Bern.*

7. *In formam theatri*) Strabo lib. 9. pag. 339. m. θεατρο-

fermè montis altitudine, planicies exigua est, atque in ea profundum terrę foramen, quod in oracula patet: ex quo frigidus spiritus, vi quadam velut vento in sublime expulsus, mentes vatum in vecordiam vertit: impletasque deo, respons consulentibus dare cogit. Multa igitur ibi & opulenta regum populorumque visuntur munera quæq; magnificentia sui, reddentium vota grat voluntatem, & deorum responsa manifestant.

CAP

θεατροειδές. B. Lycophron in Cassiandra, v. 600. locum ejusmodi θεατρόμορφον, hoc est, *theatriformem* appellat, lib. 6. in descriptione Thessaliæ: *hi omnes montes theatrali more curvantur.* Bern.

9. *Profundum terræ for.*) A mss. duobus Fuldensibus abest τὸ *foramen*: & puto eleganter dici posse *profundum terræ* absolute: cum *profundum* nihil aliud sit, quam quod *porro*, id est, longe habet *fundum*. Unde ridicule & more suo Plautus Captiv. 1. 2. 79. parasiti ventrem, *profundum* vocabat. *Modius.*

Frigidus Spiritus) Qui spiritus ubi vetustate abolitus, voluit Plutarchus desiisse oracula.

Frigidus Spiritus) Eusebius lib. 5. ut opinor, d præparatione Evangelica recitat querelam Porphyri qui graviter questus est, in de usque à nato Christo nullam posse utilitatem capi e diis, propterea quod mira cula & oracula desierint. E Plutarchus in quodam libello quærit anxie causas cur sua ætate conticuerin oracula, & ridicule digitun intendit ad materiam, affir mans oracula Delphica & alia conticuisse propter mutationem meatuum subter raneorum, quos putat ruin aliqua aut vetustate insigniter mutatos esse; & exemplum adfert de venis metallicis, quæ non sunt perpetuæ, sed suam habent periodum. Sed veram hujus re causam

CAP. VII. Igitur Brennus cum in conspe- 1
ctu haberet templum, diu deliberavit, an confe-
stim rem aggrederetur: an vero fessis via militi-
bus, noctis spatium ad resumendas vires daret.
Emanus & Thessalorus duces, qui se ad prædæ so- 2
cietatem junxerant, amputari moras jubent,
dum imparati hostes, & recens adventus sui, ter-
rori esset: interjecta nocte & animos hostibus, 3
forsitan & auxilia accessura; & vias quæ tunc pa-
teant, obstructum iri. Sed Gallorum vulgus ex 4
longa inopia, ubi primum vino, ceterisque com-
meatibus referta rura invenit, non minus abun-
dantia, quam victoria lætum per agros se spar-
serat; desertisque signis ad occupanda omnia 5
pro

causam monstrat vox divina in Genesi cap. 3. *Semen mulieris conteret caput serpentis*, hoc est, ut Joannes, 1. epist. cap. 3. interpretatur: Filius Dei apparuit, ut destruat opera Diaboli, id est, ἔργα & πάρεργα. ἔργα sunt peccatum & mors; πάρεργα sunt ludi & præstigiæ oraculorum. Et in Evangelio Lucæ Christus inquit cap. 10: *Fortis tantisper tenet domum, & ea, quæ sunt in domo, donec veniat aliquis fortior, qui eum exarmat & spolia ad se transfert.* Ex his dictis non est obscurum, quid hac de re existimandum sit. *Strig.*

CAP. VII. 2. *Recens adventus sui, terrori esset*) Forte laborat hic locus, scribendumque, *recens adventus sui terror esset.* Freinsh.

4. 5. 6. 7.) Tacitus Hist. 4. 78: *Obstat vincentibus pravum inter ipsos certamen, hoste omisso spolia consectandi.* Quod genus exempla monitaque collegerunt, Amiratus in Tacit. 17. 9: Camerar. hor. subcis. 3. 29: Piccartus observ. 10. 8. Prædæ objectu hostem sustinentium exempla alia sunt in

pro victoribus vagabantur. Quæ res dilatio-
6 nem Delphis dedit. Prima namque opinione
adventus Gallorum prohibiti agrestes oraculis
7 feruntur, messes, vinaque villis efferre: Cujus rei
salutare præceptum non prius intellectum est,
quam vini, ceterarumque copiarum abundantia,
velut mora, Gallis objecta, auxilia finitimorum
8 convenere. Prius itaque urbem suam Delphi,
aucti viribus sociorum, permunivere, quam Gal-
li vino, velut prædæ, incubantes, ad signa revo-
9 carentur. Habebat Brennus lecta ex omni ex-
ercitu peditum sexaginta quinque millia: Del-
phorum sociorumque non nisi quatuor millia
10 militum erant; quorum contemptu Brennus ad
acuendos suorum animos, prædæ ubertatem
omnibus ostendebat, statuasque cum quadrigis,
quarum ingens copia procul visebatur, solido
auro fusas esse: plusque in pondere, quam in spe-
cie habere prædæ affirmabat.

1 CAP. VIII. Hac asseveratione incitati
Galli, simul & hesterno mero saucii, sine re-
2 spectu periculorum in bellum ruebant. Con-
tra Delphi plus in deo, quam in viribus repo-
nentes,

Plutarch. Lucullo c. 34. Polyæno strateg. lib. 7. ubi de Mithridate: Frontino, 2.13.

5. *Pro victoribus*) Vide Notam 23.3.9.

10. *Statuasque cum quadrigis*) Herodotus narrat in lib. 1. Crœsum regem Lydorum opulentissimum, qui habuit divites venas auri & argenti, donasse templo Delphico mille lateres ex solido auro fusos; ex hac materia aurea facta est ara tota aurea, ὁλόχρυσος. *Strig.*

CAP. VIII. 1. *Mero saucii*)

nentes, cum contemptu hostium resistebant,
scandentesque Gallos è summo montis ver-
tice, partim saxo, partim armis obruebant. In 3
hoc partium certamine, repente universorum
templorum antistites, simul & ipsi vates, spar-
sis crinibus, cum insignibus atque infulis, pa-
vidi vecordesque in primam pugnantium a-
ciem procurrunt: *advenisse deum* clamant: 4
eumque se vidisse desilientem in templum per cul-
minis aperta fastigia. *Dum omnes opem dei sup-* 5
pliciter implorant, juvenem supra humanum mo-
dum insignis pulchritudinis, comitesque ei duas
armatas virgines, ex propinquis duabus Dianæ
Minervæque ædibus occurrisse, nec oculis tantum 6
hæc se perspexisse: audisse etiam stridorem arcus,
ac strepitum armorum. proinde ne cunctarentur, 7
diis antesignanis, hostem cædere, & victoriæ deo-
rum socios se adjungere, summis obsecrationi-
bus monebant. Quibus vocibus incensi, o- 8

omnes

saucii) Οἰνοπλῆγες, & μεθυπλῆγες apposite dicuntur Græcis. vide Gruter. suspicion. 8. 13: & supr. not. ad 1. 8.8. *Bern.*

3. *Simul & ipsi vates*) Mss. Fuldenses, *simul & ipsæ vates*: quod convenit satis cum eo quod sequitur, *Sparsis crinibus*, & erant omnino pleræque fœminæ Apollinis sacerdotes, ejusq; instinctu responsa consulentibus dantes. Virgil. Æn. 6. 65.

— *tuque, ô sanctissima vates,*
Præscia venturi. —

Delphis inprimis, ubi *Phœbades* vocabantur hæ vates, sive *Pythiæ*. Vide Strabonem lib. 9. Mod. *Bern.*

Sparsis crinibus) Quod est fanaticorum.

Infulis) Vide supra.

6. *Audisse etiam strid. arc.*)

9 mnes certatim in prælium proſiliunt. Præſen-
tiam dei & ipſi ſtatim ſenſere. nam & terræ motu
portio montis abrupta, Gallorum ſtravit exerci-
tum, & confertiſſimi cunei non ſine vulneribus
10 hoſtium diſſipati ruebant. Inſecuta deinde tem-
peſtas eſt, quæ grandine & frigore ſaucios ex vul-
11 neribus abſumpſit. Dux ipſe Brennus, cum dolo-
rem vulnerum ferre non poſſet, pugione vitam
12 finivit. Alter ex ducibus, punitis belli auctoribus,
cum decem millibus ſauciorum citato agmine
13 Græcia excedit. Sed nec fugientibus fortuna
cōmodior fuit: ſiquidem pavidis nulla ſub tectis
acta

arc.) Virgil. Æn. 9. 659:

Agnovere deum proceres, divinaque tela
Dardanidæ, pharetramque fuga ſenſere ſonantem.

Vide de hoc auctoris loco Saresberienſ. *Policrat.* 6. 17. *Bern.*

9. Et terræmotu portio) Compara cum hoc loco Gallicæ cladis deſcriptionem, quæ eſt in Phocicis Pauſaniæ. Is XXVI. millia Gallorum, partim ferro partim tempeſtate, & metu *Panico*, partim fame ſcribit in *Phocide* cecidiſſe. De Brenni morte vide præterea Valer. Max. 2. 1. 18. *Bern.*

Cunei) Conglobata moles, intelligitur cuneus autem proprie inſtrumentum ferreum, cujus prima pars acutior, altera amplior & latior. Hinc & ad alia derivatur. Nam & Cunei militares & acutæ lapidum moles à ſimilitudine dicuntur.

11. Cum dolorem vulnerum ferre non poſſet, pugione vitam finivit.) Atqui *Pauſanias* inquit, illum vulneratum, veneno vitam finiviſſe, pudore ſcilicet acceptæ in Græcia cladis. Sed conciliat hos Diodorus: Βρέννος ἢ ἄκρατον πολὺν ἐμφορησάμενος, ἑαυτὸν ἀπέσφαξε. *Voſſ.*

13. Pavidis nulla ſub tect.)

acta nox; nullus sine labore & periculo dies; assidui imbres & gelu, nix concreta, & fames, & 14
lassitudo, & super hæc maximum pervigiliæ malum, miseras infelicis belli reliquias obterebant.
Gentes quoque nationesque, per quas iter habe- 15
bant, palantes velut prædam sectabantur. Quo 16
pacto evenit, ut nemo ex tanto exercitu, qui paulo ante fiducia virium etiam adversus deos contendebat, vel ad memoriam tantæ cladis, superesset.

tect.) Neque enim ulla metuentibus quies: supr. 2. 13. 11. sive ut loquitur *P.* Syrus, *Metus cum venit, rarum habet somnus locum*: Onosander Strateg. cap. 42. *Qui in periculis versantur, ii ne si permittatur quidem, somno frui velint, Nam metu periculi, etiam quo tempore licet quiescere, velut urbe jamjam capienda, vigilare cogguntur.* Adde Marcellin. lib. 25. princ.

16. Nemo ex tanto exercitu) Polybius, 4. 46. eos qui superaverint, circa Bizantium constitisse, ibique imperium condidisse scribit. B. Quin etiam auctor infr. 32. 3. 6. ipse sibi contrarias, *partem* horum Gallorum *in Asiam, partem in Thraciam extorres fugisse* scribit. *B.*

LIBER XXV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Gallorum in Antigonum, Macedoniæ Regem, conspiratio.*
2. *Dum ad prædam currunt, prædæ fiunt ipsi, & Antigonus pacem obtinet. Nomen Gallorum formidabile & armorum invicta felicitas.*

3. Pyrrhus Macedonia potitur, Antigono ejecto.
4. Pyrrhus, dum monarchiam somniat, à Spartanis mulieribus atteritur.
5. Pyrrhus apud Argos occiditur, cujus elogium & rerum summam Justinus subjicit.

CAP. I.

1 INter duos reges, Antigonum & Antiochum statuta pace, cum in Macedoniam Antigonus reverteretur, novus eidem repente hostis exortus est.
2 Quippe Galli, qui à Brenno duce, cum in Græciam proficisceretur, ad terminos gentis tuendos relicti fuerant, ne soli desides viderentur, peditum quindecim millia, equitum
3 tria millia armaverunt; fugatisque Getarum Triballorumque copiis, Macedoniæ imminentes, legatos ad regem miserunt, qui pacem ei venalem offerrent, simul & regis castra spe-
4 cularentur. Quos Antigonus pro regali munifi-

CAP. I. 3. *Getarum*) Getas ad utriusque Danubii ripam versus Pontum & Orientem habitare ait Strabo, & confirmat Ovidius. Sarmatiæ itaque Europææ populi sunt, cum Gotthis confundit Spartianus. an recte, non est hic disputandi locus. Vide tamen I. *Pont.* de Hist. Dan.

Triballorumque) Τρίβαλλοι Mœsiæ Inferioris populi sunt; testibus *Ptolemæo*, Plinio, & *Strabone*, qui eos dicit ad insulam Danubii *Peucen* usque pertingere. Τρίβαλοι, uno λ, male, apud Polyænum, de Scythis, lib. 7. *Servii* dicuntur à Niceta. sed *Bulgares* à Laonico, Sophiano, Lazio, Bonacciolo, & Barletio. *Ortel.*

Castra specularentur)

De

nificentia, ingenti apparatu epularum ad cœnam
invitavit. Sed Galli expoſitum grande auri ar- 5
gentique pondus admirantes, atque prædæ uber-
tate ſolicitati, infeſtiores quam venerant, rever-
tuntur. Quibus & elephantos ad terrorem, ve- 6
lut inuſitatas Barbaris formas, rex oſtendi juſſe-
rat, & naves onuſtas copiis demonſtrari: ignarus, 7
quod quibus oſtentatione virium, metum ſe inji-
cere exiſtimabat, eorum animos ut ad opimam
prædam ſolicitabat. Itaque legati ad ſuos re- 8
verſi, omnia in majus extollentes, opes pariter
& negligentiam regis oſtendunt: *referta auro &* 9
argento caſtra; ſed neque vallo, foſſave munita: &
quaſi ſatis munimenti in divitiis haberent, ita eos
omnia officia militaria intermiſiſſe: prorſus quaſi 10
ferri auxilio non indigerent, quoniam abundarent
auro.

CAP.

De ſpeculatoribus hoc genus legatis, in ejus argumenti libro cap. 41. Car. Paſchalius & alii.

3. 4. 5.) Simillima referuntur à Niceta Choniate ſub finem libri 1. de Alexio Angelo, Principe Byzantino, qui legatos Imp. Henrici pacem venalem offerentes, oſtentatione divitiarum tam non terruit, ut dicerent, *nihil capi aut affici Germanos muliebribus iſtis ſpectaculis aut ornamentis: atque adeo jam tempus eſſe, ut his ſepoſitis, Græculi ferro aurum commutarent* &c.

5. *Prædæ ubertate ſolicitati*) Hinc dicuntur *avidiſſima rapiendi gens.* Liv. 38, 27. 2: *Nemini ſatis mites, ni ſubinde auro, cujus avidiſſima gens eſt, principum animi concilientur.* Idem 21, 20. 8. *Bong.*

1 CAP. II. Hac relatione, avidæ gentis ani-
2 mi ſatis ad prædam incitabantur. Accedebat
tamen & exemplum Belgii, qui non magno ante
tempore Macedonum exercitum cum rege truci-
3 daverat. Itaque conſentientibus omnibus, no-
cte caſtra regis aggrediuntur: qui præſentiens
tantam tempeſtatem, ſignum pridie dederat, ut
omnibus rebus ablatis, in proxima ſilva taciti
ſe occultarent. Neque aliter ſervata caſtra,
4 quam quod deſerta ſunt. Siquidem Galli, ubi
omnia vacantia, nec ſine defenſoribus modo,
verum etiam ſine cuſtodibus vident, non fugam
hoſtium, ſed dolum arbitrantes, diu intrare por-
5 tas timuerunt. Ad poſtremum integris & in-
tactis munimentis, ſcrutantes potius quam di-
6 ripientes, caſtra occupaverunt. Tunc ablatis
quæ invenerant, ad littus convertuntur. Ibi
dum naves incautius diripiunt, à remigibus, &
ab exercitus parte, quæ eo cum conjugibus & li-
beris confugerant, nihil tale metuentes trucidan-
7 tur; tantaque cædes Gallorum fuit, ut Antigo-
no pacem opinio hujus victoriæ, non à Gallis
tantum, verum etiam à finitimorum feritate
8 præſtiterit. Quanquam Gallorum ea tempe-
ſtate

CAP. II. 4. *Omnia vacantia*) Quod idem olim iidem fecere capta Roma. Liv. 5. 41. 6: Flor. 1. 13. 19. *Bern.*

7. *Opinio hujus vict.*) Hoc eſt, exiſtimatio ex victoria parta. Tacit. Ger. c. 13. *Germani ipſa plerumque fama bella profligant.* Veget. præf. lib. 3: *Nemo provocare, nemo audet*

ſtate tantæ fœcunditatis juventus fuit, ut Aſiam omnem velut examine aliquo implerent. Denique neque reges Orientis ſine mercena- 9
rio Gallorum exercitu ulla bella geſſerunt: neque pulſi regno ad alios quam ad Gallos confugerunt. Tantus terror Gallici nomi- 10
nis; & armorum invicta felicitas erat, ut aliter neque majeſtatem ſuam tutam, neque amisſam reciperare ſe poſſe ſine Gallica virtute arbitrarentur. Itaque in auxilium à Bithyniæ 11
rege invocati, regnum cum eo parta victoria diviſerunt, eamque regionem Gallogræciam cognominaverunt.

CAP.

audet offendere, quem intelligit ſuperiorem eſſe pugnaturum. Bern.

8. *Aſiam omnem*) Vide Strabonem lib. 12. Oraculum de eorum in Aſiam tranſitu extat in Pauſaniæ Phocicis. *Bong.*

10. *Tantus terror*) Gallorum quidem etiam corpora intolerantisſima laboris atque æſtus fuere, primaque eorum prælia plusquam virorum, poſtrema minus quam fœminarum eſſe; Livius & Florus ſcribunt. Apud Romanos nulli bello Gallico immunitas erat, ut ait Cicero pro M. Fonteio, & auctore Appiano, lib. 2, In ſacerdotum & ſeniorum lege, quæ de immunitate lata eſt, exceptum fuit, niſi Celticum bellum inſtaret, eo enim inſtante ſacerdotes, ſenioresque in armis eſſe oportebat. nam Gallica gente nulla Romanis formidabilior.

Majeſtatem ſuam tutam) Quid ſi *tutari*? & ita quidam olim impreſſi. *Bern.*

11. *In auxilium à Bithyn.*) Strabo Gallos ſcribit Attalicorum regum terras diu populaſſe, tandem ab iis Bithyniam obtinuiſſe, quæ & Gallogræcia. *Bong.*

Gallogræciam) Gallogræcia, mixti Galli & Græci appella-

1 CAP. III. Dum hæc in Asia geruntur, in-
terim in Sicilia Pyrrhus à Pœnis navali prælio
victus, ab Antigono Macedoniæ rege supple-
2 mentum militum per legatos petit: denunti-
ans, *ni mittat, redire se in regnum necesse habere*,
incrementa rerum, quæ de Romanis voluerit, de
3 *ipso quæsiturum.* Quod ubi negatum legati
retulerunt, dissimulatis caussis, repentinam
4 fingit profectionem. Socios interim parare
bellum jubet: arcis Tarentinæ custodiam Hele-
5 no filio, & amico Miloni tradit. Reversus in
Epirum, statim fines Macedoniæ invadit: cui
Antigonus cum exercitu occurrit; victusque
6 prælio in fugam vertitur. Atque ita Pyrrhus
Macedoniam in deditionem accipit; & veluti
damna amissæ Siciliæ Italiæque acquisito Mace-
doniæ regno pensasset, relictum Tarenti filium
7 & amicum arcessit. Antigonus autem cum
paucis equitibus, fugæ comitibus, repen-
te fortunæ ornamentis destitutus, amissi
regni

appellantur. Livius, VIII. IV Decadis.

CAP. III. 1. *Pyrrhus*) Quomodo Pyrrhus Italia & Sicilia excesserit, & in Græciam reversus, Antigonum & Gallos strenue pugnantes vicerit, legendus in ejus vita Plutarchus, & Pausanias in Atticis. *Bong.*

Victus) Exercitus Pyrrhi VIII. millia peditum, & D equitum. Plutarchus.

3. *Repentinam fingit profectionem*) Pyrrhi ex Italia excessus: hunc Antigonus lusori adsimulabat, qui & multa & bene jaceret, sed cadentibus uti nesciret. Plutarchus.

7. *Thessalonicam se recepit*) Θεσσαλονίκα, Macedoniæ

regni ſpeculaturus eventus, Theſſalonicam ſe recepit; ut inde cum conducta Gallorum mercenaria manu bellum repararet. Rurſus à 8
Ptolemæo Pyrrhi filio funditus victus, cum ſeptem comitibus fugiens, non jam reciperandi regni ſpem, ſed ſalutis latebras, ac fugæ ſolitudines captat.

CAP. IV. Igitur Pyrrhus in tanto faſtigio 1
regni collocatus, jam nec eo, ad quod votis perveniendum fuerat, contentus. Græciæ Aſiæque regna meditatur. Neque illi major ex 2
imperio, quam ex bello voluptas erat; nec quiſquam Pyrrhum, qua tuliſſet imperium, ſuſtinere valuit. Sed ut ad devincenda regna 3
invictus habebatur; ita devictis acquiſitisque celeriter carebat. Tanto melius ſtudebat acqui-

niæ urbs, Ptolemæo, in Amphaxitide regione. Prius *Halia* Ἀλία, dicta fuit, inquit Stephanus, Strabonis Epitome, Laonicus & Tzetza ſcribit eam olim *Therma*, Θέρμα, appellatam. Idem aſſerit Sophianus; qui eam quoque cum Zonara, *Emathiam* vocat. Plinio tamen Theſſalonica & Therma, duæ ſunt. Hodie ejus nomen *Solonichi* eſt. Inter omnes Græciæ urbes hactenus hanc urbem & magnitudine & incolarum frequentia conſpicuam eſſe, mihi dignus & oculatus teſtis Joachimus Axonius Gravianus. *Ortel*

CAP. IV. *1. Ad quod votis perv.*) Conſulendi, Gruter. ſuſpicion. 6. 14. & Briſſonius in Formulis lib. 1. pag. 82.

3. Melius ſtudeb. acquir. imp. quam ret.) Ea de cauſa Pyrrhum Antigonus aleatori ſimilem eſſe dixit, qui ſpe lucri proprias opes prodigit: nec unquam contentus eſt eo, quod in alea vicerit: ſed quæcunque colluſoribus ſuperſunt, aviditate ma-

4 acquirere imperia, quam retinere. Itaque, cum copias Cherroneso transposuisset, legationibus Atheniensium, & Archæorum, Messe-
5 niorumque excipitur. Sed & Græcia omnis admiratione nominis ejus, simul & rerum adversus Romanos Pœnosque gestarum gloria
6 attonita, adventum ejus exspectabat. Primum illi bellum adversus Spartanos fuit: ubi majore mulierum, quam virorum virtute exceptus, Ptolemæum filium, & exercitus partem,
7 robustissimam amisit. Quippe oppugnanti urbem, ad tutelam patriæ tanta multitudo fœminarum concurrit, ut non fortius victus,
8 quam verecundius, recederet. Porro Ptolemæum filium ejus, adeo strenuum, & manu fortem fuisse tradunt, & urbem Corcyram cum sexa-

re magna cupit, inque ea relictis omnibus solum inhians, quæcunque ante quæsierat, profundit. Simili ingenio fuit Alexander Magnus, cujus res in Oriente gestas cum legeret Imp. Augustus, admiratum ferunt, non induxisse eum in animum, quomodo quæsita conservaret: sed tantum, ut alia quæsitis adjiceret. Plut. apoph. Rom. c. 40. Bene Thucydides. 6.2.15. *Amentis est, illos aggredi, quos licet vincas, non tamen retinere possis.* Et Cassiodorus lib. 1. var. epist. 25. *Nihil prodest initia rei solidare, si valebit præsumtio, ordinata destruere. Illa sunt enim robusta, illa diuturna, quæ prudentia incipit, & cura custodit.* &c. Bern.

4. *Cherroneso*) Glareanus ex historia legit *Peloponneso*, & sequentia comprobant. Vett. alii *cerroneso*: alii *cerronesto*. Vide Plutarchum, & Pausaniam in Atticis & Laconicis. *Bong.*

8. *Corcyram*) Sicut hæc maris Ionii insula, ita urbem cognominem habet.

Scapha)

sexaginta ceperit: item prælio navali quinqueremem ex scapha cum septem insiluerit, captamque tenuerit. In oppugnatione quoque Spar- 9
tanorum usque in mediam urbem equo procurrerit; ibique concursu multitudinis interfectus sit. Cujus corpus ut relatum patri 10
est, dixisse Pyrrhum ferunt, *aliquanto tardius eum, quam timuerit ipse, vel temeritas ejus meruerit, occisum esse.*

CAP. V. Repulsus à Spartanis Pyrrhus, 1
Argos petit: ibi, dum Antigonum in urbe clausum expugnare conatur, inter confertissimos violentissime dimicans, saxo de muris ictus occiditur. Caput ejus Antigono refer- 2
tur: qui victoria mitius usus, filium ejus Helenum, cum Epirotis sibi deditum, in regnum remisit, eique insepulti patris ossa in patriam referenda tradidit. Satis constans inter o- 3
mnes auctores fama est, nullum nec ejus, nec supe-

Scapha) Parvum navigium sequens majora navigia.

CAP. V. *1. Saxo de muris*) Probus, *lapide ictus*. Plutarchus, & Pausanias, & Strabo lib. 8. κεραμίδα, id est, *tegulam* vocant. B. Quomodo etiam Ovidius in Ibin, distichi 152.

Aut ut Achilleidem cognato nomine clarum.
Opprimat hostili tegula jacta manu.

Saxo de muris) Plutarchus ait, Pyrrhum à muliercula tegulæ ictu interfectum esse in urbe.

2. Caput ejus) Valer. Max. lib. 5. cap. 1. *Bong.*

3. Comparandum Pyrrho) *Et experientia bellica & manu; & audacia facile primum*

superioris ætatis regem comparandum Pyrrho
fuisse; raroque non inter reges tantum, verum
etiam inter illustres viros, aut vitæ sanctioris,
4 aut justitiæ probatioris visum fuisse: Scientiam
certe rei militaris in illo viro tantam fuisse, ut, cũ
Lysimacho, Demetrio, Antigono, tantis regibus
5 bella gerens, invictus semper fuerit. Illyriorum
quoq; Siculorum, Romanorumque, & Carthagi-
niensium bellis, nunquam inferior, plerumque
6 etiam victor extiterit: qui patriam certe suam
angustam, ignobilemque, fama rerum gestarum,
& claritate nominis sui, toto orbe illustrem red-
diderit.

primus Regum sui temporis habitus. Plutarch.

Comparandum Pyrrho fuisse) Pyrrho Annibalem inter imperatores secundas dedisse refert Livius, quod castra metari prius docuerit, ad hoc nemo elegantius loca ceperit, præsidia disposuerit &c.

4. *Bella gerens*) Mss. Fuldenses, *bellica gesserit*: quomodo cum habeant etiam omnes veteres scripti codices Bongarsii, puto geminata eadem voce & syllaba reponendum: *ut cum Lysimacho, Demetrio, Antigono, tantis regibus, bella gesserit, invictus semper fuerit.* Mod.

LIBER XXVI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Peloponnesii per proditionem Antigono traduntur. Aristotimus tyrannus Epirotas affligit, & Hellanici prudentia opprimitur.*

2. Anti-

2\. *Antigonus Gallis occurrit, qui in furorem versi conjuges & liberos suos trucidant: deinde Numinis vindicta omnes internecione delentur. Antigoni varii casus.*

3\. *Alexander, Pyrrhi filius, in regnum restituitur. Regni Cyrenarum turbulentus status.*

CAP. I.

POst mortem Pyrrhi non in Mace- 1
donia tantum, verum etiam in Asia, Græciaque, magni bellorum motus fuere. Nam & Pelopon- 2
nesii per proditionem Antigono traditi; & variante hominum partim dolore, 3
partim gaudio, prout singulæ civitates aut auxilium de Pyrrho speraverant, aut metus sustinuerant, ita aut cum Antigono societatem jungebant, aut mutuis inter se odiis in bellum ruebant. Inter hunc turbatarum provinciarum motum, 4
Epirorum quoque urbs ab Aristotimo principe per tyrannidem occupatur: à quo cum multi ex 5
primoribus occisi, plures in exilium acti essent, Ætolis per legatos postulantibus, conjuges liberosque exulum redderet, primo negavit: postea 6
quasi pœniteret, proficiscendi ad suos omnibus matronis potestatem dedit; diemque profectionis

CAP. I. 4. *Epirorum quoque urbs*) Locus manifestò mendosus: nec vett. auxilio sunt. Glareanus, nescio quo auctore, *Epidauriorum* legit. Ex Pausaniæ Eliacis, & Plutarchi libello de virtutibus mulierum, cap. 24. omnino legendum *Eleorum*. Bong.

Hallani-

7 nis statuit. Illæ, quasi in perpetuum cum viris exulaturæ, pretiosissima quæque auferentes, cum ad portam, quasi uno agmine profecturæ, convenissent, omnibus rebus exspoliatæ, in carcerem recluduntur: occisis prius in gremio matrum parvulis liberis, virginibusque ad stuprum direptis.
8 Ad tam sævam dominationem stupentibus omnibus, princeps eorum Hellanicus, senex & liberis orbus, ut qui nec ætatis nec pignoris respectu timeret, contractos domum fidissimos amicorum in vin-

Hellanicus) Ita vett. & Pausanias, & Plutarchus, quos lege. vulgo, *Helemalus*. Bong.

Senex & liberis orbus) A. Cæsellius cum multa de temporibus Cæsaris liberius loqueretur, amicique, ne id faceret, monerent: *Duas res, quæ hominibus amarissimæ videntur, magnam sibi licentiam præbere*, respondit, *Senectutem & Orbitatem*. Val. Max. 6. 2. 12. Ita Solon Pisistrato tyranno quærenti, *qua tandem spe fretus, sibi tam audacter resisteret*; respondisse fertur, *Senectute*: Cicer. de senect. c. 20. *Suilius extrema senecta liber*: Tacit. annal. 13. 42. Adde Statium Thebaid. 3. 214. iterumque Val. Max. 3. 8. 5. Rationem reddit in Plutarchi Cæsare c. 12. Considius. *nam quod superest vitæ, quia parum est, haud magnam cautionem desiderat*. Quod ipsum de orbitate dici potest. *Bern*

Pignoris) Duobus filiis orbatum Hellanicum scribit Plutarchus de virt. mul. cap. 24. Unde *pignorum* hic legi forte rectius sit. *Bern.*

Pignoris) Sic edidi ex veteribus omnibus. Vide Priscian. lib. 6: Frequens est *o*, in *e*, mutatio. Inde *Appellinem* dicebant veteres pro *Apollinem*, Festus. & *amplocti*, pro *amplecti* apud Sallust. & à tegendo *toga*, dicta. Inde quod in vett. mss. semper legitur *Ptolomæus*, est enim Græcis Πτολεμαῖος.

vindictam patriæ hortatur. Cunctantibus privato periculo publicum finire, & deliberandi spatium postulantibus, arcessitis servis jubet obserari fores; tyrannoque nuntiari, *mitteret qui conjuratos apud se comprehenderet*; objectans singulis, *se, quia liberandæ patriæ auctor esse non possit, desertæ ultorem futurum.* 9
Tunc illi ancipiti periculo circumventi, honestiorem viam eligentes, conjurant in tyranni necem: atque ita Aristotimus, quinto postquam tyrannidem occupaverat mense opprimitur. 10

CAP. II. Interea Antigonus cum multiplici bello, & Ptolemæi regis, & Spartanorum, premeretur; novusque illi hostis Gallogræciæ exercitus affluxisset; in speciem castrorum parva manu adversus ceteros relicta, adversus Gallos totis viribus proficiscitur. 1
Quibus cognitis, Galli cum & ipsi se prælio parent, in auspicia pugnæ hostias cædunt: quarum extis cum magna cædes, interitusque omnium prædiceretur, non in timorem, sed in furorem versi, sperantesque deorum minas expi- 2

λεμαῖος. Ut quæ iis est Κέρκυρα, Latinis est *Corcyra*: & Βερενίκη est *Beronice*. *Pignus* autem hic vocat natos. *Bong.*

9. *Cunctantibus privato*) Simile quid à Plutarcho refertur fine Pelopidæ. *Bern.*

10. *Quinto postquam*) Sex menses tyrannidem tenuisse refert Pausanias. *Bong.*

CAP. II. 2. *Conjuges & liberos*) In hac narratione, de Gallis mactantibus humanas hostias pro salute exercitus, meminerim historiolam recitatam à Julio

7 nis statuit. Illæ, quasi in perpetuum cum viris exulaturæ, pretiosissima quæque auferentes, cum ad portam, quasi uno agmine profecturæ, convenissent, omnibus rebus exspoliatæ, in carcerem recluduntur: occisis prius in gremio matrum parvulis liberis, virginibusque ad stuprum direptis.
8 Ad tam sævam dominationem stupentibus omnibus, princeps eorum Hellanicus, senex & liberis orbus, ut qui nec ætatis nec pignoris respectu timeret, contractos domum fidissimos amicorum in vin-

Hellanicus) Ita vett. & Pausanias, & Plutarchus, quos lege. vulgo, *Helemalus*. Bong.

Senex & liberis orbus) A. Cæsellius cum multa de temporibus Cæsaris liberius loqueretur, amicique, ne id faceret, monerent: *Duas res, quæ hominibus amarissimæ videntur, magnam sibi licentiam præbere*, respondit, *Senectutem & Orbitatem*. Val. Max. 6. 2. 12. Ita Solon Pisistrato tyranno quærenti, *qua tandem spe fretus, sibi tam audacter resisteret*; respondisse fertur, *Senectute*: Cicer. de senect. c. 20. *Suilius extrema senecta liber*: Tacit. annal. 13. 42. Adde Statium Thebaid. 3. 214. iterumque Val. Max. 3. 8. 5. Rationem reddit in Plutarchi Cæsare c. 12. Considius. *nam quod superest vitæ, quia parum est, haud magnam cautionem desiderat*. Quod ipsum de orbitate dici potest. *Bern*

Pignoris) Duobus filiis orbatum Hellanicum scribit Plutarchus de virt. mul. cap. 24. Unde *pignorum* hic legi forte rectius sit. *Bern.*

Pignoris) Sic edidi ex veteribus omnibus. Vide Priscian. lib. 6: Frequens est *o*, in *e*, mutatio. Inde *Appellinem* dicebant veteres pro *Apollinem*, Festus. & *amplocti*, pro *amplecti* apud Sallust. & à tegendo *toga*, dicta. Inde quod in vett. mss. semper legitur *Ptolomeus*, est enim Græcis Πτολεμαῖος.

vindictam patriæ hortatur. Cunctantibus pri- 9
vato periculo publicum finire, & deliberandi spatium postulantibus, arcessitis servis jubet obserari fores; tyrannoque nuntiari, *mitteret qui conjuratos apud se comprehenderet*; objectans singulis, *se, quia liberandæ patriæ auctor esse non possit, desertæ ultorem futurum.* Tunc illi ancipiti pe- 10
riculo circumventi, honestiorem viam eligentes, conjurant in tyranni necem: atque ita Aristotimus, quinto postquam tyrannidem occupaverat mense opprimitur.

CAP. II. Interea Antigonus cum multi- 1
plici bello, & Ptolemæi regis, & Spartanorum, premeretur; novusque illi hostis Gallogræciæ exercitus affluxisset; in speciem castrorum parva manu adversus ceteros relicta, adversus Gallos totis viribus proficiscitur. Qui- 2
bus cognitis, Galli cum & ipsi se prælio parent, in auspicia pugnæ hostias cædunt: quarum extis cum magna cædes, interitusque omnium prædiceretur, non in timorem, sed in furorem versi, sperantesque deorum minas expi-

λεμαῖος. Ut quæ iis est Κέρκυρα, Latinis est *Corcyra*: & Βερενίκη est *Beronice*. *Pignus* autem hic vocat natos. *Bong.*

9. *Cunctantibus privato*) Simile quid à Plutarcho refertur fine Pelopidæ. *Bern.*

10. *Quinto postquam*) Sex menses tyrannidem tenuisse refert Pausanias. *Bong.*

CAP. II. 2. *Conjuges & liberos*) In hac narratione, de Gallis mactantibus humanas hostias pro salute exercitus, meminerim historiolam recitatam à Julio

expiari cæde ſuorum poſſe; conjuges & liberos ſuos trucidant, auſpicia belli à parricidio
3 incipientes. Tanta rabies feros animos invaſerat, ut non parcerent ætati, cui etiam hoſtes pepercisſent, bellumque internecivum cum liberis, liberorumque matribus gererent,
4 pro quibus bella ſuſcipi ſolent. Itaque quaſi ſcelere vitam victoriamque redemiſſent, ſicut erant

lio Cæſare in 6. lib. de bello Gallico. Sic enim inquit Cæſar: Natio eſt omnium Gallorum admodum dedita religionibus, atque ob eam cauſam, qui ſunt affecti gravioribus morbis, quique in præliis, periculisque verſantur, aut pro victimis homines immolant, aut ſe immolaturos vovent, adminiſtrisq; ad ea ſacrificia Druidibus utuntur, quod pro vita hominis niſi vita hominis reddatur, nõ poſſe Deorum immortalium numen placari arbitrantur, publiceq; ejusdẽ generis habent inſtituta ſacrificia: alii immani magnitudine ſimulacra habent, quorum contexta viminib9 membra vivis hominibus complent, quibus ſuccenſis circumventi flamma exanimantur homines. Supplicia eorum, qui in furto aut latrocinio aut aliqua noxa ſint comprehenſi, gratiora Diis immortalibus eſſe arbitrantur: ſed cum ejus generis deficit copia, etiam ad innocentium ſupplicia deſcendunt. *Strig.*

3. Aetati, cui etiam &c.) Ita fere ſupra, 18. *6. 12.* & Livius, 24. 26. 9: Humaniter ergo Pauſanias Spartanorum princeps, cum Attaginus urbe Thebis profugisſet, qui dedi debebat, *ejus liberos ad ſe adductos, culpa abſolvit, negans pueros factionis Medicæ eſſe participes*, inquit Herodot. 9.8.7. *Numquis iraſcitur pueris, quorum ætas nondum novit rerum diſcrimina?* Senec. de ira, *2. 9. Bern.*

Internecivum) Duobus præterea locis, vocem hanc huic auctori reſtitui, quæ & hic & 6.6.2. & 11. 9. 4. varie corrupta erat. Alii *internecinum*

erant cruenti ex recenti ſuorum cæde, in præ-
lium non meliore eventu, quam omine profi-
ciſcuntur. Siquidem pugnantes, prius par- 5
ricidiorum furiæ, quam hoſtes circumvenere;
obverſantibusque ante oculos manibus inter-
emptorum, omnes occidione cæſi. Tanta 6
ſtrages fuit, ut pariter cum hominibus dii con-
ſenſiſſe in exitium parricidarum viderentur.
Poſt hujus pugnæ eventum; Ptolemæus & 7
Spartani, victorem hoſtium exercitum decli-
nantes, in tutiora ſe recipiunt. Antigonus 8
quoque ubi eorum diſceſſum videt, recenti
adhuc ex priori victoria militum ardore, bel-
lum Athenienſibus infert. In quo cum oc- 9
cupatus eſſet, interim Alexander res Epiri ul-
ciſci

cinum ſcribunt: ſed Feſtus *internecivum* dicit, & ita plerisque Amm. Marcellini locis editum eſt. *Bong.*

5. *Furiæ*) Recte Cicero furiarum nomine nihil aliud apud Gentiles denotari ſcribit, quam animum male conſcium & ſcelerum quaſi ſtimulis aſſidue exagitatum. *Nolite*, inquit, *putare, quemadmodum in fabulis ſæpenumero videtis, eos qui aliquid impie ſcelerateque commiſerunt, agitari & perterreri furiarum tædis ardentibus: ſua quemque fraus, & ſuus terror maxime vexat: ſuum quemque ſcelus exagitat, amentiaque afficit: ſua mala cogitationes conſcientiæque animi terrent. Hæ ſunt impiis aſſiduæ domeſticæque Furiæ: quæ dies noctesque parentum pœnas à ſceleratiſſimis filiis repetant.* Itaque illo vocabulo ſæpe & Chriſtiani auctores non male utuntur. Vide Epiſtolam Heinſii ad Balzacum.

7. *Ptolemæus*) Ptolemæus Εὐεργέτης, Ægypti Rex III.

8. *Bellum Athenienſibus*) Ejus meminit Pauſanias in

ciſci mortem patris Pyrrhi cupiens, fines Ma-
10 cedoniæ depopulatur. Adverſus quem cum
reverſus à Græcia Antigonus eſſet, tranſitione
militum deſtitutus, regnum Macedoniæ cum ex-
11 ercitu amittit. Hujus filius Demetrius puer ad-
modum, abſente patre, reparato exercitu, non
ſolum amiſſam Macedoniam recipit: verum et-
12 iam Epiri regno Alexandrum ſpoliat. Tanta
vel mobilitas militum, vel fortunæ varietas
erat, ut viciſſim reges, nunc exules, nunc re-
ges viderentur.

1 CAP. III. Igitur Alexander, cum exul ad
Acarnanas confugiſſet, non minore Epirota-
rum deſiderio, quam ſociorum auxilio, in re-
2 gnum reſtituitur. Per idem tempus Rex Cyre-
narum Agas decedit: qui ante infirmitatem,
Beronicen unicam filiam, ad finienda cum Pto-
lemæo fratre certamina, filio ejus deſponderat.
3 Sed poſt mortem regis, mater virginis Arſi-
noë, ut invita ſe contractum matrimonium
ſolveretur, miſit qui ad nuptias virginis, re-
gnumque Cyrenarum, Demetrium fratrem
regis Antigoni à Macedonia arceſſerent: qui
& i-

as in Atticis. *Bong.*

10. Tranſitione milit.) *Transfugiis nudatus*, inquit Tacit. 2. 46.

CAP. III. *2. Agas*) Hic Pauſaniæ eſt *Magas*. B. Atque ita legendum hoc loco, pridem monuit Paul. Leopardus, emendation. 17. 10. *Bong.*

Rex Cyrenarum Agas) *Magam* quoque vocant Polyænus, & Athenæus. *Voſſ.*

Filiam ad finienda certam. deſpond.) Fere ſolenne, principum diſcordias ſopiri, in-

& ipse ex filia Ptolemæi procreatus erat. Sed 4
nec Demetrius moram fecit. Itaque cum secundante vento celeriter Cyrenas advolasset, fiducia pulchritudinis, qua nimis placere socrui cœperat, statim à principio superbus, regiæ familiæ, militibusque impotens erat; studiumque, placendi à virgine in matrem contulerat. Quæ 5
res suspecta primo virgini, dein popularibus militibusque invisa fuit. Itaque versis omnium 6
animis in Ptolemæi filium, insidiæ Demetrio comparantur: cui, cum in lectum socrus concessisset, percussores immittuntur. Sed Arsinoë 7
audita voce filiæ, ad fores stantis, & præcipientis *ut matri parceretur*, adulterum paulisper corpore suo protexit. Quo interfecto, Beronice, & 8
stupra matris, salva pietate, ulta est, & in matrimonio sortiendo, judicium patris secuta.

ri, interveniente affinitate. Quomodo Augustus *reconciliatus post primam discordiam Antonio, postulantibus utriusque militibus, ut & necessitudine aliqua jungerentur, privignam ejus Claudiam duxit uxorem* Sueton. Aug. cap. 62. *Bern.*

4. *Fiducia pulchritud.*) Propertius, 3. 23. 1.

Falsa est ista tuæ, mulier, fiducia formæ,
Olim oculis nimium facta superba meis.

Aristænetus, 1. epist. 1. Φύσει τὸ κάλλος ἐστὶν ὑπερήφανον. *Naturâ forma superbior esse amat.*

LIBER XXVII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Seleucus novercam & fratrem infantem interficit.*
2. *Classe naufragio amissa, civitates amissas recipit, prælio victus aufugit: auxilium noxium à fratre Antiocho Hierace petit & impetrat.*
3. *Asiæ lacerus status. In Antiochum Hieracem & Seleucum Numinis vindicta.*

CAP. I.

1 MOrtuo Syriæ rege Antiocho, cum in locum ejus filius Seleucus successisset, hortante matre Laudice, quæ prohibere debuerat, auspicia regni à parri-

CAP. I. 1. *Mortuo*) Nempe dolo conjugis. Is enim est, de quo Plinius, 7. 12. m. & Val. Max. 9, 14. extern. 1. *Bern.*

Mortuo Syriæ) Liber. 27. præter novercalem cædem continet tragœdiam longe tristissimam duorum fratrum Seleuci Callinici, & Antiochi Hieracis, filiorum Antiochi, cui cognomen fuit Θεὸς. Hi fratres inter se dimicant de regno, ut in tragœdiis Græcorum Eteocles & Polynices. Quantum autem scelus sit contaminari fraterno sanguine, omnes facile judicare possunt, & Statius in Thebaide gravissime significat.

Fraternas acies alternaq; regna profanis
Decreta odiis, &c.

Cum autem hæc Tragica historia satis commode recitata sit à Justino, indicabo tantum præcipuum locum, ad quem lectio hujus libri referenda est. Etsi enim præcipua utilitas est harum narrationum illustratio

parricidio cœpit. Quippe Beronicem nover- 2
cam suam, sororem Ptolemæi regis Ægypti,
cum parvulo fratre ex ea suscepto interficit.
Quo facinore perpetrato, & infamiæ ma- 3
culam subiit, & Ptolemæi bello se implicuit.
Porro Beronice, cum ad se interficiendam 4
missos

stratio Danielis cap. 11. tamen etiam hæc utilitas, quæ ad mores spectat, non est negligenda. Accommodabimus igitur hujus libri summam ad dictum gravissimum Senecæ in Hercule furente, ubi Theseus sic inquit:

Quod quisq; fecit, patitur; Auctorem necis
Repetit, suoque premitur exemplo nocens.
Vidi cruentos carcere includi duces,
Et impotentis terga plebeia manu
Scindi tyranni. Quisq; est placide potens,
Dominusq; vitæ, servat innocuas manus,
Et incruentum mitis imperium regit,
Animoq; parcit, longa permensus diu
Felicis ævi spatia, vel cælum petit,
Vel læta felix nemoris Elysii loca
Judex futurus: sanguine humano abstine,
Quicunq; regnas: scelera taxantur modo
Majore nostra.

Rege Antiocho) Is Θεὸς dicebatur. Appianus lib. de bellis Syriac. qui eum ab uxore Laudice interfectum scribit, quod doleret sibi adjunctam Berenicem, vel, ut est in nostris, *Beronicem*. Bong.

Seleucus) Cognomento *Callinicus*, hoc est, egregius victor, quod cognomentum & Herculi tribuit cum Luciano Plutarchus, & Martyribus Zonaras. Nepos hic fuit Seleuci Nicanoris, de quo auctor, 15. 4. 1. & alibi. *Bern.*

Hortante matre) Appianus Syriac. pag. 130. f. ipsi matri hæc tribuit. An hæc idem valent, & quæ jubeas, ipse fecisse putandus es? Quomodo Tacitus annal. 1. 6. Agrippam à tribuno confe-

5 missos didicisset, Daphnæ se claudit. Ubi cum obsideri eam cum parvulo filio nuntiatum Asiæ civitatibus esset, recordatione paternæ, majorumque ejus, dignitatis, casum tam indignæ fortunæ miserantes, auxilia ei omnes misere.
6 Frater quoque Ptolemæus periculo sororis exterritus, relicto regno, cum omnibus viribus ad-
7 volat. Sed Beronice ante adventum auxiliorum, cum vi expugnari non posset, dolo circumventa
8 trucidatur. Indigna res omnibus visa. Itaque cum universæ civitates, quæ defecerant, ingentem classem comparassent, repente exemplo crudelitatis exterritæ, simul & in ultionem ejus, quam defensuri erant, Ptolemæo se tra-
9 dunt: qui nisi in Ægyptum domestica seditione revocatus esset, totum regnum Seleuci occupasset: tantum vel illi odium, parricidiale scelus, vel huic favorem indigne peremptæ mors sororis, attulerat.

CAP.

confectum scribit, quem Suetonius Tib. cap. 12. à centurione, scilicet jussu tribuni. *Bern.*

4. *Daphnæ*) Daphne Stephano est suburbanum Antiochiæ Syriæ urbis ad Ortum. Strabo lib. 16. oppidum mediocre dicit esset B. Situm ejus& formam tradit Sozomenus, 5. 18. *Bern.*

Daphnæ se claudit] Addit Strabo esse lucum consitum, umbris opacum, XL. stadiis distantem ab urbe Syriæ Antiochia, fontibus irriguum, in cujus medio fanum est, Asylum Apollinis. Ex lauro hunc lucum consitum fuisse innuit ipsum vocabulum. Δάφνη enim Laurum denotat. Vulgo legitur *paternæ Daphnæ*, quod patri fuerit in deliciis

CAP.

CAP. II. Post discessum Ptolemæi, Seleu- 1
cus cum adversus civitates, quæ defecerant, ingentem classem comparasset, repente veluti diis ipsis parricidium vindicantibus, orta tempestate classem naufragio amittit: nec quic- 2
quam illi ex tanto apparatu, præter nudum corpus, & spiritum, & paucos naufragii comites residuos fortuna fecit. Misera quidem res, 3
sed optanda Seleuco fuit: siquidem civitates, quæ odio ejus ad Ptolemæum transierant, velut diis arbitris satisfactum sibi esset, repentina animorum mutatione in naufragii misericordiam versæ, imperio se ejus restituunt. Læ- 4
tus igitur malis suis, & damnis ditior redditus: veluti par viribus, bellum Ptolemæo infert: Sed quasi ad ludibrium tantum fortunæ natus 5
esset, nec propter aliud opes regni recepisset, quam ut amitteret, victus prælio, non multo quam post naufragium comitatior, trepidus Antiochiam confugit, Inde ad Antiochum 6
fratrem literas facit: quibus auxilium ejus implo-

CAP. II. 1. *In naufragii misc.* &c.)] Cicero pro L. Manil. cap. 9: *Sic fieri solet*, inquit, *ut regum afflictæ fortunæ* facile multorum opes alliciant. Val. Max. 5. 3. 3. *Etiam quos injuriæ invisos faciunt, gratiosos miseriæ reddunt:* Nam, ut inquit Seneca, de clem. 2. 5: *Misericordia non causam, sed fortunam spectat:* Adde Livium, 42. 63. 3. Tacitum, 15. 44. 10: & Hist. 2. 10. 6. Sueton. Cæs. 12. 1: Florum, 3. 21. 17: Flaccum, Argon. 6. vers. 74.

4. *Damnis ditior*) Ita *Marius clade major*. Flor. 3. 21. 16: De Mithridate similia.

implorat, oblata ei Aſia, inter fines Tauri mon
7 tis, in præmium latæ opis. Antiochus auten
cum eſſet annos XIV. natus, ſupra ætaten
regni avidus, occaſionem non tam pio animo
quam offerebatur, arripuit: ſed latronis mo
re, totum fratri eripere cupiens, puer ſcelera
8 tam virilemque ſumit audaciam. Unde *Hie*
rax eſt cognominatus quia non hominis, ſe
accipitris ritu, in alienis eripiendis vitam ſe
9 ctaretur. Interea Ptolemæus cum Antiochun
in auxilium Seleuco venire cognoviſſet, n
cum duobus uno tempore dimicaret, in an
10 nos decem cum Seleuco pacem facit: ſed pa
ab hoſte data interpellatur à fratre; qui con
ducto Gallorum mercenario exercitu, pro au
xilio bellum; pro fratre hoſtem, imploratu
11 exhibuit. In eo prælio virtute Gallorum vi
ctor quidem Antiochus fuit: ſed Galli arbi
trantes Seleucum in prælio cecidiſſe, in ipſun
Antiochum arma vertere: liberius depopulatu
Aſian

Noſter infr. *37. 1. 8.*

6. Tauri montis) De quo alibi egimus.

8. Ritu, in alienis erip. vitam ſectar.) Corruptæ voces integro ſenſu. Quid eſt enim, *accipitris ritus in alienis eripiendis vitam ſectari?* niſi hoc pro ſuſtentare, tolerare, poſitum ſit. Forte legi poſſet, *ritum alienis erip. ſectari*, ut vi *tam* omittatur. *Freinsh.*

9. Ne cum duob. uno temp &c.) Vide ſupra Notam, 1. 2.

10. Interpellatur à fra tre) Belli inter Seleucu Callinicum & Antiochu Hieracem meminit Strab lib. 16. *Bong.*

11. In ipſum Antiochū &c

Cat

Asiam, si omnem stirpem regiam extinxissent. Quod ubi sensit Antiochus, velut à prædoni- 12
bus, auro se redimit, societatemque cum mercenariis suis jungit.

CAP. III. Interea rex Bithyniæ Eumenes, 1
sparsis consumptisque fratribus bello intestinæ discordiæ, quasi vacantem Asiæ possessionem invasurus, victorem Antiochum, Gallosque aggreditur. Nec difficile saucios adhuc 2
ex superiore congressione, integer ipse viribus, superat. Ea namque tempestate omnia 3
bella in exitum Asiæ gerebantur: uti quisque fortior fuisset, Asiam velut prædam occupabat.

Seleu-

Cato lib. 4. Origin. citante Agellio, 5. 21. *Milites mercenarii compluries in Imperatorem impetum fecere:* atque ita factum, quod è Vespis Aristophanis inter proverbia refertur, ἐξηπάτησεν ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον. *Pedamentum vitem decepit.* Bene Livius, 25. 33. 5. *Non ita credendum externis auxiliis,* monet, *ut non plus tui roboris tuarumq; proprie virium in castris habeas.* Quod ipsum inculcat Vegetius, 3. 1. fin. Imp. Leo, Tactic. 20. 62: Polyb. 3. 66. & 67. Adde Livium, 42, 31. 8. & 44. 26. 13: Nostrum, 4. 3. 5. ibique Notam. *Bern.*

CAP. III. 1. *Bithyniæ*) Bithyniā, ut loquitur Strabo, lib. 13. ab Ortu definiunt Paphlagones & Mariandyni, atque Epictetorum quidam, à Septentrione Ponticum mare, ab ostiis Sangarii, usque ad fauces intra Byzantium & Chalcedonem, ab Occasu Propontis; à Meridie Mysia & Phrygia, quæ eadem & Epictetus & Hellespontiaca dicitur.

1. 2. *Victorem Ant.* &c.) Ita fieri amat: & hoc ipso argumento dictator Albanus Tullo Rom. regi prælium dissuadens, *Memor esto*, inquit, *jam quum signum pugnæ dabis, has duas acies spectaculo fore, ut fessos confectosq; simul, victorem*

ac

4 Seleucus & Antiochus fratres bellum, propter
Asiam gerebant: Ptolemæus rex Ægypti, sub
5 specie sororiæ ultionis, Asiæ inhiabat. Hinc
Bithynus Eumenes, inde Galli (humiliorum
semper mercenaria manus) Asiam depopula-
6 bantur: cum interea nemo defensor Asiæ in-
ter tot prædones inveniebatur. Victo An-
tiocho, cum Eumenes majorem partem Asiæ
occupasset, ne tunc quidem fratres, perdito
præmio, propter quod bellum gerebant, con-
7 cordare potuerunt: sed omisso extremo ho-
ste, in mutuum exitium bellum reparant. In
eo Antiochus denuo victus, multorum dierum
8 fuga fatigatus, tandem ad socerum suum Ar-
tamenem, regem Cappadociæ, provehitur. A
quo cum primum benigne exceptus esset, in-
terjectis diebus, cognito quod insidiæ sibi pa-
rarentur, salutem fuga quæsivit. Igitur cum
profugo nusquam tutus locus esset, ad Ptole-
mæum hostem cujus fidem tutiorem quam
fratris

ac victum Etrusci (vicini potentes) *aggrediantur.* Hinc præsagium Sallustii de excidio Imperii Rom. in orat. 1. ad Cæs. *Ego sic existimo; quoniam orta omnia intereunt, qua tempestate urbi Romanæ fatum excidii adventarit, cives cum civibus manus conserturos: ita defessos & exsangues, regi aut nationi præda futuros.*

4. *Sub specie sor. ult.*) Quomodo & Mithridates infra, 38. 1. 3. Vide Notam ad 3. 5.

5. *Bithynus Eumenes*) Regum Bithyniæ originem & successionem lege lib. 13. Strabonis, *Bern.*

Galli semper) Vide supra

7. *Ad socerum suum Artamenem*) Ms. habebat, *Arimenem.* Puto, verum esse,

fratris existimabat, decurrit; memor vel quæ facturus fratri esset, vel quæ meruisset à fratre.
Sed Ptolemæus non amici debito quam ho- 10
stis factus, sed, servari eum arctissima custodia jubet.
Hinc quoque Antiochus opera cujus- 11
dam meretricis adjutus, quam familiarius noverat, deceptis custodibus elabitur, fugiensque, à latronibus interficitur.
Seleucus quo- 12
que iisdem ferme diebus, emisso regno, equo præcipitatus, finitur. Sic fratres, quasi & germanis

esse, *Ariamenem*. Nam Diodori Epitome habet Α'ριαμένης. Hujus Antiochi sororem Stratonicen, uxorem duxerat Ariamenes. Socerum itaque ejus laxius vocat Justinus. *Voss.*

10. Sed Ptolemæus non amici debito, quam hostis f.) Et est bonorum librorũ scriptura, ex qua legendum arbitror, *non amicus dedito, quam hostis factus*, id est, non tam amicus, &c. Similes locutiones mutavi supra ad 6. 1. 4. *Bern.*

Non amici debito, quam hostis factus) Doctissimus Gronovius, in Observationibus suis, ita hunc locum emendabat, *non tam amicus dedito, quam hostis fratri*. Quod quidam codices præferrent: *non tam amicus ei deditus*. Verum nisi me animus fallit, omnino, pro *factus* scribendum, *functus*; hoc modo: *Sed Ptolemæus non amici debito. quam hostis functus*, &c. Subintelligitur vero, Τὸ tam. Certo certior hæc conjectura. *Voss.*

11. Familiarius) Familiaritate scil. illa turpi, nec dicenda. Similis verborum *consuevisse* & *solere* notio est: *Bern.*

12. Finitur) Nihil ambigo scribendum *finit*. Sic enim & Græci τελευτᾶ- & præter alios Tacitus, 6. 50. 16: *Tiberius finivit*, hoc est, mortuus est. Neque tamen, non addicentibus libris, aliquid mutare sustineo. *Bern.*

Germanis) Mallem, *germani*, ut germanos & fratres

manis casibus, exules ambo, post regna, scelerum suorum pœnas luerunt.

tres fuisse intelligat non natura tantum; sed casibus etiam, & fortuna. *Bong.*

LIBER XXVIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Olympias, Alexandri Epirotæ vidua, Demetrio Macedoni Ptiam filiam dat uxorem; unde tragœdia & bellorum initia.*
2. *Aetoli superbe respondent Romanis, qui Acarnanis auxilium præbebant; & arma movent intrepide.*
3. *Filiis duobus morbo sublatis Olympias non diu supervivit, Laodamia filia interfecta. Epirus graviter affligitur. Demetrius Macedo moritur. Hujus filii Philippi Antigonus tutelam suscipit, quam prudenter administrat.*
4. *Bellum Antigoni adversus Spartanos, quorum Rex Cleomenes viribus attritis in Aegyptum profugit, ubi interficitur. Antigono mortuo, Philippus regnat.*

CAP.

CAP. I.

OLympias Pyrrhi, Epirotæ regis, filia, amiſſo marito, eodemque germano fratre. Alexandro, cum tutelam filiorum ex eo ſuſceptorum Pyrrhi & Ptolemæi regnique adminiſtrationem in ſe recepiſſet, ab Ætolis partem Acarnaniæ, quam in portionem belli pater pupillorum acceperat, eripere volentibus, ad regem Macedoniæ Demetrium decurrit, eique habenti uxorem Antiochi regis Syriæ ſororem, filiam ſuam Ptiam in matrimonium tradit: ut auxilium quod miſericordiá non poterat, jure cognationis obtineret. Fiunt igitur nuptiæ, quibus & novi matrimonii gratia acquiritur, & veteris offenſa contrahitur. Nam prior uxor, velut matrimonio pulſa, ſponte ſua ad fratrem Antiochum diſcedit, eumque in mariti bellum impellit. Acarnanes quoque diffiſi Epirotis, adverſus Ætolos auxilium Romanorum implorantes, obtinuerunt à Romano ſenatu, ut legati mitterentur, qui denuntiarent Ætolis; *præſidia ab urbibus Acarnaniæ deducerent; paterenturque eſſe liberos, qui ſoli quondam adverſus Trojanos, auctores originis ſuæ, auxilia Græcis non miſerint.* CAP.

CAP. I. *1. Acarnaniæ*) Eſt hæc Epiri pars, quam Achelous ab Ætolia dividit.

2. Ptiam) Scribendum *Phthiam*, quomodo apud Plutarchum. in Pyrr. cap. 1. vocatur Pyrrhi mater. *Bong.*

6. Qui ſoli quondam adverſ. Trojan.) Strabo id ex Ephoro docet lib. 10. *Bong.*

CAP.

1 CAP. II. Sed Ætoli legationem Romanorum superbe audivere: Pœnos illis & Gallos, à quibus tot bellis occidione cæsi sint, expro-
2 brantes; dicentesque, *prius illis portas adversus Carthaginenses aperiendas, quas clauserit metus Punici belli, quam in Græciam arma transferen-*
3 *da. Meminisse deinde jubent, qui quibus minen-*
4 *tur. Adversus Gallos urbem eos suam tueri non potuisse; captamque non ferro defendisse, sed auro*
5 *redemisse. Quam gentem se aliquanto majore manu Græciam ingressam, non solum nullis externis viribus, sed ne domesticis quidem totis adjutos, uni-*

CAP. II. 1. *Ætoli legat. Rom.* &c.) De universa natione Livius, 8.21.9: *Relatum à Græcis gente lingua magis strenua quam factis, ferox responsum.* Hæc istorum hominum natura in canes quoque regionis ejus transgressa est. Unde Gratius Cyneget. vers. 186.

At clangore citat, quos nondum conspicit apros
Aetola quæcunque canis de stirpe (malignum
Officium) sive illa metus convitia rupit,
Seu frustra nimius properat furor.

Audivere) Fuldenses, *audire*, Modio teste.

4. *Redemisse*) Mille pondo auri recessum suum venditasse scribit Florus. Plin. 33. 1. ita loquitur: *Cum à Gallis capta urbe pax emeretur, non plus quam mille pondo effici potuere. Nec ignoro duo millia pondo auri periisse, Pompeji tertio consulatu, è Capitolini Jovis solio, à Camillo ibi condita: sed quod accessit Gallorum præda fuit, detractumq; ab his in parte captæ urbis delubris.* Hanc prædam á Camillo receptam Florus tradidit. Sed Strabo l. v. Gallos à Cæritanis primo superatos fuisse tradit, invitis extortum aurum, quod à volentibus Romanis receperant.

5. *Viribus*) Fuldenses & Bongars. codd. *urbibus.*

8. *Pasto-*

universam delesse; sedemque sepulcris eorum præbuisse, quam illi urbibus imperioque suo proposuerant. 6 *Contra, Italiam, trepidis ex recenti urbis suæ incendio Romanis, universam ferme à Gallis occupatam.* 7 *Prius igitur illis Gallos Italia pellendos, quam minentur Aetolis: priusque sua defendenda.* 8 *Quos autem homines Romanos esse? nempe pastores, qui latrocinio justis dominis ademptum solum teneant:* 9 *qui uxores cum propter originis dehonestamenta non invenirent, vi publica rapuerint:* 10 *qui denique urbem ipsam parricidio condiderint; murorumque fundamenta fra-*

8. *Pastores, qui latrocinio*) Hieronymus in Chronico, *pastorum & latronum manum* dicit. Inde forte Gallica dictio, *pastres*, pro latronibus. B. de primordiis urbis: de raptu Sabinarum: de Remi cæde, Livius, lib. 1. & alii. *Bern.*

Pastores) inter alios, qui ad Asylum fugere, fuere Latini Tuscique Pastores.

10. *Vi publica rapuerint*) Numerus raptarum apud Dionysiũ l. 2. est DCLXXXIII. Apud Plutarchum Romul. c. 22. totidem raptas Juba scribit. Valerius Antias DXXVII. alii XXX. tantum.

Rapuerint) An propter conjugia negata raptus licitus, disquisitionis est. Videamus quid pro Romanis, quid pro Sabinis elici possit: Pro Sabinis: libera esse gentium conjugia, neque ullo jure ad matrimonia aliquem constringi posse. Colluviem quandam & fecem perditorum sceleratorumque hominum ad asylum à Romano apertum primo cõfugisse, ut quos innocentia tueri non poterat, loci sanctimonia defenderentur. Illos urbem potissimum Romanam constituisse, Quemnam parentum æquis oculis videre posse filias latronibus misceri? Quin & morum pro varietate gentium diversitas infelicia solet efficere connubia. Vio-

11 *ta fraterno sanguine asperserint. Ætolus autem*
12 *principes Græciæ semper fuisse; & sicut dignitate, ita & virtute ceteris præstitisse; solos denique esse, qui Macedonas, imperio terrarum florentes, semper contempserint, qui Philippum regem non timue-*

latum hospitii fœdus, deū, cui ludi sacri, læsum esse. Contra pro Romanis: Inustam contumeliam universo populo, quasi nemo dignus esset illorum conjugio. Si ferociores fuerint mores illorum, qui ad Asylum confugissent, jura & legibus mitigatos sicuti plantæ quædam silvestres mitescunt, spinarumque acrimoniam deponunt, ita horridos atque agrestes mortalium animos optimis institutis ad meliorem frugem deduci posse. Non esse eam morum in tanta vicinia diversitatem, ut coagulo quodam vinciri non posset. Non violasse hospitii fœdus, qui filias in hospitium suum deduxissent. Necessitate eo compulsos, ut eas abducerent. Et jure gentium bellum iis indicere potuisse, sed noluisse sanguine se polluere, cum dolo uti possent. Examinat hanc controversiam divus Augustinus lib. 2. de civit. Dei, cap. XVII. In eam tamen abiit sententiam, raptum hunc iniquissimum fuisse. Utique tamen si inique fecere Sabini, quod negaverint postulatas, quod & ipse Augustinus fateri videtur, si bellum hanc ob causam indici potuit, ut connubiorum negatorum armis ulciscerentur injuriam, quid iniquitatis hic raptus habuerit non video. Idem quoque Augustinus à recta via deflexisse videtur cum existimat justius fuisse, bello victorem fœminas ad se trahere, quam ante bellum raptu abducere. Utique Sabini cæterique postmodum prælio victi & in civitatem recepti, Romanorum veluti causam defendunt. *Thyss.*

Fraterno sanguine)

Fraterno primi maduerunt sanguine muri.

Lucanus.

11. *Aetolos autem*) Strabo ex Ephoro lib. 10. pag. 319. 14.

muerint: qui Alexandri Magni post Persas In-
dosque devictos, cum omnes nomen ejus horrerent,
edicta spreverint. Monere igitur se Romanos, 13
contenti sint fortuna præsenti; nec provocent ar-
ma, quibus & Gallos cæsos, & Macedonas contem-
ptos videant. Sic dimissa legatione Romano- 14
rum, ne fortius locuti, quam fecisse vide-
rentur, fines Epiri regni & Acarnaniæ depopu-
lantur.

CAP. III. Jam Olympias filiis regna tra- 1
diderat; & in locum Pyrrhi fratris defuncti
Ptolemæus successerat: qui cum hostibus in- 2
structo exercitu obvius processisset, infirmita-
te correptus, in itinere decedit. Olympias 3
quoque non magno post tempore, gemino
funerum vulnere afflicta, ægrum spiritum tra-
hens, non diu filiis supervixit. Cum ex gen- 4
te regia sola Nereis virgo, cum Laudamia so-
rore superesset, Nereis nubit Geloni Siciliæ
regis

319. 14. Ætolos gentem ait fuisse, quæ nunquam aliis paruerit, sed toto quod memoratur tempore indomita manserit, propter locorum asperitatem, aditumq; difficilem, & bellicam exercitationem: à qua Homero μενεχάρμαι dicuntur. B. hoc est prælium forti animo sustinentes. Iliad. 9. 525. *Bern.*

CAP. III. 4. *Laudamia)* Jan. Parrhasius lib. de rebus per epistolam quæsitis epist. 48. nomen hoc, ut alia in auctore plura, depravatum existimat, scribendumque *Deidamia.* Vide notam ad 14. 6. 4. *Bern.*

Siciliæ regis) Scil. Hieronis. De hoc ita Pausanias lib. 6. pag. 365. 19. *Fuit Hieroni cum Pyrrho Aeacidæ filio hospitium prius, deinde affinitas, quod Pyrrhi filia Nereis ejus filio Geloni nupserat.*

5 regis filio: Laudamia autem cum in aram
Dianæ confugisset, concursu populi interfici-
6 tur. Quod facinus dii immortales assiduis
cladibus gentis, & prope interitu totius po-
7 puli vindicaverunt. Nam sterilitatem, fa-
memque passi, & intestina discordia vexati,
externis ad postremum bellis pene consumpti
8 sunt: Miloque Laudamiæ percussor in furo-
rem versus, nunc ferro, nunc saxo, in summa
dentibus laceratis visceribus, duodecima die
9 interiit. His in Epiro gestis, interim in Ma-
cedonia Demetrius rex, relicto filio Philippo,
10 parvulo admodum, decedit. Cui Antigonus
tutor datus, accepta in matrimonium matre
11 pupilli, regem se constitui laborabat. Inter-
jecto deinde tempore cum seditione minaci
Macedonum, clausus in regia teneretur, in pu-
12 blicum sine satellitibus procedit, projecto-
que

5. *In aram Dianæ*) Ex qua, quia asylum erat, nemo sine violatione numinis extrahi poterat.

11. 12. 13. &c. *Interjecto deinde temp.* &c.) Sic Avidius Cassius. Is cum ingens seditio in exercitu exorta esset, processit nudus, campestri solo tectus, & *percutite me*, inquit, *si audetis, & corruptæ disciplinæ facinus addite*: Tunc conquiescentibus cunctis, meruit timeri, quia non timuit, ut scribit Vulcatius Gallicanus in Avid. Cass. cap. 4. respiciens, opinor, ad verba Lucani, 5. 316. de Cæsare:

— stetit aggere fulti
Cespitis, intrepidus vultu, meruitque timeri
Nil metuens. —

Quomodo Menius etiam adversus seditiosos, *præsidium ab audacia mutuatus est*. Tacit. annal. 1. 38.

12. Dia-

que in vulgus diademate ac purpura, *dare hæc*
eos *alteri* jubet, *qui aut imperare illis nesciat, aut*
cui parere ipsi sciant: se adhuc invidiosum illud 13
regnum, non voluptatibus, sed laboribus ac pericu-
lis sentire. Commemorat deinde beneficia 14
sua: *ut defectionem sociorum vindicaverit: ut*
Dardanos, Thessalosque exultantes morte Deme-
trii regis compescuerit: ut denique dignitatem
Macedonum non solum defenderit, verum etiam
auxerit. Quorum si illos pœniteat, deponere im- 15
perium, & reddere illis munus suum: ipsi regem
quærant, cui imperent. Cum populus pudore 16
motus, recipere eum regnum juberet, tamdiu
recusavit, quoad seditionis auctores supplicio
traderentur.

CAP. IV. Post hæc bellum Spartanis in- 1
fert; qui soli Philippi Alexandrique bellis, &
imperium Macedonum, & omnibus metuenda
arma contempserant. Inter duas nobilissi- 2
mas gentes bellum, summis utrimque viribus
fuit: cum hi pro vetere Macedonum gloria,
illi non solum pro illibata libertate, sed etiam
pro salute certarent. Victi Lacedæmonii, non 3
ipsi tantum, sed etiam conjuges liberique,
magno

12. *Diademate ac purpura*) Insignibus Imperii.

15. *Ipsi regem quærant*] Vett. omnes *quia* forte, *quare regem quærant*. B. Rex igitur Antigonus, quod negare videtur Livius, 40. 54. 3. *Bern.*

Ipsi regem quærant, cui imperent.) Mss. habebant, *quia pro ipsi*. Noli dubitare, quin Justinus scripserit, *quin* Voss.

CAP. IV. 1. *Bellum Spartanis infert*) Vide Plutar-

 chum

4 magno animo fortunam tulere. Nemo quippe in acie saluti pepercit; nulla amissum conjugem flevit: filiorum mortem senes laudabant: patribus in acie cæsis filii gratulabantur: suam vicem omnes dolebant, quod non
5 ipsi pro patriæ libertate cecidissent. Patentibus omnes domibus saucios excipiebant,
6 vulnera curabant, lassos reficiebant. Inter hæc nullus in urbe strepitus, nulla trepidatio; magisque omnes publicam, quam privatam
7 fortunam lugebant. Inter hæc Cleomenes rex

chum in Cleomene & Arato; & Pausaniam Corinth. *Bong.*

3. *Magno animo*) Ex præcepto Periclis apud Thucydidem, 2. 11. 23: *Oportet divinitus immissa, necessario, ab hostibus illata forti animo pati.*

4. *Nemo quippe in acie*) Constantia Spartanorum in adversa fortuna: *φέρειν γὰρ χρὴ πάθη δαιμόνια ἀναγκαίως, τά τε ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀνδρείως.* Thucydides.

5. *Patentibus omnes &c.*) Ita ex uno ms. legendum: ceteri, *petentibus* Tacitus annal. 4. 63. *Ceterum sub recentem cladem patuere procerum domus, fomenta & medici passim præbiti.* Bong. Sic Livius, 2 47. 16.

6. *Magisq. omn. pub. &c.*) Nec immerito Rationē reddit Livius, 26. 36. 9: *Respub. incolumis etiam privatas res facile salvas præstat: publica prodendo, tua nequicquam serves.* Ita Cæsar apud Dionem Cassium lib. 38. *Privatim quidem nemo omnium ita potest lætis rebus uti, ut non idem cum Repub. corruente pereat: at Respubl. si prospero successu utatur, etiam privatorum omnes calamitates potest sublevare.* Adde Thucyd. 2. 11. 2; Sallust. Catil. 52. 5: Cicer. ad Attic. 1. 17. fin.

7. *Cleomenes rex*) Tyrannum vocat Livius, 34. 26. 9: & 34. 28. 1. *Bern.*

9. *Accli-*

rex post multas hostium cædes, toto corpore, suo pariter & hostium cruore madens, super-
venit; ingressusque urbem, non humi conse- 8
dit, non cibum aut potum poposcit; non
denique armorum onus deposuit; sed accli- 9
nis parieti, cum quatuor millia sola ex pugna superfuisse conspexisset, hortatur, *ut se ad melio-
ra reipublicæ tempora reservarent.* Tum cum 10
conjuge & liberis Ægyptum ad Ptolemæum proficiscitur; à quo honorifice susceptus, diu
in summa dignatione regis vixit. Postremo 11
post Ptolemæi mortem; à filio ejus cum o-
mni familia interficitur. Antigonus autem, 12
cæsis occidione Spartanis; fortunam tantæ urbis miseratus, à direptione milites prohibuit; veniamque his qui superfuerant dedit, præfa-

9. *Acclinis*) Impressi ceteri *acclivis*, quomodo sæpius hæc vox depravatur: cum *acclivis* proprie de inanimatis, *acclinis* de animatis dicatur, ut placet Ob. Gifanio in observ. Lat. ling. Virgil. Æn. 10. 835. *Arboris acclinis trunco.* Tacit. 13. 16: *ille ut erat reclinis, & inscio similis.* Bern.

Ut se ad meliora &c.) Hoc ipsum Leonidas suos hortatur, supr. 2. 11. 5: itemque rex Agis suos, apud Diodorum, 17. 63. Antigonus rex aliquando cedens hostibus imminentibus, *non se fugere* dixit: *sed opportunitatem à tergo sitam persequi.* Plutarch. apophtheg. c. 48. & Stobæus serm. 52. *Bern.*

10. *Dignatione*) Id est, dignitate, Utitur Tacitus passim: Cicero ad Attic. 10. 10. Curtius, Seneca, alii. Videndus omnino Casaubonus ad Sueton. Cæs. c. 4. 2. *Bong.*

11. *Interficitur*) Cleomenem sibi ipsi manus attulisse, Pausanias & Plutarchus auctores sunt. *Bong.*

13 præfatus, *bellum se cum Cleomene, non cum Spartanis habuisse, cujus fuga omnis ira ejus finita sit:*
14 *nec minori sibi gloriæ fore, si ab eo servata Lacedæmon, à quo solo capta sit, proderetur. Parcere igitur*
15 *se solo urbis ac tectis, quoniam homines quibus parceret, non superfuissent.* Nec multo post ipse de-
16 cedit, regnumque Philippo pupillo, annos XIV. nato, tradidit.

14. Proderetur) Hoc est, *memoria proderetur*, ut plenius loquitur auctor. 12. 6. 17: *Posteris prodi*, est Plinio Paneg. c. 75.

15. Parcere se solo urbis &c.) Florus, 4. 12. 57. *Cum in captam urbem Lanciam faces poscerentur, ægre dux impetravit, ut victoriæ Romanæ stans potius esset, quam incensa monumentum.* Sulpitius Severus lib. 3. hist. Sacræ: Deliberante Tito, an urbe capta templum Hierosolymitanũ everteretur, nonnullis visum est: *ædem sacratam ultra omnia mortalia illustrem, non debere deleri; quæ servata, modestiæ Romanæ testimonium; diruta, perennem crudelitatis notam præberet.* Bern.

16. Decedit). De morte Antigoni variantes sententias refert Plutarchus in Ag. & Cleom. c. 42. *Bern.*

Decedit) Plutarchus ait, Antigonum phthisi & catarrho laborantem in media pugna, cum clamore pectus rupisset, expirasse.

LIBER XXIX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Orbis multa imperia nova Regum successione mutantur, nominatim in Africa, Ægypto, Macedonia.*

2. Phi-

2. *Philippus rex Macedoniæ malo consilio impulsus, Romanis bellum inferre constituit.*

3. *Insanam hanc mentem speciosis verbis occultat.*

4. *Tandem apertus hostis apparet: unde cruentum bellum, ipsi Philippo perniciosum simul ac ignominiosum.*

CAP. I.

HIsdem ferme temporibus prope universi Orbis imperia, nova regum successione mutata sunt. 1
Nam & in Macedonia Philippus mortuo Antigono, tutore eodemque vitrico, annorum quatuordecim regnum suscepit: 2
& in Asia interfecto Seleuco, impubes adhuc rex Antiochus constitutus est: 3
Cappadociæ quoque regnum Ariarathi, puero admodum, pater ipse tradiderat: 4
Ægyptum, patre ac matre interfectis occu- 5

CAP. I. 2. *Philippus*) Philippus & eloquentia & suavitate orationis in militum concionibus & in rebus bellicis calliditate atque audacia, non solum militum, sed omnium Peloponnesiorum judicio præstabat, nec facile fuisset regem reperire pluribus naturæ dotibus ornatum. Solertia quidem & memoria & gratia erat in hoc homine insignis: præterea aspectus imperio dignus, regia potentia, maximum robur & inaudita in rebus bellicis animi magnitudo, quibus tot tantisque virtutibus cum imperii fundamenta jecisset, quæ tandem causa naturam ejus perverterit, & ex justo & pio rege impium ac sceleratum tyrannum fecerit, haud facile est differere. Quamobrem hoc in aliud tempus est reservandum. *Strig.*

3. *Interfecto Seleuco*) Callinici filio, qui pharmaco ab

occupaverat Ptolemæus, cui ex facinoris cri-
6 mine, cognomentum *Philopator* fuit. Sed &
Spartani in locum Cleomenis suffecerunt Ly-
7 curgum. Et ne qua temporibus mutatio de-
esset, apud Carthaginienses quoque ætate im-
matura dux Annibal constituitur, non penu-
ria seniorum, sed odio Romanorum, quo im-
butum eum à pueritia sciebant. Fatale non tam
8 Romanis, quam ipsi Africæ malum. His regibus
pueris, etsi nulli senioris ætatis rectores erant,
tamen in suorum quisque majorum vestigia in-
9 tentis, magna indoles virtutis enituit. Solus
Ptolemæus, sicut scelestus in occupando regno,
10 ita & segnis in administrando fuit, Philippum
Dardani, ceterique omnes finitimi populi, quibus
velut immortale odium cum Macedonum re-
gibus

eo ab amicis sublatus est, relicto fratre Antiocho successore, qui Magnus dictus est. Appianus Syriaca. *Bong.*

5. Philopator) Hoc est, parentis amans, per antiphrasin. *Bern.*

7. Aetate immatura) Minor quinque & viginti annis, cum novem annos natus odium Romanorum patri jurasset. Probus. *Bong.*

8. In suorum quisq; major.) Cassiodorus lib. 9. var. epist. 22: *Magnus verecundiæ stimulus est, laus parentum; dum illis non patimur esse impares, quos gaudemus auctores.* Imp. Julianus in Misopog. *Quemadmodum in plantis verisimile est diffundi qualitates quam latissime, ac fortasse in totum similia nasci, quæ gignuntur, in quibus orta sunt: sic etiam in hominibus credibile est, nepotum mores, avitis affines esse.* Adde infr. 42. 2. 3.

10. Philippum) Plura de Philippo apud Livium. Ejus stemma ponit Plutarchus in Paulo Æmilio.

CAP.

gibus erat, contemptu ætatis assidue lacessebant. Contra ille summotis hostibus, non 11
contentus sua defendisse, ultro etiam Ætolis bellum inferre gestiebat.

CAP. II. Quæ agitantem illum Demetrius 1
rex Illyriorum, nuper à Paulo Rom. consule victus, supplicibus precibus aggreditur; *injuriam Romanorum* querens: *qui non contenti* 2
Italiæ terminis, imperium spe improba totius Orbis

CAP. II. *1. Demetrius*) De quo Appianus in Illyrica historia, Polybius, Livius. Fuit autem L. Æmilius Paulus, consul cum M. Livio Salinatore. *Bong.*

Demetrius) Dicit Justinus Philippum à Demetrio accensum. Ab Annibale dicit Æmilius Probus; & T. Livius lib. XXXIII.

Demetrius) Lævinus consul. de his omnibus triumphavit. Florus.

2. Imperium spe improba &c.) *Avida ulteriorum semper gens Romana.* Livius, 9. 38. 6: Mithridates elatus animis ingentibus, Asiæ totius, & si posset Europæ cupiditate flagrabat. Florus, 3. 5. 5. *Antiochus rex secunda fortuna ac potentia elatus, Orbis terræ imperio adjecit oculos.* Atque adeo in universum *hic mortalibus mos est, ex magnis majora cupiendi.* Senec. de Benef. *3. 3.*

Spe improba) Hoc est, impudente, nimis avida & audace: Florus, 3. 10. 32. *Improba classis, naufragio castigata:* Martialis, 8. epig. 2. 24. *Improba non fuerit si mea charta, dato.* Sic quod apud Homerum Odyss. 11. 597. est ἀναιδὴς (impudens,) illud est *improbus* apud Virgilium Æneid. 12. 687: Sicut *probus* apud Festum, quasi *prohibus*, qui se à delinquendo prohibet: sic *improbus* qui non *inhibetur*, ἀπαραπόδιστος. Illud vero Virgilii Georg. 1. 145. *Labor omnia vincit improbus*, in bonam partem sumitur. Quod idem fere cum isto Petronii: *Nihil est tam arduum,*

bis amplexi, bellum cum omnibus regibus gerant.
3 *Sic illos Siciliæ, sic Sardiniæ, Hispaniæque, sic denique totius Africæ imperium affectantes,*
4 *bellum cum Pœnis & Annibale suscepisse sibi quoque non aliam ob causam, quam quod Italiæ finitimus videbatur, bellum illatum: quasi nefas esset, aliquem regem juxta imperii eorum termi-*
5 *nos esse. Sed & ipsi cavendum esse exemplum, cujus quanto promptius nobiliusque sit regnum, tan-*
6 *to sit Romanos acriores hostes habiturus. Super hæc cedere se illi regno, quod Romani occupaverint.* profitetur, *gratius habiturus*, si in possessione imperii sui, socium potius quam hostes vide-
7 ret. Hujuscemodi oratione impulit Philippum, ut omissis Ætolis, bellum Romanis inferret, minus negotii existimantem, quod jam victos ab Annibale apud Thrasymenum lacum

duum, quod non improbitas extorqueat. Bern.

Bellum cum omnib. regib. ger.) Ita Mithridates: *Romani omnia non serva, & maxime regna, hostilia ducunt.* Sallustius histor. lib. 4: Sic Perseus apud Livium 44. 24. *Bern.*

3. Sardiniæ) Insula in mari Lybiæ à Sardo Herculis filio nomen accepisse putatur.

5. Cujus quanto promptius nobiliusq. sit regnum.) In ms. erat *proprius*. Malim, *propius*, ut quoque est in Vett. edit: *Voss.*

7. Thrasymenum lacum) Est hic lacus in agro Perusino. Hannibal autem Arretium & castra Flaminii prætervectus inter Crotonenses montes & lacum Thrasymenum, qua hodieque celeberrimum est à Florentia Perusiam commeantibus iter, in vallem, de qua Polybius lib. 3. contendit, quæ hodieque secundum lacum inter

cum audierat. Itaque ne eodem tempore multis bellis detineretur, pacem cum Ætolis facit: non quasi alio bellum translaturus, sed ut Græciæ quieti consulturus, *quam nunquam in majori periculo fuisse* affirmabat. *Siquidem* 8
consurgentibus ab Occidente novis Pœnorum & Romanorum imperiis; quibus una hæc à Græcia atque Asia sit mora, dum inter se bello discrimen imperii faciunt: ceterum statim victoribus transitum in Orientem fore. 9

CAP. III. *Videre se itaque ait consurgentem in Italia nubem illam, trucis & cruenti belli: videre tonantem ac fulminantem ab Occasu procellam, quam in quascunque terrarum partes victoriæ tempestas detulerit, magno cruoris imbre omnia fœdaturam.* 1
Frequenter Græciam ingentes motus passam, nunc Persarum, nunc Gallorum, nunc Mace- 2

inter vicum Ossariam & oppidum Passinianum longitudine sua quinque ferè occupat millia passuum. Hodie hic lacus dicitur *Lago di Perugia* ab Urbe proxima Perusia. Arsisse aliquando eundem lacum Plinius auctor est lib. II. cap. CVII. Inter alia prodigia hoc quoque Flamminio factum ante pugnam auctor est Silius l. V.

Ac super hæc divum genitor, terrasq; fretumq;
Concutiens tonitru, Cyclopum rapta caminis
Fulmina Tyrrhenas Thrasymeni torsit in undas:
Ictus & ætheria per stagna patentia flamma
Fumavit lacus, atq; arserunt fluctibus ignes.
Cluver.

8. Ne eodem tempore &c.) Supra Nota 6. 1. 2. & Livius: 29, 30. 11.

CAP. III. *2. Omnia illa levia fuisse*) Modius suos quoque mss. ita disertim. habere

Macedonum bellis: sed omnia illa levia fuisse existimaturos, si ea quæ nunc in Italia concurrat manus, extra terram illam se effuderit.
3 *Cernere se, quam cruenta & sanguinaria inter se bella, utrique populi, viribus copiarum, & ducum artibus, gerant: quæ rabies finiri solo partis alterius interitu, sine ruina finitimorum non possit.*
4 *Feros igitur animos victorum minus quidem Macedoniæ, quam Græciæ timendos, quia & remotior, & in vindictam sui robustior sit:*
5 *scire tamen se eos qui tantis viribus concurrant, non contentos hoc fine victoriæ fore; metuendumque sibi quoque certamen eorum, qui superiores extiterint.*
6 Hoc prætextu finito cum Ætolis bello, nihil aliud quam Pœnorum Romanorumque bella respiciens, singulorum vires perpendebat.
7 Sed nec Romani, tametsi Pœni & Annibal in cervicibus erant,
8 soluti metu Macedonico videbantur: quippe terrebat eos, & vetus Macedonum devicti Orientis gloria, & Philippus studio Alexandri æmulationis incensus, quem promptum in bella, industriumque cognoverant.

1 CAP. IV. Igitur Philippus, cum iterato prælio victor à Pœnis Romanos dedicisset, aperte

habere fatetur: censet tamen vulgatam olim scripturam recipiendam: *omnia illa ludum fuisse*, ut dixit in Eunucho. :. 3. 7. Ter.
— *ludum jocumq;*

Dices fuisse illum alterum, præut hujus rabies quæ dabit.

Nobis *levia* præ comico illo placet. *Bern.*

CAP. IV. 1. *Iterato prælio*

perte hostem se his professus, naves, quibus in Italiam exercitum trajiceret, fabricare cœpit. Legatum deinde ad Annibalem, jungendæ so- 2
cietatis gratia, cum epistolis mittit: qui com- 3
prehensus, & ad senatum perductus, incolumis dimissus est, non in honorem regis, sed ne dubius adhuc, indubitatus hostis redderetur.
Postea vero, cum Romanis nuntiatum esset, in 4
Italiam Philippum copias trajecturum, Lævinum prætorem cum instructis navibus ad prohibendum transitum mittunt. Qui cum in 5
Græciam trajecisset, multis promissis impellit. Ætolos bellum adversus Philippum suscipere. Philippus quoque Achæos in Romanorum bella solicitat. Interea & Dardani Macedo- 6
niæ fines vastare cœperunt, abductisque xx. millibus captivorum, Philippum à Romano bello ad tuendum regnum revocaverunt.
Dum hæc aguntur, Lævius prætor, juncta 7
cum

lio) Apud Trebiam, consule Sempronio.

2. *Legatum deinde ad Annib.*) Vide Livium, 23. 31. qui in vincula conditos Philippi legatos scribit. *Bong.*

Legatum deinde ad Annibalem) Legationis hujus princeps fuit Xenophanes, Livius lib. 3. Decadis 3.

4. *Læbinum prætorem*) M. Valerius Lævinus prætor M. Marcello & Q. Fabio Maximo Coss. à Romanis, precibus Apolloniarum, contra Philippum missus. Livius, 24. 40. &c. *Bong.*

Instructis nabibus) M. Valerius Lævinus ad Tarentum erat cum navibus LII.

5. *Aetolos*) De fœdere inter Romanos & Ætolos facto, Livius lib. 6. Dec. 3.

7. *Atta-*

cum Attalo rege societate, Græciam popula-
tur. Quibus cladibus perculsæ civitates, au-
xilium petentes, Philippum legationibus fa-
8 tigant: nec non & Illyriorum reges, lateri e-
jus hærentes, assiduis precibus promissa exi-
gebant. Super hæc vastati Macedones, ul-
9 tionem flagitabant. Quibus tot tantisque
rebus obsessus, cui rei primum occurreret, am-
bigebat: omnibus tamen propediem auxilia
missurum pollicetur; non quia facere pos-
set quæ promittebat; sed ut spe impletos, in
10 societatis jure retineret. Prima tamen illi ex-
peditio adversus Dardanos fuit: qui absen-
tiam ejus aucupantes, majore belli mole Ma-
11 cedoniæ imminebant. Cum Romanis quo-
que

7. *Attalo*) Attalus ita regnum administravit justitia, beneficentia, liberalitate, & ceteris virtutibus regiis, ut quanquam non esset natus in familia regum, tamen posteri ipsius tenuerint possessionem regni multos annos. *Strig.*

Attalo) Lævinus init fœdus cum Attalo Asiæ, & Pleurato ac Scerdiledo Thracum & Illyriorum regibus.

9. *Non quia facere poss.*) &c. Livius, 31. 46. 4: *Aetoli cum spe magis, Romanis omnia pollicentibus, quam cum auxilio dimissi.* Et 34. 12. 2. Cato auxilia rogantibus *sociis spem pro re ostentandam* censet, sæpe vana pro veris, maxime in bello, valuisse, & credentem se aliquid auxilii habere, perinde atque haberet, ipsa fiducia & sperando atque audendo servatum. Adde eundem 34. 59. 6. & Tacit. hist. 3. 25. 1: *Bern.*

11. *Romanis quoque pacem*) Philippus pacem cum Romanis. P. Sempronio in provincia proconsule facit. Livius, libr. 9. Decadis 3. aut 29. 12.

Contin-

que pacem facit; contentis interim bellum Macedonicum distulisse: Philopœmeni Achæo- 12 rum duci, quem ad Romanos, sociorum animos solicitare didicerat, insidias prætendit. Quibus ille cognitis vitatisque, discedere ab eo Achæos auctoritate sua coëgit.

LIB.

Contentis) Ita scripsi de sententia Modii, ipsiusque in variantibus Bongarsii, ex fide mss. omnium notæ melioris: cum editiones quas viderim omnes *contentus* habeant, contra mentem auctoris. De Romanis enim hæc accipienda, non de Philippo: qui Romani cum distinerentur bello *Punico* secundo, etsi injurias sibi illatas à *Philippo* putabant, tamen satisfieri sibi passi sunt, ne ille quoque ad Annibalem hostis accederet; in tempore & per occasionem de Macedonum rege vindictam sumpturi. *Bern.*

12. *Philopœmeni*) Polyb. lib. 2. describens Rempubl. Achæorum, hoc est, maximæ partis in Peloponneso, quæ fuit optimis legibus temperata, & plurimarum rerum similitudine conjuncta, tres Achæorum duces potissimum laudat, & his titulis ornat. Primus, inquit Aratus, fuit, ἀρχηγὸς, id est, primus fundator. Secundus fuit Philopœmenes, quem Polybius appellat πλεονεκτὸν, id est, perfectorem & consummatorem inchoati operis ab Arato. Tertius fuit Lycortas, quem nominat βεβαιωτὴν μόνιμον, id est, confirmatorem stabilem illius status, quem superiores duces constituerant. Ut autem *Aratus Sicyonius* excelluit *Politicis* virtutibus & iis artibus, quibus studia hominum conciliantur: ita *Philopœmenes* fortiter pro patria dimicans ab hostibus captus est, ut infra audiemus. Qui autem plura de Arato & Philopœmene cupit cognoscere, legat vel Polybium vel Plutarchum, qui descripsit vitam utriusque ducis Arati & Philopœmenis. *Strig.*

Discedere) Modius *desciscere* mavult, quomodo è mss. Bongarsianis unus habet.

LIBER XXX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Ptolemæi Regis Ægyptii luxuria, vecordia, & parricidia.*
2. *Miserrimus Ægypti status sub turpissimo Principe: ejus meretrix & lenones crudeli fato pereunt.*
3. *Mortuo Ptolemæo, Romani tutelam pupilli adversus Antiochum Syrum, & Philippum Macedonem suscipiunt: Philippumque prius bello reducunt ad humiliorem mentem.*
4. *Terræ motus ingentes. Romani pacem repudiant. Philippus & Flaminius suos ad pugnam accendunt. Macedonas Romana fortuna vincit, & Philippus spoliatur.*

CAP. I.

1 PHilippo in Macedonia magnis rebus intento, in Ægypto Ptolemæi diversi mo-
2 res erant. Quippe regno parricidio parto, & ad necem utriusque parentis, cæde etiam fratris adjuncta, velut rebus feliciter gestis, luxuriæ se tradiderat; Regisque mores
3 omnis sequuta regia erat. Itaque non amici tan-

CAP. I. 2. *Adjuncta*) Parum abfuit quin mss. omnium lectionem, *adstructa*, in contextum admiserim; quam vocem Nostro supra quoque 23. 3. 12. ex bonis auctoribus adstruximus. *Bern.*

Regis mores secuta regia) Cicero fam. 1 epist. 6 ex Platon.

tantum præfectique, verum etiam omnis exercitus, depositis militiæ studiis, otio ac desidia corrupti marcebant. Quibus rebus cognitis, An- 4
tiochus rex Syriæ, veteri inter se regnorum odio stimulante, repentino bello multas urbes ejus oppressit, ipsamque Ægyptum aggreditur. Tre- 5
pidare igitur Ptolemæus; legationibus missis, quoad vires pararet, morari Antiochum. Ma- 6
gno deinde in Græcia exercitu conducto, secundum prælium facit, spoliassetque regno Antiochum, si fortunam virtute juvisset. Sed contentus 7
reciperatione urbium quas amiserat: facta pace, avide materiam quietis arripuit; revolutusque in luxuriam, occisa Eurydice uxore eademque sorore sua, Agathocliæ meretricis illecebris capitur. Atque ita omnem magni- 8
tudinem nominis ac majestatis oblitus, noctes

Platon. lib. 4. de legib. hoc dictum refert: *Quales in republ. Principes essent, tales reliquos solere esse cives.* Cujus dicti veritatem pluribus & testimoniis & exemplis confirmat Gruterus dissert. 6. ad Tacitum. *Bern.*

4 *Antiochus rex Syriæ*) Appianus Syriaca, Hieronymus in 11. cap. Danielis. *Bong.*

7. *Agathocliæ*) Meminit Plutarchus in Erotico cap. 10. vulgo *Agathocleæ*: quomodo habet & Hieronymus in Danielem. B Quomodo promiscue *Darius* & *Dareus*; *Media* & *Medea* in mss invenias. Nam ει Græcorum utralibet vocali Latinis effertur. *Bern.*

8. *Majestatis oblitus*) Ovidius Metamorph. 2. 18.

Non bene conveniunt, nec eadem sede morantur.
Majestas & amor.

9. *Tympana*) Tympanum est

9 ctes in stupris, dies in conviviis consumit. Adduntur instrumenta luxuriæ, tympana & crepundia: nec jam spectator rex, sed magister nequitiæ,
10 nervorum oblectamenta modulatur. Hæc primo laborantis regis tacitæ pestes & occultæ fuere.

1 CAP. II. Deinde crescente licentia, jam nec parietibus regiæ domus contineri meretricis
2 audacia potest: quam proterviorem, sociata cum

est Instrumentum quod pulsatur, ex una parte planum, membrana clausum, intus vacuum. Uti eo maxime solebant in sacris Martis Dei. Deducitur ab Hebraico תף.

Crepundia) Vulgo *tripudia*. lectionem veterem in tanto librorum consensu si non amplectar, impudens sim. *Nimis basilicum est, & Alexandreum, quod solvere non possis, rescindere*. Crepundia videntur his esse κροτοπαίγνια, crepitacula, sistra Ægyptiaca, crotala, quibus in saltationibus utebantur veteres, maxime orientales populi: ut apud Maronem Syra,

Crispum sub crotalo docta movere latus.

Crepundia Plauto Mil. glorios. 5. 1. 6. sunt instrumenta puerilia,

Ut faciam quasi puero in collo pendeant crepundia.

Martialis Apophor. (14. 54.) *crepitacula* vocat. Vulgata lectio confirmari potest loco Sallustii, qui est in Catil. 25. 3. *Psallere, saltare elegantius quam necesse est probæ: multa alia, quæ sunt instrumenta luxuriæ. Sed ei cariora quam decus atque pudicitia semper omnia fuere.* Ita in mss. libris Sallustii legi. B. Videndus omnino Scaliger pag. 255 commentar. in Copam incerti auctoris, quæ extat in appendice Virgiliana: itemque notata ad Sueton. Calig. 54. 4. *Bern.*

CAP. II. *Oenanthe*) Hujus meminerunt Plutarchus Cleomene c. 46. Polybius, 15. 27. & 31. Athenæus 6. 13. in vulgatis

cum Agathocle fratre, ambitiosæ pulchritudinis scorto, quotidiana regis stupra faciebant.
3 Accedebat & mater Oenanthe, quæ geminæ subolis illecebris devinctum regem tenebat.
4 Itaque non contentæ rege, jam etiam regnum possident, jam in publico visuntur, jam salutantur, jam comitantur.
5 Agathocles regis lateri junctus, civitatem regebat: tribunatus, præfecturas, & ducatus mulieres ordinabant; nec quisquam in regno suo minus, quam ipse rex poterat. cum interim,
6 relicto quinquenni ex Eurydice sorore filio, moritur; sed mors ejus, dum pecuniam regiam mulieres rapiunt, & imperium inita cum perditissimis societate occupare conantur, diu occultata fuit.
7 Re tamen cognita, concursu multitudinis, & Agathocles occiditur, & mulieres in ultionem Eurydicis patibulis suffiguntur.
8 Morte regis, supplicio meretricum velut expiata regni infamia, legatos

gatis editionibus *Evanthe* corrupte legitur.

3. 4. 5. *Devinctum regem teneb* &c. *Ptolemæi* mores Claudius egregie retulit apud Sueton. cap. 29. qui *libertis uxoribusq; addictus, non principem se, sed ministrum egit, compendio cujusq; horum vel etiam studio ac libidine, honores, exercitus, impunitates, supplicia largitus est, & quidem insciens plerumque & ignarus*: Talis & Imp. Arcadius apud Zonaram in ejus vita.

4. *Regnum possident*) *Quid enim interest, utrum fœminæ gubernent; an qui gubernant, gubernentur à fœminis!* inquit Aristoteles Politic. 2. 7.

legatos Alexandrini ad Romanos misere, oran-
tes, *ut tutelam pupilli susciperent; tuerenturque*
regnum Ægypti, quod jam Philippum & Antio-
chum, facta inter se pactione, divisisse dicebant.
1 CAP. III. Grata legatio Romanis fuit,
causam belli adversus Philippum quærentibus,
qui insidiatus eis, temporibus Punici belli,
2 fuerat. Huc accedebat, quod Pœnis & Anni-
bale superato, nullius magis arma metuebant,
reputantibus quantum motum Pyrrhus parva
manu Macedonum in Italia fecisset, quantas-
3 que res Macedones in Oriente gessissent. Mit-
tuntur itaque legati, qui Antiocho & Philippo
4 denuncient, *regno Ægypti abstineant.* Mittitur
& M. Lepidus in Ægyptum, qui tutorio nomine
5 regnum pupilli administret. Dum hæc aguntur,
interim legationes Attali regis, & Rhodio-
rum, injurias Philippi querentes, Romam ve-
nerunt. Quæ res omnem cunctationem Ma-
6 cedonici belli senatui exemit. Statim igitur,
titulo ferendi sociis auxilii, bellum adversus
Phi-

8. *Tuerenturq; regnum*] *Quippe jam gentium reges, duces populi, nationes, præsidia sibi ab hac urbe petebant.* Florus, 2. 7. 8.

CAP. III. 4. *M. Lepidus* &c.) Hoc exemplum est imitatus Tiberius, referente Tacito, 2. 67. 6: De Lepido ita Val. Max. 6. 6. 1: *Cum Ptolemæus rex tutorem populum Romanum filio reliquisset: Senatus M. Æmilium Lepidum pont. max. bis consulem, ad pueri tutelam gerendam, Alexandriam misit: amplissimiq; & integerrimi viri sanctitatem*

Philippum decernitur, legionesque cum consule in Macedoniam mittuntur. Nec multo 7
post tempore, tota Græcia, fiducia Romanorum, adversus Philippum, spe pristinæ libertatis erecta, bellum ei intulit: Atque ita cum rex undique urgeretur, pacem petere compellitur. Deinde cum expositæ conditiones 8
pacis à Romanis essent, repetere sua, & Attalus,

tem reipub. usibus & sacris operatam, externæ procurationi vacare voluit; ne fides civitatis nostræ frustra petita existimaretur. Huic narrationi suffragantur antiqui denarii argentei, repræsentantes in uno latere, urbis Alexandriæ faciem, cum corona murali turrita, cui subscriptum antique, ALEXANDREA: in altero M. Lepidum togatum senem calvum, qui à dextris stantem adolescentulum cum sceptro in manu, diademate regio coronat, hoc adscripto titulo: S, C. M. LEPIDUS PONT. MAX TUTOR REG: ut testatur Steph. Vin. Pighius annalium Rom. tom. 2. pag. 404; ubi tamen Nostro prochronismi litem movet. Vide locum, & expende. *Bern.*

6. Legionesq. cum cons.) Ita manuscripti duo: ceteri omnes, *legationesque cum conditionibus pacis.* Error ex notarum compendio: *cum CONS.* interpretati sunt *cum conditionibus*: & ad id sequentia invitabant, *deinde cum expositæ conditiones pacis à Rom. essent.* Missus autem est consul post P. Sulpitium Galbam, & P. Villium Tappulum *T. Quinctius Flamininus* ita vett. libri: & recte, ne Flamininos patricios cum plebeiis Flaminiis confundamus. Hoc non animadversum, auctorem libelli de viris illustribus, sive is Aur. Victor, sive quis alius, in fœdum errorem induxit, ut hunc, Flaminii ejus qui ad Thrasymenum lacum occubuit, filium arbitraretur, ut alii docuerunt, inepte. Hic tamen Plutarcho ubique Φλαμῖνος dicitur. *Bong.*

8. Conditiones pacis) De pacis

9 lus, & Rhodii, & Achæi, & Ætoli cœpere. Con-
tra Philippus, *adduci se posse, ut Romanis pareat,*
concedebat; *ceterum indignum esse, Græcos à Phi-
lippo & Alexandro majoribus suis victos, & sub ju-
gum Macedonici imperii subactos, veluti victores,
leges pacis sibi dicere, quibus prius sit servitutis ra-*
10 *tio reddenda, quam libertas vindicanda.* Ad
postremum tamen, petente eo, induciæ duorum
mensium datæ, ut pax, quæ in Macedonia non
conveniebat, Romæ à senatu peteretur.

1 CAP. IV. Eodem anno inter insulas Theramenem & Therasiam, medio utriusque ripæ & ma-

pacis conditionibus vide Livium in fine lib. 2. belli Macedonici.

9. *Concedebat*) Putida oratio *concedebat se adduci posse.* Quin scribendum *contendebat.* Hæc Val. Acidalius ad Velleium, 2.130. 8. quem vix tamen est ut sequamur. *Bern.*

CAP. IV. 1. *Theramenem & Therasiam,*) Theramenis insula hic, ut & supra, 13.7. 2. pro *Thera* accipitur. Strabo lib. 1. pag. 36. f. *Medio inter Theram & Therasiam loco.* Vide & Plinium, 2. 87. & Eusebium in Chronico, & Senecam natural. quæst. 6. 21, cujus locus mendosus est, nec satis explicatus ab annotatore. B. Adde Livium, 39. 56. 6: Plinium, 4. 12. m. *Bern.*

Eodem anno inter insulas Theramenem & Therasiam,) Imo jam multis annis, antequam hæc gesta sunt, fuit motus ille terræ. Contigit enim Olympiadis CXXXIX. anno I: ut constat ex Polybio, & Eusebii Chronico. Plinius tamen lib. II. cap. LXXXVII. inquit, Automatam sive Hieram (de qua omnino capienda verba Justini) enatam esse inter Theram, & Therasiam insulas, Olympiadis CLVI. anno II. Quod quomodo

& maris spatio, terræmotus fuit. In quo, cum 2
admiratione navigantium, repente ex profundo cum calidis aquis insula emersit. In Asia 3
quoque eadem die idem motus terræ Rhodum, multasque alias civitates gravi ruinarum labe concussit, quasdam solidas absorbuit.

modo fieri potuerit, non video. *Voss.*

Terræmotus) Livius refert lauream in prætoria navi enatam eodem quoque tempore.

Terræmotus) Omissis aliis antiquorum sententiis de causa terræmotus, illa probabilior, spiritu incluso & coarctato terram moveri. Ex Archelao ita loquitur Seneca lib. 6. Natur. Quæst. *Venti in concava terrarum deferuntur, deinde ubi jam omnia spatia plena sunt, & in quantum potuit aer densatus est, is qui supervenit spiritus priorem premit & elidit, ac frequentibus plagis primo cogit, deinde perturbat. Tunc ille quærens locum omnes angustias dimovet, & claustra sua conatur effringere. Sic evenit, ut terræ spiritu luctante, & fugam quærente moveantur.*

2. *Navigantium*) An *habitantium?* Freinsh.

Calidis aquis) Seneca lib. 2. Nat. Quæst. *Majorum nostrorum memoria, ut Posidonius scribit, cum insula in Ægeo mari surgeret, spumabat interdiu mare, & fumus ex alto ferebatur. Nam demum prodebat ignem non continuum sed ex intervallis emicantem, fulminum more, quotiens ardor inferius jacens superum pondus evicerat. Deinde saxa revoluta, rupesque partim illæsæ, quas spiritus, antequam verteretur, expulerat; partim exesæ & in levitatem pumicis versæ, novissime cacumen exusti montis emicuit. Postea altitudini adjectum, & saxum illud in magnitudinem Insulæ crevit. Idem nostra memoria Valerio Asiatico consule iterum accidit.*

3. *Insula emersit*) Sen. lib. 6.

In Asia &c. *Rhodum*)

 Quam

4 buit. Quo prodigio territis omnibus, vates
cecinere, *oriens Romanorum imperium vetus*
5 *Græcorum, ac Macedonum voraturum.* Interim,
à senatu repudiata pace, Philippus in societa-
6 tem belli Nabin tyrannum solicitat. Atque
ita, cum in aciem exercitum instructis è diver-
so hostibus produxisset, hortari suos cœpit,
referendo *Persas, Bactros, Indosque, & omnem*
Asiam, Orientis finem, à Macedonibus perdomi-
7 *tam; tantoque fortius hoc bellum quam illa sus-*
8 *tinendum, quanto sit libertas imperio carior.* Sed
& Flamininus Romanus consul, relatione rerum
recentissime gestarum, suos stimulabat in præ-
lium, ostendendo, *hinc Carthaginem cum Sici-*
lia, inde Italiam & Hispaniam Romana virtute
9 *perdomitas: nec Annibalem quidem Alexandro*
Magno postponendum, quo Italia pulso, Africam
10 *ipsam tertiam partem mundi superaverint. Sed*
nec Macedonas veteri fama, sed præsentibus viri-
bus

Quam Insulam tamen Europæ Diodorus, 18. 8. annumerat: Sed Asiæ contribuit etiam Epitome Livii, 78. *Bern.*

Labe) A labendo labem dixit, ut & supra, 17. 1. 5. & Cicero de legib 2.15. *Quamobrem ille quidem sapientissimus Græciæ vir, longeq; doctissimus, valde hanc labem veretur.* Labem etiam χάσμα esse, & hiatum, notatum est ex Jurisconsultorum libris, & Cicerone de divinat. 1. 35. & 43. Hæc vox cum librariis esset insolens, vertit in *mole*. Hoc terræmotu Rhodium colossum ruisse Eusebius refert. *Bong.*

5. *Nabin*) Alii legunt Onabin, fuit is tyrannus Lacedæmoniorum: Plutarch9.

9. *Tertiam partem*) Ita creditum veteribus. Nobis & alia pars orbis America detecta

bis æstimandos: quia non cum Alexandro Ma- 11
gno, quem invictum audierant, nec cum exercitu
ejus, qui totum Orientem devicerat, bellum ge-
rant; sed cum Philippo puero immaturæ ætatis, 12
qui regni terminos adversus finitimos ægre defen-
dat, & cum his Macedonibus, qui non ita pridem
prædæ Dardanis fuerunt. Illos majorum decora, 13
se suorum militum commemorare. Non enim 14
alio exercitu Annibalem & Pœnos, & totum fer-
me Occidentem, sed his ipsis, quos in acie habeat,
militibus, subactos. His adhortationibus utrin- 15
que concitati milites, prælio concurrunt, al-
teri Orientis, alteri Occidentis imperio glo-
riantes; ferentesque in bellum, alii majorum
suorum antiquam & obsoletam gloriam, alii
virentem recentibus experimentis virtutis
florem. Sed Macedonas Romana fortuna 16
vicit. Fractus itaque bello Philippus, pace 17
à Flaminino consule petita, nomen quidem
regium

detecta est, quæ à Vesputio Americo nomen accepit. Innotuit & Magellanica.

15. *Antiquam & obsol. glor.*) Plutarchus in præceptis reip. gerend. cap. 45. *Cum videmus puerulos parentum crepidas conari subligare sibi, aut coronas eorum capitibus suis imponere, per jocum ridemus. at urbans magistratus, majorum opera, arduos conatus, & facta præsentibus temporibus ac rebus non congruentia stulte jubentes imitari, multitudinem concitant, & cum ridicula sunt moliti, non risu jam digna patiuntur, nisi plane sint contempti.*

16. *Romana fortuna vicit*) Ad Cynoscephalas. Vide Livium, 33. 4 6: Plutarchum in Titi Flaminini vita cap. [illegible]. Florum: 2. 15. 17. qui locum illum

regium retinuit: ſed omnibus Græciæ urbibus, velut regni membris extra terminos antiquæ poſſeſſionis, amiſſis, ſolam Macedoniam retinuit.
18. Offenſi tamen Ætoli, quod non ex arbitrio eorum Macedonia quoque adempta regi, & data ſibi in præmium belli eſſet, legatos ad Antiochum mittunt, qui eum adulatione magnitudinis, in Romana bella, ſpe ſocietatis univerſæ Græciæ, impellerent.

illum *Cynocephalas* vocat: Pauſaniam in Atticis & Achaicis: Strabonem extremo lib. 9. *Bong.*

17. Græciæ urbibus) Debetur hæc lectio codici Cujaciano. nam ceteri optimæ notæ, *Thraciæ*, contra hiſtoriam. Plutarchus in Flaminio, cap. 4. *Regnum Macedoniæ quidem ei reliquit: imperavit autem, ut Græcia abſtineret.* Bong.

18. *Legatos ad Antiochum*) Aſiaticum bellum Romanis ſuſcitavit Thoas Ætoliæ princeps, & Annibal. Florus, 2. 8. 6. *Bong.*

Adulatione magnitud.) Curtius, 3. 2. 18. *Purpurati ſolita vanitate Darii ſpem inflant.* Senec. Benef. 6. 30. *Principes, dum ignorant vires ſuas, & dum ſe tam magnos, quam audiunt, credunt, attraxere ſupervacua, & in diſcrimen omnium perventura bella.* Bern.

LIBER XXXI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Romani Antiochum Syrum legatione coërcent. A Nabide Græciam liberari jubent. Annibalis nomen Romanis formidabile.*
2. *Annibal Romanorum inſidias fugiens ad Antiochum curſum dirigit.*

3. Nabis

3. *Nabis duobus præliis fractus, post Romanorum discessum arma movet. Annibalis ad Antiochum de opprimendis Romanis consilium.*

4. *Carthaginienses ab Antiocho solicitati rem Romanis significant, qui politico stratagemate Annibalem ab Antiocho divellunt.*

5. *Iteratum Annibalis consilium de bello in Italia Romanis inferendo.*

6. *Antiochi adulatores Annibalis sana consilia rident: Inde subversio Antiochi, qui terrestri & navali prælio à Romanis superatur.*

7. *Scipiones, ducto in Asiam exercitu, pacis leges Antiocho præscribunt, quas ipse repudiat.*

8. *Bello reparato, & pugna commissa, cæsis quinquaginta Asiaticorum millibus, Antiochus subactus pacem petit & obtinet.*

CAP. I.

MOrtuo Ptolemæo Philopatore, rege Ægypti, contemptaque parvuli filii ejus ætate, qui in spem regni relictus, præda etiam domesticis erat, Antiochus 1

CAP. I. 1. *Mortuo Ptolemæo*) Hæc latius & accuratius persequitur Appianus in Syriaca. *Bern.*

Ptolemæo Philopatore) Ptolemæus Philopator sic dictus est ironice, cum patrem, matrem & fratrem interfecerit. Ignavia ejus Antiocho Magno spem fecit

chus rex Syriæ occupare Ægyptum statuit.

cit recuperandarum urbium in Syria, quas Seleuco Callinico Evergetes ademerat. Quare Antiochus Magnus, juvenis incensus cupiditate gloriæ militaris, bellum infert huic regi Ægyptio, & multas civitates recipit. Tandem vero occurrit Philopator, & cum uterque magnas haberet copias, vicit Antiochum & propter segnitiem & luxum statim in Ægyptum redit. Erant autem Judæi initio conjuncti Antiocho; postea mutata fortuna hospitio victorem Ægyptium exceperunt, ac placarunt data pecunia. Cum autem Ptolemæus Philopator visurus templum, in vestibulum ingressus esset, sacerdotes obnixe orant, ne pergat, nec penetret in Adytum interius, quo non erat fas ingredi cuiquam præter pontificem: etsi negat se obtemperaturum piis monitis rex superbus, tamen Deus templum defendit, & mox subito terrore consternatum regem ita reprimit, ut semivivus ex templo exportaretur. Quare Judæis iratus, cum Alexandriam rediisset, crudelia edicta proponit: Judæos jubet in vincula rapi & multos elephantis conculcandos objici in spectaculis. Interea domi ipse interfecta conjuge nefandis se libidinibus contaminat, & regebatur aula non ab ipso aut principibus, sed à turpissimis & à flagitiosissimis libidinum sociis. Talis furor nunquam est diuturnus, ut dicitur de peccatis clamantibus in cœlum. Quare post victoriam, de qua dictum est, non fuit diu superstes. *Strig.*

Contemtaque parvuli filii ætate) Prout amat fieri. Qua causa *Romani audita morte Hieronis, anxii ne quid, ex contemptu ætatis relicti pueri, rerum novarum moveretur Syracusis* &c. Polybius excerpto legat. primo. Consulatur Sallust. Jug. 6. 7: Florus, 4. 4. 3: Polybius, 5. 34. & 41. Herodianus, 1. 7: Zonaras tom. 3. sub imperio Constantini, Leonis filii. Hinc intelligitur, quantum laudet Stiliconem Claudianus, 2. 64. *Bern.*

Præda etiam) Prætulerim *prædæ*, quod è mss. Bongarsius inter variantes retulit, Ita Livius, *prædæ futura legio,*

it. Itaque Phœnicem, ceterasque Syriæ quidem, sed juris Ægypti, civitates cum invasisset, legatos ad 2

legio. Sallust. Catil. 21. 5: *Quibus victoria prædæ fuerat.* Bern

Antiochus rex) Antiochus Magnus fratrem habuit Seleucum majorem natu, qui statim postquam regnare cœpisset, in transitu Tauri interfectus est à suis, ut narrat *Polybius* lib. 4. apud quem extant initia rerum gestarum Antiochi Magni. Primum bellum gessit Antiochus adolescens cum Molone duce, qui ab ipso defecerat. Hunc tandem acie victum & captum in crucem egit. Postea Syriæ civitates Seleuciam & alias, quas Ægyptii priore bello occuparant, partim vi recepit, partim ad deditionem certis pactionibus adegit. Hæc fuit causa novi & magni belli inter Antiochum & *Ptolemæum* Philopatorem. Cæterum à Polybio lib. 5. apparatus belli & prælia regum describuntur: Ptolemæus exercitum duxit in Syriam 70000. peditum, 5000. equitum. Antiochi copiæ fuerunt 6000. equitum, & 60000. peditum. Hi exercitus in Syria ad Raphiam conflixerunt, fuitque victor *Ptolemæus* & amissas civitates recuperavit. Antiocho petenti pax data est. Nam *Ptolemæus* etsi progredi, & plures regni partes Antiocho eripere poterat: tamen propter ignaviam gaudebat se labore militiæ liberari. Cum autem post paucos annos domi mortuus esset Ptolemæus *Philopator*, relicto filio impubere, Ptolemæo Epiphane, rursus bellum movet Antiochus. Nam propter hostis infantiam videbat se facilius inclinaturum voluntates civitatum ad defectionem. Miserunt autem Ægyptii legatos Romam, ac petierunt, ut Senatus Romanus tutelam pueri regii susciperet. Quod cum esset factum: Senatus jussit Antiochum ab Ægypto abstinere. Id ægre ferens & hospitem habens Annibalem, qui erat hortator, & ceteri reges se conjungerent ad reprimendos Romanos, societatem cum Philippo Macedonum rege fecit. Hæc fuerunt semina belli

ad eum Senatus mittit, qui denuntiarent ei, *abstineret regno pupilli, postremis patris precibus fidei*
3 *suæ traditi.* Quib9 spretis, interjecto tempore alia legatio supervenit, quæ, omissa pupilli persona, *civitates, jure belli factas populi Romani, in integrũ*
4 *restitui jubebat.* Abnuenti, bellum denunciatum: quod ille facile susceptum, infeliciter gessit. Eodẽ tempore & Nabis tyrannus multas Græciæ civitates

belli cum Romanis, quod à Livio, 4. Decad. describitur. Tandem autem victus Antiochus cessit Romanis tota Asia citra Taurum montem. Coactus est & obsides dare duos filios, Antiochum Epiphanem, & Demetrium. Aliquanto post spoliaturus templum quoddam in Syria à suis interfectus est. *Strig.*

2. *Phœnicem*) Syriæ regio Ptolemæo, Straboni, Plinio, Melæ, aliisque, à Phœnice ita appellata. Neque enim est tam vanum, ut nonnulli putant, à Phœnice Phœnicas appellare. *Phœnix* idem est, qui rex Erythras, Erythras qui Edom sive Esavus. De quo sacra Scriptura: prodiit autem prior, (nimirum Esavus) rufus, similis totus togæ villosæ, quam ob causam vocatum est nomen ejus Esavus. Dicitur itaque Esavus rubicundi vel potius rutili coloris fuisse, eo quod referret מאדמים, uti Exod. 25. cap. habetur, id est, pelles arietum rutilantium. Quin & addit postea sanctissimus legislator Moses: & dixit Esau Jacobo: Sine me haurire de isto edulio ruso admodum, quia venatione fessus sum. Idcirco vocavit iterum quisque nomen Edom. Edom itaque & Erythrus idem est, qui Phœnix. Φοίνιξ enim significat Ἐρυθρὸν, πυῤῥὸν, id est, rubrum, rufum. atque hinc mare rubrum sive Erythræum, unde scilicet in Syriæ littora migraverunt primi Phœnices. *Thys.*

5. *Nabis tyrannus*) Bellum hoc Romanorum cum Nabide, Lacedæmoniorum tyranno.

Nabis tyrannus) Livius lib.

tes occupaverat. Igitur ſenatus, ne uno tempore duplici bello Romanæ vires detinerentur, 6
ſcripſit Flaminino, ſi ei videatur, ſicuti Macedoniam à Philippo, ita Græciam à Nabide liberet.
Ob quam cauſam imperium ei prorogatum eſt. 7
Terribile quippe Antiochi bellum Annibalis nomen faciebat, quem æmuli ejus, *occultis mandatis cum Antiocho iniſſe ſocietatem*, apud Romanos
criminabantur: negantes *eum æquo animo ſub le-* 8
gibus vivere, aſſuetum imperio, & immoderata licentia militari; ſemperque, tædio quietis urbanæ,
novas belli cauſas circumſpicere: Quæ etſi falſa 9
nuntiata fuiſſent, apud timentes tamen pro veris habebantur.

CAP. II. Denique ſenatus metu percul- 1
ſus, ad ſpeculandos actus Annibalis, legatum in Africam Gnæum Servilium mittit: eique tacitis

lib. 34. Plutarchus in Flaminio & Philopœmene, Pauſanias in Meſſeniacis, Achaicis, & Arcadic. *Bong.*

7. *Annibalis*) Appianus & Livius lib. 34. *B.*

8. *Aſſuetum imperio*) Ita Livius, 2. 2. 4. *Nimium Tarquinios regno aſſueſſe* &c. *neſcire Tarquinios privatos vivere.* Sueton. Cæſ. 30. 8. *Captus imperii conſuetudine Cæſar.* De Miltiade Probus in ejus vita: *Multum in imperiis magiſtratibusque verſatus, non videbatur poſſe eſſe privatus; præſertim cum conſuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur.*

9. *Falſa apud timentes pro veris hab.*) Seneca, de ira 2. 22. *Quæ inviti audimus, libenter credimus.*

CAP. II. 1. *Peritum*) Malim *paratum*, quod in mss. omn. eſſe teſtatur *Bong.*

tacitis mandatis præcipit, *si posset, eum per æmulos ejus interficeret, metuque invisi nominis tandem*
2 *populum Romanum liberaret.* Sed res Annibalem non diu latuit, virum ad prospicienda cavendaque pericula peritum; nec minus in secundis adversa, quam in adversis secunda cogitan-
3 tem. Igitur, cum tota die in oculis principum, legatique Romani, in foro Carthaginiensium, observatus in supremum fuisset, appropinquante vespere, equum conscendit: & rus urbanum, quod propter littus maris habebat, ignaris servis, jussisque ad portam revertentem opperiri,
4 contendit. Habebat ibi naves cum remigibus, occulto sinu littoris absconditas: erat & grandis pecunia in eo agro præparata, ut, cum res exegisset, nec facultas fugam nec inopia moraretur.
5 Lecta igitur servorum juventute, quorum copiam Italicorum captivorum numerus augebat, navem

In secundis adversa) Idem Romanæ constantiæ mos erat, *in adversis vultum secundæ fortunæ gerere: moderari animos in secundis*: Livius, 42. 62. 9: Adde infra, 31. 8. 9.

3. *Principum*) Procerum, Senatorum. Ita Seneca Consol. ad Helv. cap. 11. pr. & 12. m. item, de Benef. 2. 12. & alibi: Capitolinus in Gordianis cap. 13. Ceterum Senatores ab Augustæ historiæ scriptoribus appellatos etiam *optimates, summates, optimos nobilium, proceres,* ipsumque Senatum *Nobilitatem*, docet ad illos scriptores, pag. 93. Salmasius. *Bern.*

Rus urbanum) Forte *suburbanum*. Freinsh.

5. *Italic. captiv.*) Atqui Livius, 30. 37. 2. scribit inter conditiones pacis & hanc fuisse,

navem conscendit, cursumq; ad Antiochum dirigit. Postera die civitas principem suum, ac tum 6
temporis consulem, in foro exspectabat. Quem 7
ut profectum nuntiatum est; non aliter quam si urbs capta esset; omnes trepidavere, exitiosamque sibi fugam ejus ominati sunt. Legatus ve- 8
ro Romanus, quasi bellum jam illatum Italiæ ab Annibale esset, tacitus Romam regreditur, trepidumque nuntium refert.

CAP. III. Interim in Græcia Flamininus, 1
juncta cum quibusdam civitatibus societate, Nabidem tyrannum duobus continuis præliis subegit; & graviter fractum, velut exsanguem, in regno reliquit. Sed libertate Græ- 2
ciæ restituta, deductisque ab urbibus præsidiis; cum Romanus exercitus in Italiam reporta-

fuisse, Carthaginienses Romanis *captivos omnes traderent*. Quomodo ergo hi numerum servorum Annibalis auxerunt? *Freinsh.*

6. Ac tum temporis consulem) *Suffetes* Carthaginiensibus erant, qui Romæ consules; Livius, 30. 7. 5. quos Æmilius Probus in Annibale, *binos Reges* vocat. Erat & apud illos Dictatoris imperium, Livius. 23. 13. 11. & Quæstorum dignitas. habebantur hi proximi judicibus, idem Livius, 33. 32. 4. Judices erant centum, supr. 19. 2. 5. & senatus erat triginta seniorum consessus, Livius, 30. 16. 3. Erant apud eos & Prætores, Probus Annibal. Livius, 33. 32. 3. *Bong.*

8. Trepidum nuntium) Romani enim Annibalem, etsi senio & exilio fractum, pro igni habebant, cui abesset nihil, nisi qui eum excitaret. Plutarch. Flaminio, cap. 37. *Bern.*

CAP. III. *1. Interim*) Livius de hoc bello, Decadis 4. libro 4.

In Græcia Flamininus)

portatus esset, velut vacua rursus possessione solicitatus, multas civitates repentino bello invasit.
3 Quibus rebus exterriti Achæi, ne vicinum malum etiam ad se serperet, bellum adversus Nabidem decernunt, ducemque prætorem suum Philopœmenem, insignis industriæ virum, constituunt:
4 cujus in eo bello tanta virtus enituit, ut opinione omnium Flaminino Romano imperatori compararetur.
5 Eodem tempore Annibal cum ad Antiochum pervenisset, velut deorum munus excipitur:
6 tantusque

De hoc bello copiose Livius, 34. 22. & seqq. *Bern.*

Et graviter fractum, velut exanguem, in regno reliquit.) In mss. est, *&* *gravibus fractum*, &c. Et ita lege. Hoc quod non intelligerent librarii, rescripserant, *gravibus vulneribus*. Inepte. *Voss.*

Achæi) Achaia proprie dicitur Peloponnesi regio Septemtrionalis secundum littus sinus Corinthiaci, ab ipso Isthmo usque ad Araxum promontorium & Eliorum agrum ad Occidentem extensa. De illorum Rep. vide Ubbonem Emmium, & Thysii memorabilia veterum Rerumpublicarum.

Philopœmenem) Erat autem Philopœmenes præcipuæ in ducendo agmine locisque capiendis solertiæ atque usus, nec belli tantum temporibus, sed etiam in pace ad id maxime animum exercuerat. Ubi iter quopiam faceret, contemplatus ab omni parte loci naturam; cum solus iret, secum ipse agitabat animo; cum comites haberet, ab iis quærebat, si hostis eo loco apparuisset, quid, si à fronte, quid, si ab latere hoc aut illo, quid, si à tergo adoriretur, capiendum consilii foret. His curis cogitationibusque ita ab ineunte ætate animum agitaverat, ut nulla ei nova in tali re cogitatio esset. *Strig.*

4. *Flaminino Rom. imp. compar.*)

tusque ejus adventu ardor animis regis accessit, ut non tam de bello, quam de præmiis victoriæ cogitaret. Sed Annibal, cui nota Ro- 7
mana virtus erat, negabat *opprimi Romanos nisi in Italia posse.* Ad hoc sibi centum naves, 8
& decem millia peditum, & mille equites poscebat, promittens *hac manu non minus bellum, quam gesserit, Italiæ restauraturum: & in Asi-* 9
am regi sedenti, aut victoriam de Romanis, aut æquas

compar.) Quod Flamininum male habebat: & Plutarchus (Philopœm. c. 25. & Flamin. c. 23) inter causas finiti cum Nabide belli recenset Flaminini invidiam & æmulationem honorum Philopœmenis. *Bong.*

7. *Negab. oppr. Rom. nisi in Ital. p.*) Hoc ipsum fusius demonstratur infra cap. 5. Ita Livius, 34. 59. *Sententia Annibalis una atque eadem semper erat, ut in Italia bellum gereretur. Italiam & commeatus & militem præbituram externo hosti. si nihil ibi moveatur, liceatque populo Rom. viribus & copiis Italiæ extra Italiam bellum gerere, neq; regem, neq; gentem ullam, parem Romanis esse.* Apud Velleium, 2. 27. Pontius Telesinus, Samnitium dux, *vociferabatur eruendam delendamq; Romam; adjiciens, nunquam defuturos raptores alienæ libertatis lupos, nisi silva, in quam refugere solerent, esset excisa.* Bern.

8. *Mille equites*) Vett. plerique *equitum.* unde mendosum locum esse suspicor. Et sane in JO. Pelerini vet. cod. legitur *tria millia equitum.* B. Vulgatam affirmat Livius, 34. 59. 5. *Sibi centum tectas naves, sedecim millia peditum, mille equites deposcebat.* Illud vero *mille equitum*, pro mille equites, Latine dici, & *mille* hic esse substantivum singulare, sicuti chilias, docet è bonis auctoribus Agellius, 1. 16. ut mihi vix temperaverim, quin idem in Justinum reciperem. *Bern.*

9. *Regi sedenti*) Id est, otioso

10 *quas pacis conditiones relaturum: quippe & Hispanis bello flagrantibus, ducem tantum deesse; & Italiam notiorem sibi nunc, quam pridem fuisse: sed nec Carthaginem quieturam, sociamque se ei sine mora præbituram.*

1 CAP. IV. Cum regi consilia placuissent, mittitur Carthaginem unus ex comitibus Annibalis, qui in bellum cupidos hortetur, *Annibalemque cum copiis affuturum* nuntiet: *nihil,* dicat, *partibus, nisi animos Carthaginiensium deesse; Asiam & vires belli, & sumptum præbituram.*
2 Hæc cum relata Carthaginem essent, nuntius ipse ab inimicis Annibalis comprehenditur, & perductus in senatum, cum interrogaretur, *ad quem missus esset,* Punico ingenio respondit, *se ad universum senatum missum, nec enim hoc opus singulorum, sed universorum esse.*

Dum

otioso. Cicero ad Attic. 10. 8. m. & 10. 12. m. *Bong.*

CAP. IV. 1. *Unus ex comitibus*) Aristonem, mercatorem Tyrium, *specie negotiationis* missum scribit Appianus pag. 90. quem lege, & Livium, 34. 60. B. Hoc ipso astu Pelopidas usus, ad Sphodriam Spartanum misit quemdam mercatorem cum pecunia & mandatis magna de re: Plutarch. Pelop. c. 24, Prudenter ergo cautum est Honorii ac Theodosii rescripto, l. mercatores. C. de commerc. & mer. *Ne mercatores tam imperio Rom. quam Persarum regi subjecti, ultra ea loca, in quibus fœderis tempore cum memorata natione Imperatoribus convenit, nundinas exerceant: ne scil. alieni regni scrutentur arcana.* Bern.

2. *Inimicis*) Hannonem intelligit, qui inimicus Barchinæ factioni erat, Plutarh. in Annibal.

3. Dum

Dum multis diebus deliberant, an eum Romam 3
ad purgandam publicam conſcientiam mittant,
tacitus conſcenſa nave ad Annibalem revertitur:
quo cognito, Carthaginienſes ultro rem Romam
per legatum deferunt. Romani quoque ad An- 4
tiochum legatos miſere, qui ſub ſpecie legatio-
nis, & regis apparatum ſpecularentur, & Anni-
balem aut Romanis mitigarent, aut aſſiduo col-
loquio ſuſpectum inviſumque regi redderent. Ita- 5
que legati cum Epheſi conveniſſent ad Antio-
chum, mandata ei ſenatus tradunt. Dum re- 6
ſponſum exſpectant, omnibus diebus aſſidui cir-
ca Annibalem fuere: dicentes, *timide eum à pa-
tria receſſiſſe, cum pacem Romani, non tam cum re-
publica ejus, quam cum eo factam, ſumma fide cu-
ſtodiant: nec bella eum Romanorum magis odio,* 7
*quam patriæ amore geſſiſſe, cui ab optimo quoque
etiam ſpiritus ipſe debeatur. Has enim publicas
inter populos, non privatas inter duces, bellandi
cauſas eſſe.* Inde res geſtas ejus laudare. Quo- 8
rum ſermone lætus, ſæpius cupidiusque cum
lega-

3. *Dum multis diebus*) Livius hæc paulo aliter & copioſius narrat.

4. *Ad Antiochum legatos*) Inter quos erat P. Scipio, qui Annibalem devicerat. Præter Livium, 35.14. & Appianum pag. 91 & 92. vide Lucianum in dialogis Mortuorum, & Plutarchum in Flaminio ſub finem. Conſilium autem legatorum explicat & Frontinus, 1.8. 7. *Bong.*

Legatos miſere) Qui apparatum regis ſpecularentur, ut inquit Polybius lib. 3. Horum nomina legatorum, P. Sulpitius, & P. Julius, apud Livium, Dec. 4. lib. 5. Plutar-

legatis colloquebatur, ignarus quod familiaritate Romana odium sibi apud regem crearet.
9 Quippe Antiochus, tam assiduo colloquio reconciliatam ejus cum Romanis gratiam existimans, nihil ad eum sicuti solebat referre; expertemque totius consilii, veluti hostem proditoremque suum, odisse cœpit.
10 Quæ res tantum apparatum belli, cessante imperatoria arte, corrupit. Senatus mandata fuerant, *ut contentus terminis Asiæ esset, ne ipsis ingrediendi Asiam necessitatem imponeret.* Quibus spretis, non, accipiendum bellum statuit, sed inferendum.

1 CAP. V. Dicitur, quum frequenter de bello consilium habuisset, remoto Annibale, tandem eum vocari jussisse, non ut ex sententia ejus aliquid ageret, sed ne per omnia eum sprevisse videretur; omnibusque perrogatis postremum interrogasse.
2 Quo ille animadverso, *intelligere se professus est, non quia egeat consilio, sed ad supplendum numerum sententiarum se vocatum: tamen & odio Romanorum, & amore regis, apud quem solum tutum sibi exilium relictum sit, se vi-*

Plutarchus vero in T. Quinctio Flaminio alterius nomen male profert. Vocat enim P. Vellium, cum Julium dicere debuerit. Sed non mirum. Homo enim Græcus & in eo sæpe parum diligens, Romanorum nomina pervertit.

CAP. V. 1. *Omnibusq. perrogatis*) Appianus, pag. 93. Annibalem primum sententiam rogatum scribit. B. Sicuti *perspectare* Suetonio, Dom. 4. 7. est, à principio ad finem usque spectare: ita *perrogare* est omnes peragere

se viam gerendi belli edisserturum. Veniam de- 3
inde libertati præfatus, *nihil se aut consiliorum,*
aut cœptorum præsentium, probare ait: neque se-
dem belli Græciam sibi placere, cum Italia uberi-
or materia sit: quippe Romanos vinci non nisi 4
armis suis posse; nec Italiam aliter, quam Italicis
viribus subigi: siquidem diversum ceteris morta-
libus esse illud hominum & belli genus. Aliis bel- 5
lis plurimum momenti habere, priorem aliquam
cepisse occasionem loci temporisque, agros diripu-
isse, urbes aliquas expugnasse: cum Romano, seu
occu-

gere sententias. Eo verbo utuntur & Liv. 29. 19. 10. Tacit. 4. 9. 3. Sueton. Aug. 35. 9. (ubi *prærogare* vitiose legitur) Plin. 6. Epist. 22. & Panegyr. c. 60. Lampridius in Commodo, cap. 21. *Bern.*

4. *Italiam aliter*) Non expectandum, sed invadendum hostem potius recte censuere Politici, ita tamen ut locorum situs cognitus sit, & ut Imperator sciat, unde expediri commeatus possit. Quin imo semel hostem gravi clade affecisse, est patriam universam vicisse. Eodem motu civitates omnes percutiuntur, & respirare non possunt, cum in jugulo hostile ferrum est. Accedit agrorum hostilium devastatio, direptio bonorum, aliaque belli incommoda. Quin & sæpe ex hostium agris commeatum & alimenta quis capit. Recte alibi Just. l. 22. *Quippe aliter domi, aliter foris bella tractari, domi ea auxilia esse, quæ patriæ vires subministrant, foris etiam hostem suis viribus vinci.* Ita sensit Annibal, ita & Scipio. Frontinus lib. 1. 1. stratagemat: *Scipio,* inquit, *manente in Italia Hannibale, transmisso in Africam exercitu, necessitatem Carthaginiensibus imposuit revocandi Hannibalem, sicque à domesticis finibus hostile transtulit bellum.*

occupaveris prior aliqua, seu viceris, tum etiam,
6 *cum victo & jacente luctandum esse. Quamobrem si quis eos in Italia lacessat, suis eos opibus, suis viribus, suis armis posse vincere; sicut ipse fece-*
7 *rit. Sin vero quis illis Italia velut fonte virium cesserit, perinde falli, ac si quis amnes non ab ipsis fontium primordiis derivare, sed concretis jam a-*
8 *quarum molibus avertere vel exsiccare velit. Hæc & secreto se censuisse, ultroque ministerium consilii sui obtulisse: & nunc præsentibus amicis ideo repetisse, ut scirent omnes rationem cum Romanis gerendi belli; eosque foris invictos, domi fragiles*
9 *esse. Nam prius illos urbe quam imperio; prius Italia quam provinciis exui posse: quippe & à Gallis captos, & à se prope deletos esse: neque se unquam victum prius, quam terris eorum cesserit. Reverso Carthaginem, statim cum loco fortunam belli mutatam.*

1 CAP. VI. Huic sententiæ obtrectatores amici regis erant: non utilitatem rei cogitantes;

5. *Etiam cum victo* &c.) Herennius Pontius apud Livium, 9. 3. 13. *Ea est gens Romana, quæ victa quiescere nesciat.* &c.

6. *Suis eos opibus*) Quod in Africa contra Carthaginienses jam antea fecerat Agathocles. Eleganter Appianus: *Bella domi, ob famem inde oriri solitam, omnibus esse gravia, foris autem leviora.* Bong.

8. *Ministerium*) Ita mss. ut supra, 24. 2. 5. *arbitrium* pro arbitrum. Et lib. 6. 2. 15. *postulat sibi dari ministerium impensæ*, ut est in vulgatis libris. nam ibi mss. *ministrum.* Bong.

CAP. VI. 1. *Verentes, ne* &c.) *Laco consilii quamvis egregii,*

tantes; sed verentes, ne probato consilio ejus, primum apud regem locum gratiæ occuparet. Et Antiocho non tam consilium, quam auctor 2
displicebat, ne gloria victoriæ Annibalis, non
sua esset. Omnia igitur variis assentationum 3
adulationibus corrumpebantur: nihil consilio vel ratione agebatur. Rex ipse per hyemem in luxuriam lapsus, novis quotidie nuptiis deditus erat. Contra Acilius Romanus consul, qui 4
ad hoc bellum missus erat, copias, arma, ceteraque bello necessaria, summa industria parabat: civitates socias confirmabat; dubias illiciebat: nec alius exitus belli, quam apparatus utriusque partis fuit. Itaque prima belli congressione, 5
cum cedentes suos rex cerneret, non laborantibus auxilium tulit: sed fugientibus se ducem præbuit, castraque ditia victoribus reliquit. De- 6
inde

egregii, quod non ipse afferret, inimicus, & adversus peritos pervicax. Tacit. hist 1. 26.

3. *Assentationum adulationibus*) *Assentantium*, quod est in vet. cod. Pelerini, rectum puto. *Bong.*

4. *Acilius Romanus*) Manius Acilius Glabrio. Apud Appianum mendose legitur Ἀκίνιος inverso λ, pro Ἀκίλιος. Erat hic consul cum P. Corn. Scipione Nasica. Vulgo, *Attilius*, inepte, ut apud auctorem de viris illustribus. Vide Livium, 36. 1.1. &c. Florum, 2. 8. 14. Frontinum, 2. 4. 4. *Bong.*

5. *Prima belli congressione*) omnes omnino mss. *conditione*. Forte legendum *coitione*, ut dixit Terentius Phor. 2. 2. 34. *Prima coitio est acerrima.* Mod. Victus est Antiochus ad Thermopylas. Liv. 36. 19.

6. Pœni-

inde cum in Asiam, præda Romanis occupatis, fugiendo pervenisset, pœnitere neglecti consilii cœpit; revocatoque in amicitiam Annibale, o-
7 mnia ex sententia ejus agere. Interim nuntiatur, Æmilium, Romanum ducem, octoginta rostratis navibus in bellum navale à senatu missum, adventare : quæ res illi spem restituendæ
8 fortunæ dedit. Itaque priusquam sociæ civitates ad hostes deficerent, decernere navali prælio statuit, sperans cladem in Græcia acceptam, no-
9 va posse victoria aboleri. Tradita igitur Annibali classe, prælium committitur : sed nec Asiani milites Romanis : neque naves eorum pares rostratis navibus fuere : minor tamen clades ducis
10 solertia fuit. Romam nondum opinio victoriæ venerat, & idcirco in consulibus creandis suspensa civitas erat.

CAP.

6. *Pœnitere negl. consil.*) Nimirum hoc habet mortalitas : *tunc demum sentit se male de rebus suis statuisse, cum id nihil jam prodest*, ut ait Cicero apud Dionē Cassium l. 44. Adde Ausonii epigramma XII, in simulacrum Occasionis. *Bern.*

7. *Æmilium*) Ita vet. cod. Pelerini. Cujacianus, *Eimilium*, *E* pro *A*. Veteres enim *Aimilius* scribebant. Ceteri varie corrupti: quidam *ei Vivium* : alii *ei Livium*. Scripsisse auctorem arbitror, *nuntiatur ei* Lucium *Æmilium*, pro quo impresserunt quidam *Livium Nevium* : quidam *Livium Menenium*. Est autem hic L. Æmilius Regillus Livio, 37. 58. 1: & Floro, 2. 8. 18. Appiano Syriac. pag. 102. d. Λεύκιος Αἰμίλιος Ρηγῦλος, pro Ρηγίλλος. *Bong.*

Rostratis navibus) Quæ in prora æreo erant munitæ rostro

CAP. VII. Sed adversus Annibalem ducem quis melior quam Africani frater crearetur, cum vincere Pœnos opus Scipionum esset? 1
Creatur igitur Consul Lucius Scipio: eiq; datur legatus frater Africanus, ut intelligeret Antiochus, non majorem fiduciam se in Annibale victo, quam Romanos in victore Scipione habere. 2
Trajicientibus in Asiam Scipionibus exercitum, jam utrobiq; profligatum bellum nuntiatum est, victumque Antiochum terrestri, Annibalem navali bello invenerunt. 3
Primo igitur adventu eorum, legatos, pacem petentes, ad eos Antiochus mittit, peculiare donum Africano ferentes ipsius filium, quem rex parvo navigio trajicientem cepe- 4

rostro, quo in hostium naves summo cum impetu compactæ sæpe eos dissolvebant, Græcis χαλκέμβολοι.

CAP. VII. 2. *Consul. L. Scipio*) Et cum eo C. Lælius, præter citatos Gellius, 16. 4. Scipio hoc bello confecto *Asiaticus* dictus. *Bong.*

4. *Legatos*) Antiochi legatus Byzantius Heraclides ad Consules pro pace petenda fuit.

Ipsius Filium) P. Æmilii qui Perseum vicit, natura filium; P. Scipionis, adoptione, inquit Appianus Syriac, pag. 125. c. contra quam ceteri; non enim ipse Africanus, sed ejus filius, Pauli Æmilii filium, eum qui Carthaginem evertit, adoptavit. Plutarchus in Æmilio, cap. 7. Cicero. alii. B. Adde Livium, 44. 44. 1. Idem auctor. 37. 37. 6. nonnihil à Nostro discrepans, ait, Antiochum Scipioni Elææ ægrotanti, post istam demum legationem, filium captum misisse: neque solum patrio animo gratum munus, sed corpori quoq; salubre gaudium fuisse. *Bern.*

5. *Pri-*

5 ceperat. Sed Africanus *privata beneficia à rebus publicis secreta esse dixit; aliaque esse patris officia, alia patriæ jura, quæ non liberis tantum, verum
6 etiam vitæ ipsi præponantur. Proinde gratum se munus accipere, privatoque impendio munificentiæ regis responsurum. Quod ad bellum pacemque pertineat, nihil neque gratiæ dari, neque
7 de jure patriæ decidi posse, respondit.* Nam neque de redimendo filio unquam tractavit, nec senatum de eo agere permisit; sed ut dignum majestate ejus erat, *armis se recepturum filium* dixerat.
8 Post hæc leges pacis dicuntur: *ut Asia Romanis cederet: contentus Syriæ regno esset: naves universas, captivos & transfugas traderet; sumptumque
9 omnem belli Romanis restitueret.* Quæ cum nuntiata Antiocho essent, *nondum ita victum se esse* respondit, *ut spoliari se regno pateretur; bellique ea irritamenta, non pacis blandimenta esse.*

1 CAP. VIII. Igitur cum ab utrisque bellum pararetur, ingressique Asiam Romani Ilion venissent; mutua gratulatio Iliensium ac Romanorum fuit. Iliensibus *Æneam, ceterosque cum eo duces à se profectos;* Romanis *se*
2 *ab his procreatos* referentibus. Tantaque lætitia omnium fuit, quanta esse post longum tempus

5. *Privata beneficia* &c.) Vide Camerar. oper. subcis. cent. 1. 32.

CAP. VIII. 3. *Optabilem Trojæ ruinam* &c.) Senec. Epist. 91. m. *Sæpe majori fortunæ locum fecit injuria; multa ceciderunt, ut*

pus inter parentes & liberos solet. Juvabat 3
Ilienses, nepotes suos, Occidente & Africa domita, Asiam ut avitum regnum vindicare, *optabilem Trojæ ruinam fuisse* dicentes, *ut tam feliciter renasceretur.* Contra Romanos, avitos 4
lares, & incunabula majorum, templaque ac deorum simulacra, inexplebile desiderium videndi tenebat. Profectis ab Ilio Romanis, 5
Eumenes rex cum auxiliis occurrit: nec multo post prælium cum Antiocho commissum.
Cum in dexteriore cornu pulsa legio Roma- 6
na, majore dedecore, quam periculo ad castra fugeret, M. Æmilius tribunus militum ad tutelam

ut altius surgerent & in majus.

4. *Avitos lares, & incunabula majorum)* Hac ipsa de re Livius, 37.37.2. *Inde Ilium* Scipio *processit, castrisque in campo, qui est subjectus mœnibus, positis, in urbem arcemque cum ascendisset; sacrificavit Minervæ præsidi arcis; & Iliensibus in omni rerum verborumque honore ab se oriundos Romanos præferentibus, & Romanis lætis origine sua.* Tacitus annal. 12. 58. *Nero ut eloquentiæ gloria nitesceret, causa Iliensium suscepta, Romanum Troja dimissum, & Juliæ stirpis auctorem Æneam, aliaque haud procul fabulis vetera, facunde exsecutus; impetrat ut Ilienses omni publico munere solverentur.* Adde Suetonium, Claud. 25. 14. Strabonem lib. 13. pag. 408. item lib. 17. § 1. ff. de excus. tutor. *Bern.*

5. *Prælium cum Antiocho)* Ad montem Sipylum, absente Africano, qui Elææ ægrotabat. Appian. Syriac. pag. 106. B. Hujus prælii, circa Magnesiam quæ ad Sipylum est, instructi commissique luculenta descriptio extat in Livio, 37.37. & seqq. *Bern.*

6. *Dexteriore cornu)* Dextro

5 ceperat. Sed Africanus *privata beneficia à rebus publicis secreta esse dixit; aliaque esse patris officia, alia patriæ jura, quæ non liberis tantum, verum etiam vitæ ipsi præponantur.*
6 *Proinde gratum se munus accipere, privatoque impendio munificentiæ regis responsurum. Quod ad bellum pacemque pertineat, nihil neque gratiæ dari, neque*
7 *de jure patriæ decidi posse, respondit.* Nam neque de redimendo filio unquam tractavit, nec senatum de eo agere permisit; sed ut dignum majestate ejus erat, *armis se recepturum filium* dixerat.
8 Post hæc leges pacis dicuntur: *ut Asia Romanis cederet: contentus Syriæ regno esset: naves universas, captivos & transfugas traderet; sumptumque*
9 *omnem belli Romanis restitueret.* Quæ cum nuntiata Antiocho essent, *nondum ita victum se esse* respondit, *ut spoliari se regno pateretur; bellique ea irritamenta, non pacis blandimenta esse.*

1 CAP. VIII. Igitur cum ab utrisque bellum pararetur, ingressique Asiam Romani Ilion venissent; mutua gratulatio Iliensium ac Romanorum fuit. Iliensibus *Æneam, ceterosque cum eo duces à se profectos;* Romanis *se*
2 *ab his procreatos* referentibus. Tantaque lætitia omnium fuit, quanta esse post longum tempus

5. *Privata beneficia* &c.) Vide Camerar. oper. subcis. cent. 1. 32.

CAP. VIII. 3. *Optabilem Trojæ ruinam* &c.) Senec. Epist. 91. m. *Sæpe majori fortunæ locum fecit injuria; multa ceciderunt, ut*

pus inter parentes & liberos solet. Juvabat 3
Ilienses, nepotes suos, Occidente & Africa domita, Asiam ut avitum regnum vindicare, *optabilem Trojæ ruinam fuisse* dicentes, *ut tam feliciter renasceretur.* Contra Romanos, avitos 4
lares, & incunabula majorum, templaque ac deorum simulacra, inexplebile desiderium videndi tenebat. Profectis ab Ilio Romanis, 5
Eumenes rex cum auxiliis occurrit: nec multo post prælium cum Antiocho commissum.
Cum in dexteriore cornu pulsa legio Roma- 6
na, majore dedecore, quam periculo ad castra fugeret, M. Æmilius tribunus militum ad tutelam

ut altius surgerent & in majus.

4. *Avitos lares, & incunabula majorum)* Hac ipsa de re Livius, 37.37.2. *Inde Ilium* Scipio *processit; castrisque in campo, qui est subjectus mœnibus, positis, in urbem arcemque cum ascendisset; sacrificavit Minervæ præsidi arcis; & Iliensibus in omni rerum verborumque honore ab se oriundos Romanos præferentibus, & Romanis lætis origine sua.* Tacitus annal. 12. 58. *Nero ut eloquentiæ gloria nitesceret, causa Iliensium suscepta, Romanum Troja dimissum, & Julia stirpis auctorem Æneam, aliaque haud procul fabulis vetera, facunde exsecutus; impetrat ut Ilienses omni publico munere solverentur.* Adde Suetonium, Claud. 25.14. Strabonem lib. 13. pag. 408. item lib. 17. § 1. ff. de excus. tutor. *Bern.*

5. *Prælium cum Antiocho)* Ad montem Sipylum, absente Africano, qui Elææ ægrotabat. Appian. Syriac. pag. 106. B. Hujus prælii, circa Magnesiam quæ ad Sipylum est, instructi commissique luculenta descriptio extat in Livio, 37.37. & seqq. *Bern.*

6. *Dexteriore cornu)* Dextro

telam castrorum relictus, *armare se milites suos, & extra vallum progredi* jubet, strictisque gladiis fugientibus minari, *morituros* dicens, *nisi in prælium revertantur; infestioraque sua, quam hostium*
7 *castra inventuros.* Attonita tam ambiguo periculo legio, comitantibus commilitonibus qui fugere eos prohibuerant, in prælium revertitur,
8 magnaque cæde edita, initium victoriæ fuit. Cæsa hostium quinquaginta millia, capta XI. Antiocho pacem petenti, nihil ad superiores conditiones additum, Africano prædicante, neque Romanis, si vincantur, animos minui; neque si vin-
9 cant, secundis rebus insolescere. Captas civitates inter socios divisere Romani, aptiorem gloriam, quam

Dextro latere aciei.

Fugientib. minari) Hoc genus exempla sunt apud Tacitum Hist. 2.41.6. Frontinum, 2.8.11. & 14. item 4.1.29: Adde supr. 1.6.10. ibique notata.

8. *Neque si vincant* &c.) *Neque felicitate insolescimus; nec alienis calamitatibus insultamus*, inquit Africanus apud Appianum, Syriac. pag. 112. *Bong.* Livius, 42.62.9. Romanam constantiam celebrans: *Ita tum moris erat, inquit, in adversis vultum secundæ fortunæ gerere, moderari animos in secundis.* Et apud eundem, 45.8.6. Paulus Cos. *In secundis rebus nihil in quemquam superbe ac violenter consulere decet, nec præsenti credere fortunæ: cum, quid vesper ferat incertum. Is demum vir erit, cujus animum nec prospera flatu suo efferet; nec adversa infringet.* Adde supr. 31.2.2.

9. *Aptiorem gloriam*) Ea est duorum tantum mss. lectio: ceteri vulgatam confirmant; nisi quod vulgo *voluntarias* legitur. *Bong.*

Posse-

quam poſſeſſiones voluptarias judicantes, quippe victoriæ gloriam Romano nomini vindicandam: opum luxuriam ſociis relinquendam.

Poſſeſſiones voluntarias judicantes.) Malim legere, *violentas*, aut *voluptarias*.

Poſſeſſiones voluptarias) Manlius ad milites ſuos apud Livium, 38. 17. 18. *Vobis mehercule Martis viris cavenda ac fugienda quam primum amœnitas eſt Aſiæ: tantum hæ peregrinæ voluptates ad extinguendum vigorem animorum poſſunt, tantum contagio diſciplinæ moriſque accolarum valet.* Bern.

LIBER XXXII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Ætoli libertate ſpoliantur. Bellum inter Meſſenios & Achæos. Philopœmenes captus & veneno interemptus: Unde Meſſeniorum clades.*
2. *Antiochus Syrus, dum ſacrilegio ſibi providere putat, interficitur. Senatus Romanus Philippo parcit, ob Demetrii filii virtutem, cui Perſeus frater invidet, & Demetrium impiis artibus de medio tollit.*
3. *Philippi obitus: & belli apparatus adverſus Romanos, Gallis ad hujus belli ſocietatem pertractis: de quorum migrationibus ſubjicitur narratio.*
4. *Bellum inter Pruſiam & Eumenem, in quo Annibalis opera Pruſias ſuperior evadit. Pace inter reges ſancita, Romani Anni-*

balem persequuntur. Is hausto veneno legationem morte prævenit. Adjunctum ejusdem Annibalis elogium.

CAP. I.

1 AEtoli, qui Antiochum in bella Romana impulerant, victo eodem, soli adversus Romanos, & viribus impares, & omni auxilio destituti, re-
2 manserunt: Nec multo post victi, libertatem, quam illibatam adversus dominationem Atheniensium & Spartanorum, inter tot Græciæ civitates soli retinuerant, amiserunt.
3 Quæ conditio tanto amarior illis, quanto serior fuit, reputantibus tempora illa, quibus tantis Persarum opibus, domesticis viribus restiterant; quibus Gallorum violentiam, Asiæ Italiæque terribilem, Delphico bello fregerant. Quæ gloriosa recordatio, majus desiderium
4 libertatis augebat. Dum hæc aguntur, medio tempore inter Messenios & Achæos de principatu primò dissensio, mox bellum ortum est.
5 In ea nobilis Achæorum Philopœmenes impera-

CAP. I. *1. Ætoli*) De Ætolico bello, quod gessit M. Fulvius Nobilior cos. cum Gn. Manlio Vulsone, lege Livium, 38. 3. & c. Florum, 2. 9. *Bong.*

Ætoli) Ætoli cum Populo Romano arma sociaverant bello Philippico, atque cum ibi parum honoratam militiam suam fuisse accusarent, ad Antiochum deficiunt, quem misso Thoante multis promissis fœdereque percusso ad bellum solicitaverunt: sed Antiocho victo &

perator capitur: non quia pugnando vitæ pepercerit, sed dum suos in prælium revocat, in transitu fossæ equo præcipitatus, à multitudine hostium oppressus est; quem jacentem Messenii, 6
seu metu virtutis, vel verecundia dignitatis, interficere ausi non fuerunt. Itaque velut in illo 7
omne bellum confecissent, captivum per universam civitatem, in modum triumphi, circumduxerunt, effuso obviam populo, ac si suus, non hostium imperator adventaret. Nec victorem 8
Achæi avidius vidissent, quam victum hostes viderunt. Igitur eundem in theatrum duci jusserunt, ut omnes contuerentur, quem potuisse capi incredibile singulis videbatur. Inde in carcerem 9
ducto, verecundia magnitudinis ejus, venenum dederunt: quod ille lætus, ac si vicisset, acce-

& ipsi à Romanis perdomiti, coactique sunt imperata facere, M Fulvio Nobiliore consule. Ætolia autem Græciæ pars, à Septentrione Coraсe monte, à Meridie Ionio sinu, ab Ortu Locris Ozolis, ab Occasu Acheloo fluvio distinguitur.

5. *Philopœmenes*) Præter Livium, 39. 49. cum seq. & Plutarchum in vitis, lege Pausaniam Arcadicis. *Bong.*

6. *Verecundia dign.*) Vide supr. notam ad 14. 6, 10.

7. *Velut in illo omne bell.* &c.) Tantum instar scilicet est in uno belli duce. Cicero pro L. Muræna cap. 16. de Mithridate: *Ipse Pompeius, regno ejus possesso, tamen tantum in unius animo posuit, ut cum omnia quæ ille tenuerat, victoria possideret, tamen non ante, quam illum vita expulit, bellum confectum judicarit.* Tacit. annal. 4. 25. Quo ipso argumento Plutarchus in Flamin. c. 8. qualitercunque

accepit; quæsito prius, *an Lygortas præfectus Achæorum*, quem secundum à se esse scientia rei militaris sciebat, *incolumis effugisset?* Quem ut accepit evasisse, *non in totum* dicens *consultum male Achæis*, exspiravit. Nec multo post, reparato bello, Messenii vincuntur: pœnasque interfecti Philopœmenis pependerunt.

1 CAP. II. Interea in Syria rex Antiochus,
cum gravi tributo pacis à Romanis victus o-
neratusque esset, seu inopia pecuniæ compul-
sus, seu avaritia solicitatus, qua sperabat se, sub
specie tributariæ necessitatis, excusatius sa-
crilegia commissurum, adhibito exercitu, no-
2 cte templum Didymæi Jovis aggreditur. Qua

re

que Romanos Annibalem quamvis decrepitum & exulem, ad mortem usque persequentes excusat. Adde Livium, 45. 7. 1: Florum, 4. 2. 29. Curtium, 5. 13. 4. *Bern.*

9. *Lygortas*) Mss. *Lygorias* facili lapsu *i* pro *t*. Græci *Λυκόρτας. Bong.*

CAP. II. 1. *Didymæi*) Strabo lib. 16. pag. 512. 40. interfectum à barbaris, cum templum Beli spoliare conaretur. Auctor de viris illustribus, à sodalibus quos temulentus in convivio pulsaverat, occisum esse refert. D. Hieronymus in 11. Daniel, cum adversus Elymæos pugnaret, cum omni exercitu deletum. B. Josephus antiq. 12. 13. narrat, Antiochum templum Dianæ in Elymaide spoliare conantem, magna clade accepta, Babylonem recessisse: ubi cum paulo post accepisset nuntium de altera clade à suis accepta in Judæa, dolore sit confectus. Consonat lib. 1 Maccabæor. cap. 6. Hæc auctorum diversitas à non distinctis Antiochorum cognomentis orta videtur. Antiochi Soteris interitum reperies apud nostrum, 38. 10. 14. *Bern.*

2. *In-*

re prodita, concursu insularium, cum omni militia interficitur. Romæ, cum multæ Græciæ 3
civitates, questum de injuriis Philippi regis Macedonum venissent, & disceptatio in senatu inter Demetrium Philippi filium, quem pater ad satisfaciendum senatui miserat, & legatos civitatium esset; turba querelarum confusus adolescens, repente obticuit. Tunc senatus verecun- 4
dia ejus motus, quæ probata etiam antea, cum obses Romæ esset, omnibus fuerat, causam illi donavit: atque ita modestia sua Demetrius veniam patri, non jure defensionis, sed patrocinio pudoris obtinuit: quod ipsum decreto senatus 5
significatum est, ut apparet, non tam absolutum regem, quam donatum filio patrem. Quæ res 6
Demetrio, non gratiam legationis, sed odium obtrectationis comparavit. Nam apud fratrem 7
Perseum æmulatio illi invidiam contraxit; & apud patrem nota absolutionis, causa offensæ fuit, indignante Philippo, plus momenti apud senatum personam filii quam auctoritatem patris, ac dignitatem regiæ majestatis habuisse. Igitur 8
Perseus

2. *Insularium*) Impressi *incolarum*, quod placet. *Bern.*

Quare prodita concursu insularium) Narrat quoque hanc rem Polybius in excerptis Porphyrogennetæ, & Diodorus Siculus. Unde patebit, legendum esse, *Jovis Elymai. Insulares* autem vocat templi custodes, & accolas. Templa enim, & fana, locaque secreta, *insulas* appellari, nemo nescit. Sic Delphi insula à quibusdam dicuntur. *Voss.*

Perseus perspecta patris ægritudine, quotidie absentem Demetrium apud eum criminari; & primo invisum, post etiam suspectum reddere: nunc amicitiam Romanorum, nunc proditio-
9 nem ei patris objectare. Ad postremum, insidias sibi ab eo paratas confingit: ad cujus rei probationem immittit indices, testes subornat, & facinus quod objicit, admittit. Quibus rebus compulso ad parricidium patre funestā omnem regiam facit.

1 CAP. III. Occiso Demetrio, sublatoque æmulo, non negligentior tantum Perseus in patrem, verum etiam contumacior erat; nec hære-
2 dem regni, sed regem se gerebat. His rebus offensus Philippus, impatientius indies mortem Demetrii dolebat, tunc & insidiis circumventum
3 suspicari, testes indicesque torquere. Atque ita cognita fraude, non minus scelere Persei, quam innoxia Demetrii morte cruciabatur; peregissetque ultionem, nisi morte præventus
4 fuisset. Nam brevi post tempore, morbo ex ægritudine animi contracto, decessit, relicto magno

8. *Igitur Perseus*) Extant pulcherrimæ utriusque orationes apud Livium, 40.

CAP. III. 1. *Occiso Demetrio*) De Persei in fratrem Demetrium fraude, & Philippi morte, vide Livium lib. 40, & Pausaniam in Corinthiacis. *Bong.*

Non negligentior tantum Perseus) In Mss. legitur *neglectimentior*. Vetus lectio procul dubio fuit *neglectior*. *Voss.*

3. *Nisi morte præventus esset.*) Philippus moritur, post-

magno belli apparatu adversus Romanos, quo
postea Perseus usus est. nam & Gallos Scordi- 5
scos ad belli societatem perpulerat; fecissetque
Romanis grave bellum, nisi decessisset. Nam- 6
que Galli bello adversus Delphos infeliciter ge-
sto, in quo majorem vim numinis, quam hosti-
um senserant, amisso Brenno duce, pars in Asi-
am, pars in Thraciam extorres fugerant. In- 7
de per eadem vestigia qua venerant, antiquam
patriam repetivere. Ex his manus quædam 8
in confluente Danubii & Sabi consedit, *Scordi-
scosq́;* se appellari voluit. Tectosagi autem ut in 9
anti-

postquam regnasset annis 42

5. *Scordiscos*) Hos ad Istrum habitasse, etiam Strabo auctor est lib. 7. *Bong.*

6. *Namque Galli*) Videtur hic dememinisse Justinus eorum, quæ dixerat supra, 24. 8. 16. *Bern.*

8. *Danubii & Sabi*) Danubium scribit Seneca, 6. Natural. Europam Asiamque disterminare; pro quo Tanaim restituendum, nisi obstiterit auctoritas Acronis ad Horatium, ubi dicit Tanaim etiam Danubium dictum. De hoc flumine legendus Stukius ad Arriani Periplum maris Euxini: etiam quæ scripsimus ad Daciæ Parergi nostri tabulam *Ortel.*

Sabi) Fluvius is Straboni Σάος est; & Plinio, 9. 3. 25. *Saus.* *Bong.*

9. *Tectosagi*) Τεκτοσάγες, Plinio & Straboni, Galliæ Narbonensis populi, *Tectosagi* sunt Trogo, 32. *Tolistobogi* dicuntur à Floro. Eorum urbs apud Plinium *Tolosa* vocatur. Hodie *Toulouse* dicitur. Pro his Tectosagibus Narbonensibus, quidam *Teutosages* legunt apud Ausonium, in Descriptione ejus Narbonæ. *Tectosax*, Τεκτόσαξ, numero singulari, habet Stephanus. Idem multitudinis etiam *Tectosagæ*. *Tectosages* Cæsari Germaniæ populi sunt circum Hercyniam silvam. Ad Nicri fluminis ripam eos accoluisse

antiquam patriam Toloſam veniſſent, comprehenſique peſtifera lue eſſent, non prius ſanitatem reciperavere, quam aruſpicum reſponſis moniti, aurum argentumque bellis ſacrilegiiſque quæſitum, in Toloſenſem lacum mergerent. Quod omne magno poſt tempore Cepio Romanus Conſul abſtulit. Fuere autem argenti pondo centum decem millia, auri pondo quinquies decies

coluiſſe putat Rhenanus; ubi adhuc hodie vetuſta arx eſt, *Teck* dicta. Cæſar eorum meminit lib. 6. belli Gallici, ſic: *Germaniæ loca circum Hercyniam ſilvam, quam Eratoſtheni, & quibusdam Græcis fama notam eſſe video, quam illi Orciniam appellant, vulgo, Tectoſages occuparunt.* Pro *vulgo,* Fulvius Urſinus *Volcæ* legendum pronuntiat, idque ex Ptolomæi auctoritate. Scio non ſolum apud Ptolemæum, ſed etiam Plinium & Strabonem *Volcas* nominari, ſed in Gallia Narbonenſi: & non ad Hercyniam ſilvam, ubi Cæſar ſuos deſcribit. Puto tamen eoſdem eſſe, ex ipſius Cæſaris traditione; qui eos ex Gallia in Germaniam transmigraſſe dicit. *Ortel.*

Tectoſagi autem) Lege Strabonem lib. 4. Fuit autem Q. Servilius Cepio coſ. cum Attilio Serrano, & inſequenti anno à Cimbris victus, epitome Liviana lib. 67. Oroſius, 5. 15. Salluſtius extremo Jugurthino, ubi pro *C. Manlio* vetus codex legit, *M. Mallio.* De ejus morte Strabo, & Valer. 6. 9. 13. qui inter ſe variant: & ipſe Valerius ſecum pugnat, 4. 7. 3. B. De adagio *Aurum Toloſanum* Agellius, 3. 9. De hujus auri raptu quæſtionem aliquando habitam Romæ, ſcribunt Cicero de nat. deor. 3. 30: Oroſius, 5. 15. & alii. Porro ſacram pecuniam non impune temerari, oſtendit præter alios Livius, 29. 8. 8: item 29. 18. 3. & 4. *Bern.*

Toloſam) Tectoſagum urbs in ea parte Narbonenſis Galliæ, quæ ad Pyrenæos montes vergit.

10. *Argenti pondo* &c.) De

cies centum millia. Quod sacrilegium causa excidii Cepioni exercituique ejus postea fuit. 11
Romanos quoque Cimbrici belli tumultus, velut ultor

De hoc loco ita Budæus lib. 4. de Asse, pag. 152. Hæc summa vix dicere ausim quanti æstimanda sit. Auri singula pondo minoris æstimari centum aureis solatis non possunt, etiam ut undecima pars æris in eo mixta fuerit. Qua ratione aurum illud Tolosanum centies & decies centenis millibus aureorum valuit. quod si obryzum fuerit, id est, centenis & duodenis solatis in libras æstimabile, centies vicies ter centenis & viginti millibus valuit. Quod autem ad argentum pertinet, Trogum existimarim non *quinquies decies centena millia pondo* scripsisse, quæ summa quinquagies millies mille aureos valet: sed *quindecies centena millia*, quæ quindecies millies mille aureis coronatis æstimantur à nobis, id est, centies & quinquagies centenis millibus. Quod si quis Trogum *quinquies decies* scripsisse malit, tamen pro *quindecies* intelligam, quomodo apud Suetonium in Aug. 101. 6. *quaterdecies millies*, pro *bis septies*, id est, *quatuordecies*. Strabo ex Posidonio quindecim millibus talentûm argenti æstimasse aurum argentumque simul videtur: quæ summa minor est minima prædictarum, id est, nonagies centena millia aureorum. Hæc Budæus, sed usus editione veteri, quæ nostræ contraria, summam argenti tribuit auro. Constabit tamen ratio, sed inversa. *Bern.*

11. Cimbrici Belli) Cimbros Teutonosque è Germania veteri in Galliam transiisse bonitate agri illectos arbitror. nam illos avitarum sedium ad Germanicum mare prope Saxonas jam tædebat. Proinde facto per Chaucos & Frisios itinere trans Rhenum, in ultimis Galliarum oris ad Septentrionalem Oceanum consedere. Ubi cum diutius manere non possent ob maris Gallici inundationem, quod velut longius extrudebat novos hospites, per Galliam errabundi ad Rhenum

12 ultor ſacræ pecuniæ, inſecutus eſt. Ex gente Tectoſagorum non mediocris populus prædæ dulcedine, Illyricum repetivit, ſpoliatisque Iſtris, in
13 Pannonia conſedit. Iſtrorum gentem fama eſt origi-

usque venere, ibique ſedes figere conſtituerant. Dum autem vagarentur in Gallia conjunxerant ſe illis Tigurini Ambronesque, Gallicæ nationes, & ipſæ regnis ſuis pulſæ novas ſedes quæritantes. Itaque ferociores facti virium incrementis, cum terram à Romanis tanquam ſtipendium dari ſibi poſtulaſſent, & repellerentur, contra legatos armis inſurrexerunt, Syllanoque & Servilio Cepione ac M. Manlio fugatis, caſtrenſi præda, & quidem ingenti potiti ſunt. Hos poſtea vicit C. Marius, partim in tractu Cottiarum Alpium ad Aquas Sextias, partim in Italia, in campo Raudino, uti ex hiſtoriis notum eſt. Tacitus quoque veterem Germaniam deſcribens: Eundem, inquit, Germaniæ ſinum proximi Oceano Gimbri tenent, parva nunc civitas, ſed gloria ingens, veterisque famæ latè veſtigia manent, utraque ripa caſtra ac ſpatia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manusque gentis, & tam magni exitus fidem. Sexcenteſimum & quadrageſimum annum urbs noſtra agebat, quum primum Cimbrorum audita ſunt nomina. *Joh. Pontan.*

Vltor ſacræ pecuniæ) Etiam ipſe Cepio ob rem male geſtam & ſacra violata in carcerem conjectus.

12. Illyricum) habebat Illyrici provincia integris rebus Romanis Pannoniam ſecundam, Saviam, Pannoniam primam, Noricum mediterraneum & Noricum Ripenſe, etiam Dalmatias. *B. Rhenanus.*

Iſtris) Iſtria Italiæ regio & terminus verſus Dalmatiam, hujus luculentam deſcriptionem habet Caſſiodorus, 12. Variar.

Pannonia) Erat Pannonia prima & ſecũda, & poſtmodum inter Danubium & Dravum Pannoniæ pars Valeria appellata eſt, in honorem Valeriæ filiæ Diocletiani,

originem à Cholchis ducere, missos ab Æeta rege, ad Argonautas raptoresque filiæ persequendos: qui ut à Ponto intraverunt Istrum, alveo 14
Sabi fluminis penitus invecti, vestigia Argonautarum insequentes, naves suas humeris per juga montium, usque ad littus Adriatici maris transtulerunt; cognito quod Argonautæ idem propter magnitudinem navis priores fecissent: quos ut avectos Colchi non reperiunt, 15
sive metu regis, sive tædio longæ navigationis, juxta Aquileiam consedere, Istrique ex vocabulo

ani, ut Marcellinus prodidit Croatiam hodie vocant.

13. *Aeeta*) Græcis est Αἰήτης Quod autem statim dicit, Argonautas navem humeris tulisse, vide Apollonium lib. 4. vers. 1383.

Υἱέας ὦ περὶ δὴ &c. hoc est.

Vos ô supra modum optimi filii regum,
Qua vi, qua virtute, Lybyæ per cumulos arenæ desertos.
Navem sublimem, quæque in navi fertis,
Suscipientes humeris, ferre duodecim integros
Dies, simulq; noctes &c.

Bong.

14 *Quod Argonautæ idem propter magnitudinem navis.*) *Navis*, Bongarsius interpretatur, *navigationis*. Nô recte. Simpliciter ita capiendum, quod flumen Sabus triremem illam Argonautarum non caperet, propter magnitudinem. Adeo ut illis necesse fuerit illam fluvio elatam humeris suis in littus Adriaticum deportare. Nota est historia. *Voss.*

15. *Aquileiam*) Ἀκυλήϊα κολώνεια, Fori Julii urbs primaria, Ptolemæo, Straboni, Plinio, Livio, & aliis Incolis nomen retinet. Germanis Aglaß vocari puto. *Aquiliam* quoque vocatum testatur Eustathius. *Acyleia*, Ἀκυλήια, est Stephano. Colonia dicitur in Vespasiani nummo. *Romatianam* aliquando dictam lego. *Ortel.*

Istriq; ex vocabulo amnis, quo

bulo amnis, quo à mari concesserant, appellati. |Daci

quo à mari concesserant.) Non possum persvaderi, hanc esse veram lectionem: neque illam, quam ex Isidoro Cluverius exposuit. Solenne enim Isidoro, ut quicquid non intelligeret, aut deleret, aut prave corrigeret. in mss. erat: *quæ è mari concesserant.* Unde conjicio, scriptum fuisse: *quo à Narico concesserant.* Naricum, sive Naracum est ostium Istri, quod tradiderunt Apsyrtum ingressum esse, cum Argonautas persequeretur. Νάρηκος στόμα est Apollonio Rhodio lib. IV.

—ἀμφὶ δ' ἄνδιχα
Σχίζονται προχοαί. τὴν μὲν καλέουσι Νάρηκος,
τὴν δ' ὑπὸ τῇ νεάτῃ Καλὸν στόμα &c.

Meminere ejus ostii omnes Geographi. Alii tamen per Pulchrum ostium in Istrum vectos esse Colchos, ajunt. *Voss.*

Istri, ex vocabulo amnis) Diodorus, 4.58: Strabo lib. 1. pag. 39. m. ut & Plinius, 3. 18. confutant eorum errorem, qui putaverunt esse quendam fluvium Istro cognominem, qui in Adriam exeat ab illo divulsus, ab eoque denominari gentem Istros per quos defluit. Quo in errore hæsit etiam Aristoteles in historia animal. 9. 13 |*Bern.*

Quo à mari concesserant) Phil. Cluverius Ital. antiq. 1. 21. rectius censet, *quo à mari recesserant*: id est, quo amne à mari Pontico recesserant, scilicet Istrum subeuntes. Nam ad mare Hadriaticum accesserant; ubi Polam urbem condidisse feruntur. Et ita sive ex Justino, sive ex ipso Trogo, transcripsit Isidorus Origin. 9. 2. *Histrorum*, inquit, *gens originem à locis* (lege, ut apud Justinum, *à Colchis*) *ducit. qui missi ad Argonautas persequendos, ut à Ponto intraverunt Histrum fluvium; à vocabulo amnis, quo à mari recesserant, appellati sunt.* Ergo non ab Histriæ aliquo fluvio, sed ab ipso Danubio id nominis eos adsumpsisse voluit Justinus. *Istria* porro *Ister* etsi sine aspiratione plerumque legitur: ex antiquis tamen aliquot lapidū inscriptionibus, itemq; Cassiodori libro de Orthographia patet, veteres adspirationem adscripsisse. *Bern.*

Daci)

Daci quoque ſuboles Getarum ſunt: qui, cum, 16
Orole rege, adverſus Baſtarnas male pugnaſſent; ad ultionem ſegnitiæ, capturi ſomnum, capita loco pedum ponere juſſu regis cogebantur; miniſteriaque uxoribus, quæ ipſis antea fieri ſolebant, facere. Neque hæc ante mutata ſunt, quam ignominiam bello acceptam virtute delerent.

CAP. IV. Igitur Perſeus, cum imperio 1
Philippi patris ſucceſſiſſet, omnes has gentes adverſus Romanos in ſocietatem belli ſolicitabat. Interim inter Pruſiam regem, ad quem 2
Annibal, poſt pacem Antiocho à Romanis datam,

Daci) De Dacis & Getis lege Strabonem lib. 7 *Bong.*

16. *Qui, cum, Orole rege, adverſus Baſtarnas male pugnaſſent*) Mirum quam turpiter depravatum ſit nomen hoc Dacici regis. In minori epitome Trogi dicitur *Ruboboſtes*: & hoc male. Legendum, *cum Bœrebiſta rege*, &c. Vide Strabonem lib. VII, cui eſt Βοιρεβίστας. *Voſſ.*

Baſtarnas) Peucini & Baſtarnæ finitimi Dacis.

Ad ultionem ſegnitiæ) Non diſſimiles in diſciplina militari animadverſiones, plus ignominiæ quam cruciatus habentes, eſt obſervare apud Diodorum Siculum, 12. 16: Plutarchum in Ageſilao, c. 51. Livium, 27. 15, 8: Tacitum, 13. 36. 5: Suetonium in Aug. c. 24. Val. Max. 2. 7. 9. & 15: Frontinum, 4. 1. Plato quoque ſub initium lib. 9. de legib. inter leviores pœnas numerat ἀμόρφους ἕδρας καὶ στάσεις, ſeſſiones, ſtationesve deformes & ignominioſas: quales etiam Auguſto ſuo Livia commendat apud Dionem lib. 55. pag. 642.

CAP. IV. 3. *Cretam defertur*) Vide Probum in Annibalis vita. Quo commento Eumenem vicerit, refert & Frontinus, 4. 7. 10. Et de ejus morte Plutarchus in Flaminio, c. 35. Appianus in Syria-

tam, profugerat, & Eumenem, bellum ortum e
quod Prusias, Annibalis fiducia rupto fœdere
prior intulit. Namque Annibal, cum ab An
3 tiocho Romani, inter ceteras conditiones paci
deditionem ejus deposcerent, admonitus à reg
4 in fugam versus, Cretam defertur: Ibi cum di
quietam vitam egisset, invidiosumque se propte
nimias opes videret, amphoras plumbo repleta
in templo Dianæ, quasi fortunæ suæ præsidia, de
5 ponit: atque ideo nihil de illo solicita civitate
quoniam velut pignus opes ejus tenebat, ad Pru
siam contendit, auro suo in statuis, quas secum
portabat, infuso, ne conspectæ opes vitæ noce
6 rent. Dein, cum Prusias terrestri bello ab Eume

n

Syriaca: Livius 39. 51. ubi & Africani mortem commemorat. Val. Max. 5. 2. 2. Varro περὶ ἐξαγωγῆς apud Nonium: *Quærit ibidem ab Annibale, cur biberit medicamentum: Quia Romanis*, inquit, *me Prusiades tradere volebat*. Bong.

5. *Velut pignus* &c.) A. gellius, 16.10. *Quoniam res pecuniaque familiaris* &c. Ita Vegetius. 2. 20. *Miles qui sumtus suos scit apud signa depositos, de deserendo nihil cogitat: magis diligit signa: pro illis in acie fortius dimicat; more humani ingenii, ut pro illis habea maximam curam, in quib suam videt positam esse su stantiam.* Unde callic Principes à sibi suspect mutuam pecuniam accip entes, eorum sibi fidem ob stringunt: Id quod felicit expertus est Eumenes, na rante Diodoro, 19. 24 & Plu tarcho in Eum. c. 24. Iter Leucon. apud Polyænu lib. 6. Rationem explicat A rist. in Ethicis Nicom. 9. 7 *Bern.*

6. *Novo commento*) Stra tegema hoc imitati Attren cum obsiderentur à Severia

ni

ne victus esset, & prælium in mare transtulisset, Annibal novo commento auctor victoriæ fuit. Quippe omne serpentium genus in fictiles lagenas conjici jussit: medioque prælio in naves hostium mittit. Id primum Ponticis ridiculum 7
visum, fictilibus dimicare, qui ferro nequeant. Sed ubi serpentibus repleri naves cœpere, ancipiti periculo circumventi, hosti victoriam cessere. Quæ ubi Romam nuntiata sunt; missi à 8
senatu legati sunt, qui utrumque regem in pacem cogerent, Annibalemque deposcerent. Sed Annibal re cognita, sumpto veneno, legationem morte prævenit. Insignis hic annus trium to- 9
to Orbe maximorum imperatorum mortibus fuit, Annibalis, & Philopœmenis, & Scipionis Africani. Ex quibus constat Annibalem, nec tum 10
cum Romano tonantem bello Italia contremuit, nec cum reversus Carthaginem summum imperium tenuit, aut cubantem cœnasse, aut plus quam sextario vini indulsisse; pudicitiamque 11
eum tantam inter tot captivas habuisse, ut in Africa natum quivis negaret: Moderationis cer- 12
te ejus fuit, ut cum diversarum gentium exercitus

nis, vasa fictilia, volucribus quibusdam, venenatisque bestiolis oppleta dejecerunt in oppugnantes, quæ cum aut oculis involitarent, aut in apertas corporis partes sensim obreperent, graviter eos sauciabant. Herodian. 3. 28. *Bern.*

9. *Insignis hic annus*) Adde Livium, 39.50.10: Similia idem 40.37.1: Tacit. 12.64.3: Dio Cass. lib. 60. fin.

12. *Moderationis*) Mortuus au-

tus rexerit, neque insidiis suorum militum sit petitus unquam, neque fraude proditus, quam utrumque hostes sæpe tentassent.

us autem est 70. ætatis suæ anno.

Neque insidiis suor.) Eadem Livius, 28. 12. 3. Rationem reddit Tacitus hist. 2.

37. *Quia exercitus linguis moribusque dissoni*, quales Annibali fuerunt, in consensum non facile coalescunt.

LIBER XXXIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Macedonicum bellum. Persei & consulum Romanorum animus.*
2. *Pugna, in qua Macedones fusi fugatique sunt. Perseus & filii capti in fuga. Macedonia in provinciam redacta: & Ætoli oppressi.*

CAP. I.

1 MInore quidem rerum motu Romani Macedonicum, quam Punicum bellum gesserunt; sed tanto clarius, quanto nobilitate Macedones Pœnos antecesserunt. Quippe cum gloria Orientis

CAP. I. 1. *Minore quidem*) Cum hæc historia exemplum judicii divini illustre contineat, breviter eam ex Livio repetam. Perseus ex quo regnum adeptus est, verbis quidem renovavit fœdus factum inter Romanos & Philippum patrem, sed re multipliciter violavit. Itaque Romani bellum ei denuntiant, quod à duobus consulibus gestum Æmilius tandem confecit. Ante postremum prælium, ut alia brevitatis causa omittam, C. Sulpitius Gallus tribunus militum secundæ legionis,

entis domiti, dum & auxiliis omnium regum juvabantur. Itaque Romani & legiones plures numero conscripserunt; & auxilia à Masinissa rege Numidarum, ceterisque sociis omnibus acciverunt; & Eumeni regi Bithyniæ a

denun-

gionis, qui prætor superiori anno fuerat, consulis permissu ad concionem militibus vocatis pronuntiavit, nocte proxima, ne quis id pro portento acciperet, ab hora secunda usq; ad quartam horam noctis lunam defecturam esse; id, quia naturali ordine statis temporibus fiat, & sciri ante & prædici posse. Itaque quemadmodum, quia certi solis lunæque & ortus & occasus sint, nunc pleno orbe, nunc senescente exiguo cornu fulgere lunam non mirarentur: ita ne obscurari quidem cum condatur umbra terræ, trahere in prodigium debere. Nocte, quam pridie nonas Septembris insecuta est dies, edita hora, luna cum defecisset, Rom. militibus Galli sapientia prope divina videri. Macedonas, ut triste prodigium, occasum regni perniciemq; gentis portendens, movit, & clamor ululatusque in castris Macedonum fuit, donec luna in suam lucem emersit.

Postero die prælio commisso victi sunt Macedones ac cæsa ad viginti millia hominum, ad sex millia, qui Pidnam ex acie profugerant, vivi in potestatem pervenerunt, & vagi è fuga quinq; millia hominum capta. Ex victoribus ceciderunt non plus centum: vulnerati aliquanto plures sunt. Quod si maturius pugnari cœptum esset, ut satis diei victoribus ad persequendum superesset, deletæ omnes copiæ forent. Nunc imminens nox & fugientes texit, & Romanis pigritiem ad insequendum locis ignotis fecit. Perseus cum regio comitatu in Samothraciam fugit, ad quem persequendum Octavius à consule missus est. Cum autem jussu Octavii pronuntiatum esset per præconem, regios pueros Macedonasque alios, qui Samothraciæ essent, si transierint ad Romanos,

denuntiatum, ut bellum summis viribus juv
3 ret. Perseo, præter Macedonicum invictæ
pinionis exercitum, decennis belli sumptu
à p

incolumitatem libertatemque & sua omnia servaturos, quæ aut secum haberent, aut in Macedonia reliquissent; ad hanc vocem transitio omnium facta est, nominaque dabant ad Caium Posthumium tribunum militum. Liberos quoque parvos regios Ion Thessalonicensis Octavio tradidit, & cum neminem quemquam, præter Philippum, maximum natu è filiis, cum rege reliquissent: tum sese filiumque Perseus Octavio tradidit, fortunam Deosque, quorum templa erant, nulla ope supplicem juvantes accusans. Perseo in castra Rom. ingresso, Æmilius, *Exemplum insigne cernitis*, inquit, *mutationis rerum humanarum. Vobis hoc præcipue dico, juvenes. ideo in secundis rebus nihil in quemquam superbe ac violenter consulere decet, nec præsenti credere fortunæ, cum, quid vesper ferat, incertum sit. Is demum vir erit, cujus animum nec prospera fortuna flatu suo effe-* *ret, nec adversa infring* Consilio dimisso tuendi ra regis Q. Ælio mandat Eo die & invitatus ad c sulem Perseus, & alius mnis honos habitus est qui haberi in tali fortu poterat. Exercitus deinde hyberna dimissus est. Ma mam partem copiarum A phipolis, reliquas prop quæ urbes acceperunt. H finis belli, cum quadrien um continuum bellatu esset inter Rom. & Pers fuit; idemque finis inc per Europam atque Asi omnem regni. *Strig.*

Macedonicum) De h bello Plutarchus in Pau Æmilio: Livius lib. 41. & quentibus: Florus, 2. 12. Paterculus, 1. 9: Pausani Achaicis: Diodorus lib. cujus habemus tantum cerpta. *Bong.*

Tanto clarius) Idem vii judicium. 31. 1. 5.

2. *Denuntiatum*) M lim, *denuntiarunt*. Bon

3 *Decennis*) Ita legend ex vestigiis antiquæ lect nis, ea est *decentis*. Bong.

à patre paratus, in thesauris & horreis erat: Quibus rebus inflatus, oblitus fortunæ paternæ, veterem Alexandri gloriam considerare suos jubebat. Prima equitum congressio fuit, 4
qua victor Perseus suspensam omnium exspectationem in favorem sui traxit: misit tamen 5
legatos ad consulem, qui pacem peterent, quam patri suo Romani etiam victo dedissent, impensas belli lege victi suscepturus. Sed consul Sulpitius non minus graves quam victo leges dixit. Dum hæc aguntur, metu tam pe- 6
riculosi belli, Romani Æmilium Paulum consulem creant, eique extra ordinem Macedonicum bellum decernunt: qui cum ad exercitum

In horreis erat.) Octingentos tritici modios habuisse, Plutarchus scribit.

4. *Qua victor*) Cæsa sunt II M & D ex Romanis, duce P. Licinio. Plutarchus in vita Æmilii.

In favorem) Livius, 29. 30. 6: *Fama modicæ rei in principio rerum prospere actæ, convertit ad nos hominum studia.* Tacitus hist. 2. 20: *Ut initia belli provenerint; fama erit in cetera.* Fama fallax, quia *Mars communis sæpe spoliantem jam & exsultantem evertit & perculit ab abjecto*, Cicero pro Mil. c. 21.

5. *Cos. Sulpitius*) Hujus consulis nemo præter hunc auctorem meminit. Aut igitur fœdum mendum est in libris: aut Justinus turpiter lapsus est. Est enim hic *P. Licinius*, qui cos. fuit cum C. Cassio Longino, Livius, 42. 28. 3: & Plutarchus in Apophtheg. c. 13. quod notavit Glareanus, nescio tamen quo auctore cum L. Liciniū vocet. Hæc Bongarsius, qui & in variantib. lectionibus monet, *Sulpitii* nomen huc ex ora libri irrepsisse, quod Studiosus notaverat ad illa quæ statim sequuntur, *Luna nocte defecit*, Bern.

tum venisset, non magnam moram pugnæ fec
7 Pridie quam prælium consereretur, luna no&c
defecit: triste id ostentum Perseo omnibus pr
sagientibus, finemque Macedonici regni porte
di vaticinantibus.

1 CAP. II. In ea pugna M. Cato, Caton
oratoris filius, dum inter confertissimos h
stes insigniter dimicat, equo delapsus, ped
2 stre prælium aggreditur. Nam cadentem m
nipulus hostium cum horrido clamore, veluti j
centem obtruncaturus, circumsteterat: at ill
citius corpore collecto, magnas strages edid
3 Quum ad unum opprimendum undique host
convolarent, dum procerum quendam petit, gl
dius ei è manu elapsus, in mediam cohortem h
4 stium decidit: ad quem reciperandum umbon
se protegens, inspectante utroque exercitu, int
mucr

6. *Pugnæ fecit*) Pugna Æmilii & Persei ad Esona & Lycum amnes.

CAP. II. 1. *M. Cato*) M. Cicero dialogo de Senectute. Ex ejus Officiis, 1. 11. constat Catonem filium in Macedonia Persico bello militasse. Totus is locus Ciceronis adducitur à Saresberiensi lib. 6. Policr. cap. 7. à quo abest glossa illa, *Adeo summa erat observatio in bello movendo*, quæ in textum Ciceronis imprudenter irrepsit. *Bong.* Fron nus strateg. 4. 5. 17.

3. & 4. *Gladius ei è ma* &c.) Seneca epist. 120. Horatio Coclite: *Non m nus solicitus ut armat quam ut salvus exir* Nam ut ait Diodorus, 14. *Fortes arma & vitam dem æstimant pretio.* Un P. Furius maluit cum mil naria cohorte perire, qua redimere salutem tradi armis, Dionys. Halicar 9. 80.

4. V

mucrones se hostium immersit; recollectoque
gladio, multis vulneribus exceptis, ad socios
cum clamore hostium revertitur. Hujus auda-
ciam ceteri imitati, victoriam peperere. Per- 5
seus rex fuga cum decem millibus talentûm Sa-
mothraciam defertur: quem Cneus Octavius,
ad persequendum missus à consule, cum duobus
filiis, Alexandro & Philippo, cepit; captum-
que ad consulem duxit. Macedonia à Carano, 6
qui primus in ea regnavit, usque Persen triginta
reges habuit. Quorum sub regno fuit quidem
annis noningentis & viginti tribus; sed rerum
non nisi centum nonaginta duobus annis potita.
Ita cum in ditionem Romanorum cessisset, ma- 7
gistratibus per singulas civitates constitutis, li-
bera facta est; legesque quibus adhuc utitur, à
Paulo accepit. Ætolorum universarum urbium 8
senatus, cum conjugibus & liberis, qui dubia fi-
de fuerant, Romam missus, ibique, ne in pa-
tria aliquid novaret, diu detentus, ægreque,
per multos annos legationibus civitatium se-
natu fatigato, in patriam quisque suam remis-
sus est.

4. *Vmbone*) Medio scuti, vel potius ipso scuto.

5. *Talentum*) De talentis alibi.

6. *Triginta reges*) Livius, 45. 9. 3. tantum *viginti* numerat. Eusebius Persen tricesimum nonum facit. *Bern*

LIBER XXXIV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Romani in Achæos causas belli quærunt, & inveniunt. Cruenta Achæorum seditio.*
2. *Bellum quo Achæi oppressi sunt: & Corinthus eversa: Ptolemæus Ægypto pulsus, petit à Romanis auxilium.*
3. *Populi ad Antiochum in gratiam Ptolemæi vere libera legatio. Antiocho mortuo Demetrius frater Roma profugus regno potitur.*
4. *Prusias, rex Bithyniæ, regno & vita à filio, spoliatur.*

CAP. I.

1 POenis ac Macedonibus subactis, Ætolorumque viribus principum captivitate debilitatis, soli adhuc ex Græcia universa Achæi nimis potentes tunc temporis Romanis videbantur, non propter singularum civitatium nimias opes; sed propter conspirationem universarum.
2 Namque Achæi, licet per civitates, veluti

CAP. I. 1. *Achæi*) Bellum Achaicum, & ejus originem, multis describit Pausanias in Achaïcis, Vide Livium lib. 52: & Florum, 2. 16. Paterculum, 1. 12. Orosium, 5. 3. *Bong.*

Achæi) Belli Achaïci causa fuit, quod legati populi Romani Corinthum missi, ut eas civitates quæ sub ditione Philippi fuerant, ab Achaico consilio secernerent, ab Achaicis pulsati

uti per membra, divisi sint, unum tamen corpus & unum imperium habent; singularumque urbium pericula mutuis viribus propulsant.
Quærentibus igitur Romanis causas belli, tem- 3
pestive fortuna querelas Spartanorum obtulit, quorum agros Achæi propter mutuum odium populabantur. Spartanis à senatu responsum 4
est, *legatos se ad inspiciendas res sociorum, & ad injuriam demendam in Græciam missuros*: sed le- 5
gatis occulta mandata data sunt, ut corpus Achæorum dissolverent, singulasque urbes proprii juris facerent, quo facilius ad obsequia cogerentur: &, si quæ urbes contumaces essent, frangerentur.

pulsati, vel, ut Strabo narrat, sordibus perfusi sunt. Hanc injuriam nequaquam ferentes Romani, Q. Cæcilium Metellum in Græciam miserunt, qui cum Achæis eorumque sociis Thebanis & Chalcidensibus ad Thermopylas bello conflixit, quibus victis dux eorum *Critolaus*, veneno sibi mortem conscivit: in cujus locum Dracus, Achaici motus primus auctor, ab Achæis dux creatus ad Isthmum à L. Mummio consule victus est, qui omni Achaïa in deditionem accepta Corinthum ex senatusconsulto diruit, quia ibi legati Romanorum violati erant. Thebæ quoque & Chalcis, quæ auxilio fuerant, dirutæ & ante oculos prostratæ. Ipse L. Mummius rarum abstinentiæ specimen præbuit: nihil enim ex signis æreis, marmoreisque & tabulis pictis, denique ex omnibus opibus ornamentisque, quæ prædives Corinthus habuit, in domum suam transtulit. *Strig.*

2. *Unum corpus*) Constitit Achæorum respublica societate aliquot urbium, cui pleræque mox Peloponnesi civitates se addixerunt. tanta autem Justitiæ Achaiæ percrebuit fama, ut pleræque

6 rentur. Igitur legati, omnium civitatium prir
cipibus Corinthum evocatis, decretum senatu
7 recitant: quid consilii habeant, aperiunt. *Exp*
dire omnibus dicunt, *ut singulæ civitates sua jur*
8 *& suas leges habeant.* Quod ubi omnibus in
notuit

que eam rempublicam tanquam amussim verumque politiæ exemplar sequerentur, sicuti traditum est à Polybio. Tam arcta harum civitatum erat conjunctio, ut veluti una civitas diverso mœnium ambitu constans videretur. Communem quidem eæ habuere Magistratum, ceterum singulæ quoque suis territoriis jura præscribebant. Neque ulla hinc inter civitates opulentiæ vel dignitatis ratio habita. Minima æque jus suffragiorum habebat atq; maxima, nisi quod plus momenti atque auctoritatis consilia opulentiorum civitatum afferrent. De illorum *Politia* vide Thysii veterum Rerumpublicarum Memorabilia, ubi de Achæorum Politia agit. Quamdiu justitia & concordia regimen suum tenuit, nullæ quidem usquam conglobatæ gentes illos solio suo dejicere potuerunt; ubi virtutes illæ in exilium missæ & avaritia & honorum cupido animo illorum labefactavit, discor diæque sparsum est vene num, tandem nobilissim Resp. periit. Quam Rempu blicam in multis cum ha nostra Belgica conferr haud absonum fuerit. Sin gularum enim Provincia rum & civitatum jura, Or dinum potestas, supremum Fœderatorum Procerum in bello & pace potestas, justi tiæ vigor, consiliorum lent maturitas, regna extern fœderibus annexa, hosti um conculcata violentia, Populi libertas, forma Reip. optima, quam ex Optimatibus & populo temperatam esse oportere tradidit Philosophus, hic & ibi fere eadem. Vide & Polyb. 2. 38.

5. *Frangerentur*) Non displiceat, quod in mss. esse testatur Bong. *trajicerentur*: ut scilicet trajectione populorum, contumaciam eorum

notuit; velut in furorem versi, universum peregrinum populum trucidant: legatos quoque 9
ipsos Romanorum violassent, nisi audito tumultu, trepidi fugissent.

CAP. II. Hæc ubi Romæ nuntiata sunt, sta- 1
tim senatus Mummio consuli bellum Achaicum decernit: qui extemplo exercitu deportato, & omnibus strenue provisis, pugnandi copiam hostibus fecit. Sed Achæi, velut nihil negotii 2
Romano bello suscepissent, ita apud eos neglecta omnia & soluta fuere. Itaque prædam 3
non prælium cogitantes, & vehicula ad spolia hostium reportanda duxerunt: & conjuges liberosque suos, ad spectaculum certaminis, in montibus posuerunt. Sed prælio commisso 4
ante

eorum frangendam Romani censuerint: quod fecit *Philippus* supr. 8. 5. 7.

8. *Legatos quoque ipsos*) Florus, 2. 16. 3. de Critolao concitore hujus belli, *Legatosque Romanos, dubium an & manu, certe oratione violavit.* Et M. Cicero pro lege Manil. c. 5. propter legatos superbius appellatos Corinthum eversam dicit. Vide & de Officiis, 1, 11. *Bong.*

Violassent) Critolaus, dubium an & manu, oratione certe legatos Romanorum violavit.

CAP. II. 1. *Mummio consuli*) L. Mummius cum Cn. Cornelio Lentulo cos. fuit; & ab Achaïa devicta *Achaicus* dictus. Orosius, *Paterculus*, ceteri. Corinthum captam esse anno III. Olympiadis CLVI. scribit Plinius, 34. 2: Pausanias Olympiade CLX. *Bong.*

2. 3. 4. *Sed Achæi &c.*) Hermocrates ad Syracusanos in Thucydide, 6. 6. 24: Et ut inquit Archidamus apud eundem, 2. 3. 6. *haud raro parva manus magnam multitudinem hostium, qui contemptim & imparati*

 certa-

ante oculos ſuorum cæſi , lugubre his ſpecta
culum , & gravem luctus memoriam reliqu
5 runt. Conjuges quoque liberique eorum
de ſpectatoribus captivi facti, præda hoſtium
6 fuere. Urbs ipſa Corinthus diruitur : popu
lus omnis ſub corona venditur ; ut hoc exem
plo ceteris civitatibus metus novarum rerum
7 imponeretur. Dum hæc aguntur , rex Syri
Ant

certamen inierant, profligavit. Curtius, 6.3.18: *Nihil tuto in hoſte deſpicitur, quem ſpreveris, valentiorem negligentia facies:* Quomodo in Floro, 2.14.2: *Macedo, aliquanto quam ante gravior, dum contemnitur.*

4. *Cæſi*) Florus: Victi ſunt primum Achæi à Metello ad Thermopylas, poſtremo ſub Iſthmi faucibus à L. Mummio conſule.

6. *Corinthus*) Urbs Achaïæ in medio Iſthmi Peloponneſiaci ſita. Unde & bimarem Corinthum Horatius appellavit. Lumen Græciæ appellavit Cicero. De illius excidio ita Florus: *Quid ſignorum, quid veſtium, quidve tabularum raptum, inciſum, atque projectum eſt? Quantas opes & abſtulerit, & cremaverit,*

hinc ſcias, quod quidqui
Corinthii æris toto orbe lau
datur, incendio ſuperfuiſſ
comperimus. Nam & ær
notam pretioſiorem ipſa o
pulentiſſimæ Urbis facit in
juria: quia incendio perm
ſtis plurimis ſtatuis atq
ſimulacris, æris, auri ar
gentique venæ in commun
fluxere.

6. *Rex Syriæ Antiochu*
Fuerunt inter poſteros An
tiochi poſt profanationem
templi continua parrici li
Succeſſit Antiocho Epipha
ni frater Demetrius, qui un
fuerat obſes Romæ. Hic ve
niens in Syriam mox jube
interfici filium fratris An
tiochi jam regnantem, An
tiochū ὁ ϵὐπάτορα. Aliquan
to poſt Demetrius dat po
nas parricidii. Interficitu
enim à quodam Alexand
ſeditioſo, qui regnum inva

Antiochus Ptolemæo, majoris sororis suæ filio, regi Ægypti, bellum infert, segni admodum, & quotidiana luxuria ita marcenti, ut non solum regiæ majestatis officia intermitteret, verum etiam sensu hominis nimia sagina careret. Pulsus 8
igitur regno, ad fratrem minorem Ptolemæum Alexandriam confugit: participatoque cum eo regno, legatos Romam ad senatum mittunt: auxilia petunt; fidem societatis implorant. Movere senatum preces fratrum.

CAP. III. Mittitur itaque legatus Popi- 1
lius ad Antiochum: qui *abstinere illum Ægypto*

sit adjutus ab Ægyptiis Demetrio fuerunt duo filii, Demetrius Junior, & Antiochus Sedetes. Hic junior Demetrius interficit Alexandrum Postea Tryphon regno Demetrium expulit. Antiochus *Sedetes* à Parthis interfectus est. Hi fratres reliquerunt liberos. Demetrio fuit filius Antiochus *Gryphus*: Sedeti filius fuit Antiochus *Cizycenus*. Hi dimicantes de regno ambo interfecti sunt. Postea Syriam invasit vicinus rex Tigranes, cui eam Pompejus eripuit. Hoc modo domesticis seditionibus & parricidiis pœnas dederunt impiorum regum posteri, donec tandem familia tota extincta, & regium nomen sublatum, & Syria à Rom. occupata est. *Strig.*

Antiochus) Epiphanes dictus, Magni filius, ejus sororis Cleopatræ hic Ptolemæus filius erat. *Bong.*

Ptolemæo) Antiochus Epiphanes Ptolemæo Epiphani infert bellum, seu, ut Josephus vult, Philometori.

Nimia sagina) Adde 21. 2. 1: & 38. 8. 14.

8. *Ptolemæum Alexandriam*) Alexandriam tum obsidebat Antiochus. Cicero in VIII. Antoniana.

CAP. III. 1. *Legatus Popi-*

2 *pto, aut si jam incessisset, excedere* juberet. Cum in Ægypto eum invenisset, osculumque ei rex obtulisset (nam coluerat inter ceteros Popilium Antiochus, cum Romæ obses esset;) tunc Popilius *facessere interim privatam amicitiam,*
3 jubet, *cum mandata patriæ intercedant*; prolatoque senatus decreto, & tradito, cum cunctari eum videret, consultationemque ad amicos referre; ibi Popilius virga quam in manu gerebat, amplo circulo inclusum; ut & amicos caperet, *consulere* jubet; *nec prius inde exire, quam responsum senatui daret, aut pacem, aut*
4 *bellum, cum Romanis habiturum.* Adeoque hæc austeritas animum regis fregit, ut pariturum,
5 se senatui responderet. Reversus in regnum, Anti-

Popilius) De hoc vide Livium, 45.12. Plutarchum in Apoph. c. 32. Valerium Max. 6.4 3. à quibus *C. Popillius* dicitur. Patereulo, 1. 10.1. est *Marcus*, & Hieronymo in 11. Daniel. Hic vulgo est *P. Popilius. B.* Adde *Plinium*, 34. 6. ubi tamen errore manifesto Cn. Octavius pro Popilio ponitur: itemque Ciceronem Philippic. 8. 8. & Appianum Syriac. pag. 131. m. *Bern*

2. *Osculumq.*) Quod officii causa sibi invicem offerebant.

Facessere priv. amicit.) Ita Timotheus adversus Jasonem, *patriæ sanctiora jura, quam hospitii, esse duxit*, Probus, Timoth. extremo. Quomodo Demosthenes dixit, *se anteponere salem civitatis hospitali mensæ*, quod ei tamen maledicti loco objicit Æschines in orat. de fals. legat.

3. *Ut & amicos caperet*) Est qui languere hæc verba, & ita rescribenda censet, *utut amicos caperet*, quæ quid sibi velit emendatio, non video. Justini mens, eam fuisse circulo capacitatem, ut intra eum stare possent etiam

Antiochus, decedit relicto parvulo admodum filio: cui cum tutores dati à populo essent, 6
patruus ejus Demetrius, qui obses Romæ erat, cognita morte Antiochi fratris, senatum adiit, *obsidemque se vivo fratre venisse, quo mortuo, cujus obses sit, se ignorare. Dimitti igitur se ad re-* 7
gnum petendum æquum esse, quod, sicuti jure gentium majori fratri cesserit, ita nunc sibi, qui pupillum

iam amici Antiocho advocandi, & in consilium adhibendi. Vox *amici* sumitur hic eo significatu, ut, 9.8.16: 12.12.8. & passim apud auctores: clarissime vero apud Sueton. Tib. 55. 1: *Super veteres amicos ac familiares, viginti sibi è numero principum civitatis depoposcerat, velut consiliarios in negotiis publicis.* Bern.

5. *Antiochus decedit*) Appianus Syriaca, pag. 131. *Spoliato in Elymæis templo Veneris, tabe periit, relicto novenni filio Antiocho Eupatore.* Hieronymus in Daniel. ex Polybio & Diodoro bibliothecarum scriptoribus refert, eum, cum templum Dianæ in Elymaide spoliare conaretur, oppressum à custodibus templi, & vicinis gentibus, quibusdam phantasiis in amentiã versum morbo interiisse, in Tabes oppido Persidis. *Bong.*

6. *Patruus ejus Demetrius*) Appianus Syriaca pag. 117. Demetrium hunc dicit *Seleuci filium, Antiochi Epiphanis fratrem, nepotem Antiochi Magni, consobrinum hujus pueri.* Non ergo *patruus*, sed *patruelis.* erant enim ambo duorum fratrum filii. Lege Appianum, & Epitomen Livii. 46. *Bong.*

Obsidemque se) Legendum videri possit, *obsidem inquiens se*, ut cohæreat oratio. Sed auctori non insolens est hæc ellipsis. Exempli causa, 5.7.12.

Obsidemque se vivo fratre venisse) Qui obses datus est tantum, ut alterum captivum aut obsidem redimat, eo mortuo liberatur. Nam in illo dum moritur, jus pignoris extinctum est; ut in Captivo redempto dixit Ulpianus, l. 5. *Si patre. D. de*

8 *pillum ætate antecedat, deberi.* Cum se non d
mitti animadverteret à senatu, tacito judicio, tu
tius apud pupillum, quam apud eum, regnum
futurum arbitrante; specie venandi ab urbe pro
fectus, Hostiæ tacitus, cum fugæ comitibus na
9 vem conscendit. Delatus in Syriam, secund
favore omnium excipitur: regnumque ei, occ
so pupillo à tutoribus traditur.

1 CAP. IV. Eodem fere tempore Prusias
rex Bithyniæ, consilium cepit interficiend
Nicomedis filii, dum consulere studet mino
ribus filiis, quos ex noverca ejus susceperat
2 & Romæ habebat. Sed res adolescenti a
his, qui facinus susceperant, proditur: hor
tatique sunt, *ut crudelitate patris provocatus, o*
cupe

D. de capt. quare, sicut in Ulpiani quæstione pretium non debetur, quod in personæ locum successit, ita nec hic persona manebit obligata, quæ personæ vicaria facta est. Sic itaque Demetrius à senatu Romano non inique postulabat dimitti, ὡς Ἀντιόχου μὲν ἀντιδοθεὶς, Ἀντιόχου ἢ ἀποθανόντος. *Grot.*

Obsidem) Obsides dicuntur, qui traduntur imperio alicujus ea conditione, ut, si dator obsidis à fide recedat, recipienti sit potestas in corpus & vitam eorum, qui dati fuerint obsides. E iam jure Romano cautun ut bona eorum ad Fiscu devolverentur. Quin & ca ptivorum veluti loco hab bantur. Unde ignominia putarunt Romani obsid dare.

7. Pupillum ætate) Vid Grotium de jure belli & pa cis, lib. 2. cap. 7.

8. Hostiæ) Hostiam Tyb rinam intelligit.

CAP. IV *1. Prusias*) Stra bo lib. 13. scribit interf ctum ab Attalo: alii à fili adjuvante Attalo, Epito m

cupet insidias, & in auctorem retorqueat scelus: nec difficilis persuasio fuit. Igitur cum accitus 3
in patris regnum venisset, statim rex appellatur.
Prusias regno spoliatus à filio, privatusque red- 4
ditus, etiam à servis deseritur. Cum in latebris 5
ageret, non minori scelere, quam filium occidi jusserat, à filio interficitur.

ma Liviana, 50. Appian. *Bong.* Vide notam 17. 1. 4. Livium, 39. 9. 4.

5. *In latebris*) *Religione saxi Jovis se tutantem confoderunt quidam immissi à filio*, inquit Appianus, Mithrid. pag. 175. *Bern.*

LIBER XXXV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Demetrius bella quærens, ab hostibus opprimitur, & in acie cadit.*
2. *Qui Demetrium everterat, ejusdem filio dat pœnas; prælio victus & interfectus.*

CAP. I.

Demetrius, occupato Syriæ regno, 1
novitati suæ otium periculosum ratus, ampliare fines, & opes augere, finitimorum bellis statuit. Itaque Aria- 2
rathi, regi Cappadociæ, propter fastiditas sororis

CAP. I. 1. *Novitati suæ otium.*) Supr. 20. 1. 1: *grave otium regno* suo. Catullus carm. 52: *Otium reges, prius & beatas Perdidit urbes.* Vulgo *odium* hic legitur pro *otium*: quod & quæ sequuntur, & quæ superiore libro dixit, impugnant. *Bong.*

2. *Fastiditas sor. nupt.*) Exempla bellorum, ob petitæ repulsam inter reges exortorum, extant in Herodoto,

roris nuptias infestus, fratrem ejus Orofernem,
per injuriam regno pulsum, supplicem recepit,
datumque sibi honestum belli titulum gratula-
3 tus, restituere eum in regnum statuit. Sed Oro-
fernes ingrato animo, inita cum Antiochensibus
pactione, offensis tunc Demetrio, pellere ipsum
4 regno, à quo restituebatur, consilium cepit. Quo
cognito, Demetrius vitæ quidem ejus, ne Aria-
rathes metu fraterni belli liberaretur, pepercit:
ipsum autem comprehensum, vinctum Seleuciæ
5 custodiri jubet. Nec Antiochenses indicio
6 territi, à defectione destiterunt. Itaque adju-
vantibus & Ptolemæo rege Ægypti, & Attalo
rege Asiæ, & Ariarathe Cappadociæ, bello à De-
metrio lacessiti, subornant propalam quendam,
sortis

doto, 3.31. Diodoro, 14.157: Dionysio Halic. 45.52. Nostro, 2.5.9. Addendus Appuleius sub initium lib. 8. metamorph. *Bong.*

Orofernem) Ita vett. Appianus Syriac. pag. 118. & Diodorus in excerptis libri 31. *Holophernem.* Bong.

Fratrem ejus Orofernem, per injuriam.] Ὀρɣφέρνης quoque vocatur in excerptis Porphyrogennetæ è Diodoro. Quamvis alii aliter vocent. *Voß.*

4. *Seleuciæ*) Syriæ hoc Antiochenæ oppidum, ab Antiocho Seleuci filio conditum, de quo Plin. lib. 5. c. 21

6. *Lacessiti*) Impr. *lacessitis*; rectius, ut opinor.

Subornant) De hoc Alexandro, incertæ stirpis & ignoto homine, Livii Epitoma 52. & Appianus Syriac. pag. 131. d. B. Ejusdem Demetrii filio, item Demetrio dicto, itidem submissus fuit Pseudo-Alexander alius, de quo Noster infra, 39. 1. 5. *Bern.* Lipsius in monitis & exemplis polit. 2. 5: Val. Max. 9. 16. fin.

Subornant propalam quen-

ſortis extremæ juvenem, qui Syriæ regnum velut paternum armis repeteret: & ne quid 7
cotumeliæ deeſſet, nomen ei *Alexandri* inditur, genitusque ab Antiocho rege dicitur. Tan-

quendam) Celeberrimus vir. Fr. Gronovius optime conjecit ſcribendum hic eſſe; *ſubornat Balam quendam.* Joſepho enim Ἀλέξανδρος ὁ Βάλας dicitur lib XIII. cap. VIII. uti habent libri meliores. *Voſſ.*

Propalam quendam) Ampliſſ. Lingelshemius oſtendit mihi locum in doctoris ſui Ob. Giſani plenis bonæ frugis obſervationibus in linguam Lat. ubi *propalam* ait *Latine dici eum qui propalam, velut ante-palum & de-palo pendentes merces habet & vendit: eamque vocem ubique fere per errorem eſſe mutatam in* propola, *quæ vox tamen Græca eſt, & proxenetam ſeu venditionis conciliatorem ſignificat, teſte Polluce, 7. 2.* Conſimilia Turnebus Adverſar. 1. 1. Oſtendit etiam epiſtolam à Bongarſio ante plures annos ad ſe ſcriptam, & huic expoſitioni ſubſcribentem, cum antea putarit, Juſtino *propalam* hic adverbialiter accipi. Scaliger tamen in Culicem Virgilii pag. 42. ſtatuit, *propala* non etymologiæ, ſed pravæ librariorum conſuetudinis eſſe ſcripturam, pro *propola*: hoc autem non eſſe ortum à mere Græco προπώλης, qui eſt proxeneta & pararius Senecæ; ſed eſſe ex Græco πωλεῖν & Latina præpoſitione conflatum, duplici argumento: tum quia producit primam ſyllabam, cum alioqui, ſi Græca eſſet, corriperetur: tum etiam quia diverſam à προπώλης ſignificationem habet. Dictus enim quod primus vendat merces, quas in portu primus anticipat, &, ut Perſius ait, *primus tollit piper à ſitiente camelo*, ut prior vendat. Quod manifeſte innuit Lucillius, citatus à Nonio, voce *Primiter.*

Sicuti cum primus ficos propola recentes
Protulit, & pretio ingenti dat primitu paucos.

Quanquam etiam in his Lucillianis *propala* nonnulli libri habent: item in Var-

Tt rone

8 Tantum odium Demetrii apud omnes erat,
ut æmulo ejus non vires regiæ tantum, verum
etiam generis nobilitas consensu omnium tri-
9 bueretur. Igitur Alexander admirabili re-
rum varietate pristinarum sordium oblitus,
totius ferme Orientis viribus succinctus, bel-
lum Demetrio infert, victumque vita pariter
10 ac regno spoliat. Quanquam nec Demetrio
animus in propulsando bello defuit. Nam &
primo prælio hostem fugavit, & regibus bel-
lum restituentibus, multa millia in acie ceci-
11 dit. Ad postremum tamen invicto animo in-
ter confertissimos fortissime dimicans, cecidit.

CAP.

rone de re rust. 3. 14. Quin in illis quoque Ciceronis in Pisonem cap. 27. *panis & vinum à propala, atque de cupa*, mss. Palatinorum & editionum vett. hanc esse scripturam, testatur Gruterus. Pro hoc idem *propula* in opt. Glossario scriptum invenisse se, Scaliger asserit. Et similem huic in Nostro locum vide, 39. 1. 5. *Bern.*

8. Tantum odium &c.) Sæpe accidere, ut homines quemlibet sibi malint imperare, etiam indignissimum, quam eum à quo læsi sunt; *documento Vitellius est, nullis stipendiis, nulla militari fama, Galbæ odio promotus.* Tacitus Histor. 2. 76. Sic Opilium Macrimum Senatus, odio Antonini Bassiani libenter imperatorem accepit, cum in Senatu omnibus una vox esset: *quemvis magis quam parricidam, quemvis magis quam incestum* &c. Capitolinus in ejus vita cap. 2.

9. Pristinarum sordium oblitus) Juxta Claudiani illud in Eutrop. 1. 181:

Asperius nihil est humili cum surgit in altum.

Vide & Curt. 9. 2. 8. Thucyd. 3. 6. 25.

Demetrio) Demetrius Soter vincitur & interficitur.

CAP.

CAP. II. Initio belli Demetrius duos filios 1
apud Guidium hospitem suum, cum magno auri pondere commendaverat, ut belli periculis eximerentur, & si ita fors tulisset, paternæ ultioni servarentur. Ex his major Demetri- 2
us, annos pubertatis egressus, audita Alexandri luxuria, quem insperatæ opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captum, inter scortorum greges desidem in regia tenebant, auxiliantibus Cretensibus, securum ac nihil hostile 3
metuentem aggreditur. Antiochenses quoque veterem patris offensam novis meritis correcturi, se ei tradunt, sed & milites paterni, favore juvenis accensi, prioris sacramenti religionem novi regis superbiæ præferentes, signa 4
ad Demetrium transferunt: Atque ita Alexander non minori impetu fortunæ destructus, quam elatus, primo prælio victus interficitur: deditque pœnas, & Demetrio, quem occiderat; & Antiocho, cujus mentitus originem fuerat.

LIBER

CAP. II. 1. *Commendaverat*) Ita est in veteribus. Commendare est deponere, L. & si quis. 14. D. de religiosis. L. 186. de verb. signif. Cicero de legib. 2. 9. Lar familiaris in Querolo *mihi thesaurum commendavit*, id est, concredidit thesaurum auri, ut id servarem sibi: ut est in Plauti Aulularia, Prolog. v. 6. *Bong.*

LIBER XXXVI.

BREVIARIUM CAPITUM.

CAP. I.

1 RECuperato paterno regno Demetrius, & ipse rerum successu corruptus, vitiis adolescentiæ in segnitiam labitur; tantumque contemptum apud omnes inertiæ, quantum odium ex superbia pater ha-
2 buerat, contraxit. Itaque cum ab imperio ejus passim civitates deficerent, ad abolendam segnitiæ maculam, bellum Parthis inferre sta-
3 tuit: cujus adventum non inviti Orientis populi

CAP. I. 1. *Demetrius*) Nicanor dictus, vide Appianum. Livii, 52. epitoma hæc paulo aliter. *Demetrius* inquit, *ob crudelitatem, quam per tormenta in suos exercebat, à Diodoto quodam, uno ex subjectis, qui Alexandri filio, bimulo admodum, regnum asserebat, bello superatus,*

puli videre; & propter Arsacidæ, regis Parthorum, crudelitatem, & quod veteri Macedonum imperio assueti, novi populi superbiam indigne ferebant. Itaque cum & Persarum, 4
& Elymæorum, Bactrianorumque auxiliis juvaretur, multis præliis Parthos fudit. Ad po- 5
stremum tamen pacis simulatione deceptus, capitur; traductusque per ora civitatium, populis qui desciverant, in ludibrium favoris ostenditur. Missus deinde in Hyrcaniam, be- 6
nigne & juxta cultum pristinæ fortunæ habetur. Dum hæc aguntur, interim in Syria Try- 7
pho, qui se tutorem Antiocho, Demetrii privigno, substitui à populo laboraverat, occiso pupil-

ratus, *Seleuciam fugit*. Bong.

3. *Arsacidæ*) *Arsacides* pro *Arsace*. Arsaces dicebantur omnes Parthorum reges, infra, 41. 5. 6. Sed & supr. 2. 6. 9. *Amphictyon*, in mss. est *Amphictyonides*; *Prusiades*, est *Prusias*, apud Varronem, cujus locum supra notavimus: & *Callias*, sub quo Athenas Xerxes incendit, Diodoro dicitur *Calliades*: & quod mirius est, auctor noster, supr. 2. 12. 11. pro *Thespias*, posuit *Thespiadas*. ita enim veteres libri manuscripti omnes.

4. *Elymæorum*) Regio est Elymais, prope sinum Persicum, Orati flumine à Persia discreta. Plinius lib. 6. c. 25.

Bactrianorum) Ultra Assyriam Scythiæ provincia.

6. *Hyrcaniam*) Scythiæ provincia.

Juxta cultum) Ita supr. 11. 9. 15: & infra, 38. 9. 3.

7. *Trypho*) Dictus *Diodotus*. Strabo lib. 14. & 16: Appianus Syriac. pag. 132: & Livius Epit. 55. *Bong.*

Antiocho privigno) Alexandrum Alexandri nothi filium vocant Appianus, Livius, 52. & 55; quos lege, *Bong.*

8 pupillo, regnum Syriæ invadit. Quo diu potitus, tandem exolescente favore recentis imperii, ab Antiocho puero admodum, Demetrii fratre, qui in Asia educabatur, bello vincitur: rursusque regnum Syriæ ad subolem
9 Demetrii revertitur. Igitur Antiochus, memor quod & pater propter superbiam invisus, & frater propter segnitiam contemptus fuisset, ne in eadem vitia incideret, recepta in matrimonium Cleopatra, uxore fratris, civitates quæ initio fraterni imperii defecerant, summa industria persequitur, domitasque rursus regni
10 terminis adjicit. Judæosque, qui in Macedonico imperio sub Demetrio patre armis se in libertatem vindicaverant, subigit. Quorum vires tantæ fuere, ut post hunc nullum Macedonum regem tulerint, domesticisque imperiis usi, Syriam magnis bellis infestaverint.

1 CAP. II. Namque Judæis origo Damascena, Syriæ nobilissima civitas: unde & Assyriis regibus genus, ex regina Semirami, fuit. Nomen

8. Diu potitus) Triennium habet Josephus, 13. 12. fin. *Bern.*

9. Antiochus) Antiochus Sedetes Syriæ rex.

10. Judæosq.) Tacitus histor. 5: Vide historiam Machabæorum Statim, malim legere, *à Macedonico.* B. Ade infra, 36. 3. 9. *Bern.*

CAP. II. *1. Judæosq.*) Strabo: fama asserit, Ægyptios fuisse eorum progenitores, qui nunc Judæi appellantur. Nam Moyses unus ex Ægyptiis sacerdotibus, cum partem quandam regni haberet, ac moleste ferret eorum institu-

Nomen urbi à Damasco rege inditum, in cujus 2

instituta, hinc eò communi gravit. Discessere cũ eo multi, quibus divina curæ erant. Docebat enim ille, quomodo Ægyptii non recte sentirent, qui ferarum ac pecorum imagines Deo tribuerent; nec Græci, qui Deos hominũ figuris insignirent: & quod id solum Deus esset, quod nos contineret, terram ac mare, quod cœlum & mundum & rerum omnium naturas appellamus, cujus profecto imaginem nemo sanæ mentis nostræ similem audeat effingere. Oportere itaque relicta omni simulacrorum effigie, & digno ei fano ac templo constituto sine forma colere, ac semper bonum aliquod & donum & signum à Deo expectare, eos præsertim, qui caste integreque & cum justitia viverent: ceteros verò nequaquam. Ille hæc dicens hominibus bonis non sane paucis id persuasit, & in eum locum deduxit, ubi nunc condita sunt Jerosolyma. *Strig.*

Judæis) Vera cum falsis intermixta habet C. Tacitus lib. 5. hist. c. 2. 2.

2. *Damasco*] Hunc Damascum fictitium esse liquet. Urbs à Semo nomen accepit, unde شام Syria & Urbs metropolis dicitur, & hinc mutatis literis Dam & Damascos, quasi habitationem Semi dicas.

Nomen urbi à Damasco rege inditum) Nemo potest ignorare, quantopere semper in usu fuerit apud librarios nomina eorum, à quibus urbes, & regiones, denominatæ & conditæ traderentur, corrumpere, & inflectere ad ipsiusmet loci appellationem. Idem quoq; hic factum esse, non injuria quis dubitare possit. Is enim, qui hic nomen urbi dedisse, quique Athares uxoris cultum instituisse dicitur, ab aliis non *Damascus*, sed *Damas*, vocatur. Etymologicum magnum: Δαμασκὸς πόλις Συρίας, παρὰ τὸν Ἀντιλίβανον εἴρηται ὅτι Δαμᾶς στρατεύων μετὰ Διονύσου, ἐκεῖσε σκηνὴν πηξάμενος, ἱδρύσατο τὸ ἐκεῖ Συρίας Θεοῦ ξόανον. Ἢ οὖν Δαμασκηνή, Δάμασκος. Scio quidem, alios mentionem facere Damasci cujusdam, qui á Baccho excoriatus esse traditur, unde

cujus honorem, Syrii ſepulcrum Arathis uxoris ejus pro templo coluere, deamque exinde
3 ſanctiſſimæ religionis habent. Poſt Damaſcum Azelus, mox Adores, & Abraham, &
4 Iſrael reges fuere. Sed Iſrahelem felix decem filiorum proventus majoribus ſuis clariorem
5 fecit. Itaque populum in decem regna diviſum filiis tradidit, omnesque ex nomine Judæ, qui poſt diviſionem deceſſerat, *Judæos* appellavit: colique ejus memoriam ab omnibus

Δερμαστκὸς, & poſtea κατὰ παραφθορὰν, *Damaſcus* dicta ſit. Sed eum quidquam cum Athare, aut Atargati, commune habuiſſe, nemo dixit. De appellatione autem hujus urbis tantum à ſeſe abeunt veteres, quantum à veritate. Vide Damaſcium apud Photium. Philonem Judæum, Stephanum. Verum hæc alibi. *Voſſ.*

Arathis) Hermolaus in Plin. 53. dubitat an hoc loco, permutatis literis legendum ſit *Atharan*, quæ eſt Syriorum dea, etiam *Atargatis* dicta, Strabo fine libri 16. cujus meminit & Macrobius, 1. Saturnal. B. Diſcutit hæc exactiſſime, more ſuo, Salmaſius ad Solinum. pag. 574. *Bern.*

Sepulcrum Arathis uxoris ejus pro templo coluere.) Vix equidem poſſum amplecti hanc lectionem, præſertim cum mss. præferant, *uxoris ejus extemplo.* Puto itaque ſcribendum, *Syri ſepulcrum Athares uxoris, ejus exemplo, coluere.* Ait, Syros, æſtimatione Damaſci, Athares conjugis ſepulcrum, (quam ipſe dum viveret impenſiſſime amarat, mortuam plus quam debita pietate proſecutus erat) coluiſſe, regis ſui, quamdiu ſuperſtes eſſet uxori, exemplum ſecutos. *Voſſ.*

4. *Decem filior.*) Ad veritatem hiſtoriæ ſacræ reſcribendum fuerit *duodecim:* Simile in Notis Lipſii ad Val. Max. 1.1.1. Quanquam nihil mirum, auctorem hic impingere, cum multo graviorum

bus jussit: Ejus portio omnibus accesserat. Minimus ætate inter fratres Joseph fuit: cu- 6
jus excellens ingenium veriti fratres, clam interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in Ægyptum, cum 7
magicas ibi artes solerti ingenio percepisset, brevi ipsi regi percarus fuit. Nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit; nihilque divini Juris humanique ei incognitum videbatur: adeo, ut etiam sterilitatem agrorum ante multos annos providerit: periissetque omnis Ægyptus fame; nisi monitu ejus rex edicto servari per multos annos fruges jussisset: tantaque experimenta ejus fuerunt, ut non ab homine, sed à Deo responsa dari viderentur. Filius

viorum errorum in hoc tota sit historia manifestus. Et sane res Judaicas valde Romanis incognitas fuisse, facile intelligit, qui cum Mosis libris, præter hunc Auctoris, etiam Taciti librum 5. hist. Strabonis, 16. & Dionis, 37. contulerit. Sed & Græcorum commentis multa à fide historiæ abhorrentia de Judæis prodita fuisse, Josephus, lib. 1, adversus Appionem auctor est, & fidem facit ecloga ex Diodori libro XL. *Bern.*

5. *Ejus portio*) Forte, *cujus portio*, aut, *nam ejus port.* Videtur enim in his verbis consistere ratio, propter quā coli ipsum voluerit Israel: aliter, quomodo hæc explicari possint, non video. *Fr.*

6. *Joseph*) De toto hoc loco videndus Orosius, 1. 8. *Bern.*

Excellens ingenium) Ideo Joseph invisum fuisse fratribus in Genesi scriptum est, quod plus omnibus fratribus diligeretur à patre Israële.

9. *Sterilitatem*) Magnus igitur

11 Filius ejus Moses fuit, quem præter paternæ scientiæ hereditatem, etiam formæ pulcritudo

igitur Ægypti Σιτάρχης & Ædilis fuit. Atque hinc colligunt Rufinus, Julius Firmicus, Pierius, Baronius, Josephum sub nomine Serapidis ac Osiridis ab Ægyptiis cultum fuisse. Idque patet, tum ex nomine Serapis, quod Bovem notat; tum ex nomine *Arsaph*, quo, teste Plutarcho, Osiris vocabatur, levi commutatione ex *Joseph* facta: tum ex Hieroglyphicis, quibus Osiridem designabant, puta figura bovis seu vituli, notis Lunæ & Solis insigniti: item juvenis imberbis cum medio & calatho in capite. Quæ in Josephum, ejusque boves & spicas, & ætatem, & Astrologiæ peritiam, ad amussim quadrant. Subscribunt Clemens Alexandrinus, Augustinus, A Lapide, & Bonfretius.

11. *Præter paternæ scientiæ*) Vetus hæc Ægytiorum & Græcorum calumnia. Qui Mosen inter præcipuos Magos collocant. Plin. XXX. Justin. XXXVI. Apul. Apol. Strabo XVI. Plinii verba sunt: *Est & alia Magices factio à Mose etiamnum & Jochebel Judæis pendens. Fuit autem Jochebel ipsius Mosis mater.* Locus corruptus. Lege Jochebed ex Sacris. Apuleius Mosen & Jannem, tanquam celeberrimos Magos, conjungit.

Paternæ scientiæ) Scilicet artis Magicæ. Quomodo Plinius, 30. 1: *Est & alia Magicæ factio, à Mose, & Jamne, & Jodape Judæis pendens* &c. Mosen inter Magos numerat & Apuleius in Apol. Sed Strabo lib. 16. pag. 524. Mosen non tam fuisse magum dicit, quam oraculis deditum, quales Minos, Lycurgus, aliique legum latores, item Amphiarnaus, & Orpheus & Musæus fuisse leguntur. Indicio eruditissimi juxta & optimi Viri, D. Nic. Vedelii, cũ anno superiore in transitu perhumaniter ad me viseret, è Suida didici, Alexandrum Milesium, cognomine polyhistora, qui Syllæ temporibus vixit, præter alia scripsisse de Roma libros quinque, in quibus ait: *Hebræam fuisse mulierem, Moso no-*

do commendabat. Sed Ægyptii, quum ſcabi- 12
em & vitiliginem paterentur, reſponſo moniti,
eum cum ægris , ne peſtis ad plures ſerperet,
terminis Ægypti pellunt. Dux igitur exulum 13
factum, ſacra Ægyptiorum furto abſtulit: quæ
repe-

ſo nomine, à qua perſcripta ſit lex Hebræorum. Depravato & ſexu & nomine noſtri legislatoris. Ita ſcilicet in tenebris illis aliquas tamen veri ſtricturas *οἱ ἔξω* viderunt. *Bern.*

12. Scabiem) Miras fabulas Ægypti de hoc exitu Iſraëlitarum commenti ſunt, ut ex Manethone, Appione, & aliis oſtendit Joſephus, ac doctiſſimè omnia refutat duobus contra Appionem libris. Illa autem paſtorum, quos Hicſos vocant, ex Ægypto, in Phœniciam migratio, non eſt alia ab exitu Iſraëlitarum, quamvis tempora, apud Euſebium, qui Ægyptiorum traditiones ſecutus eſt, diſcrepent. Nam Iſraëlitæ, ut paſtores, in Ægyptum venerunt. Tum Amoſis, Dioſpolitarum Satrapa, Moſen refert. *Horn.* Joſeph. *ἐξίσουν, κλαιόντων καὶ μετανοούντων, ὅτι χρήσαιντο χαλεπῶς αὐτοῖς, τῶν Αἰγυπτίων,* Moſes: ויתזק מצרים על העם למהר *Urgebant Ægyptii populum removeri;* ſcilicet ex tanta ſuorum ſtrage perculſi. Et hinc calumniæ ac fabulæ Gentilium fluere, ob ſcabiem & pruriginem pulſos: *Tac.* v. Hiſt. *Joſephus* contra Appion.

Vitiliginem) Ita ex mſ. legendum, & Oroſio, l. 8. & 16. Vitiligo Arnobio eſt lepra, ut me docuit doctorum princeps Jac. Cujacius: *Ille notas albicantium vitiliginum, manu admota deterſit.* Et Seneca naturali. quæſt. 3. 25. vitiliginem vocat *fœdam ex albo varietatem.* Græcis λευκή Exodi 4. 6: & Numer. 12, 20. *lepra* dicitur *candens quaſi nix.* Illuc revertor; Vitiliginem hanc Tacitus hiſtor. 5. 3. *tabem* vocat, *quæ corpora fœdaret.* De Moſe aliter Strabo lib. 16. *Bong.*

13. Sacra Ægyptiorum furto) Joſephus: *Δῶρεῖς τε τοὺς Ἑβραίους ἐτίμων οἱ μὲν ὑπὲρ*

repetentes armis Ægyptii, domum redire
14 tempeſtatibus compulſi ſunt. Itaque Moſes Dama-

ὑπὲρ τῶν ἔργων ἐξελθεῖν, οἱ δὲ καὶ τὴν γειτονικὴν πρὸς αὐτοὺς συνήθειαν. Moſes: וינצלו, את מצרים & *ſpoliarunt Aegyptios.* Spolium juſſu Dei admiſſum, juſtum & ſanctum eſt. Deus enim jubens tibi aliquem ſpoliare, hoc ipſo tibi jus & dominium in ejus bona largitur. *Auguſtinus. Thomas. Abulenſ.* Deinde merces erat, quam debebant. *Aegyptii enim populi erant debitores, non ſolum rerum, ſed & vitæ ſuæ, propter Patriarchæ Joſephi præcedentem benignitatem.* Irenæus. *Repoſcunt Aegyptii de Hebræis vaſa aurea & argentea. Contra Hebræi allegant ſibi mercedes reſtitui oportere illius operariæ ſervitutis.* Tertull. II. adv. Marcionem. Qui tanquam ex antiqua traditione, refert, Ægytios miſſis ad Moſen in deſertum legatis, bona ſua repetiiſſe: Hebræos contra mercedem. Subducta ratione, mercedem debitam longe majorem fuiſſe repertam.

Tempeſtatibus) Fabuloſum hoc. Oroſius lib. I. c. 12: *Extant etiam nunc certiſſima horum monumenta geſtorum. Nam tractus curruum atq; rotarum orbitæ, non ſolum in littore, ſed etiam in profundo, quousque viſus admittitur, pervidentur.* Druſius. Joſephus: ὄμβροι τε ἀπ' οὐρανοῦ κατῄεσαν καὶ βρονταὶ σκληραὶ προσεξαπτομένης ἀστραπῆς, καὶ κεραυνοί, *&c.* Periit ipſe Pharao ſed ultimus, ut ſpectato prius ſuorum interitu, gravius cruciaretur. *Rabbini. Abulenſ.* Ab hac mirabili clade mare Erythræum Arabibus dicitur بحر قلزم ab oppido القلزم quod eſt Latit. gr. XXVIII. min. XXX. in littore Ægypti oppoſito Elanæ, ſeu promontorio Pharan. Locus inde dictus, quod prope ſubmerſus credatur Pharao. قلزم enim eſt deglutire, abſorbere. Unde Turcis mare rubrũ dicitur فرعون دكيزي Pharaonis mare: Hodie pro Colzuma eſt سويس Sues.

Damascena antiqua patria repetita, montem Synan occupat: quo septem dierum jejunio, per deserta Arabiæ, cum populo suo fatigatus, cum

Sues. *Golius* Judæi tradunt, tribũ Juda, ceteris trepidantibus, ejusque ducem Aminadab, primum ingressum esse mare: ideoque tribum Juda deinceps primatum cum regno obtinuisse. Et huc alludi *Cant.* VI, 11. *Hos.* XI, 12. Ubi tamen *Hieron.* hanc traditionem fabulam vocat. Ceterum fundus maris rubri herbidus est, oleæ laurique ferax. Plin. XIII, 25. Putantque Deum miraculo effecisse, ut idem alveus subito germinaret & vernaret instar amœnissimi campi. *Sanchez. A Lapide.* Transgressi sunt per medium mare, & in adversum littus Arabicum evaserunt. Psal. CXXXV. vers. 13. *Joseph.* Non vero in idem Ægyptii littus, semicirculo in mari facto: ut Hebræi, Tostatus, Burgensis, Grotius, volunt, eo imprimis argumento, quod impossibile fuerit tantam multitudinem, spatio quatuor horarum, mare pertransire. Et certum est tot millia hominum & animalium, tam brevi tempore, sine miraculo, transire non potuisse. *A lapide.* Transitum hunc non ignoravere Ethnici. Herodotus, I: *Phœnices, ut ipsi commemorant, quondam mare rubrum accolebant. Illinc transgressi maritima Syriæ incolunt.* Dionys. Alex.

— Phœnicum nomine dicti
Gentis Erythrææ soboles.

Festus Avienus,

— falso quicquid pulsatur ab æstu,
Phœnicum regio est. Hi rubro à gurgite quondam
Mutavere domos. —

Ægyptiorũ fabulas de hoc exitu, vide apud *Joseph.* contra Appion. Manethon. aliud, aliud Lysimachus tradit. Et hic auctor fabulæ de lepra. Quam Tacitus & Justinus amplexi sunt. Gentiles hunc transgressum miraculosum omnibus modis obscurare conati sunt. Ideoque eum reciprocationi maris adscripserunt Memphitæ, apud *Eus.* IX. ϖϱϑ. Ipse insuper Josephus dubitat, an divisio hæc naturalis fuerit, an verò miraculosa. *Nam*

cum tandem venisset, septimum diem more gentis

Nam & Alexandri Magni ductu, inquit, *mare Pamphylium cessit, cum Deus ejus opera ad destruendum Persarum Imperium uti decrevisset.* Sed hæc frustra opponuntur incomparabili huic miraculo. Siquidem fabulosum illud est quod de Alex. M. dicunt. Qui, ut Strabo XIV. testatur, maris, Pamphylii littora, observato æstu, temerario quidem, sed felici ausu, immissis umbilico tenus militibus, oblique legit & superavit. Idem XVI, prodit, inter Tyrum & Ptolemaidem, & apud Casium tales aquarum motus accidere. Curtius, 5. paucis: *Mari novum iter in Pamphyliam aperuerat.* Tale nimirum quale Strabo prodidit. Adulatores fuerunt, quicunque de Alex. M. tale quid tradidere. Facile illi fuit æstũ & littora observare. Nihil tale in rubro mari esse potuit. *Horn.*

14. Montem Synam) Culpatur alibi quoque Sulpitius quod montem Sinam dixerit, cum Sina, ut ajunt, non montis nomen sit, sed deserti in quo mons ille fuit, qui propterea mons Sinai dicatur, id est, deserti Sinai. Quod Græce manifestius esset. τὸ ὄρος τοῦ Σινᾶ non τὸ Σινᾶ. Hanc sententiam tuentur Hieronymus, ab Oleastro, & Carolus Sigonius. Sed ei repugnat primum Josephus, Orig. lib. 3. cap. 4. deinde editio Græca τῶν ό, in qua Exod. 19. τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ legitur & εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Σινᾶ. Postremo Apostolus in epist. ad Gal. 4, 25: Σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ. *Sina mons est in Arabia.* Hinc apparet nomen montis esse Sina, non deserti. Forte desertum Sinai, in quo mons ille. De Sina monte Sulpitius dial. 1. cap. 11. ubi sic Posthumianus ex Oriente reversus, *Rubrum mare vidi, jugum Sina montis ascendi: cujus summum cacumen, cælo pene contiguum, nequaquam adiri potest.* Drus. *Josephus*: Σιναῖον ὑψηλότατον τῶν ἐκεῖ ὀρῶν καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους, καὶ τῶν κρημνῶν τὸ ἀπότομον ἀνθρώποις, οὐ μόνον οὐκ ἀναβατὸν, ἀλλ' οὐδὲ ὁραθῆναι μὴ δίχα πόνου τῆς ὄψεως δυνάμενον. Castra autem nec ad Orientem ut

Lyra

gentis *Sabbatum* appellatum, in omne ævum
jejunio ſacravit: quoniam illa dies famem illis
erroremque finierat. Et quoniam metu con- 15
tagionis pulſos ſe ab Ægypto meminerant,
ne eadem cauſa inviſi apud incolas forent,
caverunt, ne cum peregrinis communica-
rent: quod, ex cauſa factum, paulatim di-
ſcipli-

Lyra, nec ad Auſtrum, ut *Toſtatus* vult; ſed in circuitu montis poſita *Burgenſis*.

Sabbatum) De hac rigida quiete Sabbati Judaici vide Dionem Casſium, Senecam apud Auguſtinum, Juvenalem, Rutilium & alios. Varia autem de origine Sabbati comminiſcuntur Gentiles. Alii in honorem Saturni inſtitutum volunt, ut Diod. Tarſenſis refert; *Plutarchus*, IV. συμπ. in honorem Bacchi qui Sabbos dictus: *Appion* à Sabbo, quod βυβῶνος ἄλγος Ægyptiis.

Sabbatum &c. *jejunio ſacravit*) Eundem errat errorem Auguſtus Apud Sueton. cap. 76. *Ne Judæus quidem, mi Tiberi, tam diligenter Sabbatis jejunium ſervat.* Nimirum Romani cum ſcirent, à Judæis crebra jejunia uſurpari, & Sabbatum ab iisdem præcipua caſtimonia celebrari; Sabbatis eos jejunare temere ſibi perſuaſerunt: quod falſum, niſi Sabbatum, non pro ſeptimo die hebdomadis, ſed pro tota hebdomade accipiamus, quo ſenſu Phariſæus, Lucæ 18, 12. *jejuno bis in Sabbato*. Hæc fere Caſaub. ad Suet. *Bern.*

15. Ne cum peregrinis) Singulas gentes tanquam eluviem atque ſentinam Orbis præ ſuo populo exiſtimabant Judæi, eodēq; odio peregrinos proſecuti, ut eorum diſciplinis imbui piaculare habitum ſit nefas cuncta denique humanitatis officia iis tribuerint. quos religio eadem conjunxerat; ceteris denegaverint: unde Juvenalis alibi dixit:

Non monſtrare vias eadem niſi ſacra colenti.
Quæſitum ad fontem ſolos deducere verpos.

ab iisdem ſeparati epulis, diſcreti cubilibus tanquam purga-

16 sciplinam religionemque convertit. Post Mosen etiam filius ejus Aruas, sacerdos sacris Ægyptiis, mox rex creatur; semperque exinde hic mos apud Judæos fuit, ut eosdem reges

purgamentum alienigenas vitabant.

Cum peregrinus communic.) Mss. Fuldenses optimi, *cum peregrinis conviverent*, quod amplectendum puto: Maxime cum ita etiam in suis mss. reperit Bongarsius, ut sit hic *convivere*, conjunctione vitæ mutua uti; unde *convivium*: de quo ita Cicero in Catone c. 13: *Bene majores nostri accubationem epularem amicorum, quæ vitæ conjunctionem haberet, convivium nominarunt.* Modius.

Convertit) Absolute, pro *conversum est*. Ita Sallust. Catil. cap. 6. *regium imperium in superbiam dominationemque convertit.* Hoc modo Livius, *2. 8. 1*: *Leges in contrarium vertunt.* Tacitus 12. 29. *diuturnitate in superbiam mutans,* hoc est mutatus. Florus, 2. 15. 6: *Quum bellum sederet*: ubi meliores editiones *sedaret*, hoc est, sedaretur: quod rectum est. Sic enim & Propertius, 3. eleg. 18.

Flamma per incensas citius sedaret aristas:

ut in Animadvers. ad illum poëtam è cod. Pal. eruit V. C. Janus Gebhardus & A. Gell. 18. 12. ex Vell. *tempestas sedavit.* Nec aliter Marcellin. lib. 29. fin. *tempestas mollivit.* Adde supr. Notam ad 3. 3. 5. *Bern.*

16. Semperque exinde hic mos) Aliter veriusque Josephus antiq. Judaic. 13. 19: *Ut quidam principes simul & Pontifices essent, tempore Maccabæorum primo fieri cæpitu, præsertim principat: Aristobuli, qui primus principatum summum Pontificatui conjunxit, & diadema sibi imposuit, annis post captivitatem Babylonicam, 481.*

Ut eosdem, reges & sac. &c.) Non tantum apud Judæos mos hic fuit: sed etiam si quid Servio credimus apud alias gentes. Qua de re sic ille ad istum Virgilii versum, Æn. 3. 80.

Rex Anius, rex idem hominum, Phœbique sacerdos.

Majo-

ges & ſacerdotes haberent: quorum juſtitia religione permixta, incredibile quantum coaluere.

CAP. III. Opes genti ex vectigalibus opobalſami crevere, quod in his tantum regionibus

Majorum enim hæc erat conſuetudo, inquit, *ut rex eſſet etiam ſacerdos. Vnde hodieque* (ſic enim locum hunc corrigo ex membranis vulgo corruptum, & inepte interpolatum) *Imperatores Pontifices dicimus*: Modius. Adde Livium, 1. 20. 1: Diodorum, 3. 5: Noſtrum, 11. 7. 14.

Sacerdotes) Ita & apud Gentiles. Virgilius, III. Æn.

Rex Anius, Rex idem hominum, Phœbique Sacerdos.

Ubi Servius: *Majorum erat hæc conſuetudo, ut Rex etiam eſſet Sacerdos vel Pontifex.* Hinc domus in qua Pontifex habitabat, regia dicebatur. *Idem* ad XIII. Æn.

Juſtitia religione permixta) Strabo δικαιοπραγοῦντες, καὶ θεοσεβεῖς ὄντες. Bong.

Coaluere) Forte ſcribendũ *convaluere*, hoc eſt, potentiam acquiſivere, quo ſignificatu verbũ hoc auctori uſitatum eſſe, ſupr. not. ad 18. 4. 1. oſtenſum eſt. *Bern.*

CAP. III. 1. *In his tantum regionibus*) Ita ſane tunc fuerit. Poſtea non dubium, ſtirpem eam in Ægyptum tranſiſſe, atque illic creviſſe. Claudianus in Epithalamio Palladii:

Gemmatis alii per totum balſama tectum
Effudere cadis, duro quæ ſaucius ungue
Niliacus pingui deſudat vulnere cortex.

Perſeverare etiam illic noſtro ævo, qui peregrinati ſunt, affirmant. Lipſius Not. 15. ad Tacit. 5. hiſt. *Bern.*

In his tantum regionibus) Antiquitus balſamum in duobus tantum hortis, utroque regio, altero jugerum viginti non amplius, altero pauciorum, uni terrarum Judææ conceſſum erat. Sed poſtea propagata admodum fuit ſpecies, cum Judæa ipſa ſimul cum balſamo Romani potiti ſunt. Qui

2 nibus gignitur. Est namque vallis, quæ continuis montibus, velut muro quodam, ad instar

veluti politissimarum, pretiosarumque rerum propagatores, tam dignam claramque stirpem raram esse non tulerunt. Itaque eam malleolis serendo atque iterando, non secus ac vites in collibus propagantur, latius accreverunt. Scripsit balsami historiam etiam Strabo lib. XVI. suæ Geographiæ, ubi sic habet: Hiericus est campus à montana quadam forma circumdatus, quæ in theatri speciem ad ipsum declinat. hoc in loco est palmetum palmis abundans spatio stadiorum centum. & totum irriguum, & habitationibus plenum, ubi & regia est & balsami viridarium. quæ arbor odorata est, & fruticosa, & cytiso & terebintho persimilis. ejus corticem vulnerantes, succum in vasis suscipiunt tenaci lacti persimilem. Sed alibi etiam, quam in Judæa, nasci balsamum eodem libro idem testatur, præter Plinii & Solini sententiam, cum inquit: Et apud Sabæos thus, & myrrha, & cinnamomum nascitur: in ea ora etiam balsamum, & quædam alia planta valde odorata. Oriri etiam balsamum in Arabia testis est Pausanias in Bœoticis magnitudine fruticis myrti, foliis amaraci, sub cujus umbra innumeræ apricantur viperæ, & suavissimo ejus liquore aluntur. Etiam in Ægypto provenisse testantur veterum monumenta.

1. *Est namque vallis*) Duobus hortis regiis nascebatur balsamum in Judæa, altero jugerum viginti, altero pauciorum, ut Plinius testatur. Idem Theophrastus; & jugerum πλέθρον appellavit. Strabo quoque φοινικῶνα fuisse, & planitiem undique montibus in theatri faciem clausam. Atq; hæc vallis Hiericus. Quæ & palmeto & balsamo nobilis erat. In eo *Phœnicone* regii fuerunt horti balsami sylva celebres. Plinius majorem hortum viginti jugerum esse dixit, Theophrastus πλέθρον. Sed πλέθρον tantum jugeri pars dimidia, ut Hero testatur. Error itaque *Plinii*. sylva enim major,

tantum

ſtar caſtrorum clauditur. Spatium loci ducenta jugera, nomine arcûs dicitur. In ea 3 ſylva eſt, & ubertate & amœnitate inſignis: ſiquidem palmeto & opobalſamo diſtinguitur. Arbo-

tantum decem jugerum fuit. Hunc φοινικῶνα Jerichuntis vallis, in quo & balſametum fuit, Strabo centum ſtadia, id eſt, trecenta jugera, longum eſſe tradidit. Ducenta autem jugera attribuit Juſtinus. Vir doctus malebat ſcribere viginti jugerum, quod fieri non poteſt. Vallis enim tota ſcribitur, quæ ſine dubio plus fuit quam viginti jugerum. *Salmaſ.*

Ducenta jugera, nomine arcus dicitur) Vulgo *ducenta millia jugera*: immanis & ſupra fidem numerus. Veteres plerique *ducenta jugera nomine arcus dicitur.* Quid ſi legamus: *viginti jugerum Hierichus dicitur?* Atque id Plinius, 12. 25. & Solinus cap. 38. confirmat: & Strabo lib. 16. pag. 525. 10: *Hierichus eſt planities montibus circumdata, quæ in theatri ſpeciem alicubi recedit &c.* Is tamen ſpatium loci facit centum ſtadiorum. *Bong.* Ex hoc Strabonis loco conſiderandum monuit Freinshemius, an forte Noſter ad formam loci potius quam nomen reſpiciat. Theatrum enim cum *arcu* ſimilitudinem quandam habet. Sed potius eſt, ut Salmaſium audiamus, in Exercitationibus ad Solinum, pag. 583. cap. 1. locum hunc ita reſtituentem: *Spatium loci ducentum jugerum Ierictus dicitur.* Nam quod Bongarſio ex Plin. 12. 25. pr. viſum eſt *viginti jugerum*, id ad unum tantum balſametum, partem vallis non magnam, à Plinio refertur. At auctori noſtro de totius vallis Jericuntis longitudine ſermo eſt, quam non plus ſpatii habuiſſe quam viginti jugerum, non eſt credibile. *Bern.*

3. *Opobalſamo*) *Balſamum* proprie de arbore, *opobalſamum* vero (quaſi ὀπὸς τοῦ βαλσάμου· ſicut ὀποπάναξ eſt ὀπὸς τοῦ πάνακος) de ſucco: *xylobalſamon* denique de ligno dicitur. Juſtinus tamen inverſa vice,

4 Arbores opobalſami, formam ſimilem piceis arboribus habent, niſi quod ſunt humiles magis, & in vinearum morem excoluntur. Hæ
5 certo anni tempore balſamum ſudant. Sed non minor loci ejus apricitatis quam ubertatis admiratio eſt: quippe cum toto orbe, regionis ejus ardentiſſimus ſol ſit, ibi tepidi aëris naturalis quædam ac perpetua apricitas ineſt.

contra uſum auctorum, *opobalſamum* pro arbore poſuit, *balſamum* pro lacrima ſeu ſucco arboris. Salmaſ. ad Solin. 582. E. I. *Bern.*

4. *Piceis arboribus*) Veteres plerique *ſpecie*, tranſpoſitis literis. Strabo, cytiſo & terebintho ſimiles facit. Vide Plinium & Solinum. *Bong.* Ex iſto veteri *ſpecie* Salmaſius ad Solin. 579. E. 2. eruit hanc indubitato meliorem ſcripturam *piceæ arboribus*. Sic enim auctor ipſe modo dixerat *opobalſami arbor*: & Cicero pro Flacco c. 8. *fici arbor*: & Livius, 24. 3. 4. *abietis arbores*.

5. *Apricitatis*) Non dubitavi reddere Juſtino vocem ſuam, in mss. omnibus extantem, atteſtante Bongarſio: qui tamen erroneum hoc, & edendum cenſuit *opacitatis*, & mox hoc verſu, *perpetua opacitas*, quod crederet, opinor, ardentiſſimum Solem, niſi opacitate, non potuiſſe ab Hierichuntis valle defendi. Atqui, quod Salmaſius ad Solinum pag. 990. docet, non omnis locus Soli expoſitus, ſed is demum, ex Latine loquentium uſu dicitur *apricus*, qui Soli tepido, leni, temperato, non torrentiſſimo, patet. Hinc *aprici colles* Virgilio eclog. 9. 49 qui obverſi ſunt orienti Soli, qui quoniam non eſt intemperate calidus, coquendis uvis maxime eſt accommodatus. Hujus vocis vim clarius aperit Solinus cap. 51: *Atticis temperiei prærogativa miram aeris clementiam ſubminiſtrat. Arcent afflatum noxium colles, qui ſalubri apricitate, undiq; ſecus objecti prohibent auras peſtilentes.* Bern.

6. In

ineſt. In ea regione lacus eſt, qui propter 6
magnitudinem & aquæ immobilitatem, *mortuum mare* dicitur. Nam neque ventis mo- 7
vetur, reſiſtente turbinibus bitumine, quo aqua omnis ſtagnatur: neque navigationis
patiens eſt, quoniam omnia vita carentia in profundum merguntur: nec materiam ullam,
ſuſtinet, niſi quæ alumine illinatur. Primum 8
Xerxes rex Perſarum, Judæos domuit: poſtea cum ipſis Perſis in ditionem Alexandri Magni

6. *In ea regione lacus*) Mss. quidam *latus lacus*: alii, *Non longe eſt lacus Aſphaltites*. Poſtremam hanc lectionem non rejicio, loquitur enim hoc loco de Aſphaltite lacu, quem cum Sirbone eundem facere videtur Strabo lib. 16. pag. 525. 27: cum eos diſtinguat Plinius, 5. cap 13. & 15. & 16. B. Adde Tacitum hiſt. 5. 6. Diodorum, 19. 98: Joſephum de bello Jud. 5. 5. *Bern.*

In ea regione lacus eſt.) De eo Plinius: *Aſphaltites nihil præter bitumen gignit, unde & nomen; nullum corpus animalium recipit, tauri, cameliquе fluitant, inde fama nihil in eo mergi.* Tacitus: *neque vento impellitur, neque piſces, aut ſuetas aquis volucres patitur*, Dicit hic Juſtinus aquam ſtagnari, id eſt, firmari, muniri. Unde & Aſphaltitis nomen accepit. Dicitur autem Aſphaltitis Heſychio ἐρυθρὰ θάλασσα, an ſcribendum Νεκρὰ θάλασσα. Nam mortuum mare vocabatur ille lacus. Hebræi lacus vocant maria. Hinc in Evangeliis θάλασσα τῆς Τιβεριάδος de lacu Tiberiadis. *Salmaſ.*

7. *Aqua omnis ſtagnatur*) Hoc eſt, munitur, firmatur, induraturque, à στεγανῶσαι vel στεγνῶσαι, ut placet Salmaſio ad Solinum, pag. 577. *Bern.*

8. *Primum Xerxes*) Atqui Xerxes nunquam bellum movit Judæis, utpote qui à Cyro, primo Perſarum rege, Perſico imperio ſem-

Magni venere, diuque in potestate Macedonici
9 imperii subjecti Syriæ regno fuere. A Demetrio cum descivissent, amicitia Romanorum petita, primi omnium ex Orientalibus libertatem receperunt, facile tunc Romanis de alieno largientibus.

1 CAP. IV. Per eadem tempora, quibus in Syria regni mutatio inter novos reges alternabatur, in Asia rex Attalus florentissimum, ab Eumene patruo acceptum regnum, cædibus amicorum, & cognatorum suppliciis fœdabat, nunc matrem anum, nunc Beronicen sponsam malefi-
2 ciis eorum necatas confingens. Post hanc scelestam violentiæ rabiem, squalidam vestem sumit:

per fuerant subjecti: & plus 150. annis ante Xerxem, Chaldæorum rex Nabuchodonosor ter domuerat Judæos, & in servitutem redegerat. *Bern.*

9. *Amicitia Roman. petit.*) Josephus antiq. Jud. 12. 17. refert, Judam Pontificem, postquam accepisset partas à Romanis de regibus victorias, legatos Romam, ad amicitiam societatemq; jungendam misisse. Senatumque dedisse quod petebant. Postea etiam ad renovandam cum Rom. amicitiam à populo Judaico, & rursum ab Hircano Pontifice, post Antiochi regis obitum, legatos Romam missos scribit, ipsaque Senatus consulta de postulatis eorum facta recitat idem auctor lib. 13. 17: & 14. 16. *Bern.*

CAP. IV. 1. *Ab Eumene patruo*) Ex Strabone lib. 13. constat, Eumenem hujus Attali *patrem* fuisse, & ita quidam hic ediderunt contra libros. Dictus est hic Attalus, *Philometor*: & morbo interiit, populo Rom. hærede instituto. Strabo: epitoma Livii, 58: Florus extremo lib. 2: Orosius, 5. 8. alii. *Bong.*

2. *In*

mit: barbam capillumque in modum reorum summittit: non in publicum prodire, non populo se ostendere, non domi lætiora convivia inire, aut aliquod signum sani hominis habere, prorsus ut pœnas pendere manibus interfectorum videretur. Omissa deinde regni administratione, 3
hortos fodiebat, gramina seminabat, & noxia innoxiis permiscebat, eaque omnia veneni succo infecta, velut peculiare munus amicis mittebat.
Ab hoc studio, ærariæ artis fabricæ se tradit, 4
cerisque fingendis, & ære fundendo producendoque oblectabatur. Matri deinde se- 5
pulcrum facere instituit: cui operi intentus, morbum ex solis fervore contraxit, & septima

2. *In modum reorum*) De hoc more reorum, utendi veste squalida, barbam capillumque producendi, ut scilicet eo habitu suffragatores conciliarent, inimicos permulcerent, & judices temperarent, his quæ Cujacius observation. 6. 5 & Rad. Fornerius rer. quotidian. 4. 5. & habent, addendi Sisenna apud Nonium in *Vicatim*: Cicero in Verrem, 2. 8. Livius, 6. 16. 4: 6. 20. 1: 44. 19. 5: Seneca consol. ad Polyb. c. 36. Val. Max. 6. 4. 4. Suetonius, Ner. 47. 6. Plinius 7. epist. 27. fin. Plutarchus quæst. Rom. c. 14. Agellius, 3. 4: Orosius. 5. 17. fin. Hinc Tertulliano de anima c. 39. *caput reatui vovere*, est comam reorum more promittere. Sic apud Senecam de Benef. 2. c. ult. & 5. 12. *detrahere sordes*, est reũ liberare. Videndum & adagium, *Quasi dies dicta sit*. Bern.

3. *Seminabat*) Mss. duo *serebat*, quod æque convenit. *Modius*.

5. *Matri deinde sepulc.*) Hinc, & similia propter facta videtur acquisisse *Philometoris* nomen, quod ipsi tribuit præter alios Appianus Mithrid.

ma die decessit. hujus testamento hæres po-
6 pulus Romanus tunc instituitur. Sed erat ex Eumene Aristonicus, non justo matrimonio, sed ex pellice Ephesia citharistæ cujusdam filia genitus, qui post mortem Attali, velut pater-
7 num regnum Asiam invasit. Cum multa secunda prælia adversus civitates, quæ metu Romanorum tradere se ei nolebant, fecisset; justusque rex jam videretur, Asia Licinio Crasso
8 consuli decernitur: qui intentior Attalicæ prædæ, quam bello, quum extremo anni tempore inordinata acie prælium conseruisset, victus pœnas inconsultæ avaritiæ sanguine dedit.

Mithrid. pag. 212. b. & Strabo lib. 13. pag. *429. 50.* *Bern.*

Hæres populus Rom.) Vide Livii epitomen, 51: Velleium, 2.4.1: Florũ, 2.20: Orosium, 5.8: alios. Idem factum à Nicomede, Bithyniæ rege tradit epitome Livii, 93. itemque ab Archelao Cappadociæ, & Pylæmene Paphlagoniæ regibus, Jornandes de success. regnor. cap. 55. Ceterum in adeunda hac Attali hæreditate Romanos doli mali accusat Mithridates apud Sallustium histor. lib. 4. & Horatius, 2. Od. 18. *Bern.*

6. *Aristonicus*) De bello Aristonici, præter Livianam epitomen, 59. Florum, 2. 20: Velleium, 2. 4. lege Strabonem lib. 14. pag. 444. fin. Licinius Crassus, qui à nostro *Consul* dicitur, Floro est *Prætor*, Paterculo *Proconsul*: qui eum juris scientissimum vocat. A nostro auctore sunt Livius, Orosius, Cicero Philipp. 11. 8. *Bong.*

7. *Adversus civitates*) Mindum, Samum & Colophonem. Flor. 2. 20. 5. *Bern.*

Licinio Crasso) P. Licinius Crassus pontifex maximus vincitur & occiditur ab Aristonico. Appellat autem eum prætorem Florus.

8. *Inconsultæ avar.*) Vide notam ad 24. 7. 4.

9. *Per-*

dit. In hujus locum missus Perpenna consul, 9
prima congressione Aristonicum superatum,
in potestatem suam redegit; Attalicasque gazas, hæreditarias populi Romani, navibus impositas, Romam deportavit. Quod ægre fe- 10
rens successor ejus Marcus Aquilius Consul, ad eripiendum Aristonicum Perpennæ, veluti sui potius triumphi munus esse deberet, festinata velocitate contendit. Sed contentionem 11
Consulum mors Perpennæ diremit. Sic Asia, 12
Romanorum facta, cum opibus suis vitia quoque Romam transmisit.

9. Perpenna) Ita constanter omnes editiones. Supra citatis auctoribus *M. Perperna* dicitur. De eo videndus quoque Val. Maximus, 3. 4. 5. *Bern.*

Perpenna) M. Perpenna Aristonicum vincit. & captum Romam mittit, ubi in carcere Patrum jussu est necatus, An. CCC. LXV. Urbis conditæ. Plinius lib. 13. cap. 3

10. M Aquilius) in fastis *Manius*. Bong.

12. Cum opibus vitia) Florus, 3. 12: *Syria prima nos victa corrupit: mox Asiatica Pergameni regis hereditas.* Adde Livium, 39. 6. fin, Sallust. Catil. cap. 11. fin. Nostrum, 2 14. 6: & Notam ad 31. 8. 9. Prudenter ergo *Spartana civitas, severissimis Lycurgi legibus obtemperans, aliquandiu civium suorum oculos à contemplanda Asia retraxit; ne illecebris ejus capti, ad delicatius vitæ genus prolaberentur. Quod eos non frustra timuisse, dux ipsorum Pausanias patefecit, qui maximis operibus editis, ut primum se Asiæ moribus permisit, fortitudinem suam effœminato ejus cultu mollire non erubuit*, ut ait Val. Max. 2. 6. 1, *Bern.*

LIBER XXXVII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Massiliensium in Phocenses beneficentia. Tragœdiæ in Cappadocia & Ponto.*
2. *Mithridatis Ponti Regis futura magnitudo prædicta, liberatio, occupationes.*
3. *Ejusdem res gestæ; & domi ab uxore periculum.*
4. *Otii detestatio. exercitia militaria. Cappadociæ & Galatiæ occupatio, atque superbum Romanis responsum.*

CAP. I.

1 CApto Aristonico, Massilienses pro Phocensibus conditoribus suis, quorum urbem senatus, & omne nomen, quod & tunc, & antea Antiochi bello, infesta contra populum Romanum arma tulerant, deleri jusserat, legatos Romam deprecatum misere,
2 veniamque his à senatu obtinuere. Post hæc regibus, qui adversus Aristonicum auxilia tulerant, præmia persoluta: Mithridati Pontico Syria major: filiis Ariarathis regis Cappadociæ, qui eodem bello occiderat, Lycaonia & Cilicia da-
3 tæ; fideliorque populus Romanus in socii filios, quam mater in liberos fuit: Quippe hinc parvulis

CAP. I. 2. *Syria major*) Quidam impressi codices *Phrygia major*: quod probo. infra, 38. 5. 3. *sibi pupillo majorem Phrygiam ademerint; quam patri suo præmium dati adversus Aristonicum auxilii concesserant.* Vide Appia-

vulis auctum regnum, inde vita ademta. Nam- 4
que Laudice ex numero sex filiorum, quos virilis sexus ex Ariarathe rege susceperat, timens ne non diutinam regni administrationem adultis quibusdam potiretur, quinque parri-
cidiali veneno necavit: unum parvulum, sce- 5
leri matris cognatorum custodia eripuit, qui post necem Laudices (nam propter crudelitatem eam populus extinxerat) solus regno poti-
tus est. Mithridates quoque repentina morte 6
interceptus filium, qui & ipse Mithridates di-
ctus est, reliquit. Cujus ea postea magni- 7
tudo fuit, ut non sui tantum temporis, verum etiam superioris ætatis omnes reges majestate superaverit, bellaque cum Romanis per XLVI. annos

Appianum Mithridatico p. 208. *Bong.*

4. *Namque Laudice* &c.) Fœmineæ regnandi cupiditatis, nec filiis parcentis, simile exemplum est, infra, 39. 2. 9: & luculentum aliud apud Zonaram in vita Irenes filiique Constantini.

6. *Mithridates quoque*) Hic *Evergetes* dictus: filius autem ejus, quem XI. annos natum regni successorem reliquit, *Eupator*, Strabo lib. 10. Vide Appian. Mithridaticum. *Mithridates* est in nostris mss. in uno *Methridates*. Quod quidam *Mithridates* scribendum censent, ex numismatibus, non probo. Μιθραδάτης enim Græcum est, *Mithridates* Latinum, α in ι, ut Μασσαλία, *Massilia*; Κατάνη, *Catina*: Νομάδες, *Numidæ*. Sed & in Latinis vocibus τὸ α in ι vertitur: *sapiens*, *insipiens*. Adde notam ad 4. 3. 4. *Bern.*

Repentina morte interc.) Amicorum dolo necatum tradit Strabo lib. 10. pag. 329. 15. *Bern.*

Ipse Mithridates dictus) Mithridates Ponti rex cum Romanis gessit bella per annos XLVI.

7. *Per*

8 annos varia victoria gesserit: Cum eum summi imperatores, Sylla, Lucullus, ceterique, in summa Cneus Pompeius, ita vicerint, ut major clariorque in restaurando bello resurgeret, damnis-
9 que suis terribilior redderetur. Denique ad postremum, non vi hostili victus, sed voluntaria morte, in avito regno, senex, hærede filio decessit.

1 CAP. II. Hujus futuram magnitudinem,
2 etiam cœlestia ostenta prædixerant. Nam & quo genitus est anno, & eo quo regnare primum cœpit, stella cometes per utrumque tempus

7. *Per XLVI. annos*) Orosius. 6. 1. fin. *Triginta gerendi belli inveniuntur anni. Qualiter autem XL. à plerisque dicti sint, non facile discernitur.* Florus, 3. 5. 3. habet annos XL. Appianus, XLII. Si rationem inieris, XXIX. annos invenies ab ortu ipso Mithridatici belli ad Pompeii triumphum. *Bong.*

8. *Damnisque terribilior*) Ita *Samnites cladibus ipsis animosiores.* Florus, 1. 16. 15: Sed multo maxime prisca illa Roma, quæ secundum Horat. 4. Od. 4.

Duris ut ilex tonsa bipennibus,
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædeis, ab ipso
Ducit opes animumque ferro.

Et ut ait Claudianus de laudib. Stiliconis, lib. 3. vers. 144.

Nunquam succubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, post Cannas major, Trebiamque fremebat.

adde Notas ad 27. 2. 4.

CAP. II. 2. *Stella cometes*) Quæ Ovidio in fine Metamorph. *stella comans*: Plinio, 2. 15. aliisque *sidus crinitum.* Est enim cometæ vox adjectiva, qua cum etiam absolute utuntur auctores, ἀστέρα seu stellam subintelligunt. *Bern.*

Per utrumque tempus) Noctu scilicet & interdiu. Quod

pus ſeptuaginta diebus ita luxit, ut cœlum o-
mne conflagrare videretur. Nam & magni- 3
tudine ſui quartam partem cœli occupaverat;
& fulgore ſui, Solis nitorem vicerat; & cum
oriretur occumberetque, quatuor ſpatium
horarum conſumebat. Puer tutorum inſidi- 4
as paſſus eſt, qui eum fero equo impoſitum,
equitare jaculari que cogebant: qui conatus 5
cum eos feſelliſſent, ſupra ætatem regente e-
quum Mithridate, veneno eum appetivere.
Quod

Quod autem cometes ille, cœli ſeu ſuperioris hemiſphærii, quartam partem, hoc eſt, gradus 45. occupaſſe, & quatuor horarum ſpatium ortu occaſuque conſumpſiſſe dicitur, id de cauda ipſius in tantam porrecta longitudinem, & Solis radiis illuſtrata, non de capite ipſoque corpore eſt intelligendum. Similis Cometa anno ante Nat. Chr. 372. quem Ariſtoteles Meteor. 1. 6. *magnum cometam* appellat, & ſplendorem (caudæ) ad tertiam usque cœli partem, id eſt, ad gradus 60. extendiſſe perhibet: Diodorus, 15. 50. lumen æmulum Lunæ prætuliſſe. Pontanus ſcribit, Cometam anni 1456. amplius quam duo cœli ſigna (gr. 60.) comæ ſuæ tractu occupaſſe, *Bern.*

Septuaginta diebus) Plinius, 2. 25. Breviſſimum, quo cometæ cernuntur, ſpatium ſeptem dierum annotatum eſt: longiſſimum, octoginta. *Bern.*

5. *Nam & magnitudine ſui quart. part.* &c.) Videantur Mathematici.

4 *Fero equo*) *Equo* gloſſema mihi videtur, annotatum explicandi non protriti vocabuli cauſa. Nam *Ferus* per ſe & ſubſtantive ſumptum equus eſt: ut apud Virgil. Æn. 2. 51. & Manilium Aſtronom. lib. 5 verſ. 77. 348. & 643. ex emendatione Scaligeri: fortaſſis etiam lib. IV. verſ. 795. Sic Accius in Medea: *Perite in ſtabulis immittens frænos feris.* Nazarius Panegyr. Conſtantin.

6 Quod metuens, antidota sæpius bibit, & ita se adversus insidias exquisitis tutioribus remediis stagnavit; ut ne volens quidem senex veneno
7 mori potuerit. Timens deinde, ne inimici, quod veneno non potuerant, ferro peragerent, venandi studium finxit, quo per septem annos neque
8 urbis, neque ruris tecto usus est: sed per sylvas vagatus, diversis montium regionibus pernoctabat, ignaris omnibus, quibus esset locis; assuetus feras cursu aut fugare, aut persequi,
9 cum quibusdam etiam, viribus congredi. Quibus

tin. cap. 29: *Quos insultans ferus proterit.* Arnobius advers. gent. lib. 4. pag. 181. *Saturnus induit formam feri.* Ita *ferinus* Virgilio Æneid. 11. 571 est equinus: & poëtæ passim *semiferos* vocant Centauros, non quidem à *feritate* vocabuli ejus etymologia petita; sed à forma ipsa, qua *feros*, hoc est, equos dimidiata sui parte repræsentare finguntur. Adde quod putida phrasis hic fuerit, *equo equitare.* nec sane Mithridati periculum erat ab equi feritate; sed ab imperita regendi pueritia. *Bern.*

6. *Antidota*) Antidota, inquit Galenus, contraria lethalibus alteratione totum corpus statim immutant, non sane quod substantia eorum totum penetret corpus; neque enim potest hoc tam brevi spatio fieri, sed qualitatis diffusione. Refert quoque Galenus, 3. simplic. medicam, cap. XVIII. frigidis non vero calidis venenis assuescere aliquem posse. Additque historiam anus Atheniensis, quæ cicutam sine ullo detrimento in cibum sumebat. Vide Matthiol. in lib. VI. Dioscoridis. *Plinius*, 25. 2. pr. & 23. 8: & 29. 1.

Stagnavit) Hoc est, munivit, ut supr. 36. 3. *Bern.*

8. *Fugare*) Freinshemius *fugere* legit, ut opponatur mox subjuncto *persequi.*

9. *Vir-*

bus rebus, & insidias vitavit; & corpus ad omnem virtutis patientiam duravit.

1 Cap. III. Ad regni deinde administrationem cum accessisset, statim non de regendo, sed de augendo regno cogitavit. Itaque Scythas invictos antea, qui Sopyriona, Alexandri Magni ducem, cum triginta millibus armatorum deleverant; qui Cyrum, Persarum regem, cum ducentis millibus trucidaverant, qui Philippum Macedonum regem fugaverant, ingenti felicitate perdomuit. Auctus igitur viribus, Pontum quoque, ac deinceps Cappadociam occupavit. Cum de Asia tractaret, tacitus cum quibusdam amicis regno profectus, universam nemine sciente pervagatus est, omniumque urbium situm ac
2
3
4

9. *Virtutis*) Hoc est, *fortitudinis*. Unde Xenophon. lib 1. Cyripæd. Venationem, verissimam esse rerum bellicarum exercitationem ostendit. De Trajano Plinius panegyr. cap. 81: *Olim hæc experientia juventutis, hæc voluptas erat. his artibus futuri duces imbuebantur: certare cum fugacibus feris cursu, cum audacibus robore, cum callidis astu*, &c. Addendi, Plato non uno loco, præcipue libro 7. de Legib. Aristoteles politic. 1.5. Plutarchi Sertorius cap. 19. Vegetius, 17: Dio Chrysostomus orat. 3. de regno, sub finem: Pollux præfat lib. 5. *Bern.*

Cap. III. 2. *Itaque Scythas*) Strabo lib. 7. Idem lib. 1. & 2. refert, Mithridatem hunc, barbaros ad Mæotidem paludem, & inde Colchos usque devicisse. Vide Memnonis excerpta. *Bong.*

Sopyriona) De quo supr. 12.2.16.

Philippum) Auctor ipse sibi contrarius esse videtur supr. 9.2.14. *Bern.*

5 ac regiones cognovit. Inde Bithyniam tran-
scendit, & quasi dominus Asiæ, opportuna quæ-
6 que victoriæ suæ metatus est. Post hæc in re-
gnum, cum jam perisse crederetur, reversus
est, invento parvulo filio, quem per absenti-
am ejus Laudice soror uxorque enixa fuerat.
7 Sed inter gratulationem adventus sui, & filii
geniti, veneno periclitatus est. siquidem Lau-
dice soror, cum perisse eum crederet, in con-
cubitus amicorum projecta, quasi admissum
facinus majore scelere tegere posset, venenum
8 advenienti paravit. Quod cum ex ancilla
Mithridates cognovisset, facinus in auctores
vindicavit.

1 CAP. IV. Hieme deinde imminente, non
in convivio, sed in campo; non in vacationi-
bus,

CAP. IV. 1. *Hieme deinde*) Etiam hibernis diebus exercendos milites, ne intermissa consuetudo & animos eorum debilitet & corpora, monet Vegetius, 2. 23.

Non in vacationibus) Bongarsius edidit *advocationibus*. Janus Guilielmius lib. 1. verisimil. cap. 18. à Palmerio se monitum scribit, & contendit Modius, omnino hic legendum *vocationibus*, hoc est, invitationibus, conviviis, de quo significatu supr. ad 12. 6. 1. diximus. Verum Lipsius Not. 90. ad Taciti histor. 1. pertendit rectum esse *Vacationibus*, & interpretatur de Vacationibus militarium operum, quas recte proprieque Noster *Exercitationibus* hic opponit. *Vacationes munerum* appellat Tacitus, 1. 17. 7: & Quintilianus orat. pro Milite: *Militare otium* est eidem Tacito histor. 1. 46. 5: de quo Livius etiam 7. 7. 8. accipiendus. Itaque veterem impressorum lectionem revocare non dubitavi. *Bern.*

bus, sed in exercitationibus: nec inter sodales, sed inter coæquales, aut equo, aut cursu, aut viribus contendebat. Exercitum quoque suum, 2
ad parem laboris patientiam quotidiana exercitatione durabat: atque ita invictus ipse inexpugnabilem exercitum fecerat. Inita deinde 3
cum Nicomede societate. Paphlagoniam invadit, victamque cum socio dividit. Quam 4
cum teneri à regibus senatui nuntiatum esset, legatus ad utrumque misit, *qui gentem restitui in pristinum statum* juberent. Mithridates, cum 5
se jam parem magnitudini Romanorum crederet, superbo responso, *hæreditarium patri suo regnum obvenisse*, respondit: *mirarique se, quod ei relata controversia non fuerit, sibi referatur.* Nec 6
territus minis, Galatiam quoque occupat. Ni- 7
comedes, quoniam se tueri jure non potuerat, *justo regi redditurum* respondit. Atque ita filium 8
suum mutato nomine, Philiamenem Paphlagonũ regum

Sodales) Erat *sodalitium* quod Græci ἑταιρείαν dicunt, teste Caio JC. lib. ult. D. de colleg. & corp. Tertullianus lib. 2. ad uxor. cap. 6. *Discumbit cum marito in sodalitiis, sæpe in popinis.* Cicero de Senect. cap. 13. *sodalitates* appellat: quem vide, cum ibi, tum pro Plancio, cap. 15. ubi legem quandam Liciniam de his latam refert. Mod. *Bern.*

Inter coæquales) De Pompeio Magno Sallustius in fragm. histor. *Equitare, jaculari, cursu cum æqualibus certare.*

2. *Quotidiana exercit.*) Vegetius, 2. 1: *Exercitus ex re ipsa atque opere, exercitii nomen accepit; ut ei nunquam liceret oblivisci quod vocatur.*

8. Phi-

regum nomine appellat, & quasi stirpi regiæ
19 reddidisset regnum, falso nomine tenet. Sic ludibrio habiti legati, Romam revertuntur.

8. *Philiamenem*] *Pylæmenem* ex Homero legendum docuit Glareanus. *Principe Paphlagonum ℘enere Pylæmene turbæ*, inquit Homerus Iliad. 2. 151. Ejusdem meminit Eustathius in Dionysium, & Strabo lib. 12. & Probus in Datame, qui eum, memoria lapsus, à Patroclo interfectum ait: cum ex Homeri lib. 5. 578. constet, Menelaum eum hasta confodisse. Ab hoc Paphlagonia aliquando *Pylæmenia* dicta: Plinius, 6. 2. Nicomedem autem & Pylæmenem reges commemorat Orosius, 6, 2. *Bong.*

LIBER XXXVIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Mithridates regni sui auspicia parricidiis polluit; & callidis artibus Ariarathem Cappadocem trucidat.*
2. *Novæ Mithridatis & Nicomedis tragœdiæ, quas senatus Romanus utcunque sedat.*
3. *Mithridates Tigranem in societatem belli adversus Romanos trahit, & Proconsulibus Rom. fusis, ingenti civitatum Asianarum favore excipitur.*
4. *Oratio Mithridatis, in qua rationes suas exponit, cur bellum sit Romanis inferendum.*
5. *Romanos, dum occupati essent, adoriundos esse censet, justum bellum illud ostendens.*
6. *Malas eorundem artes & originem detegit.*

7. *Stir-*

7. *Stirpis suæ nobilitatem, suorumque libertatem ac fortitudinem opponit; nec non belli facilitatem, liberalitate ac munificentia milites alliciens.*

8. *Ptolemæus Physcon in Ægypto multiplici scelere omnia turbat, & à suis pellitur.*

9. *Demetrii Syriæ Regis, fortunæ ludibrii, casus varii.*

10. *Antiochus Demetrii frater, Parthos bello aggressus, in acie à suis desertus occiditur.*

CAP. I.

Ithridates parricidia nece uxoris auspicatus, sororis alterius Laudices filios, cujus virum Ariarathem, regem Cappadociæ, per Gordium insidiis occiderat, tollendos statuit: nihil actum morte patris existimans, si adolescentes paternum regnum, cujus ille cupiditate flagrabat, occupassent. 1
Igitur dum in his cogitationibus versatur, interim Nicomedes, rex Bithyniæ vacuam morte regis Cappadociam invadit. 2
Quod cum nuntiatum Mithridati fuisset, per simulationem pietatis auxilia sorori ad 3

CAP. I. 1. *Mithridates*) *Crudelissimus erat à puero Mithridates.* Vide eclogas Memnonis In iis filius sororis Mithridatis *Arathes* dicitur, ut & in Prologo hujus libri. *Bong.*

Laudices filios &c.) Vide, 37.1.4. Aut enim contradicit sibi auctor: aut historiam mire confundit. *Freins.*

7. *Moliri*) Passive: nisi vocula forsan exciderit, aut subintelligenda sit, *eum moliri.*

ad expellendum Cappadocia Nicomedem mit-
4 tit. Sed jam Laudice per pactionem se Nico-
5 medi in matrimonium tradiderat. Quod ægre ferens Mithridates, præsidia Nicomedis Cappadocia expellit; regnumque sororis filio restituit: egregium prorsus factum, ni subsequuta
6 fraus esset. Siquidem interjectis mensibus, simulat, se Gordium quo ministro usus in Ariarathe interficiendo fuerat, restituere in patriam velle, sperans, si obsisteret adolescens, causas belli futuras: aut, si permitteret, per eundem, filium
7 tolli posse, per quem interfecerat patrem. Quod ubi Ariarathes junior moliri cognovit, graviter ferens interfectorem patris per avunculum potissimum ab exilio revocari, ingentem exerci-
8 tum contrahit. Igitur cum in aciem eduxisset Mithridates peditum octoginta millia, equitum decem millia, currus falcatos DC; nec Ariarathi, auxiliantibus finitimis regibus, minores copiæ essent, incertum belli timens, consilia ad insidias
9 transfert: sollicitatoque juvene ad colloquium,

liri. Composito sic utitur & Livius, 39.44.3. *quæ in loca publica inædificata immolitave privati habebant.*

8. *Currus falcatos*) Quales fuerint currus, audi Ciceronem: *ex summo temone hastæ præfixæ ferro eminebant. Utrinque à jugo ternos direxerant gladios, & inter radios rotarum plura spicula eminebant in adversum. Alta deinde falces summis rotarum orbibus hærebant, & aliæ in terram demissæ, quicquid obviam concitatis equis amputaturæ.* Eadem Livius

um, cum ferrum occultatum inter fascias gereret,

vius lib. XXXVII: eadem Diodorus Siculus, aliique. Initio hi currus ingentia attulere damna, sed eluse aperiendo agmen, & includendo circumveniendoque currus. Retroactæ quoque quadrigæ terrore fremituque vociferantium, ut ex Curtii lib. IV. apparet. Palis quoque in terram alte defixis, intra quos se miles reciperet adventantibus quadrigis Frontin. lib. II. cap. III: Tribulis quoque objectis, quibus currentes quadrigæ cum incidissent, deletæ sunt. Vide Veget. lib. 2. c. 24. Ita paulatim earum usus exolevit. Vide H. Hugonem de milit. Eq. lib. cap. 4. Curribus fere ad Bellum usi Asiatici omnes, ut testatur Xenophon lib. VI. Pædiæ. Falcatas autem quadrigas unicum dixit Persarum esse solatium Q. Curtius. Alios falcatos currus descripsit Anonymus l. de rebus bell. Hujusmodi pugnacis, *inquit*, vehiculi genus, quod armis præter morem videtur instructum, reperit Parthicæ pugnæ necessitas. sed hoc singulis bene munitis invecti equis duo viri, vestitu, & armis, ferro diligenter muniti, citato cursu in pugnam rapiunt. cujus posterior supra currum pars cultris in ordine extantibus communitur. videlicet ne facilis à tergo cuiquam præbeatur ascensus. Falces vero acutissimæ axibus ejusdem currus aptantur, in lateribus suis ansulas habentes, quibus innexi funes, pro arbitrio duorum equitum laxati quidem explicant, repressi autem erigunt falces. Qualia vero hujusmodi machinæ funera hostibus immittant, vel quas turbatis ordinibus strages efficiant, dicent melius, qui usu bella cognoscunt. Machinæ (*inquit idem*) hujus admiratio habet novitatis aliquid. Est enim à superioribus curribus quadam parte dissimilis. hinc enim posterior vehiculi pars verberibus spontaneis ad incitandos equos, & clypeis acuto ferro circũdatis, velut in propugnaculo positis, communitur.

Incertum belli) Malim *incerta belli*: sicut Livius, 30. 30. 12. *incerta casuum*: & Tacitus hist. 1. 26. *incerta noctis*. Nam ita quoque

reret, scrutatori, ab Ariarathe regio more misso, curiosius imum ventrem pertractanti, ait: *caveret ne aliud telum inveniret, quam quæreret.* Atque ita risu protectis insidiis, evocatum ab amicis, velut ad secretum sermonem, inspectante utroque exercitu, interficit: regnum Cappadociæ octo annorum filio, imposito *Ariarathis* nomine, additoque ei rectore Gordio, tradidit.

CAP.

vetus dictum habet, relatum à Philone de fortitudine m. τὰ τῶν πολέμων ἄδηλα, hoc est interprete Cicerone ad Attic. 7. 7. fin. *Nemini est exploratum, cum ad arma ventum est, quid futurum sit.* Quomodo Annibal apud Livium, 30. 30. 21: *Nusquam minus, quam in bello, eventus respondet.* Et vide Senec. Thebaid. vers. 625.

— nunc belli mala
Propone, dubias Martis
incerti vices, &c.
Bern.

y Inter fascias) Fœminales fascias accipe, de quibus Casaubonus ad Sueton. Aug. c. 82. 1. ubi tamen has de braccis etiam accipi posse conjicit, non dissentiente Salmasio ad histor. August. 223. E. 1. *Bern.*

Regio more) Qui patet ex Plutarchi Timoleonte, c. 21. & Dione. cap. 23. Regiam deinde hanc, salutantes scrutandi consuetudinem Romæ primus usurpavit Augustus, Senatum legens, Sueton. cap. 35. Postea Claudius, idem c. 35. Sed eam omisit Vespasianus, idem cap. 12. Post alii repetivere, ut Severus apud Spartianum cap. 6. *Bern.*

Aliud telum) Scilicet quod salva lege Cornelia gestare licet: nec tamen honeste nominari potest. Simili metaphora Catullus carm. 68. *siculam* dicit: Propert. 1. 3. & 3. 19. *arma* Cæcilius Hymnide: *nihil agit in amore inermus.* Nec aliter Græcis, ὅπλον, κέντρον, στέρθυγξ. *Bern.*

CAP.

CAP. II. Sed Cappadoces, crudelitate 1
ac libidine præfectorum vexati, à Mithridate deficiunt; fratremque regis, & ipsum Ariarathem nomine, ab Asia, ubi educabatur, revocant: cum 2
quo Mithridates prælium renovat, victumque Cappadociæ regno expellit. Nec multo post adolescens, ex ægritudine collecta infirmitate, decedit. Post hujus mortem Nicomedes ti- 3
mens, ne Mithridates accessione Cappadociæ, etiam Bithyniam finitimam invaderet, subornat puerum eximiæ pulcritudinis, quasi Ariarathes tres, non duos filios genuisset, qui à senatu Romano paternum regnum peteret. Uxorem 4
quoque Laudicen Romam mittit, ad testimonium trium ex Ariarathe susceptorum filiorum. Quod ubi Mithridates cognovit, & ipse pari im- 5
pudentia Gordium Romam mittit, qui senatuì assereret, *puerum cui Cappadociæ regnum tradiderat, ex eo Ariarathe genitum, qui bello Aristonici auxilia Romanis ferens cecidisset*. Sed Senatus, 6
studio regum intellecto, aliena regna falsis nominibus furantium, & Mithridati Cappadociam, & Nicomedi, ad solatium ejus, Paphlagoniam ademit. Ac ne contumelia regum 7
foret,

CAP. II. 1. *Sed Cappadoces*) Strabo lib. 12. pag. 273. 35. *Romani*, inquit, *mirati homines esse, qui adeo de libertate animum despondissent, permiserunt eis, ut de ipsorum corpore regem suis, quem vellent, suffragiis crearent*, &c. *Bong.*

foret, ademtum illis, quod daretur aliis, uterque populus libertate donatus est.
8 Sed Cappadoces munus libertatis abnuentes, negant *vivere gentem sine rege posse.* Atque ita rex illis à senatu Ariobarzanes constituitur.

1 CAP. III. Erat eo tempore Tigranes rex Armeniæ, obses Parthis ante multum temporis datus, sed olim ab iisdem in regnum paternum remissus. Hunc Mithridates mire ad societatem Romani belli, quod olim meditabatur, pellicere cupiebat.
2 Nihil igitur de offensa Romanorum sentientem, per Gordium impellit, ut Ariobarzani, segni admodum, bellum

8. *Neg. vivere gentem sine rege posse) Gentem,* subaudi, suam, scilicet Cappadocum: quomodo auctor ea voce speciatim etiam utitur, 36.2.14. Hoc non monerem, nisi magni nominis Politicus, Auctoris ista de *omni gente* pronuntiari censeret. Quod non est ita. Nam etsi, de sententia Mithridatis apud Sallust. histor. lib. 4. *pauci libertatem, pars magna justos dominos volunt*: hoc tamen iis solum accidit qui *libertatis dulcedinem nondum sunt experti.* Livius, 1.17.3 Sicuti apud Tacitum, 13.34. *Armeniis, libertate ignota, magis ad servitium inclinant.* Adde de Ægyptis Herodotum, 2.147. Ceteroqui sane *nihil omnino bonorum multitudini gratius, quam libertas.* Livius, 33.18.6. *Bern.*

Ariobarzanes.) Ariobarzanes Cappadociæ rex. De quo Cicero in oratione pro Lege Manilia.

Ariobarzanes) Hunc postea regno expulsum refert Cicero pro L. Manil. c. 5: & auctor ipse, 38. 3.3. *Bern.*

CAP. III. *1. Tigranes)* Lege Strabonem extremo libro 11. ex quo, & ex uno ms., scripsi *obses Parthis,* cum in ceteris sit, *obses à Parthis,* inepte. Appianus Mithr.

lum inferat: & ne quis dolus subesse videretur, filiam suam ei Cleopatram in matrimonium tradit. Primo igitur adventu Tigranis, Ario- 3
barzanes sublatis rebus suis, Romam contendit. Atque ita per Tigranem rursus Cappadocia juris esse Mithridatis cœpit. Eodem 4
tempore mortuo Nicomede, etiam filius ejus & ipse Nicomedes regno à Mithridate pellitur; qui cum supplex Romam venisset, decernitur in senatu, ut uterque in regnum restituantur: in quod tum missi Aquilius & Manlius Maltinus legati. His cognitis Mithridates 5
societatem cum Tigrane, bellum adversus Romanos gesturus, jungit: pactique inter se sunt, ut urbes agrique Mithridati, homines vero & quæcunque auferri possent, Trigani cederent. Post

Mithr. pag. 176. d. Ariobarzanem à Mithraa & Bagoa Cappadocia pulsum scribit, & in ejus locum Ariarathen constiturum: Nicomedem vero Bithynia à Socrate fratre ejectum. *Bong.*

2. *Et ne quis dolus* &c.) Quia nullus est contractuum, qui videatur fieri meliore fide: quippe *generi soceris sunt loco filiorum: & hi vicissim in loco parentum suis generis*, ut ait Philo Judæos lib. 2. de Monarchia. *Hoc sacrum est, quod nulla permittitur commotione violari. nam quibus obsidibus habeatur fides, si non credatur affectibus?* Cassiodor. Var 3. Epist. 4. pr. *Bern.*

Filiam suam Cleop) Inde Appianus Mithrid pag. 180. c. Τογβάνης (legendum Τιγράνης) ὁ Ἀρμένιος αὐτῷ κηδεστής ἐστι. *Socer* vertit interpres: cum hoc loco κηδεστὴς sit *gener*. De Nicomede filio pulso, vide Strabonem lib. 12 *Bong.*

4. *Aquilius & Manlius Maltinus*) Legendum arbitror *Manius Aquilius & M. Altinius.* Appianus Mithrid.

6 Post hæc Mithridates intelligens, quantum bellum suscitaret, legatos ad Cimbros, alios ad Gallogræcos, & Sarmatas, Bastarnasque, auxi-
7 lium petitum mittit. Nam omnes has gentes Romanum meditabundus bellum, variis beneficiorum muneribus jam ante illexerat. Ab Scythia quoque exercitum venire jubet, omnemque Orientem adversus Romanos ar-
8 nat. Non magno igitur labore Aquilium & Maltinum, Asiano exercitu instructos vincit: quibus simul cum Nicomede pulsis, ingenti
9 favore civitatium excipitur: multum ibi auri argentique, studio veterum regum, magnumque belli apparatum invenit: quibus instructus, debita civitatibus publica privataque remittit, & vacationem quinquennii concedit.
10 Tunc ad concionem milites vocat, eosque variis

thrid. pag. 176. c. missos *legatos* ait, *quorum princeps erat Manius Aquilius*: quem superatum à Mithridate, docet Epitome Livii, 77. *Bong.*

6. *Ad Cimbros*) Freinshemius legendum putat *Cimmerios*, ex 38. 7. 10: Nā quomodo huc Cimbri? licet ab illis ortum traxisse quidam fabulentur. Vide de situ harum regionum Amm. Marcellinum lib. 22. cap. 11. & seqq. *Bern.*

Gallogræcos) Vide supra.

8. *Non magno ig. labore*) Qua ratione Mithridates Aquilium & C. Cassium Romanos duces vicerit, lege Appianum Mithrid. pag. 181 & seqq. *Bong.*

9. *Debita*) Politice admodum. Quia nulla res magis trahit populum, quam debitorum remissio, & immunitas.

Vacationem quinquennii) Ita Cappadocibus in formam provinciæ redactis à Romanis, *quædam ex regis tributis deminuta, quo mitius*

riis exhortationibus ad Romana bella sive Asiana incitat. Quam orationem dignam duxi, cu- 11
jus exemplum brevitati hujus operis insererem, quam obliquam Pompejus Trogus exposuit: quoniam in Livio & in Sallustio reprehendit, quod conciones directas, pro sua oratione operi suo inserendo, historiæ modum excesserint.

CAP. IV. *Optandum sibi fuisse*, ait, *ut de eo* 1
liceret consulere, bellumne sit cum Romanis, an pax habenda: quin vero sit resistendum impu- 2
gnantibus, nec eos quidem dubitare, qui spe victoriæ careant. Quippe adversus latronem, si nequeant pro salute, pro ultione tamen sua, omnes ferrum stringere. Ceterum quia non id agitur, 3
an liceat quiescere, non tantum animo hostiliter, sed etiam prælio congressis, consulendum, qua ratione ac spe cœpta bella sustineant. Esse autem si- 4
bi victoriæ fiduciam, si sit illis animus: Romanosque vinci posse, cognitum non sibi magis, quam ipsis militibus, qui & in Bithynia Aquilium, & Maltinum in Cappadocia fuderint. At si quem 5
aliena magis exempla, quam sua experimenta move-

mitius Romanum imperium speraretur, Tacit. annal. 2.56. De Macedonibus similia Livius, 45.18 Adde Sc. Amirat. 20. 7. *Bern.*

11. *Quod conciones directas*) De his qui prolixas nimis orationes historiis inserunt, & ita Historiam Concionum velut appendicem faciunt, vide initium libri 20. Diodori. *Bong.*

CAP. IV. 1. *Optandum sibi*) Simillime Pericles apud Thucy-

moveant, audire se, à Pyrrho rege Epiri, non amplius quam quinque millibus Macedonum instru-
6 *cto, fusos tribus præliis Romanos. Audire Annibalem sexdecim annis Italiæ victorem immoratum: & quin ipsam caperet urbem, non Romanorum illi vires obstitisse, sed domesticæ æmulationis*
7 *atque invidiæ studium. Audire populos Transalpinæ Galliæ Italiam ingressos, maximis eam, plurimisque urbibus possidere; & latius aliquanto solum finium, quam in Asia, quæ dicatur imbellis,*
8 *eosdem Gallos occupasse; nec victam solum dici sibi Romam à Gallis, sed etiam captam, ita ut unius illis montis tantum cacumen relinqueretur; nec*
9 *bello hostem, sed pretio remotum: Gallorum autem nomen, quod semper Romanos terruit, in partem, virium suarum ipse numeret. Nam hos qui Asiam incolunt Gallos, ab illis, qui Italiam occupaverant, sedibus tantum distare: originem quidem ac*
10 *virtutem, genusque pugnæ idem habere, tantoque his sagaciora esse quam illis ingenia, quanto longiori ac difficiliori spatio, per Illyricum Thraciam-*
que

Thucydidem, 2. 11. 7. *Qui arbitrium belli pacisque habent, dementes fuerint, si bellum malint. At quibus ea necessitas injungitur, ut aut cedendo finitimorum ferre dominatum, aut pro victoria belli discrimen adire cogantur; hic qui periculis se subducit, multo majorem, quam qui ea sustinet, reprehensionem meretur.* Ita Sulpitius apud Livium, 31. 7. 2: & rursus ipse Mithridates initio epistolæ ad Arsacem, ap. Sallust. histor. 4. *Bern.*

7. *Plurimisque urbibus*) Quas ipsi condiderint.

9. *Hos qui Asiam incolunt*)

quæ prodierint, pene operosius transitis eorum finibus, quam ubi consedere, possessis. Jam ipsam Italiam audire se nunquam, ut Roma condita sit, satis 11
illi pacatam, sed assidue per omnes annos pro libertate alios, quosdam etiam pro jure imperii bellis continuis perseverasse; & à multis civitatibus Italiæ deletos Romanorum exercitus ferro, à quibusdam novo contumeliæ more sub jugum missos. Ac ne veteribus immoremur exemplis, hoc ipso tempore universam Italiam bello Marsico consurrexisse, non jam libertatem, sed consortium imperii, civitatisque poscentem. Nec gravius vicino Italiæ bello, quam domesticis principum factionibus urbem premi, multoque periculosius esse Italico civile bellum: simul & à Germania Cimbros, immensa millia
12 (beside line "continuis perseverasse; & à multis civitatibus Ita-")
13 (beside line "dam novo contumeliæ more sub jugum missos. Ac")
14 (beside line "tatisque poscentem. Nec gravius vicino Italiæ")
15 (beside line "bellum: simul & à Germania Cimbros, immensa")

lunt) Causæ suæ potius, quam vero servit hoc loco Mithridates. Verius de hisdem Florus, 2. 11. *Gens Gallogræcorum, sicut ipsum nomen indicio est, mixta, & adulteratæ reliquiæ Gallorum, qui Brenno duce*, &c. *Itaque ut frugum semina mutato solo degenerant: sic illa genuina feritas eorum, Asiatica amœnitate mollita est*. Adde Livium, 38, 17. *Bern.*

12. *Sub jugum missos*) Scilicet à Samnitibus ad Caudinas furcas, Liv. 9. 6. *Bern.*

13. *Bello Marsico*) Dictum à Marsis belli auctoribus. Strabo lib. 5. Dictum etiam Italicum & sociale. De eo lege Appianum, Florum, & alios: apud quos & apud Plutarchum, vide historiam belli civilis Mariani & Cimbrici, quorum mox meminit Orosius, 5. 19; eodem anno bellum civile commotum & Mithridaticum cœptum scribit. *Bong.*

14. *Domesticis principum factionibus*) Anno DCLXII. simul civilia bella & Mithridatica cœperunt. *Orosius.*

CAP.

millia ferorum atque immitium populorum, more
16 *procellæ, inundasse Italiam: quorum tametsi singula bella sustinere Romani possent, universis tamen obruantur, ut ne vacaturos quidem bello suo putet.*

1 CAP. V. *Utendum igitur occasione, & rapienda incrementa virium, ne si illis occupatis quieverint, mox adversus vacuos & quietos, ma-*
2 *jus negotium habeant. Non enim quæri, an capienda sint arma, sed utrum sua potius occasione,*
3 *an illorum. Nam bellum equidem jam tunc secum ab illis geri cœptum; cum sibi pupillo majorem Phrygiam ademerint, quam patri suo præmium dati adversus Aristonicum auxilii concesserant, gentem quam & proavo suo Mithridati Seleucus Cal-*
4 *linicus in dotem dedisset. Quid, cum Paphlagonia se decedere jusserunt, non alterum illud genus belli fuisse? quæ non vi, non armis, sed adoptione*

CAP. V. 1. *Utendum occas.)* *Valet in omnibus rebus humanis & pollet occasio, sed maxime in bellicis,* Polyb. 9. 14: & 10. 39.

Rapienda increm.) Verbi emphasin exprimit illud Senecæ Consol. ad Marciam c. 10: *Quicquid à fortuna datum est, tanquam extemplo abiturum possideat animus. Rapite ex liberis voluptates: fruendos vos invicem liberis date, & sine dilatione omne gaudium haurite. nihil de hodierna die promittitur, imo nihil de hac hora. festinandum est: instat à tergo mors,* &c. Et alibi: in re subita, *rapienda, non capienda consilia.* Ennius apud Ciceronem de Oratore, 3. 40.

—Vive, Ulysses, dum licet:
Oculis postremum lumen radiatum rape.

5. *Parendo, non tamen* &c.) Idem questi de Romanis

ne testamenti, & regum domesticorum interitu,
hæreditaria patri suo obvenisset : cum inter hanc 5
decretorum amaritudinem parendo, non tamen eos
mitigaret, quin acerbius se in dies gerant, non ob-
tinuisse. Quod enim à se non præbitum illis obse- 6
quium? non Phrygiam, Paphlagoniamque dimis-
sas? non Cappadocia filium eductum, quam jure
gentium victor occupaverat? Raptam tamen sibi 7
esse victoriam ejus ab illis, quorum nihil est nisi
bello quæsitum. Non regem Bithyniæ Chreston, 8
in quem senatus arma decreverat, à se in gratiam
illorum occisum? tamen nihilominus imputari
sibi, si qua Gordius aut Tigranes faciat : liberta- 9
tem etiam in contumeliam sui à senatu ultro dela-
tam Cappadociæ, quam reliquis gentibus abstule-
runt : deinde populo Cappadocum, pro libertate
oblata, Gordium regem orante, ideo tantum quo-
niam amicus suus esset, non obtinuisse. Nicome- 10
dem præcepto illorum bellum sibi intulisse : quia
ultum ierit se, ab ipsis ventum obviam in eo, &
nunc eam secum bellandi illis causam fore, quod
non impune se Nicomedi lacerandum, saltatricis
filio, præbuerit.

CAP.

nis Britanni, *nihil*, inquiunt, *profici patientia, nisi ut graviora tanquam ex facili tolerantibus imperentur.* Pub. Syrus:

Patiendo multa veniunt, quæ nequeas pati.

Adde Thucydidem, 1.24 13: Livium, 35.17.6: & 14.1.8.

7 *Quorum nihil*) Similia Minio legatis Romanis objicit apud Livium, 35. 16.

10. *Vltum ierit se*) Ita ex vett. emendavi : quomodo

&

1 CAP. VI. *Quippe non delicta regum illos,*
sed vires ac majestatem insequi: neque in se uno,
sed in aliis quoque omnibus hac semper arte gras-
2 *satos. Sic & avum suum Pharnacem, per cogna-*
tionum arbitria, succedaneum regi Pergameno
3 *Eumeni datum: sic rursus Eumenem, cujus clas-*
sibus primum in Asiam fuere transvecti, cujus ex-
ercitu magis quam suo, & Magnum Antiochum,
& Gallos in Asia: & mox in Macedonia regem
4 *Persen domuerant; & ipsum pro hoste habitum, ei-*
que interdictum Italia, & quod cum ipso deforme
sibi putaverant, cum filio ejus Aristonico bellum
5 *gessisse. Nullius apud eos majora, quam Masi-*
nissæ regis Numidarum haberi merita. Huic
imputari victum Annibalem, huic captum Sypha-
cem, huic Carthaginem deletam: hunc inter duos
illos Africanos tertium servatorem urbis referri:
tamen

& apud Tacitum legendum docuit me P. Pithœus, Annali 6. 36. 1: *Mox Artabanus tota mole regni ultimi id peritiæ locorum.* Lege *ultum iit*, ut doctissimus & diligentissimus Lipsius annotavit. *Bong.* Amat enim ita loqui Tacitus: ut Annal. 13. 44. 7. *Injurias ultum isse.* Forsan imitatione Sallustii, Jugurth. 68. 1: *ultum ire injurias festinat.* Ita Curtius, 19. 8: *temeritatem armis ultum ivit.* Bern.

CAP. VI. 1. *Non delicta regum*) Sallust. in epistola Mithridatis ad Arsacem: *Namq; Romanis cum nationibus, populis, regibus cunctis, una & ea vetus causa bellandi est, cupido profunda imperii & divitiarum* &c. Idem & Jugurtha apud eundem Sallust. 81. 1. *Bong.* Idem Britanni apud Tacit. in Agr. c. 30. Nec diversus abit Appianus in fine lib. de bellis Mithrid.

6. Mo-

tamen cum hujus nepote bellum modo in Africa 6
gestum adeo inexpiabile, ut ne victum quidem memoriæ patris donarent, quin carcerem ac triumphi spectaculum experiretur. Hanc illos regibus omnibus 7
legem odiorum dixisse, scilicet quia ipsi tales reges habuerint, quorum etiam nominibus erubescant, aut pastores Aboriginum, aut aruspices Sabinorum, aut exules Corinthiorum, aut servos vernasque Thuscorum, aut, quod honoratissimum nomen fuit inter hæc, Superbos, *atque, ut ipsi ferunt, conditores suos lupæ uberibus altos: si omnem il-* 8
lum populum luporum animos, inexplebiles sanguinis

6. *Modo*) Id est, ante annos XVI. Nam ἐν πλάτει seu παρεκτατικῶς, hoc accipiendum est. Ita Cicero in Bruto de annis XXX. dixit *nuper*: & Val. Max. 1. 1. 13. agens de supplicio Tullii Duum-viri, quem Tarquinius rex culleo insutum in mare abjici jussit, *Idque*, inquit, *supplicii genus non multo post parricidis lege inrogatum est*, id est, annis à regifugio circiter LX. ubi nonnullos, contra membranarum fidem, extrita negandi particula vitiose legere *multo post*, ostendit Theod. Marcilius interpretam. legis XII. tabularum, pag. 285 *Bern.*

7. *Tales reges* &c.) Regii nominis odium quantum Romæ fuerit, aliquot Livii locis perspicitur: ut 2. 1. 10: 3. 38. 2: 27. 21. 4. & Adde Latini Pacati panegyr. Theodos. cap. 20.

Pastores) Qualis Romulus.

Aruspices Sabinorum) Qualis Numa Pompilius.

Exules) Qualis Tarquinius Priscus.

Servos) Qualis Servius Tullius.

Luporum animos) Hinc *lupi* convitio dicti ab hostibus Romani: ut à Volscis Æquisque ducibus apud Livium, 3. 66. 5: à Telesino Samnitium duce apud Velleium, 2. 27. 3. *Bern.*

Inexplebiles) *Romani raptores Orbis, quos non Oriens, non Occidens satiave-*

guinis atque imperii, divitiarumque avidos ac jejunos habere.

1 CAP. VII. *Se autem, seu nobilitate illis comparetur, clariorem illa colluvie convenarum esse, qui paternos majores suos à Cyro Darioque conditoribus Persici regni, maternos à Magno Alexandro, ac Nicatore Seleuco, conditoribus imperii Macedonici, referat: seu populus illorum conferatur suo, earum se gentium esse, quæ non modo Romano imperio sint pares, sed Macedonico quoque*
2 *obstiterint. Nullam subjectarum sibi gentium expertam peregrina imperia: nullis unquam nisi domesticis regibus paruisse: Cappadociam velint, an Paphlagoniam recensere; rursus Pontum an Bithyniam; itemque Armeniam majorem minoremque: quarum gentium nullam neque Alexander ille, qui totam pacavit Asiam, nec quispiam successorum ejus, aut posterorum, attigisset.*
3 *Scythiam duos unquam ante se reges, non pacare, sed tantum intrare ausos, Darium, & Philippum; ægre inde fugam sibi expedisse, unde ipse magnam*
4 *partem adversus Romanos virium haberet. Multoque*

rit &c. inquit Britannicus ille Galgacus in Tacit. Agric. cap. 30.

CAP. VII. 1. *Majores suos à Cyro*) Appianus de Mithridate originis hujus auctore: *vir regii Persici generis.* Florus lib. 3. Bong.

Nicatore Seleuco) Appianus Syriac. pag. 124. c. Seleucum à victoriis potius, quam ab occiso Nicatore, cognomentum hoc traxisse scribit. Livius, 43. 19. 9. Cohortis regiæ meminit, quos *Nicatoras* appellabant. *Bern.*

4. *Se-*

toque se timidius ac diffidentius bella Pontica in-
gressum, cum ipse rudis ac tiro esset. Scythiæ præ-
ter arma, virtutemque animi, locorum quoque
solitudinibus vel frigoribus instructæ, per quæ de-
nuntiaretur ingens militiæ labor ac periculum.
Inter quas difficultates ne spes quidem præmii fo- 5
ret, ex hoste vago; nec tantum pecuniæ, sed etiam
sedis, inope. Nunc se diversam belli conditionem 6
ingredi. Nam neque cœlo Asiæ esse temperatius
aliud, nec solo fertilius, nec urbium multitudine
amœnius, magnamque temporis partem, non ut
militiam, sed ut festum diem acturos, bello dubi-
um facili magis an uberi: si modo aut proximas 7
regni Attalici opes, aut veteres Lydiæ Ioniæque
audierint, quas non expugnatum eant, sed posses-
sum: tantumque se avida exspectat Asia, ut et- 8
iam vocibus vocet: adeo illis odium Romanorum
incussit rapacitas Proconsulum, sectio publicano-
rum, calumniæ litium. Sequantur se modo for- 9
titer; & colligant, quid se duce possit efficere tan-
tus exercitus, quem sine cujusquam militum au-
xilio, suamet unius opera, viderint Cappadociam
cæso rege cepisse; qui solus mortalium Pontum
omnem

4. *Solitudinibus)* Plinius panegyr. c. 14. Germaniam veterem *prope infinita vastitate interjacentis soli muniri dirimique dicit.* Herodian. lib. 2. scribit Imp. Augustum munivisse imperium, cum aliis rationibus, tum ἔρημος γῆ καὶ δυσβάτος, *terra deserta & ægre pervia.* Bern.

Hoste vago) Erant enim Scythæ ἁμαξόβιοι.

8. *Sectio)* Extortio.

10. *Colchos)* Strabo lib. 12. *Bong.*

omnem Scythiamque pacaverit, quam nemo ante
10 *transire tuto atque adire potuerit. Nam justitiæ atque liberalitatis suæ, ne ipsos milites, qui experiantur, testes refugere: & illa indicia habere, quod solus regum omnium non paterna solum, verum etiam externa regna hæreditatibus propter munificentiam acquisita possideat, Colchos, Paphlagoniam, Bosphorum.*

1 CAP. VIII. Sic excitatis militibus, post annos tres & viginti sumpti regni, in Romana
2 bella descendit. At in Ægypto mortuo rege Ptolemæo, ei qui Cyrenis regnabat Ptolemæo, per legatos regnum & uxor Cleopatra regina,
3 soror ipsius defertur. Lætus igitur hoc solo Ptolemæus, quod sine certamine fraternum regnum recepisset, in quod subornari & à matre Cleopatra, & favore principum, fratris filium cognoverat: ceterum infestus omnibus, statim ubi Alexandriam ingressus est, fautores
4 pueri trucidari jussit. Ipsum quoque die nuptiarum, quibus matrem ejus in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum, & solen-

Bosphorum) Nempe Cimmerium. *Bern.*

CAP. VIII. 2. *Mortuo rege Ptolemæo*) Post Ptolemæum Philometorem ordo successionis regum Ægypti mutatus est, hucusque enim patri filius successerat. At Philometori frater successit, Evergeres II. dictus, & Physcon, *Strabo* lib. 17. Vide Epitomam Livianam, 59: & Orosium, 5. 10. *Bern.*

Ptolemæo) Ptolemæus Physcon sic dictus à sagina ventris turpiter inflati. Nam φύσκη significat crassum intestinum, cujus usus est

ſolennia religionum in complexu matris interficit; atque ita torum ſororis, cæde filii ejus cruentus, aſcendit. Poſt quod non mi- 5
tior in populares, qui eum in regnum vocaverant, fuit. Siquidem peregrinis militibus licentia cædis data, omnia ſanguine quotidie manabant: ipſam quoque ſororem, filia ejus virgine per vim ſtuprata, & in matrimonium adſcita, repudiat. Quibus rebus territus po- 6
pulus, in diverſa labitur, patriamque, metu mortis, exul relinquit. Solus igitur in tanta 7
urbe cum ſuis relictus Ptolemæus, cum regem ſe non hominum, ſed vacuarum ædium videret, edicto peregrinos ſolicitat. Quibus con- 8
fluentibus, obvius legatis Romanorum, Scipioni

eſt in faciendis farciminibus. Fuit autem hic *Phyſcon* frater Philometoris, de quo ſupra dixi. Et quanquam in Euſebii Chronico inter Philometorem & Phyſconem inſeritur quidam Evergetes: tamen Strabo lib. 17. teſtatur eundem eſſe Phyſconem, qui ironice nominatus eſt εὐεργέτης. Vicit enim omnes crudelitate & obſcœnitate. *Strig.*

4 *Solennia*) Quæ adhiberi in nuptiis ſuperſtitioſe ſolita.

6. 7. *Quibus rebus* &c.) Tertullianus Apologet, c. 37 *Si tantam vim hominum in aliquem orbis remoti ſinum abrupiſſemus à vobis, ſuffudiſſet utique dominationem veſtram tot qualiumcunque amiſſio civium: imo etiam & ipſa deſtitutione puniſſet; proculdubio expaviſſetis ad ſolitudinem veſtram, ad ſilentium rerum & ſtuporem quendam quaſi mortuæ urbis. quæſiſſetis quibus in ea imperaſſetis.* Bern.

8. *Legatis Romanorum*) Meminit hujus legationis Strabo lib. 14. B. Val. Max. 4. 3. 13. Scipionis continentiam laudat,

pioni Africano, & Spurio Mummio, & L. Me-
tello, qui ad inſpicienda ſociorum regna venie-
9 bant, procedit. Sed quam cruentus civibus,
tam ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu
deformis, & ſtatura brevis, & ſagina ventris non
10 homini, ſed belluæ, ſimilis. Quam fœditatem ni-
mia ſubtilitas perlucidæ veſtis augebat, prorſus
quaſi aſtu inſpicienda, præberentur, quæ omni
11 ſtudio occultanda pudibundo viro erant. Poſt
diſceſſum deinde legatorum (quorum Africa-
nus, dum inſpicit urbem, ſpectaculo Alexandri-
nis fuit,) jam etiam populo peregrino inviſus,
cum filio, quem ex ſorore ſuſceperat, & cum
uxore, matris pellice, metu inſidiarum, tacitus
in exilium proficiſcitur; contractoque merce-
nario exercitu bellum ſorori pariter ac patriæ in-
12 fert. Arceſſitum maximum deinde à Cyrenis
filium, ne eum Alexandrini contra ſe regem cre-
arent, interficit. Tunc populus ſtatuas & imagi-
13 nes ejus detrahit. Quod factum ſtudio ſororis
existi-

laudat, quod hanc legationem, ſeptem tantum ſervis comitatus obierit. *Bern.*

9. Sagina ventris) A qua Ptolemæus hic, *Phyſcon* eſt appellatus, hoc eſt ventricoſus, obeſus. *Bern.*

10. Subtilitas perlucidæ veſtis) De his veſtibus Ceis ſive Cois Plinius lib. 11. cap. 22. *In Ceo mulier Pamphila excogitavit rationem, ut denudet fœminas veſtis.* Et cap. ſeq. *Nec puduit has veſtes uſurpare etiam viros, levitatem propter æſtivam. In tantum à lorica gerenda diſceſſere mores, ut oneri ſint etiam veſtes.* In eas graviter invehitur Seneca de

existimans, filium quem ex ea susceperat, interficit, corpusque in membra divisum, & in cista compositum, matri die natalis ejus, inter epulas offerri curat. Quæ res non reginæ tantum, 14
verum etiam universæ civitati, acerba & luctuosa fuit; tantumque mœrorem festivissimo convivio intulit, ut regia omnis repentino luctu incenderetur. Verso igitur studio principum ab 15
epulis in exsequias, membra lacera populo ostendunt; & quid sperare de rege suo debeant, filii cæde demonstrant.

CAP. IX. Finito luctu orbitatis, Cleo- 1
patra cum urgeri se fraterno bello videret, auxilium à Demetrio, rege Syriæ, per legatos petit: cujus ipsius varii & memorabiles casus fuere. Namque Demetrius, ut supra dictum, 2
est, cum bellum Parthis intulisset, & multis congressionibus victor fuisset, repente insidiis circumventus, amisso exercitu capitur. Cui 3
Arsacides Parthorum rex, magno & regio animo,

ca de Benef. 7. 9: & epist. 90: & consol. Helviæ, c. 16. *Bern.*

12. Detrahit) Detrahere est de loco superiore dejicere aut amovere. Imagines autem sublimes dedicari solitas, est notum. Aptum ergo verbum, quo in re simili utitur Suetonius Domitian. 13. 4. Et inter senatus acclamationes, extincto Commodo, fuit hæc: *gladiatoris statuæ detrahantur.* Lamprid. cap. 19. *Bern.*

13. Filium) Nomine Menephitem. referente Val. Max. 9. 2. ext. 5. Truculentum hoc facinus memoratur etiam in Epitome Liviana, 59. *Bern.*

CAP. IX. 2. *Vt supra dictum est*) Scilicet, 36. 1.

nimo, misso in Hyrcaniam, non cultum tantum regium præstitit: sed & filiam in matrimonium dedit, regnumque Syriæ, quod per absentiam ejus Trypho occupaverat, restitu-
4 turum promittit. Post hujus mortem desperato reditu, non ferens captivitatem Demetrius, privatam etsi opulentam vitam pertæsus,
5 tacitus in regnum fugam meditatur. Hortator illi & comes Gallimander amicus erat: qui post captivitatem ejus à Syria per Arabiæ deserta, ducibus pecunia comparatis, Parthico
6 habitu Babylonem pervenerat. Sed fugientem Phrahates, qui Arsacidæ successerat, equitum celeritate, per compendiosos tramites
7 occupatum retrahit. Ut est deductus ad regem, Gallimandro quidem non tantum venia, verum etiam præmium fidei datum: Demetrium autem & graviter castigatum ad conjugem

3. *Misso in Hyrcaniam*) Supr. 36. 1. 6. Similis magnanimitas Alexandri, 11. 9. 15.

5. *Arabiæ deserta*) Est enim Arabia, felix, & deserta, quam asperam vocat Aristides in oratione Ægyptiaca. Scenitæ hi Arabes sunt Eustathio, quos inter Euphratem & cavam Syriam st. tuit.

Ducibus) Scil. viæ seu itineris, ὁδηγοῖς. Ea voce simpliciter utitur quoque Livius, 22, 13. 6. & Sueton. Cæs. 31. 3 Recentiores Græci pro ὁδηγεῖν dixerunt διασώζειν, & duces viæ vocarunt διασώστας, item ἀνασώστας. Utuntur & in Latinum corrupta voce δουκάτωρ. Meurs. Glossar. Græcobarb. *Bern.*

7. *Præmium fidei*) Simile exemplum de Mithridate Attilii libertis, habet Appianus Mithrid. 233. pr. & plura in hanc rem Gruterus dissertatione 48. ad Tacitum. *Bern.*

8. *Depre-*

gem in Hyrcaniam remittit, arctioribusque custodiis observari jubet. Interjecto deinde 8
tempore, cum fidem illi etiam suscepti liberi facerent, eodem amico comite repetita fuga est: sed pari infelicitate prope fines regni sui deprehenditur; ac denuo perductus ad regem, ut invisus à conspectu summovetur. Tunc 9
quoque uxori & liberis donatus, in Hyrcaniam, pœnalem sibi civitatem, remittitur, talisque aureis ad exprobrationem puerilis levitatis donatur. Sed hanc Parthorum tam mi- 10
tem in Demetrium clementiam non misericordia gentis faciebat, nec respectus cognationis: sed quod Syriæ regnum affectabant,

usuri

8. *Deprehenditur*) Acidalius ad Vell, 2 130 8. monet hic legendum, *reprehenditur*, quod proprium de fugiente verbum. Ita Curtius, 4. 14. 3: *reprehensi ex fuga Persæ*, hoc est, retracti. Livius aliquoties: ut 2. 10.3: 34.14.6, & Sueton. Calig. 45.4.

9. *Talis aureis ad expr. pueriles lev. d.*) Puerilis enim talorum ludus est. Hinc illud Lysandri apud Plutarch. Apophtheg. Lacon. cap. 94. *Pueros talis, viros jurejurando decipi debere.* De talorum tesserarumque jacta plura collegit Adr. Junius Animadvers. 2.4. *Bern.*

Talisque) Quibus ludebant pueri. Ludus autem quaternis fiebat talis, quorum unusquisque casus habebat quatuor, non senos. Dyas namque & pentas hic deerant, hoc est, binarius quinariusque numeri otiosi erant, neque in talis recensebantur, sed positus ipse sive ratio lapsus vicem obtinebat numeri, testante *Polluce*. A talorum ludo diversus tesserarius, quem & *πεττείαν* & *κυβείαν* illi dixere, licet Athenæus confudisse videatur. *A. Junius.*

10. *Non misericordia gen-*

 tis

usuri Demetrio adversus Antiochum fratrem, prout res, vel tempus, vel fortuna belli exegisset.

1 CAP. X. His auditis, Antiochus occupandum bellum ratus; exercitum, quem multis finitimorum bellis induraverat, adversus Par-
2 thos ducit. Sed luxuriæ non minor apparatus, quam militiæ fuit: Quippe octoginta millia armatorum, sequuta sunt trecenta millia lixarum; ex quibus coquorum, pistorum, sce-
3 nicorumque, major numerus fuit. Argenti certe aurique tantum, ut etiam gregarii milites caligas auro figerent, proculcarentque materiam, cujus amore populi ferro dimicant.
4 Culinarum quoque argentea instrumenta fuere, prorsus quasi ad epulas, non ad bella per-
5 gerent. Advenienti Antiocho multi orientales

tis &c.) Eodem respectu, *Arminii conjux & filius non hostiliter habiti* à Romanis: Tacitus, I. 10. Sic *Marobodius Ravennæ habitus, si quando insolescerent Suevi, quasi rediturus in regnum ostentabatur*: Idem, I. 63.

Adversus Antiochum frat.) Qui *Sedetes* dictus est. Ejus in Parthos expeditionis meminit Livii epitoma, 59: & Orosius, 5. 10: & Appianus Syriaca, qui Antiochum victum, sibi ipsi manus attulisse refert. *Bong.*

CAP. X. 2. *LXXX. millia armatorum*) Orosius, 5. 10. *centum millia armatorum, ducenta millia amplius calonum atque lixarum, immixta scortis & histrionibus.* B. Tacitus Histor. 3. 33. 1: *Quadraginta armatorum millia irrupere: calonum lixarumque amplior numerus.* Bern.

3. *Caligas auro figerent*) Caligas inter calceamenta fuisse,

les reges occurrere, tradentes se, regnaque sua, cum execratione superbiæ Parthicæ. Nec 6
mora congressioni fuit. Antiochus tribus præliis victor, cum Babyloniam occupasset, magnus haberi cœpit. Itaque omnibus ad eum populis deficientibus, nihil Parthis reliqui præter patrios
fines fuit. Tunc Phrahates Demetrium in Syri- 7
am ad occupandum regnum cum Parthico præsidio mittit, ut eo pacto Antiochus ad sua tuenda à Parthia revocaretur. Interim, quoniam viribus non poterat, insidiis Antiochum ubique
tentabat. Propter multudinem hominum, ex- 8
ercitum suum Antiochus per civitates in hiberna diviserat: quæ res exitii causa fuit. Nam cum gravari se copiarum præbitione, & injuriis militum, civitates viderent, ad Parthos deficiunt, & die statuta omnes apud se divisum exercitum per insidias, ne invicem ferre auxilia pos-
sent, aggrediuntur. Quæ cum nuntiata An- 9
tiocho essent, auxilium proximis laturus, cum ea

fuisse, vel ex hoc loco manifestum est: & imperite braccas sic appellari vulgo censemus, quarum tamen usum veteres Romanos, Græcos, Hebræos penitus ignorasse, Casaubonus demonstrat ad Sueton. Aug. cap. 82. Ceterum de hoc calceamentorum luxu multa collegit ex antiquitate Phil. Rubenius in Electis, 2. 14. *Bern.*

8. *Et die statuta*) De vesperis Siculis, & ejusmodi lanienis improvisis, vide collectanea Camerar. hor. subcis. 1. 83.

Divisum exerc.) Frontinus strategem. 1, 8. 11.

10. Vin-

ea manu, quæ ſecum hiemabat, progreditur. In itinere obvium regem Parthorum habuit, adverſus quem fortius, quam exercitus ejus, dimicavit.
10 Ad poſtremum tamen, cum virtute hoſtes vincerent, metu ſuorum deſertus, occiditur: cui Phrahates exſequias regio more fecit, filiamque Demetrii, quam ſecum Antiochus adduxerat, ca-
11 ptus amore virginis, uxorem duxit. Pœnitere deinde dimiſſi Demetrii cœpit: ad quem retrahendum cum turmas equitum feſtinato miſiſſet, Demetrium hoc ipſum metuentem, jam in regno miſſi invenerunt: fruſtraque omnia conati, ad regem ſuum reverſi ſunt.

10. *Vincerent*) Forte *Sinceret*. Freinsh.

Occiditur) Appianus Syr. pag. 132. b. ipſum ſibi manus intuliſſe ſcribit. *Bern.*

LIBER XXXIX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Demetrius, interfecto fratre Antiocho, dum Ægyptum tentat, Syriam amittit, & tandem cruento fato tollitur.*
2. *Alexander, ex ignobili rex factus, dum fortunam ſuam non reverenter habet, fœde perit interfectus à Grypo, qui matrem & fratrem extinguit.*
3. *Cleopatra, regina mater, in Ægypto graviſſimas turbas concitat: unde horrendæ laniena*

niena ex mulierum ira, quarum interitus describitur.

4. *Peculiares tragœdiæ, quas Cleopatra inter suos excitat. Tandem illa à filio Alexandro occupata interficitur.*

5. *Alexander in exilium agitur, revocato Ptolemæo Notho. Romanis ad Orientalia regna excurrentibus, Syria & Ægyptus vexatur.*

CAP. I.

ANtiocho in Parthia cum exercitu 1
deleto, frater ejus Demetrius, obsidione Parthorum liberatus, ac restitutus in regnum, cum omnis Syria in luctu propter amissum exercitum esset; quasi Parthica ipsius ac fratris bella, 2
quibus alter captus, alter occisus erat, prospere gessisset, ita Ægypto bellum inferre statuit, 5
regnum Ægypti Cleopatra socru, pretium auxilii adversus fratrem suum, pollicente. Sed dum 3
aliena affectat, ut assolet fieri, propria per defectionem Syriæ amisit. Siquidem Antiochenses primi, duce Tryphone, execrantes superbiam regis, quæ, conversatione Parthicæ crude-

CAP. I. 2. *Alter occisus erat, prospere gessisset.*) Omnino scribendum, *cessissent.* Voss.

3. *Dum aliena*) Loci hujus est fabula de Camelo, qui cornua affectans, etiam aures perdidit.

Apa-

crudelitatis, intolerabilis facta erat, mox Apamenii, ceteræque civitates exemplum sequutæ,
4 per absentiam regis à Demetrio defecere. Ptolemæus quoque rex Ægypti, bello ab eodem petitus, cum cognovisset, Cleopatram sororem suam, opibus Ægypti navibus impositis, ad filiam & Demetrium generum in Syriam profugisse, immittit juvenem quendam Ægyptium, Protarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ
5 armis peteret. Et composita fabula, quasi per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam esset, nec Syriis quemlibet regem aspernantibus, ne Demetrii paterentur superbiam: nomen juveni Alexandri imponitur, auxi-
6 liaque ab Ægypto ingentia mittuntur. Interea corpus Antiochi interfecti à rege Parthorum, in loculo argenteo ad sepulturam in Syriam remissum pervenit: quod cum ingenti studio civitatium & regis Alexandri, ad firmandam fabulæ fidem excipitur. Quæ res illi magnum favorem popularium conciliavit, omnibus non fictas in eo, sed veras lacrymas existimantibus.
7 Demetrius autem victus ab Alexandro, cum undique

Apamenii) Apamene Syriæ regio Ptolemæo, in qua Apamia urbs.

4. *Immittit*) Vide Notam, 35.1.6.

5. *Quemlibet regem*) Exemplum referendum ad Notam, 35, 1, 8.

Nomen Alexandri impon.) *Zebinam* cognominatum scribit Joseph. antiq. 13.17. Bern.

7. *Demetrius autem victus*) Appianus Syr. pag. 132. b, in-

dique circumstantibus malis premeretur, ad postremum etiam ab uxore filiisque deseritur. Relictus igitur cum paucis servulis, cum Ty- 8
rum, religione templi se defensurus petisset, navi egrediens, præfecti jussu interficitur. Al- 9
ter ex filiis Seleucus, quoniam sine matris auctoritate diadema sumpsisset, ab eadem interficitur; alter, cui propter nasi magnitudinem, cognomen Grypo fuit, rex à matre hactenus con-

b. interfectum ait ab uxore Cleopatra propter æmulationem posterioris nuptæ Rhodogunes, & post ejus mortem Seleucum filium ab ea veneno sublatum. Vide & epitomam Livii 60. B. De Demetrii cæde cum Nostro magis consentit Josephus antiq. 13. 17. Seleucum vero sagitta confossum à matre Cleopatra, modo indicato loco confirmat Appianus. Nam quod de veneno Bong. habet, deceptum crediderim voce ἐπιτεξεύουσα, & pro eo ἐπιτοξεύουσα legisse. *Bern.*

8. *Religione templi*) Ex templo enim extrahere aliquem nefas habitum.

9. *Grypo*) Ita Vett. & Appianus, Γρυπός. Est autem *Grypus*, *incurvum sive aduncum nasum habens*. Hesychius. De his cognominibus lege elegantem locum *Plutarchi*, in Coriolano, cap. 14. & 15. Hujus frater uterinus Antiochus, *Cyzicenus* dictus, quod Cyzici esset educatus. Lege Appianum extrema historia *Syriaca*. *Bong.*

Jus autem imperii) Dubitari queat, an non rectius sit, *vis imperii*, quod magis proprie *nomini regis* opponi videtur. Ita Tacitus Annal. 6. 43. 5: *Neque penes Arsacidem imperium, sed inane nomen apud imbellem: Vim in Abdagesis domo.* item Hist. 4. 11. 4: *Vim Principis amplecti: nomen remittere.* Nec aliter idem auctor Annal. 2. 37. 1: & 3. 60. 1: & 15. 14. 4: & 15. 69. 1: & Hist. 2. 39. 1. Possis tamen & vulgatam indidem tueri, ut 15. 31. 2: *apud Romanos jus imperii valet: inania trans-*

constituitur, ut nomen regis penes filium, jus autem omnis imperii penes matrem esset.

1 CAP. II. Sed Alexander occupato Syriæ regno, tumens successu rerum, spernere jam etiam ipsum Ptolemæum, à quo fuerat subor-
2 natus in regnum, superba insolentia cœpit. Itaque Ptolemæus, reconciliata sororis gratia, destruere Alexandri regnum, quod odio Demetrii, viribus suis acquisierat, summis opibus
3 instituit. Mittit igitur ingentia Grypo auxilia & filiam Tryphenam Grypo nupturam, ut populos in auxilium nepotis, non societate tantum belli, verum & affinitate sua solicitaret.
4 Nec res frustra fuit: nam cum omnes Grypum instructum Ægypti viribus viderent, pau-
5 latim ab Alexandro deficere cœpere. Fit denique inter reges prælium, quo victus Alexander, Antiochiam profugit: ibi inops pecuniæ, cum stipendia militibus deessent, templo Jovis solidum ex auro victoriæ signum tolli jubet, facetis jocis sacrilegium circumscribens; nam *Victoriam commodatam sibi ab Jove*
6 *esse* dicebat. Interjectis deinde diebus, cum ipsius

transmittuntur. Nisi quoque hic *vis* legere præstat. *Bern.*

CAP. II. *Facetis jocis sacrilegium circumscr.*) Exempla talia vide supr. 24. 6. 4. Ceterum an & quatenus templorum opes in bellicas necessitates conferre liceat, docent bene secusve dicta & facta apud Thucydidem, 2.4.7. cum seqq. & 4. 20.9: Livium, 5. 50. 7: & 22. 57.10: Tacitum, 15.45.2: Val. Max. 7.6.4. &c. *Bern.*

6. *Jovis aur. simulacrum*)

ipsius Jovis aureum simulacrum infiniti ponderis tacite evelli jussisset, deprehensusque in sacrilegio, concursu multitudinis esset in fugam versus; magna vi tempestatis oppressus, ac desertus à suis, à latronibus capitur; perductusque ad Grypum, interficitur. Grypus 7
porro, reciperato patrio regno, externisque periculis liberatus, insidiis matris appetitur. Quæ cum cupiditate dominationis, prodito marito Demetrio, & altero filio interfecto, hujus quoque victoria inferiorem dignitatem suam factam doleret, venienti ab exercitatione poculum veneni obtulit. Sed Grypus, 8
prædictis jam ante insidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam jubet, abnuenti instat. Postremum prolato indice eam arguit, *solam defensionem sceleris superesse* affirmans, *si bibat, quod filio obtulit.* Sic victa regina,

crum) Arnobius lib. 6. adversus gentes pag. 257. hoc sacrilegium tribuit *Antiocho Cyziceno, quem ferunt decem cubitorum Jovem ex delubro aureum sustulisse, & ex ære bracteolis substituisse fucatum.* Bern.

Infiniti ponderis) Clemens Alexandrinus Protr. f. 15. Ἀντίοχος δὲ ὁ Κυζικηνὸς ἀπορούμενος χρημάτων τοῦ Διὸς τὸ ἄγαλμα τὸ χρυσοῦν πεντεκαίδεκα πηχῶν τὸ μέγεθος ὄν, προσέταξε χωνεῦσαι, καὶ τῆς ἄλλης τῆς ἀτιμοτέρας ὕλης ἄγαλμα παραπλήσιον ἐκείνῳ.

6. *Quæ cum* &c.) Simillimum exemplum est apud Livium, 8. 18 cujus meminit quoque Val. Max. 2. 5. 3. & Orosius, 3. 10. Plura collegit *Ph.* Camerarius centur. 1. 9. quibus adde Paul. Diac. 2. 15.

Cupiditate domin.) Ita supra, 37. 1. 4.

conſtituitur, ut nomen regis penes filium, jus autem omnis imperii penes matrem eſſet.

1 CAP. II. Sed Alexander occupato Syriæ regno, tumens ſucceſſu rerum, ſpernere jam etiam ipſum Ptolemæum, à quo fuerat ſubornatus in regnum, ſuperba inſolentia cœpit. 2 Itaque Ptolemæus, reconciliata ſororis gratia, deſtruere Alexandri regnum, quod odio Demetrii, viribus ſuis acquiſierat, ſummis opibus inſtituit. 3 Mittit igitur ingentia Grypo auxilia & filiam Tryphenam Grypo nupturam, ut populos in auxilium nepotis, non ſocietate tantum belli, verum & affinitate ſua ſolicitaret. 4 Nec res fruſtra fuit: nam cum omnes Grypum inſtructum Ægypti viribus viderent, paulatim ab Alexandro deficere cœpere. 5 Fit denique inter reges prælium, quo victus Alexander, Antiochiam profugit: ibi inops pecuniæ, cum ſtipendia militibus deeſſent, templo Jovis ſolidum ex auro victoriæ ſignum tolli jubet, facetis jocis ſacrilegium circumſcribens; nam *Victoriam commodatam ſibi ab Jove eſſe* dicebat. 6 Interjectis deinde diebus, cum ipſius

transmittuntur. Niſi quoque hic *vis* legere præſtat. *Bern.*

CAP. II. *Facetis jocis ſacrilegium circumſcr.*) Exempla talia vide ſupr. 24. 6. 4. Ceterum an & quatenus templorum opes in bellicas neceſſitates conferre liceat, docent bene ſecusve dicta & facta apud Thucydidem, 2.4.7. cum ſeqq. & 4. 20.9: Livium, 5. 50. 7: & 22. 57.10: Tacitum, 15.45.2: Val. Max. 7.6.4. &c. *Bern.*

6. *Jovis aur. ſimulacrum*)

ipsius Jovis aureum simulacrum infiniti ponderis tacite evelli jussisset, deprehensusque in sacrilegio, concursu multitudinis esset in fugam versus; magna vi tempestatis oppressus, ac desertus à suis, à latronibus capitur; perductusque ad Grypum, interficitur. Grypus 7
porro, reciperato patrio regno, externisque periculis liberatus, insidiis matris appetitur. Quæ cum cupiditate dominationis, prodito marito Demetrio, & altero filio interfecto, hujus quoque victoria inferiorem dignitatem suam factam doleret, venienti ab exercitatione poculum veneni obtulit. Sed Grypus, 8
prædictis jam ante insidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam jubet, abnuenti instat. Postremum prolato indice eam arguit, *solam defensionem sceleris superesse* affirmans, *si bibat, quod filio obtulit.* Sic victa regina,

crum) Arnobius lib. 6. adversus gentes pag. 257. hoc sacrilegium tribuit *Antiocho Cyziceno, quem ferunt decem cubitorum Jovem ex delubro aureum sustulisse, & ex ære bracteolis substituisse fucatum.* Bern.

Infiniti ponderis) Clemens Alexandrinus Protr. f. 15. Ἀντίοχος δὲ ὁ Κυζικηνὸς ἀπορούμενος χρημάτων τοῦ Διὸς τὸ ἄγαλμα τὸ χρυσοῦν πεντεκαίδεκα πηχῶν τὸ μέγεθος ὄν, προσέταξε χωνεῦσαι, καὶ τῆς ἄλλης τῆς ἀτιμοτέρας ὕλης ἄγαλμα παραπλήσιον ἐκείνῳ.

6. *Quæ cum* &c.) Simillimum exemplum est apud Livium, 8. 18 cujus meminit quoque Val. Max. 2. 5 3. & Orosius, 3. 10. Plura collegit *Ph* Camerarius centur. 1 9. quibus adde Paul. Diac. 2. 15.

Cupiditate domin.) Ita, supra, 37. 1. 4.

gina scelere in se verso, veneno, quod alii pa-
9 raverat, extinguitur. Parta igitur regni secu-
ritate, Grypus octo annis quietem & ipse ha-
10 buit, & regno præstitit. Natus deinde illi est
æmulus regni, frater ipsius Cyzicenus, eadem
matre genitus, sed ex Antiocho patruo susce-
ptus, quem cum veneno tollere voluisset, ut
maturius armis cum eo de regno contenderet,
excitavit.

1 CAP. III. Inter has regni Syriæ parrici-
diales discordias, moritur rex Ægypti Ptolemæ-
us, regno Ægypti uxori & alteri ex filiis, quem
illa legisset, relicto, videlicet quasi quietior Ægy-
pti status, quam Syriæ regnum esset, quum mater
altero ex filiis electo, alterum hostem esset ha-
2 bitura. Igitur cum pronior in minorem filium
esset, à populo compellitur majorem eligere:
cui prius quam regnum daret, uxorem ademit;
compulsumque repudiare carissimam sibi soro-
rem Cleopatram, minorem sororem Selenen
ducere jubet, non materno inter filias judicio,
3 cum alteri maritum eriperet, alteri daret. Sed
Cleopatra non tam à viro repudiata, quam à ma-
tre divortio viri dimissa, Cyziceno in Syria nu-
bit: eique ne nudum uxoris nomen afferret, exer-
citum Cypri solicitatum, velut dotalem, ad ma-
ritum

CAP. III. 7. *Sexus ipse*) Alexander apud Curtium: *Cum captivis & fæminis gerere bellum non soleo, armatus sit oportet, quem oderim.* Valerius Maximus Munatii Flacci in

ritum deducit. Par igitur viribus fratris Cy- 4
zicenus, prælium committit, ac victus in fu-
gam vertitur, Antiochiamque venit. Tunc An- 5
tiochiam Grypus, in qua erat Cyziceni uxor
Cleopatra, obſidere cœpit: qua capta, Tryphe-
na uxor Grypi nihil antiquius quam Soro-
rem Cleopatram requiri juſſit: non ut captivæ
opem ferret, ſed ne effugere captivitatis mala
poſſet, quæ ſui æmulatione in hoc potiſſimum
regnum invaſerit, hoſtique ſororis nubendo
hoſtem ſe ejus effecerit. Tum peregrinos 6
exercitus in certamina fratrum adductos, tum
repudiatam à fratre, contra matris volunta-
tem, extra Ægyptum nuptam accuſat. Contra 7
Grypus orare, *ne tam fœdum facinus facere co-
gatur: à nullo unquam majorum ſuorum inter
tot domeſtica, tot externa bella, poſt victoriam in
fœminas ſævitum, quas ſexus ipſe, & periculis bel-
lorum, & ſævitiæ victorum eximat: in hac vero,* 8
*præter commune bellantium fas, accedere neceſſi-
tudinem ſanguinis: quippe ipſius, quæ tam cru-
ente ſæviat, ſororem equidem germanam eſſe, ſuam
vero conſobrinam: liberorum deinde communi-*
num

ci in infantes & fœminas ef. feratam vocat crudelitatem & auditu etiam intolerabilem. Ita & alii. Jure gentium tamen illa cædes impunita habetur. Ita fecerunt Thraces capta Mycaleſſo, teſte Thucydide. Ita Macedones Thebis, ita Romani Ilurgi capta. Titus Judæorum liberos & fœminas feris dilaniandos objecit. Impune hæc ſecundum jura belli, ſed non ſecundum inſtinctum humanitatis.

8. *Sororem equidem*

9 *um materteram.* His tot necessitudinibus san-
guinis, adjicit superstitionem templi, quo abdita
profugerit, *tantoque religiosius colendos sibi deos,
quo magis his propitiis ac faventibus vicisset: tum*
10 *neque occisa illa, se virium quicquam Cyziceno
dempturum, nec servaturum reddita.* Sed quan-
to Grypus abnuit, tanto soror muliebri pertina-
cia accenditur, rata, non misericordiæ hæc ver-
ba, sed amoris esse. Itaque vocatis ipsa militi-
11 bus, mittit qui sororem confoderent. Qui ut in
templum intraverunt, cum evellere eam non
possent, manus amplexantis deæ simulacrum
præciderunt. Tunc Cleopatra execratione
parricidarum, mandata violatis numinibus ul-
12 tione sui, decedit. Nec multo post repetita
prælii congressione, victor Cyzicenus uxorem
Grypi Tryphenam, quæ paulo ante sororem in-
terfecerat, capit; ejusque supplicio uxoris ma-
nibus parentavit.
1 CAP. IV. At in Ægypto Cleopatra cum
gra-

germ.) Malim ego interpungere & scribere, *sororem, & quidem germ. esse* quo modo erit oratio non paulo vehementior. Neque enim soror uterina tantum, aut eodem patre, sed matre diversa erat edita: sed utroque parente eodem nata. Dicitur enim à germine germanus. Festus: *Germen est, quod ex arborum surculis nascitur: unde & germani, quasi eadem stirpe geniti.* Modius.

10. Muliebri pertinacia) Auctor supr 24. 2.13: *Fœminarum contumaces animi.* Elliptice dictum, *quanto,* pro *quanto magis.*

CAP IV. *1. Arcessito minore filio Al.*) Contra jus gentium, & nominatim Ægyptiorum. Nam etiam apud

gravaretur socio regni, filio Ptolemæo, populum in eum incitat; abductaque ei Selene uxore, eo indignius, quod ex Selene jam duos filios habebat, exulare cogit, arcessito minore filio Alexandro, & rege in locum fratris constituto: nec fili- 2
um regno expulisse contenta, bello Cypri exulantem persequitur. Unde pulso, interficit ducem exercitus sui, quod vivum eum è manibus dimisisset: quanquam Ptolemæus verecundia materni belli, non viribus minor ab insula recessisset. Igitur Alexander territus hac matris cru- 3
delitate, & ipse eam reliquit, periculoso regno securam ac tutam vitam anteponens. Cleopatra 4
vero timens, ne major filius Ptolemæus ab Cyziceno ad reciperandam Ægytum auxiliis juvaretur, ingentia Grypo auxilia, & Selenen uxorem nupturam hosti prioris mariti, mittit, Alexandrumque filium per legatos in regnum revocat: cui cum occultis insidiis exitium machinaretur, 5
occupata ab eodem interficitur, spiritumque non fato, sed parricidio dedit: digna prorsus hac 6
mortis infamia, quæ etiam matrem toro expulit: & duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit; & filio alteri in exilium acto bellum intulit,

apud hos viguisse jus primogenituræ, nec à *Ptolemæis* introductum, sed ab ultima Pharaonum memoria observatum fuisse, patet ex his quæ leguntur Exodi 11, 5: *Occidam omne primogenitum, à primogenito Pharaonis, qui sedet in solio ejus, usque,* &c. Bern.

tulit, alteri erepto regno exitium per insidias machinata est.

1 CAP. V. Sed nec Alexandro cædes tam nefanda inulta fuit. Nam ubi primum compertum est, scelere filii matrem interfectam, concursu populi in exilium agitur, revocatoque Ptolemæo regnum redditur: qui neque cum matre bellum gerere voluisset, nec à fra-
2 tre armis repetere, quod prior possedisset. Dum hæc aguntur, frater ejus ex pellice susceptus, cui pater Cyrenarum regnum testamento reliquerat, hærede populo Romano instituto,
3 decedit. Jam enim fortuna Romana porrigere se ad Orientalia regna, non contenta Italiæ terminis, cœperat. Itaque & ea pars Lybiæ provincia facta est: postea Creta, Ciliciaque piratico bello perdomitæ, in formam provin-
4 ciæ rediguntur. Quo facto, & Syriæ, & Ægypti

CAP. V. 2. *Frater ejus ex pellice*) Ptolemæus Apio dictus, populum Rom. testamento heredem reliquit, Eusebius in Chronicis. B. Item Appianus in fine Mithrid. *Bern.*

3. *Provincia facta*) Atqui ejus regni civitates liberas esse senatus voluit, Liviana epitoma lib. 70 contra auctorem nostrum. B. Sigonius de antiquo jure provinciar. l. 16. contradictionem hanc ita conciliat: Cyrenæos, liberos à Senatu relictos, post à tyrannis oppressos esse: atque inde populumRom. Cyrenaicæ in provinciam redigendæ occasionem arripuisse. *Bern.*

Creta Ciliciaque) Bellum piraticum & maritimum, à P. Servilio, qui, expugnato Isauro arce Ciliciæ *Isaurici* cognomen reportavit, cœptum, Pompejus confecit, mira felicitate & celer

pti regna, Romana vicinitate artata, quæ incrementa de finitimis bellis quærere solebant, adempto vagandi arbitrio, vires suas in pernitiem mutuam converterunt: Adeo, ut assiduis 5
præliis consumpti, in contemptum finitimorum venerint, prædæque Arabum genti, imbelli antea, fuerint. Quorum rex Erotimus, 6
fiducia septingentorum filiorum, quos ex pellicibus susceperat, divisis exercitibus, nunc Ægy-

celeritate, intra XL. diem nimirum aut, ut alii, intra XLIX. Vide Plutarchum, Appianum, Ciceronem pro lege Manilia. Cretam Q. Cæcilius Metellus debellavit, qui inde *Creticus*. Florus, 3.7. *Bong.*

5. *Arabum genti*) Arabes Homero ἐρεμβοί. Nam certo certus est, qui Homero vocantur ἐρεμβοί, esse ipsissimos eos, quos posterior Græcorum ætas Ἄραβας vocavit. Rufus vetus poëta apud Galenum, Ladanum ἐν γαίᾳ ἐρεμβῶν nasci tradit, qui sunt Arabes. Celebre quippe est Ladanum Arabicum. *Salmasius.* Idem Strabo in I. habet, qui & Possidonium in hac fuisse sententia tradit extremo libro XVI. Dionysio quoque ἐν περιηγήσει pars sunt Arabiæ. Sed si sic Arabes dicti ab *Ereb*, tanquam *Occidentales*, à quibus nomen hoc acceperunt? Num à Persis? Sed lingua horum alia. An à Syris vel Babyloniis? At hi sunt circa meridiem. Num ab Ægyptiis? Atqui istis sunt ab ortu. Quare potius censeo, primo Arabas dictos, qui Arabiæ desertum incolunt: hinc nomen etiam aliis tributum. Quanquam non absurde dixeris, sic vocari Arabiam, quasi colluviem hominum. Quippe etiam ערב *mistio, mixtura.*

6. *Quorum rex Erotimus*) Non dubito quin hic sit *Aretas*, ut ab aliis vocatur. Meminit ejus sæpe Josephus: erat autem hic filius Obodæ ut testatur Stephanus, in Αὔαρα. *Voss.*

Ægyptum nunc Syriam infeſtabat: magnumque nomen Arabum, viribus finitimorum exſanguibus, fecerat.

LIBER XL.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Syri Tigranem Armenium regem ſibi deligunt.*
2. *Victo Tigrane, Antiochus, Cyziceni filius, creatur rex Syriæ, quæ poſtea in provinciæ formam redigitur.*

CAP. I.

1 Mutuis fratrum odiis, & mox filiis inimicitiis parentum ſuccedentibus, cum inexpiabili bello, & reges, & regnum Syriæ conſumptum eſſet, ad externa populus auxilia concurrit, peregrinosque ſibi reges circumſpicere cœpit.
2 Itaque cum pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolemæum ab Ægypto arceſſendum cenſeret: occurreretque quod Mithridates implicitus bello Romano eſſet, Ptolemæus

CAP. I. 1. *Inimicitiis parent. ſucced.*) More priſcorum Germanorum, apud quos *ſuſcipere tam inimicitias ſeu patris, ſeu propinqui, quam amicitias neceſſe eſt.* Tacitus Germ. c. 21: Quomodo Cato major, quum in adoleſcentem, qui defuncti patris inimicum involverat infamia, in foro poſt judicium ambulantem incidiſſet, dextera data dixit: *ita parentibus eſſe parentandum: non agnis, non hædis, ſed inimicorum lacrymis damnationibusque.* Plutarch. in Catone majore, cap. 28. Seneca tamen de ira, 2, 34. pronuntiat *nihil iniqui-*

mæus quoque ſemper hoſtis fuiſſet Syriæ; omnes 3
in Tigranem regem Armeniæ conſenſere, inſtructum præter domeſticas vires, & Parthica ſocietate, & Mithridatis affinitate. Igitur accitus 4
in regnum Syriæ, per XVIII. annos tranquilliſſimo regno potitus eſt; neque bello alium laceſſere, neque laceſſitus inferre alii bellum neceſſe habuit.

CAP. II. Sed ſicut ab hoſtibus tuta Syria E
fuit, ita terræ motu vaſtata eſt, quo centum ſeptuaginta millia hominum, & multæ urbes perierunt. Quod prodigium mutationem rerum portendere aruſpices reſponderunt. Igitur 2
Tigrane à Lucullo victo, rex Syriæ Antiochus, Cyziceni filius, ab eodem Lucullo appellatur. Sed quod Lucullus dederat, poſtea 3
ademit Pompeius: qui poſcenti regnum reſpondit, *ne volenti quidem Syriæ, nedum recuſanti, daturum ſe regem, qui* XVIII *annos, quibus*

iniquius, quam aliquem hæredem paterni odii fieri. Bern.

3. *In Tigranem*) Tigranes Syria ultra Euphratem & Cilicia potitus, *rex regum* dictus eſt; *A*ppianus Syriac. pag. 118: Strabo in fine libri 11. Eo à Lucullo ſuperato, *A*ntiochus, Εὐσεβὴς, hoc eſt, *Pius* dictus, Cyziceni filius, *Syris non invitis imperavit.* Duxerat is patris uxorem Selenem, quam deinde Tigranes interfecit, Strabo lib. 16. *Bong.*

CAP. II. *Ademit Pompeius*] Quia videlicet iniquum eſſet, poſtquam veteres reges ſemel Tigranis armis pulſi fuere Syria, nũc eã Seleucidis victis cedere potius, quam Romanis victoribus. Appianus *Syr.* pag. 119. b. De Luculli autem & Pompeii rebus in *S*yria con-

5. *Arsacis sapientissimi Parthorum regis vita & mors placida.*

6. *Bactriani regni status sub Eucratide, qui à filio opprimitur. Parthorum bellici successus.*

CAP. I.

PArthi, penes quos, velut divisione 1
Orbis cum Romanis facta, nunc
Orientis imperium est, Scytharum
exules fuere. Hoc etiam ipsorum 2
vocabulo manifestatur. Nam
Scythico sermone Parthi, exules dicuntur. Hi & 3
Assyriorum & Medorum temporibus, inter O-
rientis populos obscurissimi fuere. Postea quo- 4
que cum imperium Orientis à Medis ad Persas
translatum est, veluti vulgus sine nomine, præda
victorum fuere. Postremo Macedonibus trium- 5
phato

CAP. I. 1. *Parthi*) Vide Strabonem lib. 11 & Dionysium, & quæ in eum notavit Eustathius, & Agathiam lib. 2. & Jornandem, qui hunc locum citat ex Trogo Pompeio. Strabo eos dicit Romanorum potentiæ quodammodo esse pares. B. Adde cumprimis *Amm.* Marcellinum, 23.16. *Bern.*

2. *Scythico serm. Parthi exules*) Nam Parthi *Scythicæ*, seu ut Jornandes de reb. Ger. c. 5. specialius exprimit, *Gothicæ*, hoc est, Germanicæ sunt originis. *Bern.*

Parthi) Parthi & Persæ secundum varietatem dialecti iidem sunt, ut Orientalium linguarum periti annotarunt. *Pars* sive פרס Equitem denotat. Celebres autem Parthi equites.

4. 5. 6. *Cum imperium Orient.*)

—sic omnia verti
Cernimus, atque alias assumere pondera gentes,
Concidere has.—

Ovid.

6 phato Oriente servierunt: ut cuivis mirum videatur, ad tantam eos felicitatem per virtutem provectos, ut imperent gentibus, sub quarum
7 imperio veluti servile vulgus fuere. A Romanis quoque, trinis bellis, per maximos duces, florentissimis temporibus lacessiti, soli ex omnibus gentibus non pares solum, verum et-
8 iam victores fuere: quanquam plus gloriæ sit, inter Assyria & Medica Persicaque, memorata olim regna, & opulentissimum mille urbium Bactrianum imperium emergere potuis-
9 se, quam longinqua bella vicisse; præterea cum gravibus Scythicis, & vicinalibus bellis assidue vexati, variis periculorum certamini-
10 bus urgerentur. Hi domesticis seditionibus Scythia pulsi, solitudines inter Hyrcaniam, & Dahas, & Arios, & Spartanos, & Margianos furtim

Ovid. Metam. 15. vers. 420.

7. *Trinis bellis, per max. duces*) Crassum & Antonium: tertium adhuc quæro. An Cesennium Pætum? Sed is inferior ætate Trogi. Itaq. *binis* forte rectius legas. *Bern.*

10. *Et Dahas*) Veterum librorum mss. lectionem exhibui. Legendum autem *& Dahas, & Arios, & Arianos, & Margianos* ex Strabone, *Ptolemæo*, & Plinio, 6. 25. ubi *Parthi*, inquit, *habent ab ortu Arios, inde Carmaniam & Arianos.* B. Hanc emendationem Bongarsii confirmat & Salmasius in Solinum, pag. 1198. A. *Bern.*

Arios) Distinguit Arios & Arianos Plinius: etenim & Ariorum nomine peculiaris satrapia intelligitur, quam Strabo & Ptolemæus aliique Ariam appellant. Nonnulli quatuor satrapias, Gedrosos, Arachotas, Arios, Paropamisadas, Ariorum esse censent. Atque hi Ἀριανοὶ Dionysio.

11, Inter

furtim occupavere. Fines deinde, non intercedentibus primo finitimis, postea etiam prohibentibus, in tantum protulere, ut non immensa tantum ac profunda camporum, verum etiam prærupta collium, montiumque ardua occupaverint. 11
Ex quo fit ut Parthiæ pleraque finium aut æstus, aut frigoris magnitudo, possideat: quippe cum montes nix, & campos æstus, infestet. 12

CAP. II. Administratio gentis post defectionem Macedonici imperii, sub regibus fuit. 1
Proximus majestati regum, populorum ordo est: ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace habent. 2
Sermo his inter Scythicum, Mediumque medius, & utrisque mixtus. 3
Vestis olim sui moris; posteaquam accessere opes, 4

11. Intercedentibus) Hoc est, vetantibus. vox tribunitia. Intercedimus verbo: prohibemus manu & opere. *Bern.*

Profunda campor.) Vide Flori Indicem, *in diversa terrarum*. Ita supr. 38. 1. 8. legendum videbatur *incerta belli*; quod ipsum est in Tacito, 4. 23. 6.

CAP. II. *3. Et utrisque*) Forte *ex utrisq;* Freinsh.

4. Vestis olim sui moris, posteaquam accessere opes, ut Medis pellucida) Julianus ὁ παραβάτης, in oratione de Constantii gestis, διασώζουσι καὶ ἀπομιμοῦνται τὰ Περσικὰ, οὐκ ἀξιοῦντες, ἐμοὶ δοκεῖ, Παρθυαῖοι νομίζεσθαι· Πέρσαι δὲ εἶναι προσποιούμενοι, ταῦτά τοι καὶ στολῇ Μηδικῇ χαίρουσι. Statim post apud Justinum sequitur: *Armorum Scythicus, ac patrius mos.* Quod forsan Trogi ævo verum fuit, sed Juliani non item. Ait enim ille, quod Parthi, ἐς μάχας ἔρχονται, ὅμοιοι Μήδοις, ὅπλοις τε ἀγαλλόμενοι τοιούτοις, καὶ ἐσθήμασι ἐπιχρύσοις, καὶ ἁλουργέσι. *Voss.*

Medis

pes, ut Medis perlucida ac fluida. Armorum
5 patrius ac Scythicus mos. Exercitum non ut
aliæ gentes liberorum, sed majorem partem ser-
vorum habent: quorum vulgus, nulli manumit-
tendi potestate permissa, ac per hoc omnibus ser-
vis nascentibus, in dies crescit. Hos pari ac libe-
ros suos cura habent: & equitare & sagittare
6 magna industria docent. Locupletissimus ut
quisque est, ita plures in bello equites regi suo
præbet. Denique Antonio bellum Parthis in-
ferenti, cum quinquaginta millia equitum oc-
7 currerent, soli cccc liberi fuere. Cominus in
acie præliari, aut obsessas expugnare urbes ne-
sciunt. Pugnant autem procurrentibus equis, aut
ter-

Medis perlucida) Procop. libr. 1. Belli Persici vestem serico confectam Medicam dictam testatur. Medicam vestem purpuream fuisse demonstrat Xenophon lib. 1. Cyri vitæ, ubi & qui habitus cultusque Medorum esset, graphice ostendit.

Fluida) Tacitus Germ. c. 17. *Veste distinguuntur, non fluitante, sicut Sarmatæ ac Parthi, sed stricta.* Lucanus, 8. 267.

Illic & laxas vestes, & fluxa virorum
Velamenta vides. —

De vestitu Persarum ac Medorum, unde Parthi suum accepere, multa Brissonius regn. Pers. lib. 2. *Bern.*

5. *Majorem partem servorum habent.*) Mss. præferunt, *servitiorum.* Quod probo. Ita enim semper solet Justinus. *Voss.*

Equitare & sagittare) Et hoc ex instituto Persarum hausere, de quibus Herodotus, 1. 136. *Liberos suos, à quinto anno incipientes usque ad vicesimum, tribus tantum instituunt, equitare, arcu sagittas excutere, vera loqui.* Porro ne quis de Latinitate verbi *sagittare* dubitet, utitur eo quoque Curtius, 7. 5. 64. *Bern.*

7. Ob:

terga dantibus: sæpe etiam fugam simulant, ut incautiores adversum vulnera insequentes habeant. Signum in prælio non tuba, sed tympano 8
datur. Nec pugnare diu possunt: ceterum intolerandi forent, si quantus his impetus est, vis tanta & perseverantia esset. Plerumque in ipso ar- 9
dore

7. Obsessas expugn. urb.) Lucanus, 8. 377.

Non aries illis, non ulla est machina belli:
Haud fossas implere valent: Parthoq; sequente
Murus erit, quodcunque potest obstare sagittæ.

Tacitus, 12. 45. 4: *Nihil tam ignarum barbaris, quam machinamenta & astus oppugnationum.* Adde de Gothis Marcellinum, 31. 18. & 22

Fugam simulant) Tacitus, 6. 35. 2: *cum Parthus sequi vel fugere pari arte suetus, distraheret turmas, spatium ictibus quæreret.* Atque de hac fugæ simulatione capiendum illud Propertii, 2. 8. 54:

Parthorum astutæ tela remissa fugæ.

Quem ad locum vide notata ab eruditissimo Gebhardo: quibus adde Lucanum, 8. 376. Plutarchum Crasso c. 46. Appianum Parth: pag. 144. c. Ceterum hoc astutæ fugæ genus tribuit etiam Ætolis Thucydides, 3. 15. 18: Persis Xenophon lib. 3. exp. Cyr. pag. 306. d. Thessalis Curtius, 3. 11. 25: Germanis, & præcipue Cattis, Tacitus, 1. 56. 8: & Germ. 6. 8. Sed & Plato in Lachete Scytharum exemplum, qui fugientes, non stantes, cum hoste pugnant, adducit contra fortitudinis imperfectam illam descriptionem, quod sit ea vis, qua quis in acie stans, fortiter pugnat. Homerus item Iliad. 8. 108. Æneam hoc nomine commendans, μήστωρα φόβοιο, *fugiendi rite peritum* appellat. *Bern.*

8. Tympano) Instrumentum ex una parte planum, membrana clausum, intus vacuum, quod baculo pulsatur.

Nec pugnare diu poss. &c.) Facit tales & Germanos Germanicus apud Tacitum,

dore certaminis prælia deserunt, ac paulo post, pugnam ex fuga repetunt, ut, cum maxime vicisse te putes, tunc tibi discrimen subeundum sit. Munimentum ipsis equisque loricæ plumatæ sunt, quæ utrumque toto corpore tegunt. Auri argentique nullus nisi in armis usus.

CAP.

tum, 2. 14. 8. ipseque Tacitus Germ. 4. 2. Par elogium Gallorum in Livio, 10. 28. 4: & Floro, 2. 4. 2. *Bern.*

10. Loricæ plumatæ) Hoc est, ex laminis ferreis in modum plumæ factis consertæ. Virgilius Æn. 11. 770.

Spumantemque agitabat equum, quem pellis ahenis
In plumam squammis auro conserta tegebat.

Ubi Servium vide: præterea Turnebum Adverf. 11. 25: Lipsium de mil. Rom. 3. 6. & Stevvechium in Veget. 3. 23. *Bern.*

Loricæ plumatæ) Plumæ similitudinem Sallustius & Justinus expressere, quam aliique plerumque squammam vocant, unde & squammatæ loricæ. Certe non differunt squammæ & plumæ specie modoq; contextus. Utramque similitudinem Maro junxit libr. XI. sub finem, addens materiem æneam:

Spumantemque agitabat equum, quem pellis ahenis
In plumam squammis auro conserta tegebat.

De Equitibus non ita mirum, sed illud, equos similiter ferro totos quidem & usque ad ungulas tectos fuisse. Egregie Claudianus, II. in Rufinum de lamellis consutis:

Flexilis inductis hamatur lamina membris
Horribilis visu: credas simulacra moveri
Ferrea, cognatoque viros spirare metallo:
Par vestitus equis,

Hæc fuere olim equorum equitumque munimenta & tegumenta, an verius impedimenta. Nam certa pondus subinde & rigor (etiamsi squammata essent) impediebant inferre vulnera, æque

atque

CAP. III. Uxores dulcedine variæ libidi- 1
nis singuli plures habent: nec ulla delicta adulterio gravius vindicant Quamobrem fœ- 2
minis non convivia tantum virorum, verum etiam conspectum interdicunt: Carne non 3
nisi venatibus quæsita vescuntur Equis omni 4
tempore vectantur: illis bella, illis convivia, illis publica ac privata officia obeunt: super illos ire, consistere, mercari, colloqui. Hoc denique discrimen inter servos liberosque est, quod servi pedibus, liberi non nisi equis ince-

atque accipere. Tacitus lib. 1. Histor. de Sarmatarum armatura: Tegmen ferreis laminis, aut præduro corio consertum, ut adversus ictus impenetrabile, ita impetu hostium provolutis inhabile ad resurgendum. De iis ita Vegetius libr. III. capite XXII: Cataphracti equites propter munimina, quæ gerunt, à vulneribus quidem tuti, sed propter impedimentum & pondus armorum, capi eos facile est.

CAP. III. 2. *Fœminis non consp.* &c.) Vide Notam, 7. 3. 3.

3. *Venatibus*) De Parthorum acri studio venandi meminit & Herodianus lib. 6. Unde Vononem apud Augustum, cui à Phrahate obses datus fuerat, educatum, petitum Roma acceptumq; regem, quamvis gentis Arsacidarum, ut externum tamen aspernatos Parthos. Tacitus Annal. 2. 1. narrans, addit: *Accendebat dedignantes & ipse, diversus à majorum institutis, raro venatu, segni equorum cura.* Suetonius in Calig. ait, *Regum regem* (hoc est, Parthicum) *ad indicium maximi luctus, exercitatione venandi abstinuisse.* Bern.

5. *Sepultura* &c.) Etiam inhumanus hic humandi ritus ad Parthos defluxit à Persis, de quibus Herodotus, 1. 140. eumque postremis quoque Persarum temporibus in usu fuisse patet ex Procopio lib. 1. Pers. & Aga-

 thia

5 incedunt. Sepultura vulgo, aut avium, aut ca-
6 num laniatus est. Nuda demum ossa terra
obruunt. In superstitionibus atque cura deo-
7 rum, præcipua omnibus veneratio est. Inge-
nia genti tumida, seditiosa, fraudulenta, pro-
cacia: quippe violentiam viris, mansuetudi-
8 nem mulieribus assignant. Semper aut in ex-
ternos aut in domesticos motus inquieti: na-
tura

thia lib. 2. Consulendi, Cicero Tuscul. 1. 44. & 43. Joh. Kirchman. in Append. ad lib. de fun. Rom. cap. 2. C. Barthius Adversar. 49. 10. *Bern.*

Sepultura vulgo, aut avium, aut canum laniatus est.) Perperam puto hunc morem Parthis attribui, cum is Hyrcanorum proprius sit. Scio quidem idem fere Herodotum asserere de Persis: οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσεω ὁ νέκυς, πρὶν ἂν ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἑλκυσθῇ. De canibus nescio, an verum sit. De avibus constat. Quamvis idem habeant & alii. Moris enim semper fuit Persis, sive Parthis, ut immatura morte defunctis, os oculosque lacte oblinerent: inde equo impositos, instigatoque eo, corvorum prædæ exponerent. Quod si ab iis, quibus ejus rei negotium incumberet, animadversum fuisset dextrum ejus oculum prius à corvis laceratum, felicem judicabant; sin sinistrum, contra. Cum senibus aliter agebatur. Eos enim ad montana deferebant, fameque enecabant: & omnes, qui hoc fato defungerentur, felices existimabantur. Strabo, qui Caspiis illud tribuit, videtur hæc duo mortis genera confudisse. Ait enim lib. XI. Κάσπιοι δὲ τοὺς ὑπὲρ ἑβδομήκοντα ἔτη λιμοκτονήσαντες, εἰς τὴν ἐρημίαν ἐκτιθέασιν· ἀπόθεν δὲ σκοπεύοντες, ἐὰν μὲν ὑπ' ὀρνίθων κατασπωμένους ἀπὸ τῆς κλίνης ἴδωσιν, εὐδαιμονίζουσι· ἐὰν δὲ ἀπὸ θηρίων ἢ κυνῶν, ἧττον· ἐὰν δ' ἀπὸ μηδενός, κακοδαιμονίζουσι. Videsis Petrum Teixeram in compendio Mircondi. *Voss.*

tura taciti: ad faciendum, quam ad dicendum promptiores: proinde secunda adversaque silentio tegunt.
Principibus metu, non pudore 9
parent. In libidinem projecti, in cibum parci.
Fides dictis promissisque nulla, nisi quatenus ex- 10
pedit.

CAP. IV. Post mortem Alexandri Magni, 1
cum inter successores ejus, Orientis regna dividerentur, nullo Macedonum dignante Parthorum imperium, Stagnori externo socio
traditur. Hi postea deductis Macedonibus in 2
bellum civile, cum ceteris superioris Asiæ populis Eumenem sequuti sunt: quo victo, ad
Antigonum transiere. Post hunc à Nicatore 3
Seleu-

8. *Ad faciendum, quam &c.*) Sallust. Catil. 8. 6. de Romanis: *Optumus quisque facere quam dicere malebat.* Amm. Marcellin. 21. 8: *Plus audire quam loqui militem decet, actibus coalitum gloriosis.* Adde notam, 2.10.23.

9. *In libidinem projecti*) Quo argumento dissuaserunt amici Pompeio fugienti Corneliam uxorem formosam ad Parthos ducere. Plutarch. Pomp. c. 126. & Appianus bell. civil. lib. 2. *Bern.*

10. *Quatenus expedit*) Pestilens Lysandri dictum apud Plutarchum apophth. Lacon. cap. 94: *Veritatem nihilo meliorem esse mendacio: sed utriusque dignitatem & pretium USU definiri.*

CAP. IV. 1. *Stagnori*) Legendum *Statanori*, ut supra, 13.4. 23. cui tamen Drancas & Arios tribuit, (ut & Diodorus, 18.3.) Parthos autem Nicanori assignavit. Diodorus Parthiam & Hyrcaniam Phrataferni evenisse refert. & Strabo à Macedonibus Hyrcaniam Parthiæ junctam scribit. *Bong.*

2. *Deductis*) Forte *diductis*. Fr.

Seleuco, ac mox ab Antiocho & successoribus ejus possessi: à cujus pronepote Seleuco primum defecere, primo Punico bello, L. Manlio Bulsone, M. Attilio Regulo, consulibus.
4 Hujus defectionis impunitatem illis duorum fratrum regum, Seleuci & Antiochi, discordia dedit: qui dum sibi invicem eripere regnum
5 volunt, persequi defectores omiserunt. Eodem

3. *Pronepote Seleuco*) Male. nepos enim fuit, ipso Justino teste. Hic enim Seleucus, Antiochi filius est, 27. 1. 1. hic vero Seleuci primi sive Nicatoris, 17. 2. 10. *Freinsh.*

Bulsone, M. Attilio] Vett. plerique *Bulsione*. Legendum *Vulsone*. In fastis est *C. Attilius*, non *M. Attilius*. (In fastis Capitolinis à Pighio suppletis, est *M. Attilius*.) Constitutum est Parthorum imperium, & conditum, Seleuco Callinico Asiam obtinente. Strabo lib. 11. Eusebius Chronico. Lubet adscribere ortum regni Parthici ex Georgii Monachi Chronico, cujus mihi copiam fecit præstantissimus vir. Fr. Pithœus. Συρίας καὶ Ἀσίας δ' ἐβασίλευσεν Ἀντίοχος ἐπικληθεὶς Καλλίνικος, ὁ αὐτὸς καὶ Σέλευκος. Et Paulo post: Ἐπὶ τούτου τοῦ Ἀντιόχου Πέρσαι τῆς Μακεδόνων καὶ Ἀντιόχων ἀρχῆς ἀπέστησαν ὑπ' αὐτοὺς τελοῦντες ἀπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ κτίστου· διὰ τοιαύτην αἰτίαν, Ἀρσάκης τις καὶ Τηριδάτης ἀδελφοί, τὸ γένος ἕλκοντες ἀπὸ τοῦ Περσέως Ἀρταξέρξου ἐσατράπευον Βακτρίων ἐπὶ Ἀγαθοκλέους Μακεδόνος ἐπάρχου τῆς Περσικῆς. ὃς Ἀγαθοκλῆς ἐρασθεὶς Τηριδάτῃ ὡς Ἀρριανός φησι, ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὸν νεανίσκον σπουδάζων ἐπιβουλεῦσαι, διαμαρτήσας ἀνῃρέθη παρ' αὐτοῦ καὶ Ἀρσάκου, ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύει Περσῶν Ἀρσάκης, ἀφ' οὗ οἱ Περσῶν βασιλεῖς Ἀρσακίδαι ἐχρημάτισαν, ἔτη β. καὶ ἀναιρεῖται, καὶ μετ' αὐτὸν Τηριδάτης ἀδελφὸς ἔτη λζ. Integrum locũ adscripsi, quia editus non est; & narrationem continet memoria dignam. Bong. Hisce Suidas obstrigillat, qui scribit, *Arsacem Parthum, imperio* Per-

dem tempore etiam Theodotus mille urbium Bactrianarum præfectus, defecit, regemque se appellari jussit: quod exemplum sequuti totius Orientis populi, à Macedonibus defecere.
Erat eo tempore Arsaces, vir, sicut incertæ 6
originis, ita virtutis expertæ. Hic solitus la- 7
trociniis & rapto vivere, accepta opinione, Seleucum à Gallis in Asia victum, solutus regis metu, cum prædonum manu Parthos ingressus, præfectum Andragoram oppressit;
sublatoque eo, imperium gentis invasit. Non 8
magno deinde post tempore, Hyrcanorum quoque regnum occupavit: atque ita duarum

Persarum potitum anno 293. (scilicet ab initio Cyri) *ejectis Macedonibus, regnum Parthis tradidisse.* Atqui ille annus 293. abest à Consulatu Vulsonis & Reguli (quem Noster terminum statuit) annis 17. Major discrepantia apud Ammianum Marcellinum, 23. 16. qui Seleucum Nicatora ab hoc Arsace debellatum perhibet, ac tum Arsacidarum imperium iniisse. Tacitus Histor. 5.8.4 sub Antiocho Epiphane hoc contigisse refert. *Bern.*

5. *Theodotus*) Straboni Διόδοτος lib 11.pag 355.20.B

6. *Arsaces, vir, sicut incertæ originis, ita virtutis expertæ*) Doctissimus Schicardus in Tarich regum Persiæ, putabat originem trahere Arsacem à Dario Codomanno: quod tamen non videtur. Nam in Chronico Persico, quod penes Cl. Elichmannum est, dicitur esse ex semine Chaichosrou, qui est Cyrus. Pater vero ejus vocatur Darius quidam. Quæ potuit erroris causa fuisse. *Voss.*

Incertæ originis) Georgius Monachus in allato jam modo loco dicit, Arsacem & fratrem Tiridatem ab Artaxerxe Persarum rege, genus ducere.

7. *Andragoram*) Unum ex Andragoræ posteris, de quo

rum civitatium imperio præditus, grandem exercitum parat, metu Seleuci & Theodoti Bactri-
9 anorum regis. Sed cito, morte, Theodoti, metu liberatus; cum filio ejus & ipso Theodoto fœdus ac pacem fecit: nec multo post, cum Seleuco rege, ad defectores persequendos veniente, con-
10 gressus, victor fuit: quem diem Parthi exinde solennem, velut initium libertatis, observant.

1 CAP. V. Revocato deinde Seleuco novis motibus in Asiam, dato laxamento, regnum Parthicum format, militem legit, castella mu-
2 nit, civitates firmat, urbem quoque nomine Daram, in monte Zapaortenon condit: cujus

quo supr. 12.4.12. quem Arrianus lib. 3. *Ammynapen* vocat. Georgius hunc vocat *Agathoclem*. *Bong.*

8. *Imperio præditus*) Sallustiana phrasis: Catil.51.13: *Qui imperio præditi, in excelso ætatem agunt.*

CAP. V. 2. *Daram, in monte Zapaortenon*) Scripturam veterem expressi, ut ex ea veram lectionem quilibet assequi conetur. *Pro Daram*, putavi aliquando legendum *Choaram*, ex *Plinii* lib.6.15: sed videat lector, an ex cap. 16. facilius possit erui vera lectio. *A Caspiis*, inquit, *Orientem versus regio est zapavortene dicta, & in ea fertilitatis inclytæ locus Darieum dictus.* Ibi Hermolaus *Dasan* hoc loco legit, non *Daram*. B. Vide Salmas. in Solin. 982.b. *Bern.*

Urbem nomine Daram, in monte Zapaortenon condit) Supra quoque meminit *Daræ*, ut nos ostendimus. Hoc vero loco pro *Dara*, doctissimus Schicardus ex sua Tarich Persica, putabat rescribendum, *Asca*, quod reperisset Arsacem urbem condidisse, quam de suo nomine appellarit (اشكي) Sed hæc alia est. Dara enim ad Ca-

jus loci ea conditio est, ut neque munitius quicquam esse, neque amœnius possit. Ita 3
enim & præruptis rupibus undique cingitur, ut tutela loci nullis defensoribus egeat: & soli circumjacentis tanta ubertas est, ut propriis opibus expleatur. Jam fontium ac sylvarum 4
ea copia est, ut & aquarum abundantia irrigetur, & venationum voluptatibus exornetur. Sic 5
Arsaces, quæsito simul constitutoque regno, non minus memorabilis Parthis, quam Persis Cyrus, Macedonibus Alexander, Romanis Romulus, matura senectute decedit. Cujus 6
memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exinde reges suos *Arsacis* nomine nun-

ad Caspias pylas, hæc vero in Hyrcania. Videtur hujus meminisse Isidorus Characenus. Ἐντεῦθεν Ἀσταυηνὴ σχοῖνοι ξ΄. ἐν ᾗ κῶμαι ιβ΄. ἐν αἷς σταθμοί. πόλις δὲ Ἀσαὰκ ἐν ᾗ Ἀρσάκης πρῶτος βασιλεὺς ἀπεδείχθη. καὶ φυλάττεται ἐνταῦθα πῦρ ἀθάνατον. Ita enim legendus est ille locus. Alii tamen *Arsaciam* vocant urbem illam, & eandem Aeragas Europum, Duram faciunt. Sed plures suo nomine insignitas urbes constat Arsacem condidisse. Verum hæc confusissima. *Voss.*

6 *Arsacis nomine*) Apud Parthos, inquit Strabo lib. 15. pag. 483. 33. omnes *Arsacæ* nominantur: privatim vero alius *Orodes*, alius *Phrahates*, alius aliter. *Bong.*

Arsacis &c.) Servius ad illa Virgilii Æn. 12. 529.

Murrhanum hic, atavos & avorum antiqua sonantem
Nomina, per regesq; actum genus omne Latinos. &c.

Hoc est, inquit, *cujus nomine majores omnes Murrhani dicti sunt, & reges fuerunt. Scimus enim plerunque solere fieri, ut primi regis nomen etiam reliqui possideant. Ut apud Romanos*

7 nuncupent. Hujus filius & successor regni, Arsaces & ipse nomine; Adversus Antiochum Seleuci filium, centum millibus peditum, & viginti millibus equitum instructum, mira virtute pugnavit; ad postremum in societatem ejus

nos Augusti vocantur: apud Albanos Silvii: apud Persas Arsacidæ: apud Ægyptios Ptolemæi; apud Athenienses Cecropidæ. Mod. Adde eundem Servium in Æneid. 6. 760: Curtium, 8. 11. 23. Amm. Marcellin. 23. 16: Suidam in *Arsaces*: Isidorum Origin. 9. 3: & Freinshemii indicem in *Regis*. Bern.

7. *Hujus filius & successor regni, Arsaces & ipse nomine*) Alii hujus Arsacis non meminerunt. Persæ tamen norunt. Quemnam vero *Priapatium*, aut *Pampapatium*, Justinus vocet, ignoro. An est *Pharnapatium*? In Parthicorum sane regum catalogo, quem habeo, à Clar. Joanne Elichmanno, nihil simile apparet. Lubet hic eorum nomina apponere, quoniam non parum lucis Græcorum Historia inde potest mutuare. Mancus namque multis in locis fuit Catalogus ille, quem edidit Schicardus; quod vel hinc apparebit. *Askan, filius Darii, est primus Asfaniensium rex, & totam familiam ab eo denominant. Tempus regni ejus,* X. *anni. Ascan, filius Ascan, regnavit annis* XX. *Behran, fil. Siabur,* XI. *annis. Belas, f. Behram,* XV. *annis. Hormoz, f. Belas,* XIX. *annis. Feruz, filius Hormoz,* XII. *annis. Chosru, f. Belas,* XIII. *annis. Ardavan, f. Belas,* XXIII. *annis Ardavan, f. Asfan,* XV. *annis. Belas, f. Asfan,* XII. *annis. Giudar, f. Asfan* XXX. *annis. Barsebi, f. Giudar,* XV. *annis. Beri, filius Giudar,* XV. *annis. Giudar, filius Beri,* II. *annis. Beri, f. Giudar,* XX. *annis. Ardaxan,* XXXI. *annis. Et hic ultimus Asfaniensium est, quem Ardxir Babek è medio sustulit.* Tempus autem Imperii Parthorum, sive Asfaniensium circiter CCL. annorum faciunt: juxta alios vero CCCCXXX. annorum *Voss.*

Antiochum) Magnum nempe,

ejus assumptus est. Tertius Parthis rex Priapatius fuit, sed & ipse Arsaces dictus. Nam, 8
sicut supra dictum est, omnes reges suos hoc nomine, sicuti Romani Cæsares, Augustosque cognominavere. Hic actis in regno quindecim annis decessit, relictis duobus filiis, Mithridate & Phrahate: quorum major Phrahates, more gentis, hæres regni, Mardos, validam gentem, bello domuit; nec multo post 9
decessit, multis filiis relictis: quibus prælteritis, fratri potissimum Mithridati, insignis virtutis viro, reliquit imperium: Plus regio, 10
quam

nempe, Seleuci Callicini filium, de quo supr. 29 1. 3: & toto lib. 31. *Bern.*

8. *Priapatius*) Vel Pampatius, Arsaces III.

9. *Phrahates more gentis, hæres regni, Mardos, validam gentem, bello domuit.*) Mardos in Characem urbem transtulisse, auctor est Isidorus Characenus: Εἰς ἣν τὴν Χάρακα πρῶτος βασιλεὺς Φραάτης τοὺς Μάρδους ᾤκισε. Ita lege. *Voss.*

More gentis) *More gentium* hic legendum censuit Bongars. Not. ad 21. 1. 2.

10. *Fratri potissimum*) *Gala rege mortuo, regnum ad fratrem ejus Desalcem, prægrandem natu (moris ita apud Numidas est) pergenit.* Livius, 29 29. 3. Attamen plurium gentium jura nepoti favent, subscribente Lycurgo, qui regnum Charilao fratris filio cessit, quod in manu ejus erat, omnium gratia tenere Noster supr. 3. 2. 5. Plutarchus Lycurg. c. 4. Cui simillimum Ferdinandi Aragoniæ & Siciliæ regis exemplum refert Th. Fazellus, de reb. Siculis, decad. posterior. lib. 9. *Bern.*

Mithridati) Mithridatas, Arsaces V.

Mithridati) Sextum ab Arsace facit Orosius. 5. 4. *Bong.*

Plus regio, quam patr.) Metius ad Imp. Tacitum apud Vopiscum c. 6: *Ingens est gloria morientis principis,*

quam patrio deberi nomini ratus: potiusque patriæ, quam liberis consulendum.

1 CAP. VI. Eodem ferme tempore, sicuti in Parthis Mithridates, ita in Bactris Eucratides,
2 magni uterque viri, regna ineunt. Sed Parthorum fortuna felicior, ad summum hoc du-
3 ce imperii fastigium eos perduxit. Bactriani autem per varia bella jactati, non regnum tantum, verum etiam libertatem amiserunt: siquidem Sogdianorum & Drangaritanorum, Indorumque bellis fatigati, ad postremum ab invalidioribus Parthis, velut exsangues, oppressi
4 sunt. Multa tamen Eucratides bella magna virtute gessit: quibus attritus, cum obsidionem Demetrii regis Indorum pateretur, cum trecentis militibus, LX. millia hostium assiduis eruptionibus vicit. Quinto itaq; mense libe-
5 ratus, Indiam in potestatem redegit. Unde cum se reciperet, à filio, quem socium regni fecerat, in itinere interficitur: qui non dissimulato parricidio, velut hostem, non patrē interfecisset, & per sanguinem ejus currum egit; & corp9 abjici inse-
6 pultũ jussit. Dum hæc apud Bactros geruntur, interim

pis, rempub. magis amare quam filios. Apud Tacit. 1. 42. 1. Germanicus: *Non mihi uxor aut filius patre & repub. cariores sunt.* Bern.

CAP. VI. 1. *Eucratides*) Ejus meminit Strabo, initio libri 15: & lib. 11. Bong.

3. *Sogdianorum & Drangaritanorum.*) Scribe, *Drangianorum.* Voss.

5. *Per sanguinem ejus currum*

terim inter Parthos & Medos bellum oritur. Cum varius utriusque populi casus fuisset, ad postremum victoria penes Parthos fuit.
His viribus auctus Mithridates, Mediæ Bacasin præponit: ipse in Hyrcaniam proficiscitur. 7
Unde reversus, bellum cum Elymæorum rege gessit: quo victo, hanc quoque gentem regno adjecit, imperiumque Parthorum à monte Caucaso, multis populis in ditionem redactis, usque ad flumen Euphratem protulit. 8
Atque ita adversa valetudine arreptus, non minor Arsace proavo, gloriosa senectute decedit. 9

currum eg.) Junge Tulliæ exemplum apud Livium, 1. 48. & Florum, 1. 7. 3. ubi *Freinsh.*

8. *Elymæorum rege*) De horum potentia & viribus, quibus freti Parthorum imperia contemnebant Strabo libr. 16. pag. 512. 36. *Bong.*

LIBER XLII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Mithridatis, Parthorum regis, filius & successor Phrahates à militibus interficitur.*
2. *Post Artabanum Mithridates, cognomine Magnus, regnat, qui bellum infert Armeniæ; de cujus origine & primis regibus disserit Justinus.*
3. *Jasonis & Armenii Armeniæ conditoris elogia. Tigris fluvii origo.*
4. *Mithridati ejecto Orodes successit, qui parricidiis*

ricidiis & cladibus domi & foris exagitatur.

5. *Phrahatis, filii Orodis, horrenda parricidia & varia fortuna. Augustus ab eo captivos Romanos & signa militaria repetit.*

CAP. I.

1 POst necem Mithridatis, Parthorum regis, Phrahates filius ejus, rex constituitur: qui cum inferre bellum, in ultionem tentati ab Antiocho Parthici regni, Syriæ statuisset, Scytharum motibus ad sua defendenda revocatur.
2 Namq; Scythæ in auxilium Parthorum adversus Antiochum Syriæ regem, mercede solicitati, cum confecto jam bello supervenissent, & calumnia tardius lati auxilii, mercede fraudarentur: dolentes tantum iis itineris frustra emensum, quum *vel stipendium pro vexatione, vel alium hostem dari sibi* poscerent, superbo responso of-
3 fensi, fines Parthorum vastare cœperunt. Igitur Phrahates, cum adversus eos proficisceretur, ad tutelam regni reliquit Hymerum quendam,

CAP. I. 1. *Post necem*) *Nex*, raro exemplo, de morte naturali. Nam in fine libri præcedentis dicitur, hunc *fato decessisse*. Ita Seneca Consol. ad Marciam c. 21. fin. *Fata nobis sensum nostræ necis auferunt.* Et Sueton. Cæs. 5. 2. *Post necem Consulis* Lepidi, quem morbo extinctum constat ex Floro lib. 3. fin. *Bern.*

Phrahates) Phrahates Parthorum rex VI.

3. *Hymerum quendam*) Athenæo lib. x. est ἱμερ... Eum vide. *Voss.*

Pueri-

dam, pueritiæ sibi flore conciliatum: qui tyrannica crudelitate, oblitus & vitæ prætcritæ, & vicarii officii, Babylonios, multasque alias civitates importune vexavit. Ipse autem Phrahates 4
exercitum Græcorum, quem bello Antiochi captum superbe crudeliterque tractaverat, in bellum secum ducit: immemor prorsus, quod hostiles eorum animos nec captivitas minuerat, & insuper injuriarum indignitas exacerbaverat. Itaque cum inclinatam Parthorum aci- 5
em vidissent, arma ad hostes transtulere: & diu cupitam captivitatis ultionem, exercitus Parthici, & ipsius Phrahatis regis cruenta cæde, exsequuti sunt.

CAP. II. In hujus locum Artabanus, pa- 1
truus ejus, rex substituitur. Scythæ autem, contenti victoria, depopulata Parthia, in patriam

Pueritiæ flore) Claudian. in Eutrop. 1.342:
— *Parthica ferro*
Luxuries vetuit nasci lanuginis umbram,
Servatoque diu puerili flore *coegit*
Arte retardatam Veneri servire juventam. Bern.

4.5. *Ipse autem Phrah.* &c.) Non temere utendum milite qui causas habet cur animo sit à nobis alieniore. Polybius, 5. 54. pr. simile huic nostro proponit exemplum Molonis, Susianæ & Babyloniæ populis, recens à se nec inopinata victoria subactis, infeliciter utentis adversus Antiochum regem, à quo ipse antea defecerat. *B.*

CAP. II. 1. *Artabanus patruus*) Artabanus Parthorum rex VII.

Contenti victoria) Mss. Fuldenses, teste Modio, mire mira syntaxi, *contenti victoriæ*: cujus exemplum vix aliud invenias: nisi quod Claudius JC. etiam ita locutus

2 triam revertuntur. Sed Artabanus bello Thogariis illato, in brachio vulneratus, statim de-
3 cedit. Huic Mithridates filius succedit: cui res gestæ Magni cognomen dedere: quippe claritatem parentum, æmulatione virtutis accensus, animi magnitudine supergreditur.
4 Multa igitur bella cum finitimis magna virtute gessit; multosque populos Parthico regno
5 addidit. Sed & cum Scythis prospere aliquoties dimicavit, ultorque injuriæ parentum fuit.
6 Ad postremum Ortoadisti Armeniorum regi
7 bellum intulit. Sed quoniam in Armeniam transitum facimus, origo ejus paulo altius repeten-

cutus est l. 37. §. nuptura. in fin. ff. de legatis. tertio: *Quoniam in his expressit*, ut *contentus esset partis dimidiæ dotis*. Bern.

2. *Thogariis*) Ita libri veteres. quidam tamen *Teogariis*: unus *Thocariis*. Tacnarios Scythicum genus commemorat Plinius, 6. 17. & Τοχάρους Dionysius Periegetes, & Ptolemæus. *Bong.*

3. *Mithridates*) Mithridates Parthorum rex VIII.

Claritatem parent.) Cicero, Offic. 3. 13: *Si quis ab ineunte ætate habet causam celebritatis & nominis, aut à patre acceptam* &c. Adde supr. Notam ad 29. 1. 9.

6. *Ortoadisti*) *Artabasdes* Armeniæ regis nomen est in Strabone lib. 11: & *Plutarcho* in Antonio cap. 66. De Armenia lege Strabonem lib. 11: *Plinium*, 6. 9: Dionysium & Eustathium: qui in magnitudine ab auctore nostro dissentiunt. *Bong.*

7. *Armenia*) Armenia, regio Asiæ inter Taurum & Caucasum montes, à Cappadocia ad Caspium mare usque protensa: ab Armenio Thessalo, Jasonis comite (inquit Strabo) dicta. Major Armenia (inquit Plin. lib. ix.) post Mediam ad Occidentem occurrit. Ea (ut

petenda est. Neque enim silentio præteriri 8
tantum regnum fas est, cum fines ejus post Parthiam omnium regnorum magnitudinem superent. Siquidem Armenia à Cappadocia 9
usque

(ut ait Ptolemæus) à Septentrione Colchidem habet, Iberiam & Albaniam : ab Occasu magnum Euphratis cursum, qui Cappadociam, minorem Armeniam & Syriam Comagenem relinquit : à dextris ab Oriente partem Hyrcani maris ac Mediam, ad quam montes Caspii assurgunt, à Meridie Mesopotamiam atque Assyriam. Montes in Armenia sunt Moschici, qui supra partem Ponti ad Cappadociam se efferunt : Pariedrus, in quo fontes habent Euphrates & Araxes fluvii. Antitaurus, qui ab Euphrate scissus, & Mediam percurrens, postremo Albus appellatur : Cordica, ex quo Tigris oritur: Taurus ac Niphates, qui Mesopotamiam atque Assyriam ab Armeniis disterminant. Caspii, qui vergunt ad Medos, & Caucasi, qui Septentrionalia, Iberiam versus Albaniamq;, concludunt. Flumina quatuor, Cyrus, qui monte ortus Caucaso, è sinistris Iberiam Albaniamque dimittens, Armeniam à dextris, in Hyrcanum defertur pelagus : Araxes, Phasis, & Lycus, Tigris, Euphratesque. In Armenia pretiosum inter reliqua aromata nascitur Amomum. Armeniam Hebræi *Ararat* vocant. In ea civitas Artaxata insignis. Inde Armenii & Armeni dicti. Vide Ptolemæi tabulam Asiæ, 4. Plin. lib. 1. & Strab. 2. Plura de Armenia apud Stephanum. In majorem & minorem distinguitur, quarum partes ab Ortelio, diligenter ab Eustathio collectæ, enumerantur.

Armenia) Per Armeniam, regio Minni intelligi videtur, cujus sacra Scriptura meminit. quos, sicuti & Persas, qui, Teixera teste, iidem erant cum Parthis, multa cum Phrygibus communia habuisse verisimile est. Armenos ideo *Phryges* genere esse testatur Stephanus. Unde & Herculem Chon sive Cân, id est. dominum appellatum fuisse existimo.

uſque mare Caſpium undecies centum millia
patet; ſed in latitudinem millia paſſuum ſe-
10 ptingenta porrigitur. Condita eſt autem ab
Armenio, Jaſonis Theſſalii comite: quem cum
perditum propter inſignem periculoſamque
regno ſuo virtutem Pelias rex cuperet, de-
nuntiata militia, in Colchos eum abire ju-
bet; pellemque arietis memorabilem genti-
bus reportaret: ſperans interitum viri, aut ex
periculis tam longæ navigationis, aut ex
11 bello tam profundæ barbariæ. Igitur Jaſon
divulgata opinione tam glorioſæ expeditio-
nis,

ſtimo. Phryges autem cum veteribus Germanis multa habuere communia, ſicuti Perſæ, quia autem arca Noë fatali illo diluvio Gordiæis primum conſedit montibus, inde Phryges, qui iidem quoque cum Armeniis, poſt diluvium non male antiquiſſimi mortalium cenſentur. *Thyſ.*

9. Undecies centum millia patet.) Rideas magnitudinem, quam tribuat Armeniæ. Sed hæc alibi. *Voß.*

10. Ab Armenio) Armenum vocant Strabo, & Euſtathius, *ex Armenio, urbe Theſſaliæ.* Stephanus ex Antipatro, Rhodium fuiſſe dicit. *Bong.*

Quem cum perditum &c.) His illuſtrandis faciunt illa Valerii Flacci lib. 1. Argonaut. v. 29:

—ſuper ipſius ingens
Inſtat fama viri, virtusque haud læta tyranno.
Ergo anteire metus, juvenemq; extinguere pergit
Æſonium: letique vias ac tempora verſat. &c. *Bern.*

11. Jaſon) Ille, qui primus longa navi maria tentavit, quanta nominis celebritate in omnium animis verſatur? quanto ambitu celebratur? ut vere Poëtis fabularum Oceanum recluſiſſe videatur:

Utinam ne in nemore Pelio ſecuribus
Cæſa cecidiſſet abiegna ad terram trabes:

Nebe

nis; cum ad eum certatim principes juventutis totius ferme Orbis concurrerent, exercitum fortissimorum virorum, qui *Argonautæ* cognominati sunt, comparavit: quem cum ma- 12
gnis rebus gestis incolumem reduxisset, rursus à Peliæ filiis Thessalia pulsus, magna vi cum ingenti

Neve inde navis inchoandæ exordium
Cœpisset, quæ nunc nominatur nomine
Argo, qua vecti Argivi delecti viri
Petebant illam pellem inauratam arietis
Colchis, imperio regis Peliæ per dolum. Longa enim nave Jasonem primum navigasse Philostephanus auctor est, ut ait Plin. l. 7. c. 56. Fuit hæc πεντηκόντορος prima, in eam cum Jasone quatuor & quinquaginta Argonautæ sunt ingressi. Hæc nempe erat illa delecta Heroum manus, θεῖος ἡρώων ἄωτος. In hanc unam flos totius Græciæ coivit, Hercules, Castor, Pollux, Dîs geniti, aliique reges & regum filii, Vates Mopsus & Idmon, naupegus Argus, celeustes ipse Orpheus, navis magister & gubernator Tiphys. Denique navem ipsam fatidicam & humana voce locutam, in fabulis est. Habuit enim τρόπιν ἐκ δωδώνης δρυὸς, carinam è Dodonide quercu. Unde & Ciceroni divinum Argonautarum vehiculum dicitur. Itineris quoque stadiasmi, & cursus ita accurate à Poëtis proditi sunt, tanquam singulos ex ipsorum diariis expressissent: per quæ maria quibus ventis cucurrerint, quæ littora prætervecti sint, quos portus intrarint, quæ freta transierint, quæ promontora & quorumnam fluviorum ostia præternavigaverint, ad quas gentes & nationes accesserint, quemadmodum in ultimum Euxini Ponti angulum penetraverint. Quis autem finis adeo difficilis expeditionis fuerit, ex Plinio facile intelliges: Is enim lib. 33. c. 3. eas oras auri feraces esse tradidit. Vide *Snellium* in præfatione ad Tiphyn Batavum.

11. Principes juventutis)

ingenti multitudine, quæ ad famam virtutis ejus ex omnibus gentibus quotidie confluebat; comite Medea uxore, quam repudiatam, miseratione exilii rursum receperat, & Medio privigno, ab Ægæo, rege Atheniensium, genito, Colchos repetivit, socerumque etiam regno pulsum restituit.

1 CAP. III. Magna deinde bella cum finitimis gessit; captasque civitates partim regno soceri, ad abolendam superioris militiæ injuriam,

Juventus hic de virili ætate dicitur: unde mox hi ipsi *fortissimi viri* audiunt: Romanis *Juniores* ex instituto Servii, ad annum 45; ultra, *Seniores*: Dionys. Halicarn. 4. 20: & Liv. 1. 43. 1. Hinc Plinius in panegyr. cap 8. Imp. Trajano *juventam* tribuit; qui tamen agebat tum ætatis annum 44: Et cap. 22. factis tribus ætatis gradibus, inquit: *te parvuli noscere, ostentare juvenes, mirari senes.* Itemque cap. 69. Consulatus Candidatos, *juvenes* vocat: at illi utique jam viri. quomodo Suetonio Aug. 34. 3. Germanicus post susceptos jam aliquot liberos, *Juvenis* dicitur. Ita Tibullo, 1. 4. 33. *Juvenis* est fœmina quadragesimum annum jam egressa. Nam adolescentiores uxores *puellas* appellari patet ex Horatio, Ovid. Seneca. Quin & Pythagoras in Diog. Laërtio, virilis & constantis ætatis hominem *νεανίαν* vocavit. Et Herodianus sub initium lib. 4: Οἱ τῆς Συγκλήτου ἐπίλεκτοι νεανίαι. *Senatorii ordinis lectissimi juvenes.* Bern.

12. Medea) Cujus historiam, præter Euripidem & Apollonium Rhod. habet Ovidius Metamorph. lib. 7: Cicero de nat. deor. 3. 26: & pro lege Manil. c. 9. *Bern.*

Medio privigno) Ita boni libri: unus *Medo*, quomodo eum Strabo, Stephanus & Eustathius vocant. *Bong.*

CAP. III. *1. Aegialium*) Hic Apollonio, & Straboni lib. 7. est *Absyrtus*. Bong.

2. Her-

riam, qua & filiam ejus Medeam abduxerat, & filium Ægialium interfecerat, adjunxit; partim populis quos secum adduxerat, assignavit. Primusque humanorum post Herculem & Liberum, qui reges Orientis fuisse traduntur, eam cæli plagam domuisse dicitur. Populis quibus-

2 3

2. *Herculem & Liberum*) Tota autem Herculis Historia ex Samsonis rebus expressa est. Herculis Nemeæus Leo, nonne Samsonis Thimnathæus Leo est? Hydræ, Centauri, Stymphalides aves, aliaque id genus, nonne Philistæorum impetus sunt? Quid duæ Herculis columnæ? nonne illæ duæ sunt, quas concussit, & per quas, quendam velut malorum Oceanum, in Philistæos immisit? Fœda item Herculis apud Omphalem servitus & effœminatio, ceteraque ejus libido, nonne Samsonis, in Gazæa meretrice ac Dalila, petulantiam & servitutem clamat? Mors in Oeta monte sponte ac ultro suscepta, de voluntario etiam Samsonis interitu, non omnino nihil significat. *Serar.* Ita & August. XVIII. Civ. Dei, 19. Philostr. de Hæres. cap. VIII. Otho Frising. 1. 25. & alii.

Herculem) Sicut Moses est Gentilium Liber: ita Josua Hercules *Phœnicius*. Quem Phœnices ob stupendas victorias ita nominarunt. Nam uterque cum gigantibus prælia commisisse dicitur in Arabia & Syria. Nec ætas Herculis & Josuæ discrepat. *Eusebius* in Chronicis. Tantum ne intelligatur Thebanus ille, sed alter Orientis, quem Ægyptium vocare possumus, quia in Ægypto natus: Indicum, hoc est, Arabicum, quia hic res tantas gessit: tum Tyrium sive Phœnicium, quia res ab eo gestas Tyrii Herculi suo transscripsere: Eum autem non aptiori nomine dixeris quam Cananæum, à devicta terra Canaan: vel Ægyptio-Cananæum. Vide magnum Vossium, 1. de Idololatria, XXVI.

3. *Cœli*) An *soli* legendum? *Freinsh.*

quibusdam Frudium & Amphistratum, aurigas Castoris & Pollucis, duces assignavit.
4 Cum Albanis fœdus percussit: qui Herculem ex Italia ab Albano monte, cum Geryone extincto, armenta ejus per Italiam duceret, secuti dicuntur; quique memores Italicæ originis exercitum Cn. Pompeii bello Mithridatico
5 *fratres* salutavere. Itaque Jasoni totus ferme Oriens, ut conditori, divinos honores templaque constituit: quæ Parmenion, dux Alexandri Magni, post multos annos dirui jussit, ne cujusquam nomen in Oriente venerabili-
6 us, quam Alexandri esset. Post mortem Jasonis, Medius æmulus virtutis ejus, in honorem matris, Medeam urbem condidit; regnumq; ex

3. *Frudium &*) Straboni & Eustathio Ῥεκὰς καὶ Ἀμφίστρατος, οἱ τῶν Διοσκούρων ἡνίοχοι, à quibus populi isti *Heniochi* dicti. Solinus cap. 20. Amm. Marcellin. 22, 15: *Amphitus & Telchius Spartani, aurigæ Castoris & Pollucis.* B. Antiquitus impressi *Phrygium* habent, manifestis vestigiis veræ lectionis, quæ est *Rhecium*. Salmas. in Solin. 193. E, 1. *Bern.*

4. *Qui Herculem*) Tacitus Annal. 6. 34. Hiberos & Albanos Thessalis ortos scribit. B. Plinius, 6, 13. m. Nostro propius accedens, *Albanos ortos ab Iasone* dicit. B. *Albano monte*) Alii ab Albano flumine dictos existimant; non ergo à capillorum canitie, ut nugatur Solinus.

5. *Templaque constituit*) Ἰασόνεια vocat Strabo, & Ἰασόνεια ἡρῷα, *Barbaris eximie culta*: qualia multa reguli everterunt: Parmenion autem id, quod erat Abderis, diruit. B. De his capiendus Tacitus, 6. 34. 6: *Multa de nomine Iasonis* (scil. appellata templa sacellaque) *celebrari*, Bern.

7. *Tha-*

ex nomine ſuo Medorum conſtituit, ſub cujus
majeſtate Orientis poſtea Imperium fuit. Al- 7
banis vicinæ Amazones ſunt : quarum regi-
nam Thaleſtram concubitum Alexandri pe-
tiſſe, multi auctores prodidere. Armenius 8
quoque & ipſe Theſſalus, unus de numero
ducum Jaſonis, recollecta multitudine, quæ
amiſſo Jaſone rege paſſim vagabatur, Arme-
niam condit : à cujus montibus Tigris fluvius 9
modicis primo incrementis naſcitur : inter-
jecto deinde aliquanto ſpatio, ſub terras mer-
gitur; atque ita poſt quinque & viginti millia
paſſuum grande jam flumen in regione Sophe-
ne emergit, ac ſic in paludes Euphratis reci-
pitur.

CAP. IV. Igitur Mithridates rex Partho- 1
rum, poſt bellum Armeniæ, propter crudeli-
tatem à ſenatu Parthico, regno pellitur. Fra- 2
ter

7. *Thaleſtrem*) De qua ſupr. 2.4.33. & 12.3.5. *Bern.*

9. *Tigris*) Præter Strabonem, lege Plinium, 6. 27: & Solinum cap. 40. & libellum Plutarchi de fluviis. B. Adde Diodorum, 19.17. Curtius, 4. 9. 33. à celeritate fluxus ita dictum ait, quia Perſica lingua *Tigrim* ſagittam appellant. *Bern.*

Sub terras merg.) Ejusmodi fluminum, terras ſubeuntium, & poſt longius intervallum emergentium, exempla vide apud *Plinium*, 2. 103. pr. & 3.16. pr. Strabonem lib. 6. pag. 190. 1: Curtium, 6. 4. 6. &c. *Bern.*

Sophene) Aſiæ regio, ubi Tigris emergit, poſtquam XXV. millia paſſuum ſub terras immerſus. *Sophena* eſt Ptolemæo.

CAP. IV. 1. *A ſenatu Parthico, regno pell.*) Eſt qui interpretetur *à ſenatu* (ſcil.

ter ejus Orodes, cum regnum vacans occupasset, Babyloniam, quo Mithridates confugerat, diu obsidet: & fame coactos, in deditionem oppi-
3 danos compellit. Mithridates autem fiducia cognationis, ultro se in potestatem Orodis tra-
4 dit. Sed Orodes plus hostem, quam fratrem cogitans, in conspectu suo trucidari eum jussit: & posthæc bellum cum Romanis gessit, Crassumque Imperatorem cum filio & omni
5 exercitu Romano delevit. Hujus filius Pacorus missus ad persequendas Romani belli reliquias, magnis rebus in Syria gestis, in Parthiam patri suspectus revocatur: quo absente, exercitus Parthorum relictus in Syria, à Cassio quæstore Crassi, cum omnibus duci-
6 bus trucidatur. His ita gestis, non magno post tempore, Romanis inter Cæsarem Pompejum

(scil. Romano) *Mithridatem depulsum Parthico regno*. Verum non dubie *senatu Parthico* legendum, de quo supr. 41. 2. 2. *Bern.*

2. *Orodes*) Parthorum rex, quem Plutarchus Hyrodem vocat.

Orodes) Ab hoc fratrem regno pulsum scribit Appianus in Parthica & Syriaca historia: sed in hac Ἡρώδης editum est. Plutarcho in Crasso dicitur Ὑρώδης. in Antonio cap. 29. Ἡρώδης *Bong.*

4. *Plus hostem, quam &c.*) Simile fere in Tacito, 12. 14. 8. Adde Notam ad 19. 2. 6.

4. *Crassumque*) Præter Plutarchi Crassum, de hoc bello videndi, Liv. epit. 106: Appianus, Parthic.: Florus, 3. 11. Eutropius, 6. 31. Orosius, 6. 13: Tangit etiam *Plinius*, 2. 56. & 5. 25: Lucanus, passim: Propertius, 4. 6. 83. *Bern.*

5. *Hujus filius Pacorus missus.*) Hoc ipsum quoque testatur Cicero ad Atticum.

Sed

peiumque civile bellum oritur : in quo Parthi Pompeianarum partium fuere, & propter amicitiam cum Pompeio bello Mithridatico junctam, & propter Crassi necem, cujus filium in partibus Cæsaris esse audierant : quem ultorem patris victore Cæsare futurum non dubitabant. Itaque victis partibus Pompe- 7
ianis, & Cassio & Bruto auxilia adversus Augustum & Antonium misere : & post belli finem rursum Pacoro duce, inita cum Labieno societate Syriam & Asiam vastavere ; castraque Ventidii, qui post Cassium absente Pacoro exercitum Parthicum fuderat, magna mole
aggrediuntur. Sed ille simulato timore, diu 8
continuit se, & insultare Parthos aliquantisper passus est. Ad postremum in securos lætosque partem legionum emisit : quarum impetu fusi Parthi, in diversa abiere. Pacorus 9
cum fugientes suos abduxisse secum legiones Romanos putaret, castra Ventidii, veluti sine defen-

Sed perperam apud eum hoc Orodi tribuitur, non filio ejus Pacoro: Verba ejus lib. V. Epist. XXI: *Maximum bellum impendet. Nam & Orodes, regis Parthorum filius, in provincia nostra est*, &c. Sed scribendum erat, *Nam & Orodis regis Parthorum filius*, &c. Nihil certius. *Voss.*

A Cassio) Lege Ciceronem ad Attic. 5. 20. Orosium, 5. 13. Paterculum, 2. 46. De Pacoro à Ventidio cæso Plutarchus in Antonio: Appianus in Parth. alii. *Bong.*

8. *Simulato timore*) Captus arte sua Parthus. *Nam ea gens præter armorum fiduciam callida, simulat trepidationem.* Florus, 4. 10. 3: Cujus strategematis exemplum insigne vide apud

10 defenſoribus, aggreditur. Tum Ventidius reliqua parte legionum emiſſa, universam Parthorum manum cum rege ipſo Pacoro interfecit: nec ullo bello Parthi umquam majus
11 vulnus acceperunt. Hæc cum in Parthia nuntiata eſſent, Orodes pater Pacori, qui paulo ante vaſtatam Syriam, occupatam Aſiam à Parthis audierat, victoremque Pacorum Romanorum gloriabatur, repente filii morte, & exercitus clade audita, ex dolore in fu-
12 rorem vertitur. Multis diebus non alloqui quemquam, non cibum ſumere, non vocem mittere, ita ut etiam mutus factus
13 videretur. Poſt multos deinde dies, ubi dolor vocem laxaverat, nihil aliud quam Pacorum vocabat: Pacorus illi videri, Pacorus audiri videbatur; cum illo loqui, cum illo conſiſtere: interdum quaſi amiſſum flebiliter
14 dolebat. Poſt longum deinde luctum, alia ſolicitudo miſerandum ſenem invadit, quem ex numero triginta filiorum in locum Pacori
15 regem deſtinet. Multæ pellices, ex quibus gene-

pud Cæſarem de bell. Gall. 3.18. & 19. *Bern.*

10. *Ventidius*) Tacitus Germ. 37. 7. *Infra Ventidium dejectus Oriens.* Quo dicto non obſcure cladem illam *Parthicam* exaggerat à Ventidii victoris ignobilitate, de qua Agellium. 15.4. vide. Ceterum de hoc bello Livius, epit. 127. & 128: Paterculus, 2. 78. Florus. 4. 9. Val. Max. 6. 9: Plutarchus, Antonio: Appianus, parthic. Eutropius, 7. 5: Oroſius, 6. 18: alii. *Bern.*

11. *Repente filii morte*) Plutarchus paulo aliter refert.

16. Solen.

generata tanta juventus erat, pro suis quæque solicitæ animum senis obsidebant. Sed fatum 16 Parthiæ fecit, in qua jam quasi solenne est, reges Parricidas habere, ut sceleratissimus omnium, & ipse Phrahates nomine, rex statueretur.

CAP. V. Itaque statim, quasi nollet mori, 1 patrem interfecit: fratres quoque triginta trucidat: sed nec in filiis cessant parricidia. Nam 2 cum infestos sibi optimates propter assidua scelera videret, ne esset qui nominari rex posset, adultum filium interfici jubet. Huic An- 3 tonius,

16. Solenne est, reges parric. hab.) Ut hodie in Turcico imperio, quod illi quasi successit. *Bern.*

Phrahates) *Phraorten* vocat Plutarchus in Antonio c. 49. quem lege, & Appianum. Totus hic locus explicat quod Horatius Ode 2. lib. 2. ait:

Redditum Cyri solio Phraaten.

& quod Ode 26. lib. 1.

Quid Tiridatem terreat, unice Securus.

Quod primus notavit Glareanus, non tam ineptus, quam eum quidam haberi volunt. *Bong.*

CAP. V. *1. Triginta*) In mss. est *omnes triginta*, quod probo: nec obstat quod objicitur, τὸ *triginta* esse ex inepta glossa, cum Phrahates ipse fuerit unus de triginta. Nam ut Jan. Rutgersius Var. Lect. 1. 8. demonstrat, in antiquis scriptoribus novum non est, ut, quoties alicujus sodalitii fit mentio, etsi unum nominando, eum è numero reliquorum excepisse videatur, postea tamen universum totius collegii numerum ita ponant, quasi is, quem exceperant, includeretur. Exempla vide. 1. Corinth. 15. 5: Val. Max. 9. 2. 6. ext. ex correctione indicata supr. 1. 9. 9. item Rutil. Numatian. v. 300. *Ber.*

3. Antonius &c.) Præter Plutarchi Antonium, vide

tonius, propter auxilium adversus se & Cæsarem latum, bellum cum sedecim validissimis legionibus intulit: sed graviter multis præ-
4 liis vexatus, à Parthia refugit. Qua victoria insolentior Phrahates redditus, cum multa crudeliter consuleret, in exilium à populo suo
5 pellitur. Itaque cum magno tempore finitimas civitates, ad postremum Scythas precibus fatigasset, Scytharum maximo auxilio in
6 regnum restituitur. Hoc absente, regem Parthi Tiridatem quendam constituerant: qui audito adventu Scytharum, cum magna amicorum manu ad Cæsarem, in Hispaniam bellum tunc temporis gerentem, profugit, obsidem Cæsari minimum filium Phrahatis ferens, quem ne-
7 gligentius custoditum rapuerat. Quo cognito, Phrahates legatos statim ad Cæsarem mittit, *servum suum Tiridatem, & filium, remitti*
8 *sibi postulat.* Cæsar & legatione Phrahatis audita, & Tiridatis postulatis cognitis (nam & ipse restitui in regnum desiderabat, *juris Romanorum futuram Parthiam* affirmans, *si ejus regnum muneris eorum fuisset*) *neque Tiridatem dediturum se Parthis* dixit, *neque adversus Par-*
9 *thos Tiridati auxilia daturum.* Ne tamen per omnia nihil à Cæsare obtentum videretur, Phrahati

Liv. epit. 130. Florum, 4. 10: Appianum, parthic. Eutropium. 7. 7: Orosium. 6. 19: aliosque. *Bern.*

5. *Maximo*) Freinshem. *maximè*, scilicet præ finitimis civitatibus placet. *Bern.*

II. Tota

Pharahati filium ſine pretio remiſit; & Tiridati, quoad manere apud Romanos vellet, opulentum ſumptum præberi juſſit. Poſt hæc finito 10
Hiſpanienſi bello, cum ad Syriam ad componendum Orientis ſtatum veniſſet, metum Phrahati incuſſit, ne bellum Parthiæ vellet inferre. Itaque tota Parthia captivi ex Cras- 11
ſiano ſive Antonii exercitu recollecti, ſignaque cum his militaria Auguſto remiſſa. Sed & filii 12
nepoteſque Phrahatis obſides Auguſto dati: pluſque Cæſar magnitudine nominis ſui fecit, quam armis alius imperator facere potuiſſet.

11. *Tota Parthia*) Meminit Strabo lib. 6. & 15. Suetonius in Octavio cap. 21. Horatius Oda ult. libr. 4. de Auguſto: *Et ſigna noſtro reſtituit Jovi*, &c. Suetonii locus confirmat antiquam ſcripturam *Craſſiano*. Vulgo enim legitur *Caſſiano*. Bong.

12. *Magnitudine nominis ſui* &c.) Hoc ſcilicet eſt, *fama bella profligare*, apud Tacitum Germ. c. 13. Qua de re Gruteri diſſertationem 7. ad Tacit. operæ pretium eſt inſpicere.

LIBER XLIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Romani imperii initia. Urbis origo. Primi Italiæ cultores & Reges.*
2. *Rhea Numitoris filia Remum & Romulum parit, qui mira quadam ratione educati emergunt.*
3. *Romaque condita ſenatus conſtitutus, raptæ Sabinæ: vicini ſubacti. Phocenſes Tarquinii temporibus Maſſiliam condunt, Liguribus invidentibus.*

4. *Varia*

4. *Varia Massiliensium fortuna, & felices successus.*

5. *Massiliensium bella, & fœdera. Eorundem benevolentia & munificentia in Romanos.*

CAP. I.

1 PArthicis, Orientalibusque, ac totius propemodum Orbis rebus explicitis, ad initia Romanæ urbis Trogus, velut post longam peregrinationem, domum revertitur: ingrati civis officium existimans, si, cum omnium gentium res gestas illu-
2 straverit, de sola tantum patria taceat. Breviter igitur initia Romani imperii perstringit: ut nec modum propositi operis excedat, nec utique originem Urbis, quæ est caput totius
3 Orbis, silentio prætermittat. Italiæ cultores primi Aborigines fuere, quorum rex Saturnus tantæ

CAP. I. 1. *Officium*) Forsasse melius *indicium* dixisset. Nullum enim ingratitudinis officiū est. *Freinsh.*

2. *Caput totius Orbis*) Livius, 1.16.7: & 21.30.11. *Roma caput Orbis terrarum.*

3. *Aborigines*) Hos describit Sallustius Catil. 6: *genus hominum agreste, sine lege, sine imperio, liberum atque solutum.* Lucem adferet huic toti loco Dionysius Halic. 1.10. & seqq. *Bern.*

Aborigines) Ita αὐτόχθονες appellati. Gloss. Vet. Aborigines αὐτόχθονες, αὐτόχθων, Aborigo, indigena, patricius. *Ab* origine in eodem Glossario exponitur ἀπὸ ἀρχαιογονίας. Hanc itaque gentem Italicam propter antiquitatem, & quod in regione sua genuina fuerit, dictam credo. Alioqui Aborigines in genere cujuscunque regionis indigenæ appellantur. Hinc Tertullianus

tantæ justitiæ fuisse traditur, ut neque servierit sub illo quisquam, neque quicquam privatæ rei habuerit: sed omnia communia, & indivisa omnibus fuerint, veluti unum cunctis 4
patrimonium esset. Ob cujus exempli memoriam cautum est, ut Saturnalibus exæquato omnium jure passim in conviviis servi cum dominis recumbant. Itaque Italia, regis no- 5
mine,

tullianus lib. de anima: Invenimus etiam apud commentationes humanarum antiquitatum, paulatim humanum genus exuberasse, dum Aborigines vel vagi, vel extorres, vel gloriosi quique occupant terras, ut Scythæ Parthicas, ut Menidæ Peloponnesum, ut Athenienses Asiam, ut Phryges Italiam, ut Phœnices Africam. *Coler.* Recte itaque Stephanus Aborigines antiquissimos Italiæ populos, qui agrum illum Romanum tenuerunt, ita dictos refert, quod absque origine & veluti è terra nati essent, id est, indigenæ essent. Secus atq; Dionysius, qui à Græcis oriundam hanc nationem existimat. *Vide Cluverium.*

Saturnus) Ideo ærarium Romæ volebant esse in templo Saturni.

Saturnus) Idem à nonnullis cum Noacho creditur. Atque ideo fictus latitasse. סתר *Sathar*, idem est quod latere.

Indivisa omnibus) Tibullus. 1. 3. 43. de Saturnio regno:

Non domus ulla fores habuit: non fixus in agris
Qui regeret certis finibus arva lapis.

Adde Macrobium Saturnal. 1. 8. *Bern.*

4. *Saturnalibus*) Descendunt & hinc Saturnalia Saturni feriæ, quæ celebrari solebant mense Decembri, qui inde Genialis dictus. *Fastorum 4.* At uno tantum die antiquitus, hoc est, decimo quarto Calendar. Januarii. Nam cum C. Cæsar duos dies adjecisset huic mensi, decimo sexto celebrari cœperunt. Qua de caussa, cum vulgus ignoraret certum Saturnaliorum diem, aliquibus

mine, *Saturnia* appellata est: & mons in quo habi-

bus ea cum Cæsare celebrantibus 16. *Calend.* aliis more veteri 14. Calend. cœpta sunt celebrari pluribus diebus, & primum quidem tribus, sicut Augustus jussit in legibus judiciariis, inde septem diebus, è quibus, quinque tantum habebantur festi. Saturnalia autem hæc multis seculis præcessisse cunabula urbis Romanæ, auctor est Macrobius. Probat enim Philochori testimonio, Cecropem primum Saturno & Opi, ceu frugum ac fructuum repertoribus, aram in Attica statuisse, eos autem Deos pro Jove & Terra coluisse, atque adeo instituisse, ut frugibus ac fructibus coactis vescerentur patresfamilias una cum servis, cum quibus patientiam laboris in rure colendo toleraverant: Delectari enim Deum honore servorum, contemplatione laboris. Græci festos hos die Κρόνια dicebant, quo vocabulo antiquissimus poëta L. Accius in suis poëmatibus est usus. Hisce diebus jocorum atque lætitiæ plenis piaculum erat sumere bellum, aut pœnas à nocente exigere. Domini excipiebant servos liberalibus conviis, ipsimet servilibus fungentes muneribus. Quinimmo mancipiis quidvis libere loqui licebat. Athenæus eandem consuetudinem & morem prodit libro 13. his verbis: ταῖς τῶν Κρονίων ἡμέραις ἔθος ἐςὶ ῥωμαίων παισὶν, ἑςιᾶν τὺς οἰκέτας αὐτὺς ταῖς τῶν οἰκετῶν ἀναδεχομένυς λειτυργίας. Ad hunc Saturnaliorum morem & libertatem alludit etiam Horatius *lib. 2. Satyr. 2.* hoc modo:

—Age, libertate Decembri
(Quando ita majores voluerunt) utere, narra.

Lucianus ἐν τοῖς πρὸς Κρόνον Saturnum sic loquentem inducit: καὶ διὰ τῦτο ἁπανταχοῦ κρότος καὶ ᾠδὴ, καὶ παιδιὰ, καὶ ἰσοτιμία πᾶσι καὶ δύλοις, καὶ ἐλευθέροις, ὐδεὶς γὰρ ἐπ' ἐμῦ δῦλος ἦν. Quin eo tempore pileos, libertatis signum, gestabant servi, & calceis ingenuorum induebantur, *teste Porphyrio.* Quapropter recte Catullus ad C. Licinium Calvum *Saturnalia* optimum diem appellat, utpote repræsentantem

habitabat, *Saturnius*: in quo nunc, veluti à Jove pulso sedibus suis Saturno, Capitolium est. Post hunc tertio loco regnasse Faunum, 6
ferunt, sub quo Evander, ab Arcadiæ urbe Pallanteo, in Italiam cum mediocri turba popularium venit: cui Faunus & agros, & montem, quem ille postea *Palatium* appellavit, benigne assignavit. In hujus radicibus templum Ly- 7
ceo, quem Græci *Pana*, Romani *Lupercum* appellant, constituit: ipsum Dei simulacrum nudum, caprina pelle amictum est, quo habitu

tem imaginem aurei istius seculi, quod Saturno regnante fuisse dicitur. Nec omittendum in Liberalibus cum Poësis alia genera, tum inprimis veteres comœdias, in quibus perstringebant hominum vitia, fuisse adhibitas. Simili festivitate fere sunt usi Cretenses in Mercurialibus suis, in Peloriis Thessali, Athenienses in Anthisteriis. Existimant eruditi originem traxisse hoc festum ex Scenopegiis populi Judaici, quæ agitabantur ab illis mense Thisri septem dierum spatio, collectis & reconditis in horrea fructibus, quo tempore tam servis, quam liberis, sub tentoriis feriari ac epulari cum lætitia fuit concessum, *ut constat ex 25. Levit. & 16. cap. Deuteron.* Fungerus.

5. *Saturnia* &c.) Vide Tertullian. Apologet. cap. 10. f. Macrob. Saturnal. 1. 7. *Bern.*

6. *Pallanteo*) Stephanus: *Palantium urbs Arcadiæ.* De Palatio vide Virgilium, 8. Æneid. Varronem, 4. de ling Lat. & Festum: Ovidii Fastos: propertii libr. 4. *Bong.*

7. *Lyceo*) Ovid. Fastor. 2. 424.

Faunus in Arcadia templa Lyceus habet.

Nudum) Hæc ἀντιφατικὰ videri queant. non sunt tamen. Senec. de Benef. 5. 13: *Qui male vestitum & pannosum vidit, nudum se vidisse dicit*; Tacit, Germ. c. 20. *In*

8 tu nunc Romæ Lupercalibus decurritur. Fauno supplicant.

20. *In omni demo nudi*: hoc est, explicante Cæsare Gall. 6.21: *Pellibus aut parvis renonum tegumentis utuntur, magna corporis parte nuda.*

Lupercalibus) Placuit Varroni inde arcessere nomen, quod Luperci sacra facerent in Lupercali. Est enim Lupercal, *teste Servio*, spelunca sub monte Palatino, in qua capro luebatur, id est sacrificabatur. De origine tamen Lupercalium, varia traduntur ab auctoribus. Sunt namque qui ab Evandro ex Arcadia in Italiam translata affirmant, Dionysius, Livius, Plutarchus, & multi alii. Nonnulli instituta & celebrata primum à Romulo & Remo tradunt, propter factam sibi ab avo Numitore urbis in monte Palatino condendæ potestatem, quam causam explicat Valerius Maximus, *libro 2.* his verbis: *Lupercalium mos à Romulo & Remo est inchoatus tunc, cum, lætitia exsultantes, quod his Numitor avus, rex Albanorum, eo loco, ubi educati erant, urbem condere permiserat sub monte Palatino, hortatu Faustuli educatoris sui, quem Evander Argivus consecraverat sacrificio facto, cæsisque capris, epularum hilaritate ac vino largiore provecti divisa pastorali turba, cincti pellibus immolatarum hostiarum, jocantes, obvios petiverunt, cujus hilaritatis memoria annua circuitu feriarum repetitur.* Plutarchus quoq; alias scribit, lustrationis causa instituta videri posse, eo quod fiant diebus fastis mensis Februarii, qui nomen ab expiationibus habet Ovidius *in Fastis* eo refert, quod Romani beneficii memores præstiti à lupa, in educandis infantibus, Romulo & Remo, templum illi exstruxerint ad ficum *Ruminalem*, quod est appellatum *Lupercal*. Sic enim ait:

Illa loco nomen fecit, locus ipse Lupercal.
Magna dati nutrix præmia lactis habet.

Templi hujus sacerdotes, *Auctore Varrone*, dicebantur *Luperci*, qui nudi rem divinam agebant, perq; vicos urbis, & compita discursantes pellibus in scuticas dissectis

ho fuit uxor nomine Fatua, quæ aſſidue divino ſpiritu

diſſectis obvias quasque fœminas verberabant, ita eas fœcundas fieri exiſtimantes. Unde & *Crepos* appellat Feſtus à crepitu pellicularum. Sed enim aliqui rurſus (ne id negligam) dicta voluerunt *Lupercalia* à lupis arcendis, quod celebrato ſacrificio tali in Panis honorem, qui eſt dictus Lyceus, lupi arcerentur à pecoribus & ſtabulis. Scribunt enim Plutarchus & Livius, cum Evander ſolenne hoc ſacrificium intuliſſet in Italiam ex Arcadia, benigne illi Faunum montem & agros aſſignaſſe, inque illius radicibus conſtitutum Lyceo templum, ubi nudum conſpiciebatur Dei ſimulacrum, pelle amictum caprina, quo habitu currebant Romæ in Lupercalibus. Proprium erat ejus celebritatis, ut Luperci immolarent canem, vel expiationis gratia, quod Græci canes adhiberent ad expiandum, vel in gratiam lupæ, quæ Romulum ac Remum creditur enutriiſſe, vel denique quod ſacrificium fieret Pani, cui propter greges amicus eſt canis. Sciendum inſuper agitata fuiſſe Lupercalia, 15. Calend. Martii, (*Lycea* nominant Græci) eorumque diem veteres *februatam* dixiſſe. Nec tantum Luperci ea celebrabant, verum & alii quandoque viri, virisque permixtæ mulieres. Quapropter ſcribit Plutarchus, *Antonium nudum in Lupercalibus fuiſſe vectum per urbem.* Diu duraſſe Romæ hanc ſuperſtitionem conſtat, quamquam abolitam, tandem reſtituit Auguſtus, ſuſcepto Pontificatu maximo, *ut ſcribit Suetonius*, vetuitque currere imberbes. Ferias etiam has fuiſſe ſtativas, ut Agonalia & Carmentalia, annotat Macrobius. *Fungerius.*

8. *Fatua*) Soror eademque conjux Fauni: quam *Fatuam* nominatam tradit G. Baſſus, quod mulieribus *fata* canere conſueviſſet, ut Faunus viris. Lactantius lib. 1. Vide Servium in illud Æneid. 6. 775.

— caſtrumq́, Inui, Bolamque, Coramque.

Et Æn. 7. 47.

Hunc Fauno & nympha genitum Laurente Marica

ſpiritu impleta, velut per furorem, futura præmonebat. Unde adhuc, qui inſpirari ſolent,
9 *fatuari* dicuntur. Ex filia Fauni & Hercule; qui eodem tempore extincto Geryone, armenta victoriæ præmia per Italiam ducebat; ſtupro
10 conceptus Latinus procreatur. Quo tenente regnum, Æneas ab Ilio, Troja à Græcis expugnata, in Italiam venit: ſtatimque bello exceptus, cum in aciem exercitum eduxiſſet, ad colloquium vocatus, tantam admirationem ſui Latino præbuit, ut & in ſocietatem regni reciperetur; & Lavinia in matrimonium ei data, gener aſciſceretur.
11 tur. Poſt hæc commune utriuſque bellum adverſus Turnum Rutulorum regem, propter fraudatas Laviniæ nuptias, fuit: in quo & Turnus &
12 Latinus interierunt. Igitur cum Æneas jure victoriæ utroque populo potiretur, urbem ex
13 nomine uxoris *Lavinia* condidit. Bellum dein-

Accepimus. — Quo loco Virgilius à Trogo diſſidet. facit enim Latinum Fauni & Maricæ filium. B. Sed quis in hiſce talibus à poëta juratores exigat, cum etiam hiſtorici inter ſe non conveniant. *B.*

Velut per furorem) Servius ad illud Virgilii Æn. 3. 443.

Inſanam vatem adſpicies, quæ rupe ſub ima
Fata canit.

Inſanam, hoc eſt, deo plenam, & vaticinatricem, à Græcorum tractum etymologia, qui μάντεις ἀπὸ τῆς μανίας *appellaverunt. Nam ſupra ſenſus humanos intelligentia, furor & inſania dicitur, teſte Cicerone de divinat. 2. 31. Huic præſtantiſſimæ rei nomen noſtri à* divis, *Græci (ut Plato interpretatur) à* furore *dixerunt,*

deinde adversus Mezentium, regem Ethruscorum, gessit, in quo cum ipse occidisset, in locum ejus Ascanius filius successit: qui Lavinio relicto, longam Albam condidit, quæ trecentis annis caput regni fuit.

CAP. II. Post multos deinde urbis reges, 1
ad postremum Numitor & Amulius regno potiti sunt. Sed Amulius cum ætate priorem 2
Numitorem oppressisset, filiam ejus Rheam in perpetuam virginitatem, ne quis vindex regni sexus virilis ex gente Numitoris oriretur, demersit: addita injuriæ specie honoris, ut non damnata, sed sacerdos electa videretur. Igi- 3
tur clausa in luco Marti sacro, duos pueros, incertum stupro, an ex Marte conceptos, enixa est. Quo cognito, Amulius multiplicato 4
metu

runt, prorsus furoris divinationem Sibyllinis maxime versibus contineri arbitrati. Sane Picus Mirandula lib. 9. de prænotione, futura prænoscendi & revelandi munus fœminis præ maribus ideo datum arbitratur, quod magis fatuus ille sexus sit. Exempla sunt in Tacito, 14. 32. 2: Curtio, 8. 6. 22: Zonaræ Leone Armenio, & passim. *Bern.*

13. *Trecentis annis*) Virgilius Æn. 1. 276. de Albano regno:

Hic jam tercentum totos regnabitur annos.

Strabo tamen lib. 5. pag. 158. 46. *quadringentos* annos ab Albæ conditu ad Amulium Numitoremque, postremos Albæ reges, numerat. *Bern.*

CAP. II. 2. *Filiam ejus Rheam*) Quæ & *Silvia*. Apud Ælianum var. 7. 16. mendose legitur Σερβία, pro Σιλβία. Quæ hic de urbis origine referuntur, pervulgata sunt. *Bong.*

Rheam) Vocata & fuit Silvia & Ilia. Unde Scholiastes Juvenal. ad sat. 9: *Calendis Martiis, quibus Ju-*

 nonis

metu proventu duorum, pueros exponi jubet; & puellam vinculis onerat, ex quorum injuria
5 decessit. Sed Fortuna origini Romanæ prospiciens, pueros lupæ alendos obtulit. : quæ amissis catulis, distenta ubera exinanire cu-
6 piens, nutricem se infantibus præbuit. Quum sæpius ad parvulos, veluti ad catulos, reverteretur, rem Faustulus pastor animadvertit, subtractosque feræ, inter greges pecorum agresti
7 vita nutrivit. Martios pueros fuisse, sive quod in luco Martis enixi sunt, sive quod à lupa, quæ in tutela Martis est, nutriti, velut manifestis argumentis creditum. Nomina pueris,
8 alteri *Remo*, alteri *Romulo* fuere. Adultis inter pastores, de virtute quotidiana certamina,
9 & vires pernicitatem auxere. Igitur cum latrones à rapina pecorum industrie frequenterque summoverent, Remus ab iisdem latronibus captus, veluti ipse esset, quod in aliis prohibebat, regi offertur; crimini datur quasi greges Numitoris infestare solitus esset. Tunc
10 à rege Numitori in ultionem traditur. Sed

Numi-

nonis sacra celebrantur à Romanis, quia tunc Ilia compressa est à Marte, nam tunc Matronalia sunt.

Addita injuria specie honoris) Lege: *addita injuria*, vel, *additæ injuriæ specie honoris*. Voss.

5. *Fortuna origini Rom. prosp.*) Manilius Astron. lib. 4. princ. ostensurus, quod

Fata regant orbem, certa stent omnia lege.

postea subjicit:

At nisi fata darent leges vitæque necisque,
Fugissent ignes Æneam, Troja sub uno

Non

Numitor adolescentia juvenis permotus, & in suspicionem expositi nepotis adductus, cum eum nunc lineamentorum filiæ similitudo, nunc ætas expositionis temporibus congruens, anxium tenerent, repente Faustulus cum Romulo supervenit: à quo, cognita origine puerorum, facta conspiratione, & adolescentes in ultionem maternæ necis, & Numitor in vindictam erepti regni, armantur.

CAP. III. Occiso Amulio, regnum Numitori restituitur, & urbs Romana ab adolescentibus conditur. Tunc & senatus centum seniorum, qui *Patres* dicti sunt, constituitur: tunc & vicinis connubia pastorum dedignantibus, virgines Sabinæ rapiuntur; finitimisq; populis armis subjectis, primum Italiæ, & mox Orbis 1

Non eversa uiro fatis vicisset in ipsis,
Aut Lupa projectos nutrisset Martia fratres.
Bern.

CAP. III. 1. *Urbs Romana*) Sequitur auctor noster vulgatam opinionem, etsi nonnulli, inter quos & Sallustius, tradant, ab Ænea una cum comitibus conditam esse Romam. Solinus: Heraclidi, inquit, placet, Troja capta, quosdam ex Achivis in ea loca, ubi nunc Roma est, devenisse per Tyberim: deinde suadente Romo, nobilissima captivarum, quæ his comes erat, incensis navib9, posuisse sedes, struxisse mœnia, & oppidum ab ea Romen vocavisse. Agathocles scribit, Romen non captivam fuisse, ut supra dictum est: sed Ascanio natam, Æneæ neptem, appellationis istius fuisse causam: cui multorum sententiis adstipulantur Dionysius lib. 1: & Festus. Cato in lib. Originum, Cicero, Livius, Plutarchus, alii, volunt conditam à Romulo. *Zanch.* Roma autem dicta est Græ-

3 bis imperium quæsitum. Per ea adhuc tempora reges hastas pro diademate habebant, quas Græci *sceptra* dixere. Nam & ab origine rerum, pro diis immortalibus veteres hastas coluere: ob cujus religionis memoriam, adhuc deorum simulacris hastæ adduntur. Tem-

ea voce tanquam Valentia. Condita urbs ipsis Palilibus, id est, undecimo Calendas Maias, hora post secundam ante tertiam, sicuti L. Taruntius prodidit Mathematicorum nobilissimus, Sole in Tauro, Luna in Libra constitutis. Et hoc est quod dixit Cic. *cum in jugo Luna esset*. Et sub Libra conditam ideo Romam dixit Manilius. Vide *Thys. in Miscell.*

3. *Reges hastas*) Inde Homero σκηπτοῦχοι (sceptrigeri) reges. Supra, 23. 4. 10. cum Hieroni aquila in clypeo, noctua in hasta consedisset, consilio cautum, & manu promptum, regemque futurum significabatur. Pausanias in Bœoticis, Chæronenses refert, ex Diis sceptrum colere, quod Vulcanus Jovi fabricavit, & id hastam vocare. B. Adde Turneb. Adversar. 22. 12. ubi tamen quod mulieres non solitas dicitur hastam gerere, diversum habet scientissimus antiquitatis Apollinaris Carm. 2. v. 432. *Bern.*

Pro diis hastas col.) Turnebus Adversar. 8. 16. ex Virgil. Æneid. 12. 95: Æschylo in sept. ad Theb. v. 483: & Valer. Flacco, 3. 707: Adde parœmiographos in *Cænei hasta*. Bern.

4. *Temporibus Tarquinii regis*) Jam ante illa tempora Cyri, & Tarquinii, deductam esse a Phocæensibus Massiliam, testatur Aristoteles, apud Harpocrationem in voce Μασσαλία. Hoc ipsum quoque testatur Scymnus Chius:

—Μασσαλία δ' ἐς' ἐχομένη
Πόλις μεγίστη Φωκάων ἀποικία
Ἐν τῇ Λιγυστικῇ ἣ ταύτην ἔκτισαν
Πρὸ τῆς μάχης τῆς ἐν Σαλαμῖνι γενομένης
Ἔτεσιν πρότερον, ὥς φασιν ἑκατὸν εἴκοσι.

Sic lege. Tempus giitur, quo condita est Massilia, incidit in annum primum Olympiadis XLV. Errat autem Agathias

Temporibus Tarquinii regis, ex Asia Phocensium juventus, ostio Tiberis invecta, amicitiam cum Romanis junxit: inde in ultimos Galliæ sinus navibus profecta, Massiliam inter Ligures & feras gentes Gallorum condidit: magnasque res, sive dum armis se adversus Gallicam feritatem tuentur, sive dum ultro lacessunt, à quibus fuerant ante lacessiti, gesserunt. 4

thias, qui ait, regnante Dario Hystaspe Massiliam conditam. *Voss.*

Tarquinii regis) Prisci, ut Eusebius in Chronicis: Tarquinii temporibus Phocenses in Italiam trajecerunt.

Phocensium) Φωκαιέων scribunt Græci, id est, *Phocæensium*, à Phocæa Ioniæ urbe. Gellius, 10. 16. *terram Phocidem* dixit. B. Hinc Lucano, 3. 301. *Phocaïs juventus* pro Massiliensibus: & Silio, 4. 52. *Phocaica ora*, id est, Massilienses: quorum ager suburbicarius in Itineraria Tabula *Græcia* dicitur. *Bern.*

Massiliam) De Massilia vide Strabonem lib. 4: Solinum cap. 8: Ammianum, 15. 23. & Gellium, 10. 16: Hi conditam Massiliam à Phocæensibus Persicam servitutem fugientibus referunt, cum ipsorum urbs ab Harpalo (Harpagum vocat Herodotus libro 1.) obsideretur. Plutarchus in Solone c. 3. conditam scribit à *Proto*: cum Justinus, 43. 3. 8. *Protin* vocat. Plutarchi sensum non sunt assequuti interpretes. B. Massiliæ à Phocæensibus conditæ meminit & Thucydides, 1. 3. 9: item Livius, 34. 9. 1: Urbis etymon ex Timæo Stephanus indicat. Ejus de conditu accurate Scaliger Animadvers. in Eusebii Chronicon pag. 80. & seq. *Bern.*

Massiliam) Quæ & μασσαλία Ptolemæo & Eustathio, perantiqua urbs, & non parum olim fortunata, in litore Galliæ ad mare mediterraneum posita, origine Græca, à profugis ex Jonia Phocæensibus dominatum Persarum aversantibus inter barbaros Salyas condita, cum Cyrus rerum in Asia potire-

5 runt. Namque Phocenses exiguitate ac macie terræ coacti, studiosius mare quam terras exercuere: piscando, mercando, plerumque etiam latrocinio maris, quod illis temporibus gloriæ

potiretur. Remp. hanc egregie laudat M. Tullius Cicero variis locis. In Orat. pro L. Valerio Flacco sic ait: neque vero te, Massilia, prętereo, cujus ego civitatis disciplinam atque gravitatem non solum *Græciæ*, sed haud scio, an cunctis gentibus anteponendam jure dicam: quæ tam procul à Græcorum omnium regionibus, disciplinis linguaque divisa, cum in ultimis terris cincta Gallorum gentibus barbariæ fluctibus alluatur, sic optimatum consilio gubernatur, ut omnes ejus instituta laudare facilius possint, quam æmulari. C. quoque Tacitus appellat locũ Græca comitate & provinciali parcimonia mistum, & bene compositum, disciplinę quoque gravitatem, severitatis in ea urbe custodiam, denique prisci moris observantiam Valerius Maximus extollit. Vide Ubbonem Emm. in descript. Massiliæ.

5. *Nam Phocenses exiguitate, ac macie terræ coacti*) Atqui Phocæensium tractus non sterilis, sed quam maxime fertilis, omniumq; rerum abundans. Sed Phocensium regio (quos hic confundit cum *Phœcæensibus*) arida & sterilis erat, maximaq; ex parte montibus obsita. Unde Dorienses, qui eandem cum Phocensibus regionem incolebant, Λιμοδωριεῖς audiebant διὰ τὸ λιμώττειν. Contra *Phocæenses* Asiatici, quibus è terræ fœcunditate, morum quoque luxuria accessit. Hinc quoque Massilienses, eorum ἀπόγονοι, θηλυγενεῖς Ciceroni dicuntur ad Atticum lib. x. Epist. xii. *Massiliensium factum cum ipsum per se luculentum est, tum mihi argumento est, recte esse in Hispaniis. Minus enim auderent, si aliter esset: nam & vieti, & diligentes sunt.* Emendarunt alii, *& δειλοί gente sunt*. Noli dubitare, quin Cicero scripserit, *nam & vieti, & θηλυζυεῖς sunt.* Voss.

Latrocinio) Hinc illa apud

gloriæ habebatur, vitam tolerabant. Itaque 6
in ultimam Oceani oram procedere ausi, in sinum Gallicum ostio Rhodani amnis devenere.
Cujus loci amœnitate capti, reversi domum, 7
referentes quæ viderant, plures solicitavere.
Duces classis Simos & Protis fuere. Itaque 8
regem Segobrigiorum, Nannum nomine, in cujus finibus urbem condere gestiebant, amicitiam petentes conveniunt. Forte eo die 9
rex occupatus in apparatu nuptiarum Gyptis filiæ erat: quam more gentis, electo inter epulas genero, nuptum tradere illic parabat.
Itaque cum ad nuptias invitati omnes processissent, rogantur etiam Græci hospites ad convivium. 10

pud Homerum Odyss. 3. 71. amica interrogatio, *an prædones estis?* ex qua Thucydides, l. 1. 22. probat, latrocinium apud veteres Græcos probro non fuisse; quod & de priscis Germanis asserit Cæsar bell. Gall. 6. 23: itemque de Tartaris Sigism. Herberstenius in Commentar. rer. Moscoviticar. Vide l. ult. ff. de Collegiis. *Bern.*

8. *Duces classis Simos & Protis fuere.*) Athenæus ex Aristotelis libro, περὶ τῆς Μασσαλιωτῶν πολιτείας, affert hanc historiam, lib. XIII: Sed variat nonnihil in nominibus. Quem enim Justinus hic Protin, ille Euxenum, Nannum Nanum, Gyptin Pettam, sive mutato nomine, Aristoxenam vocat. Filium vero Euxeni, & Aristoxenæ, facit Protin; unde ejus posteri Protiadæ dicti sint. Sed Plutarchus ipsumque conditorem, Πρῶτιν vocat, in Solone; Ἔνιοι δὲ καὶ πόλεων οἰκισταὶ γεγόνασι μεγάλων, ὡς καὶ Μασσαλίας Πρῶτις, ὑπὸ Κελτῶν τῶν περὶ τὸν Ῥοδανὸν ἀγαπηθείς. Ita legendum. Vulgo enim male Μασσαλίας πρῶτος, tanquam Massalias esset conditoris nomen. *Voss.*

Segobrigiorum) Quidam

Vett.

11 vivium. Introducta deinde virgo, cum juberetur à patre *aquam porrigere ei quem virum eligeret*, tunc omissis omnibus ad Græcos conversa, aquam Proti porrigit: qui factus ex hospite gener, locum condendæ urbis à socero accepit.
12 Condita igitur Massilia est prope ostia Rhodani amnis, in remoto sinu, veluti in angulo maris.
13 Sed Ligures incrementis urbis invidentes, Græcos assiduis bellis fatigabant. Qui pericula propulsando in tantum enituerunt, ut victis hostibus, in captivis agris multas colonias constituerent.

1 CAP. IV. Ab his igitur Galli, & usum vitæ cultio-

Vett. *Segobriorum.* Qui sint hi Galliæ populi, non memini legere. Plinius, 3. 3: *Segobrigenses* in Celtiberia collocat, & Strabo *Segobrigam.* In Gallia Narbonensi sunt *Segalauni*, qui Plinio, 3. 4. dicuntur *Segovellauni*: quo pacto hic fortasse reponendum est. *Bong.*

11. *Aquam Proti porrigit*) Alter ex manu exaratis codicibus Fuldensibus, *aquam manibus Proti porr.* Mod.

13. *Colonias const.*) Ad coercendos nimirum hostes. Qua causa *coloniam sedem servitutis* vocat Tacitus Agr. 16. 2: *Aequi coloniam ægre patiuntur velut arcem suis finibus à Romanis impositam.* Liv. 10. 1. 7. Oppida ab Alexandro condita, velut *freni domitarum gentium* erant. Curtius, 7. 10. 25: Conditæ ab Alexandro urbes, & *coloniis repletæ, res novare cupientibus obstant.* Idem, 10. 2. 8. *Bern.*

CAP. IV. 1. 2. *Ab his igitur* &c.) Massiliensium instituta præclara tradit Val. Max. 2. 6. 7. & Strabo sub initium lib. 4. Tacitus *Agric.* c. 4. *locum* vocat *Græca comitate & provinciali parcimonia mistum, beneque temperatum.* Adde Ciceronem pro Flacco cap. 26.

9. *Coma-*

cultioris, depoſita & manſue facta barbaria, &
agrorum cultus, & urbes mœnibus cingere
didicerunt. Tunc & legibus, non armis vi- 2
vere, tunc & vitem putare, tunc olivam ſerere
conſueverunt: adeoque magnus & homini-
bus & rebus impoſitus eſt nitor, ut non Græ-
cia in Galliam emigraſſe, ſed Gallia in Græci-
am translata videretur. Mortuo rege Nan- 3
no Segobrigiorum, à quo locus acceptus con-
dendæ urbis fuerat, cum regno filius ejus Co-
manus ſucceſſiſſet, affirmante regulo quodam,
quandoque Maſſiliam exitio finitimis populis fu-
turam, opprimendamque in ipſo ortu; ne mox
validior ipſum obrueret. Subnectit & illam fa- 4
bulam: *Canem aliquando partu gravidam locum*
à paſtore precariò petiſſe, in quo pareret: quo ob-
tento, iterato petiſſe ut ſibi educare eodem in loco
catulos liceret: ad poſtremum, adultis catulis, ful-
tam domeſtico præſidio, proprietatem loci ſibi vin-
dicaſſe. Non aliter Maſſilienſes, qui nunc inqui- 5
lini videantur, quandoque dominos regionum fu-
turos. His incitatus rex, inſidias Maſſilienſi- 6
bus extruit. Itaque ſolenni Floraliorum die,
multos

3. *Comanus*) Ptolemæus Masſiliam vocat Κομμονῶν πόλιν forte ab hoc rege, aut ejusdem nominis alio. Plinius tamen circa Masſiliam Cenomannos habitaſſe in Volcis, refert. unde dubito, an in Ptolemæo mendum ſit. *Bong.*

4. 5. *Canem aliquando* &c.) Vide Adagium *Hoſpes indigenam.* Exempla ſunt apud Thucydidem, 2. 13. 4: Livium, 4. 37. 3. &c.

6. *Floraliorum*) Præter Romanos etiam Græcos, quorum coloni Masſilienſes, hoc feſtum

multos fortes ac ſtrenuos viros hoſpitii jure in urbem miſit: plures ſcirpiis latentes, frondibusque ſupertectos induci vehiculis jubet:
7 & ipſe cum exercitu in proximis montibus delitescit; ut quum nocte à prædictis apertæ portæ forent, tempeſtive ad inſidias adeſſet; urbemque ſomno ac vino ſepultam armatis in-
8 vaderet. Sed has inſidias mulier quædam, regis cognata, prodidit, quæ adulterare cum Græco adoleſcente ſolita, in amplexu juvenis, miſerata formæ ejus, inſidias aperuit, *periculumq;*

feſtum obſervaſſe ex hoc loco patet. Ovidius in Faſtis, non ignobilem nympham fuiſſe canit, cui nomen fuerit Chloris, quæ Zephyro collocata in matrimonium doris loco id muneris à marito acceperit, ut omnium florum poteſtatem haberet. Digna quoque Poëtæ verba, quæ ſubtexantur:

Chloris eram (inquit) *quæ Flora vocor, corrupta Latino*
Nominis eſt noſtri littera Græca ſono.
Chloris eram Nymphe campi felicis, ubi audis
Rem fortunatis ante fuiſſe viris:

Et poſtea

Eſt mihi fœcundus dotalibus hortus in agris.
Aura fovet, liquidæ fonte rigantur aquæ.
Hunc meus implevit generoſo flore maritus,
Atq; ait: Arbitrium tu, Dea, floris habe.

7. *Somno ac vino ſepultam*) Mutuo ſumptum à Virgil. Æn. 2. 265. *Bern.*

8. *Mulier quædam*) Sæpe à mulierculis arcana conjuratorum in vulgus manare, Piccartus obſervation. dec. 7. c. 3. exemplis nonnullis oſtendit: quibus addantur relata à Livio, 27. 17. 9: Plutarch. in Alexandro c. 86: & Orat. 1. de fortun. Alexand. c. 17: Noſtro, 5. 2. 5.

Miſerata formæ &c.) *Miſerta formæ* rectius fuerit, opinor; ut & 15. 3. 6. Modius, *miſerata formam*. Quomodo Cæ-

lumque declinare jubet. Ille rem statim ad ma- 9
gistratus defert: atque ita patefactis insidiis, cuncti Ligures comprehenduntur, latentesque de scirpiis protrahuntur. Quibus omnibus in- 10
terfectis, insidianti regi insidiæ tenduntur. Cæ-
sa sunt cum ipso rege hostium septem millia. Ex- 11
inde Massilienses festis diebus portas claudere, vigilias agere, stationem in muris observare, peregrinos recognoscere, curas habere, ac veluti bellum habeant, sic urbem pacis temporibus custodire. Adeo illic bene instituta, non tempo- 12
rum necessitate, sed recte faciendi consuetudine, servantur.

CAP. V. Post hæc magna illis cum Li- 1
guribus, magna cum Gallis, fuere bella: quæ res, & urbis gloriam auxit; & virtutem Græcorum, multiplicata victoria, celebrem inter finitimos reddidit. Carthaginiensium quo- 2
que

do Cæsar. bell. Gall. 1. 39: *Magnum periculum miserabantur.* Et Virgilius Æn. 12. 243.

— *Turni sortem miserantur iniquam.*

Et auctor ipse, 8. 5. 13. & *12.* 5. 4. &c.

11. Festis diebus) Inde etiam est, quod cum telo nemini licuit intrare urbem, Valerius Maximus lib. 2.

Curas habere) Hoc est, curiose scrutari. Non dissimiliter *curas agere* posuit Lampridius in Al. Severo cap. 64. ubi *Salmas.*

11. 12. Confer hisce Græcos Emporiis habitantes, apud Livium, 34. 9. 4. & seqq.

CAP. V. *2. Carthagin. quoque exercitus*) Thucydides, 1. 3. 9. *Phocæenses, qui Massiliam condiderunt, mari Carthaginienses devicerunt.* B. Adde Herodotum, 166. *Bern.*

6. Si-

que exercitus, cum bellum captis piscatorum na-
vibus ortum esset, sæpe fuderunt, pacemque vi-
3 ctis dederunt: cum Hispanis amicitiam junxe-
runt: cum Romanis prope ab initio conditæ ur-
bis fœdus summa fide custodierunt, auxiliisque,
in omnibus bellis, industrie socios juverunt.
Quæ res illis & virium fiduciam auxit, & pacem
4 ab hostibus præstitit. Cum igitur Massilia fa-
ma rerum gestarum, & abundantia opum, & vi-
rium gloria virente floreret, repente finitimi po-
puli ad nomen Massiliensium delendum, veluti
ad commune extinguendum incendium con-
5 currunt. Dux consensu omnium Catumandus
regulus eligitur, qui, cum magno exercitu lectis-
simorum virorum urbem hostium obsideret,
per quietem specie torvæ mulieris, quæ se deam
dicebat, exterritus, ultro pacem Massiliensi-
6 bus fecit; petitoque ut intrare illi urbem, &
deos eorum adorare liceret, cum in arcem Mi-
nervæ venisset, conspecto in porticibus simula-
cro deæ, quam per quietem viderat, repente ex-
clamat, *illam esse, quæ se nocte exterruisset; illam,*
7 *qua recedere ab obsidione jussisset.* Gratulatusq;
Massiliensibus, quod animadverteret eos ad cu-
ram deorum immortalium pertinere, torque
aureo donata dea, in perpetuum amicitiam
cum

6. Simulacro deæ) Quod sedens fuisse in Massilia, Strabo refert lib. 13. *Bong.*

9. Pu-

cum Massiliensibus junxit. Parta pace, & securi- 8
tate fundata, revertentes à Delphis Massilien-
sium legati, quò missi munera Apollini tulerant,
audierunt urbem Romanam à Gallis captam,
incensamque. Quam rem domi nuntiatam pu- 9
blico funere Massilienses prosequuti sunt: au-
rumque & argentum publicum privatumque,
contulerunt, ad explendum pondus Gallis, à qui-
bus redemptam pacem cognoverant. Ob quod 10
meritum & immunitas illis decreta, & locus spe-
ctaculorum in senatu datus, & fœdus æquo jure
per-

9. *Publico funere*) Indicto scilicet à senatu justitio publicoque luctu. De hoc honoris genere vide Kirchman. fun. Rom. 1. 4. *Bern.*

10. *Immunitas*) Scilicet à tributis & vectigalibus. Apud Suetonium in Aug. cap. 40: Augustus Liviæ pro quodam tributario Gallo roganti, *civitatem negavit, immunitatem obtulit*, puta ne posthac esset tributarius. Quales an Romanis Massilienses antea fuerint, haud ab re dubites: quippe socia civitas & amica: quam Cæsar & secuti Principes etiam post graves offensas liberam conservarunt, teste Strabone lib. 4. pag. 125. 40. Vide tamen immunitatis libertatisque discrimen apud Livium, 45. 26. 11. 12 13. *Bern.*

In senatu) Eadem phrasi sic usus Suetonius Claud. 25. 16. dicit Armenios *sedisse in senatu*, hoc est, ut ibidem explicatur, *in Orchestra*, seu loco ad Theatri radices scenæ proximo, ex quo Senatores spectabant. Ita *Spectare in Equite* dixit Suetonius Domit. 8. 7. hoc est, in equestribus subselliis, seu equitum cuneis. Jungit Tertullianus in lib. de spectaculis, *arceri senatu & equite*, hoc est, honestioribus theatri locis: de quibus omnino videndi, Lipsius Amphith. cap. 14: & P. Faber Semestr. 2 6. *Bern.*

Æquo jure) Alioqui & alia

11 percussum. In postremo libro, Trogus majores suos à Vocontiis originem ducere; avum suum Trogum Pompeium, Sertoriano bello, civitatem
12 à Cn. Pompeio percepisse dicit: patruum Mithridatico bello turmas equitum sub eodem Pompeio duxisse, patrem quoque sub Cajo Cæsare militasse, epistolarumque & legationum, simul & anuli curam habuisse.

LIBER

talia fœdera erant, quibus obsequium modicum debebant Principi populo Fœderati.

11. Vocontiis) Vulgo inepte, *à Volscis*: cui lectioni Volcæ, Galliæ ad Rhodanum populi, causam dederunt. *Vocontii* sunt in Gallia Narbonensi, qui in *Ptolemæo* mendose οὐοκόνδιοι, pro οὐοκόντιοι. Est & *Massilia* ejusdem Narbonensis Galliæ civitas. inde occasionem sumpsit Trogus originem suam edisserendi. B. *Plinius* 3. 4. fin. & 7. 18: Vocontios *fœderatam* Romanis *gentem* appellat. *Bern*.

12. Legationum) Legationes suscipere, & ad Principem admittere, sub citerioribus Principibus fuisse munus Magistri officiorum, interdum Magistri epistolarum; observavit auctor Notitiæ utriusque imperii. Apud Persas id muneris gessit chiliarchus seu tribunus militum, qui secundum imperii gradum tenebat; Probus in Conone, & Ælianus var. 1. 21. In Ægypto, Nicanorem excipiendis Legatis à Ptolemæo præpositum scribit Josephus antiq. 12. 2. m. *Bern*.

Anuli curam) Quam etiam ab Imp. Augusto Mæcenati atque Agrippæ, & Muciano à Vespasiano commissam, ex Dione & ejus epitomatore docet V. C. Joan. Kirchmannus lib. de anulis cap. 6. *Bern*.

CAP.

LIBER XLIV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Hispaniæ nomen, situs, fertilitas, amnes, claustra, forma, salubritas.*
2. *Hispanorum mores, primus dux Viriatus.*
3. *Equarum Lusitanicarum fabula. Gallæcorum origo, divitiæ, & miranda.*
4. *Habidis, Gallæciæ & finitimarum regionum, principis, historia, seu fabulosa narratio, & prudens administratio. Geryonis, qui triplex fabulis dictus, regnum.*
5. *Carthaginiensium imperium præclari eorundem Duces violenta morte pereunt. Hispanos domat Cæsar Augustus.*

CAP. I.

Hispania sicuti Europæ terminos claudit, ita & hujus operis finis futura 1
est. Hanc veteres ab Ibero amne primum Iberiam, postea ab Hispano 2
Hispaniam cognominaverunt. Hæc inter Africam & Galliam posita, Oceani freto, 3
1 & Pirenæis montibus clauditur. Sicut minor utrâque terra, ita utrâque fertilior. Nam neque, 4
ut Africa, violento sole torretur, neque, ut Gallia, assiduis ventis fatigatur; sed media inter utram-

CAP. I. 1. *Hispania*) Confer Strabonem, lib. 3: Melam, 2. 6: Plinium, 3. 1: Solinum cap. 26: Vide & Curtium Rufum, 10. 1. 18.

Iberiam quidam ab Ibero dictam putant, Herculis filio, fratre Celti. Eustathius in Dionysium. *Bong.*

3. *Fertilior*) Fertilitas Hispaniæ

utramque, hinc temperato calore, inde felicibus & tempestivis imbribus, in omnia frugum genera fœcunda est; adeo ut non ipsis tantum incolis, verum etiam Italiæ, urbique Romanæ cunctarum rerum abundantiam sufficiat.
5 Hinc enim non frumenti tantum magna copia est, verum & vini, mellis, oleique: nec ferri solum materia præcipua est; sed & equorum
6 pernices greges: nec summa tantum terræ laudanda bona; verum & abstrusorum metal-
7 lorum felices divitiæ. Jam lini, spartique vis ingens: minii certe nulla feracior terra. In hac cursus amnium non torrentes rapidique, ut noceant; sed lenes, & vineis campisque irrigui, æstuariisque Oceani affatim piscosi, plerique etiam divites auro, quod in paludibus
8 vehunt. Uno tantum Pyrenæi montis dorso adhæ-

spaniæ commendatur etiam à Plinio, Diodoro, Strabone, Solino, Mela: sed nimirum *quacunque ambitur mari*, ut ait Plinius, 37. 13. fin. qui quidem Bœticam ceteris Hispaniæ partibus anteponit. Nam qua spectat Arctum, aspera est & sterilis: adeo ut quidam existiment à D. Paulo Rom. 15, 24; & locis aliis supra: 12. 13. 1. a. citatis, Σπανίαν vocari διὰ τὸ σπάνιον τῶν ἐπιτηδείων, ob rerum ad vitam sustentandam necessariarum indigentiam. Unde *duræ tellus Iberiæ* dicitur Horatio, 4. ode 14: Cur autem hodie tantum videatur à prisca fertilitate degeneravisse, rationem reddit Ludov. Nonius in Hisp. cap. 5. fin. *Bern.*

5. *Equorum pernices greges*) Vide Symmachum. 9. epist. 23. ubi plura Juretus. *Bern.*

5. *Lini spartique vis*) De sparto Plin. lib. 19. c. 2: Gell. lib. 17. cap. 3. meminit.

7. *Auro, quod in paludibus vehunt*) Quæ, malum, istæ

adhæret Galliæ: reliquis partibus undique in orbem mari cingitur. Forma terræ prope 9
quadrata, nisi quod artantibus freti littoribus in Pyrenæum coit. Porro Pyrenæi montis 10
spatium sexcenta millia passuum efficit. Salubritas cœli per omnem Hispaniam æqualis, quia aëris spiritus, nulla paludium gravi nebula inficitur: Huc accedunt & marinæ auræ, undique versus assidui flatus, quibus omnem provin-

istæ paludes, in quibus aurum vehitur? Legendum, si quid divinare scio: *quod in balucibus vehunt*. Balux est, quæ Straboni (lib. 3. pag. 100. 54. ubi de Hispania) χρυσῶπις ἄμμος (nobis Goldsand) Plinius, 33. 4. m. de auro & Hispanis: *iidem quod minutum est, balucem vocant*. Minuta igitur ramenta *baluces* vel *balucæ*. Glossæ: χρυσάμμος, *baluca*. Græcum est βάλλεξ, Latine *ballux*: ut Βρέττιοι, *Bruttii*. Βρεντέσιον *Brundusium*: Σικελὸς *Siculus*. Hesychius. Βάλλικα, ψῆφον. Minutus igitur auri calculus, *balux*. Hæc Salmasius ad Solinum pag. 277. A. I. *Bern*.

9. Quadrata) Hispaniam *trigonam* imperite faciunt Æthicus in Cosm. & Orosius, 1. 2. sed Strabo, Mela, Ptolemæus, & alii, comparant eam *corio bubulo* extenso: cujus partes ad collum pertinentes in adhærentem ipsi Galliam porriguntur: inde dilatatur ad brachia, ab Nova Carthagine usque ad Cantabros: crura à freto Herculeo usq; in Gallæciam & mare Britannicum: ultimum corii, ad modum caudæ, promontorium Sacrum, hodie *S. Vincentii*, quod in Oceanum Atlanticum extenditur. *Bern*.

Sexcenta millia paß.) Quæ sunt stadia 4800. Strabo lib. 3. pag. 111. 46: Tarracone ad *Pampelonem*, ipsamque Oceani oram, stadia numerat 2400 tantum. At vero Diodorus, 4. 35. Pyrenæos ait in longitudinem stadia fere 3000 extendi. *Bern*.

10. Undique versus aß. &c.)

provinciam penetrantibus, eventilato terrestri spiritu, præcipua hominibus sanitas redditur.

1 CAP. II. Corpora hominum ad inediam, laboremque; animi ad mortem parati. Dura
2 omnibus & adstricta parcimonia. Bellum quam otium malunt; si extraneus deest, do-
3 mi hostem quærunt: Sæpe Tormentis pro silentio rerum creditarum immortui: adeo illis fortior taciturnitatis cura, quam vi-
4 tæ. Celebratur etiam bello Punico servi illius patientia, qui ultus dominum inter tormenta ri-

&c.) Vulgati & duo mss. *undique adversus assidui.* malim *undique adversi & assidui flatus.* Bong. Sed Val. Acidalius in Velleianis lectionibus, sub finem, pro *undique versus*, addita copula reponit Apuleianum, & *undique secus*, id est, ab omnibus partibus. Lego tamen *undiq; versum* etiam apud Apuleium lib. 4. Metam. & Apolog. nec video cur damnandum sit. *Bern.*

CAP. II. *1. Animi ad mortem parati*) Silius Ital. I. 225, de Hispanis:

Prodiga gens animi, & properare facillima mortem.
Namq; ubi transcendit florentes viribus annos,
Impatiens ævi spernit novisse senectam,
Et fati modus in dextra est. —

2. Si extraneus, &c.) *Nulla magna civitas* (nec ulla bellicosa natio) *diu quiescere potest. Si foris hostem non habeat, domi inveniet*: Livius, 30. 44. 6. Quo consilio etiamnum apud Hispanos foris arma, domi quies. *Bern.*

4 Celebratur etiam) Vide Livium, 21. 2. 6. Valerium Maximum, 3. 3. fin B. Exemplum Hisp. constantiæ in tormentis, habet etiam Tacitus Annal. 4. 45. & Strabo lib. 3.

ta risu exultavit, serenaque lætitia crudelitatem torquentium vicit. Velocitas genti per- 5
nix: inquies animus: plurimis militares equi & arma, sanguine ipsorum cariora. Nullus in festos dies epularum apparatus. Aqua ca- 6
lida lavari, post secundum bellum Punicum à Roma-

lib. 3. pag. 114. 25. Adde supr. 2. 9. 4. & Plinium, 7. 23. *Bern.*

5. *Et arma sanguine ips. cariora*) Livius, 34. 17. 6. Hispanos plerosq; sibi manus attulisse refert ob adempta arma, *ferox gens*, inquit, *nullam vitam rati sine armis esse*. B. Silius Ital. 3. 330:

Nec vitam sine Marte pati: quippe omnis in armis
Lucis causa sita, & damnatum vivere paci.

Adde notata supr. ad 33, 2. 3. & 4. *B.*

6. *Nullus epul. appar.*) Plinius, 16. 3 scribit, eos ævo suo *glandem in secundis mensis habuisse*. Quin ex glandium farina etiam panem confecisse, docet Strabo lib. 3. Quamvis ditissimi, aquam bibebant, ut videre est apud Athenæum, 2. 6. *Bern.*

Aqua calida lav.) Id quod jam olim deliciarum nomine taxatum apparet ex Homero Odyss. 8. 248. & illo Hermippi Comici veteris:

Μὰ δί᾽, οὐ μὲν τοι μεθύειν τὸν ἄνδρα χρὴ
Τὸν ἀγαθὸν, οὐδὲ θερμολουτεῖν. ἃ σὺ ποιεῖς.

Sed inebriari non decet virum probum,
Calida aut lavari: quæ facere tamen soles.

Sane Bunduica (quæ Tacito Bondicea) regina Britannica, in oratione ad exercitum, *Romanos nec viros* ait *appellandos*, *quod calida laventur*. Dionis abbreviator in Nerone pag. 172. f. Quod Germanis excusatius est, *ut apud quos plurimum hiems occupat*. Tacit. German. c. 22. Qui idem inter *delinimenta vitiorum*, quibus ROMANI Britannos denique jugi patientiores reddidere, *Balnea* quoque numerat in Agr. c. 21: Fortissimos Spartanos *psychrolutas* (Senecæ, ver-

7 Romanis didicere. In tanta seculorum serie nullus illis dux magnus, præter Viriatum, fuit: qui annis decem, Romanos varia victoria fatigavit (adeo feris propiora, quam hominibus, ingenia gerunt,) quem ipsum non judicio populi electum, sed ut cavendi scientem, declinandorumque periculorum peritum, se-
8 quuti sunt. Cujus ea virtus continentiaque fuit, ut, cum Consulares exercitus frequenter vicerit, tantis rebus gestis non armorum, non vestis cultum, non denique victum mutaverit: sed in eo habitu, quo primum bellare cœpit, perseveraverit; ut quivis gregarius miles ipso imperatore opulentior videretur.

1 CAP. III. In Lusitanis juxta fluvium Tagum,

bo) facit Plutarchus in Alcibiade c. 40. *Bern.*

7. *In tanta seculorum serie*) *Insidiatricem enim ac prædatricem vitam sectati sunt, parva ausi, magna vero non aggressi*, &c. Strabo lib. 3. pag. 109 7. *B.*

Annis decem) Cum Viriato bellum gestum annos quatuordecim, Florus, 2. 17. 25: & Orosius, 5. 4. scribunt. B. Vide omnino Lipsium Not. 172. ad lib. 2. Vell. Paterculi. *Bern.*

8. *Non vestis cultum*) Talis Otho apud Tacitum Hist. 2. 11. 8. Talis Carinus, seu potius Carus, apud Synesium orat. de regno, pag. 13.

CAP III. 1. *In Lusitanis*) *Rem incredibilem* dicit Varro, *sed veram*, lib. 2 de re rustica, cap. 1: & Columell. 6. 27: & Plin. 8. 42. Vide & Maronem, Georg. 3. 273. *Bong.* Adde citatos & comprobatos à Lud. Carrione, Emendat 1. 17: & 2. 4. Franciscus tamen Fernandius de Cordoua Hispanus, illam narrationem de equabus Hispanicis vento concipientibus esse commentitiam, & auctoritate, & ratione, & experientia docet in Didascalia multiplici cap. 48. In quam sententiam concedit

gum, vento equas fœtus concipere multi auctores prodidere quæ fabulæ ex equarum fœcunditate, & gregum multitudine natæ sunt: qui tanti in Gallæcia & Lusitania, ac tam pernices visuntur, ut non immerito vento ipso concepti videantur. Gallæci autem Græcam sibi o- 2
riginem asserunt. Siquidem post finem Trojani belli, Teucrum morte Aiacis fratris invisum patri Telamoni, quum non reciperetur in regnum, Cyprum concessisse, atqu ibi urbem nomine antiquæ patriæ Salaminam condidisse. Inde accepta opinione paternæ mortis patriam repetisse. Sed

concedit & Joh. Wouvverius Polymath. cap. 11. pr.

Tagus) Τάγος, Ptolemæo & ceteris, Hispaniæ fluvius, aurifer, si veteribus creditur. Oritur in Celtiberis, dividit Lusitaniam, & ultra Ulyssipponam in Oceanum prorumpit. Accolis *Tajo* vocatur. Et hunc, & multos alios Lusitaniæ fluvios etiamnum auriferos esse, adfirmat mihi vir fide dignus Emanuel Enricus. *Ortel.*

Vento) Flante Favonio.

Vento) Solinus miro loquendi modo dixit: *Sitientes viros aurarum spiritu maritantur*; quem Martianus imitat' est: *in ejus quoque confinio equarũ fœtura ventis maritantibus inolescit.*

2. *Gallæci*) A quibus devictis Decimus Brutus *Gallæcus* dictus. Hi Straboni lib. 3. pag. 115. 24 sunt Καλλαικοί & 105. 3. Brutus Καλλαϊκός. Idem 108. 30. non ipsum Teucrum ibi consedisse, sed *quosdam qui Teucrum in bellum fuerant secuti. B. Bern.*

Salaminam) Σαλαμίς, Ptolemæo Cypri urbs: quæ Plinio, & *Polyæno*, *Salamine*. Stephanus eam *Constantiam* dici scribit. Idem D. Hieronymus tradit, & addit, eam Trajani Imp. tempore à Judæis deletam, interfectis omnibus ejus incolis. Anton. Curchinus dicit, eam sub Eraclio Imp. à Sarace-

3 Sed quum ab Euryſace Aiacis filio acceſſu prohiberetur, Hiſpaniæ littoribus appulſum, loca, ubi nunc eſt Carthago nova, occupaſſe: inde Gallæciam tranſiſſe; & poſitis ſedibus
4 genti nomen dediſſe. Gallæciæ autem portio,

racenis captam, funditusq; exciſam, neque poſtea unquam habitatam. Euſebio auctore, in lib. de Præparatione Evangelica, *Coronia* Κορωνεία, antiquiſſimis temporibus vocata fuit. Hodie *Famagoſta* dicitur, ut Niger autumat. Stephanus quoque Κορώνειαν, Cypri urbem habet, ſed diverſo accentu, ut hic videtur. *Ortel.*

3. *Carthago nova*) in Hiſpania Tarraconenſi. Conſtanorum maritima urbs, Ptolemæo, & aliis. Ejus diligens deſcriptio exſtat apud Polybium 10. Hanc auctores, ut Plinius, Antonius, & Appianus, *Spartariam* Σπαρταγένη cognominant. Idem Appianus putat prius *Saguntum* appellatam, ſed poſtea ab Annibale exciſam, & Carthaginienſium coloniam factam, Carthaginem Spartagenam nuncupatam. Sed hanc Carthaginem & Saguntum duo & diverſa oppida eſſe, lippis & tonſoribus, ut dicitur, notum eſt. At hoc condonandum eſt homini Græco & peregrino, & cui Hiſpania minus cognita fuerit, veluti qui ſcribat, Iberum fluvium in Septentrionalem Oceanum evolvi: cum in Mediterraneum exeat. Hanc Carthaginem quoque *Cænopolim*, ut Libycam, appellari ſcribit Stephanus. Idem Polybius lib. 3. *Phœniſſam* nominat. Polyænus, 8. de Scypione. Hodie *Cartagena* nominatur. *Carthago vetus*, Ptolemæo Elarcaonum urbs eſt, in Hiſpania Tarraconenſi. *Pœnorum* cognominat Plinius. Hujus quoque meminit Cicero, de lege Agraria. *Villa Franca* hodie dici, ſcribit Epiſcopus Gerundenſis. *Cantavilla* eſſe, ſcribunt Varrerius & Beutherus. *Canta veja* legit Ant. Auguſtinus, Dial. 8. de Nummis antiquis. ſic quoque Joan. Mariana de Reb. Hiſpaniæ. *Ortel.*

4. *Amphi-*

tio, Amphilochi dicuntur. Regio cum æris ac plumbi uberrima, tum & minio, quod etiam vicino flumini nomen dedit. Auro 5
quoque ditissima, adeo ut etiam aratro frequenter glebas aureas exscindant. In hujus gentis fi- 6
nibus sacer mons est, quem ferro violari nefas habetur: sed si quando fulgure terra proscissa est, quæ in his locis assidua res est, detectum aurum velut Dei munus colligere permittitur.
Fœminæ res domesticas, agrorumque culturas 7
administrant: ipsi armis, & rapinis serviunt. Præ- 8
cipua his quidem ferri materia, sed aqua ipso ferro violentior, quippe temperamento ejus, ferrũ acrius redditur: nec ullum apud eos telum probatur, quod non aut Bilbili fluvio, aut Chalibe tinguatur. Unde etiam *Chalybes*, fluvii hujus fini- 9
timi appellati; ferroq; ceteris præstare dicuntur.

CAP.

4. *Amphilochi*) Urbem sic dictam tradit Strabo, lib. 3. pag. 1[illegible]8. 33.

Minio, quod etiam) Minius amnis, Plinius, 4. 20. qui & Βαῖνις Straboni: cui sacer mons est ἱερὸν ἀνειμένον, de quo idem initio lib. 3. *Borg.*

5. *Auro*) Meminit aurariarum Hispanicarum & sacra scriptura Maccab. 1. 8. 3.

7. *Fœminæ*) Hunc ipsum & alios Gallæcorum mores graphice describit Silius Italicus lib. 3. v 344. cum seqq.

8. *Bilbili*) Fluvius est ferrum durans. Hunc Varrerius in Salonem juxta oppidum Bilbilim exonerari tradit, atque inde nomen oppido datum.

8 9.) De his consulendus Hieron. Magius, Miscel. 2. 8.

1 CAP. IV. Saltus verò Tartesiorum, in quibus Titanas bellum adversus Deos gessisse proditur, incoluere Curetes; quorum rex vetustissimus Gargoris, mellis colligendi usum
2 primus invenit. Huic cum ex filiæ stupro nepos provenisset, pudore flagitii, variis generibus extingui parvulum voluit: sed per omnes casus fortuna quadam servatus, ad postremum, ad regnum tot periculorum miseratione per-
3 venit. Primum omnium cum eum exponi jussisset, & post dies ad corpus expositi requirendum misisset, inventus est vario ferarum,
4 lacte nutritus. Deinde relatum domum, tramite angusto, per quem armenta commeare consueverant, projici jubet: crudelis prorsus qui proculcari nepotem, quam simplici
5 morte interfici maluit. Ibi quoque cum inviolatus esset, nec alimentis egeret, canibus primo jejunis, & multorum dierum abstinentia,

CAP. IV. 1. *Tartesiorum*) Eorum regem Arganthonium, ad quem venerint Phocenses, commemorat Herodotus, 1. 163. quem annos centum viginti refert vixisse. Meminit & Cicero lib. de Senectute, cap. 19. Tartessios omnium bonorum affluentes esse, & cœlo salubri, maximaque aëris temperie frui: ideoque longævos dictos Strabo auctor est *Bong*.

Titanas) At si dicas terrigenas. טיט *tiit* enim lutum, humum, Orientalibus denotat.

Incoluere Curetes.) Nulli in saltibus Tartessiorum Curetes. Sed Cynetes: & ita legendum esse hoc loco ostendimus in Ptolemæo. *Voss.*

Gargoris) Joannes Episcopus Gerundensis paralipom. Hispaniæ lib. 1. *Gorgonium* vocat: ejus nepotem *Abium*. Bong.

12. Hu-

tia cruciatis, mox etiam ſuibus objecit. Ita- 6
que cum non ſolum non noceretur, verum et-
iam quarundam uberibus aleretur: ad ulti-
mum in Oceanum abjici juſſit. Tum plane 7
manifeſto quodam numine inter furentes æ-
ſtus, ac reciprocantes undas, velut nave non
fluctu veheretur, leni ſalo in littore exponitur:
nec multo poſt cerva affuit, quæ ubera parvu-
lo offerret. Inde denique converſatione nu- 8
tricis eximia puero pernicitas fuit; interque
cervorum greges diu montes ſaltusque haud
inferior velocitate peragravit. Ad poſtre- 9
mum laqueo captus, regi dono datus eſt. Tunc
& lineamentorum ſimilitudine, & notis cor-
poris, quæ inuſtæ parvulo fuerant *, nepos a-
gnitus. Admiratione deinde tot caſuum pe- 10
riculorumque, ab eodem ſucceſſor regni de-
ſtinatur. Nomen illi impoſitum *Habidis:* qui 11
ut regnum accepit, tantæ magnitudinis fuit, ut
non fruſtra deorum majeſtate tot periculis
ereptus videretur: quippe barbarum popu-
lum legibus junxit; & boves primus aratro
domari, frumentaque ſulco quærere docuit:
& ex agreſti cibo mitiora veſci, odio eorum
quæ ipſe paſſus fuerat, homines coëgit. Hu- 12
jus caſus fabuloſi viderentur, niſi & Romano-
rum

12. *Hujus caſus fabuloſi vid.*) Hominum θηριοτρόφων, hoc eſt, à feris educatorum, & agilitate feras æquantiū exempla congeſſit *Phil.* Camerarius, Horar. ſubciſ. 1. 75. *Bern.*

Lupa

rum conditores lupa nutriti, & Cyrus rex Persarum cane alitus proderetur.
13 Ab hoc & ministeria servilia populo interdicta, & plebs in septem urbes divisa. Mortuo Habide regnum per multa secula à successoribus ejus retentum est.
14 In alia parte Hispaniæ, & quæ ex insulis constat, regnum penes Geryonem fuit. In hac, tanta pabuli lætitia est, ut nisi abstinentia

Lupa nutriti) Supra 43. 2. 5: Livius, 1.4: Plutarchus Romulo capit. 5. & de fortun. Romanor cap. 12: Strabo lib. 5: Virgil. Æn. 8. 630: & plerique, qui de origine urbis Romæ tradunt. Plinius, 8. 17: *Quæ de infantibus ferarum lacte nutritis, cum essent expositi, traduntur, sicut de conditoribus nostris à lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius, quam ferarum naturæ, arbitror.* Idem visum Plutarcho, Romul. cap. 11: *suspectam quidam habent fabulam & commentum: nos quum cernamus, quanta sus sit fortunæ, non debemus ei fidem derogare, reputantes animo, rem Romanam sine divino aliquo auspicio & magno miraculo non fuisse eo potentiæ progressuram* B.

Cane alitus) Supr. 1. 4. 10: Lucianus in libr. de sacrificiis, post pr. Ælianus var. histor. 12. 41: Aliter Herodotus, 1. 110. *Bern.*

14. Et quæ ex insulis) Malim, *ea quæ*. De Geryone quæ referuntur notiora sunt, quam ut quidquam notari ad ea debeat. Narratio extat in Diodoro, 4. 17. B. Meminit & Plato in Gorgia. *Bern.*

Tanta pabuli lætitia) Strabo libr. 3 pag. 117. 14. scribit, ibi pascentium ovium lac sero carere, multumque aquæ ob pinguedinem affundi, ut caseus cogi possit: & 50. dierum spatio pecus suffocari, nisi post quinquagesimum quemque diem, sanguinis missione pinguedo castigetur. Similia de agro Catanæo in Sicilia, tradit idem lib. 6. pag. 186. 3. & de Arabia Curtius, 5. 1. 15. *Bern.*

Inter

tia interpellata sagina fuerit, pecora rumpantur. Inde denique armenta Geryonis, quæ 15
illis temporibus solæ opes habebantur, tantæ famæ fuere, ut Herculem ex Asia prædæ magnitudine illexerint. Porro Geryonem ipsum 16
non triplicis naturæ, ut fabulis proditur, fuisse ferunt: sed tres fratres tantæ concordiæ extitisse, ut uno animo omnes regi viderentur: nec bellum Herculi sua sponte intulisse; sed cum armenta sua rapi vidissent, amissa bello repetisse.

CAP. V. Post regna deinde Hispaniæ, pri- 1
mi Carthaginienses imperium provinciæ occupavere. Nam cum Gaditani à Tyro, unde 2
& Carthaginiensibus origo est, sacra Herculis, per quietem jussi, in Hispaniam transtulissent, urbem-

Interpellata) Vide notata ad 18.5.7.

15. *Herculem ex Asia*) Herculem Tyrium intelligit. Vide Arrianum lib. 2. *Bong.*

16. *Porro Geryonem* &c.) Aliter Servius ad illa Virgilii, Æn. 7.661.

— postquam Laurentia victor
Geryone extincto Tirynthius attigit arva.

In hæc verba: *Geryones rex fuit Hispaniæ, qui ideo trimembris fingitur, quia tribus insulis præfuit, quæ adjacent Hispaniæ: Balearicæ majori, & minori, & Ebusæ. Fingitur etiam bicipitem canem habuisse, quia terrestri, & navali certamine plurimum potuit. Hunc Hercules vicit: qui ideo dicitur, ad eum olla ærea transvectus, quod habuerit navem fortem & ære munitam.* Mod.

CAP. V. 2. *Cum Gaditani à Tyro*) Hæc prolixe narrat Strabo extremo lib. 3. B. Colonias à Tyriis conditas referunt *Plinius*, 5.19. & Curtius, 4.4.27. *Bern.*

In-

urbemque ibi condidissent, invidentibus incrementis novæ urbis finitimis Hispaniæ populis, ac propterea Gaditanos bello lacessentibus, auxilium consanguineis Carthaginienses misere.
3 Ibi felici expeditione & Gaditanos, ab injuria vindicaverunt, & majorem partem provinciæ
4 imperio suo adjecerunt. Postea quoque hortantibus primæ expeditionis auspiciis, Hamilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam provinciam misere: qui magnis rebus gestis, dum fortunam inconsultius sequitur, in
5 insidias deductus, occiditur. In hujus locum gener ipsius Hasdrubal mittitur; qui & ipse à servo Hispani cujusdam, ulciscente domini in-
6 justam necem, interfectus est. Major utroque Annibal imperator, Hamilcaris filius succedit. Siquidem utriusque res gestas supergressus, universam Hispaniam domuit: inde Romanis illato bello,

Invidentibus increment. &c.) Adde supra, 43. 3. 13. & 43. 5. 4: Livium, 1. 9. 4: & 1. 14. 6: Tacitum, 4. 63. 4: Admirat. 20. 10.

4. *Hamilcarem*) Cujus cognomen *Barcas*: Lege Polybium lib. 2. Appianum in Iberica, pag. 258. f. Probum in ejus vita. De Hasdrubale à servo, cujus supra hoc ipso libro auctor meminit, interfecto, vide eosdem. *Bong.*

5. *Asdrubal*) Polybius libro secundo scriptum reliquit, Hasdrubalem quum spatio annorum octo in Hispania mansisset, tandem noctu per insidias à Gallo quodam, privatarum inimicitiarum causa, fuisse interfectum.

A servo) Supr. 44. 2. 4: Val. Max. 3. 3. fin.

7. *A Sci-*

bello, Italiam per annos sexdecim variis cladibus fatigavit: cum interea Romani missis 7
in Hispaniam Scipionibus, primo Pœnos provincia expulerint: postea cum ipsis Hispanis gravia bella gesserunt. Nec prius, perdomita 8
provincia, jugum Hispaniæ accipere potuerunt, quam Cæsar Augustus, perdomito Orbe, victricia ad eos arma transtulit, populumque barbarum ac ferum, legibus ad cultiorem vitæ usum traductum, in formam provinciæ redegit.

PRO-

7. *A Scipionibus*) Cneum & Publium intelligit, quos *duo fulmina imperii Romani* vocat Cicero pro Balbo cap. 15: Livius lib. 25. De Hispania ab Augusto domita, lege Dionem, Suetonium, Florum, Orosium, Horatium lib. 4. od. 14. *Bern.*

8. *Nec prius, perdomita provincia*) Augustus totam Hispaniam domuit. præcipuæ autem hic duæ validissimæ gentes, Cantabri & Astures, immunes imperii agitabant. Cum Cantabri extrema expectarent, certatim igne ac ferro inter epulas, venenoque, quod ibi vulgo ex arboribus taxeis exprimitur, præcepere mortem, seque pars major à captivitate, quæ videbatur, vindicavere. Astures etiam postmodum victi, ipsique adeo Hispani mitius ingenium à victore populo accepere. Atque hic finis Augusto bellicorum certaminum fuit, idem rebellandi finis Hispaniæ.

Pro-

urbemque ibi condidissent, invidentibus incrementis novæ urbis finitimis Hispaniæ populis, ac propterea Gaditanos bello lacessentibus, auxilium consanguineis Carthaginienses misere.
3 Ibi felici expeditione & Gaditanos, ab injuria vindicaverunt, & majorem partem provinciæ
4 imperio suo adjecerunt. Postea quoque hortantibus primæ expeditionis auspiciis, Hamilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam provinciam misere: qui magnis rebus gestis, dum fortunam inconsultius sequitur, in
5 insidias deductus, occiditur. In hujus locum gener ipsius Hasdrubal mittitur; qui & ipse à servo Hispani cujusdam, ulciscente domini in-
6 justam necem, interfectus est. Major utroque Annibal imperator, Hamilcaris filius succedit. Siquidem utriusque res gestas supergressus, universam Hispaniam domuit: inde Romanis illato bello,

Invidentibus increment. &c.) Adde supra, 43. 3. 13. & 43. 5. 4: Livium, 1. 9. 4: & 1. 34. 6: Tacitum, 4. 63. 4: Amirat. 20. 10.

4. *Hamilcarem*) Cujus cognomen *Barcas*: Lege Polybium lib. 2. Appianum in Iberica, pag. 258. f. Probum in ejus vita. De Hasdrubale à servo, cujus supra hoc ipso libro auctor meminit, interfecto, vide eosdem. *Bong.*

5. *Asdrubal*) Polybius libro secundo scriptum reliquit, Hasdrubalem quum spatio annorum octo in Hispania mansisset, tandem noctu per insidias à Gallo quodam, privatarum inimicitiarum causa, fuisse interfectum.

A servo) Supr. 44. 2. 4: Val. Max. 3. 3. fin.

7. A Sci-

bello, Italiam per annos sexdecim variis cladibus fatigavit : cum interea Romani missis 7
in Hispaniam Scipionibus, primo Pœnos provincia expulerint : postea cum ipsis Hispanis gravia bella gesserunt. Nec prius, perdomi- 8
ta provincia, jugum Hispaniæ accipere potuerunt, quam Cæsar Augustus, perdomito Orbe, victricia ad eos arma transtulit, populumque barbarum ac ferum, legibus ad cultiorem vitæ usum traductum, in formam provinciæ redegit.

PRO-

7. *A Scipionibus*) Cneum & Publium intelligit, quos *duo fulmina imperii Romani* vocat Cicero pro Balbo cap. 15: Livius lib. 25. De Hispania ab Augusto domita, lege Dionem, Suetonium, Florum, Orosium, Horatium lib. 4. od. 14. *Bern.*

8. *Nec prius, perdomita provincia*) Augustus totam Hispaniam domuit. præcipuæ autem hic duæ validissimæ gentes, Cantabri & Astures, immunes imperii agitabant. Cum Cantabri extrema expectarent, certatim igne ac ferro inter epulas, venenoque, quod ibi vulgo ex arboribus taxeis exprimitur, præcepere mortem, seque pars major à captivitate, quæ videbatur, vindicavere. Astures etiam postmodum victi, ipsique adeo Hispani mitius ingenium à victore populo accepere. Atque hic finis Augusto bellicorum certaminum fuit, idem rebellandi finis Hispaniæ.

Pro-

PROLOGI HISTORIARUM
Philippicarum Pompeii Trogi.

PROLOGUS LIBRI I.

PRimo volumine continentur hæc, Imperium Assyriorum à Nino Rege, usque ad Sardanapallum. Post quem translatum est per Arbacem ad Medos,

PRologi) Librorum Trogi περιοχὰς edere, non erat animi mei sententia: tam crebra, tam fœda erant in iis vulnera, novæ cicatrici ut locus non esset, & mihi desperata eorum videretur salus. Tandem & amicorum auctoritate compulsus, & meo etiam judicio persuasus, sententiam mutavi. Itaque vitam illis dedisse, hoc tempore satis sit: nam integram valetudinem aliis deberi, facile patiar. Attamen ne prorsus eorum curam videreter omisisse, periculum faciundum duxi, an & conjecturis nostris sanari quædam possent: sagaciores, in ceteris εὐστοχίαν suam exerceant. Namque à libris an sperandum aliquid sit, nescio: hoc scio septem mss. codices, in difficillimis & contaminatissimis locis, quasi conspiratione quadam, consentire; aut lectionum monstris certare. Vidi Italicam interpretationem, olim editam; quæ ne uno quidem loco, à librorum nostrorum scriptura discedit. Qualescunque sunt, Justini abbreviatoris negligentiam detegunt; & historiarum Trogi seriem ostendunt. Auctoris nomen in libris nullum est: Nam quod in duobus legitur, *In Trogi sequitur Justini epitoma libros*, non arbitror huc spectare, sed ad majus opus, id est, vulgatam Justini epitomam. Quisquis est, non in Justinum, sed in Trogum argumenta scripsit, ut in Livium Florus. Nam

dos, usque ad ultimum regem Astiagen. Is à Nepote suo Cyro pulsus regno: & Persæ regno potiti. Ut Crœso Lydiæ regi bellum intulit Cyrus, victumque cepit. Hic in excessu dicti Æolicarum & Joicarum urbium situs; originesque Lydorum, & in Italia Tuscorum. Post Cyrum, filius Cambyses Ægyptum domuit. Repetitæ Ægypti origines urbium. Exstincto Cambyse, Darius occisis Magis regnum Persicum accepit; captaque Babylone, bella Scythica molitus est.

Nam in his quædam sunt non pauca, quæ in Justino frustra quæras; ut non immerito integrum Trogi ipsius opus, historia desideret. Sunt autem *Prologi* ὑποθετικοὶ, singulorum librorum argumenta continentes. *Bong.*

LIB. V. *Sardanapallum*) Notavi ad Justinum, 1. 3. 1. hunc Diodoro, 2. 23. esse tricesimum à Nino. Diodori locum transcripsit Georgius Monachus: cujus Chronicum, opus Græce conscriptum, ex bibliotheca reginę matris usus sum, beneficio Fr. Pithœi, viri & humanitate & doctrina præstantissimi. Is Diodori locum ita refert: Σαρδανάπαλος δὲ τριακοστὸς μὲν καὶ πέμπτος ὢν ἀπὸ Νίνου &c. Idem ubi apud Diodorum legitur, Assyrios regnasse ἐπὶ γενεὰς τριάκοντα, habet ἐπὶ γενεὰς με. emendo λε. Et paulo post, Τεύταμος τῶν βασιλευόντων τῆς Ἀσίας, ὃς ἦν εἰκοστὸς ἀπὸ Νίνου, &c. Georgius legit, Ταυτάνου τῶν βασιλευόντων τῆς Ἀσίας, ὃς ἦν κς ἀπὸ Νινύου, &c. Sed hæc præter institutum. *Bong.*

Arbacem) Meminit hujus historiæ præter alios etiam Joannes Tzetza Chil. 3. hist. 95. ubi tamen Ἀρσάκης corrupte legitur, pro Ἀρβάκης. *Bern.*

Regno) Modius, *regno est.* Bern.

Excessu) Sæpius hæc vox his in Prologis obvia fit: &

PROLOGUS LIB. II.

SEcundo volumine continentur hæc: Scythiæ & Ponti situs; originesque Scythiæ, usque ad bellum quo est inde pulsus Darius: qui post hanc fugam Græciæ bellum intulit, per Datin & Tisafernem, quod soli Athenienses tenuere. Hic origines Athenarum repetitæ, & reges usque ad Pisistrati tyrannidem, qua extincta ratione vicere Persas. Ut mortuo Dario filius ejus Xerxes bellum Græciæ intulit: ac repetitæ origines Thessaliæ: expulsoque Græcia Xerxe, bellum ab Atheniensibus translatum in Asiam, usq; ad Xerxis interitum.

PROLOGUS LIB. III.

TErtio volumine continentur hæc. Ut mortuo Xerxe filius Artaxerxes, pulso inter-

notat excursum, digressionem, seu verbo Thucydidis, I.16.5 ἐκβολὴν τῦ λόγυ. *Bern.*

LIB. II. *Tisafernem*) Ex Herodoto & Probo in vita Miltiadis, lege *Arthaphernen.* Bong.

Athenienses tenuere) Quæ phrasis sit, *tenere bellum*, nondum compertum est mihi. malim, *sustinere*, repetita ex priori voce sylla. ba, quam propter similitudinem absorpserat. *Bern.*

Tyrannidem, qua ext.) Conjectura legendum auguro, *qua extincta, ad Marathonem* &c. *Pers.* aut propius veterem scripturam, *tyrannidem extinctam: Qua ratione* &c. *Pers.* B. Modius posteriorem Bongarsii conjecturam probat: mihi prior potior videtur. *Bern.*

LIB. III. *Pulso interfectore*) Lege *interfecto interfectore.* Prior vox ob affinitatem sequentis ab exscriptore omissa, peperit falsam lectio-

terfectore patris Artabano, bellum cum defectore Ægypti habuit: primoque dux ejus Achæmenes victus est; iterum per Agabazum Ægypto recepta. Ut Græcis cum rege pacificatis, bella inter ipsos orta sunt. Inde repetitæ Peloponnensium origines: ut ab Herculis posteris Dorico populo sit occupata. Deinde bella Argolica & Messiania: coalitique Sicroniæ & Corinthio tyranni. Bellum Criseum: & quod Athenienses primo cum Bœotis, dein cum Peloponnesiis gesserunt.

PROLOGUS LIB. IV.

QUarto volumine continentur res Siculæ; ab ultima origine, usque ad deletam Syracusis Atheniensium classem.

lectionem, & historiæ contrariam. Modii mss. Fuldenses, *pulsus interfectorem patris Artabanum.* ex quo ille: *ultus interfectorem* &c. Vere, ut puto, nam *ulcisci hostem* etiam dicimus. *Bern.*

Primoque dux ejus &c.) Modii mss. *primo duæ dux ejus Acthamenes victus est, iterumper Agapaxum Ægyptus recepta.* Sed Bongarsii opera satis restitutus videtur hic locus. *Bern.*

Achamenes) Diodorus Ἀχαιμένης & pro *Agabazum* lege *Megabazum.* Μεγάβαζος Diodoro lib. 11. *Bong.*

Messiania) Intelligit bella contra Messenios. de quibus Justinus, 3. 4. Videtur igitur legendum *Messeniaca*, aut *Messenica.* quo indice quartum suum librum insignivit Pausanias. *Bern.*

Coalitique) *Coalescere* hic idem significat, quod *Convalescere*: videturque in usu fuisse Trogo, propterea etiam adserenda aut relin-

PROLOGUS LIB. V.

QUinto volumine continentur hæc. Bellum inter Athenienses & Lacedæmonios, quod Deceleicum vocatur, usque ad captas Athenas. Ut expulsi sunt Athenis triginta tyranni. Bellum quod Lacedæmonii in Asia cum Artaxerxe gesserunt, propter Grissum initum. Hinc repetitum in excessu Cyri cum fratre bellum; & Græcorum qui sub eo militaverunt.

PROLOGUS LIB. VI.

SExto volumine continentur hæc. Bellum Lacedæmoniorum gestum in Asia cum Persicis præfectis, ducibus belli Herculide & Agesilao,

relinquenda Justino, 3. 4. 1 18. 4. 1: 36. 2. 16: Hoc sensu Livius, 1.8.1. *Bern.*

Sicroniæ) Leg. *Sicyoniæ & Corinthi tyranni*, de quorum regno Eusebius in Chronico, & Pausanias Corinth. Bellum autem Criseum mihi neque lectum, neque auditum est: suspicor legendum, *Thyreum*, de quo Herodotus, 1.82: & Eusebiꝰ Chron. *Bong.*

Historiam vide etiam apud Diodorum, 15.70: & 14. 87. *Bern.*

Criseum) Vide notam præcedentem. Rutgersius variarum lib. 5. cap. 7. *Crisæum* legendum affirmat. Crissæus sinus Straboni idem est qui Corinthiacus. bellum autem occasione Corinthiæ Tyrannidis, *Corinthiacum* appellatum, modo citato loco Diodorus tradit, quod circum ea potissimum loca gestum sit. Potuit ergo simili de causa *Grissæum* appellari. *Bern.*

LIB. V. *Crissum*) Lege *Cyrum*. B. Adde Xenophontem hist. Græc. lib 3. à princ. *Bern.*

LIB. VI. *Herculide*) Vide not. ad Justin. 6. 1. 2. *Bern.*

Cnido) Modii editio, *Cnidi*. Bern.

Eu&rix]

lao, usque ad prælium navale factum Cnido: quo victis illis, Athenienses repetiere imperium. Dein bellum Corinthiacum, & bellum Bœotium, quo euctrix & Mantinæ victi Spartani, amisere Imperium. In Thessalia deinde Jasonis & post illum Alexandri Epirei coalitum atque extinctum imperium. Tum sociale bellum gestum adversus Athenienses Achæis, & Phodiis, & Byzantiis. Transitus hinc ad res Macedonicas.

PROLOGUS LIB. VII.

SEptimo volumine continentur origines Macedonicæ, regesque à conditore gentis Carano, usque ad magnum Philippum: ipsius Philippi res gestæ usque ad captam urbem Motho-

Euctrix) Scribe *Leuctrix & Mantineæ* Bong.

Epirei) Emenda *Pheræi*. Alexandri pheræi nomen restituendum videtur & Diodoro, 15. 67. sub anno 4. Olympiadis 102. καὶ καταλαβὼν (de pelopida loquitur) τὴν ἀκρόπολιν φρουρουμένην ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος. lege ex plutarcho in pelopida τοῦ Φεραίου *Bong*.

Coalitum) Vide supr. prol. 3. not. d. *Bern*.

Phodiis) Legendum, *Rhodiis*. Bong.

Lib. VII. *Magnum Philippum*) Ceteris regibus præstitisse & fortuna & moribus, plutarchus in apophth. c. 29. ex Theophrasto refert. Inde ergo philippicæ historiæ Trogi, quod hic regum maximus philippus Macedonici Imperii prima fundamenta, eaque firmissima jecerit. Trogi autem historia nihil aliud, quam Macedonica historia. *Bong*.

Mothonem) Vide not. ad Justin. 7. 6. 14. *Bern*.

Mothonem. Additæ in exceſſu Illyriorum & Pœnum origines.

PROLOGUS LIB. VIII.

OCtavo volumine continentur res geſtæ Philippi magni, poſt captam urbem Mothonem à principio belli Phocenſis, quod ſacrum vocant, usque ad finem ejus: interfectumque huic bellum quod Philippus cum Calchidoniis urbibus geſſit, quarum clariſſimam delevit Olynthon. Ut Illyrici reges ab eo victi ſunt; & Thracia atque Theſſalia ab eo ſubacta: & rex Epiro datus Alexander electo Aryba: & fruſtra Perinthos oppugnata.

PROLOGUS LIB. IX.

NOno volumine continentur hæc. Ut Philippus à Perintho ſummotus. Bizanti origi-

Pœnum) Scribendum *Pæonum*. B.

LIB. VIII. *Interfectum*) lege *interjectumque* Bong.

Calchidoniis) Lege *Chalcidoniis* B. Chalcidicas urbes, ἐς Χαλκιδικὰς πόλεις, appellant Diodorus. 16. 53: Suidas in voce Κάρανος. ubi de hac expeditione loquuntur. Thucydides, 2. 15. & alibi, Χαλκιδέας. Chalcidonii nusquam, quod ſciam, leguntur. *Bern.*

Ab eo ſubacta) A membranis meis abſunt illa, *ab eo*, & recte. quid enim, cum præceſſerint, ſtatim illis hic repetitis opus eſt? *Mod.*

Electo) Scribe *ejecto*. Bong.

LIB. IX. *Bizantij*) Mod. edidit. *Bizantii* Bern.

In quibus illa prius finierant) Modius confidenter ſcribendum dicit, *in quibus illas prius finierat*, tam ex Bong.

origines, à cujus obsidione summotus Philippus, Scythiæ bellum intulit. Repetitæ inde Scythicæ res, ab his temporibus, in quibus illa prius finierant, usque ad Philippi bellum, quod cum Mathea, Scythiæ rege, gessit. Unde reversus, Græciæ bellum intulit: victusque Cheroneæ, cum bella Persica moliretur, præmissa classe cum ducibus, à Pausania occupatis angustiis, nuptiarum filiæ occisus est, priusquam bella Persica inchoaret. Repetita res inde Persicæ à Dario notho, cui successit filius Artaxerxes cognomine nemone: qui post fratrem Cyrum victum, pulsaque Gnido per Conona classe Lacedæmoniorum, bellum cum Evagora rege Cypro gessit: originesque Cypri repetitæ.

PROLOGUS LIB. X.

DEcimo volumine continentur Persicæ res, ut Artaxerxes Annemon pacificatus cum Evago-

Bong. codicum scriptura, quam suorum: in quibus, *illas prius finieramus, quæ ad* &c. Videtur autem, si quidem malimus explicare auctores quam corrigere, retinenda Bongarsianorum mss. lectio, ut mendo vacans. *Finierant* enim passivam vim habet, ut sexcenta alia. *Bern.*

Mathea) Legendum *Athea*, docui ad Justinum, 9. 2. 1: Ponticarum gentium antiquissimum regem Atheam commemorat Florus, 3. 5. pr. qui in mss. dicitur *Etas*. Bong.

Victusque) Scribendum *victorque*. B.

Nuptiarum filiæ) Deest vox *die*. B.

Nemone) Hic & sequenti libro scribe *Mnemon*. Bong.

LIB. X. *Annemon.*) Vide pro-

Evagora rege Cyprio, bellum Ægyptium in urbe Ace compararit: ipse in Cadusiis victor: effectores in Asia purpuratos suos persequutus, primum Dopanem præfectum Paphlagonaon origo repetita: Dein præfectum Hellesponti Ariobazanen: deinde in Syria præfectum Armeniæ Orontem, in omnibusque victis decesserit, filio successore Ocho. Is deinde occisis optimatibus Sidon accepit: Ægypto bellum ter intulit. Ut post mortem Ochi regnavit Arsen. Deinde reus, qui cum Alexandro Macedonum rege bello conflixit.

PROLOGUS LIB. XI.

UNdecimo volumine continentur res gestæ Alexandri Magni, usque ad interitum regis

de proxime præced. notam. *Bern.*

Ace) Strabo lib. 16. pag. 521. 43. *Ptolemæis magna urbs, prius Ace nominata, hac Persæ receptaculo adversus Ægyptum utebantur.* Emendandus Probus Datame: *& nuntium ad exercitum acrem misit.* Leg *Acen.* Bong.

In Cadusiis) Meminit Probus Datame. *Bong.*

Effectores) Leg. *defectores*, ut Prologo lib. 3: Diodorus, 15. 91: τὰς ἀφεστηκότας, *eos qui defecerant,* Probus. Cui præfectus seu dynastes Paphlagonum, est *Thyus*: in v. c. *Thuys*: *Ariobarzanes* Diodoro, 15. & Gemisto, qui ex Diodoro exscripsit, præfectus *Phrygiæ*: Probo, Lydiæ, & Ioniæ, totiusque *Phrygiæ*: cum Lydiam Autophradati. Diodorus tribuat. *Orontes* illis est satrapes Mysiæ *Bong.*

Dopanem) Vide not præced. Ceterum *Datamen* hic legen-

gis Persarum Darii. Dictæque in excessu origines & reges Cariæ.

PROLOGUS LIB. XII.

DUodecimo volumine continentur Alexandri Magni bella Bactriana & Indica, usque ad interitum ejus. Dictæque in excessu res à præfecto ejus Antipatro in Græcia gestæ. & ab Archidamo rege Lacedæmoniorum, Molossaque Alexandro in Italia, quorum ibi

legendum patet ex Diodoro, 15.91: Polyæno lib. 7. Nec obest, quod Paphlagonum præfectus hic dicitur, cum Cappadocum fuerit: nam & illam regionem occupavit. Probus in vita *Bern.*

Præfectum Paphlogonaon) Fortasse *Præfectum Paphlagonum: origo Paphlagonum repetita.* B. Forte etiam legi possit *Paphlagonum: eorum origo repetita*, ut ista vox in posterioribus antecedentis syllabis delituerit. *Bern.*

In omnibusque) Abundat τὸ *in* natum ex ultima litera vocis *Orontem.* Bong.

Sidon accepit) Lege *Sidona cepit*, ex Diodoro, 16.45: & Gemisto lib. 2. qui cum soleat exscriptor esse Diodori, Mentorem facit Rhodium, ducem auxiliatorum, Tennem autem regem Sidoniorum: contra quam Diodorus, cui Mentor rex est, Tennes Rhodius dux. *Bong.*

Ter) Forte numeris expressa fuit hæc vox III. legi oportuit *tertium*, vel *tertius*, nempe post Cambysen & Artaxerxen. *Bern.*

Arsen) Straboni extremo libro 15. est Νάρσης *Bern.*

Deinde reus) Hæc ita emenda: *Dein Dareus, qui cum Alex.* &c. *Bong.*

LIB. XII. *Molossaque*) Scribe *Molossoque.* De Archidamo, pro Tarentinis contra Lucanos pugnante, interfecto, Diodorus, 16.64. Gemistus lib. 2. *Bong.*

Quorum ibi est uterque) Verissima scriptura: quam tamen temerare ausi edidere:

ibi est uterque cum exercitu deletus. Additæ his origines Italicæ Apulorum, Samnitum, Sabinorum; & ut Zopyrion in Ponto cum exercitu periit.

PROLOGUS LIB. XIII.

TErtio decimo volumine continentur hæc. Ut mortuo Alexandro, optimates castrorum ejus, provinciarum imperia sint partiti: ut veterani qui ab eodem lecti erant in colonias, moliti, relictis illis, in Græciam redire; à Phithone sint deleti. Bellum Lamsacum, quod Antipater in Græcia gessit. Bellum quo Perdiccas regem Ariaratem occidit, & occisus est. Bellum quo Eumenes Neoptolemum & Craterum occidit. Additæ in excessu origines regesque Cyrenarum.

PRO-

re: *ubi est cum exercitu deletus.* Nempe de Archidamo non legerant. *Bern.*

Apulorum, Samnitum) Modius *Lucanorum* ex membranis suis inserit. neque enim, inquit, verisimile est hos ab auctore omissos, quorum vel maxime causa in Italiam trajecit Alexander Molossus, à quibusque, posteaquam gravia cum iis diu bella gessisset, interfectus est. Vide Justini Epitomam XII. *Bern.*

LIB. XIII. *Damascum*) Leg. *Lamiacum.* B.

Occidit, & occisus est) Vereor ut hoc absque libris restitui possit: interim ut sententia constet, legamus, *occidit, is ut deinde occisus est.* De nece Perdiccæ lege Diodorum, 18. 34: & Probum Eumene. *Bong.*

LIB.

PROLOGUS LIB. XIV.

QUartodecimo volumine continentur hæc: Bellum inter Antigonum & Eumenem gestum: Quem ut Cappadocia expulit Antigonus, sic Phrygia majore Aridæum & Cliton: victus in Hellesponto navali bello. Repetitum rursus bellum ab Eumene per Argyraspidas, quo victus ab Antigono, interiit. Ut in Macedonia Cassander victo Polyperchontere, captaque ad fatorem mychia matrem Alexandri Olympiadanæ obsessam interfecit.

PROLOGUS LIB. XV.

QUindecimo volumine continentur hæc: Ut Demetrius Antiochi filius Gazæ victus

LIB. XIV. *Sic Phrygia majore Aridæum, & Cliton.*) Atqui Phrygiam majorem obtinebat ipse Antigonus. Et præterea quid Clito cum Phrygia? qui præsidere classi jussus erat. Quæ sequuntur, nō sunt veriora. ms. Lugdunensis pro, *majore*, legebat *minore*. Sic itaq; legendum; *quem ut Cappadocia expulit Antigonus, sic Phrygia minore Aridæum, Ut Clitus in Hellesponto navali bello.* De stratagemate autem, quod usus est Antigonus in devincendo Clito, vide Diodorum. *Voss.*

Polyperchontere, captaq.) Legendum arbitror, *Polyperchonte, receptaq; à defectore Munychia, matrem Alexandri Olympiada, Pydnæ obsessam interfecit.* Bong.

Olympiadanæ) Vide not. præcedent. *Bern.*

LIB. XV. *Antiochi*] Scribe, *Antigoni*. Bong.

Poly-

ctus est ab Ptolemæo. Ut Cassander in Macedonia filium Alexandri regis interfecit: ac alterum Polyperconutes. Ut Ptolemæum vicit classe Demetrius: idemque ab obsidione Rhodi summotus est. Repetita in excessu origo Rhodiorum: unde digressus Demetrius liberavit à Cassandro Græciam. Dein pater ejus Antigonus bellum cum Lysimacho & Seleuco habuit. Repetitæ Seleuci res, & regis Indiæ Sandrocotti. Ut victus bello Antigonus interiit; reliquiæque sunt à filio collectæ: & Leonimidiæ inde Spartani res gestæ Corcyræ & Illyrico, & in Italia, qui ablata Corcyra, rex Cassander interiit.

PROLOGUS LIB. XVI.

SExtodecimo volumine continentur hæc: Ut mortuo Cassandro, ortisque inter filios ejus certaminibus, Demetrius adjutor alteri cohibitus, occiso eo, Macedoniæ regnum tenuit:

Polyperconutes) Emenda *Polyperchontes*. Is Herculem Barsines filium corruptus à Cassandro interfecit. Plutarchus de vitioso pud. c. 7: Diodorus, 20. 18: Pausanias Bœot. *Bern.*

Leonimidiæ) Leg. *Leonida*. Bong.

Qui abl.) Lege *cui abl.* Bern.

LIB. XVI. *Evictus*] Probo conjecturam Modii rescribentis *ejectus*. Bern.

Andromache) Scribe *ab Dromichæte*. Justino, 16. 1. 19. *Dorscetes* dicitur. B.

Clearchus) Lege ἐκλογὰς Memnonis, Diodorum, 15. 16. 20.

nuit : quo mox evictus à Pyrrho Epiri rege, translatis in Asiam bellis; captus à Seleuco decessit. Ptolemæus nuncupato successore filio Filadelpho decessit. Ut Lysimachus in Ponto captus ac missus Andromache, rursus in Asia civitates quæ sub Demetrio fuerant, & in Ponto Heracleam occuparit. Repetitæ inde Bithyniæ & Heracleoticæ origines; tyrannique Heracleæ Clearchus & Satyrus & Dionysius, quorum filiis interfectis Lysimachus occupavit urbem.

PROLOGUS LIB. XVII.

SEptimodecimo volumine continentur hæc: Ut Lysimachus occiso filio Agathocle, per novercam Arsinoën bellum cum rege Seleuco habuit, quo victus interiit: ultimumque certamen commilitonum Alexandri fuit. Ut Seleucus amissis in Cappadocia cum Diodoro copiis, interfectus est ab Ptolemæo fratre Arsinoës uxoris Lysimachi, in cujus vicem Ptolemæus cognomine Ceraunus, creatus ab exercitu rex, Macedoniam occupavit: Bella cum Antiocho & Pyrrho composuit, datis Pyrrho

16.20. hic Satyri non meminit: & Dionysii eidem sunt Ζάδρας καὶ Κλέαρχος· ex Memnone videtur legendum. Ὀξάθρης καὶ Κλέαρχος. *Bong.*

LIB. XVII. *Ut Lysimachus*) Vide excerpta ex Memnonis historiis. *Bong.*

LIB.

Pyrrho auxiliis, quibus iret contra Romanos, defensum Tarentum. Inde repetitæ origines regum Epiroticorum, usque ad Pyrrhum: ipsiusque Pyrrhi res gestæ, priusquam in Italiam trajecit.

PROLOGUS LIB. XVIII.

Octavodecimo volumine continentur res à Pyrrho Epirota in Italia gestæ contra Romanos: Postque id bellum, transitus ejus in Siciliam adversus Carthaginienses. Inde origines Phœnicum, & Sidonis, & Veliæ Carthaginumque res gestæ in excessu dictæ.

PROLOGUS LIB. XIX.

Undevicesimo volumine continentur res Carthaginiensium in Africam per rubellum annorum gestæ: & in Siciliam, cum Selinum Temetegantum & Gametinam & Gelam ceperunt: quo bello Dionysius Syracusanus, Siciliæ regnum occupavit. Bellum quod cum eo

LIB. XVIII. *Veliæ*) Ex Justino lege *Uticæ*. Veliam enim Strabo initio lib. 6. auctor est à Phocæensib. conditam. B. Alii ediderunt *Tyri*. Bern.

Carthaginumque) Lege *Carthaginiensiumq*. Bong.

LIB. XIX. *In Africam*) Scribe *in Africa*. Et paulo post, *in Sicilia*. Quæ sequuntur, ita deformata sunt, ut nulla fere historiæ species appareat. B. retineri tamen posset ista lectio. Vide not. ad Justin. 3.1.1. *Bern.*

Per

eo Phœni per Homilconem gesserunt, quod obsidione Syracusarum exercitum & classem amisit.

PROLOGUS LIB. XX.

VIcesimo volumine continentur res gestæ Dionysii Siculi patris. Ut pulsis Pœnis Italica bella sit molitus. Inde repetitæ origines Venetorum, & Græcorum, & Gallorum, qui Italiam incolunt. Deductisque Dionysii rebus ad interitum ejus, dictæ quas Anno magnus in Africa gessit.

PROLOGUS LIB. XXI.

UNo & vicesimo volumine continentur hæc. Ut in Sicilia Dionysius filius à patre amisso

Per rubellum annorum) Ms. P. Pithœi adscriptum habet, *per Asdrubalem, Amulcarem & Annonem*. quod absque dubio rectum est. B. Modii libri, *per subellum annorum*. Alii edidere *per numerum multorum annorum*. Bern.

In Siciliam) Vide præcedent not. a. *Bern.*

Cum Selinum &c.) Hæc ita legenda conjicio, *cum Selinuntem, & Agrigentum, & Gam. & Gel. cep.* Est autem *Gamerina*, aliter *Camerina*. G. & C. invicem permutantur. κυβερνῶ, guberno, *gladius* Varroni à clade, ἐκκλησία nobis est *eglise*. Et in mss. *Cobrias*, Gobryas: *adici*, pro *adigi*. Græcis Καμάρινα Strabo, Stephanus. *Bong.*

Phœni per Homilconem) Scribe *Pœni per Imilconem*. Bong.

Quod) Modii mss. *quadsidione*: ex quo ipse facit, *quoad obsidione*.

LIB. XXI. *A patre*) Τὸ *à* videtur abundare. *Bong*

Per Dionysius) Leg. *per Dionem ejectus bellum cum* sic

amisso tractarit imperium. Per Dionysius jectus bellum cum Siculis gessit: donec amissis liberis & fratribus Corinthum statim oleonthe Carthaginiensium bello sit liberata Sicilia: mortuoque Pisistrato iterum facta seditione arcessiti quam ad bello Carthaginienses obsederũt Syracusas: quo bello Agathocles nanctus imperium est.

PROLOGUS LIB. XXII.

SEcundo & vicesimo volumine continentur hæc. Res gestæ Agathoclis: ut à Pœnis nanctus imperium, bellum cum ipsis gessit, primum in Sicilia, dehinc victus, trajecit in Africam, ubi possessa provincia Ophellam regem Cyrenarum interfecit. Ut rursus in Siciliam reversus, occupata totius insulæ dominatione, cum revertisset in Africam, amissis copiis, solus inde profugit in Siciliam: belloque ibi repetitus, & cum pœnis pacem composuit, & dissidentes à se Siculos subjecit.

PRO-

sic gessit: don. amiß. lib. & fratre Corinthum secessit: Ut à Timoleonte Carthaginiensium bello, &c. Ita quodammodo expressimus mentem auctoris. *Bong.*

Corinthum statim) Modius mavult, *Corinthum abiit: ut à Timoleonte*, &c. *Bern.*

Arcessiti quam ad bello) Legas, *arcessiti ad bellum Carth.* Bong.

Nanctus) Impressi *nactus*, sed parum interest, ut & sequenti Prologo.

LIB. XXII. *Repetitus. &*) Recto

PROLOGUS LIB. XXIII.

TErtio & vicesimo volumine continentur hæc. Ut Agathocles domita Sicilia, bellum in Italia Bruttis intulerit. Repetitæ inde Bruttiorum origines: omnibus subactis, rex, seditione filii exheredati ac nepotis oppressus, interiit. Inter peregrinos deinde milites ejus & Siculos bellum motum; quæ causa Pyrrhum regem Epiri in Siciliam adduxit: bellaque Pyrrhus cum Pœnis & Mamertinis ibi gessit: & à Sicilia reversus in Italiam, victus prælio à Romanis revertit in Epirum.

PROLOGUS LIB. XXIV.

QUarto & vicesimo volumine continentur. Bellum quod inter Antigonum Gonatam, & Antiochum Seleuci filium in Asia gestum est. Bellum quod Ptolemæus Ceraunus in Macedonia cum Monio Illyrio & Ptolemæo Lysimachi filio habuit: atque Arsinoën sororem suam imperio Macedonicarum urbium exuit. Ipse, cum Belgio Gallorum duce congressus, interiit. Repetitæ inde Gallorum

Recte hoc quidem. Alii perperam: *repetito, cum.* Bern.

LIB. XXIII. *Bellaque Pyrrhus*) Placet quod Modius edidit, *bella quæ Pyrrhus.* Bern.

Et à Sicilia] Malim, *Ut à Sic.* Bern.

LIB. XXIV. *Continentur*) Modii aliæque edd. *continetur*;

lorum origines, qui Illyricum occuparant; atque ut ingressi Græciam, Brenno duce, Delphis victi deletique sunt.

PROLOGUS LIB. XXV.

QVinto & vicesimo volumine continentur hæc. Ut Antigonus Gallos delevit: deinde cum Apollodoro Cassandreæ tyranno bellum habuit. Ut Galli transierint in Asiam, bellumque cum rege Antigono & Bithynio gesserunt: quas regiones Felini occuparunt. Ut Pyrrhus ex Italia reversus, regno Macedoniæ Antigonum exuerit; Lacedæmoniam obsederit; Argis interierit: filiusque ejus Alexander Illyricum cum Mytilo bellum habuerit.

PROLOGUS LIB. XXVI.

SExto & vicesimo volumine continentur hæc. Quibus in urbibus Græciæ dominationem Antigonus Gonatas constituerit; Ut defectores Gallos Megaris delevit: regemque Lace-

tur: sed illud malo, nam ad plura pertinet. *Bern*.

LIB. XXV. *Bithynio*) Malim *Bithynus*. Bern.

Lacedæmoniam) Modius edidit, *Lacedæmonem*. Bern

LIB. XXVI. *Antigonus Gonatas*) Tangit hæc Polybius Hist. 9. 23. *Bern*.

Lacedæmoniorum Area) Modii editio, *Lacedæmonium Arean*. Bern.

Sicuonem) Mod. ed. *Sicionem*. Bern.

Megara) Mod. ed. *Megaram*. B.

Lib.

Lacedæmoniorum Area Corinthi interfecit. Dehinc cum fratris sui Crateri filio Alexandro bellum habuerit. Ut princeps Achaiæ Aratus Sicuonem & Corinthum & Megara occuparit. Ut in Syria rex Antiochus, cognomine Soter, altero filio occiso, altero rege nuncupato Antiocho, decesserit. Ut in Asia filius Ptolemæi regis socio Timarcho desciverit à patre. Ut frater Antigoni Demetrius occupato Cyrenis regno, interiit. Ut mortuo rege Antigono, filius ejus Seleucus Gallinicus regnum acceperit.

PROLOGUS LIB. XXVII.

SEptimo & vicesimo volumine continentur hæc. Seleuci bellum in Syria adversus Ptolemæum. Item in Asia adversus fratrem suum Hieracem: quo bello Anguræ victus est à Gallis. Utque Galli Pergamo victi ab Atalozia Lambitunum occiderint. Ut Ptolemæus eum denuo captum interfecerit: & Antigonum Andro prælio navali prona vicerit: & à Galli-

LIB. XXVII. *Hieracem*) Mod. ed. *Antiochum Hier.* Bern.

Anguræ) Straboni lib. 4. & 12: Ἄγκυρα, est castellum Tectosagum. Memnoni est urbs Trogmorum. *Bong.*

Ab Atalozia Lambitunum) Modius edidit, *ab Attalo Lambitunum.* Lege *ab Attalo. Zybæam Bithynum* (aut antiquo more, *Bithunum*) Liv. 38. 16. 10. *Bern.*

Prona) Mod. ed. *oprona.* Bern.

Gallinico fuſus, in Meſopotamia Antiochus inſidiantem ſibi effugit Artamenem. Dein poſtea cuſtode Stryponio, quo à Gallis occiſo Seleucus quoque frater ejus deceſſerit, majoremque filiorum ejus Epacorios occiderit.

PROLOGUS. LIB. XXVIII.

Octavo & viceſimo volumine continentur hæc. Ut mortuo rege Epiri Alexandro Laudamiam Epirotæ occiderint. Dictique in exceſſu Baſtarnici motus. Ut ex Macedonia Demetrius ſit à Dardanis fuſus quo mortuite Kc. filii ejus Philippi ſuſcepit Antigonusque Theſſaliæ in Aſiam Cariam ſubjecit: & adjutis Achæis contra regem Spartanum Cleomenem, cepit Lacedæmona: amiſſoque regno Cleomenes Spartanos confuſugit Alexandriam, atque ibi interiit. Dictum in exceſſu bellum Illyricum, quod Romani geſſere cum Teuta.

PRO-

Et à Gallinico) Malim, *ut* *à Gall.* Bern.

Inſidiantem ſibi effugit Artamenem) Lege *Ariamenem*. Voſs.

Artamenem &c.) Totum locum ita ſcribo: *effugit Artamenem: dein poſtea cuſtodes Tryphonis*, nempe Ptolemæi, cui hoc cognomen erat. Anſam dedit huic emendationi Rutgerſius dicto cap. 7. ubi ſimilem locum Prol. 30. corrigit. *Bern.*

Epacorios) Leg. Apaturius, ex Polybio 4. 48 *Bern.*

Lib. XXVIII. *Baſtarnici*) Mod. ed. *Baſtarnarum.* Bern.

Ea

PROLOGUS LIB. XXIX.

UNdetricesimo volumine continentur hæc: res gestæ Philippi regis adversus Dardanos, & Ætulos. Repetitæque inde Creticæ origines: Post cujus insulæ societatem, Philippus cum Illyriis, & rursus Ætolis bello congressus est: adjuvantibus Ætolos Romanis: Quo finito intulit Ætolis bellum.

PROLOGUS LIB. XXX.

TRicesimo volumine continentur hæc. Ut mortuo Ptolemæo Utrufphonæ, filius ejus Philopator Antiochum regem vicit. rapi ei pœamare gathocleæ, corruptus decessit, relicto

Ex Macedonia) Mod.ed. optime, *Rex Macedoniæ*. Bern.

Quo mortuite &c. *filius ejus*) Spurcissima lectio, ms. habet, *quo mortuiteem filii ejus*. Puto scribendum: *quo mortuo, tuitionem filii ejus Philippi suscepit Antigonus, qui Thessaliam, Mœsiam, Daciam, subjecit*. Voss.

Quo mortuite &c.) Legendum arbitror, *quo mortuo tutelam filii ejus Philippi suscepit Antigonus, qui Thessaliam, Mœsiam, Cariam subjecit*. Sed periculosæ, si deficit historia, conjecturæ. *Bern.*

Cepit Lacedæmona) Ms. *Lacedæmoniam*. Et sic solet Justinus. Ita Babylonia, Chalcedonia, Sidonia. *Voss.*

Spartanos) Mod.ed. *Spartanus*. Bern.

Teuta) Florus, 2. 5. 2. habet *Teuca*. sed in mss. est *Teutana*; quomodo & in Jornande. Plinio, 34. 6. *Tenca*. Bern.

LIB. XXIX. *Ætulos*) Modii editio, *Ætolos*. Bernecc.

LIB. XXX. *Ptolemæ Vtrufphonæ*) Hic est Ptol. Evergetes. *Vtrufphonæ* quid sit, viderint doctiores. B. Rutgersius di-

cto filio pupillo: in quem cum Philippo rege Macedonum consensit Antiochus. Philippi deinde gesta in Asia, cum movisset Ætola bella. A quibus reversus bellum habuit cum ducibus Romanis Sulpicio & Flaminio, quibus victus, pax. Transitus deinde ad res Antiochi, qui post regnum acceptum persequutus defectores in Media Molonem, in Asia Maccheum, quem obsedit Sardibus; pacata superiore Asia Bactris tenus, in Romana bella descendit.

PROLOGUS LIB. XXXI.

UNo & tricesimo volumine continetur bellum, quod cum Lacedæmonio Navide Titus Flaminius & Philopœmen dux Achaichorum gessit. Item bellum quod cum Antiocho in Achaia per Achilium consulem, & in Asia per Scipionem gestum est. Denique Annibalis ad regem ab Carthagine fuga. Bellum cum Acholis

us dicto cap. 7. lib. 5. ostendit legendum *Tryphone*. Bern.

Regem vicit rapi ei pæamare) Puto scribendum; *Antiochum regem vicit: turpique postea amore Agathocleæ corruptus decessit*. Voss.

Rapi ei pæamare gathoclea corr. dec.) Hoc quomodo restituendem sit, assequi conjectura non possum: hoc quilibet intelligit, amore Agathocleæ corruptum decessisse. *Bern.*

Flaminio) Scribe *Flaminino, â quibus victus*. Bong.

Maccheum) Leg. *Achæum*, ex Polybio, qui bellum hoc describit lib. 8. *Bern.*

Lib. XXXI. *Navide*) Mod. ed. *Nabide*, utrumq; bene. *Bern.*

Acha-

cholis gestum per eundem Achilium qui Antiochum Græcia expulerat.

PROLOGUS LIB. XXXII.

SEcundo & tricesimo volumine continentur hæc. Defectio ab Achæis Lacedæmoniorum & Messeniorum, qua Philopœmen interiit. Romanorum in Asia ducem ambo, adversum Gallos bellum. Regis Philippi propter ablatas sibi civitates, alienatus in Romanos animus; & ob hoc alter filiorum Demetrius occisus: Concitatique ab eo Basternæ, transire conati in Italiam. Inde in excessu dictæ res Illyricæ: Ut Galli qui occuparant Illyricum rursus redierunt in Galliam, originesque Pannoniorum, & incrementa Daciorum, per Ruboboften regem. In Asia bellum à rege Eumene gestum adversus Gallium Ortiagonem, Parnecem Ponticum, & Pru-

Achaichorum] Leg. *Achaeorum.* Bong.

Achilium) Leg. *Acilium.* Bong.

Ab Carth.] Mod. ed. *à Carth.* Bern.

Acholis] Scribe *Aetolis.* Bong.

LIB. XXXII. *Ducem ambo*] Legendum, *duce Manlio*, Livius, 38. 12. Florus, 2. 11. Miror in historia miscella Pauli Diaconi, 4.5. Fulvio hoc tribui: cum Fulvius, qui collega erat Manlii, pæne iisdem diebus cum Ætolis bellum gesserit, quibus Manlius cum Gallis. Plutarchus, de virtutibus mulierum, Γναῖον vocat, quod Manlii prænomen est: Interpres nostras de Cnæo Scipione Plutarchum loqui arbitratus est. *Bong.*

Prusiana adjuvante Prusiam Annibale Pœno. Res gestæ Annibalis post victum Antiochum. Et mox mortuo Seleuco filio magni Antiochi successit regno frater Antiochus.

PROLOGUS LIB. XXXIII.

Tertio & tricesimo volumine continentur hæc. Ut cum Perse Philippi filio, Rege Macedonum, Romani bellum gesserint: quo capto deleta est Epiros: Ætolicæ civitates ab unitate corporis deductæ, inter Achæos & Lacedæmonios certamine orto: Bellum rursum in Macedonia gestum à Romanis cum seu Philippo.

PROLOGUS LIB. XXXIV.

Quarto & tricesimo volumine continentur hæc. Bellum Achaicum quod Romani per

Adversum) Mod. ed. *adversus*. B.

Redierunt) Mod. ed. *redierint*. B.

Gallium Ortiag.) Emenda, *Gallum Ortiagontem, & Pharnacem ponticum, & prusiam.* Florus, 2. 11. illum *Orgiacontem* vocat. ita est in ms. *Bong.*

Antiochum. Et mox) Modii editio rectius. *Antiochum, & mors*, Bern.

LIB. XXXIII. *Epiros*) De direpta Epiro Plutarchus Æmilio c. 49. Eutropius, 4. 8. B. Adde polybii fragment. lib. 7. *Bern.*

Ætolicæ) Scribe *Achaicæ*. Bong.

Seu philippo) Scribe *pseudo philippo*. Bong.

LIB. XXXIV. *Macellum*) Repone *Marcellum*. Bong.

In pisidias cum Selegensibus) Scrib. *in pisidia cum Selgen-*

ni per Macellum & Mummium gessere: quo diruta est Corinthus. Bellum regis Eumenis cum Gallogræcis, & in Pisidias cum Selegensibus. Res quas gessit Syriæ rex Antiochus, & rex Ægypti Ptolemæus. Repetitæ inde origines regum Cappadocum. Epiphanes ut mortuo Ptolemæo, relicti ab eo filii duo Filometor & Evergetes, primum cum Antiocho habuere bellum, quod per Romanos finitum est; deinde inter se, quo major est expulsus: restitutoque, Romani inter fratres regna diviserunt. Ut mortuo rege Syriæ Antiocho, Demetrius cognomine Soter, qui Romæ fuerat obses, clam fugit; occupataque Syria bellum cum Timarcho Medorum rege habuit, Ariarathe rege Cappadocum. Ut habita inter Ariaten & Orphernem regni certamina. Ut mortuo rege Asiæ Eumene, suffectus Attalus bellum cum Selegensibus habuit, & cum rege Prusia.

PRO-

Selgensibus. Selga urbs Pisidiæ, Strabo lib. 12. Stephanus. *Bong.*

Ptolemæus Rep.) Scribe, *Ptolemæus Epiphanes. Repetitæ inde orig. reg. Cappadocum. Ut mortuo Ptol.* Bong.

Ariarathe rege Cappadocum) Adde ex ms. *Repetitæ inde res rerum Cappadocum.* Pro *rerum*, *regum* scribendum. *Voss.*

Ariarathe &c.) Lege *& Ariar. rege Cap. Ut habita inter Ariarathem & Orophernem &c. Bong.*

Cum rege Prusia) Meminerunt hujus belli excerptæ è Polybio legationes, 133. & 135. *Bern.*

PROLOGUS LIB. XXXV.

QUinto & tricesimo volumine continentur hæc. Bellum Ripaticum inter Cretas & Rhodios; seditio Chidiorum adversum Cerinenses. Et adversus Demetrium Sotera subornatus est Alexander, tanquam genitus Epiphane, Antiocho: quo bello victus Demetrius, invisum stultitia Alexandrom bello vicit, adjuvante Ptolemæo Filometore, qui eo bello interiit. Ut deinde orta Demetrio bella sint cum Diotoro Tryphone; expulsusque à Tryphone regno Syriæ Demetrius. Repetit inde superioris Asiæ motus, factos per Areteum & Asacen Fartum.

PROLOGUS LIB. XXXVI.

SExto & tricesimo volumine continentur hæc. Ut Cypro pulsus Syria Demetrio; captaque à Parthis, bellum gessit cum fratre ejus Antiocho cognomine, sed ut Antiochus inter-

LIB. XXXV. *Ripaticum*) Literarum ordine inverso lege *Piraticum*. Bong.

Chidiorum) Mod. ed. *Cnidiorum*. Bern.

Alexandrom) Mod. ed. *Alexandrum*. Bern.

Diotoro) Leg. *Diodoto*. Bern.

Areteum) Mod. ed. *Aretheum* forte legend. *Aretam*, qui Arabiæ rex est Joseph. 13. 21. *Bern.*

Asacem Fartum.) Leg. *Arsacen Parthum*. Bong.

LIB. XXXVI. *Ut Cypro &c.*) Lege, *ut Trypho, pulso Syria Demetrio, captoque à Par-*

interfecto Hircano, Judæos subegit. Repetita inde in excessu origo Judæorum. Ut rex Asiæ Attalus Cenostracas subegit : successoremque imperii Attalum Philometora reliquit. Mortuo denique Philometore regno Asiæ occupato, bellum cum Romanis gessit, qua pactus est.

PROLOGUS LIB. XXXVII.

SEptimo & tricesimo volumine continentur hæc. Repetitis regum Ponticorum originibus, ut ultimum Mithridatem neupatora series imperii deducta sit : Atque ut ingressus ille regnum, subegit Pontum & Paphlagoniam, priusquam in bella Romana descendit. Dictæque in excessu regum Bosphoranorum & Colchorum origines & res gestæ.

PROLOGUS LIB. XXXVIII.

OCtavo & tricesimo volumine continentur hæc. Ut Mithridates Eupatore occiso, Arathe

à Parthis, bel. geß. cum fr. ejus Ant. cognomine Sedete. Vt Antiochus &c. Bong.

Attalus Cenostracas subegit) Lege, *Thynos Thracas.* Voss.

Regno Asiæ) Fort. *Aristonicus regno Asiæ.* Bong.

Qua pactus) Scrib. *quo captus.* Bong.

LIB. XXXVII. *Vt ultimum Mithrid. neupatora*) Leg. *ut ultimum ad Mithrid. Eupatora.* B. Modius edidit, *ultimum in Mithr. Eupat.* Ex vestigiis Bongarsianæ scripturæ non difficile est eruere, *ut ad ultimum Mithrid. in Eupat. Ad ultimum*, est, tandem, sive, ut Justinus solet loqui, ad postremum *Bern.*

LIB. XXXVIII. *Eupatore*) Leg. *Eupator.* Bong.

Arathe

rathe Cappadociam occuparit; victoque Nicomede & Malthino Bithyniam. Ut mortuo Ptolemæo Philometore. Ac frater ejus Ascon accepto regno Ægypti seditione populi: deinde bellum cum uxore sua Cleopatra & cum rege Syriæ Demetrio habuit. Inde repetitum ut Demetrius captus sit à Parthis, (bellumque) intulerit, qui cum exercitu suo deletus est.

PROLOGUS LIB. XXXIX.

NOno & tricesimo volumine continentur hæc. Ut extincto à Parthis Antiocho Sidete, frater ejus Demetrius dimissus regnum Syriæ recepit: subornatoque in bellum adversus cum Alexandro Zabbineo interiit: filiusque Antiochus Gryppos, victo Zabbineo regnum occupavit. Dehinc cum fratre suo Antiocho Yzigeno bellum in Syria Ciliciaque gessit. Ut Alexandria, mortuo rege,

Arathe) Mod. ed. *Ariarathe*, ut supra correxit Bongarsius. *Bern.*

Ut mortuo &c.) Leg. *Ut mort. Ptol. Philometore, frater ejus Physcon accepit regnum Æg.* Si mavis, *accepto regno*, deerunt quædam. *Bong.*

Accepto regno) Modius etiam edidit, *accepit regnum*, ut supra visum Bongarsio. Locum ita scribo: *accepto regno Ægypti, seditionem populi; deinde bellum* &c. *Habere seditionem*, eadem phrasi, qua dicitur, *habere bellum*. Justin. 38. 4. 1. & c Liv. 36. 39. 7. *Bern.*

Bellum) Locus hic ita suppleri potest, *bellumq; iis intulerit Antiochus, qui* &c. *Bong.*

LIB. XXXIX. *Sidete*) Mod. ed. *Sedete*. Bern.

Zabbineo) *Zebinam* vocat

ge Ptolemæo Physcone, filius ejus Ptolemæus Latyros, accepto regno expulsus est à matre, Cyprum; & in Syria bello petitus ab eadem, suffecto in locum ejus Alexandrone, occisa per Alexandrum matre recepit Ægypti regnum. Ut post Laphyrum filius Alexandri regnarit, expulsoque eo suffectus sit Ptolemæus Nothus. Ut Syriam Judæi & Arabes terrestribus latrociniis infestarint. Mari Cilices piraticum bellum moverunt, quod in Cilicia Romani per Antigonnm gesserunt. Ut in Syria eracleo post mortem regis occuparint imperium.

PROLOGUS LIB. XL.

QUadragesimo volumine continentur hæc. Ut mortuo Cypro rege, Cizycenus cum filiis

cat Josephus, 13. 17. & Zonaras tom. 1. *Bern.*

Gryppos) Mod. ed. *Grypos. Bern.*

Yzigeno) Leg. *Cyziceno.* Bong.

Alexandria) Malim *Alexandriæ mortuo* &c. *Bern.*

Latyros) Mod. ed. *Lathyros.* Bern.

Alexandrone) Fort. *Alexandro, donec occ.* Bong.

Laphyrum) Emenda *Lathyrum. B.*

Ptolemæus Nothus) Ὁ Κόκκης καὶ παρείσακτος est Straboni lib. 17. ubi tamen multo convenientius fuerit reponere ὁ Κόκκυξ, ex avis natura, Plin. 10. 9. dicacitate Alexandrina, cum subditio, notho, & avaro rege comparata. *Bern.*

Infestarint. Mari) Ita leg. & dist. *infestarent, mari Cilices pir. bel. moverint.* Nimirum terra marique latrocinia eo tempore exercita, vult dicere. *Bern.*

Eracleo) Mod. ed. *Eracleo.* Leg. *Heracleo,* ex Joseph. Antiq. 13. 21. *Bern.*

LIB. XL. *Cypro*) Leg. *Grypo.* Bong.

filiis ejus bello congressus, interiit. Hii deinde à filio Cizyceni esebe extinctaque regubi Antiochorum domo, Tigranes Armenius Syriam occupavit. Quo mox victo, Romani abstulere eam. Ut Alexandriam post interitum Ptolemæi Latirii substituti sint: ejus filia alteri data Cypros, cui post Claudii rogationem Romani abstulerunt eam, alter, seditione flagitatus Alexandreæ Romæ profugit: belloque per Gabinium gesto recepit imperium: quo mortuo successit filius, qui cum sorore Cleopatra certamine insumpto & Pompejum Magnum interfecit, & bellum cum Cæsare Alexandriæ gessit. Ut successit ejus soror regno Cleopatra, quæ inligato in amorem suum M. Antonio, belli Actiaci fine extinxit regem Ptolemeicorum.

PRO-

Hii) Mod. ed. *Hi*. Bern.

A filio &c.) Leg. *à filio Cyziceni Eusebe interfecti: extinctaque regali* (aut regum) *Antiochorum* &c. B. Adde Appian. fin. Syr. *Bern.*

Regubi) Mod. ed. *regali*. Bern.

Quo) Malim *Quoi* aut *cui*. Bong.

Ut Alexand. &c.) Legendū videtur, *ut Alexandreæ post int. Ptol. Lathyri subst. sint ejus filii, alteri*, &c. *B.*

Claudii) Vide Velleium lib. 2. cap. 47. *Bern.*

Flagitatus Alexandreæ Romæ) Leg. *exagitatus, Alexandrea Romam*. B. Modius edidit, *agitatus Alexandria Romam*. Possit etiam legi, *Agitatus Alexandreæ Romam* sed parum interest. *Bern.*

Insumpto) Forte *sumpto*. Bern.

Regem) Scribe *regnum*. Bong.

Ptolemeicorum) Mod. ed. *Ptolemaiçorum*. Bern.

PROLOGUS LIB. XLI.

UNo & quadragesimo volumine continentur res Parthicæ & Bactrianæ. In Partilis, ut est constitutum imperium, per Assacem regem. Successores deinde ejus Artabanus, & Tigranes cognomine Deus: à quo subacta est Media & Mesopotamia. Dictusque in excessu Arabiæ situs. In Bactrianis autem rebus, ut à Diudoto rege constitutum est: deinde quo repugnante Scythicæ gentes Sarancæ & Asiani Bactra occupavere Socdianos. Indicæ quoque res addita, gestæ per Apollodorum & Menandrum reges eorum.

PROLOGUS LIB. XLII.

SEcundo & quadragesimo volumine continentur Parthicæ res. Ut præfectus Parthis Apræteus Messenis bellum intulit in Babylonios & Seleucinisse victusque Phyratis successit rex Mithridates cognomine Magnus, qui Armeniis bellum intulit. Inde repetitæ origines Armeniorum, & situs. Ut variâ compluri-

LIB. XLI. *In Partilis &c.*) Leg. *in Parthicis, ut est const. imp. per Arsacem.* Bong.

Rege] Lege *regnum*. Bong.

Sarancæ] Plin. lib. 6. cap. 16. *Sarangæ*. Herodot. lib. 3. Σαραγγαῖοι. lib. 7. Σαράγγαι. *Bong.*

Asiani &c.] Leg. fortasse, *Arriani Bactra occupavere & Socdianos.* Bong.

Menandrum) De hoc vide Strabonem lib. 11. pag. 355. fin. *Bern.*

LIB. XLII. *Messenis*] *Messeniani*, Plinio lib. 6. cap. 7. sunt circa Mæotin. Est & *Messene* regio apud Stephanum ex Asiano Quadrato, intra

plurium regum in Parthis successione, imperium accepit Orodes, qui Grassum delevit; & Syriam per filium Pacorum occupavit. Illi successit Phrahates, qui & cum Antonio bellum habuit, & cum Tiridate. Additæ res Scythicæ: Reges Thoclarorum Asiani, interitusque Sarducarum.

PROLOGUS LIB. XLIII.

TErtio & quadragesimo volumine continentur origines (Priscorum) Latinorum, situs urbis Romæ, & res usque ad Priscum Tarquinium. Origines (deinde) Liguriæ & Massiliensium res gestæ.

PROLOGUS LIB. XLIV.

QUarto & Quadragesimo volumine continentur res Hispaniæ & Punicæ.

intra duos: Tigridis alveos cujus meminit & Plinius lib. 6. cap. 27. *Bong.*

Phyratis) Fortasse *Phrahati*. Bong.

Armenis) Mod. ed. *Armeniis*. Bern.

Grassum) Mod. ed. *Crassum*. Bern.

Phraates) Mod. ed. *Phrahates*. Bern.

Thoclarorum) Nescio an legendum *Tochariorum*, de quibus dixi ad Just. 42. 2. 2.

Ita, lector, hæc argumenta paulo meliora reddidi. Omnia sanare, non est ingenii mei. Sed *nemo umquam reprehensus, qui è segete, ad spicilegium reliquit stipulam*. Bong.

Sarducarum) An *Carducchorum*? Bern.

LIB. XLIV. *Hispaniæ*) Mod. ed. *Hispanicæ*. Sed illud æque probum est. Vide supr. Prolog. 32. not. d. *Bern.*

FINIS.

EX-

EXCERPTIONES CHRONOLOGICÆ,

AD JUSTINI HISTORIAM Accommodatæ.

EUSEBIUS.

Cum Divinam Scripturam diligenter evolveris, à nativitate ABRAHAM usque ad totius Orbis DILUVIUM, invenies retrorſum annos DCCCCXLII.

Item à DILUVIO, usque ad Adam, II. CCLII.

Anni mundi.	REGNUM ASSYRIOrum.	
3141	Primus omni Aſia, exceptis Indis, regnavit *Ninus F.* Beli, annis de quo Iuſtinus, 1.1.7.	52
3193	II. *Semiramis*, 1.1.10.	42
3235	III. Zameis, qui & Ninyas. ibid.	38
3273	IV. Arius.	30
3303	V. Aralius.	40
3343	VI. Xerſes qui & Balæus.	30
3373	VII. Armamitres.	38

Anni mundi.	REGNUM HEBRÆORUM & Athenienſium.	
3184	Nini XLIII. anno natus *Abraham*, vixit annos de eo Iuſtinus, 36. 2. 3. Zoroaſtres clarus habetur, 1.1.9.	175
3283	Abraham, cum centenarius eſſet, genuit filium *Iſaac*, is vixit annos	180
3344	Sexagenario Iſaac naſcitur *Iacob*, qui poſtea Iſrahel, à quo Iſrahelitæ, qui	

Anni mundi.		
3411	VIII. Belochus.	35
3446	IX. Balæus	52
3498	X. Altadas.	32
3530	XI. Mamitus.	30
3560	XII. Macchalæus.	30
3590	XIII. Sfærus.	20
3610	XIV. Mamilus.	30
3640	XV. Sparæthus.	40
3680	XVI. Ascatades.	40
	Diluvium sub Deucalione, Eusebius retulit in annum 35. Cecropis. Iustinus ad tempora Amphictyonis refert, 2. 6. 10.	
3720	XVII. Amyntes.	45
3765	XVIII. Belochus.	25
3790	XIX. Bellepares.	30
3820	XX. Lamprides.	32
3852	XXI. Sosares.	20
3872	XXII. Lampares.	30

	nunc Iudæi, vixit ann. de eo, 36. 2. 3.	147
3435	Ioseph nascitur: vixit ann. venditur à fratribus annum agens XVII, 36. 2. 6	110
3609	*Moyses* nascitur: vixit ann.	120
	REGNUM ATHENIENSIUM.	
3644	XXXV. anno Moysis Cecrops regnat in Attica, 2. 6. 7.	50
3689	Moyses, LXXX. annum agens, dux itineris ex Aegypto Hebræorum gentis efficitur, 36. 2. 11.	
3694	Atheniens. II. Cranaus 2. 6. 8.	9
3703	III. Amphictyon, 2 6. 16.	10
3713	IV. Erichthonius.	50
3763	V. Pandion.	40
3803	VI. Erichtheus.	50
	Triptolemus frumenta distribuit. 2. 6. 12.	
3853	VII. Cecrops secundus. Hujus ann. 22. Dionysius,	40

Anni mundi.		
3902	XXII. Pannias. circa ann. hujus 16. Tyrus condita. vide 18. 3. 2.	45
3941	XXIV. Sosarmus.	19
3966	XXV. Mithræus. Vexoris rex Aegypti secundum Oros. l. 1. cap. 34. de quo, 2.3.8. Is, 1. 1. 6. antiquior Nino dicitur.	27
3993	XXVI. Tautanes. *Latini*, qui postea Rō. nuncupati sunt, post tertium ann. captivitatis Troiæ, sive ut quidam volunt post annum VIII. regnavit *Aeneas*, annos 3. *Ante* Aeneam Ianus, Saturnus, Picus, Faunus, Latinus, in Italia regnaverūt, annis circiter CL. 4. 3. 16.	32

	qui & Liber pater, adv. Indos dimicans, Nisam urbem juxta Indum flumen condidit, 12. 7. 6.	
3893	VIII. Pandion.	25
3918	IX. Aegeus Pandionis F. 2. 6. 14. Sub quo Argonautarum navigatio, 42. 2. 12. Hercules consummat certamina, 2. 4. 18.	48
3966	X. Theseus, 2. 6. 15. Cocalus in Sicilia, 4. 2. 2.	30
3996	XI. Mnestheus Peteo, Amazones Priamo tulere subsidium. 2. 4. 31.	23
4019	*TROIA CAPTA.* Colligitur omne tempus à 43 ann. regni Nini, ad captam Troiam, anni DCCCXXXV. A nativit. Moysis, an. CCCCX.	
4010	XII. Demophoon Thesei F. 2. 6. 15. Pyrrhus Delphis in templo Apol. ab Oreste occiditur,	33

	Post Aeneam Ascanius, an. 38, 43.1.13.	
4025	xxvii. Teutæus.	40
4065	xxviii. Thineus.	30
4095	xxix. Dercylus.	40
4135	xxx. Eupales.	38
4173	xxxi. Laosthenes. Hujus anno xiv. Carthago conditur à Didone. vide 18,5 14	45
4218	xxxii. Piritiades.	30
4248	xxxiii. Ofratæus.	20
4268	xxxiv. Ofratanes.	50
4318	xxxv. Acrazapes.	42
4360	xxxvi. Tonos Concoleros, qui vocatur Græce Sardanapalus, 1. 3.1.	20
4380	Regnum Assyriorum destructũ.	

	proditione sacerdot. Machær. 17. 3. 7.	
4042	xiii. Oxinthes.	12
4054	xiv. Aphidas.	1
4055	xv. Thymœtes.	8
4063	xvi. Melanthus.	37
4110	xvii. Codrus Melanthi F. 1. 6. 19.	21
4131	Hoc interempto, regnum Erechthidarũ destructũ est, quod CCCCLXXXVII. annis perseveraverat. Post Codrum, Principes quos mors finiebat, quorum primus Medon Codri F.	

Omnes anni regni Assyriorum, à primo anno Nini supputantur M.CCXL, inquit Eusebius: ex ipsa ratione uno anno minus prodit. Justinus habet M.CCC. Georgius Monachus, alia regum serie, M. CCCLX.

4381

Anni mundi.	REGNUM MEDORUM		Anni mundi.	Olympiad.	GRÆCORUM ET LYDORUM.
4381	Medorũ primus ARBACES annis 1. 3. 6.	28	4400		Lycurgi leges in Lacedæmone, juxta Apollodori sententiam, hac ætate susceptæ, 3. 2. 7. &c.
4409	II. Sosarmus.	30			
			4424	I	*Olympias prima*, à captivitate Trojæ anno CCCCV. Hic initium habet vera historia, nam superiora variis sunt implicita fabulis. Varro apud Censor.
4439	III. Medidus.	40			
			4449	6	Athenis principes qui usque ad mortem præerant, esse desierunt. Et in X. annos magistratuum consuetudo versa est: regnavitque primus Charops F. Aeschyli.
	Circa Olymp. IX, Lacedæmonii contra Messenios vicennale bellum habent, 3. 4. &c.				
4479	IV. Chardyceas.	13			
			4480	14	Bellum quod in Thyria inter Lacedæmonios & Argivos gestum est. de quo Prolog. III.
			4484	16	*Candaules*, IV. rex Lydorum, regnavit annos 17. 1. 7. 14.
4492	V. Dejoces.	54			

Anni mundi.					
			4501		Lyd. V, Gyges, ann. 25.
			4517	24	Athenis annui principes constituti sunt; 27. 2.
4546	vi. Fraortes.	24			
4570	vii, Cyaxares.	32	4605	46	Solon leges scripsit Atheniensium, ut Gell. XXXIII. Tarquinii, 2.7. 4.
4602	viii. Astyages.	38			

Anni mundi.	MACEDONUM.	
4387	Macedonū primus, *Caranus*, an. 7.1. 7.	28
4415	ii. Cœnus.	12
4427	iii. Tyrimnas. Theræi Cyrenen condiderūt circa IV. Olymp. 13.7.	38
	Olymp. IX, *Mida* regnavit in Phrygia, 12.7.14.	

Anni mundi.	Anni ab urbe condita.	LATINORUM ET ROMANORUM.	
4381		xiv. Latinorum rex, *Procas* Silvius, ann.	23
4404		xv. Amulius, pulso Numitore, 43.2.1.	44
		Hujus anno XXIV. Remus & Romulus generantur Marte & Ilia, 43. 2. 3.	
4446		Anno iii. Olymp. VI, ut alii, VIII. *Roma* Parilibus, qui nunc dies festus est, condita, 43. 3. 2.	

4465

Anni mundi.						
					Primus rex Romanus *Romulus*, ut alii, 37. & interregnum uno anno.	38
4465	IV. Perdicca, 7.2.1.	51	4484	38	II. Numa Pompilius, ut alii, 43.	41
			4527	79	III. Tullus Hostilibus.	32
4516	V. Argæus, 7.2.2.	38	4557	111	IV. Ancus Martius, ut alii, 24.	23
4554	VI. Philippus, 7.2.5.	38	4580	134	V. Tarquinius Priscus, ut alii, 38.	37
4592	VII. Europus. ibid.	26			Massilia condita, 43.3.4.	

Omnes anni regni Medorum, CCIIX, si Eusebii λογισμὸν *sequamur. Diodoro & Georgio in regum appellationibus & temporibus non convenit cum Eusebio, neque ipsi inter se consentiunt.*

Anni mundi.	REGNUM PERSARUM.		Anni mundi.	Olympiad.	LYDORUM ET GRÆCORUM.
4640	*Cyrus* regnavit Persis, subverso Astyage, 1.6.17.	30	4638	54	Crœsus Lyd. IX, an.15, 1.7.3.
				55	Pisistratus Atheniensiū tyrannus, 2.8.6.
4670	II. Cambyses, 1.9.1.	8	4653	58	Crœsus à Cyro captus est, & Lydorum regnum

Anni mundi.					destructum, quod stetit an. CCXXX.
4678	III. Fratres Magi, mensibus 7. 1. 9. 9.		4709	72	Darii ann. XXX. Bellum quod in Marathone gestū est. 2. 9. 7. circa annū *V. C.* CCLX. Gellius, cui cum nostra ratione nō convenit.
4679	IV. Darius I. 10.9.	36			
4715	V. Xerxes F. Darii, 2. 10.9.	20	4721	75	Xerxis anno VI. Bellum in Thermopylis, & apud Salaminam navale certamen, 10. 10. 12. & 2. 12. 21. Anno ab *V. C.* CCXXII. ut Gellius, & in sequenti ann. in Platæis & in Mycale, 1. 14. 7. Pausan. damnatus, 2. 15. 16.
4735	VI. Artabanus, de quo, 5. 1. 2. menses 7.				
4736	VII. Artaxerxes, qui Longimanus cognominabatur, 3. 1. 3.	40	4740	79	Artax. ann. IV, Cimon juxta Eurymedontem Persas navali pedestrique certamine superat, & Medicum bellum conquiescit, 2. 15. 18. Diod. retulit in ann. III. Olymp. LXXVII.
4776	VIII. Xerxes II, mensibus 2.				
	IX. Sogdianus, mens. 7.				
4777	X. Darius cognomento Nothus.	19	4769	87	Ejus an. XXXIII. initium belli Pe-

4796

Anni mundi.					
					loponnesiaci : quod Gellius refert in ann. *V. C.* CCCXXIX. nisi legas CCCXIX, 3. 6 8.
4796	XI. Artaxerxes, qui cognominatus est Mnemon, Darii & Parisatidis F. 5. 21. 2. Cyri regis ascensus, de quo scribit Xenoph. 5. 11. 5. Conon classi Persicæ præficitur, *6*. 1. *9*.	40	4782	90	Darii ann. V, clades quæ Atheniensibus accidit in Sicilia, 4. 5.
			4786	91	Ejusdem ann. IX, Alcibiades profugus abit ad Tisapher. 5. 2. 5.
			4801	*94*	Artax. ann. V, Atheniens. sustinent tyrannidem, ad ann. fere *V. C.* CCC. XLVII, ut Gell. 5. 8. 2.
4836	XII. Artaxerxes, qui & Ochus, 10. 3. 1.	26			Alcibiadem Pharnabazus interficit, 5. 8. 14.
4862	XIII. Arses Ochi F.	4	4802	*95*	An. 1. qui fuit 6. Artax. Tyranni Athenis oppressi, 5. 10 *9*.
4866	XIV. Darius Arsami F.	6		104	Clearchus Heracleæ Tyrannus, ann. XII. Diod. 16. 4. *6*.

Anni mundi.	MACEDONUM.		Anni mundi.	An. ab *V. C.*	ROMANORUM & SICULORUM.	
4618	VIII. Alcetas.	29	4617	171	VI. Servius Tullius.	34

Anni mundi.		
4547	IX. Amyntas, 7.2.13.	50
4697	X. Alexander, 7.2.1.	43
4740	XI. Perdicca.	28
768	XII. Archelaus.	24
4792	XIII. Orestes.	3
4795	XIV. Archelaus.	4
4799	XV. Amyntas.	1
4800	XVI. Pausanias.	1

Anni mundi.			
4651	205	VII. Tarquinius Superbus.	35
		Pythagoras in Italiam venit, auctor Gellius. Laertius Olymp. LX, floruisse scribit, vide Sol. c. 21. Plin. l.2. c. 8. Iust. 20.4.2.	
4686	240	Pulsi urbe reges. Rom. reges imperarunt annis CCXL, sive, ut quibusdam placet, CCXLIII.	
4700	254	Circa Olymp. 70.71.&c. Anaxilaus in Sicilia regnat, & post eum Micythus, Olymp. 76. Diod. XI. Iust. 4.2.4.	
		Eodē fere tempore Gelo obtinuit Syracusas, à quo victi Carthaginienses, 23.4 4.	
4794	Oly. 93	Circa finem imperii Darii Nothi, Dionysius in Sicilia tyrannidem exercet, ann. 38 20,1. &c.	

4801

Anni mundi.					
4801	XVII. Amyntas, 7.4.3.	6	4811	97	ann. ab V. C. 347. Gellius. Vt Diodor. & Halic. 98. Galli Senones Romam invaserunt, 6. 6. 5. ab V. C. anno 365. Livius.
4807	XVIII. Argæus	2			
4809	rursum Amyntas.	18			
4827	XIX. Alexander 15.7. 4.5.	1		103	Vt Diodor. 105. Dionysius rex Siciliæ an. XXXVII. moritur: Post quem Iunior Dionysius regnum invadit 21 1.1.
4828	XX. Ptolemæus Alorites.	4			
4832	XXI. Perdicca, 7.4.5.	6			
4838	XXII. Philippus circa ann. V. C. CCCC, ut Gellius, 7 5.10.	10			Is Ochi an X, Sicilia pellitur, 21 2 8.
4864	XXIII. Alexander Phil. F. Olymp. CXI. sedit ann. 12. mens. 6, 11.1.7.	12			Et Ejusdem XXI. Corinthum sub fœdere navigavit, 21 5.2.

Anni mundi.	Oly.	
	113	Persarum *regnũ stetit annis* CCXXXII. *11.14. 7, &c.*
4872	114	*Interfecto Dario,* Alexander *regnum Asiæ, anno regni sui* VII, *occupat. Is* XXXII. *ætatis suæ anno moritur in Babylone, 12.16.1. Post quem translato in multos imperio regnavit,*
	114	
4876		

		AEGYPTO.		Anni mundi.	Oly.	MACEDONIBVS.
4876	114	I. Ptolemæus Lag. F. 13.4.10.	40	4876	114	XXIV. Philippus, qui &

4916

Anni mundi.							
		Lydiam & Thraciam & Hellespôtum Lysimachꝰ tenuit. 13. 4. 16.				Aridæus, frater Alexandri, 13.3.1,	7
						Bellum Lamiacum, 13. 5. 1.	
				4883	115	xxv. Cassander, 15. 2. 12.	19
		à quo Lysimachia in Thracia condita. 17. 1. 2.		4902	120	xxvi. Filii Casſādri Antigonus (Iustino est Antipater & Georgio) & Alexander, 16. 1. 1. & 2.	4
				4906	121	xxvii. Demetrius, 16. 1. 18.	6
				4912	122	xxviii. Pyrrhus, mens. 7, 16. 2. 3.	
4916	124	II. Ptolemæus Philadelphus, 16, 2, 7.	38	4913		xxix. Lysimachus, 16. 3. 2.	5
				4918	124	xxx. Ptolemæꝰ cognomento Ceraunus, 17. 2. 4. & 24. 1. 8.	1
				4919		xxxi. Meleagrus, mens. 2.	
4954	133	III. Ptolemæus Evergetes, de quo, 16. 2. 1.	26			xxxii. Antipater, dies 45.	
						xxxiii. Sosthenes, 24. 5. 13.	2
				4921	125	xxxiv. Antigonus Go-	

4980

						natas, 2. 5. 1: & 26.3. 8.	6
				4957	134	xxxv. Demetrius, 28. 1. 1.	10
4980	140	IV. Ptolemæus Philopator, 19. 1. 5.	17	4967		xxxvi. Antigonus, 28. 3.16.	9
				4982	140	xxxvii. Philippus, 28.4. 16.	4
				4997		Cum quo Germani bellum gesserunt ab *V. C.* 551. Eutr.	
4997	144	V. Ptolemæus Epiphanes, 30. 2.6: & 31. 1.1.	24	5024	151	xxxviii. Perses, 32, 3. 4. 33. per tot.	10
				5026		ab *V.C.* 550, bellum *Persicum.*	
5021	150	VI. Ptolemæus Philometor, 34. 2.7.	35	5034	153	Macedonum regnũ defecit.	

Anni mundi.	Oly.	SYRIÆ ET BABYLONIÆ.		Anni mundi.	ASIÆ.	
				4874	*Agathocles* Syracusis tyrannidem exercet, lib. 22.	
				4882	In *Asia* primus regnavit *Antigonus,* 13. 4. 14. &c.	18
4888	117	I. Seleucus Nicanor. 15.4. 1.&c.	32			

4917

Anni mundi.				4900	II. Demetrius qui & Poliorcetes, 15.4.22. &c.
4917	124	Seleucus, capto Demetrio in Cilicia, *Syria* & *Asia* pariter imperavit, 16. 2. 6.			
4920	125	II Antiochus Soter, 17. 2. 10.	19	4954	Parthis à Macedonum imperio recedentibus, primus regnavit *Arsaces*, 41.4. 6.
4939	129	III. Antiochus qui vocabatur Theos.	15		
4954	133	IV. Seleucus Callinicus; 27. 1. 1.	20	4963	Anno ab *V. C.* 517. ut Eutrop. Hamilcar occisus, cui successit Hasdrubal. 44. 5. 6. & 7.
4974	138	V. Seleucus Ceraunus.	3		
4977	139	VI. Antiochus Magnus, 29. 1. 3.	36		
5006		Bellum Rom. cum *Antiocho*, anno, ab *V. C.* 560. Eutr.		4980	ab *V. C.* 534. Annibal imperator Carthag. 44. 5. 8.
5013	148	VII. Seleucus, qui & Philopator.	12		
5025	151	VIII. *Antiochus* Epiphanes, 34. 2. 7.	11	5011	ab *V. C.* 565. Bellum cum Gallogræcis.

5052

Anni mundi.	Oly.	AEGYPTI.		Anni mundi.	Oly.	SYRIÆ ET ASIÆ.	
				5036	154	IX. Antiochus Eupator, 34.3.1.	2
5052	159	Ab V. C. 606. bellũ Achaicum, 34.1.		5038		X. Demetrius Soter, 34.3.9.	12
				5050	157	XI. Alexander, 35. 1. 7. mens. 10.	9
5056		VII. Ptolemæus Evergetes.	29	5060	160	XII. Demetrius, 35. 2. 2.	3
				5063		XIII. Antiochus Sidetes, 36. 1. 8.	9
5085	166	VIII. Ptolemæ9 Fyscon. qui & Soter, 38. 8. 2. &c.	17	5072	163	XIV. Demetrius iterum, 38. 10. 11.	4
				5076	164	XV. Antioch9 Grypus, 39. 1. 9.	12
				5088	167	XVI. Antiochus Cyzicenus, 39. 2. 10.	18
5102	170	IX. Ptolemæus, qui & Alexander, 39. 4. 1.	10	5106	171	XVII. Philippus. Antiochus in Parthos fugiens, Pompeio se deinceps tradidit, post quem Philippus captus est à Gabinio.	2
5112	173	X. Ptolemæus Fyscon, qui à matre fuerat ejectus, 39. 5. 1.	8	5108		Hucusque Syria possessa per reges in Ro-	1

5120

Anni mundi.							
						manam ditionē cessit.	
5120	175	XI. Ptolemæus Dionysius.	30			Bellū Mithridaticum anno ab *V. C.* 662. ut Eutrop. 37. l. 7.	
5150	182	XII. Cleopatra.	22				
				5153	183	Primus Rō. singulare imperium arripuit *C. Iulius Cæsar*, mens. 6.	4
5172	187	Cleopatra & *An*ton. semet interficiūt; & *Ae*gyptus fit Romana provincia.		5157	184	Rom. II. Octavianus Cæsar *Augustus* mens. 6. *A*b eo. an. ab *V. C.* 726. ut Eutr. Hispania domita, Ianus clausus, 44. 5. 8.	
		Lagidæi in Aegypto regnaverunt ann. CCXCV.					

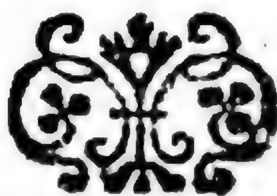

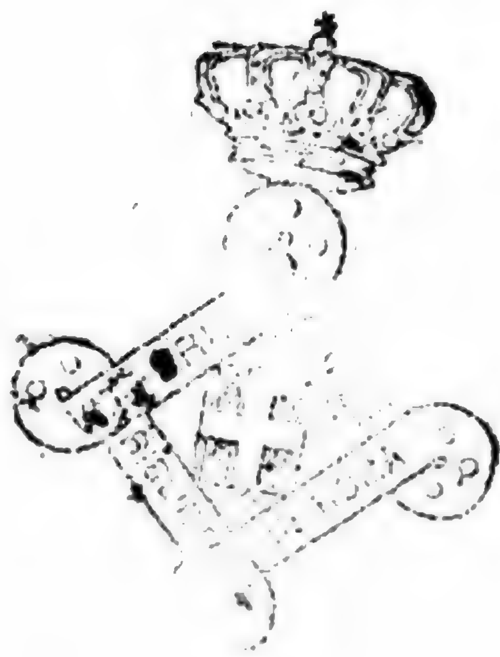

IN-

INDEX
IN JUSTINUM,
AUCTORE
JOAN. FREINSHEMIO.

Primus numerus librum, secundus caput cujusque libri, tertius tmematica seu sectiunculas aut versiculos capitum denotat.

Admo-

INDEX.

Belgius

Catini-

Civitates

Cleopatra

Con-

Consti-

Cultus

Depo-

Disci-

E.

Argyra-

Excede-

Fe

G.

Hamil-

Hispa[...]

I.

Impen-

ptus,

Indigne

In-

Inte-

INDEX.

Lau-

.nnui

Leophron

Luxuria

Major

Maturior

Mili-

Mittere

Mox

O.

Opum

P.

Peri-

Pom-

Q.

magni-

Stare,

T.

Thera-

Tigra-

Reputare

eadem

Supple-

T.

Terra

Thera-

Terra

Tigra-

Vortices

Xerxes

F I N I S.

JENÆ
Literis JOHANNIS NISI.
Anno 1668.